

Поштарина плаћена у готову

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

ЧАСОПИС ЗА КОМУНАЛНО-СОЦИЈАЛНИ, ПРИВРЕДНИ И КУЛТУРНИ ЖИВОТ БЕОГРАДА

Број 4-6 Година LV	<p align="center">Редакциони одбор МИЛОРАД СИМОВИЋ, Д-Р ДУШАН КАЛАНОВИЋ, ЖИВАН РАНКОВИЋ Уредник Б У Р О Б А Њ А Ц</p>	Април-јуни 1937 године
-----------------------	--	---------------------------

САДРЖАЈ

	Страна
Претседник Чехословачке Републике г. д-р Едуард Бенеш у Београду	179
<i>Чланци и студије:</i>	
Томаш Г. Масарик — Живан Ранковић	183
Урбанистичко законодавство у француској — Арх. Драгомир М. Поповић	200
Проблем одржавања катастра О. г. Б. — Инж. Завиша Поповић	205
Саобраћајни проблеми (I) — Инж. Александар Дојчиновић	210
Физичко васпитање и соколство (I) — Живан Ранковић	213
Задачи хемије животних намирница — Инж. Јован Дугошевић	219
Спровођење законодавних мера на сузбијању туберкулозе — Д-р Боривоје Мих. Ђорђевић	222
Хигијенске и здравствене прилике у предграђу Петра Мркоњића — Д-р Ђ. Пастељ	227
Шест година рада Централног уреда за заштиту матера, деце и младежи града Београда (крај) — Д-р Марија Гајић	232
<i>Јавна говорница:</i>	
Вождовац, предграђе Београда	238
<i>Књижевни додатак:</i>	
Други дан, нови живот, други људи ... — Дневник једног инвалида — (Роман награђен на књижевном конкурс у Градској поглаварства Београд) — Зора Ђорђевић	240
<i>Прилози за историју Београда:</i>	
Два турска плана Београда (крај) — Глиша Елезовић и Пера Поповић	250
Турске старине у Београду — Мехмед Р. Делић	253
Развој здравствених и хигијенских прилика Београда и градова Србије (наставак) — Д-р Стеван З. Иванић	258
Турски споменици за историју Београда и Србије (наставак) — Глиша Елезовић	261
Историјат „Београдских општинских новина“ (265) — финансијске тешкоће Општине београдске у 1841 години (267) — Један спор између Београдске општине и надзорне власти 1845 године (268) — Драг Ј. Ранковић	265
Догађаји из Београдске прошлости — Драг Ј. Ранковић	270
<i>Везе Београда са иностранством:</i>	
Д-р Петар Зенкл, нови претседник града Прага	271
<i>Полиитичка хроника:</i>	
Састанак Сталног савета Мале антанте у Београду	274
Триумфалан дочек Претседника Чехословачке Републике у Београду	276
Рођендан Претседника Чехословачке Републике г. д-р Бенеша прослављен је у Београду	282
Посета турских државника Београду	283
Београдски састанак Парламентарне уније Мале антанте	286
Барон фон Нојрат, немачки министар иностраних дела, посетио је Београд	289

Њ. В. Краљ Петар II свршио је IV разред гимназије са одличним успехом	292
Рођендан Њ. Кр. Вис. Кнеза-Намесника Павла	292
Рођендан Њ. Кр. Вис. Краљевића Андреје и Њ. Кр. Вис. Кнежевића Николе	292
Кнез-Намесник Павле промовисан је за почасног доктора права на универзитету у Оксфорду	292
Претседник Општине града Београда г. Влада Илић честита празнике Христовог Васкрсења	293
Њ. В. Краљу Петру II, Њ. В. Краљици Марији и Њ. Кр. Вис. Кнезу-Намеснику Павлу	294
Њ. В. Краљ на слави коњичке бригаде Краљеве гарде	298
Своју славу Спасов-дан Београд је прославио свечано	
Слава и десетогодишњица хуманог друштва „Добро срце“ (303); Слава шофера Возног парка	
Г. п. Б. (305); Слава певачког друштва „Никола Тесла“ (305); Слава друштва за уна-	
пређење Насеља Краља Александра Карађорђевића (306); Слава Дома старца и	
старица (308); Слава Друштва за улепшавање Котежа Франше д'Епереа (309); Слава	
Друштва за унапређење Предграђа Краљице Марије (310); Слава цркве на Котежу	
(310); Слава београдске жандармерије (311); Освећење темеља цркве на Котежу	
Франше д'Епереа (311); Годишња скупштина Југословенско-бугарске лиге (312); Го-	
диренци и горенке код председника Београдске општине г. Владе Илића (313); Годи-	
шња скупштина Црвеног крста (313); Годишња скупштина Аутомобилског клуба	
(314); Годишња скупштина Савеза кола јачака (314); Двогодишњица смрти Јозефа	
Пилсудског (315); Г. Себастиен Шарлети, ректор Париског универзитета, у Београду	
(315); Изложба радова у Женској занатској школи Душановац-Вождовац (316); Г.	
Пол Лабе, познати француски научник и пријатељ нашег народа, посетио је Бео-	
град (316); Шеснаести конгрес занатлија решио је да се приступи оснивању Бал-	
канског савеза занатлија (316); Видовдански помен у београдским црквама (317);	
Амерички Југословени заветују се на верност Југославији и Краљу Петру II	317

Комунална хроника:

Г. Влада Илић, претседник Општине града Београда, одликован је са три висока ордена	320
Нови градски већници	321
Нови Редакциони одбор	322
Г. Марјан Мадејски, главни директор Варшавске општине, посећује Београд	322
Конгрес Савеза градова у Бањој Луци	320

Урбанистичка хроника:

Извештај оцењивачког суда са утакмице за израду идејних скица за уређење и архитек-	
тонску обраду тргова Кнежев Споменик и Престолонаследниковог и у улицама Ко-	
ларчевој, Краља Алберта, Кнез Михаиловој и Краља Милана	324
Резултати конкурса за уређење тргова Престолонаследниковог и Кнежев Споменик	338

Привредна хроника:

Свечано освећење камена темеља Београдског сајмишта	341
Изложба путева, аутомобилизма и туризма у Београду	344

Социјална хроника:

Дечји дани у Београду (345); Отварање школе на ваздуху (347); Прослава педесетогодишњице	
Друштва за заштиту деце (349); г-ђа Констанца Љапчев, потпретседница Бугарске	
уније за заштиту деце, обилази београдске установе за заштиту деце (350)	345

Здравствена хроника:

Поплављена београдска дивља насеља (352); Нови парк на Топчидерском Брду (353); Модерна	
општинска амбуланта за кожне и венеричне болести (353);	352

Правна хроника:

Одлуке Државног савета — Љубомир Ж. Јевтић	354
--	-----

Соколство:

Шести слет Соколске жупе Београд (357); Освећење заставе Коњичког отсека Соколске жупе	
Београд (361); Освећење нараштајске заставе Соколског друштва Београ IV (362);	
Освећење заставе Соколског друштва VIII (363); Скупштина Соколске жупе Бе-	
оград (363);	357

Позоришна хроника:

Премијере и репризе (Балет Курша Јоса — „Краљевић Марко“ од Буре Димовића — „Ошмено	
друштво“ од Љубинке Бобић — „Зрела жена“ од Дени Амиле-а — „Црвене руже“ од Алда	
де Бенедеси-а — „Госпођа Селби“ од Ц. Сив. Ервина — „Јвкова слава“ од Сив. Сремца —	
„Имошки кадија“ од Николе Т. Бурића)	364

www.un

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Умешничка хроника :

Отварање турске изложбе у Музеју Кнеза Павла	371
Турска уметност — Тодор Манојловић	372
Сликарске изложбе — Тодор Манојловић	373

Културна хроника :

Свечано отварање Војног музеја	376
Трећа академија Културног одбора Општине града Београда	379
Њ. В. Краљ Петар II обилази Градски зоолошки врт (I)	381

Споршска хроника :

Скупштина Голф клуба (387); Слет београдске средњешколске омладине (388); Бицикличка трка Београд—Софија (390); I међународни лакоатлетски дамски митинг (390); Југославија — Белгија 1:1 (392); Кратак преглед фудбалских утакмица у Београду (393); Нова игралишта и спортска вежбалишта (393);	387
---	-----

Књижевна хроника :

Књижевни конкурс „Београдских општинских новина“	396
Нове књиге	396

Наши градови :

Ниш је прославио 60-годишњицу свога ослобођења	397
--	-----

Комуналне вести из иностранства :

Нова организација Хамбурга	398
----------------------------	-----

Некролози :

† Д-р Славко Грујић	399
Приватни огласи	401

=====
Слика на корицама: Београдски мотив (са *Топчидерског Брда*) — цртеж тушом од А. Г. Балажа.
=====

Београдске општинске новине

Ислазе једанпут месечно као часопис, и једанпут недељно као службени орган Градског поглаварства Београд.
Претплата: годишње 150,—, полугодишње 80,— динара. Поједини број 10,— дин.
Цена огласа: Цела страна 800,—, пола стране 500,—, четврт стране 300,— дин. Огласи на корицама 50%/о скупљи
 Чековни рачун код Поштанске штедионице бр. 54.500
 Уредништво и администрација: Книгиње Љубице 1 II — телефон 26-242.
 Уредник прима сваког радног дана од 9-13 часова — Рукописи се не враћају.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

АПРИЛ - ЈУНИ

Бр. 4-6

1937

ПРЕТСЕДНИК ЧЕХОСЛОВАЧКЕ РЕПУБЛИКЕ Г. Д-Р ЕДУАРД БЕНЕШ У БЕОГРАДУ

Посећа Претседника Чехословачке Републике г. д-р Едуарда Бенеша Београду и његов шродневни боравак — 5, 6 и 7 априла о. г. — значи ванредан историјски догађај у историји Југославије и њене Пресионице. Срдачно и френетично клицање непрегледних маса народа, које је избијало спонтано иде год се појавио г. д-р Бенеш, доказ је дубоке љубави коју наш народ осећа према брајској Чехословачкој. Али то је у исто доба доказ дивљења и необичног поштовања које наш народ гаји према личности г. д-р Едуарда Бенеша, у коме гледа идеалног модерног државника.

Г. д-р Едуард Бенеш

Њејово Краљевско Височанство Кнез-Намесник Павле

Г. д-р БЕНЕШ ЈЕ — поред свој учишеља и претходника бесмртног Томаша Масарика, — НАЈИЗРАЗИТИЈИ ПРЕТСТАВНИК МОДЕРНЕ СТВАРАЛАЧКЕ ДЕМОКРАТИЈЕ, која је хумана и социјална — шражи правичнији политички, социјални и привредни поредак,

сана и у унутрашњој и у спољној политици, иако, као сасвим нова држава, није имала никаквих политичких традиција.

„Бенеш је најлепша синџеза узвишеног идеализма и реализма неопходног сваком државнику“ — рекао је г. Мадарица у Друшћву народа, приликом избора г. Бенеша за поглавара Чехословачке.

Поздрављајући одушевљено Прејседника Чехословачке Републике, Београђани су поздрављали истоодобно принципе које засћупа г. д-р Бенеш и изражавали дивљење његовом карактеру, уму и челичној вољи.

Београђани су исто иако срдечно поздрављали његову умну сарадницу на шешком народном послу, скромну и симпатичну госпоћу Бенеш.

Одушевљени поздрави које су и овом приликом Београђани упућивали Њ. В. Краљу Пејру II Њ. В. Краљици Марији, Њ. Кр. Вис. Кнезу-Намеснику Павлу, Њ. Кр. Вис. Кнезињи Оли, као и Краљевским намесницима г. г д-р Сћанковићу и д-р Перовићу и Прејседнику Владе г. д-р М. Сћојадиновићу — доказ су љубави и поверења, као и убеђења да истје племеније мисли, које проповеда и спроводи у живој г. д-р Бенеш, инспиришу и кормиларе наше државе, Краљевине Југославије, и служи им као пућоказ у политичкој делатности.

Те високе идеје-водиле истакнује су иако изразије у здравицама које су измењали Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле и Прејседник г. д-р Бенеш на гала-динеу у Двору, 5 априла увече:

ГОВОР Њ. КР. ВИС. КНЕЗА-НАМЕСНИКА ПАВЛА

На гала-динеу у Двору Њ. Кр. Вис. Кенз Намесник Павле одржао је следећу здравицу:

Ваша Екселенцијо,

Веома сам срећан, што ми се указала изванредна прилика, да у престоници Краљевине Југославије поздравим најсрдачнијом добродошлицом драгога госта и мог личног пријатеља Претседника Чехословачке Републике.

Ова висока посета испунила нас је дубоком радощу, јер ми у њој видимо једну нову залогу искреног пријатељства и братства, која су одувек везивала Чехословачку и Југославију.

Наше две земље прожете су истим идеалима мира и пријатељске сарадње са свима народима, па је сасвим природно, што су се њихове делатности на остварењу ових племенитих циљева до сада корисно допуњавале.

Удружене са пријатељском и савезничком Краљевином Румунијом, наше земље стално су се и свесрдно залагале за консолидацију мира у послерадној Европи. Од свога постанка до данас, у свима озбиљним тренуцима, Мала антанта се увек показивала одлучна и непоколебљива у остваривању ових својих великих циљева. Ова тесна сарадња ће се и даље продужити јер она није заснована само на посебним интересима држава-чланица Мале антанте, већ и на једном општем, међународном интересу.

Дубоко уверен да је и Ваша Екселенција поборник истих племенитих идеја, које нашим народима једино могу да пруже јемство за бољу будућност, подижем ову чашу у част и здравље Ваше Екселенције и Поштоване Госпође Бенеш, са најлепшим жељама за срећну будућност братског и пријатељског чехословачког народа и за напредак савезничке Чехословачке Републике.

ГОВОР ПРЕТСЕДНИКА Г. Д-Р БЕНЕША НА ГАЛА-ДИНЕУ

Ваше Височанство,

Стигао сам у Београд са осећањима истинског задовољства и радости, чинећи тиме прву службену посету чехословачког државног Поглавара. Дочек који су Ваша Височанства и Краљевско Намесништво приредили мени и Госпођи Бенеш и осећања пријатељства и братства што нам их је изразио југословенски народ, дубоко су нас дирнули.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

Чинећи Вам ову посету, пре свега испуњујем пријатну дужност: Већ је дуго година мој дубоко поштовани велики претходник, Претседник-Ослободилац Томаш Масарик, желео да учини овај пут, да би вратио Његовом Величанству Краљу Александру посету учињену у Прагу и да би доказао своју добро познату оданост Вашој ослобођеној отаџбини, те да би одао признање раду, великим напорима и толико значајним одликама југословенског народа. Данас уместо њега то чиним ја.

У току 18 година предузимао сам многа путовања по Вашој земљи, почев од пута 1920 године који је родио наш први уговор о пријатељству и савезу и који је поставио темеље заједнице трију држава Мале антанте. За време тих путовања, пуних историјских успомена, учествовао сам у преговорима важним за наше државе и имао сам са Вашим министрима и Вашим владама удела у изради одлука које су у великој мери допринеле одржавању мира и сарадње међу европским нацијама. За време тих 18 година наше су земље непоколебљиво ишле раме уз раме, свесне своје заједничке судбине. У читавој нашој политичкој акцији, сваки од нас, радећи за своју властиту земљу, вазда је гледао да уједно ради и за отаџбину свога друга. Потпуно се слажем са Вама у томе и такође понављам: Та ће сарадња и надаље бити иста таква и у будућности, те ће се још већма продубити. Велики резултати те пријатељске и братске заједничке политике моћи ће тек доцнија поколења да процене по њиховој стварној вредности.

Сваке сам године, у току тих својих путовања пратио са страсним усхићењем напредну еволуцију Ваше лепе земље и Вашег дивног народа. А гледајући померања унапред и враћања унатраг што су неизбежно наилазила једно за другим у еволуцији послератне Европе, никад нисам изгубио из вида стални напредак Ваше земље, никад нисам осетио ни најмању сумњу, ни најмање колебање у свом уверењу о успеху Ваше нације и Ваше државе.

Према томе, Ваше Височанство, могу у потпуности да се придружим ономе што сте овога часа рекли. Идеје које сте развили биле су већ 18 година заједничка заветна мисао наше три земље. Оне ће то и даље остати у будућности, о томе сам уверен. Мала антанта, Југославија, Румунија и Чехословачка никада нису тражиле ништа друго него да могу свој властити интерес да идентификују са општим интересом Европе. Последње одлуке Сталног савета Мале антанте, који тек што је заседавао у Београду, то и овом приликом доказују, те ми је мило што то могу подвући. Оне чине излишним сваки наш коментар као и потребу да још једном подвучемо сагласност политика наших земаља, наших жеља и наших заједничких циљева.

Чинећи овај у неку руку биланс једне заједничке политике наших двеју држава вођене у току 18 година, не чиним друго него излажем историју политичке делатности — на овом делу његових безбројних подвига — Вашег Великог Краља Александра, кога не могу да се не сетим у овоме часу и коме ми је стало да одам искрену и одану пошту, личну пошту за сарадњу и пријатељство којима ме је увек почаствовао, и пошту целе наше земље која ће Га вазда сачувати у оданој и пуној узбуђења успомени.

За Чехословачку могу додати да ће она свим својим снагама наставити ову политику мира и међународне сарадње и у годинама које наилазе — у духу Друштва народа и оних традиција које сте толико јасно подвукли. Остајући верна Вама и Румунији, верна свим својим пријатељима, она ће покушати да развија своју сарадњу са свим својим суседима у једном једином циљу: да у потпуној мери развије своје напоре да би могла с успехом да настави и у самој земљи своје дело консолидовања и развијања благостања. У том погледу цела нација гледа са поверењем и са оптимизмом пут своје будућности, гледа пут ње са чврстином и спокојством. А тај идеал и тај циљ заједнички су јој са Вама и са Румунијом.

У том духу, Ваше Височанство, захваљујући Вам још једном из дубине душе за пријатељски дочек приређен Госпођи Бенеш и мени, слободан сам да подигнем чашу у здравље Његовог Величанства Краља Петра Другог, у здравље Њеног Величанства Краљице Марије, у здравље Њеног Краљевског Височанства Кнегиње Олге и Вашег Височанства, у здравље чланова намесништва и за благостање и што срећнију и плоднију будућност Велике Југославије, пријатељице и савезнице.

Томаш Г. Масарик

— Његов живот и рад —

Београд сматра да Томаш Г. Масарик, неумрли великан Чехословака, припада и њему. Његова сјајна личност уткана је у историју Краљевине Југославије — његови говори у Царевинском већу у Бечу у корист Србије, кад је био инсцениран Фридрихов процес; његово заузимање као посланика у бечком Парламенту да се Србији после првој балканској рати 1912—1913 год. да излаз на Јадранско Море; његови силни напори да помоћу чехословачких легија сруши заједничке непријатеље Слободе и Права; његов утицај на многе умне генерације Југословена, које је вршио као професор универзитета у Прагу и Бечу итд.

Београд, као престоница, а с њим и сва Краљевина Југославија, сматра да је Томаш Г. Масарик мислима, делом-примером и настојањем, уз Краља Петра I Великог Ослободиоца, Витешког Краља Александра I Ујединитеља и њихових верних помагача Николе Пашића, Милована Миловановића, Војводе Радомира Путника и Војводе Живојина Мишића, допринео много да Краљевина Југославија добије у оквиру европских сила своје право и достојно место.

Да би овеоквечио успомену на свој великог пријатеља, Београд је једну од најлепших својих улица поред Официрског дома, назвао Масариковом. А на Западном Врачару постоји и чехословачка основна школа „Томаша Масарика”.

ПРЕДГОВОР

Особито ми је задовољство, што сам био позват да напишем неколико речи као предговор за књигу Господина генерала Живана Ј. Ранковића, у којој се описује животно дело нашег Претседника Ослободиоца.

Претседник Ослободилац Томаш Г. Масарик познат је врло добро свима Југословенима, а пре свега старијој генерацији. Али и оним Југословенима, који добро познају целу душевну величину Претседника Ослободиоца, биће корисно да читају књигу о државнику,

чији је цео живот био посвећен идејама, којима је била надахнута старија генерација, како југословенска тако и чехословачка, а које су идеје коначно победиле и донеле нашим народима самосталност, односно уједињење.

Било би добро да се и код млађе генерације ове лепе традиције, које никад неће застарети, одржавају и негују. Имам утисак, да је књига Господина генерала Ж. Ранковића написана пре свега за омладину, која не познаје из властитог искуства делатност Претседника Т. Масарика. Међутим, баш за омладину је веома важно, да њу упозна.

Стога сам мишљења, да би студија Господина генерала Ж. Ранковића требала да буде уврштена у све југословенске школске библиотеке, не само стога да упозна југословенску омладину са делатношћу Претседника Ослободиоца, него и стога да њу упозна и са аутором ове дивне књиге, који је много допринео Ослобођењу Југословенског народа.

9 априла 1937
Београд

Изванредни посланик и опуномоћени министар Чехословачке Републике у Београду
Д-р В. Гирса

УВОД

Томаш Г. Масарик, какво крупно, сјајно и лепо име:

„Европа га издиже изнад свих великана садашњице — Лојд Џорџ каже да је највећи од свих политичара и државника, који су водили рат; Бернард Шо рекао је: „Кад би се створиле Сједињене Државе Европе, Томаш Г. Масарик био би најзаслужнији да буде њихов претседник...”

Словени га нарочито цене и називају га „Словенски Филантроф”. Он је понос Словенства, инкарнација словенске човечности, умне способности и мирољубивости.

Југословени га поштују, воле и истичу да је „Југословенски Пријатељ”.

„Веровали смо у Т. Масарика за време рата, а верујемо му данас још више као симболу верности и братства између Чехословачке и Југославије” рекао је Др. Алфред Шерко ректор универзитета у Љубљани 31.1-1931. год. кад је Т. Масарик промовисан за почасног

доктора филозофије љубљанског универзитета.*)

Чехословаци га обожавају, јер је Он неимар слободе и самосталности Чехословачке, јер је Он ковач и Отац Чехословачке Републике”.

Томаш Г. Масарик редак је човек вишега реда, који је дао своје народу као и целој свету печат времена и тешкоћа које је сусретао и са којима се борио па их је савладао. И, кад би се, како каже Рабиндронат Тагоре, човек ценио по тешкоћама које сусреће у својем раду, Томаш Г. Масарик био би највећи од великих људи свих народа Садашњице, па и свих времена.

Кад се проучава рад овога сјајнога научника, овога великога мислиоца — философа и педагога, овога одличнога државника, овога примернога родољуба, овога ретког вођу народа и ратника, овога најзад пророка стогодишњака... његов живот има 3 периода времена, који, иако одвојени, проистичу ипак један из другог, чине укупно једну целину.

Та 3 периода времена могли би се назвати:

1. Припремни рад;
2. Нападни рад и,
3. Победни рад.

1 — Припремни рад

Припремни рад збива се у завичају и обухвата време од рођења до почетка Светског рата (1914).

Томаш Г. Масарик, као син сиромашних родитеља,**) Словака, рођен је 7 марта 1850 год. у селу Ходонину на југу Моравске, где и свршава немачку основну школу.

Немачку дворазредну реалку свршава у Хистопечу. И, у обе школе пао је у очи својим наставницима својом разборитошћу. Па и

*) Треба истаћи писмо, које је Т. Масарик упутио преко посланика Републике Чехословачке у Београду д-р Р. Флидера и, које је овај прочитао а које гласи:

„Лане, 24 јануара 1931 године

„Још као студент дошао сам у Бечу и Лајпцигу у додир са студентима Словенима и проучавао их. Ово проучавање продужило сам и као наставник на универзитету. Тада сам настојао да тим путем проучим карактер и таленте појединих словенских народа. На тај начин стекао сам мишљење о Словенима, њиховој култури и њиховом квалитету.

Словенци су при томе показали у првом реду своју вредност и енергију. Уверио сам се да су нам Словенци дали најзначајније слависте. То ми је било од користи приликом проучавања и чувања малих народа и њихове мисије за велике народе.

Видим у подели почасног доктората Љубљанског универзитета признање за моје истинске симпатије према Словенцима и, зато сам још више захвалан на указаној части.“

**) Као најстарији син: оца Јозефа Масарика, који је био кочијаш на ћесарским имањима; мајке Терезије Кропачкове, која је пре удаје била служавка.

пак сиромашни родитељи шаљу га на ковачки занат у Беч.

Жељан науке, он напушта занат и ступа у Брну, као дечко од 15 година, у II разред немачке гимназије; завршава исту са најбољим успехом, материјално помаган од префекта полиције чију је децу поучавао.

Као студент ступа у 22 години на универзитет у Бечу. Ту, помаган од истог префекта полиције, чију децу и даље поучава, студира класичне и природне науке. Постепено улази и у политички живот.

Положио је 1876 год. у Бечу докторат из филозофије, обрадивши тезу: „Das Wesen der Seele bei Plato“, Wien 1876. („О бесмртности према учењу Платона“). Та теза буде запажена, јер млади мислилац, у 26 години старости, кроз њу настојава да проникне дух времена и да га упореди са духом вечних вредности.

Решава се да, по свршеном универзитету, постане дипломата, те почиње да учи арапски језик, да би био примљен у Оријенталну академију. Али, увиђа да тај позив улази у оквир оних који су тада владали и који никад нису ни могли слутити „да ће тај млади мислилац, кад му коса буде седа, протерати и само ајо-столско величанство из Беча и да ће једноћа дана сести на његову столицу у двору у Прагу“.

Кад није могао да буде дипломата, он се удубљује у рад, улази у све шире видике литературе. Иде у Лајпциг 1877 год., где се пуну годину дана опет посвећује науци, а нарочито студији протестантизма у Пруској.

Упознаје се тада у Лајпцигу са Чарли Гаријем (Charlie Garrigue), деветнаестогодишњом Американком, која је ту била дошла да студира музику. Са њом се 1878 год. и оженио.*)

*) За ту своју верну сапутницу живота, која је у Прагу зостављана и мучена за време Светског рата (1914—1918) од власти Аустроугарске, пред његов триумфални повратак, он каже:

„Спољашности је била красне. Била је одлична глава, боља него што сам ја. Много је волела математику.

Целога живота тежила је за прецизном спознајом ствари, при чему никад није страдао њен осећај.

Била је врло побожна. Са моралне стране гледана била је савршена, у питању истине бескомпромисна. Њена честољубивост имала је на мене васпитни утицај. С њом сам од протестантизма за свој живот добио оно најбоље: јединство религије и живота, религиозну практичност.

Волела је књижевност, њени песници (Шекспир, Гете) били су и моји, само она их је дубље видела и знала. Била је врло музикална, чак и написала је више студија о музици и Сметани.

Била је одличан социјални радник, ишла је и на гласање. Помагала ме је у свима потхватима, она ме је духовно формирала, њој имам да захвалим за свој успех. Д-р Т. Долежал — „Т. Г. Масарик“, Праг 1929.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Вратио се у Беч 1878 год. где је живео у врло тешким финансијским приликама. Тога лета посетио је био отац у Ходонину, где добије тифус, кога с тешком муком прележи.

Постао је доцент Бечког Универзитета 1879 год. Публикује потом студије: „О хијнотизму“ (Praha 1880) и „Der Selbstmord als soziale Massenerscheinung der Civilisation! (Wien 1881) („Самоубиство као социјална појава“). Та творевина, коју он сматра својом основном конфесијом и својом животном мудрошћу, пуна је оптужби против рата, алкохола, капитализма и полних настраности; прожета је чуђењем: да човек може сам себи живот да одузме, јер „ко воли смрт, тај је психички болестан и заблудео и тај све на себе своди.“

Постаје 1882 год. ванредни професор филозофије и социологије на чешком универзитету у Прагу. Тада, у односу према студентима, понаша се као старији друг, који им наглашава „да му не верују слепо, већ да са њим властитим размишљањем, разборитим разумом, дођу до исправних назора“. Наглашава, претходећи примером, да сви треба да се радом припреме за живот, јер спремни за свој позив и морално јаки најбоље могу да послуже своје народу.

Ступа тада на чело Соколског друштва III у Прагу и заједно са д-р М. Тиршом размишља да кроз соколство ослободи свој народ. Вежба и сам у Соколу.

Оснива 1883 год. у Прагу велики научни часопис „Ateneum“, први модерни чешки научни часопис, који, поред обележја строгог критичног реализма, пружа и широк животни оквир, око кога скупља све напредне елементе, нарочито студенте. Он кроз часопис покреће Чехословаке на рад и на размишљање; утиче позитивним моралом и позитивном науком на књижевност, коју сматра као социјални фактор и, од које тражи у првоме реду етичко-психолошке вредности. Он чита, много чита немачке, француске, енглеске, руске писце, прикупља знање; пише књиге из области: психологије, социологије, филозофије, историје; пише критике, али такве којима је само циљ, да се до истине дође.*)

Томаш Г. Масарик, да би упознао Русе, одлази 1887 и 1889 год. у Русију, и у Јасној Пољани посећује Л. Толстоја, са којим нарочито расправља питање: Треба ли се опирати злу или не треба. Као плод тога његовога боравка у Русији су дела: „Словенске студије“ и „Русија и Европа“.**)

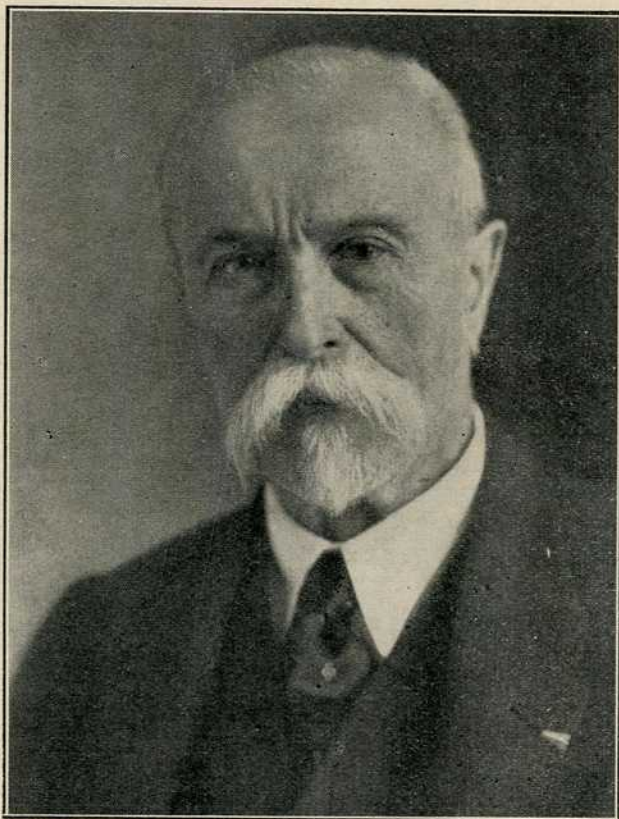
*) Треба истаћи, да су из тога доба дела: „Рачун вероватноће и Хјумова скепа“, (Праг 1883), „О студији песничких дела“, (Прага 1884), „Blaise Pascal“, његов живот и филозофија (Прага 1883), „Теорија историје према принципима Т. Н. Bucklea“, (Прага 1884). „Основи конкретне логике“, (Прага 1885).

**) Т. Г. Масарик — „Словенске студије“ I, Хустопеч, 1889 и „Russland und Europa“, Bd I und II, Jena 1913.

Томаш Г. Масарик много је уметност ценио, њу истиче као више потребну свету, него што је филозофија. За уметност, као важан докуменат живота, сматра „да она може човека не само да занесе (него и да узнесе“.***)

Томаш Г. Масарик постаје тада будилац Чеха и Словака, радећи неуморно, примером, речима, пером, како на уметничком тако и нарочито на социјалном пољу. Стекао је већ глас и многе присталице, али у исто време и доста противника, уз које и страшну омразу Беча и Будимпеште.

Изабран је 1891 год., први пут, као младочек за посланика за Бечки парламенат. Тада

Томаш Г. Масарик

израђује и „програм“ своје политике, који публикује у књизи: „Чешко питање“, тежње и циљеви народног препорода****). То постаје „чешки политички катихизис“, у коме се нарочито истиче реалистички покрет по геслу Ф. Достојевског: „Хоћеш ли да радиш за народ, иди облагороди децу сеоских сиремаха“. Подигао је због тога против себе католичку цркву, бирократију дворску у Бечу и разне народне претставнике, чије је погрешке приказивао.

***) Др. Јован Кршић — „Светска Револуција“ од Т. Г. Масарика — прва реч као преводилац, Београд 1935.

****) Т. Г. Масарик — „Чешко питање“, Прага 1895.

Држао се у своје „програму” начела: да се политичка партија не сме оснивати само на темељу политичког програма, већ и на темељу широке интелектуалне културе. Јер, он гледа у „демократији најлепши политички идеал” и, критикујући недостатке савремене демократије, он истиче: „Демократија није нешто урођено, већ нешто, што се у човеку израђује кроз напоре и кроз борбе”.

Тога гледишта држи се он свуда: у парламенту, у општини, у кругу својих пријатеља, чак и у својој породици.

„Наше Доба” оснива 1893 год., **** кад због сукоба са Јулијем Грегором напушта привремено политику и враћа се у Праг, где се опет сав посвећује науци.

Постаје 1897 год. редовни професор на чешком универзитету у Прагу. Устаје 1899 год. у одбрану Јевреја због „ристуалног злочина”.

Оснива 1900 год. са д-р Јан Хербером странку „Чешка народна странка”, чији вођ постаје, а чији је орган био дневни лист „Час”. Та се странка 1905 год. спаја са крилом око листа „Osvjeta Lidu” и тако постаје „Чешка професионална странка”, чији вођ он постаје, те као такав 1907 год. буде и изабран за посланика за Бечки парламент.

Као посланик у Бечком парламенту стално је водио опозицију по питањима унутрашње и спољне политике аустроугарске владе.

Кад је Аустроугарска, 25-IX-1908 год. на један бруталан и недостојан начин једне културне земље, анектирала Босну и Херцеговину (које је земље он обишао и упознао још у септембру 1892 год.) одлучно је протествовао, нарочито истичући: „Окупацију и њене последице сматрам највећим проблемом аустроугарске политике...”

Кад је пак Аустроугарска покренула 1909 год. „Тако звани велеиздајнички процес у Загребу” и „Фридрихову аферу у Бечу” он је изнео пред цео свет недостојни поступак аустроугарске дипломатије. Тада путује у Београд, моли министра спољних послова Србије д-р Милована Миловановића, те шаље у Беч на процес као сведоке: д-р Мирослава Спалајковића, д-р Божу Марковића, Љубу Давидовића, Ристу Одавића, Мила Павловића, који доказују невиност Србије.

Томаш Г. Масарик има заслуга што је В. Стив (Henry Wickham Steed) бечки дописник „Times-a” (Лондон) тада рекао сведоцима из Београда: „Веома сте добро урадили, што сте дошли у Беч. Тако сте спасли једну велику идеју, идеју југословенства, која сада постаје стварност. Али, још сте нешто урадили: дошли сте из мале балканске престонице у велику европску резиденцију, да докажете читавоме свету — да су аустроугарски дијломати највећи звекани...”

****) „Наше Доба”, месечни часопис, уредник Т. Г. Масарик, Прага 1893.

Томаш Г. Масарик често је као посланик бечког парламента, а и као професор, био у друштву Југословена. Он је њима, нарочито омладини, импоновао, они су га волели и његове идеје слушали су и примали.

Кад је Србија — са Бугарима, Грцима, Црном Гором, водила рат против Турске — први балкански рат 1912—1913 год., он је у бечком парламенту отворено рекао: „Србији се мора допустити излаз на Јадранско Море...”

Припреман рад, као први период његовога живота и рада, истиче га:

— као научника, који, борећи се често и са глађу и оскудицом, тежи да се интелектуално издигне Држећи се гледишта Наполеона I „да се радом постиже исто толико, колико и генијем”, читао је много, са студијом, са размишљањем.

Кад је говорио о књижевности, махом би истицао: „Већ 70 година читам романе, из дана у дан; живим у поезији, без ње не бих могао издржати”, као и то: „У политичкој борби више су ми користили романи и животно искуство, него академска психологија”.

— као мислиоца, дубоког и трезвог, који је још у детињству стекао наклоност према slabим и угњатаваним, гледајући своје Словацима као слуге и Немце као господаре. Он, као мислилац, после руске револуције 1905 год. долази до закључка, да се треба пробудити из романтичарског пансловенског сна и поћи путем Франтишкег Палацког и Карела Хавличека Боровског.

Као мислилац, он даје модерну формулу политичког национализма Чехословацима, која гласи:

„Бити Чех значи имати програм и знати шта се хоће; свестан своје духовне и физичке снаге, чешки народ треба да уђе у борбу за своја политичка права, као и то: „Сваки несамосталан народ, ако је бар донекле свестан, мора се борити за своју самосталност; то се разуму само по себи; а што се нас тиче, нема нас свету аргумената и нема те моћи која ће нас одржати у несамосталности, ако будемо заиста свесни... Политички бити свестан значи бити свестан морално.”

Као мислилац, он не верује у свемогућност чешке државе, већ сматра: „Држава не може ни да одржи, нити да спасе народ; него народ може да одржи државу...”;

— као партиског вођу, који није био демагог, већ који је народу говорио само оно што му је погребно и што му је корисно. Као партиски вођа био је свестан да се не може створити популарна странка на бази философског и политичког реализма. Стога је он од своје странке створио као неку припремну школу, у којој се интелекција имала прво да учи политичком мишљењу и реалистичким методама рада у свима областима јавнога живота.

Као партиски вођа, он је сматрао „да је политика наука, а и уметност, управо примење-

на социологија”, као и „да добар политичар треба да буде стручно образован, да има потребна знања: о човеку, развоју друштва и, да поштује истине и објективне чињенице”.

Као партиски вођа он је припремао идејне, етичке, управо педагошке темеље политичке самосталности; он је тумачио, нарочито омладини, смисао патриотизма и истицао колективну важност индивидуалног, ситног рада, захтевајући од свакога стручно образовање и одговорност у свима областима рада.

Као партиски вођа он је пропагирао физичку културу, трезвеност и тумачио је, „да је држава политичка организација, као што је народ културна организација;*)

— као поборника правде, који је још у то доба кристализовао девизу: „*Наћи прво царство Бога и његову Правду*, па тек почети рад...”**) Он, као поборник Правде, сматра: „*Да је социјално питање пре свега питање морала*”, као и: „Радник има право, не само да учествује у добитку, већ и да регулише производњу...”

Као поборник Правде он је одлучно против теорије о класној борби; али, у исто време он истиче: „*Не признајем идеализам, који заборавља на хлеб...*”

Припремни рад, био је заиста припрема: културна, психолошка, етичка, физичка, где је научним и публистичким радом Чехословачки народ био ослобођен од једностране културне оријентације и укореењених предрасуда и упућен на стварни пут, на извршење великог чина — „Стварање Републике Чехословачке”.

Томаш Г. Масарик у припремном раду светли као прейородитељ и главна личност!***)

*) Д-р Јован Кршић „Светска Револуција” од Т. Г. Масарика — прва реч као преводилац, Београд 1935.

**) Adele Breiting- »Masarik«, Geneve 1934, у предговору Paula Logoz-а.

***) Треба истаћи да су поред изнетих из тога доба дела: „Грађа за естетско разматрање Р. К. и Р. З.” (Праха 1893), „Наша садашња криза, пад старочешке странке и почети нових смерова”, (Праха 1895), „Јан Хус”, наш препород и наша реформација, (Праха 1896), „Карел Хавличек”, тежње и циљеви политичког препорода, (Праха 1896), „Социјално питање”, социолошки и филозофски основи марксизма, (Праха 1898), „Хус чешком студенству”, (Праха 1899), „Многоженство и једноженство”, (Праха 1899), „Потреба ревизије поленског процеса”, (Праха 1899), „Природно и историско право”, (Праха 1900), „Осам саги рада”, (Праха 1900), „Идеали хуманости”, (Праха 1900), „Наша политичка ситуација”, (Праха 1901), „Дезорганизација младочешке странке” — организујмо се за рад”, (Праха 1903), „О верској слободи и слободи убеђења”, (Праха 1904), „У борби за веру”, (Праха 1904), „Преглед најновије филозофије религије”, (Праха 1905), „Народности филозофија новијега доба”, (Јичин 1905), „Огледало кахихетама”, (Праха 1906), „Политичка ситуација”, (Праха 1906), „Интелигенција и религија”, (Праха 1906), „Америчка преда-

2 — Нападни рад

Нападни рад збива се ван завичаја и обухвата време од Светског рата (1914) и траје до избора за претседника Чехословачке Републике (1918).

Томаш Г. Масарик, кад је избио Светски рат (1914) и кад је Аустроугарска напала на Србију, налазио се са породицом у Шандову (Schandau) у Саксонској, крај реке Лабе. Враћа се заобилазним путем у Праг, где налази „политичку пустињу, у којој се сва делатност политичких странака и појединаца укочила”.

Разговара са пријатељима и вођима чешких политичких странака (Антонин Швехла, Адолф Странски, Антонин Калина, Антонин Хајн, Вацлав Клофач, који је био већ затворен, Франтишек Сокуп, Бохумир Шмерал) и закључује, „да ће огромна већина присталица странака сачувати своје антиаустроугарско уверење, чак и у случају ако поједини вођи или фракције пођу с Аустроугарском”.

Пошто је 2 пуга био у Холандији и ту ступио у везу са виђеним пријатељима Sitn Vatsonom (Seton Watson Robert Wiliam), Рус — И. А. Кастелиан Кастелиански) лично и путем писама (В. Стив — Henry Wickham Steed, Ernest Denis) и оријентисао их о ситуацији у Аустроугарској, као и они њега о ситуацији у Европи, враћа се у Праг.

Разговара у Прагу са д-р Иваном Лорковићем, који је нарочито дошао из Загреб да га информисе о ситуацији у Хрватској и код Југословена у Аустроугарској. Њему препоручује рад за „најпотпуније уједињење Југословена, територијално и политички”. Тада разговара и са д-р Албертом Крамером, који му је потврдио очекивање, „да су напредни Словенци за јединство свих трију народних грана.”)

Како је у Аустроугарској настало гоњење Словена и како је већ стекао уверење да се у земљи не може одупрети сили Аустроугарске нити што помоћи Чехословацима, то преко Бе-

вања”, (Чикаго 1907), „О клерикализму и социјализму”, (Вал Мезиричи 1907), „Говор у буџетској дебати у парламенту, 20-VI-1907”, (Праха 1907), „О алкохолизму”, (Праха 1908), „Наука и црква”, (Праха 1908), „Потреба напредне политике” (Мјелњик 1908), „За слободу савести и учења”, (Праха 1908), „Студенти и политика”, (Праха 1909), „Такозвани велиздајни књижевни процес у Загребу”, (Праха 1909), (и на немачком у Бечу), „Аустријска спољна политика и дипломатија”, (Праха 1911), „Васић—Форгаш—Ерентал”, (Праха 1911), (на немачком), „Демократизам у политици”, (Праха 1912), „Палацког идеја народа чешког”, (Праха 1912), „Етика и алкохолизам”, (Праха 1912), (на немачком 1906), „Неприлике демократије”, (Праха 1913), „Прелаз са средње на високу школу”, (Праха 1913).

*) Т. Г. Масарик — „Светска Револуција”, превод д-р Ј. Кршић, Београд 1935, стр. 49.

приморан, напушта 17-XII-1914 год. свој завичај и прелази у Италију преко Венеције, Флоренције и стиже у Рим 22-XII-1914 год. Ту у Риму ступа у везу са истакнутим људима Југословенима преко посланика Србије Љубе Михајловића, у чијем се стану држе састанци, а и са неким Пољацима, као и са Русом Всеволодом Сватковским (чешко порекло), који је прешао одатле у Швајцарску и много му помогао, те је упутио и други меморандум Сазонову (Сергеј Димитријевић), министру спољних послова у Петрограду 1915 год. (први је упутио 1914 год. преко Ситн-Ватсона); преко д-р М. Штефаника (Милан Растислав) ступа у везу и са Ватиканом (у почетку аустрофилски и германофилски расположеним).

Прелази 11-I-1915 год. у Швајцарску, ту затиче малу чехословачку колонију (у Италији је није било), снабдева се са књигама и листовима и почиње рад. У Женеви добија вест да му је син Херберт Масарик 15-III-1915 год. умро у Прагу.

Томаш Г. Масарик у Женеви, са неколико својих верних и младих сарадника на пољу „Народног Ослобођења“ предузима: прво, као најбитнији задатак, организацију подземног рада — слање и примање курира у Праг и из Прага; и друго, као велики задатак колоније из свих савезничких земаља да се окупе у јединствену целину. Ту се ставља на чело „Революционарној покрета против Аустроугарске“.

Чехословаци свуда су правилно схватили шта је потребно. Разни покушаји, војнички, журналистички, за оснивање главног органа, јављају се: Берн централни савез чешких друштава у Швајцарској; Париз где се покрећу недељни листови „Na zdar“ (Hoffman J. Kratky) и „L'Independence Tcheque“ (Сватоплук Количек-Хорски) и оснива се „Народни савет чехословачких колонија“; Москва где се оснива 11-III-1915 год. „Савез чехословачких друштава у Русији“. И у Србији и Бугарској Чехословаци су се организовали.

Чехословаци свуда су проглашавали исте планове: у главном револу против Аустроугарске и ослобођење Чехословака и Југословена. Било је страначких и личних неспоразума, који су падали пред ауторитетом Томаша Г. Масарика и главном идејом. Оснива: Е. Denis 1-V-1915 год. у Паризу „La Nation Tcheque“, у Петрограду 17-VI-1915 год. Bohdan Pavlu „Чехословак“, у Кијеву „Чехослован“ већ је издавао Вацлав Швиховски, у Анмас-у (Француска) већ је излазио лист „L'Independence Tcheque“, („Чехословачка самосталност“), који је Др. Лео Сихрава од 22-VIII-1915 год. уређивао као прави „орган политичке емиграције и који је био службени лист централе и вођства читаве акције у иностранству Чехословака“; у Америци Чехословаци имали су своју разгранату журналистику.

Томаш Г. Масарик из Швајцарске утврђује везу са савезничким иностранством и ди-

ригује као врховни командант свима покретима Чехословака, којима саветује да ступају и у војске Антанте. Прати рад и покрете Антанте и Централних Сила, кроз листове оштро напада Аустроугарску, пише чак и југословенској омладини у Женеви предговор у програму Југословена; покреће и Чехословаке, нарочито у завичају, на издржљивост.

Кад се организација рада Чехословака у иностранству развила прелази 14-IV-1915 год. у Париз, а потом и у Лондон, и тамо од д-р Миленка Веснића, посланика Србије, и д-р А. Бенкендорфа (Александар Христофоровић), посланика Русије, поуздано је обавештен о читавој ситуацији. Кад је Италија 23-V-1915 год. објавила рат Аустроугарској прелази у Италију, да види како се развијају прилике.

Томаш Г. Масарик јавно иступа против Аустроугарске 4 и 5 јула 1915 год. у Цириху и Женеви својим предавањима о Јану Хусу; али, рат објављује Аустроугарској тек кад је већ дефинитивно стигао д-р Едуард Бенеш (2. IX-1915) и кад је рад у иностранству Чехословака био како треба уређен. Они, 5-IX-1915 год. напуштају Женеву, стижу у Париз 17-IX-1915 год. и ту инсталирају централу. Издају „Пројас заграничној чехословачкој одбора“, који потписује „Чешки загранични комитет“, у коме су били претставници свих колонија у иностранству 14-IX-1915 год.

Томаш Г. Масарик био је тих дана у Лондону. Тако су Чехословаци приступили јавно Антанти, а пред светом отворено је истакнуто у „La Nation Tcheque“ од 1-XI-1915 год. да „Народни савет“ (нека врста владе) сачињавају: Томаш Г. Масарик као претседник, д-р Josef Dürich, посланик, и д-р Милан Растислав (Штефаник (већ познат, иако млад у Француској као научник) као потпретседници, и д-р Едуард Бенеш као генерални секретар, који је и раније у службеној преписци употребљавао назив у име „Conseil National des Pays Tcheques“, док су претставници колонија били као неки парламент.

„Народни савет“ био је признат од јединих колонија и сваки од чланова и претставници колонија, похватао је везе са својим позницима и пријатељима и преко њих свој круг стално проширивао. И кад је тако Томаш Г. Масарик нашао одзива код чехословачких колонија, ступа у везу с универзитетима нарочито с историчима, хвата везу с истакнутим личностима и редакторима и власницима великих листа; држи предавања у главним градовима свих земаља; оснива пресбирое, који долазе у везу са листовима и дописним канцеларијама, те шире вести о Чехословацима, као и са листовима, поред Е. Denisa „La Nation Tcheque“* још и са „Le Monde Slave“ (Париз) и „The New Europe“ (Лондон); у Лондону на тргу „Piccadilly Cirkus“

*) Треба истаћи: Czech Bureau (Лондон од 30-XI 1916), Slav Press Bureau (New York од 9-III-1917)

отвара књижару у којој излаже карте Чехословака; оснива чак и чешко-енглески клуб и, на све начине шири пропаганду против Аустроугарске и Немачке. На тај начин успева да на крају 1916 год. Чеси и Словаци постају интересантни и да се о њима говори у целом свету.

Томаш Г. Масарик путује из Париза 24-IX-1915 год. (где остаје стално д-р Е. Бенеш и д-р М. Р. Штефаник) у Лондон, где му „Kings College“ (лондонски универзитет) нуди професуру за словенске студије. Држи уводно предавање 19-X-1915 год. „Проблем малих народа у европској кризи“, чиме већ постиже први политички успех већих размера, нарочито стога што се примио претседништва на томе предавању министар-претседник лорд Asquith (Herbert Henry).

Како је у Лондону имао прилике да упозна, како енглеску војску тако и ситуацију на свима ратиштима, то је после публикованог Манифеста од 14-XI-1915 год. написао 30-XI-1915 год. и „Меморандум о ратној снази о беју зараћених страна“. Доста је деловао на свет и „Манифест“ и „Меморандум“, те су француски и енглески листови то почели повољно коментарисати за Чехословаке.

Томаш Г. Масарик прелази у Париз, где га 3-II-1916 год. прима министар-претседник А. Бриан, коме износи своје погледе на рат и мишљење за реконструкцију Европе. Он успева да придобије: А. Бриан-а, који је наредио те је о томе издат и службени комунике; као и Жил Соервена, те у „Matin-u“ од 5-II-1916 год. у форми интервјуа излази антиаустроугарски програм Чехословака; док је у Лондону то изазвало леп упечаток и утврдило положај Чехословака.

Задржава се у Паризу скоро месец дана. Ту ступа у везу и са многим другим истакнутим личностима (министар Stephane Pichon, претседник Парламента Paul Deschanel, претседник иностраног одбора Jean Claude Georges Leugues, редактер Auguste Gauvain и др.), а и често је са д-р Миленком Веснићем, послаником Србије. Држи на Сорбони предавање 22-II-1916 год. „Словени и панславизам“; са д-р Е. Бенешом и д-р М. Р. Штефаником*)

*) Томаш Г. Масарик у своме делу „Svetová Revoluce“ (Praha 1920) пише за д-р Е. Бенеша и д-р М. Р. Штефаника:

„Д-р Е. Бенеша до рата слабо сам лично познавао, пратио сам његове чланке из Париза и његове публикације. Слушао сам о њему, особито од редактора Кристинка (Часа); опазио сам на њему утицај свога реализма, француског позитивизма и марксизма. Још некрystalизован. Кад је букнуо рат пријавио се за волонтера у „Часу“, где смо се чешће виђали. Он ми рече једнога дана „ми не можемо да гледамо на рат пасивно, морамо нешто радити“; хтео је да буде активан. На то му одговорих: Да, ја већ радим.

Почетак политичке акције је новац. Пребројао је свој иметак. Имао је толико да је на свој трошак

организује на француском и италијанском фронту „Чехословачке легије“, које има да послужи и као ембрио будуће Чехословачке Војске.

Томаш Г. Масарик враћа се у Лондон 26-II-1916 год. Ту је био у сталној вези са Француском, како преко д-р Е. Бенеша тако и преко Француза који су у Лондону живели или га посећивали, као што је почео да посећује енглеска званична лица (George Rusel Clerk у министар. спољних послова, Maurice Bunsen бивши посланик у Бечу, низ секретара и других чиновника министар. спољних послова и уопште владиних људи) и редакције листа као Round Table и New Europe. Он је свуда, као глава чехословачког национално-револуционарног покрета против Аустроугарске говорио:

„Желео бих, да сваки човек, који с нама ради, да зајамти: да ми не дижемо револуцију против Аустроугарске зато, што се надамо да ће Сиоразумне Силе победити, већ зато, што Чехословачки Народ не сме бити на страни оних, који су закрвавили Европу, оних, који убијају и пљачкају у мери, како то свет до сада није видео — оних, који су тробари свих љуба, демократизма и Слободе.

Место Чехословака је тамо, где се бори за идеале“.

Састао се у Лондону и са (Noele Vuxton) Ноуел Бакстоном пријатељем Бугара и са (Gerald Henry Fitzmaurice) Фицморисом познаваоцем Балкана и Турске и, другим. Све то учинило је, те је пропаганда Чехословака добро успевала.

Томаш Г. Масарик у Лондону упознао се и са неким истакнутим Русима (Николај Павел Миљуков, који је долазио да у Оксфорду држи предавање, а с којим је у Паризу говорио и д-р Е. Бенеш, Александар Димитријевић Протопопов — чланови Думе) а преко писма по д-р Александру Белићу проф. Београд. универзитета ступио је у везу и са Сергеј Димитријевић Сазоновом, министром спољних послова у Петрограду 1916 год. У Лондону се упознао и са многим Југословенима, а у априлу 1916 год. говорио је и са Регентом Србије Престолонаследником Александром и

могао да почне са радом у иностранству; тако је то после и било.

Претресли смо ситуацију: код куће, у Аустроугарској и Немачкој и код Антанте. Уговорили смо цео план и споразумели се о сарадницима у отаџбини и у иностранству. Требало је, уколико је то могуће, да он остане у Отаџбини, док веза са мном да се организује по угледу на руски подземни рад.

Сарадња са д-р Е. Бенешом била је лака и плодна. Није било потребно много говора; имао је толико политичке и историске културе да је била довољна реч. Планове је до у танчине смишљао и изводио, знао је да самостално ради, брзо и добро...“ (Види: D-r Jaroslav Papoušek — D-r Edvard Beneš“ (Prag 1937).

Николом П. Пашићем, претседником владе Србије.

Кад је Италија 23-V-1915 год. ступила у рат на страни Антанте однос Чехословака према њој постао је много бољи и веза с Италијом постала је за „Народни савет” веома важна. Како су у Лондону створили свој главни политички центар Југословени (Франо Супило, д-р Хинко Хинковић, д-р Богумил Вошњак, д-р Франко Поточњак, И. Мештровић и други) где је дошао и владика д-р Н. Велимировић, то су они са колонијом Чехословака сазвали августа 1916 год. заједничку скупштину против Аустроугарске, на којој је претседавао виконт Темплтаун (Henry Edward Templeton), а говорио је Сити Ватсон и други.

Пропаганда Чехословака, систематска и неуморна, доносила је свуда плодове. Кад је 7-XI-1916 год. поново изабран за претседника Сједињених Северно-Америчких Држава Woodrow Wilson, који се одмах 21-XII-1916 год. обратио свима зараћеним народима, питајући за услове о могућности мира и кад је у заједничком одговору Антанте од 12-I-1917 год. стојало: „Ослобођење Италијана, Словена, Румуна и Чехословака испод туђе власти”, Чехословаци су били срећни. Али, у Чехословачкој била је прилична пасивност, па и страначка и лична подвојеност и тек смрт Цара Фрање Јосипа I (21-XI-1916) ојачала је позиција Чехословака у земљи.

„Д-р М. Р. Штефаника упознао сам док је био студент у Прагу. Био је сиромашан, и ја сам настојао да му олакшам прилике. Из Прага отишао је у Париз (1904) и постао је секретар на астроном. опсерваторијуму, одакле су га слали на разне астрономске и научне радове: на Мон Блан, у Шпанију, у Оксфорд, у Туркестан, Алжир, Јужну Америку и на Тахити...”

Д-р М. Р. Штефаник на почетку рата заузео се код свога пријатеља, чиновника париске полиције, да Чеси, Словаци и словенски држављани Аустроугарске уопште, који су сматрани службено за поданике Аустроугарске, добију све привилегије држављана Антанте.

Рано је почео са пропагандом; узео је себи за задатак да сваки дан придобије бар једног савезника за нашу ствар. Ступио је добровољно у војску и 1915 године суделовао је у борбама на Ени и код Ипра.

Као авијатички официр послат је у Србију. Преко Арбаније пао је са авионом и из Валоне на посебном торпиљеру крајем новембра 1915 године прешао у Италију и приспео у Рим, где се упознао са послаником Француске (Камил Барере) и са Сиднеј Сониним, италијанским министром спољних послова.

Нашао сам га у фебруару 1916 године у болници у Паризу, где је после тешке операције у желуцу лежао. Кад је оздравио отишао је у Италију да тамо за нас ради, пошто је на француском фронту као натурализован Француз имао свуда приступа и ту је подигао метеоролошке станице. Отпутовао је 28-VII-

Томаш Г. Масарик, кад су његови лични познаници и пријатељи револуцијом дошли на власт, а неки ушли и у владу, крене из Лондона 16-IV-1917 год. с енглеским пасошем за Русију; али 17-IV-1917 год. чекајући у малом пристаништу Амбл, дозна за сумаренску акцију Немачке, па се врати у Лондон где приспу д-р М. Р. Штефаник и д-р Е. Бенеш и ту се потанко посаветују о акцији у Русији. Крене поново 5-V-1917 год. у Русију преко Бергена и Штокхолма и у Петроград стигне 16-V-1917 год., где ступи у везу са члановима Привремене владе министром-претседником кнезом Георгиј Јевгенијевић Лвовом и министром спољних послова Терешченком, као и са претставницима главних политичких странака и смерова.

Како је у Русији било много војника Чехословака, који су се предали Русима као дезертери из Аустроугарске војске, то је од њих организована „Чехословачка легија”, тек кад је у Русију стигао Томаш Г. Масарик, те стављена под команду руског генерала, по рођењу Чеха, Јарослава Червинке, при крају маја 1917 год. Она службено названа „Дружина”, формирана крајем октобра 1914 год. само од Чехословака који су руски поданици, имала је више карактер политички него војнички.

„Чехословачка легија” у Русији, по плану Томаша Г. Масарика, треба да је самостална, а не део руске војске.

1916 у Русију, где се упознао са свима војним ауторитетима, па и са царем.

На румунски фронт отишао је потом крајем 1916 године, где је организовао за Француску неколико стотина наших заробљеника. Вратио се у Русију јануара 1917 године и одатле на путу за Париз свратио и код мене у Лондон, априла 1917 године.

У Паризу био је врло активан, где је одржавао везе с Југословенима и Италијанима, па често одлазио и у Рим. У лето, јуни—октобар 1917 године, био је и у Америци да скупим добровољце међу Чесима и Словацима. Ту је придобио за нас Рузвелта (Theodore Roosevelt).

Био је од априла 1918 године опет у Италији, где је после успеле пропаганде склопио конвенцију од 21-IV и 30-VI-1918 године са Виторио Емануеле Орландом, претседником владе. Путујући у јесен 1918 године у Сибир нашој војсци с француским генералом Pierre Janin свраћа 6-IX-1918 године код мене у Вашингтон; враћа се из Русије фебруара 1919 године у Париз, па у пролеће преко Рима намерава у Отаџбину.

Одлетео је 4 маја 1919 године из Видма (Италија) за Чехословачку, где је истога дана при спуштању на родној груди издахнуо...

Д-р М. Р. Штефаник својом пропагандом веома је користио нашој ствари; пропаганду је водио више као апостол него као дипломат и војник. Мени и д-р Е. Бенешу он је утро пут до многих одлучних места у Паризу и Риму. У француској војсци стекао је пријатеље од утицаја... Заслужује, да му сви будемо за хвални...”

Алберт Тома, који је тих дана дошао у Петроград, помагао му је у име француске владе, те су Чехословаци добили самосталну војску, која се и заклела „на верност народу у борби за самосталност” и војска је почела да се организује, на коју је большевизам прилично деловао, премда „Соко, његови принципи и идеали”, кога су Чехословаци свуда неговали, показа велики и добар утицај.

Кад је у Русији 7-ХI-1917 год. наступио большевички преврат, тада је „Чехословачка легија” већ решена да се пребаци у Француску. Кад је Совјетска Русија 3 марта 1918 год. потписала у „Брест-Литевску” мир, Томаш Г. Масарик отишао је у Румунију, где се у Јашу састане са румунским политичким и војничким вођама (Joan Bratianu, Take Jonesku, Duka Marsesku, генерали: Alecsandr Averescu, Grigoresku) па оде и на фронт и ту види стање румунске војске и чује за њену победу код Марашести која, иако је подигла духове и дала снаге Румунима за даље напредовање и истрајност, није много користила.

Томаш Г. Масарик посетио је у Румунији посланика Србије Павла Маринковића. Његово бављење тамо било је клица Мале Антанте. На њега су утицали у Русији политички и војни вођи царске Русије (Лав Георгијевић Корнилов, Михаил Васиљевић Алексејев и други, као и Миљуков) да се удружи с њима и да се окрене против большевика; али, те планове он је одбио. У то време његови легионари са тешком муком, кроз борбе са большевцима и са глађу, долазе у Владивосток.

Томаш Г. Масарик напушта Румунију, иде у Кијев и Москву, из које, пошто се опростио 6 марта посебним прогласом са Чехословацима и 7 марта 1918 год. са чехословачком војском, истога дана у 20 ч. креће сибирском пругом преко Саратова и Самаре у Владивосток, где стиже 1-IV-1918 год. У Владивостоку остаје цео дан, где је посетио чехословачко друштво „Палацки”, добио вести о Антанти и послао телеграме у Париз, Лондон и Америку.

Креће 1-IV-1918 год. из Владивостока и преко Харбина и Мукдена 6-IV- стиже у Шимонсеки, а 8-IV- у Токио (Јапан), где ступа у везу са европским посланствима, као и са америчким Rolan Sletor Morris-ом, који му је тражио и он је за претседника В. Вилсона израдио меморандум „о стању Русије и большевизма” (који је публикован у делу „Svetova Revoluce”, Прага 1920, стр. 233). Посећује јапанског министра спољних послова и ступа у везу са журналистиком, све у циљу да се „Чехословачка легија” снабде и упуту из Владивостока у Француску.

Томаш Г. Масарик стиже 19-IV-1918 год. у Јокохаму (Јапан), укрцава се на лађу „Empress of Azia” 20-IV у подне и 29-IV-1918 год. стиже у Викторију и Ванкувер (Америка), одакле 30-IV преко Канаде стиже 5-V-1918 год.

у Чикаго. Ту је с њиме лично дочекан, како од Чехословака тако и од Југословена. Сличне пријеме имао је и у Њујорку, Бостону, Балтимору, Кливленду, Питсбургу, Вашингтону. Још тада падали су му узвици: „Живио отац Чехословака”.

Настојао је да у Америци што брже упозна политичку ситуацију, управо да упозна најутицајније личности у влади, у Конгресу и у друштву. То је за кратко време постигао.*)

Кад је пак у Аустроугарској гроф д-р Ottokar Czernin, као канцелар државе покренуо акцију за мир без сагласности Немачке 14-IX-1918 год. он је на то одмах прикупио око себе све Чехословаке, а и Пољаке, и Југословене ван Аустроугарске и са њима на чувеном митингу у Њујорку 15 септембра 1918 год. донео и потписао резолуцију: „Стварање нових држава, првенствено на рачун Аустроугарске”, коју је резолуцију лично и предао Претседнику Сједињених Северно-Америчких Држава Др. Вудро-у Вилсону.**)

Солунски Фронт пада. Западни фронт се ломи, јер Солунска офанзива, почета 2/15-IX-1918 год. изазива поремећај у операцијама и на Западном фронту, што потврђује званичан извештај, који је упутио 3-X-1918 год. „Paul von Mackensen”, General-Feldmarschal, начелник штаба Врховне команде Немачке Војске, „Принцу Максуд од Бадена” државном канцелару Немачке Царевине, а који гласи:

„Због слома Македонског фронта, из чега нужно проистиче слабљење наших резерви на Западном фронту и због немогућности да се врло осетљиви губитци у биткама последњих дана надокнаде, нема по човечијој оцени никаква изгледа, да се мир наметне непријатељу...”

Солунска офанзива снажно напредује, Бугарска 21-IX-1918 год. капитулира и већ 29-IX-1918 год. склапа примирје са Антантом.

„Савезничка војска” на Западном фронту под командом маршала Ф. Фоша наступа, Немци се повлаче...

„Народни савет” Чехословака користи ситуацију и 15-X-1918 год. проглашује се за привремену владу, у којој су: д-р Томаш Г. Масарик, претседник привремене владе, министар

*) Били су то дани грозничаве славе. И он сећајући се на те дане пише: „...Разуме се по себи, да сам, чим сам стигао у Сједињене Северноамеричке Државе, одмах ступио у стални додир са претставницима Србије, дипломатским и војним, а и са свима југословенским сарадницима и факторима”. Т. Г. Масарик — „Светска Револуција” у преводу д-р Ј. Кршића, Београд 1935 год.

**) На митингу у Њујорку потлачених народа Аустроугарске били су: у име Пољака Ignacy Jan Paderewski, у име Југословена д-р Хинко Хинковић, у име Румуна Stoica, који су под претседништвом Томаша Г. Масарика држали ватрене говоре.

ског савета и министар финансија, д-р Едуард Бенеш министар унутрашњих дела и министар спољних послова, д-р Милан Растислав Штефаник министар рата (војске). Ту владу признаје Француска (министар спољних послова д-р Stephane Pichon), а и све друге државе Антанте.

„Српска влада” (претседник владе и министар спољних послова Никола П. Пашић) упутила је из Париза д-р Е. Бенешу као министру спољних послова Чехословака 23-X-1918 год. ласкаво писмо о признању привремене владе Чехословака.

„Југословенски одбор” из Лондона са потписом претседника д-р Анте Трумбића, послао је телеграм, у коме честита са ентузијазмом стварање привремене владе Чехословака.

„Европска ситуација” сва је била у рукама В. Вилсона, који као одговор Аустроугарској (Цару Карлу) на понуду од 7-X-1918 год. изјављује 18-X-1918 год. „да су се од дана, када је објавио својих 14 тачака дне 8-I-1918 год. десили политички догађаји од највеће важности и да стога не може да прими аустроугарске понуде...”

Италија је тих дана 24-X до 4-XI-1918 год. код „Виторио Венето” у сјајној битци тукла Аустроугарску војску, која је, како Италијани веле, стварно решила рат у корист Антанте. Отокар Чернин на ово пакосно тврди: „Италијанима је била потребна једна победа, да би се очистили од срамоте, коју су доживели на Капорету, 24 и 25-X-1917, па су гурнули у напад на војску која је у агонији и чија држава беше у распадању...”*)

Чехословаци у Чехословачкој дижу се. Кад је Аустроугарска (министар Guayla Andrassy ноћу 27/28-X-1918 год. објавила да прима, све услове В. Вилсона, тада су Чехословаци ту вест објавили 28-X-1918 год. са посебним афишима по целом Прагу. Тада су д-р Алоис Рашин и д-р Франтишек Соукуп то признање Аустроугарске обележили овим речима:

„То је била последња реч Аустроугарске и крај државе Хабсбурговића”.

Чехословаци су у завичају 28-X-1918 год. на свима кућама извешали заставе: чешке, српске, француске. На зидовима истакли су још и плакате; на којима је стајало:

„Нећеш преварити очекивање читавог културног света, који се са благословом на уснама сећа твоје историје, крунисане бесмртним делима чехословачких легија на Западном фронту и у Сибирији...”

Сачувај чист штит, као што га је сачувала твоја народна војска: Чехословачке легије!...

Наши ослободиоци: Томаш Г. Масарик и Вудро Вилсон, не смеју да се разочарају у

*) Види: О. Чернин — „Светски Рат“, успомене, Берлин 1920 и Мато Блажевић — „Забрављени гробови“, Београд 1937.

своме убеђењу да су извојевали ослобођење народу, који уме сам собом да влада”.

Чехословаци у завичају били су одушевљени, свуда се певало, братимило, грлило. Падају поклич: „Живела Чехословачка!” Свуда је владао ипак ред и нигде се није пролила крв.

„Народни одбор”, привремена влада, одмах је 28-X-1918 год. образована, у коју су ушли посланици: Антонин Швехла, Алоис Рашин, Јиржи Стршибрни, Франтишек Соукуп — од Чеха, а од Словака — Вавро Шробар, где је играо важну улогу и д-р Јосеф Шајнер у име организације „Сокола”. „Народни одбор” своју власт простире на Чешку, Моравску, Шлески Ревииер (велики угљени рудници око Опаве), потом на крајеве Словачке и на Карпатску Русију. Било је неких против-покушаја у местима где Немачка мањина чини већину становништва, али без сукоба и успеха.

Немачка је у вртлогу. Претседник социјал-демократске странке Philip Scheidemann са степенница Reichstaga проглашује републику 28-X-1918 год. и као државни канцелар презузима власт (истог дана кад се у Чехословачкој образује „Народни одбор”).

„Народни одбор” издаје основе привременог „Устава” државе Чехословачке 13-XI-1918 год., док се 14-XI-1918 год. састаје „Народна скупштина” (привремена) са 256 (доцније 270) чланова и на њој, на предлог д-р Карела Крамаржа, једногласно се закључује:

— укидање прагматичне санкције;
— збацивање Хабсбуршко-Лотариншке династије са чешког престола;

— Чехословачка држава проглашава се републиком и за привременог претседника републике једногласно је изабран професор д-р Томаш Г. Масарик.

Томаш Г. Масарик, кад је у Прагу званично проглашена република и он као најзаслужнији и најдостојнији међу заслужним и достојним од свих Чехословака, при крају 68 године живота истакнут на чело државе и то једнодушним поверењем и жељом свих Чехословака, шаље војсци у Француској, Италији, Русији и Сибиру (Азији) наређење, којим их обавештава: о постанку државе и задатку војске, која ускоро има стићи у Чехословачку.

Савезничка војска на Западном фронту под командом маршала Ф. Фоша у своје победном надирању улази 25-XI-1918 год. у Штрасбург. Она диктује Немцима услове за мир.

Цар Виљем II абдицира, одриче се власти са прогласом датираним у Холандији 28-XI-1918 год.

„Народни Савет” Чехословака, склопљен и проглашен у Француској, признају и друге државе — Грчка 22-XI-1918 год. и Белгија 28-XI-1918 год.

Томаш Г. Масарик, тај краљ без државе, тај човек из народа, здраве памети и честитог и поштеног рада, неуморан и увек вољан за

акцију, веровао је: да се пристojни, образовани људи могу аргументима убедити и поучити. Те стога њон и успева:

— *прво*, званично и изричито признање програма Чехословака добија од А. Бријана 3-II-1916 год.

— *друго*, добија од Антанте на питање В. Вилсона, опет преко А. Бријана, признање ослобођења Чеха и Словака од туђег господства 10-I-1917 год.

— *треће*, добија признање од стране Сједињених Северно-Америчких Држава (секретар Роберт Лансинг) 3-IX-1918 год., на основу признања (Arthur James Balfour-а министар спољних послова) Енглеске од 9-VIII-1918 год. да *постоји ратно стање* између Немачке и Аустроугарске и Чехословака, а тиме и постојање чехословачке војске која је у то време бројала укупно 128.000 војника — у Русији 92.000 у Француској 12.000, у Италији 24.000, и

— *четврто*, добија признање Антанте о образовању *привремене владе* 15-X-1918 год. а и В. Вилсона 18-X-1918 год., кад је издао и „Декларацију независности“ и на кући у којој је становао у Вашингтону истакао већ заставу слободне државе Чехословачке.

Тај скромни човек, чија природа увек искључиваше ма какву рекламу и који је чак као правило сматрао: не треба хтети увек да се буде први, већ је довољно бити други, трећи; тај мирни човек-пацифиста, који ваљда раније никад није ниједног зеца убио и коме су — као уосталом и В. Вилсону, д-р Е. Бенешу и д-р М. Р. Штефанику, — као професору често чинили потсмехе што они одлучују о светској политици, у другоме периоду времена живота спада да ступи на историску позорницу као *војсковођа*, свемоћни господар народа, државе. Као таквом, њему долази у део да спрема планове, наређује и као *ратник* уз то још и да се бори — говорима, написима и предавањима, сугестијом... за једну имагинарну земљу, која је тада постојала само у машти идеалиста-патриота, а коју је требало ослободити испод управе једног моћног непријатеља, Аустроугарске...!

Тај професор, дипломата, политичар, радом и радиношћу, стрпљењем и издржљивошћу, учинио је подвиг, заиста достојан дивљења и својствен само светским великанима.

Најважни рад, као други период његовога живота и рада, истиче га:

— као *ајостола*, који је са концепцијама филозофа увек имао много алтруизма, много љубави ка правди и истини, много човекољубља и много витештва и уз то све то изводио голих руку и свуда ометан;

— као *стојика*, који своје идеје, можда у почетку врло фантастичне, на тако сјајан начин реализује;

— као *борца*, команданта и ратника, чија је улога стално и свестрано ослободилачка, коме сретства културна, психолошка и етичка

имају крајњи циљ — стварање Чехословачке Републике и који је умео интуицијом правог војничког вође, вође народа да осети час: кад треба радити, шта треба радити и кад се треба жртвовати.*)

Томаш Г. Масарик у нападном раду, као моралну основу свога програма и читаве своје борбе за ослобођење и стварање државе Чехословака, ставља *истину*, за коју вели да она не побеђује сама од себе, већ онда кад успе да усталаса духове и да организује своју војску. Он пак у томе раду у свему и по свему чини *тиш јенијалној вође* и њему припада назив „велики“, „херој“, „револуционарни вођ Чехословака“.**).

3 — Победни рад

Победни рад збива се у ослобођеној Отаџбини — Чехословачкој Републици. Почиње од пријема дужности претседника Чехословачке Републике и траје до 18-XII-1935 год., кад сам добровољно уступа место претседника, на које по избору долази као други претседник д-р Едуард Бенеш.

Томаш Г. Масарик, као главар државе, пошто је успео да од владе Сједињених Северно-Америчких Држава добије зајам од 5 милиона долара, креће 20-XI-1918 год. у подне (кад је у Прагу 18 ч.) из пристаништа Њујорка лађом „Carmania“ за Отаџбину.

„Прва војничка почаст при излазу из хотела „Вандербилт“, указана му као главару државе, наговести му да више није приватан човек.“

„На води, без страха од немачких подморница, последња прилика за одмарање и испитивање савести. Али, положај му је сметао; свуда и стално осећа ту и после на копну, да је изгубио своју личну слободу, свој приватни живот.“

„По читав дан корачао је по палуби на лађи, очи му лутале по води, а у глави стално бубњала мисао: *рад и одговорност*, коју прима“.

„Срећнијим није се осећао, али је био радостан, што и Чехословаци имају самосталну државу...“***)

СТИЖЕ 29-XI-1918 год. на обале Енглеске, а тога дана и у Лондон. Ту остаје до 6-XII-1918 год., за које време посећује многе познанике и пријатеље. На ленчу, који му је приредио А. Ј. Balfur састао се са изабра-

*) Види: Фридрих Ниче — „Воља за моћ“, превод д-р Д. Стојановић, Београд, 1937, стр. 544 и, Т. Карлајл — „О херојима“, превод Б. Кнежевић, Београд 1903.

**) Треба истаћи, да су, поред изнетих из тога доба дела: „The Slavs among the Nations“, Лондон 1916, „The problem of small nations in the European crisis“ Westminster 1916.

***) Т. Г. Масарик — „Светска Револуција“, превод д-р Ј. Кршића, Београд 1935, стр. 373.

ним политичким личностима (Lord Adolf Milner, Lord Winston Spencer Churchill и други) и ту 29-XI-1918, сазна да су Немци тога дана поднели Антанти предлог: „да се оснује комисија, која би испитала одговорност за рат!”

Креће за Париз, где стиже 7-XII-1918 год. и прву посету чини претседнику Француске Републике Р. Поенкареу, а потом иде у Дарнеј, где држи смотру над чехословачком војском, чини посете министру-претседнику Ж. Клемансоу, кога дотле није лично познавао, министру Ст. Пишону, претседнику скупштине П. Дешанелу и другима и, свуда је сјајно дочекан. Ту разговара са д-р М. Веснићем, послаником Србије где су и допуњене контуре Мале Антанте.

Путује преко Италије 14-XII-1918 год., с њим и први француски посланик Frederic Clement-Simon именован за Праг 12-XII-1918 и први енглески војни изасланик за Чехословачку и Аустрију Thomas Cuninghame, стиже у Модану 15-XII-1918 год. где га дочекује изасланик италијан. краља, генерал, и саопштава му да је гост краља, који га и сам у Падови на станици дочекује. После ручка код краља, 16-XII-1918, посетио је чехословачку војску, недалеко од Падове, па 17-XII у 15 ч. отпутовао из Италије, у пратњи одреда италијан. легионара, с којима је био и генерал Luigi Piccione.

Тога дана дознао је, да је у Париз стигао 13-XII-1918 год. В. Вилсон за мировну конференцију.

Прелази 18-XII-1918 год. Бриксен, где га узбуђује помисао на К. Б. Хавличека, чешког књижевника и новинара, који је био ту заточен. На границу Чешке стиже 20-XII-1918 год. у петак и, „ту су, њему и сапутницима, кануле сузе радости и жалости — а, петак је срећан дан Т. Масарика!”

Преноћио је у Чешким Буђеновцима и 21-XII-1918 год. ујутро путује преко Весели, Табора, Бенешова и стиже у Праг.

Величанствено дочекан у Прагу, ушавши у обичном аутомобилу пошто је одбацио спремљена парадна кола. Гледајући све то славље, то богатство боја, ношњи, застава и декорација, ружа и цвећа, одговарајући на све те миле поздраве, стално је мислио на тешке задатке, који су настајали: како да се добро изгради створена држава... Та мисао била му је нарочито пред очима, кад је се 21-XII-1918 год. по подне у парламенту свечано заклинао — својом чашићу и савешћу да ће радити за добро републике и чувати законе”.

Томаш Г. Масарик, пошто је посетио жешну у санаторијуму, улази у Прашки град (Храчане), где је први пут спавао; управо није спавао... Размишљао је о свему: шта је било и кроз какве је све тегобе и перипетије морало да се прође, шта се све морало да уради и, шта та тек сада очекује...?

Према програму, другог дана, у недељу 22-XII-1918 год. прочитао је у Прашком граду (Храчане) прву посланицу. Тога момента ставља се као тлавар државе, и то на чело једнога културног, вредног и племенитог народа... И он, кад су га питали како се осећа, рекао је:

„Осећам велику одговорност... Победили смо; створили смо државу, самосталну, коју смо и раније некада имали. Али, ја не верујем у државну свемогућност, па ни у свемогућност Чехословачке Републике, јер држава нас Чехословаке, неће одржати ни сама, ако ми Чехословаци њу не одржимо...”

„...Самосталност Чехословачке Републике, као државе, никла је из слома Аустро-Угарске Монархије и уопште из светске конфлације, у којој то није био спор само Француза и Немаца око Алзас-Лорена, нити борба Немаца и Руса, нити Германа и Словена, већ је то био само један део велике борбе за слободу и демократију — то је била борба између теократског апсолутизма и демократског хуманизма”.

„Антанта је победила Немачку и Аустроугарску, а с њима и њихове помагаче. Рат ће, на тај начин, дати могућност Антанти, да на мировним конференцијама у Европи створи нов поредак, где ничу нове државе, или се постојеће обнављају (Финска, Естонија, Летонија, Литванија, Пољска, Данциг, Чехословачка, Немачка, изгубила немачке делове сем Лужице, Француска, којој је враћен Елзас-Лорен, Белгија добила нешто на Рајни, Италија добила доста од бивше Аустроугарске, Бугарска изгубила на Егејском Мору, Данска добила нешто од Немачке, Арбанија; Аустрија, Угарска, Југославија повећана Србија, Румунија увећана, Грчка, Турска европска)..”

„Чехословачка Република, као држава, створила је своју самосталност борбом и револуцијом против Аустроугарске:

— борбом*), чији је карактер самоодбрана, без које не би, или бар не у тој мери, Чехословачка стекла своју самосталност. То чини смисао и политичку важност чехословачких легија у Русији, Француској, Италији.

„Чехословачке легије” придобиле су Чехословацима симпатије и помоћ Антанте и њихове шире јавности, а сем тога и респект непријатеља Чехословачке.

„Сви они Чехословаци, који су као војници у Аустроугарској војсци, својом активном

*) Сами Словени не изазивају ту борбу. Па нека се ратна срећа неко време колеба тамо амо, Немци ће, најзад, у то сам уверен, ипак бити побеђени надмоћношћу својих непријатеља на Истоку и на Западу; и онда би могао да дође и час кад ће Немци проклињати успомену онога од њих уважаваног и генијалног мужа од пет милијарди — кад се, наиме, буду морале милијарде и са каматама да враћају“. Франтишек Палацки је то писао још у „Епилог из г. 1874“.

и пасивном резистенцијом деловали на распадање Аустроугарске, па то деловање плаћали и смрћу; сви они грађани, Чехословаци, које је у завичају смакнуо војнички терор Аустроугарске, који су били на смрт осуђивани и бацани у тамнице, којима је одузимао и метак и који су на разне начине мучени... док су да је борбом у самоодбрани та самосталност Чехословака стечена крвљу”;

— *револуцијом*, чији је тип ослободилачки, и на туђем земљишту и где се победе Чехословака уствари извојевају *оружјем духа*.

„Народни савет”, његова дипломатска акција и пропаганда, као и рад свих других који су ма како помагали Чехословацима, имао је циљ у „Светској Револуцији”, где је била ангажована скоро цела планета, да се народносни конфликти подреде културној идеји.

„Немачка и Аустроугарска хтеле су рат, носе велику одговорност за светски рат; револуцијом се успело да се Антанта упозори на свирепост поступање Аустроугарске, као и да се истакне право потлачених на самосталност...”*)

Томаш Г. Масарик почиње рад као главар државе, кад је већ одбацио перспективу прошлости и стао на гледиште: да један народ не може да живи „на шимерама прошлости, нити у романтичном заносу у слави својих предака”; ствара програм државне политике.

Као практичан политичар, у основи демократа, прво рашчишћава појам политичког национализма, где истиче модерну формулу: „*Бити Чехословак, значи имати програм и знати шта се хоће*”. Тако исто он не верује у „општу и дефинитивну дегенерацију и декаденцију људи” иако услед рата сви народи проживљују у хроничној кризи акутну кризу.

„Кризи тој нисмо криви само ми, него и наши претци... Рат и његове грозоте узбудили су нас све, стојимо немоћно пред огромном историском загонетком, пред догађајем, каквог још није било у историји човечанства. Али, узбуђење није програм.”

„Потребна нам је мирна, искрена анализа и критика наше културе и свих њених елемената; ми морамо да се решимо на концентрично поправљање у свима областима мишљења и деловања...”**)

„*Програм државне политике*”, који је поставио Томаш Г. Масарик, припреман дуго из раније у коме врхуне искуство и разум, базира на погледима: „Схватање појма — *шта је држава*” и „Схватање појма — *шта је демократија*”. И, на то даје одговор:***)

*) Г. Т. Масарик — „Светска Револуција”, превод д-р Ј. Кршића, Београд 1935, стр. 429.

**) Т. Г. Масарик — „Светска Револуција”, превод д-р Ј. Кршића, Београд 1935, стр. 415.

***) Т. Г. Масарик — „Светска Револуција”, превод д-р Ј. Кршића, Београд 1935, и „The New Europe” Лондон од 18-III-1920.

I ДРЖАВА:

„Држава и, њено уређење мења се према времену и околностима, а мењају се и функције исте државе. Каткада, неки staleж или друштвена класа узме државну моћ и искоришћује државу за своје циљеве; други пут државну управу запосле највише специјално економски и културни односи и дају јој своје обележје.

„Држава, in conereto људи који њоме управљају, увек настоји да се ослони на моћне и најмоћније друштвене силе: на веру, науку, финансије, војску итд. Дешава се и да снажна личност узме државну моћ у своје руке. Све је то злоупотреба државе.”

„Држава, уопште, није савршена. Али, из тога не проистиче анархизам (астатизам), као што на пример ни из несавршеног школства не проистиче аналфабетизам.”

„Заједнички друштвени живот људи није могућан, ако нема централног ауторитета, који централизује и контролише...”

„Држава, па ни држава демократска, није институција божанска, свезајућа и свемогућа као што је то замишљао Хегел (Georg Wilhelm Friedrich), него само институција човечанска, понекад и сувише човечанска, са свима манама, али и са великим способностима оних људи, који су је организовали, и који је воде.”

„Држава није тако рђава и неразумна како то говоре анархисти, али није ни тако лепа и добра како то певају они службени — углавном, није гора од осталих јудских дела.”

„Држава је нужна!”

Томаш Г. Масарик одбацује патријархалну теорију, по којој би држава настала природним порастом породице, а тиме, ео ipso, била добра и оправдана. Он сматра да држава нема ничега заједничког са породицом она је створена другим силама од оних, из којих је поникла породица.

„Држава најзад, по његовом мишљењу, само је организатор међусобног друштвеног живота, а то се у суштини разликује од живота у породици... Закони, пак, као кодификација правила државне администрације, треба да имају и моралну подлогу, јер се свуда од државе и њених закона тражи правда и право...”

II ДЕМОКРАТИЈА:

„Демократија, циљ револуције Чехословака против теократије Аустроугарске, поникла је из револуције и револуција је и њу и Чехословачку Републику створила. Демократија је државна форма друштвене организације новог времена, модерног гледања на свет, модерног човека.

„Демократија је последица читавог схватања света и живота, новог схватања, новог по становишту, новог по методу. Признање и спровођење једнакости свих грађана, признање

слободе за све грађане, хумани принцип братства према унутра и према споља. То значи: демократија по суштини очекује од свакога грађанина разумевање за државу, закон, администрацију...

„Демократија ослања се на индивидуализам. Али, индивидуализам не значи самовољу, нешто настојање да израдиммо снажну личност, не само своју нешто и осталих грађана.”

„Демократија је самоуправна, а самоуправа је себеуправа — самоуправа почиње од самој себе...”

„Демократија омогућена је само тим општим интересом за државу, за њен развој и стално усавршавање: демократија је природно право иницијативе у свима областима јавног живота, било то право формално узаконено или не. У де факто слободној држави то право је закон...”

„Демократија се оснива на јавности, што истиче из принципа „слободе и једнакости”, у чему се разликује од аристократског режима, који није знао за истину. И што је „једино оружје роба било издајство”, по речима Адама Мицкијевића, било је само због државног и црквеног апсолутизма... Од демократије очекује се морални прејород, не само у политици, него и у школи и у читавом јавном и приватном животу. Ја не тражим једнострану интелектуализам, него образовање уједно морално, образовање прожето моралним идеалима”.

„Програм државне политике” Томаша Г. Масарика, кад је рашчишћено питање „појма државе и демократије” базира на „Уставу”, који је „Народна Скупштина” прогласила 29-III-1920 год., а у коме се у главном истиче: „држава је демократска са социјалним обележјем; сав народ је суверен, коју функцију врши преко државног главару, президента, кога бира на 7 година Народна скупштина (нико не може бити више од 2 пута биран узастопце, сем Г. Масарика); народна скупштина бира се применом свеопштег права гласа, директно од свих бирача (мушки и женски) и тајно; устав обезбеђује свима грађанима: једнакост, равноправност, најшире политичке слободе.” Као што се види тај програм истиче:

1) Принципи идеала хуманитета. Јер, „хуманитет”, љубав према другима унутра и споља, морална је основа државне политике Чехословака. Она тражи од свих укупно и од сваког посебно: разборитост и практичност.

„Настала је нова ера за човечанство и, по речима Франтишека Палацког, чудесном силом паре и електрицитета дата је за прилике у свету нова мера, па је важно за Чехословаке да се одмах упочетку управе при постављању свих поредака у држави на принцип идеала хуманитета”.

„Принципи идеала хуманитета налажу Чехословацима, да се увек сећају географског положаја Чехословачке, како је то и Ф. Палацки препоручивао, да буду свесни своје „по-

зиције” и „да увек буду спремни осигурати своју будућност...”

2) Чехословачка политика. Спољна и унутрашња, треба да је општечовечанска, европска и на тај начин чешка и словачка:

а) Спољна политика. Она је своје основе и директиве већ израдила, који базирају на: искуствима у Светском рату и на већ стеченим везама готово са свима државама.

Традиција већ постоји, иако не дуга. Бити у пријатељству са свима државама; чувати по сваку цену мир. Поштовати обавезе мировних уговора.

Како су преуређењем Европе, стварањем нових држава, и потлачени народи постали самостални, то национализам губи своје негативно обележје. Позитивни национализам, који има циљ да интензивним и позитивним радом подигне свој народ, препоручује се. Кад је реч пак о мањинама, којих у свакој држави има, национални проблем најбоље се решава, „ако се схвата, да ћемо бити више националнији, што смо год више човечнији”.

„Сваки човек, ма коме народу припадао, ако не греша против закона Чехословачке и ако је поштен човек, има права да живи и да се развија у Чехословачкој”.

б) Унутрашња политика. Она треба да почива на демократским темељима. Ништа не стоји на путу да то не буде; јер Чехословаци: немају династије, немају племства, немају традиција старе милитаристичке војске, немају цркву политички признавану... сви грађани без обзира на професију и конфесију пред законом су једнаки.

Унутрашња политика условљава: политичку слободу грађана, слободу штампе; школско образовање, верско питање, привредни проблем, решење аграрне реформе, оружана моћ државе.

Политичка слобода грађана, то је слобода јавног мишљења, збора и договора. Слобода штампе даје право на критику читавог друштвеног поретка и управног апарата, разуме се и на критику лица.

Политичка слобода и слобода штампе дају право на критику, пуно и у свима областима.

Јавно миљење, кроз листове или речима, постаје кристалizacionи, филтрирајући центар смерова, фракција, странака... Али, патриотизам и хуманитет, налаже дужност: критика мора бити истинита и стварна, мора да почива на моралу.

Слобода савести — политичка слобода и слобода штампе, мора бити не само по закону, него и по васпитању.

Школско образовање, то је васпитање деце и омладине за народну и државну сутрашњицу, како интелектуално тако и морално.

„Школско образовање и школа, иако су потребни, не дају памет, таленат и политички смисао. Лепа сведочанства добра су ствар; али бољи је здрав и јак мозак.”

„Школско образовање и школа треба да иду са духом времена. Практична, радна, привредно корисна школа, наспрот класицизму, тражи се; она не треба само да пружа реално образовање и што више научног материјала, него она треба децу и омладину да учи мислити, да их навикава на научни метод и научни дух...”

„Средња школа треба да пружи и опште образовање, па чак и филозофско и то је баш са демократског гледишта важно за потребно јединство друштва. Савремен и сасвим демократски захтев јесте јединствена средња школа.”

Верско питање, то је ствар разума. Савремен човек не одбацује религију; али, из ње и у њој издваја морали на моралу организује свој живот са другима, јер морал љубав, симпатија, човечност, не подлежи скепси, као трансценденте теолошке идеје на којима је изграђена теократија...”

„Развој цркве и црква, развој теологије и филозофије, доказују како су се главне верске идеје мењале, како су слабиле. Основе морала пак, реално осећање човека према човеку, не могу да се побиију никаквим разумом, никаквом скепсом... То не значи, да религија није потребна, оправдана, нужна; то само значи, да савремен човек хоће религију слободну и индивидуалну.”

„Религија снажно веже људе, али та веза не сме да буде присилна него слободна. Чоф век је укотвљен у вечности; али, на земљи га са ближњим најсигурније веже урођена љубав...”

Привредни проблем, чини претежно питање; јер рат и револуција уништили су богатства и залихе народа и створили привредну заосталост и оскудицу. Држава, као израз демократизма: има да отстрани беду и велике контрасте богатства.

„Привредни проблем није у томе, да се створи нивелација, него квалификација. Питање штедње, финансиско стање народа, виком и буком не постиже се, већ једино тихим, поузданим, искреним и сталним настојањем...”

Аграрна реформа, то је питање које су пред Светски рат покренуле све странке у Чехословачкој. „Радник, који ради земљу има право да захтева да та земља буде његова; као год што радник уопште без земље има право кад ради, не само да учествује, него и да регулише производњу...”

„Чехословачка је плодна, богата — утолико је већи задатак аграрне реформе, који мора бити на свом месту...”

„*Народно здравље*, физичко и душевно развијање народа чини специјалан задатак државне управе... Иселеничко питање исто тако је важно.”

Оружана моћ државе, не треба да потиче из љубави за силом. „Нема народа чији би се вођи, било у политици, било у лите-

ратури и публицистици, задовољили позивањем на број својих бајонета...”

„Оружана сила нужна је потреба, која не сме и не треба да се занемари и која има да се употреби кад се држава треба од насиља да одбрани... Савремено доба, доба мира истиче место оружја технике, оружје духа... Он сматра, како је то *Најолгон I* прокламовао, „да је држава тек онда сигурна и нејобедима, ако је цео народ унајпређује и штити”; стога је Соколство увек ценио и сматрао да је то „*снага државе*”.

„Соколство треба да уђе у цео народ, сви треба да су сврстани уједно, кад је у питању народ и Чехословачка и да су сви увек на претстражи Чехословачке... Соколство само не сме у себи да води политику, нити да допусти у себи некоме који би покушао да кроз њега стекне неку славу и част. Али, соколство треба да уђе у политику, која носи принципе: *братство*, а с тим љубав према народу и оданост према отаџбини, *једнакост* пред законима и пуно поштовање закона, *морал* где се убрајају честитост, карактер, исправност...”

Томаш Г. Масарик, кад је прокламовао „програм државне политике,” конституише државу, поставља јој темељ *унутра* и *сиоља*. Прикупља око себе све, што је најбоље у народу, у држави и *апарат државне управе* креће, почиње да ради... Ради тако, да може и другим народима да послужи као узор.

Диригује државним апаратом, вешто, мудро, као да је на томе положају одрастао. Сви раде, сви су задовољни и свуда се види напредак. А, то показује: како по некад нису човеку потребни никави амблеми, није потребан никакав патос, није потребно ни много новаца, па чак није потребна ни сила, па да се ипак створи велико дело...

...Потребна је само личност, која пред поштак свакога рада „прво налази царство Бога и његову Правду”; личност, која све што ради, то ради на етичкој основи; личност која се труди да свакога прво упозна, те да „са народом ради за народ”; личност, која верујући другима уме да задобије поверење и *кад се усје на власт не потамни...**)

Томаш Г. Масарик, као неимар Чехословачке, у трећем периоду времена живота излази једнодушном вољом свих Чехословака на *врх државе*, којој је као новој држави био потребан снажан ауторитет.

„Бољи ауторитет, способнији човек, који је имао: *моћ виђења* и *одлучну моћ радње*, није се могао наћи...”

Као главар државе, *служи за пример*, спада у *ред хероја владара*.

Победни рад, као трећи период његовога живота и рада, истиче га:

*) Види: Емил Лудвиг — „*Вођи Европе*“, Београд 1935 год.

— као *главара државе*, способног, демократског који је о свему водио бригу, који је цео народ волео, а њега народ обожавао. Негова амбиција није прелазила границе скромности, нити се он икада одвојио од стварности, пошто је искуством стекао принцип: „Људи се не дају варати”.

Као владар, није ништа мањи од *Карла IV* немачко—римског краља и цара, односно *Карла I* чешког краља, који је владао у средњем веку (1346/1378). И као што је *Карло IV-I* по оцу *Немац*, по васпитању *Француз*, по мајци *Пшемисловић*, а по осећању *Чех* и *Словен*, за кога је чешки био племенит језик, назван по добру која је Чешкој учинио: „*Отец Власти*”; тако исто и *Томаш Г. Масарик* назват је од Чехословака: „*Отац Републике Чехословачке*”;

— као *државника*, који је све учинио и постигао да Чехословачка буде земља реда, рада и законитости — *слободна и најпредна*.

„Мисли државника, нарочито законодавца, морају да буду изражене прикладним речима... рад пак савршен, те да сви буду ангажовани за добро народа и сви задовољни и по заслуги награђени.”

Томаш Г. Масарик у победном раду, као рођени *Мораван*, по пореклу *Словак*, по васпитању *Чех*, истиче и ангажује целог себе, у коме су пак скупљени:

- *настојања* *Јозефа Добровског* за научне темеље у свему.
- *прећућа* *Јана Хуса* за непопустљиву страст за истину;
- *манире* *Карела Боровског* *Хавличека* за отворену реч и оштро перо;
- *погледе* *Јана Амоса Коменског* у љубави за народ; и,
- *држање* *Јана Жишке* из *Троцнова* у улози вође народа.

Све скупа чини, да је *Томаш Г. Масарик* „*најдостојнији син* Чехословака и *најзаслужнији главар* Чехословачке.*

ЗАКЉУЧАК

Томаш Г. Масарик, кад се сва три периода времена његова живота и рада скупе у једну

*) Треба истаћи да су, поред осталих, из тога доба дела: „*Говор проф. Т. Г. Масарика Чехословацима*“, Прага 1920, „*Говори и изјаве*“, Чешке Буђеновице 1919, „*Масарикове изјаве и говори за време рата*“, Прага 1920, „*Претседникове посланице*“, Прага 1920, „*Нова Европа*“, словенско становиште, Прага 1920, „*О большевизму*“, Прага 1921, „*Словени после рата*“, Прага 1923, „*Ј. А. Коменски*“, Прага 1920, „*Le probleme de la democratie*“, *essais politiques et sociaux*; *preface de A. Thomas*, Paris 1924, „*Светска револуција*“, ратне успомене 1914—1918, Прага 1925 и „*Пут демократије*“, збирка изјава за време републике, I (1918—1920), Прага 1934, II (1921—1923) Прага 1934 год.

целину, чини савршено биће, које стоји испред нас „*као стоменик, живи, величанствен*”.

I — као човек-*велики*, који је имао и *собом носио христу врлина* — једном речи „*полифил* и *филантроп*”: скроман увек и као ретко ко; у питању части и истине некомпромисан; пример беспристрасности и некористољубивости; славољубље је избегавао, наводећи да човек не треба да тежи да буде увек први, довољно је бити други, трећи; научник, филозоф, социолог, уметник, који је волео да живи мирно с пријатељима и књигама, једном речи „*полиграф*.” Али, у исто време и *човек дужности, одговорности, зноја на лицу, рада*, који се слагао са мишљењем *Наполеона I* „да се радом постиже скоро исто толико, колико и генијем.”

Лав Н. Толстој је писао: „Сви знамо, да је свако насиље зло. Па ипак, да бисмо одучили људе од насиља, ми ништа боље нисмо смислили, него да ми који тражимо за себе највише поштовање, чинимо у ту сврху најстрашније насиље. Само *нейротивљење злу*, може навести човечанство, да *закон насиља замени законом љубави*. Ако видиш да је друштвено уређење рђаво, па хоћеш да га поправљаш, знај да за то има само један начин — да сви људи постану бољи, а да људи постану бољи, у твојој је власти само једно: да сам постанеш бољи.”

Томаш Г. Масарик то је знао, па и лично о томе с *Лавом Толстојем* расправљао, кад га је био посетио у *Јасној Пољани*. Он је знао и за ону изреку *Лав Толстоја*: „*Волети људе*, значи поступати с њима онако, како би ти желео да други поступају с тобом.” Али, кад је у питању слобода његовога народа, који је *нападнут, потиштен, појармљен* и као хуманиста, своје гледиште *ојирати се злу*, базирао је на речима *Томе Карлајла*: „*Зло у најширем значењу те речи, није ништа друго него сав онај мрачни, замршен материјал, који у чудном хаосу лежи на свету и који не смета ником другом него човеку. Зло је само дивља, непроходна прашума, која чека на човека да је искрчи и претвори у питому ливаду, хаотична разбацана гомила, од које слободна воља човека треба да подигне зграду реда и добра. Зло је материјално, као и добро. Оно истина у нама изазива узбуну и бол, али нас то ни на стварања и рад. И у самој тој борби против зла, на коју смо се одлучили слободном вољом и по потреби свога бића може се замислити и доживети права срећа.*”*

И, он прокламује, у циљу одбране свога народа, рад, *енерџичан* и *паметан рад*...

*) Види: *Л. Толстој* — „*Пут у живот*“, превод *М. Јакшића*, Београд 1932, стр. 189 и *Т. Карлајл* — „*О херојима*“, превод *Б. Кнежевића*, Београд 1903, као и *Т. Г. Масарик* — „*Како ваља радити*“, превод *Јосипа Никшића*, Загреб 1926.

Шта би пак било, да је пришао гледишту
www.Лави.Н. Толстоја — шта би од тога имало
човечанство, шта тек Чехословаци...?

Била је заиста мудрост, што је и ако
хуманиста у Светском рату постао револуцио-
нар — и то вођа; тако исто и његов последњи
гест кад се је сам, добровољно, по навршетку
86 година живота, повукао, напустио сјај, по-
ложај, више је нешто мудрост...! Зар то није
својство само великих људи, који дају печат
времену у коме живе. Зар то није урадио и
Џорџ Вашингтон, кад је свој задатак за-
вршио...

II — као ратник-херој, који је имао око
да види и душу, да се усуди и да учини.

Тома Карлајл је писао:

„Оливер Кромвел херој... његови успеси
у парламенту, његови успеси у рату, јесу часни
успеси једног храброг човека, човека који има
више одлучности у срцу своје, више светлости
у глави својој него други људи... Његов живот
био је тешка борба и рад до његовога по-
следњег дана; шта је добио: глас, амбиција,
место у историји и, обешен у оковима...”

„Наполеон I, велики војник... његове ог-
ромне победе у Европи — Маренго, Ваграм,
Аустерлиц, Јена и Ауерштет... тријумф за
тријумфом. Он се дигао дотле да буде цар;
кад се градила његова величина, за време
француске револуције, војници су га обожавали
и међу собом третирали: „Ти брбљиви адво-
кати тамо горе у Паризу само говоре, а ни-
шта не раде! Није чудо, што све иде наопако?
Требало би да наместимо тамо нашег Малоџ
Кайлара — Наполеона Бонапарту. Отишли су
и наместили су га тамо — они и цела Фран-
цуска... На крају Св. Јелена.”*

Томаш Г. Масарик, без ичега, — војске је
имао само толико да би имао и тај аргумен-
тат на крају рата, — ставља се на чело на-
рода, који хоће слободу и самосталност. По-
стаје вођа, њен Врховни Командант, у исто
време и ратник-борац... и, оружјем духа му-
њама свога патриотског срца и стоицизмом
своје трезвене главе, успева, не само да Че-
хословаке ослободи од терора Аустроугарске,
него и да створи слободну и самосталну Че-
хословачку Републику...

Изет Фуад Паша имао је право, што је
рекао: „Више волим Фридриха II Великог,
који је иако мањи као војсковођа, него На-
полеона I, створио и очувао једну солидно
уређену државу, на крају пропао.”**)

*) Тома Карлајл — „О херојима“, превод Б. Кне-
жевића, Београд 1903, стр. 284, 322 итд.

**) Изет Фуад Паша — „Испуштене прилике“,
Париз 1879 год., поводом рата Руско-турског 1877/78.

III — као главар државе — узор мудрости
и демократизма, који као сунце осветљава са-
дашњицу... „Најспособнији човек и један од
главних вођа европске демократије.”

Томаш Г. Масарик, као човек, као ратник,
као главар државе, у свима периодама вре-
мена свога живота и рада, истакао се: као
најпоштенији, најплеменитији, најумнији, нај-
способнији. И речи Томе Карлајла: „Нађите
у некој земљи најспособнијег човека, који ту
постоји, уздигните га до највишег места, по-
штујте га часно и верно; ви имате савршену
ујраву за ту земљу; никакво изборно гла-
сање, ни парламентарна речитост, ни воти-
рање, ни грађење устава, нити каква друга
машинерија, не може то ни најмање да по-
прави — то је земља у савреном стању, то
је идеална земља.” као да су писане за То-
маша Г. Масарика.***)

„Част и слава Томашу Г. Масарику!”

Живан Ранковић

ЛИТЕРАТУРА:

- 1 Б. П. Гуч — Ј. М. Јовановић — „Дипломатска историја Европе“, Београд 1935.
- 2 Т. Г. Масарик — „Светска Револуција“, превод д-р Јована Кршића, Београд 1935.
- 3 Тома Карлајл — „О херојима“, превод Б. Кнежевића, Београд 1903.
- 4 Пол Ван Тигем — „Преглед историје европске књижевности“, превод д-р Милана Марковића, Београд 1932.
- 5 Д-р Алексије Јелачић — „Чехословачка историја“, Београд 1931.
- 6 Лав Толстој — „Пут у живот“, зборник мудрости, превод Милете Јакшића, Београд 1932.
- 7 „Домовина“ месечни часопис: Бр. 3 и 4 за 1930, Бр. 3 за 1932, Бр. 5, 6, 7 и 8 за 1936 год., Београд — чланци о „Т. Г. Масарику, Чехословачкој и Чехословацима“ директора часописа Ж. Ранковића.
- 8 Ив. Лагарић — „Т. Г. Масарик“, Прага 1910.
- 9 Хербен, Харт, Блаха — „Т. Г. Масарик“, Прага 1923.
- 10 Д-р Драгутин Прохаска — „Т. Г. Масарик“, зборник, Београд 1927.
- 11 Д-р Мија Мирковић — „Тома Масарик“, Београд 1930.
- 12 Дим. Д. Живаљевић — „Масарик“, Београд 1936.
- 13 „Чланци“: „Српски Књижевни Гласник“ за 1-IV-1925 и 16-III-1930, „Ратник“ за март 1930 и „Летопис Матице Српске“ св. 1 за април 1930 и, други по дневним листовима (Политика, Време, Правда).

***) Тома Карлајл — „О херојима“, превод Б. Кнежевића, Београд 1903, стр. 263.

Урбанистичко законодавство у Француској

Ако се објективно посматра урбанистичко законодавство у свету, не може се много оштро нападати наше — у урбанистичком погледу — незадовољавајуће стање градова. Оно се пре може жалити. Погрешно је из основа мишљење да су рђава предграђа и слабе регулације по њима само наш специјалитет. Послератно доба у градовима обележено је наглим приливом становништва, а општине и законодавство су били у немогућности да тај прилив грађевински регулишу, па се као резултат појавио неред и слабе хигијенске прилике по предграђима. Професор Прост згодно каже да људи немају инстинкт као пчеле да се групишу у саће које представља фину геометријску слику и ред, већ су људи, кад је у питању колективна грађевинска делатност, наклоњени нереду. Предграђа изван градова најбоље показују чудан смисао људи за грађевинским нередом. Како неред повлачи за собом рђаве хигијенске прилике, власти предузимају мере да у интересу здравља становника то спрече.

Значи, разне Јатаган Мале, прљава предграђа, нездрави квартави нису само наше недаће, већ их има готово свуда по већим градовима, који су се — наравно, неки пре, неки после — постарали да зло што пре уклоне и ствари доведу на своје место.

Сви који се бавимо грађевинским питањима по Београду, осећамо да она нису још решена и да тек долази време кад се имају правилно решити. Ову чињеницу потврдиће сваки објективан човек. Ми стојимо пред решавањем тих питања код нас и потребно је стога упознати се са решавањем сличних питања у иностранству. Не зато да би се она плагирала — то је готово немогуће, јер свака земља има друге социјално-грађевинске потребе а сваки град своје засебне проблеме. Ни зато да би смо као Петар Велики отворили својој земљи прозорче према Западу. Већ зато да би смо, као у трговини, отвореним очима гледали на конкуренцијине успехе и да би смо се могли упознати са разним могућностима до танчина. Решавање једног урбанистичког проблема захтева богату ризницу знања, а у стручним стварима здрава памет није најмеродавнија за правилно оцењивање и решење једног проблема. Има много ствари које улазе у здраву памет тек кад се науче.

Једна велика престоница у свету, Париз, последње две деценије нагло је била оболела

у грађевинском погледу. Доба апсолутизма и барона Османа, који је уређивао Париз ан гро, било је одавно прошло. Наступило је доба где социјална питања неопозиво захтевају исправна решења и где, удружена са новим схватањима о хигијени, постављају урбанистичка питања која могу решити само озбиљни стручњаци. Администрација, која просечно ради са медиокритетима, била је покушала да дође до неких компромитних решења, али уместо решења ствари су се све више запетљавале. Урбанисти су и тамо, као и овде код нас, указивали на потребу доношења једне озбиљне Уредбе о регулационом плану, објашњавали потребу прераде регулационог плана и доказивали прешност доношења нових грађевинских закона. Све то није помогло док се није дошло у ћорсокак, док се смртност по предграђима није повећала до застрашујућих цифара, док нису поштари почели лугати, не могући по предграђима наћи разбацане куће, да уруче писмо, док читава нова предграђа нису остала без воде, док се у парцелацијама није дошло до смешног и технички сасвим глупог и док Париз није почео да се компромитује у очима туриста као добро уређена варош.

Французи су увидели да тако даље не може ићи. И благодаречи неколицини људи који су се пуних 15 година борили за урбанистичке идеје, успели су да извојују неколико закона који ствари доводе на своје право место. Али не без тешкоћа. Урбанизам претставља доктрину која заступа надмоћност општег над посебним и појмљиво да доводи до побуне многих интереса. Против њега се буне многи инжењери који мисле да се урбанизам састоји у проширењу улица и експропријацијама и да се све да решити по здравом разуму. Он има против себе правнике који радо заштићују приватну својину, па сопственике имања који у урбанизму виде ограничење права сопствености, па трговце и посреднике имања којима никако у рачун не иду строжији прописи око парцелисања, затим овлашћене архитекте који би из трговачких разлога желели да зидају што више грађевина на што мањим градилиштима и најзад градска већа, које своје дискусије о урбанизму свде на разговоре о буџетској страни пројекта не базирајући се на чисто урбанистичка питања, која дубоко задиру у најбитније интересе града. Ако овоме додате прекоре као: немогуће је данас бити пророк и предвиђати и правити планове за

50 год. унапред; затим: забрана зидања у висину смањује густину становништва, па према нама и изворе прихода за општину, а стварање слободних зона, резервоара ваздуха и заштитних појасева су препреке просперитета за град — разумећете зашто нове идеје о урбанизму тешко продиру.

Организовати у грађевинском погледу велики Париз не проширујући га безразложно, простудирати и регулисати начин подизања једног организма који је вековима растао, побољшати на сваки начин саобраћај који је почео да се гуши, прописати строге мере корисне по хигијену, сачувати старине и естетику града, а при свему увек водити рачуна о финансиским моћима општине, — није се могло без великог рада и његовог санкциони-сања законом.

Престоница захтева закон о свом уређењу, а не општинску уредбу. Нормалан рад гломазне парламентарне машине, кад својим спорим ходом избаци један закон из себе, гарантује истовремено да тај закон неће бити замењен убрзо новим. А ваљда најгоре последице од сталне измене одредаба, регулација, правилника, уредаба и сл. показују се на градском организму, баш као и на војничком, где важи правило: *Ordre, contre ordre — désordre*. Французи су у последњем тренутку схватили потребу реда и већ 1928 год. у Министарству унутрашњих дела, на настојавање пок. Поенкареа, створено је једно тело да проучи и простудира питање Париза и околине. Тело је добило име „Виши комитет за уређење и генералну организацију Париске области“. Овде не стоји и „за проширење“, јер је проширење већ било готово, рђаво изведено наравно, али је био свршен чин.

Овде да се мало зауставимо. Французи су створили дакле један комитет, једно тело, са задатком да се побрине о уређењу Париске области. Исто су урадили и Немци, затим Беч, Праг, и ту скоро Москва. Увидело се да је немогуће добро радити ако престоницу уређују и улепшавају разна тела, како које хоће, а после траже само „сагласност“ од општине. Немогуће је да у једној престоници општина ради на своју руку Генерални план, да жељезнички чвор независно од тога ради Мин. саобраћаја, да Управа поморства и речне пловидбе ради пристаниште и кеј, а да војска подиже своја утврђења и зграде где хоће и како хоће. Није потребна никаква стручност па да човек закључи да, код многих различитих тела која су га уређивала, Париз у грађевинском погледу — нарочито нови делови — није могао добро да изгледа. Због тога је сад целокупно уређење града почело да зависи од једног тела, састављеног наравно од претставника свих заинтересованих страна: општине, Мин. грађевина, Главног генералштаба, Мин. саобраћаја, Речне пловидбе итд.

Тешкоће ове комисије биле су огромне, али не и непремостиве. Претерани либерализам једног законодавства које заштићује до бесмислености право — иначе за поштовање — сопствености противан је најосновнијим правилима урбанизма, који се свуда у свету спроводи. Потребно је било изменити закон о експропријацији, за који је пракса од скоро једног столећа показала да има огромне недостатке, који још од Декларације човекових права потчињују колективистичке подухвате приватној својини.

Затим чисто техничка питања, и нови закони са њима у вези, представљали су други део посла, док се најзад није наишло и на последњу препреку: санкционисање свега тога од стране надлежних већа и одбора.

Нас поглавито могу интересовати техничка и правна питања која су се овде појављивала; али није без интереса да додирнемо и ону последњу препреку, која стручњацима обично изгледа као банална формалност, а која, међутим, може много да поједе времена и да потпуно упропасти велики технички рад.

У Паризу се наине десило ово: Закон од 14 маја 1932 год., изгласан од парламента, дао је дефинитивну форму Вишем комитету за уређење Париске области и био је одредио рок од годину дана за спремање регулационог плана и уредбе за његово извођење (рок је после једним чудном административном досетком продужен на две године). После две године тачно целокупан елаборат био је предат у руке министру унутрашњих дела. Министар је план и уредбу доставио општини „на сагласност“ и мишљење. Било је неопходно видети реакцију. Али ствари у општини и у Обласном већу нису ишле глатко. Сваки је већник био добио пропратан извештај да би могао да се упозна са урбанистичким проблемима Париске области. Већници су се одмах поделили на две групе: једни без коментара примају све што им се одозго наметне, из пристога разлога што су послушни и што их мрзи да чак развежу пангљике на извештају који нађу на клупи у седници; — а други, који су „принципијелно“ у вечитој опозицији, не улазећи исто тако у суштину проблема, гласали су против. И да се не би задржавали, рећићемо да су се стручњаци творци плана и уредбе зачуђено питали зашто се такве ствари и износе пред градско веће кад се није био јавио ни један озбиљан говорник да оправдано, познавајући суштину проблема, брани ствар. Али и по таквом саслушању обласних и градских већа план је најзад почео да се спроводи у дело, наравно онако како су га прави стручњаци замислили.

Колики је то посао био најбоље се види из законског текста од 14 маја 1932 год. који у § 1 каже: „Париска област биће уређена према једном обласном плану-пројекту, коме ће бити подређени сви пројекти регулације и

проширења насеља за све општине у тој области која има равно 656 општина (међу њима и Париз).

Али на овоме се није стало. Осим овога једном серијом Уредаба са законском снагом Лавалов кабинет је крајем 1935 год. предузео да олакша и спроведе у дело све добре урбанистичке идеје, које би могле корисно да послуже Француској. Поставило се било одмах питање може ли влада да се меша у ове ствари путем уредаба. Другим речима јесу ли те уредбе основане на ком закону?

Влада је била добила законом од 8 јуна 1935 овлашћење да може у циљу одбране франка доносити уредбе са законском снагом. Влада је увидела да би и уређење градова и поступак око експропријације могли знатно утицати на исход борбе за одбрану франка. Зато је, на основу горњег овлашћења, присвојила себи право да доноси уредбе и у том правцу. Веза је била добро нађена и одржала се. Све предузете мере имале су за задатак да сједине делатност разних јавних тела, која су мотори економије. Ове мере узимају лепо место у подухвату финансиског подизања и новчане заштите. Уређење градова, другим речима, показује се као посао који остварује радове јавног интереса, убрзава подизање нових градилишта, припомаже смањењу незапослености и оживљује народну привреду; оно помаже посредним али успешним начином повратак благостању и остварењу буџетске равнотеже. Значи да влада није прекорачила ни у чему своја законске овлашћења о одбрани франка. Према томе сви нови декрети из урбанизма добили су и сад имају силу закона.

Законе сличне нашем Грађевинском закону из 1931 год. Французи су добили 1919 и 1924 год. Али то су биле генералије и развој градова последње деценије захтевао је нове законске одредбе. Лавалов кабинет их је донео и оне су у духу поменутих грађевинских закона и закона о одбрани франка.

Лавалов кабинет је донео шест уредаба о урбанизму. Четири уредбе су потписане 25 јула 1935 год., а две 8 августа 1935 год. Ако их пређемо редом најбоље ћемо увидети њихов значај. Сами реферати које је француска влада поднела уз текстове закона Претседнику републике најбоље сведоче о стању урбанизма у Француској.

Прва уредба која се односи на уређење урбанистичких области пропраћена је дословце речима: „Законодавство и урбанистичка пракса су у Француској у великом задоцњењу. Ситуација је очајна, јер радити на урбанизму значи сарађивати и предвидети, а познато је колико су одсуство сарадње између надлежстава и грешке у предвиђањима до сада коштали јавне заједнице”. и због овога потребно је да се донесе уредба са законском снагом, која ће прописати образовање урбанистичких

области по целој Француској, поред већ образоване Париске области (закон од 14 маја 1932 год.). Овим се успело да се извесне покрајине односно области, групишу у једну урбанистичку целину и да се за сваку такву област донесу уредбе за њено урбанистичко уређење, према њеним локалним особинама. Доцнији регулациони планови појединих градова, који се налазе у тој области, имају се повињавати основним директивама општег обласног плана. Ни једна дозвола за зидање се не сме издати док се не слаже са обласним планом. Осим овога обласни планови предвиђају у општим цртама груписање области у зоне, побројавају редом прешност експропријација и у најширем смислу речи потчињују локалне ствари општој. Уредба садржи даље параграфе који имају за циљ да спрече несавесне трговачке маневре са имањима. Да би се сачувала вредност франка потребно је било свим силама и начинима пазити на приходе појединих установа, не допустити шпекулације са имањима и скупо плаћање потребне експропријације. Уредбу је прописао претседник републике 25 јула 1935 год. и одмах је добила силу закона.

Сам план уређења Париске области, који је био урађен на основу закона од 14 маја 1932 год., како смо споменули, захтевао је допуне и нове уредбе. Лавалов кабинет је то урадио доневши три уредбе за Париску област.

Прву, у којој су у ствари стопљена три старија законска текста и која има за циљ да саобрази општу уредбу о областима потребама Париске области. Овом уредбом се у ствари олакшава остварење регулационог плана за Париску област. Допуњене су неке празнине у ранијим грађевинским законима, тако да се поправљени текст може згодно применити на Париз. Законима из 1919 и 1924 год. било је предвиђено да је општина дужна одмах откупљивати све терене који потпадају под експропријацију по генералном плану. Како је, са финансиске стране, самар ту највише жуљбио, то је Париска општина морала добро да размисли кад прави регулациони план, може ли да плати експропријације? Новом уредбом овај пропис је ублажен на тај начин, што ће се експропријација платити, али тек у року од 15 година, рачунајући од дана кад сопственик неког имања тражи грађевинску дозволу и буде одбијен јер је имање под резервацијом. Време од 15 година допушта дакле да се Париска област финансиски организује и да створи јачи регулациони фонд. Исто тако неће се плаћати више никаква оштета за сервитуде које општина наметне појединцима, сем ако се докаже да појединац трпи извесну, непосредну, тренутну штету. Ово, разуме се, не искључује погађања, али законски текст иде у велико у прилог општини. Уредба знатно олакшава поступак око исправке суседних граница као и поступак око комасације.

Друга уредба о Париској области односи се на допуне око стварања једног тела, које ће имати за задатак да сакупи и централише сва питања и проблеме око стварања једног областног пројекта за регулацију Париске области. Поред вишег комитета за уређење Париске области образован је још један, њему потчињени, Комитет за техничку сарадњу од 5 чланова, јер Париска област има 656 општина у себи па је било потребно образовати међусобну техничку сарадњу између њих. Дакле сва питања која се тичу уређења Париске области проистичу из једног тела.

Трећа уредба о Париској области односи се на питање дефанзивне одбране Париза и околине у случају рата. Већина предвиђених прописа у новом регулационом плану надахнути су новим идејама о урбанизму, а истовремено су, кад се посматрају војним очима, од великог интереса по саму дефанзивну одбрану Париза. Како се у Вишем комитету за сарадњу налази и претставник војске, то уредба предвиђа —, пошто је војска већ изразила своје жеље у погледу плана, — да се из војних кредита исплате извесни радови, који истовремено служе урбанистичком уређењу и војним сврхама. То су н. пр. приступни, кружни и радијални путајални путеви, као и уређење противавионских склоништа, који су од највеће важности по војне интересе за време рата и за које је Париска област већ прошле 1936 год. добила као прву помоћ 70 милиона франака.

Својим сопственим средствима престоница се не може уређивати да би се њома могла користити цела држава. Ако је она општа то се мора уређивати из опште касе.

Најдужа по тексту уредба са законском снагом, коју је донео Лавалов кабинет 8 авг. 1935 год., односи се на питање експропријације. То је у ствари нов закон о експропријацији. Француска се до тада управљала у овом питању по једном закону још из 1841 год. Он је за једно столеће показао своје недостатке који су захтевали најхитније измене. Две главне идеје су водиле законодавца у давању новог текста. Прво је хтео да уклони све незгоде од спорости поступка око експропријације, а друго је хтео да избегне претеране издатке које је захтевао избрани суд општинама.

Избрани суд замењен је комисијом, коју сачињавају: једно судско лице, два чиновника, јавни бележник и један грађанин. Противно ономе што се мислило законом 1841 год., избрани суд је увек више ишао на страну сопственика но општине. Статистике показују да је добра половина процена имања имала скоро два пут већу цену но исти посао кад би се свршио проценом из слободне руке. Дешавало се да избрани суд на пр. у Паризу процени више терен но што и сам сопственик тражи да му се плати. Пројекти измене оваквог закона били су и раније подношени Парламенту, али ни један није продро. Тек је ова Лавалова уредба

успела да смакне избрани суд. Напуштајући га, француско законодавство се није издвојило из осталих законодавстава у свету. Избрани суд немају: Италија, предратна Русија, Немачка, док у Белгији, Аустрији, Швајцарској и Сједињеним Државама Америке тај посао свршавају редовни судови.

Лавалова уредба—закон о експропријацији скупља дакле мишљење административних и судских власти као и мишљење претставника приватне својине. Састављена комисија, како смо је споменули, доноси пресуде по предмету јавно. Пропорционалне награде комисији од процене су укинуте, чиме се избегло увлачење пословних агената у поступак.

На пресуду комисије странке се могу жалити редовном суду, док је код пресуде избраног суда то било могуће само Касаацији. Али ово не одуговлачи поступак, јер жалба не утиче на извршење пресуде. С друге стране, жалбе по овом решаваће се брзо и јевтино.

За процену земљишта уведен је нарочити параграф, који објашњава да комисија треба да закључи цену за имање из података који проистичу: из пореске пријаве коју је поднео сам сопственик за своје имање и из најдоцнијих комисијских процена за најближу околину. Ово се показало као одлична мера да се имање правилно процени. Порд још нарочитих овлашћења и експропријација по зонама и о упрошћеном административном поступку код судова у случају жалбе, уредба—закон овлашћује комисију да може предузимати услове експропријације, т. ј. да процени имање много раније но што га експроприше. Ако од процене до извршења прође више од 6 месеци, администрација плаћа интерес 6% на процењену суму све до дана накнаде.

Данашња времена су противна сувише либералним установама и поступцима; експропријација је од увек била борба између општег и појединачног. Нов француски закон тежи да одржи равнотежу у осцилацијама које иду час на једну час на другу страну, удињући се да не повреди освештано право својине, а да истовремено омогући извршење великих јавних радова.

Ово неколико уредаба, које је донео Лавалов кабинет, допринели су много француском законодавству у урбанистичком погледу. Кад се узме да Французи ни мало не оскудевају у добрим урбанистима, лако је закључити да ће урбанистичко дело у Француској поћи добрим путем напред. Али пошто је урбанизам у главном дело колективизма, да би био добро урађен потребно је много пропаганде. Кад јавно мишљење буде добро схватило његову потребу, лако ће бити наћи и одвојити потребне суме за остварење урађених пројеката. Нарочито остварење регулационих планова по предграђима претставља свуда потребу прве врсте. Јер њих треба решити што пре, не само због чисто урбанистичког схватања, већ и због

социјалних и националних потреба захтева. Због социјалних јер су и становници по предграђима пуноправни грађани па и они треба да уживају благодети хигијене и естетике, које повољно утичу на срећу и менталитет становника који окружују једну велику варош. Због нацисналних, јер је потребно поправити бедне изгледе предграђа, који у очима сранаца претстављају ругло у туристичком погледу, а сем тога добре комуникације око града су исто-времено и једно од најбољих сретстава за дефанзивну одбрану града.

Ако довољно обратимо пажњу на уређење Париске области и гледамо га под углом из Београда видећемо у резимеу ово. Париз и његова околина по својој величини и важности захтевали су да се о њиховом уређењу постара сама држава. И то не посредно, путем закона, већ непосредно: да одузме из општинских руку уређење града и да путем једног Вишег комитета, који се налази при Минист. унутрашњих дела диктира свима заинтересованим (војсци, општини, миџ. саобраћаја, мин. грађевина етс.) главне идеје о урбанистичком уређењу Париске области. Париско градско веће ништа тиме није изгубило од своје аутономије престижа, јер и његови преставници заседавају у Вишем комитету. Веће може преко њих да спроводе сваку оправдану, умесну жељу, што наравно не значи сваку жељу. И ако жалост

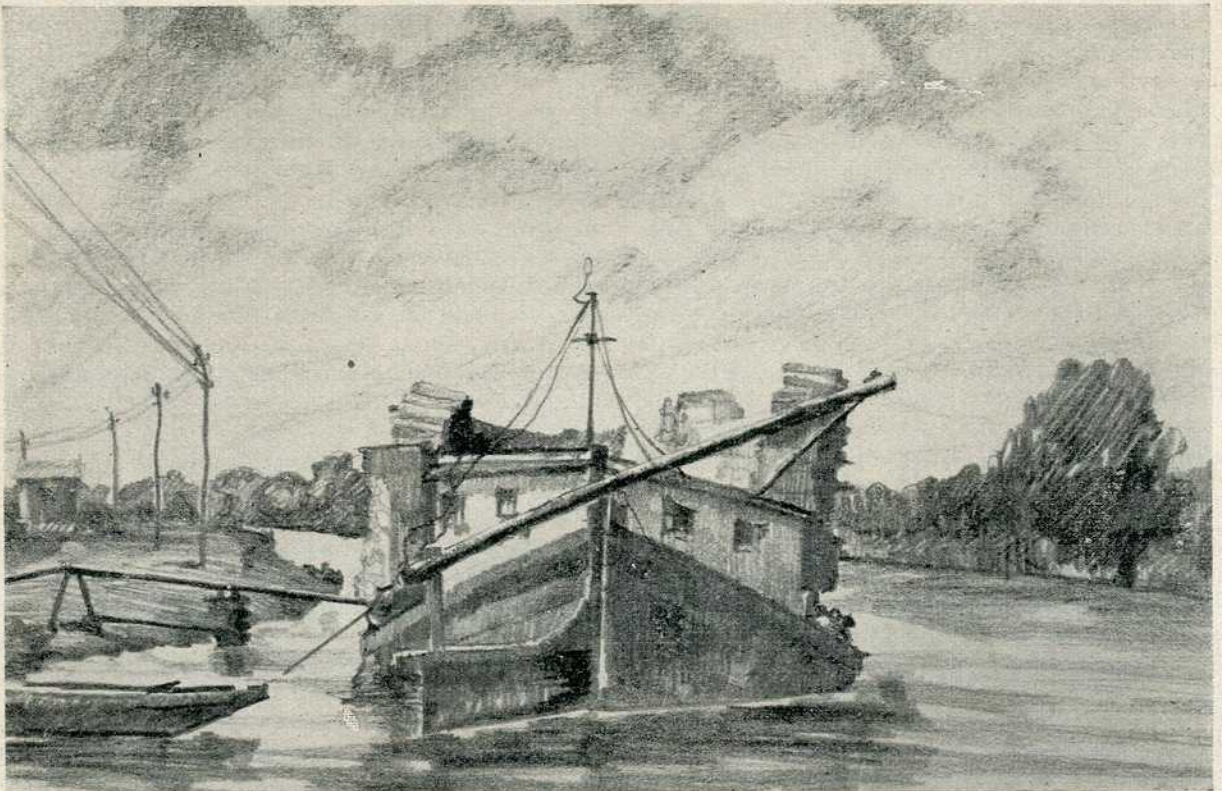
за аутономијом значи жалост за неоствареним каприцима, онда је таква аутономија излашна.

Друга ствар која се на уређењу Париске области види добро из Београда јесте огроман напор, посао и трошкови око уређења регулационог плана и Уредбе. Регулациони план и Уредба захтевају плаћене студије, доста вре-мене, добре стручњаке и солидно урађене цртеже. Са обичним административним апаратом то је било немогуће урадити, јер се велике ствари свршавају само великим жртвама. Две деценије је Париска општина претакала своје регулационе планове по својим канцеларијама док се није све замутило. Најзад је морала да интервенише држава и то радикалним мерама. У питању је била престоница. Ово су исто урадили Чеси са својим Прагом и ту скоро Руси са Москвом (ма да је ствар код њих много лакша, јер експропријација не долази у питање).

А излагања у изводу шта која нова Уредба садржи у урбанистичком погледу најбољи су докази колико се урбанистичка питања код Француза озбиљно схватају.

Ми бисмо желели да ова излагања изазову корисне асоцијације мисли код разних надлежних, који су данас одговорни за изглед и уређење престонице.

Арх. Драгомир М. Појовић

Бошко Вукашиновић: Мотив са Чукарице
(Са изложбе ученика Уметничке школе у Београду у мају 1937)

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Проблем одржавања катастра О. г. Б.

Решењем Суда Општине београдске О.Бр. 7938 од 25 априла 1933 год. основан је нов Одељак за одржавање катастра при Катастарском отсеку Техничке дирекције са циљем да преузме одржавање катастра после његовог дефинитивног довршења од стране Одељка за снимање. Тим решењем (у форми Уредбе) предвиђена је и организација новог Одељка, а прецизиране су и дужности, као:

„Одељак за одржавање катастра, у циљу лакшег и рационалнијег извођења свога посла, има пет својих секција, које непосредно врше одржавање... На челу Одељка је инжењер-референт, а на челу секција шефови секција.

Референт рукује целокупним пословима Одељка”...

Одељак има дужност, између осталог: „Да се брине о правилном одржавању катастра и, у том циљу, пази на добру колаборацију свих одељака, кроз које пролазе промене поседовног стања земљишта и промене објеката, како би све промене морале проћи кроз Одељак за одржавање катастра”...

Такође је предвиђено да се: „Надлежност Отсека добара, у колико се односи на границе и евиденцију општинског земљишта, преноси на овај Одељак”.

Иако је сукцисивно од 1934 год. Одељак за одржавање катастра преузео своју функцију, јер су елаборати оснивања земљишних књига свију катастарских општина предати Среском суду, код ког већ функционишу земљишне књиге за целу територију Општине града Београда, ипак је Одељак остао неорганизован. Дакле, горе цитирано решење Суда, иако је одобрено и од надлежних министарстава, није добило своју примену. Ово констатујемо из разлога што сматрамо да је неорганизованост Одељка за одржавање катастра главни узрок што се дошло до стања које ће се видети из следећег излагања.

Територија Општине града Београда подељена је на седам катастарских општина, ради успешнијег вођења послова око одржавања катастра. Укупна површина Београда је 8471 2435,2 м². Ово је површина која је припадала Београду по атару до 1934 год. Површина Београда без острва и река Саве и Дунава износи 7094 6212,0 м². Ова је површина подељена на 32405 катастарских парцела — честица. Од овога броја катастарских парцела уписано је на Управну општину града Београда, као власника, 3816 кат. парцела са укупном површином 1286 72 79,0 м² и то 1785 парцела са

укупном површином 7 41 14 11,0 м² као вртови, њиве, ливаде и куће и 2031 парцела са укупном површином од 545 58 68,0 м² као јавно добро: улице, скверови, паркови, друмови и службени путеви.

Све су ове парцеле, углавном, омеђене прописним међним белегама, које треба чувати — одржавати. Одељак је дужан: „Да чува и одржава све катастарске белеге”.

Све промене учињене на терену, ма какве природе оне биле, т.ј. било да је настала промена у култури, било да је подигнут нов објекат или извршена реконструкција старог, морају се регистровати у кат. оперативу и плановима и о томе известити Срески суд. Јер је Одељак дужан: „Да буде у непрекидној вези са надлежним установама за земљишне књиге и даје све одговарајуће потребне податке за правилно и несметано одржавање земљишних књига”.

Када имамо горњу цифру о броју парцела и узмемо у обзир да на терену није извршена дефинитивно регулација скоро ни једне улице на територији Београдске општине, затим просецање нових улица, парцелацију, препарцелацију приватних имања и многе исправке граница, ради оспособљавања неправилних парцела за правилна градилишта, подизање нових објеката: кућа, зграда и других техничких објеката, те када се има у виду да све те радње изазивају поремећај у овом мноштву парцела, јер се ствара ново стање, — онда ће се имати јасна слика о величини послова и са колико напора, добре воље, пажње и експедитивности тај огроман посао треба водити и радити, да се одговори свим условима које прописују закони и правилници о његовом вођењу, а нарочито да се изађе у сусрет грађанима, и да се избегну њихови протести, који су често оправдани, због поцепканости садашње администрације, која кочи посао.

Код нас свет још није у потпуности схватио значај оснивања Зем. књиге, а тим самим ни важност Одељка за одржавање катастра, који је извршилац свих техничких функција које проистичу из тог новог система. Док се код ранијег тапијског система једна промена — цепање парцеле, регистровала на једном парчету хартије — тапији, а што на терену није увек и прописним међним белегама обележено, већ обичним дрвеним кољем, које иструне или се уништи за кратко време; данас се једна промена, цепање парцеле, региструје — упише и спроведе кроз тринаест места у катастарском

операту и плановима, а на терену обележи прописним каменим или гвозденим међним белегама. Овакав систем рада спречава све безобзирности, које су се дешавале у ранијем — тапијском систему. Раније се вршило цепање једне парцеле независно од суседних парцела, па су се дешавали случајеви заузећа суседних парцела што је изазивало честе и дуготрајне спорове. То се данас не може десити, јер се приликом рада врши и контрола стања суседних парцела, тако да се раније настале евентуалне грешке, било код парцеле која се цепа, било код суседних парцела, исправе и исправке спроводе кроз катастарски операт и планове, а о истој извести и Срески суд. Крајња консеквенца ове контроле састоји се у томе да укупна површина свих парцела, које су тангиране насталом променом, мора бити иста и у старом и у новом стању, т. ј. површине појединих парцела могу се променити, али се одмах показује и због чега је настала промена и где се налази мањак, односно одакле је добијен вишак, што се све прегледно уноси у специјалну свеску за изравнавање површина и где се врши упоређење старог и новог стања на терену, а преко пријавног листа, којим се извештава Срески суд о насталим променама, доводе се у сагласност и књиге — операт катастра са зем. књигом. Према томе у свему се задовољи пропис „Правилника за Одржавање катастра” чији члан 6 гласи:

„Катастарски операт мора бити у непрекидној и сталној сагласности са фактичким стањем у природи”, а члан 7: „Сагласност поменута у претходном члану мора да постоји и између катастра и земљишне књиге (грунтовнице)”.

Горњи принцип рада спроведен је и спроводи се само код промена које су дозвољене на основу законских прописа. Закон забрањује уношење у кат. операт и планове, а према томе и у зем. књиге, промене — цепање парцела, које нису извршене на основу планова одобрених од Градског поглаварства. На тај начин Одељак има у рукама пуну контролу што се тиче физичког цепања парцела и његовог уношења у кат. операт и планове и спровођења код Среског суда. Међутим, закон дозвољава убаштињење на идеални део парцеле, т. ј. на једну парцелу могу се убаштинити као сувласници више лица, али ови делови не могу бити прецизирани — изражени у површини, већ у деловима [$\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$ и т. д.] целе парцеле. Иако Закон јасно прецизира природу оваквог убаштињења, ово је од грађана схваћено да се може и на терену извршити цепање и ти њихови делови омеђити и унети у планове као посебне парцеле. Јер је, по њиховом мишљењу, Срески суд дозволом за идеално убаштињење довео Општину Београдску пред свршен чин, те су покушали да се то њихово схватање и реализује. Ово је рађено свакако по наговору људи који немају

довољно ни правничких нити техничких квалификација, а једини им је циљ био да дођу на лак начин до зараде. Они обмањују неупућени свет, да ће им ствар лако свршити и код Среског суда и код Градског поглаварства, пошто претходно, иако неовлашћени, сами изврше цепање и омеђавање парцела на терену. Одељак је против оваквог рада повео борбу и обавештавао странке, да је такав рад незаконит и недозвољен. Но ипак Одељак није био у могућности да овакве несавесне радње спречи, већ се и данас спроводе на територији Београдске општине, а на тим новим парцелама подижу се такође бесправно и куће.

По Закону о одржавању катастра свака промена стања на терену, било у култури или у објектима, има се констатовати и спровести у кат. операт и плановима. Према томе, Одељак би по сили закона морао све те промене и бесправна парцелисања и зидања кућа снимити и унети у планове, што би довело до хаоса, јер би се на тај начин довела у питање важност свих законских прописа и правилника који регулишу парцелације и изграђивање на територији Општине града Београда. Дакле, у овом случају долазе у сукоб закон о одржавању катастра и Грађевински закон. Налазећи се пред дилемом: шта да ради, Одељак је тражио по овој ствари мишљење од надлежних у Државном катастру при Министарству финансија. (Органи Држ. катастра врше инспекцију рада у катастру Општине града Београда). Но и њихова су мишљења подељена. Док једни сматрају да се бесправно извршење парцелације и подигнуте куће не снимају се и не уносе у кат. операт и планове, други заступају мишљење да се на основу прописа Закона о одржавању катастра мора снимити свака промена, т. ј. стање на плановима мора одговарати стању на терену, а то значи, да се морају снимити и бесправно подигнуте куће и бесправно извршење парцелације. — Мислимо да је потребно напоменути да код ових мишљења нису узимани у обзир прописи Грађевинског закона и правилника. Такво стање ствари учинило је да су остале неснимљене све куће и зграде бесправно подигнуте од 1934 године па до данас, а то је један огроман број — читава насеља на територији Општине града Београда. У кат. операт и плановима те се парцеле воде као њиве и ливаде, т. ј. власништва са чистим катастарским приходом на која власници плаћају земљарину, а на терену су подигнуте куће на које Переска управа наплаћује кућарину. Значи да се врди дупло наплаћивање порезе. А да ли је то правично и ко је крив за то? По закону ревизија катастра врши се после 10 година одржавања, али на основу § 58 Закона о катастру земљишта ово може бити и раније извршено „на захтев најмање 20 пореских обвезника из једне општине”. Сада се поставља питање: шта ће бити, ако ови овако дупло оптерећени об-

везници затраже преко Мин. финансија ревизију катастра? Да ли ће им се признати постојеће стање на терену, т. ј. да ли ће се остварити њихова замисао, да преко сувласничког убаштињења доведу Град. поглаварство „пред свршен чин“?

Сувласништво се показало као незгодно, на територији Општине града Београда, јер је погрешно схваћено од грађана. Мали чиновници и службеници, са својим малим платама и уштеђевинама, нису у могућности да купе парцеле ради подизања кућа у грађевинском реону, па наседну, преварени од разних надри-адвоката и посредника за продају имања, те купе делове парцела ван грађевинског реона и у зонама где се толике површине не могу спровести у кат. операт и планове као посебне парцеле. Поред тога они на њима подигну и куће, које је Одељак за контролу зидања већ почео рушити, јер су нехигијенске и подигнуте без одобрења Град. поглаварства. На тај начин, ти мали људи ангажовали су своје уштеђевине у ствари које су доста проблематичне и нема изгледа да ће се садашње стање ствари поправити у њихову корист.

Овде се намеће питање: да ли би било рационалније и целисходније увести и код нас право етажне својине, где би ови људи могли корисније употребити своје уштеђевине, а да њихове радње не долазе у сукоб са постојећим законима.

Да би се ма на који начин дала законска форма напред изнесеним радњама покушало се преко Среског суда — уреда за зем. књиге, да се протурџи тумачење идеалног убаштињења у таквој форми где се прецизира и површина дела на који се сувласник убаштињује. Тако је Одељак добио један закључак у следећој форми. Лице „А“ има парцелу чија је површина 9147,0 м². „А“ продаје од своје парцеле лицу „Б“ 430,0 м². Идеално убаштињење извршено је у односу 430/9147. Јасно је, да је Суд на овај начин сувласнику загарантовао површину — део парцеле који купује. Дакле, Суд је извршио цепање парцеле. Одељак је сматрао да је Срески суд извршио једну незакониту радњу, базирану на произвољном тумачењу идеалног убаштињења, те је уложио протест и тражио да се закључак поништи као на закону неоснован. Међутим, Уред за зем. књигу при Среском суду остао је упоран, па је Одељак и у овом случају био принуђен да консултује надлежне у Држ. катастру. Надлежни у Држ. катастру били су изненађени оваквим радњама, јер таква пракса није позната откако се води зем. књига код нас, па су саветовали, да Одељак поведе најбезобзирнију борбу против таквих радњи, јер, кад би се дозволиле, настао би хаос, а зем. књига као установа изгубила би своје право постојања.

Очекујући да Суд поништи горњи закључак, јер је Одељак у прилог свог гледишта навео довољно разлога, Срески суд — уред за

зем. књиге послао је Одељку за одржавање катастра на извршење закључак следеће садржине:

„На основу уговора о продаји и куповини Београд 12-XII-1936 св. бр. 8522/36 Срески суд за град Београд дозвољава:

1.) отпис парц. бр. 6231/1 њива код Бунара од 2ха 75а 00 м² 40 см² из А листа зк. ул. бр. 4751 к. о. Београд 3 и упис те парцеле у А лист новог зк. ул. бр. 5885 к. о. Београд 3

2.) По службеној дужности наређује се: пренос из Б листа зк. ул. бр. 4751 к. о. Београд 3 на Б лист новог зк. ул. бр. 5885 уписа под 1 проведеног који гласи:

„Приликом оснивања земљ. књига 1933 год. укњижено је право власништва из земљишта у А листу у корист:

Томића Пантиног Младена из Кумодража” затим у зк. ул. бр. 4751 брисање забележбе одбијене молбе под др. од. од 1 проведено.

3.) Укњижу права власништва у зк. ул. бр. 5885 к. о. Београд 3 на 400/27500 земљишта у А листу у корист:

а.) Виноградова Николиног Анатолија из Београда са 200/27500.

б.) Виноградов Лидије Ж. Анатолијеве из Београда са 200/27500.”

итд.

Као што се види из закључка, власник парцеле бр. 6231/1 отуђује 400 м². Али како није претходно тражио цепање — деобу парцеле, Суд га убаштињује као сувласника, али прецизира његов део парцеле што је на Закону неосновано. Сувласништво је колектив, те се не могу прецизирати и уписати изражени у метрима сувласнички делови; ако се то ипак учини, то већ није сувласништво, јер га сувласници после констатовања у земљ. књизи констатују и на терену. У овом случају Срески суд прекорачио своју надлежност, јер се на територији Београдске општине деобе — парцелације врше по одобрењу Градског поглаварства.

Из закључка се да констатовати још једна најблаже речено, немогућа радња. Док су у ранијем случају имали да је површина парцеле изражена у целим метрима, било им је лако маскирати целу радњу. У овом случају имамо да је површина парцеле изражена и у деловима метра; тим је ствар била отежана, те су изоставили делове метара приликом уписивања идеалних делова, што је апсолутно немогуће спровести у катастарском операту. Као што се види из закључка, површина парцеле је 27500,4 м², а сувласници су уведени са по 200/27500. Јасно је, да је ово учињено, да се ствар маскира. Међутим, ово доказује да је ово један од начина да се изигра и овај систем, као што је на разне начине изиграван и стари тапијски.

Познавајући садашње стање ствари и незоде у које сувласништво доводи и сувласнике као приватна лица, јер материјално губе,

и Градско поглаварство које примењује Грађевински закон и правилнике, јер се излажу његови органи непријатностима приликом рушења кућа и забране зидања, мишљења смо да би сувласништво за територију Општине града Београда требало модифицирати, т. ј. довести га у сагласност са Грађевинским законом и правилницима. О овоме треба што пре повести рачуна, ако се не жели да се дође у ситуацију да се нови регулациони план, који се припрема и који ће ускоро бити готов, доведе у питање. Онима који га припремају вероватно није познато да у зонама где су они предвидели зелени појас и парцеле од 2.000,0 м² као пољопривредна добра имамо свако стање:

1) Катастарска општина Београд бр. 3 [XI квартал] парцела број 7187 има површину од 10612,8 м², у кат. операту је до данас уведена на седам сувласника у сразмери 40/1.000, 338/1000, 250/1000, 250/1000, 80/1000, 21/1000 и 21/1.000. Као што се види, двојица од сувласника имају по двадесет и један хиљадити део од парцеле, што чини изражено у м² 222,8 м².

2) У истој катастарској општини, парцела бр. 7215 има површину од 4822,8 м² уведена је у кат. операт до сада на 5 сувласника у сразмери: 240/2.000, 1246/2.000, 125/2.000, 125/2.000 и 264/2.000. У овом случају парцела је идеално подељена на две хиљаде делова од којих, као што се види, двојица сувласника добијају по 125 делова, што изражено у квадр. метрима износи 301,4 м².

3) У истој катастарској општини бр. 3 парцела бр. 6152 има површину од 9036,3 м². У катастарском операту до сада је уведена на осам сувласника у сразмери: 1000/2000; 500/2000; 188/2000; 140/2000; 33/2000; 33/2000; 84/2000 и 22/2000. У овом случају парцела је подељена идеално на 2000 делова од којих, као што се види, један од сувласника добија 22 дела, што изражено у квадратним метрима износи 99,4 м².

4) У истој катастарској општини бр. 3,

парцела бр. 7452 има површину од 4452,6 м². У кат. операт је до сада уведена на једанаест сувласника у сразмери: 24/264, 11/264, 11/264, 24/264, 22/264, 11/264, 11/264, 22/264, 82/264, 11/264 и 24/264.

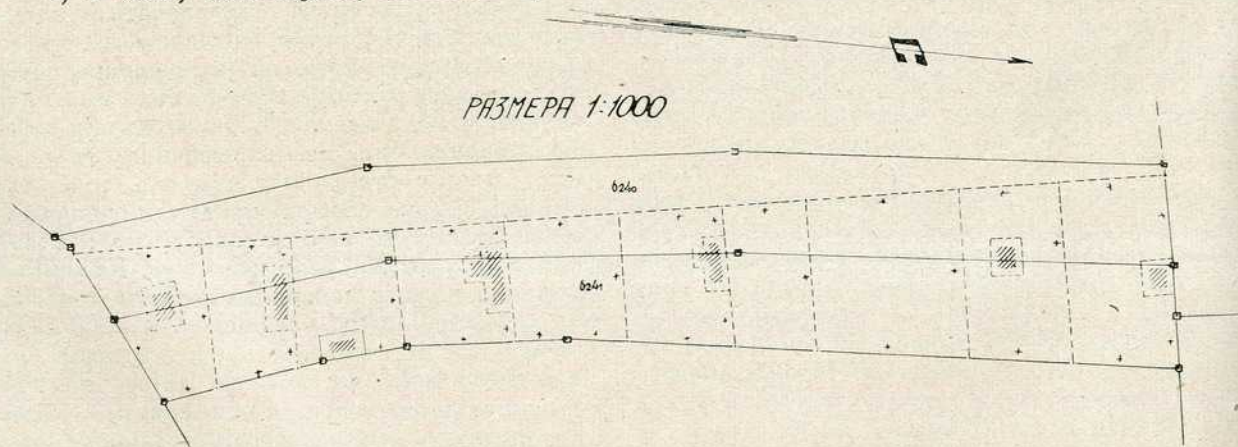
Петорица од сувласника добијају по 11/264 од парцеле што изражено у м² износи 185,5 м². Када се овоме још дода, да су ови делови на терену и констатовани т. ј. парцеле су бесправно поцепане, омеђене и ограђене, а на њима такође бесправно и куће подигнуте, као што смо напред навели, онда ће се у потпуности имати цела слика и озбиљност проблема на који ће се наићи на првом кораку примене новог регулационог плана.

Овде су наведена само четири примера из огромног броја оваквих случајева, али и они довољно илуструју садашње стање ствари и јасно показују до чега ће се доћи, ако се продужи са досадашњом праксом.

Поред ових случајева, где је сувласништво и поред свих незгода могуће спровести у катастарском операту, катастар је добио један закључак Среског суда на основу кога се лице „А” уводи као сувласник на две суседне парцеле и то, на парцелу 6240 са 1/48 тј. на 58,5 м², и на парцелу 6241 са 1/20 тј. на 135,0 м².

Овакву радњу било је лако спровести у једном Закључку кад се већ ради о истом лицу, али је ствар отежана када има да се спроведе и у катастарском операту. Ово због тога, јер су наведене парцеле уведене на два разна лица, дакле, у два посебна поседовна листа и два посебна улошка. Према томе лице А мора се увести као сувласник и у поседовном листу у коме се налази парцела бр. 6240 и у поседовном листу у коме се налази парцела 6241 са одговарајућим сувласничким деловима.

Док се промена овако мора спровести у катастарском операту, на терену ствар стоји обрнуто — сувласнички делови обеју парцела су спојени, јер су парцеле поцепане и бесправно омеђене међним белегама, а затим ограђена дворишта за већ подигнуте зграде — куће, што се да видети из приложене скице.

ЛЕГЕНДА: — ПУНО ИЗВУЧЕНО: СТАЊЕ У КАТ. ПЛАНОВИМА

ИСПРЕКИДАНО ИЗВУЧЕНО: СТАЊЕ НА ТЕРЕНУ — БЕСПРАВНО ПОЦЕПАНО И БЕСПРАВНО ПОДИГНУТЕ КУЉЕ.—

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Највећа незгода, која проистиче из ових радњи је та, што ће се упропастити књиге катастарског операта. Сви сувласници једне парцеле улазе у један поседовни лист, а према садашњем систему рада ово скупно уписивање врши се на више места, тј. у више књига. Расподела овог уписивања извршена је према досадашњем искуству а за трајање од десет година да се упис и промене врше под нормалним приликама. Начин рада који намеће сувласништво све је ово пореметио, те већ после 3—4 године одржавања предвиђене резерве ће се исцрпсти а то је незгода из које је тешко да не кажемо немогуће — наћи излаз ако се не би прешло на образовање нових књига.

На овај начин стварају се нове Јатаган Мале. Колико је незгода задавао, а и данас задаје, проблем Јатаган Мале и Општини и власницима кућа у њој довољно је познато, јер је кроз дневну штампу с правом изношен као на пример како не ваља радити. У општем је интересу, да се ове радње на време спрече, јер ће и најмање закашњење скупо платити они који данас нису свесни својих поступака. Ако општина остане и даље индиферентна према овој ствари биће саучесник у несрећи која ће постићи онај велики број малих штедиша, који из необавештености упропашћују своје тешко зарађене уштеђевине.

Да би се овакве радње могле спречити на један ефикасан начин, сматрамо, да је потребно тражити преко Министарства правде, да се унесе у Финансијски закон за 1938/39 буџетску годину један амандман, којим би се дало овлашћење Мин. правде да у споразуму са Мин. финансија и Мин. грађевина једном уредбом регулише ово питање сувласништва на територији Општине града Београда, и доведе у склад прописе Грађевинског Закона са Законом о одржавању катастра. Или да правници потраже неки други начин, да се ово питање реши раније, — да надлежни фактори добију неко обавезно Законско тумачење или Законско овлашћење за регулисање ствари у овом правцу.

По закону, само овлашћена лица могу вршити парцелисање — деобу имања; нове парцеле морају бити омеђене прописним међним белегама; облик и величину ових белега прописује, на основу Правилника, Градско поглаварство. Органи Одељка за одржавање катастра, приликом контроле рада овлашћених лица, имају за дужност да констатују да ли су употребљене прописне међне белеге и, ако нису, да нареду да се замене прописним. Рад на парцелисању неовлашћеним лицима, а и лицима која раде у име овлашћених лица, ако нису квалификована, строго је забрањен.

На основу овога сматрамо да су органи Одељка за одржавање катастра у могућности да униште на терену сваку парцелацију — деобу урађену без одобрења Градског поглаварства и од неовлашћених лица. Сматрамо и то: да неовлашћена лица не смеју употребљавати за своје радње међне белеге прописане од Градског поглаварства, јер на тај начин обмањују неупућени свет, а ово се данас увелико практикује. Један број несавесних људи, на основу идеалног убаштињења, врши на терену одвајање и омеђавање прописним међним белегама идеалних делова, што је противно закону.

Ако се не предузму строге мере против ових људи и њихова рада одржавање катастра неће се вршити нормално већ ће настати хаос. Такав несавестан и незаконит рад упропастиће више-годишњи рад око снимања и довршења катастра, који је Београдску општину коштао више од шест милиона динара.

На крају да додамо да је неопходно потребно приступити организацији Одељка за одржавање катастра и у његов састав увести све одељке који по природи послова тамо спадају. Ово ради упрошћења администрације, веће експедитивности и правилнијег решавања многих питања. То захтева до сада показано стање ствари као и резултати досадашњег рада.

Ing. Завиша Поповић

Драгослав Стојановић: Стари Београд, мотив из Скадарлије

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
С
И
Т
Е
Т
С
К
А

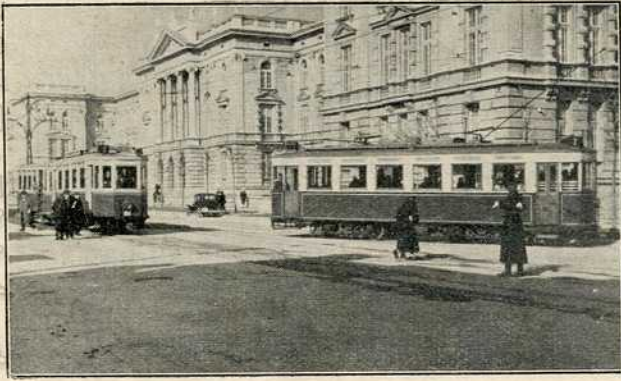
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Саобраћајни проблеми

1

— Максималне и дозвољене брзине моторних возила у градском саобраћају —

Поводом недавних нових наредби Управе града Београда о реформама у саобраћају, које су одмах биле и примењене, појавила су се у јавности разна мишљења од стране заинтересованих. Проблеми великоградског саобраћаја многобројни су и разноврсни, подлежу потребним повременим променама, с обзиром на опште и локалне потребе и прилике свакога града.

Трамвајски саобраћај у ул. Краља Александра

Стога држим да би требало сва та многобројна питања саобраћајног проблема систематизирати и о њима детаљније и понаособ проговорити.

Ми ћемо овде, у границама дозвољеног простора, појединачно претрести неколико од тих главних питања почевши са „Максималним и дозвољеним брзинама моторних и осталих возила у градском саобраћају”.

По једнима: треба смањити максималну дозвољену брзину моторних возила.

По другима: не треба смањити ову брзину, већ је повећати.

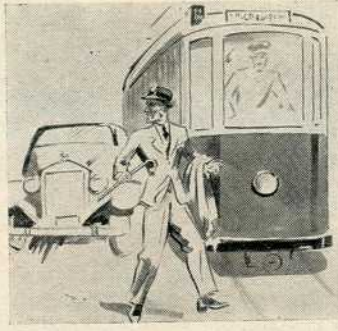
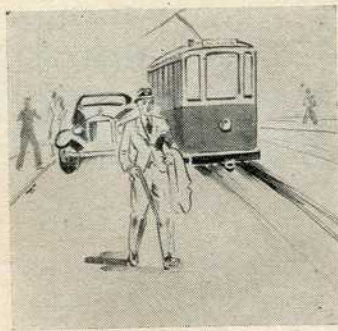
Максимална и дозвољена брзина моторних возила је према наредби Управе града Београда: у граду до 20 км., а ван града до 30 км/час.

Као што се види ове брзине нису биле превисоке, већ потпуно умерене и у границама дозвољених брзина иностраних градова, па чак и испод њих. Па шта је недавно натерало Управу града, да, као надзорна и извршна власт, проштри наредбе и примени санкције. Свакојако *већи број удеса* и саобраћајних несрећа, које су се десиле у краћем размаку времена, и претерано јурење појединих моторних возила.

По појединим случајевима страдања од трамваја и аутобуса, ислеђењем се утврдило у највише случајева кривица путника и публике; скоро сви судари између моторних возила: аутомобила, аутобуса, кола, моторцикла, а нарочито теретних тешких па и лакших камиона, проистичу непажњом и кривицом самих возара, некад непажњом једног од њих, а чешће непажњом обојице.

Значи: кривица је и непажња и до публике и до возара.

Публика, а нарочито млађи свет, воли да ускаче и искаче из трамваја и аутобуса, да претрчава пругу испред трамваја, да *претрчава улицу на сваком месту* и врло често испред самих точкова аутомобила; деца игра-

Обрати пажњу кад прелазиш преко улице!
(Са изложбе слика саобраћајних несрећа у Београду)

ју футбала на сред улице и јуре се као да су на сред пољане, каче се позади или са стране трамваја у пуној војњи; раскршћа и тргови целом својом ширином били су препуњени публиком, која се кретала у свима правцима, и т. д.... тако да су све ове недозвољене радње и неправилности публице стварале закрченост и немогућност правилног и брзог саобраћаја, а још уз то пружале изванредне услове за саобраћајне удесе и несреће;

С друге стране могли смо видети, тако рећи до пре неколико дана, пре поштрених наредби У. Г. Б., свакодневно претерано јурење аутомобила, аутобуса, моторцикла, па и теретних аутомобила кроз најужи центар, преко тргова и иначе узаних раскршћа са брзином од преко 40 па и 50 км/час.

Зар је онда чудо што се је у моменту претеране захукталости саобраћајних возила и непажње публице, које су обе тих дана достигле свој врхунац, десило неколико саобраћајних несрећа у кратком року? Није, већ је чудо и случај да се нису десиле још и веће и многобројније. Јавност, а и надлежни скочили су од узбуђења тражећи кривце. А није нико хтео искрено признати да смо криви били сви! И публика, и возари, и надзорни органи. Први и други због горе наведених примера, а ови трећи што још раније нису примењивали најстрожије санкције против једних и других изгредника. И онда је дошло оно што је морало доћи у овако изванредном стању. Нове наредбе Управе града и нове ефикасне санкције противу свих непоштовалаца саобраћајних прописа. Наравно, да се је сасвим правилно, одмах увидело, да се са старим бројем саобраћајних органа само на раскрсницама не може постићи ништа ново и боље, па су стога одмах стављене у дејство: покретне летеће колоне саобраћајаца на бициклима и на моторциклима, као и покретне пешачке патроле саобраћајаца и других полицијских органа, које смо више пута препоручивали преко јавности, а што смо имали прилике да видимо у свима већим градовима иностранства.

И дејство није изостало. Данас, после кратког времена од примењених санкција и поштрених наредби: раскршћа, тргови и улице ужег као и даљег центра изгледају много бољи и лакши, т.ј. раскрчени и растерешени за слободан, сигуран и безбедан пролаз и прелаз и публице и возила.

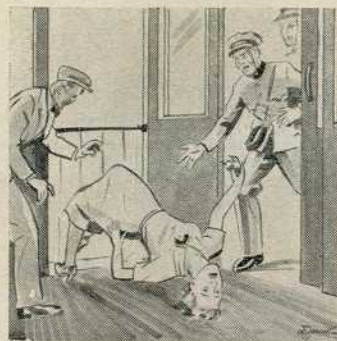
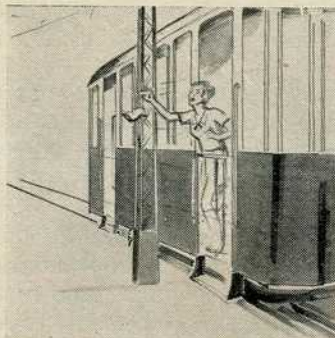
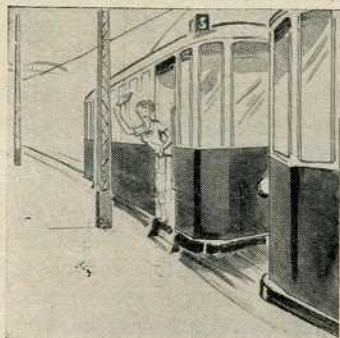

Саобраћај на Теразијама

Ја сам имао прилике да видим и прочитам неколико службених прописа и правилника иностраних градова, где су јасно прописане дозвољене максималне брзине у вароши, које се у већини случајева крећу од 25—35 км/час за војњу у граду, а до 50 км и више ван града.

Имао сам такође прилике да у неколико махова, критички и с пажњом посматрам брзину кретања моторних возила у иностраним градовима: у Бечу, Прагу, Дрездену, Лајпцигу, Хамбургу, Келну, Минхену, Берлину, Марсељу, Паризу, Бриселу, Анверсу, Амстердаму, Ротердаму и др...., и да запазим ово:

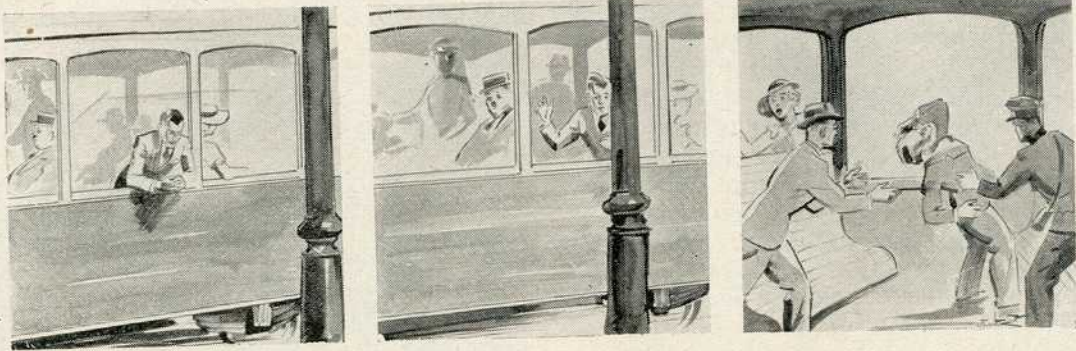
У јако саобраћајним, обично главним артеријама центра тих великих градова, а нарочито у доба највећег оптерећења, т.ј. у подне и увече, не може у пракси да се постигне ни та брзина, већ далеко нижа, из простог разлога што су цео коловоз и улица преоп-

Не маши рукама и не нагињи се кроз трамвајска врата, кад је трамвај у покрету!
(Са изложбе слика саобраћајних несрећа у Београду)

терени многобројним аутомобилима и разноврсним возилима. На другој пак страни, и у тим истим градовима по великим и широкима оближњим авенијама, аутомобили и мо-

2) У свима осталим улицама градског реона дозволити брзину кретања до 35 км., а изван и до 50 км. ка Земуну, Дедињу и Топчидеру.

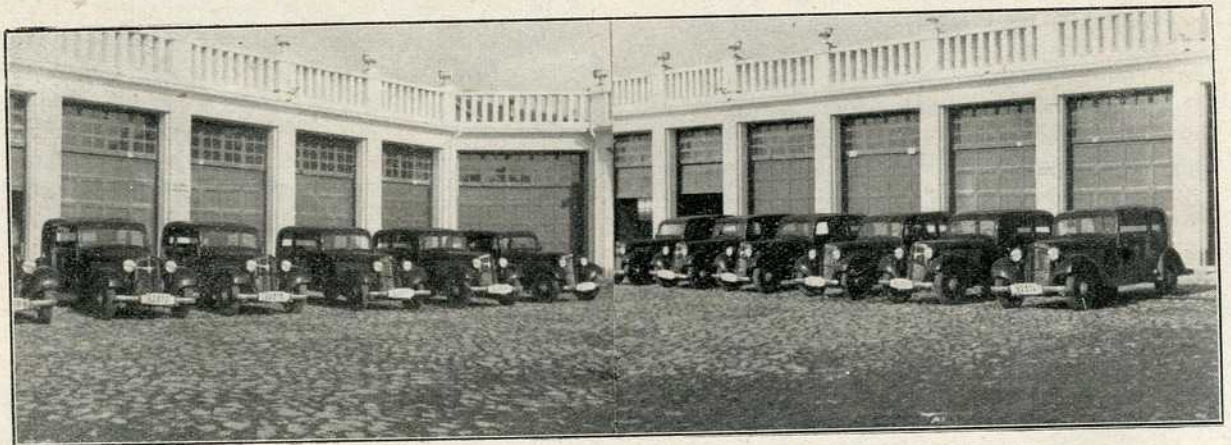
Не нагињи се кроз прозор кад је трамвај у покрету!
(Са изложбе слика саобраћајних несрећа у Београду)

торна возила свих врста крећу се и јуре преко дозвољене брзине. Значи у центру имамо успорено кретање возила, а ван центра кретање са повећаним брзинама.

Но без обзира да ли су у тим градовима иностранства брзине прописане или неограничене и до 100 км/час, ја мислим да се код нас за још извесно време, док се младеж као и одрасли не преваспитају, поведе рачуна и не пренагли са дозвољеним максималним брзинама, нарочито у ужем и најживљем центру нашег града, где су у питању свега две-три

3) Моментална вожња на прелазима и на раскрсницама двеју улица, а нарочито оних које излазе на главне артерије, брзина моторних возила не сме бити већа од 15 км/час, да би возари, у случају потребе, могли одмах зауставити своја кола.

4) Велики теретни камиони од више тона носивости, морали би, нарочито кроз живље улице и кроз ецнтар, имати мању брзину од осталих возила, а највише до 20 км/час, јер су познати и још увек у живој успомени неколико већих њихових судара са осталим пре-

Гаража Возног парка Г. п. Б. са новим аутомобилима

улице, што апсолутно неће и не може утицати на саобраћај и кретање целог града.

Али исто тако држим да треба повести рачуна и о томе да брзине кретања моторних возила не смеју бити ни испод граница срачунатог минимума, јер би у том случају збиља настао застој и успореност и саобраћаја и живота, па и привреде града, од чега би трпели сви, а ефекат раскрчења и нормалне циркулације би дао негативне резултате. На основу горе изложеног, држим да би требало установити следеће брзине у Београду:

1) Дозвољена брзина моторних возила у ужем центру града до 30 км-час.

возним сретствима, у већини случајева због претерано брзе и непрописне вожње.

5) Потребно је одржавати најефикаснију контролу над брзином кретања свих моторних возила, нарочито помоћу покретних — летећих саобраћајних патрола на бициклима и моторциклима, и применити најстрожије казне над пешацима и над возарима, када се не буду придржавали саобраћајних прописа, а непоправивима одузети право на даљи рад, поред тога што ће искусити последице кривичног закона.

Ing. Александар М. Дојчиновић

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Физичко васпитање и соколство

„Закон о обавезном телесном васпитању” издат је 17-I-1934 год., *Уредба о оснивању и раду празничних течајева и извршењу осталих одредаба закона*”, измене и допуне, издата је 23-II-1937 год.; потом је издат „Привремени уџбеник за специјалну наставу обавезног васпитања”.

Поглаварство града Београда издало је „Правилник о организацији и раду Отсека обавезног телесног васпитања Градског поглаварства у Београду” („Општинске новине” бр. 16 за 1936 год.).

Шеф Отсека за телесно васпитање Градског поглаварства града Београда публиковао је чланак: „*Општи значај обавезног телесног васпитања и његови главни принципи*.” („Београдске општинске новине” бр. 3 и 4 стр. 225, бр. 5 стр. 364, бр. 6 и 7 стр. 442 и бр. 8 стр. 602 (за 1936 год.).

Физичко васпитање народа, нарочито омладине, врло је важно питање, на које треба држава, народ и сви позвани да обратe велику пажњу. И овај чланак иде у прилог тога физичког васпитања.

УВОД

„Здрав дух само је у здравом телу” рекао је Јувенал. И, заиста само је здрав човек способан да правилно и добро мисли и корисно ради.

Физичко васпитање претставља све физичке радње, све покрете тела, систематски и с планом уређене у већ утврђеном правцу и у формираном циљу. Оно хармониски развија цело тело људског бића, све органе, сваткива и све функције организма и тела, те омогућава поступно развијање човека.

Физичко васпитање, правилно извођено, ствара код човека смисао за заједничку делатност и узајамну солидарност, развија колективан дух. Оно буди осећања, симпатије и љубав према другима, развија јединство мисли и духа, као и утакмицу лојалне природе; док се тим васпитањем губе и нестају све личне, класне професионалне разлике.

Физичко васпитање развија навике рада а и реда, учи на дисциплину и послушност,

те тако укоренује код човека смисао за правичност и истину, као и искреност.

Соколство претставља организован покрет (*свесловенски* — по Др. Мирославу Тиршу, у ширем смислу: вежбаом тела одгајити словенске народе у снази, здрављу, лепоти и чистоти; *југословенски* — по Закону о Соколима Краљевине Југославије од 5-XII-1929 у ужем смислу: физички, интелектуално и морално одгајити и подизати Југословене), који има задатак:

— да ствара генерације здраве телесно, духовно јаке и национално свесне;

— да челичи карактере и негује јунаке, који ће свој народ волети изнад свега и који ће бити увек готови да све жртвују за Народ и Отаџбину.

Соколство није обична организација. То је снажна, моћна и врло значајна организација народа и државе. Оно је заједница свих држављана међу собом, и старих и младих и мушких и женских, којима је на уму и на срцу благостање Народа и напредак Отаџбине. Оно као народна организација, у којој треба да је сврстан цео народ, има да стоји на мртвој стражи према свима непријатељима Отаџбине — па на тој стражи мора се бити увек будан и добрим очима гледати да све што се ради буде корисно по Народ и Отаџбину и на понос Краља. Јер, „држава је непобедима кад је цео народ хоће и уме да брани” — рекао је Наполеон I.

Соколство је *заточник државног и народног јединства*. Оно, — сваки нека чује и сваки нека зна, — није припадало, нити припада, нити ће припадати политичким организацијама. Оно је *југословенско* у ужем, *словенско* у ширем смислу, те према томе *народно, неополитичко*, које треба да изравна све неравнине, да излечи све ране које долазе од искључивости, застрањености, нетрпељивости и заблуде.

„*Соколство не трпи у себи политику, већ оно улази у политику, која носи принципе: братство, љубав, слога, исправност, толеранција, карактерност, честитост*”, рекао је Томаш Г. Масарик.

Физичко васпитање, кроз соколство — које је организовано по „Закону о Соколима Краљевине Југославије од 5-XII-1929” год. у савез, савез се састоји од жупа, чије су основне јединице соколска друштва, која имају и по коју чету или огранак — *идејни је покрет*, чији је задатак „*да пријороди народ и поведе*

та још бољој и срећнијој будућности, до његове највише моћи и славе". Од њега се у главном очекује, како је то лепо рекао Витешки Краљ Александар I Ујединитељ 28 јуна 1930 год., кад је на „I Свесоколском Слету Сокола Краљевине Југославије" даровао заставу „Соколу Краљевине Југославије":

„Соколи и соколице Југославије, од сокола Краљевине Југославије, који је недавно створен под старешинством Мога Прворођењог Сина, Наследника Престола Петра, очекује се да буде здрави васпитач омладине, ђорборник братства и љубави, заточник велике југословенске мисли, носилац витешкој и националној духа. Он има да код својих припадника развија и јача пламен родољубља и племенитог одушевљења, да им буде школа грађанских врлина..."

Физичко васпитање, као део васпитања уопште омладине и народа, био је, јесте и остаће проблем на који треба обратити велику пажњу. Оно са моралним, које има првокласну вредност, и интелектуалним, чини целину, те их не би требало никад одвајати, јер се допуњују и никад нису у опреци били, нити могу бити.

Физичко васпитање захтева сарадњу моралног и интелектуалног. Оно кад се занемари може рђаво деловати на васпитање у опште. Без њега морално и интелектуално васпитање личи на оружје које се даје у руке паралитичару.

Физичко васпитање има врло велику вредност. Јер како је рекао Мишел де Монтен (1533—1592) француски моралиста, „више вреди добро сахрањен мозак, него добро испуњен мозак."

I ДЕО

Шта је физичко васпитање, које се кроз соколство спроводи

Физичко васпитање, које се кроз Соколство спроводи, то је методично васпитање тела у физичком смислу. То је испољавање снаге човека по извесноме плану у жељи да се са мало замора тела кад коме затреба може постићи извештан циљ, а које се врши покретима мишића, органа за кретање, уз које пак увек суделује и нервни систем.

Физичко васпитање кроз Соколство вежбањем тела има да навикне цео организам на рад а и на отпор.

Треба знати: да мишић изводи покрет само онда кад му да импулса за то његов нерв за покретање, који долази од центра нервне система, мозга и кичмене мождине.

Кад се врши неки рад тада је извештан број мишића за неко време трајно или наизменце у раду.

Количина рада нервне система зависи од броја мишића који раде. Подизање великих терета на пр. тражи јако напрезање мишића и

напрезање нервне система, те због тога настаје замор.

Физичка способност за рад код људи и жена врло је различна. Има особа које су јако слабе, док су неке истрајне; има и оних који се лако заморе, као што има вештих и невештих.

Снага, истрајност при раду и вештина код извесних особа су урођене особине, док су код многих стечене вежбањем. Сталним и редовним вежбањем тело се не само еластицизира, већ и усавршава, те тиме снага очајава и сви органи као и цео организам постају здрави, отпорни и издржљиви.

Сваки спортиста, војник, и други, који сваки дан прелази постепено све већи простор, вежбањем постаје способан да чини врло дугачка путовања, која су му у почетку била готово немогућна. Мишићи на ногама, срце и плућа, постају јачи и издржљивији.

Велики терет, кад се хоће први пут да подигне, то иде са тешком муком, али, кад се свакодневно вежбамо, можемо га после извесног времена лако дизати, па чак и више пута, јер су мишице порасле и постале јаче. Носач у почетку тешко подиже и носи тешке сандуке; занатлија и земљорадник се вежба за напоран и дугачак рад још из детињства.

Физичко васпитање, колику вредност има, најбоље се види код вештака — акробата и атлетичара, — који лако, готово играјући се изводе извесне вештине. Мало њих помишља да је за то било потребно дуго вежбање, јер ако покушамо да исто то и ми урадимо, нећемо моћи.

Правилан рад мишића, избегавање излишних покрета, употреба праве мере мишићне снаге стварају умешност, која је потребна поред истрајности и снаге. Тиме се развија још и размислање, разум, свакоме бићу, не само вештаку и занатлији.

Физичким васпитањем нарочито се усавршава нервни систем. Јер, сваки, па и најпростији рад, у почетку јако заузима пажњу и брзо замара, али што се чешће ради то све лакше полази за руком, и све је мање потребно пажње и све дуже може без замарања да се ради; што је доказ да умору, који у почетку брзо наступа, није једини узрок исцрпеност мишићне снаге.

Физичким васпитањем многобројни мишићи, који раде при извесном, макар и најпростијем раду, заједнички или подвојено, у различном испољавању снаге или неједнаком трајању времена, добијају од мозга увек надражаје који морају бити по јачини тачно распоређени и, док је рад још непознат, потребна је велика вежба, да надражаји буду у правилном реду и потребној јачини.

Кад се извештан рад пак често понавља онда се поступно углачају нервни путеви, који се стално употребљавају, да би импулсе воље одвели мишићима, пошто у мозгу остаје

трајна усмена целага сложеног процеса нервне надражености. На тај начин престаје потреба да се сваки поједини покрет нарочитим импулсом, воље потстиче. Довољно је желети да се учини цео рад покрета и он се јавља правилно.

Физичким васпитањем долази се дотле да се покрети могу изводити механички, где је рад мозга пренет на кичмену мождину. На тај начин рад се врши, али се човек не замара.

Почетник при првим вежбањима на велосипеду на пр. умори се после кратког времена, док међутим толико исто дуго напрезање мишића у ходу не изазива код њега никакав замор. То долази отуда, што одржавање равнотеже у почетку код вожње на точку, много више него код идења, изазива замор, јер су иако исти мишићи као и код пешачења на други начин распоређени, где процеси нервне надражености траже најзатегнутију пажњу а импулси за кретање, који се шаљу мишићима, јачи су него што је потребно и у раду су многи потребни мишићи, чиме се изазива прекомерна потрошња нервне силе.

Физичким васпитањем надражености се механизирају и онда се сваки посао изводи са много мањом потрошњом енергије. Запажено је да добри гимнастичари могу одмах јахати на бициклу иако се први пут пењу на точак. Они, пошто потпуно владају својим мишићима, немају потребе да уче потребне комбинације које тражи јахање на точку.

Физичким васпитањем даје се телу велики број координираних покретних облика, као и могућност за све врсте покрета.

Зна се да обични покрети у свакодневном животу, изучени у своје време, сталним понављањем постају лаки. Али, ако посматрамо прво идење код малог детета, видимо да оно после неколико корака мора да седне и да јачањем његових мишића наступа и углачаност нервних путева, којима импулси за покрет полазе. Као и идење, тако исто и већина свакодневних покрета бивају најзад без процеса нервне надражености и без размишљања и учешћа воље готово несвесно, по навици, дириговани из кичмене мождине. Кад се истим путем иде сваки дан, могу се избећи све сметње и не помишљајући на њих.

Физичко васпитање вежбањем тела јача и дух, те стога и јесте основ и база за интелектуално и морално васпитање. Оно кроз соколство преко својих чланова подиже и усавршава цео народ до крајњих граница духовне и душевне моћи.

Физичко васпитање кроз Соколство, какве и које ће се изводити вежбе, улази у програм који прописује „Закон о Соколу Краљевине Југославије”.

II ДЕО

Развој физичког васпитања и покретање соколства

Физичко васпитање је у свима временима и код свих народа, нарочито напредних, било увек цењено и веома много неговано. Под разним именима и разне вежбе тела увек су вршене.

I Стари век

Стари век истиче, да је код старих народа била обрађана врло велика пажња физичком васпитању.

Јелини, идеални народ, изумрли претци Грка, са великом марљивошћу неговали су тело, а и дух. Код њих је био Херкулес одмах поред Аполона.

Њихове „*Олимпијске игре*”, на којима је учествовао цвет Грчке, приређиване су сваке четврте године у Олимпији. Оне су одржавале и будиле дух старих Јелина.

Римљани, велики народ, изумрли претци Италијана, обрађали су достојну пажњу на физичко васпитање.

Марсово Поље близу Рима било је чувено са приређивањем вештачких игара и војничких парада.

II Средњи век

Средњи век у почетку је мање истицао гимнастичке вежбе. Али, од крсташких ратова XII века, *Иправи витез од детињства почео је учити 7 вештина*: јахање на коњу, пливање, стрељање, јуриш, двобој, надметање и играње.

Св. Сава (1174—1235) просветитељ српски, творац српске цркве — њеног дефинитивног земаљског облика, био је носилац националне свести нашег народа. Он је на тај начин био још тада као херој човечанства, реалиста и дипломата, претеча садашње идеологије соколства.

Краљевић Марко (1334—1394) сматран је као средњовековни витез: храбар, племенит, побожан, па и учен.

Српске народне песме њега су овековечиле као праоца Соколства у пуној мери.

III Нови век

Нови век истиче још више значај физичког васпитања. Сви филозофи, па чак и верски реформатори, као М. Лутер, Н. Цвингли, препоручивали су да се при васпитању очвршћава нарочито и тело.

IV Најновији век

Најновији век, који обухвата време од последње десетине 18 века до данас, врло много истиче значај и потребу физичког васпитања.

Французи:

Французи за време Француске Револуције, када се појавио Наполеон I, и прокламовао „општу обавезу служења у војсци”, већ су имали одмах доста војника на располо-

жењу. Јер, француска омладина била је већ толико физички васпитана да је могла одмах деловати као и војска.

Француска омладина, физичким васпитањем припремљена и обучена, дала је могућности да Наполеон I измени из основа до-тадашњи начин ратовања.

Пруси:

Пруси, тучени од Наполеона I одмах после изгубљених битака код *Јене* и *Ауерште-та* 1806 год., обратили су највећу пажњу на физичко васпитање код своје омладине.

Немачка омладина још тада спрема-ла се на реванш. Она је још тада учила да само физички здрава нација може да постигне на-родне идеале.

Светски рат (1914—1918) за време цинов-ских борби показао је колики и какав значај и вредност има физичко васпитање:

Французи:

Француски команданти и сви ратници твр-де да је њиховој земљи огромну услугу учи-нила та срећна околност што се у Францус-ској, последњих десет година пред рат, вео-ма много гајило и неговало физичко васпи-тање.

Французи су стекли уверење: *да у рату није довољно бити само храбар*, већ да тре-ба поред тога бити дисциплинован и *имати поуздање у самога себе*, што се постиже раз-ним физичким вежбама. Физичко васпитање француским младићима повратило је старе вр-лине, које су дотле у њима биле успаване, и улило им је вољу за борбом и љубав ка напору, а тиме и умешност да се у свакој прилици зна-ју снаћи, као и оно дивно осећање соколске солидарности, из које се опет код једних рађа смисао за командовање, а код других, смисао за послушност. Један пример само из рата као доказ тога:

„Водио се очајан двобој једнога дана из-међу француске артилерије и немачких тешких батерија. Густ пљусак гвожђа падао је без престанка на француске линије. Пуковник је пао први смрвљен гранатом, за њиме један поручник, па један капетан. И један за дру-гим сви су официри погинули. У батеријама француским настало је тада за један час ко-лебање. Оставши без старешина, артилерци су застали, не знајући шта да раде. У том тренутку истрчао је пред њих један млад наред-ник и почео да издаје наређења.

Командант-наредник, са много мушке сна-ге, на чијем се лицу огледала толика поузда-ност у себе самог, настава је двобој преци-зно и бесно. Три сата после тога на последњу команду новог командата, наредника, одлете-ла је и последња немачка батерија у ваздух.

Успех је био од великог значаја.

Кад је дошло вече, генерал је потражио команданта, пуковника, да му лично честита. — Погинуо, одговорили су му.

— Онда, нека дође мајор. — Погинуо, мој генерале.

— А капетан? — Погинуо такође, мој генерале.

Сви су официри изгинули.

— Па, ко је онда командовао батеријама, узвикнуо је генерал.

Војници показаше генералу једнога наред-ника, црвеног од узбуђења. Наредник?! Ге-нерал изненађен, загрио је наредника и по-љубивши га у оба образа, запита га: — Ка-жите ми, молим Вас, где сте научили да бу-дете тако присебни и, да командуете?

— На игралишту за фудбал, мој генерале!

Командант наредник и победилац тога да-на није био нико други него један од предвод-ника у гимнастичком друштву у Перпињану, чувени фудбалер *П. Кодин*, тога дана случај-но пуковник, и од тада витез Легије Част¹⁾.

Енглези:

Енглези, познати као љубитељи спорта и као творци многих гимнастичких игара, има-ју само физичком васпитању да благодаре што су за кратко време постали од импровизоване војске модерна војска.

„Енглези спремају силну војску против Немаца”. Немци, кад су тај глас чули, само су се насмејали. Али, благодарећи гимнасти-чким вежбама, које су код Енглеза продрле биле у све слојеве друштва по целој земљи, *Лорд Хорацио Херберт* Киченер, министар вој-ске, имао је један страховито велики резер-воар младих људи већ привикнут на телесне напоре а са пуно дивне отпорне физичке снаге.

Немци су, није дуго прошло, са запре-пашћењем увидели колико су се преварили кад су онако с потсмехом говорили о енгле-ској војној снази. Стога, доцније су и писали по својим новинама²⁾:

„Најважније одлике енглеске пешадије је-су: вештина у одбрани и у искоришћавању терена. У томе се огледају последице њихо-вог физичког васпитања, које је много веће него у наших људи.

„Енглески рекрути бољи су од наших и у гађању и у патролној служби и у маршевима.

„Немачка омладина треба да се користи у будућности тим искуством, јер је умешност енглеског пешака до очигледности доказана у свакој прилици, нарочито за време борби око Ипра”.

„Енглеска, чим је објавила упис у добро-вољце, са пуно поноса, видела је како на челу свих поворки прилазе развијеној застави сви њени шампиони. Ниједан није изостао, већ напротив сам полазак таквог једног шампи-она изазвао је огромно одушевљење у целом клубу, чији је он понос и углед годинама пре тога био. Где је било 120 чланова у клубу,

¹⁾ „Le Journal”, Париз 1916.

²⁾ „Berliner Tageblatt”, Берлин 1915.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ту је 100 њих пошло у војску; где их је било 100 ту је 80 отишло у добровољце.

„Рекорд је у тој погледу однео спортски клуб у Валсеју, који је имао 92 члана, а дао је 90 добровољаца. А у једном маленом месту у грофији Фаорширу, које за посланика у Доњем Дому бира Аскита, од 2500 становника, сви одрасли мушкарци, 1000 њих на броју, били су страсни играчи фудбала, тениса и крикета и сви без изузетка ступили су као добровољци у војску...”

Цео свет увидео је, да је: *физичко васпитање једино и створило Енглеској моћућност, да сретно реши крујно питање о обуци свију оних огромних маса људи, које су пристизале у касарне.* А Немци су пак тврдили да је то проблем који се не да решити.

Енглеска Врховна команда на то је одговорила тиме што је само за првих 6 месеца светског рата произвела од својих војника скоро 30.000 за официре уз сразмеран број подофицира.

Енглеска редовна војска, у којој је било доста људи у разним ратовима, прекаљених и војничком занату обучених, дала јој је само главни део кандидата за официрски чин, док цео снај недостатак, који је требало попунити па да официрски кадар буде савршено довољан, попуњен је предводницима и старешинама ових небројених енглеских гимнастичких друштава.

Енглеско Министарство војске знало је врло добро колику снагу може да црпе од гимнастичких друштава, те је још првих дана по објави рата установило *први гимнастички батаљон*, чији је главни командант постао сам краљ, што је била велика част и срећа за све енглеске гимнастичаре, на које је упућена била *прокламација*:

„Ловци, играчи голфа, крикета, фудбала, сви млади људи универзитета, негдашњи ученици народних школа, сви људи који су строгом вежбом постали дурашни и у сваком погледу способни за војнички живот, имате једини право да се пријавите за овај сјајни одред.

„Покажите *непријатељима Краља и Отаџине шта је енглески гимнастичар...*” И, Енглези су то и показали, нарочито у борбама 1918 год. у *Фландрији* (Француској), где су се њихови војници брзо претворили у официре славом овенчане:

„Била је *поноћ и борба тек што се завршила.* Победа је била на енглеској страни, коју је изборио један ирски пук, у коме је међу старешинама био и предводник ирске *Боксерске* дружине, чувени *Р. Лојд*.

Код Немаца су три четвртине ефектива били избачени из строја.

Капетана *Р. Лојда* пронашао сам на једним носилима, лекари су га превижали³⁾, кур-

шум му је пробио руку и раме. Један страшан ударац кундаком расцепао му је чело на двоје. Он ме познаде и узе да прича испрекиданим гласом:

„Изненадили су нас, кукавице једне. Кад су испали пред нас, било је већ доцкан да се из пушке пуца. И зна се шта смо онда урадили?”

Кидисали смо на њих овим нашим ручурдама и песницама, као да смо на некој огромној боксерској вежби. Они су се бранили кундацима. Али, ми смо ударали као демони. Сваки удар песнице обарао је по једнога. Ах, да знате како смо им крхали носеве и вилице! Ко није стигао да умакне, далеко иза прве линије, тај се предао. Али, баш кад сам хтео да викнем „Ура”, лупио ме је један кундаком, и тек мало пре дошао сам к себи”.

У тој чудној борби голим песницама, Ирци, под командом боксера *Р. Лојда*, тада већ капетана, отели су Немцима 23 митраљеца.

Југословени:

Соколство као идеја код Југословена потиче из Прага (Чехословачка), чији је творац *д-р Мирослав Тириш*, који је прокламовао суштину соколства речима:

— *прва и ошта наша задаћа је у томе, да смо пре свега звани да свој народ одржимо у оној свестраној крејости*, која не допушта да би народи изумрли;

— *друга задаћа је да код народа подижемо телесно, душевно и морално здравље*, које не допушта никакве искварености, никаквог застоја, никаквог назадњаштва, овог најгорег моралног злочина, који се може народу нанети.

Соколство као организација свих добрих и здравих снага народа прелази 1863 год. у земље Југославије и постаје извор крепости:

— за Србију, као самосталну државу, да се вежбом тела: телесно и морално васпита читав народ, и да то васпитање стигне до степена јунаштва, отпорности, али и племенитости;

— за земље под туђином: Босну и Херцеговину, Војводину, Хрватску и Славонију, Словеначку, да се кроз *Соколство*, поред крепљења физичке и моралне снаге, сачува и национална свест.

Југословени прослављени као борци Српске војске за време ратова како 1876/1877 и 1878 са Турцима и 1885 са Буграима, тако и нарочито за време првог и другог балканског рата 1912/1913 и 1913 г., као и за време светског рата 1914/1918 г., задивили су не само *војничким победама*, већ и *дарежљивошћу и подношењем најора* (прелаз преко Црне Горе и Арбаније) цео свет.

Навика из детињства на физички рад, а и урођен војнички инстинкт, сигурно су били база, те је Српска војска могла да изврши оне маршеве незампамћене у историји ратова, које су поједини пукови извели са једног дела

³⁾ „Deli Kronikl“. Лондон 1916, извештај дописника

бојишта на друго; оне циновске, огорчене и
жилаве, увек победне битке, бојеве и борбе на:

— *Куманову* 1912 год., матици свих доцни-
јих сјајних победа, кад је „освећено *Косово*”;

— *Брегалници* 1913 год., кад је „*докајана*
Сливница”;

— *Миџору* и код *Лесковца* 1915 год., кад
је осведочено да се и у најтежим ситуацијама

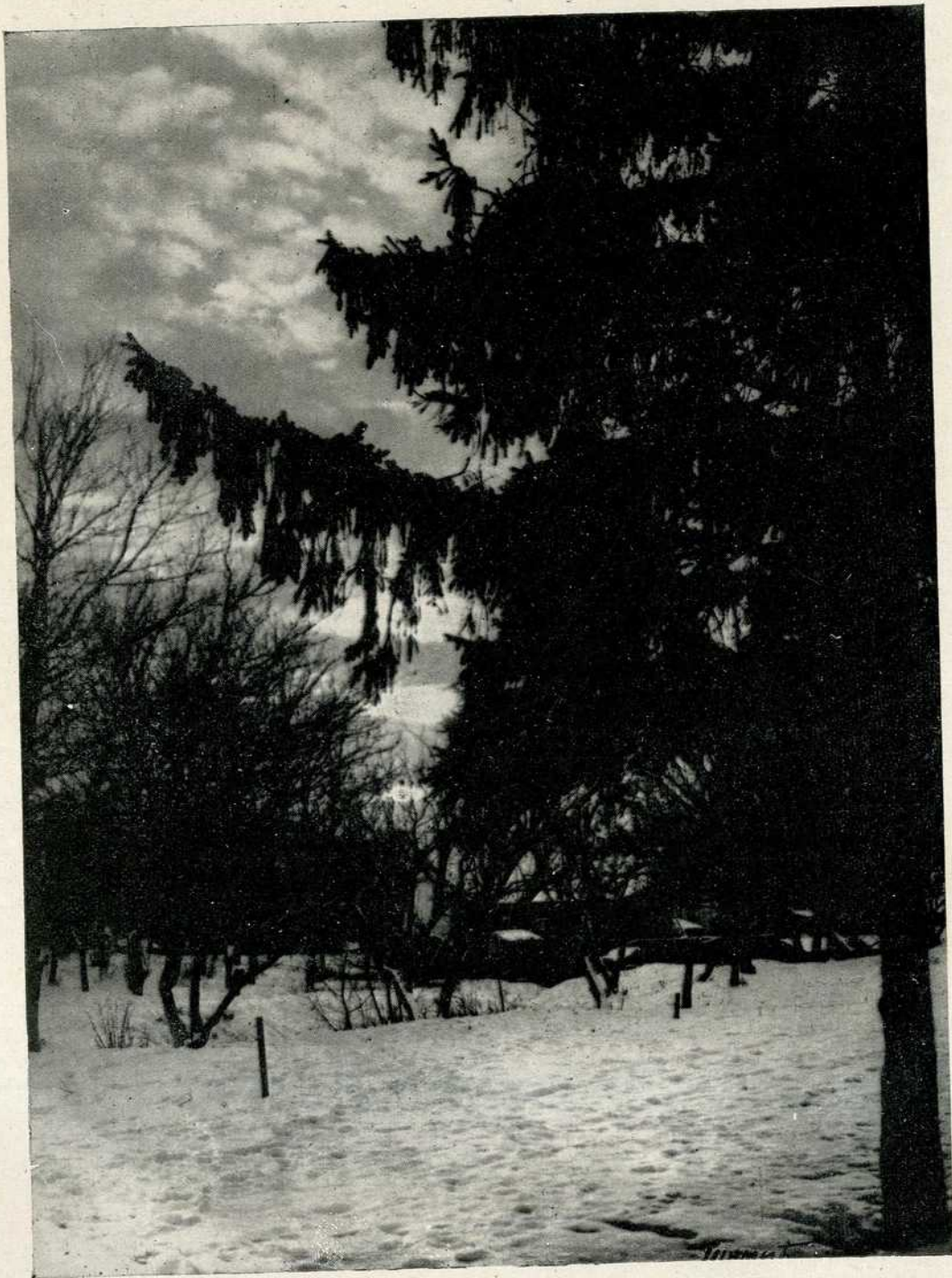
може да успе, само ако се хоће и има нацио-
налног поноса;

— *Кајмакчалану* 1916 год., брилијантном
примеру храбрости и родољубља, како Српске
тако и Бугарске војске;

— *Добрџом Пољу* 1918 год., кад је идеја
Ослобођења и Уједињења водила хероје у си-
гуран успех ма и по цену живота.

Жив. Ранковић

(Наставиће се)

Београдски пејсаж: Залазак сунца у Чубурском Потоку

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Задачи хемије животних намирница

У једном од ранијих бројева „Београдских општинских новина” (двоброј 3—4 од 1936) приказали смо у кратком прегледу вредности и важност млека као хране и уједно манипулације које се са њим врше, да му се смањи хранљива вредност, односно повећа профит. Осврнули смо се том приликом и на хигијенске услове под којима би се могло Београђанима обезбедити млеко беспрекорног квалитета.

У намери да говоримо само у општим потезима о намирницама за живот, о оправданости и важности њихове контроле, издвојили смо пример млека, јер се на њему најбоље могао посматрати целокупан рад око обезбеђења једне животне намирнице како по хранљивој тако и по здравственој вредности...!

Намирнице за живот, о којима ће овде бити говора, све су органског порекла. Добијају се од биљака или животиња и никад нису хемијски хомогене, него увек смеса разних једињења. Одељивање појединих хемијских једињења, одређивање хемијског састава и класификација истих, затим одређивање својстава, како хемијских тако и физикалних и биолошких, тумачење деловања, сређивање чињеница и међусобно научно повезивање свих спознаја — спада у задатак животних намирница као чисте науке. Као примењена наука хемија животних намирница стоји свакодневно пред новим задацима, које треба у пракси да реши. У данашње доба када се на наша тржишта доноси свакодневно све нова и нова роба, која служи као храна, хемија животних намирница као примењена наука мора претходно да изради најподеснији начин продукције начин што дужег одржавања приправљене сировине у исправном стању, начин припреме итд.

Познавање хемијског састава и физиолошког деловања намирнице за живот у нашем организму потребно је, између осталог, и ради одређивања ступња хранљиве вредности. Између хране и хране постоји велика разлика што се тиче њене вредности за исхрану и регенерацију организма. Да би се организам могао правилно развити и оспособити за свакодневно суделовање у продукцији без икаквих штетних последица по здравље, мора свакодневно примити у себе извесну количину хране. Као и у механици, и у биологији важе исти закони о енергији и о њеном трансформирању. Да се створи једна врста енергије мора друга бити утрошена. Код машина се угаљ, нафта, вода итд. претвара у разне дру-

ге облике енергије а код организма морамо утрошити храну да добијемо радну способност. Само, храна коју примамо, не сме бити једнолика, него се мора састојати из све три врсте основне хране или хране коју означајемо као храна у ужем смислу. Свака од њих има и одређену функцију у организму и неопходно је потребна и незаменљива. Као што машина не може правилно и дуже времена функционисати ако јој недостаје макар само један од битних елемената за погон, тако исто и код човечјег организма наступају појаве малаксалости и обољења ако му не дамо један од важних саставних делова исхране. Физиологија и физиолошка хемија одредили су тачно сразмеру у којој је најбоље узимати поједине врсте основне хране.

Да би се међусобно могле упоређивати вредности појединих намирница за живот морамо знати у коме је проценту поједина основна храна у њој заступана, а у практичном животу изражавамо њену хранљиву вредност сумарно по броју калорија. За најважнију, т.ј. основну храну имамо ове вредности изражене у килограм калоријама (кг./Кал.).

	Број калорија утврђен санитарском комисијом	Број калорија по Рубнеру
Беланчевине	3400	4100
Масли	9000	8300
Угљенохидрати	3700	4100

Утврђено је да би за дневну утрошњу енергије требало узимати хране у вредности од 3.000 калорија. То би био дневно потребни оброк, који зависи од старости човека, годишњег доба, географске ширине места становања и врсте посла који се ради. Међутим то се не догађа, јер стварни дневни оброк не зависи толико од физиолошке потребе, т.ј. од фактора које смо напред навели, него највише од материјалних услова, дакле је чисто економске природе.

Поводом једне анкете изнет је у хамбуршком часопису¹⁾ преглед о исхрани становништва. Према годишњој заради (изражено у немачким маркама РМ) подељено је становништво у три групе

Таб. 1

	до 3500 РМ	од 3500 до 5000	преко 5000
Беланчевина	69,6 гр.	75,1 гр.	80,2 гр.
Масли	101,4 "	97,9 "	109,4 "
Угљенохидрати	381,9 "	411,6 "	447,5 "
Калорија	2746	2851	3059

¹⁾ Hamburgs Verwaltung und Wirtschaft 1927.

те се према табели 1. види у каквом је односу висина прихода са јачином исхране. У табели 2 приказана је просечна исхрана у неким земљама.

Таб. 2

ЗЕМЉА	Дневна употреба по становнику			
	у грамама			у калоријама
	беланчев.	масти	угљ. хидр.	
Јапџ	81	29	485	2553
Италија	88	58	466	2612
Немачка	87	60	428	2770
Француска	88	67	485	2973
Енглеска	90	105	403	2997
Средња вред.	85,4	59,8	459,6	2790,6

Несумњиво, да је у оваквом важном питању, као што је исхрана, потребна колаборација између више стручњака. И ветеринар, и биолог, и хемичар морају заједно сарађивати на подручју снабдевања градског становништва здравом храном, поготово ако је анималног порекла. Према томе и контрола над намирницама за живот није само ограничена на истраживање фалсификата, који смањују хранљиву вредност или ароматске примесе код мирођија и зачина, него имају оправданији циљ, а то је, чување здравља широких маса градског живља.

Многоврсне везе постоје између народног здравља и задаће која је постављена хемији животних намирница. Пре свега имамо да пазимо да не би здрављу штетне материје биле унете у организам директним или индиректним путем са храном, или могуће преко предмета свакидашње употребе. Зато се не ограничава контрола само на сирове продукте које се са пијаце или трговина носе и у појединачном кућанству прерађују као храна, него се мора она у данашње време проширити и на фабричко припремање намирница за живот. Продукција конзервираног воћа, меса, млека, сира, затим продукција слаткиша (колача, чоколаде, бонбона итд.) мора бити потчињена стручној комуналној контроли још при самој преради. Све посуђе, у којима се прерађује материја, намењена за храну, мора исто тако, као и предмети за паковање, бити прегледано да не садржи штетних метала. Морамо овде напоменути, да хемија животних намирница проширује исто тако своје подручје контроле и на оне ствари које не служе као храна, али са којима човек свакодневно долази у додир. То су предмети који служе за разне кућне потребе, затим играчке и украси. Највише долази у обзир посуђе од метала са оловом и бакуром, а много ређе од других штетних метала. Још и данас можемо да нађемо случајеве тровања са оловом, не само по предузећима у којима се са оловом или његовим једињењима свакодневно ради, него и код људи који пију воду из ново-саграђених водовода,

где се још нове цеви нису превукле са унутарње стране нетопљивим једињењима, која спречавају даље отапање олова. Исто се тровање може догодити код људи који свакодневно пију соду из сифона, чија је глава начињена од олова или легуре у којој је олово претежно саставни део. Док је употреба оловних глава за сифоне законом забрањена и зависи само од надзорних органа да стану на пут њиховом промету у појави на тржишту, то је употреба водоводних цеви од олова незаменљива са којим другим металом. Зато код нових водоводних објеката не би требало употребљавати воду за пиће док се претходно доста воде не испусти. То вреди нарочито ујутру и после сваког ређега истакања. О професионалним обољењима од олова нећемо овде говорити јер не спада у компетенцију контроле над намирницама за живот него под занатску хигијену.

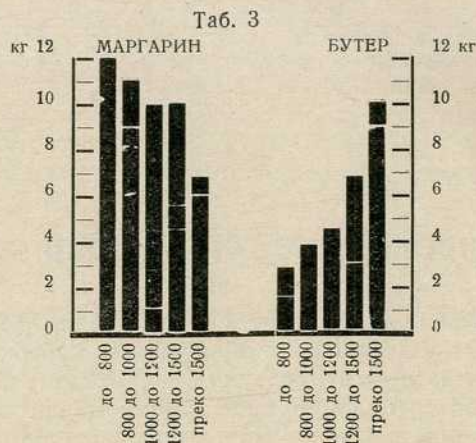
Од метала који још долазе у обзир напоменућемо бакар и арсен. Од првога прави се посуђе које није за препоруку за прављење хране у којој има сирћетне или које друге киселине, док други метал долази у обзир само у својим једињењима као сретство за тамањење воћних штеточина или у разним бојама за бојадисање тапета или дечијих играчака. У већини случајева све ове штетне супстанце долазе у наш организам у чврстом стању са храном или водом директно или преко прљавих прстију. Али има случајева где тровање наступа и дисањем. Тапецирамо ли на пр. или молујемо собе са штетним, отровним бојама, рецимо „париским зеленилом“, то ће се услед влаге и деловања извесних микроорганизама развијати врло отрован гас, који ако га удишемо можемо имати тешких последица.

Из досад наведеног видимо, да је потребно свестрано проучавање, поред начина продукције, исто тако и свих могућих варијаната спремања и фалсификовања намирница за живот. Једино на тај начин је могуће обратити пажњу и на штетно деловање које би употреба неисправне или забрањене намирнице произвела на наш организам. Код брашна на пр., ако и не постоји сумња да му је додано минералних састојака ради повећања тежине, (како се то за време рата у неким земљама на велико додавао песак), морамо ипак извршити преглед да констатујемо проценат горушице или другог неугодног кукоља. Има доста оваквих случајева где се у једној сировини сасвим природним путем налазе нежељене примесе. Много чешћи су други случајеви, када се вештачки додају разни недозвољени хемијски препарати, као сретства за конзервирање или, како смо већ напоменули, где се они придружују храни за време самог припремања исте.

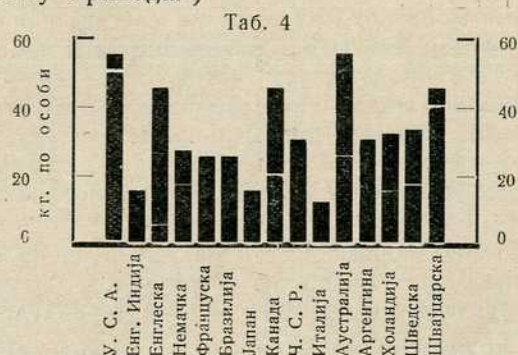
Поред наведених, чисто хемијских штетних супстанца постоје још многобројни микроорганизи који преко хране или пића до-

лазе у наш организам и проузрокују разна обољења. Код млека смо већ упозорили на опасност неких инфективних обољења која могу настати употребом намирница за живот, са којима се није за време продукције или припреме хигијенски поступало. Специјално то вреди ако су код њихове продукције запослене особе које болују од хроничних заразних болести (туберкулоза) или су од заразних болести боловале (клицоноше). Ако се поједине намирнице узимају у сировом стању, могу бити у извесним приликама посредници обољења. То вреди нарочито за воће, салате, сиреве и др. И овде су најчешћи случајеви обољења од тифуса, паратифуса и дизентерије. Пuteви преко којих једино могу наступити инфекције поменутих болести означају Американци са *fff* (*fingers, flies, food* — прсти, муве, храна). То би био случај директног деловања патогених клица на организам и следа у медицину. У колико микроорганизми делују на растварање хране и тим путем наносе штету организму, ту је, поред биолога и лекара, позван и хемичар животних намирница да суделује не толико у истраживању деловања токсичких продуката распадања колико у спречавању стављања такве робе на тржиште. У нашем београдском практичном животу то се догађа код трговине са конзервама, где је у првом реду позван хемичар животних намирница да да своје мишљење о квалитету истих. У индустријским земљама, где је фабричка продукција намирница за живот на врло високом ступњу, у нормалним приликама опасност од неисправних конзерви све је мања услед све веће контроле и међусобне конкуренције. Упослење стручних лица, која сносе пуну одговорност за рад, даје пуно гаранције за исправност робе. Контрола сировог меса и сирових месних продуката подлежи законски свакодневно прегледу и, у колико се другим, заобилазним путем не би неисправна роба стављала на тржиште — са те стране били бисмо у погледу санитарне вредности сасвим обезбеђени.

У све већој тежњи за бољом исхраном наши широки народни слојеви нису могли налазити на тржишту одговарајуће намирнице или у доста великим количинама или у тако приступачној цени која је могла одговарати њиховом имовном стању. Ту лежи главни повод за фабрикацију неких потребних сурогата, по својој вредности сасвим на висини оригинала којег замењују. Леп пример за ову врсту вештачких продуката је маргарин. По хемијском саставу и хранљивој вредности одговара путера, чија је и замена на тржишту, али је по цени много приступачнији. Однос између путера и маргарина приказује табела 3.

из које се види годишња потрошња маргарина и путера у Немачкој по особи обзиром на висину прихода.¹⁾

У табели 4. имамо приказану годишњу потрошњу шећера по особи у појединим државама. Шећер је признат као најбоља храна из групе угљено-хидрата и може да послужи као мерило ступња исхране становништва. Док у неким земљама отпада на појединца попречно 40 кг., ми и у том погледу стојимо на врло ниском ступњу од свега 5.5 кг. Узрок томе с једне стране треба тражити у необавештености, јер се код нас држи да је шећер луксузни артикл, а с друге стране у великој трошарини којом је оптерећен. Шећер је данас важан део исхране као и млеко, јаја или маст, те би било у интересу народне исхране, а исто и пољопривреде, када би његова прометна цена била снижена, односно трошарина укинута. Исто као што се ничим не би могла правдати трошарина на маст и брашно, тако нема никаквог оправдања ни што је разрезана на шећер. Ако се стварно жели подизање народног здравља путем побољшања исхране нашег градског живља, мора се приступити вођењу политике која ће довести до укидања трошарине и градских намета на хранљиве материје. То је неопходно!

¹⁾ Wirtschaft und Statistik 1929.

Спровођење законодавних мера на сузбијању туберкулозе

Законодавне мере су само један део општих мера против туберкулозе. Туберкулоза се у много чему разликује од осталих заразних болести па према томе и начин њеног сузбијања захтева и много разноврсније и сложеније мере. Извођење тих мера захтева опет сарадњу врло многих установа, а нарочито обилату приватну потпору. Свима мора бити јасно због чега се предузимају све те мере и свакоме мора бити дужност да свесрдно помаже извођење тих мера. Затим акција и напори морају бити покренути истовремено са разних страна, морају координирати, морају гравитирати једном једином општем циљу: сузбијању туберкулозе. Иначе и најбоље смишљени планови могу остати без трајног резултата.

Стално морамо имати на уму речи из посланице Н. В. Краљице Марије коју је упутила Југословенској Лиги против туберкулозе.

„Успеха у борби против (туберкулозе) овој великој народној зла може бити само, ако заједнички и сложено раде: државни и самоуправни органи и установе са удружењима и Лидама као носиоцима приватне иницијативе.

Зато наша акција у борби против туберкулозе треба да буде општа, заједничка целој народа, свеј свесној грађанства.”

Сузбијање туберкулозе у ужем смислу врши се данас у два главна правца — *изолацијом и лечењем болесних и заштитом здравих.*

Под изолацијом и лечењем болесних подразумева се рад свих установа за издвајање туберкулозних и њихово лечење, као што су болнице за туберкулозне, санаторијуми, оправилишта, обданишта, превенторијуми, школе на ваздуху, антитуберкулозни диспансери итд., а под заштитом здравих подразумевају се врло разноврсне мере чије би набрајање заузело и сувише места у овом чланку. Да напоменемо само најважније. Прелазећи преко индивидуалне заштите која углавном базира на општим хигијенским прописима, скупна заштита предвиђа развијање и неговање спорта, скокоство, скаутизам, летовање по колонијама, економско подизање народа и његово хигијенско просвећивање, подизање хигијенског нивоа на селу, рад градске хигијене, контролу хигијенских прописа у грађевинском закону, законску заштиту радника, акцију хигијенских завода и домова народног здравља, акцију антитуберкулозних диспансера и лига против ту-

беркулозе, контролу продаје намирница, заштиту школске деце, рад дечијих диспансера, дечијих прихватилишта и колонија, вакцинацију Калмет-Гереновом вакцином, сарадњу Црвеног крста и многих других друштава и установа.

У низу ових мера једне од најважнијих су законодавне мере. Оне су у главном превентивне. Ако отстранимо оне прописе који су општег хигијенског профилакточног значаја т.ј. оне којима је гарантована заштита од свих заразних болести уопште па и од туберкулозе онда остаје врло мало законских мера донетих специјално против туберкулозе. Те одредбе нису груписане на једном месту у виду закона о сузбијању туберкулозе него су поменуте као узгредне мере у разним санитарским законима и правилницима.

По закону о болницама од 27 фебруара 1930 г. (§ 8) држава треба да лечи бесплатно лица оболела од туберкулозе, а правилником о државним болницама од 16 априла исте године (чл. 23) предвиђено је да свака болница мора имати просторије за изолацију болесника са активном туберкулозом плућа. У државној болници у Београду постоје одељења за грудне болести, за грудну хирургију, одељење за ортопедију за одрасле и децу (у којима се лечи и туберкулоза зглобова и костију) и клиника за грудне болести. Болница милосрдних сестара у Земуну има одељење за туберкулозу, а Инфективна клиника у Београду има изван број постеља за туберкулозу. То је све. Градска болница нема одељење за туберкулозу. Такво једно одељење требало би што пре створити поред досадашњих одељења. Исто тако нема ни болница фонда саобраћајног особља на Дедињу. Приватних болница-санаторијума за туберкулозу у Београду нема. Укупно за све врсте туберкулозних обољења у Београду постоје око 300 постеља. Ово није довољно ни за београдске болеснике у толико пре што државна болница мора примати болеснике са читаве територије наше државе. У Београду само од туберкулозе плућа умире годишње око 800 лица од којих истина има око 60% досељених из унутрашњости. У целој држави умире годишње близу 37.000. Према томе би само у Београду било потребно 1.000 постеља за туберкулозу, а за целу државу најмање 50.000. Сада их има свега 5.000 рачунајући ту и санаторијуме. У Данској на сваких 100 смртних случајева од ту-

беркулозе има 156 постеља одређених само за лечење туберкулозе, а у осталим земљама на северо-западу Европе има бар онолико постеља колико годишње умире лица од туберкулозе. Код нас на сваких 100 смртних случајева од туберкулозе има свега 13 постеља намењених за туберкулозу. Подизање установа за оволико велики број постеља захтевало би огромне материјалне издатке (2 и по милијарде динара само инвестиционих трошкова) који се на данашњој економској кризи не могу ни очекивати од државе, чак када би се изградња вршила у етапама. За лечење оволиког броја болесника требало би годишње 8 до 10 милиона динара. Услед материјалних немогућности успешно извођење ове законодавне мере до сада је код нас остало непотпуно изведено.

Уредбом о хигијенским заводима од 1930 г. предвиђено је да домови народног здравља поред осталих одељења имају и диспансер за туберкулозу, а Правилником о домовима народног здравља (§ 7 чл. 10) овако је дефинисан рад диспансера:

- 1) Диспансер изналази туберкулозне болеснике, *издваја их у установе или на дому;*
- 2) Саветује и амбулантно лечи, обавештава;
- 3) Снабдева болеснике;
- 4) Посредује у социјалној заштити;
- 5) *Упућује одојчад и малу децу у Дом;*
- 6) Води надзор над прездравелим особама;
- 7) Тражи дезинфекцију.

Закон о сузбијању заразних болести од 10 јануара 1930 г. гл. VIII §§ 33—38 говори да ће држава суделовати на сузбијању туберкулозе:

- 1) просвећивањем;
- 2) подизањем установа за бесплатно или јевтино лечење;
- 3) надзором станова туберкулозних и њиховог начина живота;
- 4) подизањем опоравилишта, саветовалишта, колонија за одојчад из туберкулозне средине, школа на ваздуху.

У истом закону стављено је у дужност свима општинама преко 10.000 становника да подигну и издржавају једну од ових установа за сузбијање туберкулозе. Овде се мисли обично на анти туберкулозне диспансере пошто је њихово отварање и издржавање најјефтиније. Они су сем тога по своје задатку и склопу врло моћно, ефикасно и сигурно сретство за сузбијање туберкулозе, а поред тога су лако покретљиви и могу се лако подизати. То су установе на које се данас у свету врло много полаже, јер под условом да су добро организовани и снабдевени могу дати и дали су одличне резултате. Код нас има 35 диспансера од којих су свега 18 толико снабдевени да могу одговорити свима захтевима који се од њих траже. У Београду су два таква диспансера са потпуним уређајем за амбулантни и

социјални рад: градски и државни диспансер. Остали диспансери по склопу више одговарају типу анти туберкулозних саветовалишта. Али многи од ових диспансера не могу потпуно да одговоре своје задатку бар у колико се тиче издвајања туберкулозних у разне установе што је разумљиво из онога што сам малочас изнео. Када у седишту диспансера постоји болница, сарадња између тих установа је лако изводљива, као што је случај између градског диспансера у Београду и одељења за грудне болести. Ипак и озде, мада ретко, разни узроци од стране болесника, било социјалне (издржавање породица) било личне природе чине сметње да се издвајање у болници идеално изведе. Издвајање није обавезно за болеснике као и лечење и у том погледу диспансери још увек воде велику борбу са предрасудама.

Докле год свака градска општина, а тако исто и свака већа сеоска општина, не буде уносила у свој годишњи буџет извесну суму намењену искључиво сузбијању туберкулозе, докле год бар у сваком срезу не буде организована по једна месна организација за борбу против туберкулозе, докле год сваки грађанин не буде поучен да му је дужност да морално и материјално потпомаже ову акцију, рад на сузбијању туберкулозе у нашој држави неће имати неког видног успеха. У неколико махова сам у својим чланцима објављеним у часопису Београда „Београдским општинским новинама” и у својим предавањима указао на тешкоће које у том погледу има наш општински диспансер у Београду. Скоро три четвртине туберкулозних болесника о којима се стара општински диспансер нису чланови Београдске општине. То су махом лица досељена у Београд пре кратког времена, без сталног занимања и зараде, са веома оскудним приходима, и о чијем лечењу још једино Баоградска општина преко свога диспансера води бригу. Јужно од Саве и Дунава на територији са преко 7 милиона становника има свега један једини диспансер (државни) у Скопљу. *Према томе један велики део државе је скоро без икаквих анти туберкулозних установа*, на које би сиромашни болесници који напуштају Београд могли да се обрате за стручан савет и помоћ.

Закон је предвидео подизање оваквих установа, ставио у дужност градским општинама да их подигну али нису предвиђена материјална сретства за њихову изградњу. Приватна иницијатива је у том погледу много изостала што се може приписати једино слабом интересовању шире јавности за проблем сузбијања туберкулозе. У другим крајевима наше државе је анти туберкулозна борба много боље организована, на пр. у Дравској бановини, где је Лига против туберкулозе за последњих пет година основала 9 диспансера.

Видимо да је код ове законске одредбе недостатак материјалних сретстава био раз-

лог да је остала потпуно спроведена јер је број диспансера недовољан и према броју становништва и према броју болесника, а ови који постоје махом су недовољно снабдевени за свој рад. Неки стручњаци тврде да установе за сузбијање туберкулозе, нарочито установе за изоловање болесника, немају толико великог значаја, јер се борба против туберкулозе не да издвојити из оквира општих мера против свих заразних болести уопште. Према мишљењу тих аутора, у колико се марљивије и потпуније буду изводиле опште социјално-профилактичне, просветне и хигијенске мере, у толико ће и туберкулозна зараза опадати па ће престати и потреба за подизањем и одржавањем специјалних установа против туберкулозе. Несумњиво да би борба против туберкулозе вођена као изолована акција била неразумљива и шимерична. Али питање начина изолације може се дискутовати само са економско-финансијске стране, о томе који је начин изоловања за наше прилике пробитачнији, док сам принцип изоловања остаје ван сваке дискусије. Проблем смештаја туберкулозних болесника је најважнији од свих у анти туберкулозној профилакси. У неким државама на северо-западу Европе, које су и пре рата биле на врло високом хигијенском ступњу видели се да је опадање смртности од туберкулозе у директној вези са подизањем великог броја анти туберкулозних установа нарочито превентивних као што су диспансери и превенторијуми и увођења обавезног издвајања и лечења оболелих.

У закону о сузбијању заразних болести има још неколико одредаба специјално против туберкулозе. Оне су све превентивног карактера. Доказ да не болују од активне туберкулозе морају поднети пре ступања у службу: дојкиње, радници који раде на преради или продаји животних намирница, фризерски, породице које примају ђаке на становање. Тако исто наставници и васпитачи који болују од отворене туберкулозе не могу вршити службу (§ 37). По закону о државним чиновницима сваки кандидат пре пријема у службу дужан је поднети доказ да не буљује од туберкулозе. То важи и за самоуправне и општинске чиновнике као и за чиновнике социјалног осигурања. Ма да се овим мерама циљало на здравствену заштиту ипак у том погледу настаје тешкоћа ако се у току вршења службе неки од побројаних лица разболи од туберкулозе. Код особља које продаје животне намирнице и код фризера редовну санитарско-полицијску контролу врше реонски лекари Градског поглаварства. На случај отворене туберкулозе даљи рад се забрањује и болесник се упућује радничком осигурању на лечење. Међутим у радничком осигурању време лечења је законом ограничено за све болести па и за туберкулозу, без обзира да ли је у одређеном

року постигнуто излечење и повраћена способност за рад. Према томе радник који је исцрпео право на помоћ од социјалног осигурања а има отворену туберкулозу остаје да се и даље лечи из својих сретстава или да се користи повластицама које му даје уверење о сиромашном стању. Већина се тада обраћа диспансеру за помоћ. Лечење се спроводи амбулантно без икаквих тешкоћа, али са изолацијом, која је често неопходна као најважнија превентивна мера за породицу болесникову и његову најближу околину, иде доста тешко. Изолација на дому је у 60% случајева немогућа, јер толики проценат сиромашних туберкулозних болесника има само једну одају; 30% има две одаје (собу и кујну) тако да су у ствари само ситна деца преко ноћи издвојена а само 10% има стан од више одаја. Изолација у болници бар за градски диспансер била је прилично успешна захваљујући предиспозитивности г. г. шефова болничких одељења. Али и овде се осећа недостатак потребног броја постеља. Има много сиромашних болесника који не могу да добију уверења о сиромашном стању само зато што у унутрашњости имају неко мало непокретно имање (кућу, ливаду, пашњак) од којих никакве користи немају и од којих се не могу издржавати а камо ли сносити трошкове за лечење у болници или санаторијуму. Број бесплатних постеља за сиромашне је толико мали у нашим лечилиштима да практично не претставља никакав нарочити успех за изолацију туберкулозних. Тек последњих неколико недеља на иницијативу Мин. соц. полит. и Нар. здравља повећан је број бесплатних места у санаторијумима. Док је раније било свега десетину таквих места сада има око 120 бесплатних места.

Зато се врло често дешава баш оно што је законодавац хтео да спречи, да болесник који много пута није болешћу привезан за постелу врши свој занат и даље кришом и поред забране рада. Или одлази у унутрашњост, у мања места, у нади да ће тамо лакше избећи санитарско-полицијску контролу. Понекад, што је сасвим за жаљење, наилазе у овом погледу и на саучесништво самих лекара. Издати повољно уверење болеснику са отвореном туберкулозом који је фризер по занату или продавац животних намирница, учитељу, васпитачу итд. само зато да би му се омогућио даљи рад или служба, и то правдати хуманим разлозима, то је рђаво пласирана хуманост. Јер је тиме учињен један нехуман гест према стотинама лица која ће доћи у додир са таквим болесником и на које он може врло лако пренети своју болест.

Није лакши случај ми са државним и самоуправним чиновницима, а нарочито је тежак проблем учитеља и професора у погледу лечења и издвајања. Већина од њих у време када се болест појавила није стекла право на пен-

зију, јер је туберкулоза болест младих људи, између 20 и 30 године, и из страха да не изгубе службу своју болест дуго крију, лече се повремено, махом само преко распуста. Санаторијумски трошкови мада су 50% нижи за државне чиновнике још су ипак толико високи и неприступачни многим чиновничким платама. Општински чиновници не уживају ни тај попуст у санаторијумском и болничком лечењу.

Поред наведених професија има још једна врста продаваца намирница у Београду који су до сада ван лекарске контроле: то су продавци са села који разносе млеко по кућама. Сви они имају здравствене књижице да млеко потиче од нетуберкулозних крава, али немају доказа да они лично или њихови укућани или послуга не болују од туберкулозе. Постоји један предлог Правилника Градског поглаварства израђен још пре неколико година о обавезном прегледу млекација у погледу туберкулозе па су штампане и књижице за личне податке, али то је све остало као један умесан предлог. За извођење тог Правилника био би потребан сталан преглед готово свих становника из околине Београда, јер готово сви шаљу млеко у Београд. Такав обавезан и чест преглед морао би бити бесплатан а за то би било потребно доста сретстава, која би могла да пруже само држава и општина. Могло би се приметити да зараза путем млека није тако честа и да се употребом прокуваног млека та опасност своди на најмању меру.

То су моменти које је закон предвидео специјално против туберкулозе. Видели смо да су све те мере непотпуно изведене услед недостатка материјалних сретстава. Затим сиромашним болесницима или онима којима је забрањено даље вршење службе или обављање посла услед отворене туберкулозе није загарантована и могућност лечења поглавито онда када је то скопчано и са изолацијом. Затим закон је у циљу заштите здравих поменуо само неколико професија где постоји врло лака могућност преношења заразе. Но поред њих има још доста других где је преношење заразе исто тако веома лако могуће. Ако останемо само у делокругу опажања београдског градског диспансера, такав сталан надзор требало би да се врши и код саобраћајног особље Дирекције трамваја, Кланичког отсека и Отсека јавне хигијене. Колику опасност претставља кондуктер трамваја са отвореном туберкулозом ако и даље остане на раду није потребно да овде нарочито наглашавам. На мој предлог пре извесног времена извршен је у диспансеру контролни преглед извесног броја таквих службеника и резултат те анкете је такав да би заиста и ова врста службеника требало да подлеже сталној санитарској контроли. Наравно да су сви оболели кондуктери одмах напустили посао и били упућени на лечење.

Затим кућна послуга и вешерке. Највећи број туберкулозних болесница прегледаних у диспансеру навели су као своје занимање бединавање или прање веша. Неке од њих су примале и самце на становање и ако болују од отворене туберкулозе, а понеке су чувале и туђу децу преко дана. А поред свега тога врло ретко имали смо прилике да за кућну послугу дајемо мишљење о стању плућа пре пријема у службу. Међутим, ако погледамо статистику отворене туберкулозе по професијама наћи ћемо да је она најчешћа код оваквих или сличних професија, као и код сезонских радника, незапослених помомћника који станују заједнички у малим собицама. Улога антигуберкулозних диспансера је у таквим случајевима врло деликатна.

По дужности диспансер треба што више да омогући изолацију оваквих болесника, али услед недостатка слободних места и материјалних сретстава ово је у већини случајева немогуће. Издвајање није обавезно. Услед овога и многе друге мере против туберкулозе било законодавне било општег хигијенског значаја, као и многи други напори разних установа и удружења која индиректно сарађују на сузбијању туберкулозе не дају увек онај успех који би одговарао учињеним напорима. У антигуберкулозној акцији спрега свих сила мора бити тесно повезана око заједничког општег зла: туберкулозе. Ако у томе ланцу само једна беоцуга недостаје или попусти тиме је већ створена једна слободна бреша кроз коју се туберкулозна зараза несметано шири.

Из свега овога што сам изнео у погледу спровођења законодавних мера против туберкулозе падају у очи две ствари: потреба за једним јединственим законом о сузбијању туберкулозе који би регулисао изолацију и лечење болесних и осигурао заштиту здравих лица. И потреба да се за извођење одредаба оваквог закона обезбеде и материјална сретства.

Видели смо да има доста професија које још не подлежу ригурозној контроли и ако интереси скупне заштите захтевају такву контролу. Као код продаваца животињних намирница требало би завести обавезан преглед и код других професија као што су саобраћајно особље, особље Дирекције трамваја на служби по трамвајима, лекари, бабице, болничари, санитарски контролори, продавци млека који продају врше по кућама. Није довољан само преглед пре ступања у службу него те прегледе треба обављати повремено, у сталним размацима. Али ни ти прегледи неће имати јоног значаја који им се приписује ако онима који су тим прегледом елиминисани из службе, а остали без сретстава, не буду обезбеђени могућност и материјална сретства за лечење. Такво лечење требало би шта више да буде обавезно као и изолација за све случајеве отворене туберкулозе. Државе као Данска које имају нај-

мању смртност од туберкулозе имају законе о сузбијању туберкулозе са обавезном пријавом и изолацијом. Наравно да су уз те законе била обезбеђена и материјална сретства која су прикупљана највећим делом *приватном иницијативом*. У многим државама сем тога у социјалном осигурању уведено је и нарочито допунско осигурање против туберкулозе, које болесницима допушта дуже уживање потпора и права на лечење.

Овакви закони о сузбијању туберкулозе постоје већ у 20 европских држава, од којих неки предвиђају не само обавезну пријаву сваког заразног случаја туберкулозе, него и обавезно лечење и обавезну изолацију свих асоцијалних болесника, који и поред могућности да се лече, избегавају лечење и шире заразу око себе.

Није тешко предвидети шта би један добар закон о сузбијању туберкулозе требало да садржи. То би, пре свега, имао бити организаторски закон, закон који би регулисао, координирао и одредио ко би све био обавезан да учествује у борби против туберкулозе. Поред обавезне и факултативне пријаве заразних туберкулозних обољења, као и начина лечења и издвајања закон би требало да предвиди и установе које би биле обавезне да учествују у тој борби у ужем медицинском и ширем социјално-терапеутском погледу. Али оно што је најважније то је да исти закон, истовремено обезбеди и аутоматско, стално прикупљање материјалних сретстава за извођење свих оних мера које буде предвидео.

Овим питањем се мало детаљније позабавио и II југословенски конгрес против туберкулозе који је одржан у Сарајеву. Овај конгрес који су заједнички организовали Југословенско Фтизиолошко друштво и Југословенска лига против туберкулозе, окупио је наше најпознатије лекаре стручњаке и професоре за туберкулозу као и истакнуте социјалне раднике. Поред једне чисто стручне, научне теме о раној дијагностици туберкулозних обољења, на дневном реду је била и једна шира социјална тема: *како да се у Југославији организује борба против туберкулозе*. Писац овог чланка, као главни референт по овој теми, инсистирао је у своме закључку на значају и улози закона на сузбијању туберкулозе. По овом питању је конгрес био једнодушан јер су се и остали истакнути предавачи у својим рефератима сложили у погледу потребе доношења закона са излагањима главнога референта. Резолуцију коју смо потом прочитали конгрес је једногласно примио и усвојио. Одлучено је да се за идући конгрес у мају 1937 припреми нацрт тога закона.

И досадашње законске одредбе, ма да непотпуне, могле су имати много виднијег утицаја на опадање смртности од туберкулозе код нас да су истовремено била предвиђена и материјална сретства за њихово извођење.

Поред тога на прошлом антитуберкулозном конгресу ја сам указао на читав низ мера против туберкулозе које би се могле спровести и без икаквих нових материјалних жртава. То би била само припремна база за други главни део антитуберкулозног рада у коме би било обухваћено, пре свега, санирање стања садашњих антитуберкулозних установа, преоријентација у њиховом раду у духу колективних напора, а потом повећање њиховог броја до неопходног минимума, што се може постићи само сретствима чије прикупљање треба законским путем обезбедити. Затим, истовремено са овим мерама, прећи на извођење најширих социјално-терапеутских мера које потпадају једино под државно социјално-политичко старање.

Све дотле док се тежиште целокупног националног антитуберкулозног покрета не пренесе на државно-политички и социјални терен, као проблем првокласне важности, све дотле док сузбијање туберкулозе не добије обележје државно-националног покрета, све док се законским путем не обезбеди ма и минимално, али обавезно учешће свих и свакога у борби против овог заједничког зла, не можемо рачунати на неки нарочити успех у борби против туберкулозе.

Д-р Боровоје Мих. Ђорђевић

А. Г. Балаж: Носачи

(Са II графичке изложбе у Београду 1937)

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Хигијенске и здравствене прилике у предграђу Петра Мркоњића

Предграђе Петра Мркоњића налази се на југо-истоку Београда, на његовој крајњој периферији. Оно улази у састав XI кварта и ограничено је са југо-западне стране Кумодрашким Потоком до ул. Војводе Ђуровића, улицом В. Ђуровића, Војводе Скопљанца до Љубићске, са северо-западне горњом половином ове улице и са северне улицом Војводе Глигора и њеним продужењем. На истоку постепено прелази у њиве и ливаде. Скоро кроз његову средину са југо-истока на северо-запад протиче Мокролушки Поток у који се са северне стране улива Дубоки Поток, а са јужне Кумодрашки. Од прилике половина терена на којем се налази предграђе налази се у низини, док друга на брежуљцима и њиховим падинама. У низини се налази северо-западни део и делимично југо-источни дуж Мокролушког и Кумодрашког Потока. Низина дуж Мокролушког Потока зове се „Маринкова Бара”. Брежуљци на којима се налази југо-источни део предграђа претстављају продужење оних на којима се налази Торлак, Кумодраж и В. Мокри Луг.

У низинама од првог растапања снега до конца маја месеца земљиште је водокречљиво, што без сумње много утиче на хигијену насеља.

Предграђе не претставља целину у погледу насељености. Оно се састоји из неколико насеља одвојених слободном површином: ливадама, њивама и баштама; а и у самим насељима налазе се већи и мањи комплекси неизграђеног терена. На северо-западу, између Кумодрашког и Мокролушког Потока и дуж десне обале последњег налази се насеље „Маринкова Бара”, на југ од улице Војводе Глигора — Лесићево имање и Дубоки Поток, на југо-истоку, између Комодрашког и Мокролушког Потока — Марићево Брдо и Читлук и, најзад, сасвим одвојено од осталих, на десној обали Мокролушког Потока, на отстојању добрих пола сата хода преко ливада, сасвим мало и најсиромашније насеље — Зорићево Имање.

Док се насеља Лесићево Имање, Дубоки Поток, а нарочито Читлук и Марићево Брдо, за које говори већ и сам назив, налазе на брежуљцима и њиховим падинама, Зорићево Имање и Маринкова Бара, за коју опет говори њен назив — у низини на водокрчљивом нездравом терену. У низини су следеће улице предграђа: Стевана Првовенчаног, Бакона

Авакума, Јаше Игњатовића, Пеке Павловића (доња половина), Ђурђевска, Хусова, Врбаска, Гаричка, Кнеза Богосава, Слободанова и делимично Озренска.

Раштрканост насеља и његова удаљеност од центра без сумње имају негативну страну у погледу снабдевања водом и осветљењем, увођења канализације, уклањања ђубрета, изградње модерне калдрме и њеног чишћења, али имају и добру страну, а то је изложеност сунцу и близини зеленог појаса — резервоара чистог ваздуха.

Нехигијенска чатрља Вила имућнијег грађанина

Предграђе Петра Мркоњића почело се насељавати од 1924 год. Нагли пораст становништва послератног Београда, а у вези с тим оскудица у становима и скупоћа кирија принудили су економски слабије грађане да траже крова на периферији и да стварају овде нова насеља, јер цене земљишту овде су биле релативно ниске, а плацеви су се давали на отплату. Сеоске општине (Кумодрашка и Мокролушка), под којима се оно у главном изградило, нису водиле рачуна ни о терену, ни о плану насеља, нити су вршиле контролу над зидањем кућа.

Карактер насеља зависи од становништва које га ствара и насељава: његовог менталитета, социјалних потреба и економског стања.

Утврђено је да у предграђу Петра Мркоњића има 821 православна породица са 2.893 члана. Исто тако утврђено је да на десет становника православне вере долази један друге вероисповести. Према томе може се сматрати

да има још 82 породице са 290 чланова других вероисповести. Према томе у предграђу свега има око 900 породица са око 3.200 чланова. Од становништва православне вере око 10% отпада на Цигане. Старих Београђана има релативно мање. Главни део се састоји из досељеника из граница Старе Србије. Цигани су насељени у главном у ул. Јаше Игњатовића, Пеке Павловића, Трубаревеј и на Зорићевом Имању.

Утврђено је, да од 300 старешина породица: 110 су квалификовани радници и ситне занатлије; 70 званичници, службеници и служитељи; 55 неквалификовани физички радници; 19 кочијаши; 17 трговци и кафеџије; 9 пензионери; 5 пиљари; 5 самостални мајстори-грађевинари; 5 земљорадници; 2 баштовани; 2 рентијери и 1 инвалид.

Ови подаци су узети из улица са мешовитим становништвом. Цигани су по занимању углавном свирачи, мање коритари, надничари и ситни трговци. Квалификовани радници имају надницу 40—45 дин., надничари 20—25, званичници, службеници и служитељи 800.— до 1.200.— месечно. Пошто се просечно породица састоји од 3—5 члана, то на свакој долази максимално 343.— дин. месечно.

Социјалном положају и економском стању становништва одговара и слика насеља. Као што је већ речено, предграђе се налази делимично на нездравом терену и јако је раштркано, тако да многе улице нису међусобно повезане. Од 40 озваничених и неоозваничених улица и улицица потпуно и делимично су калдрисане свега седам: Ђурђевска, Јаше Игњатовића, Пеке Павловића, Стевана

су улице прашњаве, а за време топљења снега и киша калдрисане блатњаве, док некалдрисане апсолутно непролазне. Корита потока су донекле регулисана, повремено се чисте и садрже воду само за време топљења снега и јаких киша, иначе су пресушена. Становници околних улица имају рђав обичај да просипају прљаву воду и ђубре у потоке и на тај начин их све више загађују.

У предграђу има око 600 кућа од којих су само три на спрат, а све остале приземне. Фабрика и индустријских предузећа нема. Већи део кућа служи за становање сопственицима, док мањи и за издавање. Максимално у кући има пет станова, али таквих има незнатан број. Куће су зидане опеком у кречном малтеру или блату. Има доста и таквих које су прављене од дрвета и блата — то су тако зване „лепаре“. Куће се праве без подрума, покривене су црепом. Од прилике 80% кућа задовољавају захтевима основне хигијене или се бар могу толерисати, док су око 20% испод сваке критике у погледу хигијене, а о естетичности и да не говоримо. Под главном и споредним зградама налази се 20—30% плаца, према величини куће и земљишта. Просечан стан се састоји од два одељења, евентуално са претсобљем. За становање често се искоришћује и кухиња. Квадратура собе таквог стана је од прилике 14 кв.м.; висина 2,5 — 2,75 м.; прозор има 1,10 — 1,20 кв. м., ређе 1,50 кв. м. Према томе је индекс нешто већи од 10. У дворишту се налази шупа и понекад летња кухиња. У низини има доста влажних станова. Нехигијенске зграде обично су од опеке у блату или лепаре. Стан се састоји од 1 или 2 одељења, свако са квадратом око 10 м., висином 1,72 — 2,10 м. и укупном површином прозора 0,50 м. Према томе индекс је раван 20. Под је нераван, од блата или цигље; таваница од окречених дасака. Пренасељени су нарочито нехигијенски станови сиротиње где на једног становника долази понекад $3\frac{1}{2}$ кубних метара ваздуха, док у просечној кући — 20 м³. Нехигијенске зграде углавном су концентрисане у ул. Јаше Игњатовића, Пеке Павловића, Бакона Авакума, Трубаревеј и на Зорићевом Имању. Зимски се станови загревају штедњаком, код имућнијих и гвозденом пећи, код сиротиње често малом блеханом фуруницом на којој се спрема и ручак. Осветљавају се електриком, код сиротиње малом петролеумском лампом. Кад нема блата, код већине се станови одржавају веома чисто. Просечан плац има површину 300 кв. м. таквих плацева има око 90%. Око 10% плацева имају површину испод 300 кв. м. (по некад свега 150 кв. м.), или изнад 300 кв. м. Двориште заузима обично 70—80% целокупног плаца. Скоро испред сваке куће налази се баштица у којој се гаји цвеће, а уколико дозвољава површина — по која воћка и поврће. На једног становника долази просечно 38 кв.

Кућа малог човека

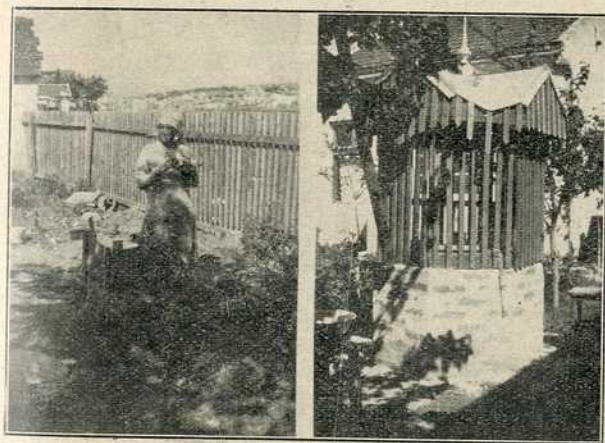
Улица Јаше Продановића

Провенчаног, Јована Суботића и Запаљска. Калдрма је свуда скоро примитивна-турска. У појединим некалдрисаним улицама постоје са једне стране тротоари. Ширина улица је око 6 метара са тротоаром. Одржавање улица у чистоћи веома је отежано због теренских прилика и самога карактера калдрме. Лети

м. дворишта. Дворишта нехигијенских кућа су неуређена, прљава и зими непролазна од блатата. У калдрмисаним улицама за смештај кућевног ђубрета служе обично прописно лимене канте, а из задужених дворишта износе га општински ђубретари. У двориштима некалдрмисаних улица ђубре се држи у сандуцима, а уклања се или затрпавањем у башти или избацивањем на суседне пољане и њиве. Нечистих дворишта било је реферисано 1935 год. — 57.

Канализација у предграђу не постоји. Нужници се налазе одвојено од зграде за становање. Нужничке јаме су већином неозидане. Под нужника је од дасака или ређе бетона, кућица од цигле или дасака. У нехигијенским кућама сиротиње нужници су сасвим примитивни. Нужнична јама често има свега 1,50 кубни метар запремине, недовољно покривена. Сама кућица направљена је од рабатних дасака, блеха и др. грађевинских отпадака, често пута без крова. Између ових нужника има доста чучаваца. Сасвим нехигијенских нужника било је реферисано у 1935 год. — 22. Помијара има врло мало. Чиста вода просипа се у башту, прљава у нужничку јаму, а често на суседну пољану или у поток.

Водом се становништво снабдева мањим делом из уличних чесама, којих има у насељу свега шест, а већим из бунара, којих има око 200. Већина бунара удаљена је на 10

Нехигијенски бунар

Хигијенски бунар

или више метара од нужника. Бунари су озидани циглом са бетонским или дрвеним сантоачом, поклопцем или настрешницом. Околина је калдрмисана циглом или бетонирана. Има извесан број нехигијенских бунара који се налазе сувише близу куће или клозета, рђаво озиданих и ограђених. Такви бунари предлажу се за затварање, али их власници често пута понова отварају, тако да је борба са овим злом веома тешка. Од 11 нехигијенских бунара предложених за затварање 9 су били поново отворени или уопште нису ни били затварани. (У

септембру месецу 1936 била је извршена дезинфекција бунара). На срећу власници ових бунара све више схватају какву опасност претставља загађена вода и служе се њоме само за прање пода и рубља и поливање, док воду за пиће и спремање хране узимају из уличних чесама или суседног хигијенског бунара. У низини дубина бунара је око 5 м., на висини (Марићево Брдо) око 18 м. У априлу месецу воде има око 4 м., а у августу 2 — 2,5. Од шест узорака бунарске воде узете за анализу крајем августа и почетком септембра 1936, у најповољније време, два су била неисправна.

Животним намирницама становници предграђа снабдевају се делимично у вароши или на Душановцу, делимично у самом предграђу. У предграђу има: пекарница — 7, продавница хлеба — 2, месарница — 4, пиљарница и бакалница — 22, кафана и крчма — 12, берберница — 4 и народних кухиња — 1. У колико дозвољавају економски, технички и теренски услови, радње се одржавају релативно чисто. У 1935 год. за разне неисправности у погледу хигијене било је реферисано 10 радњи животних намирница, а предложено за затварање — 2. Од лица запослених у радњама животних намирница, утврђено је да је оболело од заразних болести свега 1 (трахом). Покушај са отварањем локалне пијаце у непосредној близини предграђа пропао је због слабе насељености, а и због тога што је грађанство навикло на снабдевање намирницама на вересију, што је на пијацама неизводљиво.

Завршавајући опис хигијенских прилика у предграђу Петра Мркоњића не сме се преглутати да се крај налази у сталном напредовању. Крајем 1930 год. када сам био постављен за реонског лекара XI кварта, није било ни једне калдрмисане улице, ни једне јавне чесме, потоци су били нерегулисани и загађени. Сада у предграђу има седам делимично и потпуно калдрмисаних (макар и примитивном калдрмом) улица, шест јавних чесама, потоци су донекле регулисани и по потреби се чисте, извршена је делимична дренажа земљишта, а многе од нових кућа у погледу осветљења, кубатуре и изолације од влаге потпуно одговарају захтевима хигијене, а у погледу спољашњем и захтевима естетике.

За проучавање здравствених прилика важни су подаци о морбидитету и морталитету становништва. Ми располажемо подацима о кретању заразних болести по школама и о морталитету становништва.

Проучавајући табеле о кретању заразних болести у школама Доситеја Обрадовића и Бранислава Нушића у току 1935—36 школске године и упоређујући их са табелама других школа (Кр. Александра) можемо закључити:

1) да је у школи Доситеја Обрадовића морбидитет од заразних болести био за једну десетину мањи него у школи Кр. Александра и да су малигна акутна заразна обољења, као

шарлах и дифтерија, била заступљена у знатно мањем броју, док је случајева малих богиња било много више, но у последњој;

2) у школи Бранислава Нушића, у коју долазе деца у главном из ретког насеља, морбидитет је уопште минималан, а малигне акутне заразне болести нису биле утврђене.

Да пређемо на упоређивање података о морталитету у предграђу са истим у целом Београду. За нас су важни подаци о целокупном морталитету и од обољења која имају социјално-медицински значај: туберкулоза, акутне заразне болести и морталитет код одојчади и мале деце.

Из анализе статистичких података за 1934—35 год. види се да је целокупни морталитет у предграђу процентуално нешто већи од истог у целом Београду:

Београд 1934 г. — 10,85‰ 1935 г. — 10,80‰
Предграђе 1934 г. — 11,87‰ 1935 г. — 11,25‰

У погледу туберкулозе такође се не опа велика разлика:

Београд 1934 г. 2,69‰, 1935 г. 2,31‰
Предграђе „ „ 2,18 „ „ 1,87

У целокупном морталитету туберкулоза је била заступљена поменутих година у Београду 21,9 — 21,3%, а у предграђу са 18,4 — 16,2%. Интересантно је да је туберкулоза као породична болест била констатована у предграђу за пет и по година на 32 смртна случаја само у три породице, што би износило округло 9%.

Са акутним заразним болестима стање је исто као и са туберкулозом:

Београд 1934 г. — 0,48‰, 1935 г. — 0,42‰
Предграђе „ „ — 0,3 „ „ — 0,3

На акутне заразне болести у Београду отпада 4,4 — 3,9% од целокупног морталитета, док у предграђу 2,63 — 2,63%. Али пада у очи велика разлика у погледу морталитета код одојчади и мале деце до две године:

Београд 1934 г. — 2,33‰, 1935 г. — 1,76‰
Предграђе „ „ — 7,81 „ „ — 4

Из ових података се види, да је морталитет код деце до две године у предграђу био у 1934 г. три пута већи а у 1935 г. више од два пута већи него иначе у Београду према истом броју становника.

На децу до две године у Београду отпада 21,5 — 16,2% од целокупног морталитета, а у предграђу 65,7 — 35,1%.

Болести органа за варење као узрок овог морталитета утврђене су у предграђу у 1934 — 5: у 44—38,4%, док иначе у Београду у 33,59—24%.

Морталитет код деце до две године само од обољења органа за варење био је:
У Београду 1934 г. — 0,69‰, 1935 г. — 0,42‰
„ Предграђу „ „ — 3,43 „ „ — 1,56
т. ј. 5 и 4 пута већи него просечно у Београду као целина.

Узрок толико великог морталитета код одојчади и мале деце треба тражити у културним, социјално-економским и хигијенским приликама предграђа.

Из етнолошког прегледа, изнетог у почетку нашег приказа, види се да се становништво предграђа Петра Мркоњића састоји у главном из досељеника из унутрашњости — са села, по саставу у главном радника, служитеља и службеника са скромном платом, чије су жене без сумње слабо упућене у негу и рационалну исхрану одојчета. Поред тога многе домаћице, поред обављања кућног посла, принуђене су да помажу мужеве у привређивању и често пута проводе цео дан ван куће остављајући децу скоро без икаквог надзора, а одојчад не доје или доје нередовно, прихрањујући их обичним крављим млеком. Пошто се дечји диспансери налазе далеко од предграђа, то мајке носе своју децу на преглед и траже пастеризовано млеко тек кад се појаве узнемиравајући знаци јаког пролива, а ми знамо колико је тешка борба против напуштених обољења дечјих органа за варење, нарочито ако је одојче вештачки храњено. Извесну улогу, поред нерационалне исхране, у морталитету одојчади од обољења органа за варење игра без сумње и употреба загађене бунарске воде.

Према подацима Отсека јавне хигијене у току 1935 год. у овом предграђу је било рођено 110 деце, што износи 34,3 новорођенчета на хиљаду становника, док у Београду као целина 4.090 или 13,77‰. Према томе наталитет у предграђу је био 2,5 већи него у Београду према истом броју становника.

Физиолошки прираштај становништва, односно разлика између броја новорођених и умрлих, у 1935 год. у предграђу је био 73, т. ј. 22,81‰, а у Београду 876 душа или 2,95‰. Према томе, иако је у предграђу морталитет код деце до две године веома велик, захваљујући још већем наталитету прираштај становника је скоро осам пута већи но у целом Београду.

ЗАКЉУЧАК

1) Предграђе Петра Мркоњића је у главном насеље радника и службеника са скромном зарадом;

2) Заостало је у погледу урбанске хигијене;

3) Последице недовољне хигијене у знатној мери се компензирају чистим ваздухом и богатом инсолацијом захваљујући реткој насељености и близини зеленог појаса;

4) Акутне заразне болести, а нарочито малигног карактера, утврђене су биле код школске деце у мањем броју него у центру Београда.

5) Пада у очи огроман морталитет код одојчади и мале деце до две године.

6) Наталитет и прирастај становништва је много већи него у Београду као целина.

* *
*

Без сумње је потребно, у колико дозвољавају материјална средства Поглаварства и сам карактер насеља (ретко насеље) побољшати хигијенске прилике предграђа, али је неодложна потреба да се становништву обезбеди здрава пијаћа вода повећавањем броја

јавних чесама и да се предузму мере ради сузбијања морталитета код одојчади и мале деце.

Старање о сиромашном предграђу није само акт хуманости него је животно питање целе градске заједнице, јер, захваљујући огромном физиолошком прирастају, скоро осам пута већем него у Београду као целини предграђе преставаља животни извор, који снабдева нашу престоницу будућим грађанима. Ако желимо да наши грађани буду здрави, постарајмо се за подмладак и крај који га даје.

Д-р Ђ. Пастел

Никола Бешевић: Престолонаследников трг

(Са Пролећње изложбе у Уметничком павиљону „Двијета Зузорић“ у мају 1937)

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Шест година рада Централног уреда за заштиту матера, деце и младежи града Београда

III

Раd дечјих диспансера, саветовалишта и Завода за стерилизацију млека

За здравствену заштиту деце у Београду претставља смртност и боловање одојчади и мале деце знатан проблем и стога је Централни уред овом питању посветио велику пажњу. Познато је, да су поред општих хигијенских и културних мера у борби против смртности одојчади једно од главних и најефикаснијих сретстава рад саветовалишта за одојчад и малу децу. Рад саветовалишта је једна од метода дечје заштите у борби против великог боловања и умирања деце. Значај саветовалишта је, што путем индивидуалне здравствене заштите делује практично на широке масе младих мајки. Да би сва саветовалишта за одојчад и малу децу у Београду заиста одговарала своме циљу и координирала свој рад израдио је Централни уред правилник о раду саветовалишта за одојчад и малу децу, на територији града Београда, који је Градско поглаварство прописало 1933 год. и обнародовало у свом службеном органу „Општинским новинама”.

Овај правилник утврђује рад ових установа, које здравственим васпитањем матера имају да смањују смртност одојчади и да подижу здравље нашег подмлатка. Саветовалишта треба да врше пропаганду дојења, профилаксу дечјих болести и да шире знање о хигијени детета у најшире слојеве грађанства. Рад саветовалишта се састоји у редовним лекарским консултацијама т.ј. прегледима одојчади и мале деце са саветовањем мајки. У овим установама води рад дечји лекар, који је добро упознат са дечјом хигијеном уз помоћ стручне заштитне сестре. Сестре, поред рада у саветовалишту, посећују децу и по кућама и реферису о њиховом социјалном стању. У саветовалиште се примају само здрава одојчад и здрава деца, а болесна се упућују на лечење у поликлинику или приватном лекару. Саветовалиште за матере служи за све матере без разлике имовног стања, и све су услуге бесплатне. Ова саветовалишта су органи Централног уреда за заштиту матера, деце и младежи. Централни уред прима пријаве о порођајима и упућује мајке у најближе саветовалиште. Како у Београду раде, сем градских саветовалишта, и државне и приватне установе, предвиђа правилник координирану сарадњу свих ових установа. Сем тога утврђени су реони за рад већ постојећих саветовалишта а за будућност предвиђа се проширење или промена ових реона.

За последњих шест година било је у градским саветовалиштима 33.001 саветовања.

Сада раде у Београду шест градских саветовалишта. У свим саветовалиштима награђују се сваке године марљиве мајке за савесно негововање деце. Награде су дипломе, хигијенско рубље и намештај. Сем тога одржавају лекари предавања и курсеве из дечје хигијене.

Године	ДИСПАНСЕРИ У:	1-ви пут	Број прегледа	Број зрачења на кварц-лампци
1931	Средачкој улици	3.155	9.834	—
1932	Средачкој улици	3.581	12.204	2.561
	Ломиној „	1.143	6.052	1.541
	Укупно деце:	4.724	18.256	4.102
1933	Средачкој улици	3.771	10.950	2.729
	Ломиној „	1.381	6.367	1.486
	Укупно деце:	5.152	17.317	4.215
1934	Средачкој улици савет.		2.907	2.428
	Средачкој улици поликлини.	3.585	10.027	
	Ломиној „ савет.		1.792	902
	Ломиној „ поликлини.	1.524	6.042	
Укупно деце:	5.009	20.768	3.330	
1935	Средачкој улици савет.		2.558	
	Средачкој улици поликлини.	2.694	8.093	1.427
	Ломиној „ савет.		909	
	Ломиној „ поликлини.	2.183	7.052	746
Укупно деце:	4.877	18.612	2.173	
1936	Средачкој улици савет.		2.850	
	Средачкој улици поликлини.	3.150	9.730	840
	Ломиној „ савет.		1.200	
	Ломиној „ поликлини.	2.320	9.500	950
Укупно деце:	5.470	23.280	1.750	
Свега деце		28.387	107.067	14.570

ГОДИНЕ	Број консултација у градским саветовалиштима	Број прегледа у дечјим обдаништима	Број посета зашт. сестара код новорођенчади
1931	2.182	—	800
1932	3.935	2.022	2.277
1933	7.305	4.225	3.723
1934	7.068	4.024	1.755
1935	5.676	3.021	1.771
1936	6.835	5.779	2.200
Свега	33.001	19.792	12.526

У вези са радом у саветовалиштима обавезно је да се сви порођаји још првих дана пријаве Централном уреду. Београдске бабице добијају штампане пријаве порођаја и дужне су после сваког обављеног порођаја да пошљу пријаву Централном уреду још првих дана дечјег живота. За децу која се роде у по-

родилишту сазнаје заштитна сестра Централног уреда која посећује породилишта 2 пута недељно. Чим Централни уред сазна за рођење једног детета, одмах посећује заштитна сестра стан респективне породице, да би утврдила социјално стање новорођенчета. Она мајци саветује да посећује најближе саветовалиште за одојчад. За новорођенчад и одојчад која се налазе у великој беди — посредује Централни уред за пријем у дом за одојчад и мајке дојиље или их помаже давањем помоћи у новцу, дечјем вешу и друго.

На десет хиљада новорођенчади, посећених од стране заштитних сестара, констатовано је: да 1.730 живе у великој беди, а од ових 431 у туберкулозној средини. 1.983 деце била су ванбрачна.

Ови бројеви показују да се рад Централног уреда за заштиту матера, деце и младежи простире на велики број деце. Ипак још многа деца нису обухваћена, али повољна тенденција смртности одојчади у Београду показује да је рад на томе пољу већ дао позитивне резултате. 1927 године умирало је у Београду 176 одојчади на 1000 новорођене деце 1931 године умирало је 144 а 1935 године 110 одојчади. Сем градских саветовалишта, раде у Београду и једно државно и једно приватно, у којима је 1935 год. било уписано 1.491 дете и вршена су 7.400 саветовања. Кроз градска саветовалишта прошла су исте године 1.213 одојчади и било је 5.676 саветовања. У Београду се годишње рађају 4.000 деце, и према томе посећују саветовалишта око 67% ове деце. Свакако је од великог значаја рад периферијских саветовалишта за одојчад и малу децу. Централни уред врши анкету смртности новорођене деце на основу формулара Друштва народа. Ова анкета даје нам драгоцен материјал о локалним приликама живота у Београду и узрока великог умирања наше одојчади.

Градска су саветовалишта саставни делови градских дечјих диспансера.

Година	Просечно за колико одојчади дневно	Литре стерилног и лековитог млека	у порцијама	Број деце на исхрани
1931	—	15.605	—	897
1932	400	68.643	493.812	2.057
1933	420	78.398	241.704	1.721
1934	444	85.657	586.003	5.360
1935	434	92.982	520.809	5.211
1936	440	94.767	477.795	4.945

Две поликлинике ових диспансера располажу са кварц-лампама и вршиле су зрачења од 1 новембра до 1 маја сваке године. У овим установама пелцована су деца против великих богиња и дифтерије. Према извештајима о боловању ове деце разабарају се јасно две велике групе оболења и то: болести органа за дисање

и органа за варење. Поред тога заступљена су у већем броју кожна оболења, заразне дечје болести и друге. Према узроцима смртности одојчади у Београду види се, да је 1931, 1932, 1933 год. 30% деце умирало услед болести органа за варење, 30% деце услед болести органа за дисање, а 40% услед свих осталих болести. Овај однос најбоље показује на чињеницу да поликлинике и саветовалишта морају свој рад и проширити и продубити како би се смањила смртност одојчади услед болести органа за варење. Тај ниво морталитета одојчади од болести органа за варење био је у западним државама пре 4—5 деценија, управо тек када је почео рад на здравственој заштити.

У вези са поликлиником и саветовалиштима ради Завод за стерилизацију млека. Овај Завод служи као млечна кујна за ове установе и за сву децу града. У Заводу издаје се, према лекарском рецепту, тражено млеко за одојчад. Завод за стерилизацију млека Поглаварства града Београда основан је 1905 године и прва је градска институција за децу. У Заводу добијају за време последњих 6 година млеко близу 500 одојчади дневно. Ово се млеко издаје оној деци чије мајке немају довољно млека или из социјалних разлога не могу да исхране природно своју децу на сиси. Завод за стерилизацију млека модерно је уређен и израђује стерилно разне мешавине слатког посног и киселог млека т. зв. млаћенице.

За децу, чији родитељи имају сиротињско уверење, било да су чланови или нечланови Београдске општине, издаје се млеко бесплатно.

Дечја лејовалишта

За градско дете и то првенствено школско дете од великог је значаја да искористи

Летовање деце

Година	Ковиљача	Раџа	Селце (жоре)	Белановица	Војник (Словен.)	Бадања	Омиш (Далмат.)	Копуњак (Беог.)	Разна др. места	Свега
1931	—	—	—	—	—	—	—	—	77	77
1932	—	—	—	—	80	15	30	—	—	125
1933	30	—	—	160	—	10	—	160	—	360
1934	50	188	—	—	—	20	—	200	—	458
1935	30	—	81	200	—	30	—	200	—	541
1936	—	—	80	184	—	30	—	200	200	694
Свега	110	188	161	544	80	105	30	760	277	2255

школски одмор што боље за очвршћавање свога здравља. Централни уред града Београда води је бригу о опорављењу својих штићеника за време летњих месеци. Како је број деце, коме је опоравак потребан за

време летњих месеци, врло велики а буџетска сретства су ограничена, трудио се Централни уред да помаже нарочито она летовалишта у којима су трошкови за поједино дете мањи, како би се што већи број деце могао помоћи. На првом месту су то дневна дечја опоравилишта у блиској околини Београда. Већ 4 године сарађује Централни уред са дневним дечјим летовалиштем Црвеног крста у Кошутњаку, где дневно проведу у месецу јулу и августу по 350 деце. Градско поглаварство помагало је ово летовалиште у материјалу и храни, подигло је базен за купање, ставило је на расположење за превоз деце трамвајска кола и издржавало по 200 деце за време лета. Ово летовалиште дало је одличне резултате.

Сем тога, послата су деца у дечја опоравилишта на море и у друга климатска места и организована су дечја летовалишта у климатским местима. На терет Градског поглаварства послао је Централни уред од почетка свога рада 2255 деце.

Дечја летовалишта била су тако организована да су могла примити поред школске, и један извештај број претшколске деце и деце по свршеној основној школи до 16 година.

Неопходно би потребно било, да се располаже са довољним буџетским могућностима за оснивање и проширење дневних дечјих летовалишта и сталног климатског опоравилишта града Београда. У разним летовалиштима је 90% све деце добијало по неколико килограма за месец дана и одлично се опоравило.

Помоћ у одећу и храни

Штићеници Централног уреда нарочито пате услед материјалне немаштине за време зимских месеци и често не могу да похађају обданишта, школе или да иду на занат јер немају ципела и одећа. Стога је Централни уред делио сваке године својим штићеницима помоћ у одећу. Да би се могао што већи број деце помоћи са неопходно потребним стварима, подељено је у појединим годинама само цемпера и ципела:

1931 године добило је 100 деце одеће у вредности од 20.000.— динара.

1932 године добило је 510 деце одеће у вредности од 100.000.— динара.

1933 године добило је 543 деце одеће у вредности од 60.000.— динара.

1934 године добило је 441 дете одеће у вредности од 40.000.— динара.

1935 године добило је 1.192 детета одеће у вредности од 180.000.— динара.

1936 године добило је 800 деце одеће у вредности од 100.000.— динара.

За време зиме 1935/36 године подарен је знатно већи број деце, пошто је Централни уред добио одећа и обућу за 500 деце од зимске помоћи Градског поглаварства. Јасно је да се са овим сретствима нису могли користити

сви штићеници, но Централни уред се потрудио да помогне у првом реду најбедније. Централни уред је, у сарадњи са Отсеком за помагање сиротиње и другим институцијама, издејствовао сиромашним родитељима помоћ у дрвима, новцу и храни код Акционог одбора Зимске помоћи. За сиромашну претшколску децу, која нису могла посећивати обданишта услед удаљености стана, или што није било места у тим установама, издавано је свеже млеко и то по $\frac{1}{2}$ литра дневно.

Рад заштитних сестара

Важну улогу у раду Централног уреда игра делатност заштитних сестара. Њихов рад захтева, поред школске спреме и квалификација, још и нарочито личне особине. Заштитна сестра је заправо извршитељ дечје заштите у најужем смислу. Она мора имати природен и култивисан социјални осећај да би своје задатку у сваком погледу могла одговорати. Како је јавна заштита деце нова грана комуналног рада, потребно је, да се кадар ових радница тек створи и развије. Централни уред обраћао је од првог дана свога рада нарочиту пажњу изграђивању и раду дечјих заштитних сестара. Почео се рад са 4 сестре, а данас, после 6 година, располаже Централни уред са 14 сестара. Половина овог особља су дипломиране сестре нудиље а друге имају квалификације разних стручних школа. Овај број заштитних сестара ни из далека не одговара стварним потребама Централног уреда. Неопходно би потребно било барем двоструки број ових радница. Исто тако не задовољавају ни

Сестринске посете

Године	Број посећене деце	Број посета код хранитељ. и власти	Број посета код дечје куће и остале интерв.	Укупно
1931	3150	1.828	1.872	3.700
1932	12.169	3.075	8.400	11.475
1933	13.299	3.327	10.571	13.898
1934	10.205	3.411	5.393	8.804
1935	9.140	3.638	7.294	10.932
1936	13.127	4.937	8.960	13.897
Свега	61.090	20.216	42.490	62.706

њихове школске квалификације. Како немамо нарочиту социјалну академију или школу сем нудиљске школе, која оспособљава стручно особље за социјални рад, Централни уред обра-

па велику пажњу подучавању својих заштитних сестара које су на раду и са њима се одржавају стално стручне конференције по разним питањима. Заштитне сестре раде у Централном уреду, у његовим диспансерима, врше интервенције код власти и у болницама, приватним установама и посећују дечје домове. Сваког дана реферишу о своме раду одређеним лекарима Централног уреда. Укупно учињене су од почетка рада Централног уреда 62.706 посета и интервенција код 61.090 деце и разних установа и власти.

Заштитне сестре биле су за време летњих месеци у дечјим летовалиштима где су непосредно неговале и водиле надзор над децом. Од нарочитог значаја био је рад сестара које воде надзор над децом смештеном у туђим породицама.

Особље Централног уреда

Шеф Централног уреда за заштиту матера, деце и младежи је референт Градског поглаварства који руководи свима пословима. Са њим сарађују два лекара Централног уреда, од којих један лекар врши функцију званичног старатеља, а други је шеф дечје колоније. Они поред лекарског посла у дечјим диспансерима и дечјој колонији врше и сав социјални посао Централног уреда. Пет дечјих лекара раде по диспансерима са саветовалиштима и у дечјим обдаништима. У канцеларији Централног уреда концентрише се сав административни рад појединих служби. Овде раде два административна чиновника. Завод за стерилизацију млека има стручног руковођа завода, административни и технички персонал. Укупно је запослено у Централном уреду са заштитним сестрама 44 лица.

Дечје Прихватишће

Од почетка рада осећала се велика празнина што не располажемо са ниједном установом затворене дечје заштите, где би се могло дете, коме је потребна пуна заштита, прихватити. 1931 године радила је у Београду још државна дечја станица, која је имала функцију дечјег прихватишта и која је основана у Београду по свршетку рата. Но ова станица била је организаторно и стручно у сваком погледу недорасла за потребе Београда. Сем тога, ликвидирана је ова установа и 1 октобра 1931 године довела је једна заштитна сестра децу из дечје станице у канцеларију Централног уреда, на збрињавање. Централни уред морао је ову децу сместити по туђим породицама. Како се рад на збрињавању деце не може замислити без дечјег прихватишта израдио је Централни уред предлог и програм за подизање дечјег прихватишта. Градско поглаварство одобрило је 1932 године сретства из фонда

Дирекције за социјално и здравствено старање у износу од 500.000.— динара за грађење дечјег прихватишта, одредило је земљиште и Архитектонски отсек израдио је пројекат и планове. 1933 године положен је камен темељац за зграду дечјег прихватишта и почело је зидање. Ова установа предвиђена је за пријем 200 деце у старости од рођења па до навршене 14 године живота. Према плановима Архитектонског отсека зграда располаже са приземљем 3 спрата, мансардом, и 3 степеништа. Сваки спрат има терасу, а на крову налази се велика тераса за сунчање деце.

Приликом израде програма и планова за ову зграду имало се у виду да под једним кровом буду сконцентрисане најважније установе дечје заштите у Београду. У приземљу су предвиђене просторије за Централни уред за заштиту матера, деце и младежи, главни дечји диспансер, социјално саветовалиште за породице и административна одељења дечјег прихватишта и сабирног дечјег дома. Три спрата, поткровље и сутерен намењене су потребама дечјег прихватишта и сабирног дечјег дома. Према програму за ову зграду располагаће дечје прихватилиште са овим одељењима: два одељења за децу од 2—7 година, два одељења за женску децу од 7—14 година, и два одељења за мушку децу од 7—14 година. Свако одељење има спаваћу и дневну собу са свим потребним нуспросторијама.

Сем тога одређено је једно одељење од шест појединачних соба на I спрату јужног тракта за изолацију болешљиве и здравствено сумњиве деце. Јужни тракт II спрата резервисан је за одојчад и малу децу до навршене 2 године живота као и за 6 мајки-дојиља. — Сабирни дечји дом располагаће са једним одељењем за децу од 2—7 година, једним за женску децу од 7—14 година и једним за мушку децу од 7—14 година. Ова три одељења заузеће цео III спрат и један део источног тракта II спрата. У Сабирни дечји дом примаће се деца из дечјег прихватишта која још нису способна за смештај у отворену заштиту, а не постоји могућност да буду смештена у једну другу установу затворене заштите. Поткровље предвиђа станове за особље, а у сутурену смештена је економија зграде (кујна, магацини итд.) и пријемно купатило за децу која се примају у дом. У вези са овом зградом пројектован је домски парк и двориште на земљишту од 10.000 квадратних метара. У парку изградити се базен за купање и брчкање деце и шест игралишта за поједине групе деце.

Пошто дечје прихватиште мора да буде увек спремно за пријем незаштићене деце, потребна је таква организација како не би дом никада био затворен због неке унешене инфекције или дечје болести. У случају да које одељење не може да прима, постоје увек резервна одељења способна за пријем деце, било дању или ноћу.

Дечје прихватиште, које претставља вратнице дечје заштите, неопходно је Централном уреду јер оно има да омогући почетак систематског практичног рада на збрињавању незаштићене деце у Београду. Подизање дечјег прихватишта много је скупље него подизање једног специјалног дечјег дома пошто дечје прихватиште служи за прихватање и упознавање разне и често воле оштећене деце и с тога мора да располаже компланираним и скупим помоћним и техничким организацијама. Подизање дечјег прихватишта претставља почетак стварања јавне затворене дечје заштите у Београду. Како се у главном деца данас смештају у породицама т.ј. у отвореној заштити потребно ће бити доцније подизање још извесних домова да ону децу која се не могу подићи и васпитати у породици.

Целокупна зграда Централног дома дечје заштите града Београда, са дечјим прихватиштем, сабирним дечјим домом и са свима инсталацијама и намештајем стаје око 8,000.000 динара. Ови трошкови покривени су из фонда Дирекције за социјално и здравствено старање, редовних годишњих кредита за дечје прихватиште Градског поглаварства и Министарства социјалне политике и народног здравља, са 1,200.000.— ванредног кредита и са 6,000.000.— динара из зајма Градског поглаварства.

Сарадња са приватном иницијативом

Како се из раније наведеног види развитак установа дечје заштите у Београду, првенствено су радила на пољу дечје заштите хумана друштва, која су се из милосрђа према сиромашној и напуштеној деци трудила да помогну овој деци. Тако су створене разне установе дечје заштите. Централни уред сарађивао је интензивно са установама приватне дечје заштите које су субвенционирале од стране Поглаварства града Београда.

1936 године износиле су годишње субвенције појединим установама:

За 11 дечјих обданишта 528.000.— дин.
Дому за васпитање и заштиту Југословенске деце за издржавање 8 питомица 10.000.—
Материнском удружењу 200.000.— дин.
Српској Мајци 80.000.— дин.
Друштву за заштиту девојака 24.000.— дин.
Дому за васпитање малолетника 10.000.—
Друштву „Кап Млека” 36.000.— дин.
Друштву „Краљ Дечански” 2.000.— дин.
Друштву за васпитање домаћица и матера 3.600.— дин. и т. д.
Укупно динара: 911.000.—

Ови бројеви показују нам, да је Градско поглаварство издавало сразмерно велике субвенције обзиром на целокупан кредит који је одобрен за дечју заштиту. Сем помоћи у новцу издата је горњим установама помоћ у материјалу и то: санитетски материјал, дрва и

друго. У неким установама врше лекарски рад лекари Централног уреда. Тако, Диспансеру „Кап млека” додељен је један лекар на стални рад. У 8 обданишта за претшколску децу раде лекари Централног уреда. Ови су лекари вршили у току године око 5000 прегледа у овим установама. Поједине установе имају своје друштвене лекаре. У овим заједницама рада, а да би се установе приватне иницијативе у стручном погледу што боље водиле — неопходно је потребно да се за поједине врсте инсталација израђују правилници. На предлог Централног уреда одобрен је и објављен у службеним „Општинским новинама”, у фебруару 1936 године, Правилник о пословању установа полутворене дечје заштите у Београду. Првенствено израђен је правилник за ове установе пошто се у београдском дечјим обдаништима налази око 700 деце дневно, т.ј. много више деце него ли у другим установама и стога је било првенствено важно да се реши актуелно питање рада дечјих обданишта. Овај правилник састоји се из 25 чланова који се односе на општи начин рада свих тих установа и 25 чланова који регулишу рад у појединим установама према узрасту деце. У општем делу овог Правилника је утврђено, да се за децу разног доба морају водити засебне установе. Тако има да се организују обданишта за одојчад и малу децу, која обданишта примају на обданицу одојчад и децу до навршене четврте године живота. За претшколску децу од 4 до навршене 7 године воде се обданишта са забавиштем. За школску децу раде засебна обданишта са педагошким надзором. Правилник истиче да деца у овим установама могу провести само дан, а да се у обдаништима не могу примати деца и на спавање. Првенствено примају се деца када родитељи због рада ван куће не могу деци да пруже потребну негу, храну и васпитање. Ове установе су дужне да дају својим штићеницима здравствену, педагошку и моралну заштиту. Нова дечја обданишта могу се основати на основу одобрења Градског поглаварства, а за децу која потпадају под закон о народним школама на основу одобрења Школског одбора. Одобрење се издаје ако планови зграде у којој ће се сместити обданишта одговарају прописима специјалног дела овог правилника. Градско поглаварство може дати субвенције за оснивање и издржавање ових установа ако друштво или одбор који жели да оснује такву установу докаже да је не може у целости сам издржавати, а да у крају где се жели отворити обданиште постоји потреба за овом установом. Субвенција Поглаварства града може бити редовна или ванредна помоћ у новцу, у стварима или у особљу које плаћа Градско поглаварство. Све установе, које уживају градску субвенцију, дужне су да позову на своје седнице и скупштине претставнике града, да доносе свој пра-

вилник на основу градског правилника и својих специјалних прилика. Сем тога дужни су да подносе месечне и годишње извештаје, да саставе завршни рачун за минулу годину и буџет за идућу годину. Други прописи општег дела правилника говоре о раду лекара у случају оболења поједине деце, превентивним мерама, здравственом стању и контроли особља, радном времену, исхрани итд. Један члан говори о мерама које би Градско поглаварство подузело кад се субвенционирани установе не би придржавале свих прописа. У специјалном делу овог Правилника регулише се рад у појединим установама према добу деце која се примају. У обданишту за одојчад и малу децу захтева се да је управник лекар специјалиста за дечју медицину. Сем њега морају бити на раду сестре нудиље и то на 8–10 деце једна сестра. Један члан правилника говори о просторијама, њиховом уређају и целокупном инвентару. У обдаништима са забавиштем треба да је управница учитељица или дипломирана забавиља са дужом праксом. За највише 30 деце мора се поставити по једна забавиља и једна дечја неговатељица. Свако обданиште мора да има свога дечјег лекара. Правилник предвиђа опширно рад забавишта, занимање деце, дужности особља, распоред просторија и инвентар. У обданишту за школску децу управник је учитељ и за највише 40 деце мора бити запослено једно педагошко лице. У здравственом погледу ове установе спадају у компетенцију школског лекара. На крају градски правилник има прелазна наређења како би се пружила могућност приватним установама дечје заштите у Београду да се у току од 1–2 године адаптирају прописима овог правилника. Исто тако спремају се предлози правилника за установе затворене и отворене дечје заштите које су субвенционирани са стране градског поглаварства. Ови правилници биће од великог значаја за усавршавање рада у појединим дечјим установама Београда, пошто су ове установе основане од приватних удружења која су руковођена само љубављу према деци, али не располажу увек ни са потребним материјалним сретствима ни са стручним знањем. Ова упуста деловаће на поједине установе како би се живот штићене деце поправио у хигијенском и васпитном погледу.

Материјална сретства одобрена за рад дечје заштите

Табела буџета расхода Градског поглаварства и одобрених кредита за дечју заштиту

јасно показује, да су сретства која су одређена за овај рад врло скромна и мала. Стога је разумљиво да се у преко 48% случајева којима

Однос кредита за дечју заштиту према буџету Градског поглаварства

Година	Буџетски кредити за комуналну дечју заштиту	Субвенције дршт. за дечју заштиту	Укупан буџет расхода Градског Поглаварства	Процент буџета расхода Градског поглаварства који је намењен	
				дечјој заштити	дечјим друштвима (субвенције)
1931	1,936.700	788.000	383,854.221	0.5%	0.2%
1932	2,593.600	640.000	340,458.398	0.7%	0.2%
1933	3,156.944	644.000	332,170.913	0.9%	0.2%
1934	2,401.401	1,162.800	334,514.171	0.7%	0.3%
1935	2,533.358	943.600	310,477.959	0.8%	0.8%
1936	2,150.000	911.000	314,175.064	0.7%	0.3%

се апеловало на нужну помоћ Централног уреда није могло позитивно одговорити. Развитак дечје заштите у Београду иде упоредо са економском депресијом и само на тај начин може се разумети да су кредити дечје заштите тако скромни. Финансирање овог рада из редовних кредита је врло тешко пошто су финансијске прилике београдског становништва из године у годину све лошије. Да би се за београдску незбринуту децу могло нешто ефикасно урадити и располагати са довољним сретствима неопходно је потребно да се уведе за дечју заштиту један прирез који би био прогресиван у односу на висину одмерене порезе. Или да се уведе изванредан порез на луксуз, нежење, бракове без деце те да се сва ова сретства употребе за дечју заштиту.

Овај кратки преглед смерницама и раду Централног уреда за заштиту деце града Београда показује јасно да се пошло добрим путем у овом раду, али да се налазимо још на почетку решавања проблема: организовали смо поједине службе, донесена су три правилника и завршава се подизање Централног Дома дечје заштите града Београда у коме ће бити концентрисан сав рад градске дечје заштите.

Д-р Марија Гајић

(Крај)

Јавна говорница

Вождовац, предграђе Београда

Под рубриком „Јавна говорница“, „Београдске општинске новине“, као орган Београда, пуштају све написе, критике и питања из редова грађанства, која се по својој садржини односе на комунално-социјалне проблеме престонице, а својим тоном имају карактер беспристрасности и објективне начелности. За објављене написе у „Јавној говорници“ „Београдске општинске новине“ ће плаћати сто динара од написа.

Вождовац, предграђе Београда по својој географској положају и по својој историској значају има и најлепше место и највећи значај:

1) *Историски значај* има, што је са њега — на средини на највишем месту био је шанац — Вожд Карађорђе упутио 1806 год. војске за заузимање Београда:

Прва трупa, бећари под командом *Милоја Петровића Трнавца* груписала се у околним бару Венеције према Сава Капији са 3.000 момака;

Друга трупa, под командом *Симе Марковића*, према Варош капији са 4.000 војника,

Трећа трупa, на средини висоравни од Ташмајдана према Стамбол капији са 3.000 војника под командом *Васе Чарачића*;

Четврта трупa, са 2000 војника, под командом *Станоја Главаша и Вула Илића Коларца*, на дунавском делу вароши према Видин-капији.

Вожд Карађорђе, чија је војска имала свега 25.000 војника и 40 топова, кренуо је са Вождовца на Ташмајдан, где је и артилерију био пласирао.

Историјски значај има и доцније: преко њега ушле су у Београд (Булевар Ослобођења) на челу са *Витешким Краљем Александром I Ујединитељем*, победоносне трупе Српске војске 1918 год. А на њему, баш на самој шеци Вожда Карађорђа, Витешки Краљ, *Краљ Бесмртник*, као редов 6 пешад. пука „Краља Александра“ добио је своје прве војничке упуте — прве војничке вежбе.

2) *Естетски значај* има, што је као природна коса на главном друму за *Авалу, Тополу и Дубровник* Богом већ диспониран за најлепше предграђе Београда.

Вождовац, предграђе Београда, према томе и историски и естетски заслужује да се о њему води рачуна. Што се тиче становника Вождовца, они су вољни да све учине да се њихов крај подигне и улепша, па чак намеравају да умоле надлежне, у чију се сусретљивост већ надају, да се на простору на коме је био шанац Вожда Карађорђа (а које је место сад празно и припада Чиновничкој колонији) подигне леп парк и у њему доцније *своменик Вожду Карађорђу*.

Вождовачки грађани, као и грађани предграђа Краљице Марије, упутили су Градском поглаварству града Београда још 28-II-1937 г. претставку о подизању обелиска *Вожду Карађорђу*, да би се на тај начин обележило историско место где се налазио Карађорђев шанац и штаб, одакле је Вожд 1806 год. кренуо и заузео Београд.

Претставка грађана гласи:

„Градском поглаварству града Београда. Грађани предграђа Вождовца и Краљице Марије, из историског и важног дела Београда, са кога је Вожд Карађорђе 1806 кренуо војску ради заузимања вароши и тврђаве Београда, а где се и сад знају остаци знаменитог шанца, желе да сачувају од заборава то историско и значајно место на тај начин што би се то место уредило и на њему ставио један скроман али и леп обелиск од мрамора, на чијем би се врху налазио двокрилни бели орло а у средин барелеф са ликом Вождовим. Ту идеју има соколско друштво Београд X на Вождовцу, које је за извршење исте идеје ставило то и у свој завет Петровој соколској петогодишњици.

Грађани предграђа Вождовца и Краљице Марије према томе моле Градско поглаварство града Београда да им за ту циљ одобре то земљиште, које је и иначе потпуно слободно и природом Богом дано за улепшавање (ма да је један део тога земљишта, на коме се налазио Карађорђев шанац, био узет за пијацу, која је напуштена и укинута, а против које су били и грађани овога краја). Затим моле Градско поглаварство да помогне да се то место уреди, нижелише и засади лепим дрвећем.

Осим тога, грађани моле поглаварство да им помогне саветом и материјално, да се на томе месту обележи велики почетак Вожда Карађорђа за стварање Краљевине Југославије. То обележје, скромно

и лепо, на историјској и важној тачци, било би у исто време и украс Београда“.*)

Вождовачки грађани, као и грађани предграђа Краљице Марије, серћни су што је њихов покрет, њихова молба правилно узета у поступак и од надлежних схваћена како треба.

Културни одбор Поглаварства града Београда донео је на својој седници од 22-IV-37 год. закључак: „Да се тачка на Вождовцу, где је био штаб Војда Карађорђа, по чему се и сва теренска греда зове Вождовац, огласи за историско место“.

Питање настаје, како да се уреди то место. Београдска општина, која у последње време показује много смисла и воље за улепшавање престонице Краљевине Југославије, уверени смо унапред да ће учинити оно што ће дичити Београд. Па ипак, ми овде чинимо једну скромну сугестију, а то је:

— Обележје шанца, односно места штаба, могло би бити једним простим али лепим обелиском;

— Цео простор уредити као парк, у чијој би средини на северној ивици улице Косте Јовановића, фронтом према Дедињу, био постављен тај обелиск;

— Према средини тога простора, преко улице Јове Илића, треба ка булевару Војводе Степе просећи улицу (већ пројектовану и скоро обележену);

— Зграде (сада мале и непотребне, подигнуте на томе простору кад се намеравала устројити пијаца, грађанству од штете) уклонити и материјал употребити на нешто боље.

*) „Политика“, Београд од 28-II-1937 год. публиковала је ту претставку грађана са Вождовца и предграђа Краљице Марије под чланком: „Акција за подизање Карађорђевог обелиска на Вождовцу“. Сем тога „Политика“, Београд од 31. V-1936 год. публиковала је чланак: „Соколско друштво на Вождовцу подиже споменик у част Карађорђа и освајача Београда 1806 год.“.

Вождовац, предграђе Београда, тек ако је уређен и улепшан одговараће своме имену. А Вождовчани биће горди што на њему станују и увек благодарни Поглаварству града Београда што им је улепшан крај у коме живе.

Београд 1937

Вождовачки Соко

БЕОГРАД

Kalemegdan

Бора Лазаревић: Калимегдан
(Са изложбе Уметничке школе у Београду маја 1937)

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

Књижевни додатак

Друџи дан, нови животи, друџи људи...

— Дневник једној инвалиди —

(Роман из београдској живојшџа — напџраћен на књижевном конкурсу
Градској пољаваршџва Београд)

(Наставак)

3 — ШЕТЊА КРОЗ СТАРУ КУЉУ

Већ два дана покретна столица стоји у најтамнијем куту моје собе, прислоњена уз зид. А ја идем на сопственим ногама, као сваки други човек. Каква срећа! Кад би људи знали колико је то блаженство лако и безболно корачати рођеним ногама. За тај дар требало би да сваки дан захваљују провиђењу. Али не, — они не схватају своју срећу, и не цене је, јер је без муке добијају. Још више: они искоришћују своје здраве ноге за то да срљају у несрећу.

Сваки члан моје породице има за мене зрачни осмејак. Лутам кроз све одаје, и све их поново утискујем у сећање. Дуда назива то „менталним фотографирањем”. Али они кваре моју радост тиме што ме скоро ни за тренутак не остављају самог. Сваки час се неко од њих појави иза мојих леђа. Ја се љутим, постајем груб, и терам их од себе. Мајка, Боба, Саша, и остали, склањају се тада коначно. Али Дуда ме и даље кришом прати, — из сопствене побуде, или по нечијем налогу. Прво се правим слеп и глув, али се одједном брзо окренем, и хватам је за њену кокетно заврнуту коврцу на челу, — ваљда à la Долорес дел Рио. Она се страшно уплаши, и крикне.

— Дерле гупо, мислиш ли да имам стаклене ноге? питам је љутито, и чупам је за њену коврцу. Зар се још нисте навикли на то да сваке године дође једном дан, кад и ја могу да ходам? Губи се... Или не, остани... Боље ти једна, него ви сви редом. Али место за мног, хајде боље са мног.

Узео сам Дуду под руку. Она се гордо исправила, али ми ипак тек допире до груди.

Њене искрене загасите очи моле ме за опроштај.

У њеноме друштву најбоље се осећам. Она ми још не задаје бриге: брбља безопасне ствари, а врло је интелегентна и утанчаних осећања. Зна добро да ћути, и не смета ми. Дуда је често око мене, и чини ми мале услуге пуне љубави. Прошле јесени имала је тежак бронхитис; зато смо је задржали од школе. Али она се спрема код куће, да не би изгубила годину.

— А где ћемо сад, чика Војо? пита ме она.

— Погоди...

— У башту...

Наша башта!.. Она је најстарији споменик старог Београда. Уоквирити је описом на хартији, значи учинити акт пиетета, који ће, у исто време, остати редак докуменат.

Ток времена доиста је застао пред њеном живом оградом дивљих ружа, која је одваја од великог дворишта са достојанственим орахом. Кад се пређе преко меке траве, долази се прво у једну врсту воћњака: различите воћке дебelih стабала носе плодове скоро преко целе године. Њихову средину краси бунар, чији је оквир од широког црвеног камена. И ведро је од камена исклесано. Сада виси мирно на чекрку, обасјано дневном светлошћу; врло ретко спушта се у дубину, и то обично натоварено лубеницом и дињом, које треба да буду расхлађене дубоко испод водене површине. Недалеко од бунара стоји у углу полурасточена клупа: на једном стубу више ње виси икона. У наслон клупе нас четири брата

— Драгослав, Светозар, Велимир и ја — сакупљајући сунчане зраке кроз лупу, нагорелим потезима утиснули смо своја пуна имена, кад нас је велики светски рат позвао на дужност. Драгослав и Светозар нису се више вратили дома: погинули су за отаџбину. Велимир је дошао мртав болестан, да у очинској кући умре. Кад млади Николићи поред ове клупе прођу, прекрсте се, као пред светињом. Они би сматрали за обесвећење да на ову клупу седну. Само бака, три пут годишње, иде тамо на ходочашће; пали пред иконом три кандила, седа на крај клупе, и проводи тако читав сат у молитви и сећању... Дивље руже опточавају воћњак са свих страна. На десном крају његовом налази се полукружни цветни отвор, налик на врата, — то је улаз у праву башту.

У њој је свеже и сеновито и у најтоплијим подневним часовима. Многобројна стара дрвета, прави импозантни цинови, образују високи и зелени лиснати свод. Плаво небо остаје невидљиво. Само зраци сунца прозирно осветљавају засићено зелени кров од лишћа, обавијају златним оковима прастара стабла, и распростиру по земљи сунчане тканине; безбројне бубе и велики мрави запослено миле и укрштавају се; руже, кринови, георгине, каранфили, нарциси и кризантеме цветају слободно у масама. Неколико леја засађених лалама, шшебојем, лепом катом, босилком, тако драгим старим београђанкама, и другим племенитим цвећем, украшавају крајеве путева. У једноме углу баште успевају витке јеле; њих својим разгранатим крунама јако надвишавају старе брезе и хрстови. О гране бреза окачени су црни свежњевци који допиру до човекове висине: то су гнезда птица које насељавају хоризонт баште. Густа ограда загасито плавога јоргована опасује ово чудесно царство. На неким местима, где су дрвета разређенија, намештене су камене клупе.

Ка једној од њих пошли смо Дуда и ја.

Мирисало је на љубичице и дивље каранфиле; у гранама птице су певале и цвркулале. Бели лептири заплитали су се у Дудину тамну косу. Рукама смо морали да отклањамо гране, да бисмо лакше пролазили. Тада наиђосмо на једно изненађење. На једној клупи лежала је, главом наслоњена на своју школску торбу, Јелисавета, моја братаница, кћи мога погинулога брата Светозара, — и пушила је.

— Шта радиш ти овде, за Бога? упита је мала брзо, да би јој обратила пажњу на моје присуство. Али било је већ сувише касно. Цигарету није могла више сакрити. Но Јелисавета није ни мало изгледала збуњена. Била је довољно паметна да увиди како нема шта више да крије. Скочила је са клупе, и рекла својим дубоким, звонким гласом:

— Па зар си ти, чико, проходао само зато да ме ухватиш „ин флагранти“? Она баца цигарету.

— Ти пушиш? упитао сам је строго.

— Па ко данас не пуши... Није ми први пут... Са друговима и другарицама, просто мораш...

— Овде не видим ни другове ни другарице, а ти си, ипак, пушила. Не мислиш на то колико би ожалостила твога деда, који у теби гледа једину радост, кад би њему, место мени, приредила ово изненађење.

Мамин брат узео је себи Јелисавету, која је још у детињству остала сироче: стара се за њу као за рођену кћер.

— Али што си пушила није све, продужио сам ја. Како то да се ти у ово доба налазиш овде, кад имаш часове... Та сама си синоћ рекла да ти данас претстоји писмени из латинског. Ти канда и сувише олако схваташ да си пред матуром?

Јелисавета се мало снажди:

— Нисам се осећала довољно спремна, а нисам хтела да покварим добру оцену. Зато сам решила да изостанем... Не брини се, чико, ја ћу већ добро положити матуру. Извини, — али она за мене ни из далека није толико важна као за деда и за тебе.

— Али, Јелисавета! Колико знам, ти хоћеш да студираш хемију.

— Нећу ја, него деда. Тако стоји ствар. А ја, ја хоћу нешто сасвим друго.

— Шта друго? Ти ме заиста изненађујеш! Но, ма шта да почнеш, треба ти матура.

— Ја ћу матурирати, чак сјајно... Ради вас... Али за то што намеравам матура није потребна. — Савлађујући своју збуњеност, она признаде:

— Хтела бих да се удам... Већ одавно желела сам да говорим с тобом, драги чико. Ходи, седи крај мене... Дудо...

— Ја се губим... Али ти ћеш испратити чичку натраг до воћњака, макако ваш разговор испао?

— Не брини!

Потом смо сели једно поред другог, обоје пуни потајнога узбуђења и бојазни. Јелисавета је страховала како ће ми то све рећи, а ја сам стрепио шта ће ми она рећи.

Најмање сам наслућивао код Јелисавете жељу за удајом. За мене, она је још била дете, нешто старије и озбиљније него Дуда, али ипак дете. У себи сам се надао да ћу још дуго, врло дуго, моћи да задржим у нашој средини њу и Дуду, — за моју сестру Анастасију, за ујака и за мене, глупога, кратковидога егисту. Морам признати да Дуда и Јелисавета стоје врло близу нашим срцима, — срцима нас, сентиментално-романтичнога трина, како најмлађи Николићи називају ујака, сестру Анастасију и мене. Кад би Боба хтела да се уда, не бих имао ништа против. Она има двадесет и две године, хладна је, прорачуната, и ради само оно што је по њу корисно. Њено срце није створено за топлу наклоност и приврженост. Али осетно ме боли и тешко ме

погађа што ћу Јелисавету изгубити, што ћу је тако скоро другоме дати.

Та зна ли она уопште шта хоће и шта значи удати се? Она седи ту поред мене, мучи се да нађе речи, стрепи, — а унутрашња срећа ипак зрачи са њенога чистог девојачког чела. И тада се исповеда:

— Упознали смо се на нашој школској забави о Светоме Сави. Била сам весела, и много сам играла са друговима. Он је стајао, и као да је посматрао наше ђачко весеље. Брзо сам приметила да ме стално прати очима, и у једноме тренутку разумела сам да пита ко сам. Тек кад је засвирао последњи танго, нашао је друга да га мени претстави... Јер он није ђак, чико, већ зрео човек; чиновник је министарства просвете. Зове се Стеван Осаковић, Далматинац је, из једне добре породице. Дакле, — познајеш ли га?

— Не... Колико има година? одвратим ја.

— Двадесетседам... Зато ми се и допао. Врло паметно говори; није ми ласкао да сам лепа, нити је брбљао којешта, као остали.

— Кад твоји другови дођу у његове године, неће ни они више говорити којешта.

— Вероватно... али он је умео одмах да ме заинтересује. Допало ми се његово отмено и сигурно понашање, а и његов изглед... Велики је, има маркантне црте; импонира ми. Није се шалио, него још то вече говорио је са мном као са зрелом, искусном дамом: о министарству, о политици, о нашим приликама, о начину живота младих људи... Била сам више поласкана што ме је сматрао за зрелу и себи равну, него да ми је рекао најласкавије речи... После сам га срела на корзу; почели смо заједно да шетамо, да измењујемо мисли, да читамо исте књиге, и да о њиховој садржини много и дуго расправљамо... Али пре свега тога постајала је између нас нека спонтана симпатија, која нас је све више приближавала. Чини ми се да смо се волели пре него што смо почели да упознајемо наша узајамна мишљења и нашу нарав... Најзад ми је говорио о браку... и тада сам разумела да он озбиљно на мене мисли. Једнога дана — после једног врло озбиљног разговора — док смо силазили преко Топчидерскога Брда, — питао ме је осећам ли довољно наклоности да бих могла поћи за њега.

— Тако није смео да учини. Ти си још девојчица, несвршени ђак, — грмео сам ја.

— Чекај, чико. Он ми је исто тако рекао да морам прво свршити матуру. Тражио је упорно дозволу да може долазити у нашу кућу. Хтео би да упозна моју родбину. Али мене је било страх, највише од деде, па нисам пристала... Састајали смо се све чешће ван куће, док се наше душе нису сасвим сродиле. Сад видим и сама да се томе скривању мора учинити крај... За петнаест дана је Костин рођен-дан. Желела бих да га позовем на весеље, и да га, том приликом, претставим деди као Костиног

пријатеља. Уверена сам да ће се допасти и теби и деди... Ти ћеш ми помоћи да придобијем деду; припремићеш га полако, је ли, чико? Он, са својим крутим, преживелим начелима живи у једном немогућем свету, у коме ја не могу вечно представљати главну фигуру. Али теško ми је да му учиним на жао.

— Рано си се сетила... А твој свет је тек красан; неки далматински пробисвет, зрео човек, наговара неискусну девојку да се са њим месецима скита београдским улицама. И та млада, добро васпитана девојка, доживљује иза леђа својих рођака читав љубавни роман. То је, у најмању руку, срамота... А сад још тражиш моју помоћ, да би се тај туђинац увукао у нашу поштену кућу...

И продорно је упитах:

— Шта си са собом учинила, Јелисавета? Сматрао сам те за паметну девојку, обдарену бистром душом; држао сам те да се твој карактер лепо развија, и да ће те твоја самосвест сачувати од лутања ове модерне, необуздане младежи. А ти си сву своју вољу употребила на то да себе упропастиш... Мислио сам да ћеш ти послужити као редак пример овој младој генерацији, са којом се борим. Била си ми најлепша нада, јер знам да у твоје бићу лежи језгро озбиљнога, ваљаног човека... Али од живота ништа не разумеш, а од брака још мање... Та ти си младо створење од тек деветнаест година, — а чим си срела првога човека који ти је изишао у сусрет, верујеш да је он твој суђеник, који твоју будућност мора да запечати.

— У овоме последњем имаш право, чика Војо. Осаковић је запечатио моју судбину. Хоћу да пођем за њега. Можда је одлука провиђења што сам га тако рано упознала. Свако младо створење мора једном да уђе у живот, — а случај одлучује да ли ће то бити неколико година раније или доцније... Осаковић није никакав пробисвет, него честит човек, који хоће да ме узме за жену. А ја нисам више тако неискусна као што ти мислиш, драги чико. Твоја Јелисавета је за неколико месеца постала зрелија за читаве године. У последње време много сам размишљала, и, тако рећи, духовно сам сазрела; много сам видела, и о многоме сам говорила.

— Са Осаковићем!.. Његовим очима гледала си свет, и по његовим схватањима, — упао сам јој у реч.

— Стевановим... да... Разуме се да је он утицао на мене; помагао ми је да постанем зрела... Али не заборави да си ме ти васпитао, још од малена, да сам увек ишла за тобом, иако сам била врло индивидуална, — као што си тврдио о мени још од мога детињства. Ти си поставио основу мога карактера. И због тога не треба да се бојиш да бих икад могла учинити нешто рђаво, нешто што пред тобом не бих могла оправдати... Стеван ће ти се допасти, као човек и као

карактер... Мени је истински жао што за тебе и деду неће проћи још неколико мирних година, — али Стеван јако наваљује... неће да се и даље кријемо, и не жели да у неизвесности чека... Помози ми! И за мене је врло тешко, јер се налазим између њега, моје будуће среће, и неосвојивога зида овде, кога се веома бојим, пошто не бих желела да нехотице нанесем бола људима што су ми најближи. Јер, знај: моја одлука да постанем Стеванова жена неизмењива је, — чак и дедина забрана не би је ништа променила. Предвидела сам све тешкоће, промислила сам у напред о свему, не двоумим се и не колебам у мојој намери, и знам шта ми ваља чинити у датом случају... И данас те молим да ми помогнеш зато што, зрело мислећи, не могу више натраг... Нисам дак смислена... та ти ме познајеш... и знаш да се, кад се за нешто загрејем и кад сам задобијена, ја томе потпуно предајем.

Јелисавета је заћутала, али ја сам, још неко време, седео без речи, потонуо у мисли. Најзад сам се сабрао:

— Да, дете моје... кад тако стоји ствар онда, свакако, нећу имати много шта да приметим. Као што видим, ти си се већ одлучила. Нека би само дао Бог да тај коме ти, за читав живот, поклањаш себе и целу своју будућност, буде тога достојан.

Загрлио сам је, и чврсто је притиснуо на груди. Било ми је као да се неки тешки терет на мене наваљао. А Јелисавети се отео уздах олакшања: гледала ме је својим лепим плавим очима тако благодарно и са пуно љубави, као да сам јој омогућио највећу срећу.

А ја, ипак, ништа друго нисам учинио него то да једно младо, мени драго биће, пустим да иде слободно непознатим путем, који је само себи изабрало, а чије су опасне кривине недогледне.

— Дакле, нека се он тада, у име Бога, појави на Костин рођен-дан. — Деду ћу полако припремити тек кад се будем упознао са твојим изабраником.

Јелисаветино лице зрачило је срећним осмехом.

— Ах, колико ми је наједном лако око срца, драги чика Војо. Никад нећу заборавити како си несегично добар био према мени, у моме најтежем часу. Бескрајно сам ти захвална што ћеш и даље да ми помажеш... Без твоје помоћи, имала бих да претрпим врло тешке часове, и да искусим многе горчине. Али, под твојом заштитом, све ће ићи глатко.

— Да... ти си самој себи, а и нама, задала пуно тешкоћа... Није требало да тако рано стављаш свој нос у забрањене ствари. За вас девојке брак увек довољно рано долази...

— Судбина, чико. — Како се радујем што не морам више да студирам хемију, У место да рукујем ретортама загушљивога мириса, начинићу прогрес у кувању, и, уопште, по у-

путствима тетке Анастасије учићу мало домаћинство.

— Дед' реци ми, Јелисавета, колико је месечна плата тога Осаковића?

— Две хиљаде динара, чистих.

— Хм... довољно за њега самога, али недорочно за двоје, и за оснивање једне породице.

— Његова плата се аутоматски повећава, са годинама службе... А и ја ћу, ваљда, приложити свој део наследства. Гиме ћу бити мање зависна.

Смејући се, додала је:

— Данас се само метресе издржавају.

Врло непријатно дирнут тим речима, упитао сам је:

— Јеси ли ту изреку чула од тога Осаковића?

— Боже сачувај!.. То је Костина филозофија... опрости, смејала се даље Јелисавета звонко.

— Коста се израђује у очајнога циника, гунђао сам...

— Гле, чика Војо, ено Дуде. Није више могла сама да издржи. Сковала је у својој главици свакојаке трагедије, пошто си се тако дуго са мном задржао. А више се плаши за тебе него за мене. Колико те воли! Баш ти је верна.

— Као и ти Јелисавета... доск једнога дана не дуне ветар са непознате стране, и не управи лака крила новим правцем.

Она ми ништа не одговори. Саже главу, а очи јој се приметно напунише сузама.

„Глупо мило дерле”, помислио сам. „Скаче у брак, као са трамбулине у воду, — а колико ће утрошити напора док не исплива на површину, и каква ће, најзад, та површина њене будућности изгледати!”

Ухватио сам Јелисавету за руку, чврсто је стегао, и викао доста ведрим тоном:

— Хајде, Дудо, појави се. Испратићемо Јелисавету до капиџика. Време је прошло, часови су свршени, — дакле сме да се врати.

Мала се, за трен ска, створила крај нас, као да је из земље изникла. Гледала је унезверено у нас, не знајући прво како да тумачи моје речи. Међутим, Јелисавета је, слободном руком, откинула једну гранчицу, и пружио је Дуди, смејући се срећно. Мени се овај гест учинио сумњив, па сам одмах запитао:

— Да ниси и ти, шврћо, била у завери?

— Нисам... али цела млада генерација зна... Јелисавета се није крила — сем од главе старе куће... а грана је збиља уговорени знак да се ти не љутиш... сувише.

— Но... лепо сам ја успео да вас васпитам! — признао сам.

Враголице су прснуле у смех. Дуда је пришла на моју десну страну, где је празан рукав био прикачен за џеп, и ухватила ме је левом руком око струка. Јелисавета се обесила на моју здраву руку, и тако смо ишли у троје,

срдечно спојени: ја између моја два најмилија дeтeтa. Успут су брбљале духовите нишгарије, док су склањале дуге гране, да бисмо могли проћи, и док су пажљиво газиле по сунчаним тракама на поду, где су разни инсекти вредно тумарали, — да их не би нехотице згазили.

Сувише брзо стигли смо до капицика, скривенога улаза у модерну пространу кућу, где станују неки чланови наше породице. Али кућа је окренута позадином у стару башту, тако да ниједан радознали прозор у њој није добио место. Густ бршљан покрио је зид потпуно. Јелисавета извади из своје школске торбе један кључић, откључа полако вратанца, још једном ме загрли, — и њена висока, лепо скројена прилика ишчезну обазриво иза капицика, који се нечујно опет затвори.

Дуда и ја прошли смо сад полако кроз воћњак, поред бунара; код усамљене и расточене клупе, више које виси икона, застадосмо. Дуда се прекрсти, а и ја исто учиних. Интензивније него иначе мислио сам на свога брата, чију сам кћер васпитао по најбољем свом нахођењу, и која је тако брзо измакла из мојих руку, да би управу над својим животом сама предузела... Како би Светозар поступио да је на моме месту? Да ли би његово дете под његовом заштитом обезбеђеније било?... Немам ништа себи да пребацим... Досад је она била безбрижна и срећна. Једном је морала судбина да је снађе... Преостаје ми нада да та судбина неће бити сувише опора... А ја ћу и даље бдити над њом... сад тек нарочито. Ипак, Дуду ћу држати строжије, да бих је још за дуго сачувао од штетних утицаја спољњег света.

Кад смо стигли у велико двориште, задржасмо се мало под орахом. Кушао сам је:

— Реци ми, Дудо, кад бих од тебе нешто тражио, нешто за твоје добро, — да ли би ми то учинила, иако ти тешко пада? •

— Па дабоме, — одговори ми брзо.

— Кад бих од тебе затражио да не идеш у биоскоп, зато што сматрам да он веома штетно утиче на твоју душу, да ли би се ти потпуно одрекла биоскопа?

Дуда је оклевала једно време са одговором, па је потом рекла:

— Да бих те обрадовала... да... извесно време. Јер, по моме схватању, биоскоп је једна врста учења, а и уметност... На сумњиве филмове никад не идем... а остали су слични добрим романима. Младе девојке обично упознају живот тек из књига, као што се и друга потребна знања из књига стичу. Сваки се, на неки начин, мора приправити за живот, како би доцније самога себе могао да заштити. Јер живот тамо напољу извесно не скрива никакву стару зачарану башту, налик на нашу. Исто тако, у свету се тешко налазе тако дивни људи као што си ти.

„Право има ова мала! И добру ми је лекцију дала”, — мислио сам збуњено. — „Незнање доноси све пре него заштиту”.

Дуда још додаде, замишљено:

— Али кад би ти од мене тражио жртву, тада бих пристала... За тебе ми ниједна не би сувише тешка била.

Ја се тргох, застрашено: какве опасне мисли будим ја у овоме благородном детету? „Стари магарче”, потајно сам грдио себе.

Брзо јој рекох.

— Нико нема права да жртвује себе за другог, разуми... сем родитељи за своју децу... Запамти то!

— А тетка Наста? — упита Дуда тихо.

— Моја сестра Анастасија је светица, и не може служити за мерило, — одвратих ја.

Тако се судбоносно завршило моје овогодишње лутање кроз нашу стару кућу, које сам овога знаменитог јутра ведро и безбрижно предузео.

4 — МОЈА СЕСТРА АНАСТАСИЈА

Миша ме је баш сад посетио. Остаје дуже време у престоници, јер зида вилу на Дедињу. Обећао ми је да ће чешће долазити код мене. И то ме радује, — јер опет седим привезан за моју покретну столицу, трпим јаке болове и проводим бесане ноћи.

У соби моје сестре Анастасије стоји велики букет од бледо жутих ружа. Добила га је од мога пријатеља и ратнога друга Мише. Руже дивно миришу. На Настиним сточићу између прозора стоји још нешто од Мише — једна жардинијера у којој је, преко лишћа и грана, доиста уметнички намештено крупно воће, — првокласни плодови из његове баште: жуте крушке, румене брескве, грожђе — црно као мастило и жуто као ћилибар, —

мрки ораси, модре шљиве и ситне јабуке, црвене као крв, које миришу на бадем.

Бака је ушла у Анастасијину собу, погледала те дивоте, али није рекла ни речи. Исто тако поступили су ујак, моја мајка и моје снаје Зага — Костина, Бобина и Сашина мати — и Деса, Дудина мати. Загино лице изражавало је потсмех, а Десино завист. Дошла је и мајкина сестра Милева, у шеширу и рукавицама. Она ретко скида рукавице, а шешир никад, — ни онда кад код нас остане на ручку, па чак ни онда кад цео дан овде проведе. Тетка Милева радо би сваки поједини плод узела у руке, говорила о њему и дивила му се. Није се усудила да учини изузетак, и у гордоме ставу, али са радозналим очима које

испитују сваку појединост, прошла је ћутећи поред ових поклона, заједно са другима.

„Да, да, — понекад је врло тешко имати испред себе читав низ старијих у породици, и бити приморан да са њима рачунамо, драга сестро Анастасија”, — мислио сам ја.

Она и мој пријатељ Миша чине један посебан одељак.

Миша Здравковић је из Зајечара, где има велико имање. Његова индустрија сира доноси му леп приход. Мишини родитељи — обоје већ давно мртви — послали су сина у престо- ницу, да на Универзитету студира филозо- фију. Тамо смо се нашли: он је учио историју, ја књижевност. Ускоро смо се веома сприја- тељили: заједно смо напредовали у студијама, и заједнички смо чинили младалачке лудорије. У нашој кући Миша је био радо примани гост. Са Настом је нарочито добро хармонирао. Го- дине 1914 отишли смо заједно у рат, борили смо се раме уз раме, и истога дана транспор- тирани смо тешко рањени у пољску болницу. Од мене је мало шта здраво остало. С њиме је судбина милостивије поступила: лекари су му отсекли десну ногу испод колена, и изва- дили му један бубрег. Сад носи протезу, али корача за чудо сигурно, тако да онај ко то не зна не може ни слутити да му је нога веш- тачка. И иначе је Миша здрав, и не пати ни од каквих злих последица рата. Једнога је са- мо морао да се одрекне: свога позива. Тако је постао индустријалац сира у својем родном месту. Али у слободним часовима завлачи се он у своју библиотеку, на коју је врло горд. Миша је духовно високо развијен, и, у току времена, из чисте љубави према науци, стекао је много знања, више но толики званични научници. Идеалист сваким делићем свога бића, има он, поред топлога срца, много здраве енергије и чврстине карактера. Те две последње особине помогле су му да, после светскога рата, сјајно савлада своје тешке материјалне при- лике.

Кад је 1914 г. избио светски рат, Наста се баш била развила у веома лепу седамнаесто- годишњу девојку. Није само њена спољна љуп- кост привлачила свакога ко је видео, него и њена интелигенција, много виша него што је имају девојке истих година. Због бистрине њезина ума и брзе моћи схватања нас четири брата смо је радо трпели у нашој средини. — Ја, најмлађи међу њима, једини сам остао жив. — Било је то обично онда кад смо са нашим друговима, међу којима је увек био Миша, водили политичке препирке или се усхићавали књижевношћу и науком. Тако је моја сестра Анастасија, у непрекидном додиру са нама, младим људима, и нехотице била упућена у многе озбиљне ствари. Она је, управо, при- падала нашем друштву. Тада је, од нас бра- ће, само Светозар био ожењен. Његова млада жена Зага имала је само смисла за тоалете

и сличне тричарије, и за лаку француску лек- тиру. Једна дубока природа, као Наста, није се зато могла са њоме сродити. Ове две жене остале су до данас стране једна другој.

Кад неко од мојих тадашњих пријатеља изазове у сећању оно красно доба младости, њему се одмах Анастасијина слика створи пред очима. Она је била добри дух нашега круга, а често је морала да игра улогу анђела спаситеља. Било је случајева кад је неко од нас намеравао да начини велику глупост, чије зле последице, у својој младићској обести и лакомислености, није био у стању да предвиди. Тада је моја млада сестра могла јако да се наљути, и обично нам је излагала последице таквога поступања јасно и разговетно. Иако је била блага и услужна, иако наше испаде није одавала, него нам је, кад смо се налазили у тугаљивим ситуацијама, несегично и одлучно помагала, — несегичније и неустрашивије него што би многи од нас браће или другова у истоме положају могли учинити, — она нам је, у критичним тренутцима, претила да ће одмах о нашој намери обавестити родитеље, или да ће предузети нешто да наше глупости спречи. А ми смо сви знали да ће она извр- шити своју претњу. У томе остајала је неу- мољива. И тако неки од нас имају да захвале Настиној оштроумности и чврстости што су остали безбрижни и ведри. Кад смо хтели да идемо на неку свечаност, вршила је Наста над нама смотру као над регрутима. Нико није знао да тако добро веже кравату и да очисти гласе-рукавице као моја сестра. Сличну молбу она никад није одбијала мојим друговима. По- сле бала морао је сваки, као награду за њено старање, да јој поднесе извештај с киме се забављао, и на који начин. Показало се да је ово причање врло добра метода да ми млади размислимо о нашим поступцима и о пона- шању других. Наста се тако рећи уживљавала у сваки наш доживљај, радовала се и жало- стила са нама, и бринула се за нас као каква мала мати. Отуда није чудо што су је моји другови обожавали, и поштовали као оличење чистоте и идеалне женскости. Двојица од мојих пријатеља били су, као Миша, из унутраш- њости, и становали су у меблираним собама, обично код какве непријатне газдарице. Они мојој сестри нису могли довољно да се захвале за њену љубазност и старање. Они су и дали нашој мајцици једно име које одлично карактерише и Настин став дун љубави према нашем затвореном пријатељском кругу, и дир- љиву привезаност и обожавање мојих другова: назвали су је „матијанче”. Овај надимак, тако погођен и тачан, толико нам се допао да смо одмах, пљескајући у знак одобравања, унисоно узвикивали „Матијанче”. Збуњено опирање мо- је сестре, у почетку, ништа није помогло. — И данас добија она писма од та два моја дру- га, чија деца срдечно поздрављају „тетку Ма- тијанче”. —

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Благотворно је и за младе и за старе кад могу, после свих сусрета и искустава са женама у животу, за које су често и сами криви, веровати још у нешто идеално женско. —

Миша је сваки свој слободни час проводио у нашем дому. Наста је, у почетку, била врло уздржљива према њему. Ми браћа пребацивали смо јој због тога, а њему смо певали славопојке. Али никаква одвратност није била узрок што је се наше Матијанче у његовоме присуству показивало ћутљиво и повучено у себе; напротив, то је био један неодоливи талас симпатије, који је младу девојку хватао и носио. А Миша се према њој понашао каткад тако дрвено и глупо, да нам је, најзад, пукло пред очима шта се управо са њима догађа. Доцније су они савладали своју везаност. Миша се трудио да се у сваком смислу допадне Насти, и да њену пажњу обрати на себе. Често је био дирљив у понашању према њој, али се по својој тихој и озбиљној природи трудио да то другови не примете. Настино општење са Мишом одавало је поштовање и поверење. Наше Матијанче га никад није могло тако отворено и безобзирно изгрдити, као друге пријатеље нашега круга. Миша јој је, у ствари, пружао мало прилике за то. Ако су се некад појавиле међу нама разлике у мишљењу, Миша је увек прелазео на Настину страну. Њих двоје су били у савршеном складу.

Објава светскога рата ударила је тачку тој идили пријатељства, и послала је младе људе, пуне наде, на све стране, у топовску ватру, смрт и погибију.

Наше Матијанче последњи пут се побринуло за нас све. Сваки од мојих другова добио је по један укусно завезани пакет за свој тешки пут, на коме није било ничега лепог, уметничког ни естетичног, него где су нас чекали само блато и јади. Али од оних што су на њега пошли, тај пут је захтевао велику моралну снагу: храброст, несебичност, гвоздену вољу и упорну издржљивост. Нико од другова није заборавио да се топло и срдечно опрости од Анастасије. Сходно своме потпуно заслуженоме надимку, наше Матијанче пратило нас је топлим срцем у опасну даљину. Њене мисли сједињавале су често све чланове малага пријатељскога круга, чак и онда кад нико од нас на фронту није више знао где се други налазе, ни да ли су уопште још живи.

Уочи свога одласка Миша је имао један разговор са оцем. Запросио је Настину руку. Могао је бити сигуран да неће добити негативан одговор. Отац доиста није могао поверити своју кћер племенитијем човеку него њему. То је он сасвим добро знао. Али усред преврата који је наступио, усред започетог рата и несигурне будућности, није никако хтео да изађе на сусрет жељи младога човека, и

да га отворено призна за Настинога вереника.

Последње очеве речи биле су:

„Ако се из рата срећно вратите, тада ми само поновите своју жељу, а ја вам обећавам да ће моја кћи, уз моју пуну сагласност, постати ваша жена. Али долге морате имати стрпљења. Нећу да се моја кћи још више жалости; доста ће већ страховати због браће. Растаните се са њоме у лепој нади на будућу срећу... А сад, нека је Бог са вама, млади човече... Вратите нам се здрави!”

Хтео не хтео Миша се морао покорити очевој одлуци. Ми браћа осигурали смо му једно виђење са Настом. Они су се срели у башти, у истоме тихоме куту где сам ја, пре неколико дана, чуо Јелисаветину исповест.

Миша је Насти, руменој од узбуђења, узео обећање да ће га чекати, док се не врати да је, као своју жену, одведе своме дому. Пољубили су се први пут — без очевога одобрења!

Ова два млада, племенита бића, која су била као створена једно за друго, загрлили су се тада први и последњи пут. —

Да, да, увек се догађа друкчије него што човек жели. Може неко радити кроз поштено и исправно, и бити сигуран у своју ствар, — па ипак, и најсолиднија зграда се руши, као кућа од карата. Кад судбина тако зажели, онда и најумнији човек нема права. Судбина га прикива уза зид, и он немоћно мора да гледа како из дубине непредвиђености дочарава она бледе утваре несреће, које својим леденим дахом, у тренутку, обарају добро неговано цвеће из леје његовога постојања, а на њихово место саде расцветане биљке језовите патње.

На жалост, од овога правила ни Миша и Наста нису могли да начине изузетак. Кад је светски рат престао да бесни, у нашој старој кући изгледало је врло жалосно. Два брата, Светозар и Драгослав, пали су на пољу части, за отаџбину; први је оставио једно сироче, Јелисавету, а други жену Загу и троје деце, Косту, Бобу и Сашу. Доброга оца изгубили смо 1917 г.

Ја и мој брат Велимир вратили смо се кући, — али како! Моје тело претворило се у прегршт јада, а брат је био тешко болестан од плућа, — последице ратних напора и оскудице. Он је само дошао кући да умре... На Крфу, где је лежао у болници, упознао је једну компатриоткињу, веселу и живу девојку Десу Павловић. Грчевито се ухватио за њену младалачку бујност, и, за чудо, у почетку се добро опоравио. Узели су се 1917 г. Али тек што је Дуда била рођена, оборила је Велимира његова неизлечива болест.

Тако је нашу многобројну и угледну породицу сналазио удар за ударом. Но, у оно доба, то није било ништа необично, јер је рат свуда у српским породицама утиснуо бол-

не празнине. Ова чињеница није могла да буде стављена на исто искушење као ми. Свака породица је тешко сносила своју несрећу, и мислила да је њен удес најчемернији.

Наста је, међутим, напунила двадесет и две године. Њена ранија љупкост расцветала се у поноситу лепоту. Али израз њенога лица одавао је и сад, као и раније, доброту, благу озбиљност и чврстину карактера. Бака, мати, ујак и обе снаје оплакивале су своју несрећу, — на начин како се она само на Балкану оплакује. Сасвим су се изгубиле у атавистички преношеном нарицању и у испуњавању посмртних обреда и обичаја. Отуда им је недостајало и смисла и времена да се баве свакодневним, — неопходним стварима. И тада је наше дивљења достојно Матијанче храбро узело на своја леђа цело напорно управљање нашом великом кућом.

За оно што је Наста, за време четири ратне године, учинила далеко иза фронта, и за оно што је она отада, мирно и без роптања, и даље чинила, — заслужила је не само златну ратну медаљу, него златну срећу. —

У то доба ми је Миша из Зајечара писао да је са здрављем добро, и да му је нога довољно залечена. Добиће протезу, и када буде добро научио да хода са њоме, — што ће, отприлике, бити за месец дана, — доћи ће у Београд. Тражио је да му одговорим како је код наше куће, и да ли се, у садашњем своме стању, сме надати Насти.

Овде додајем своје дневнику мој одговор на Мишино писмо, који даје слику ондашњих прилика у нашој кући.

„Драги друже,

Разуме се да се можеш надати Насти. Али отац није жив, да одржи обећање што ти је дао. Уместо њега, дајем ти ја нашу Насту, и знам да је не могу поверити бољем и искренијем човеку него теби, драги Мишо. Дакле дођи, чим будеш могао. Друже, наша је кућа увијена у дубоку жалост, тако да њена тешка атмосфера по некад прети да ме угуши, али тим је потребније да један дах свежега живота прође њеним опустелим одајама.

Мени је прилично. Зачудићеш се мојој многострукој активности. Та ја сам сад једина мушка глава у породици. Ујка Павле се не рачуна; он је сувише grand seigneur да би се о нечем старао, а, сем тога, жалост га је тешко погодила. Изгледа као да се у кукању такмичи са женама; уопште јако се на своју штету променио. Поново сам предузео изградњавање троспратне куће, чији се зидови граниче баштом, и свршавам је према очевим ђупутствима. Браћа нису доживела да се уседе у станове који су им били намењени, али жене и деца Драгослављева и Велимирова ипак ће добити нов и модеран дом. За тебе

и Насту остаје један спрат слободан, — ако не претпостављате да станујете у старој кући.

Не усуђујем се да претставим себи како ће овде изгледати кад моја сестра почне једном да мисли на себе и на своју личну срећу. Као што се ја трудим да средим наше спољне финансијске прилике, тако се она стара за унутрашње, и за добро целе породице. Од жена нико неће или не може ничег да се прихвати. А Наста опет никад не суштаје. Она ради, и троши се, и не прави питање ни од својих снага, ни од свога времена. Нас двоје смо тако рећи стубови наше куће.

Као што видиш, ипак се чини да је нечем користан твој стари ратни друг и колега, — или, управо, оно што је од њега преостало. Главу сам још донео дома, а то је, за нашу породицу, било најнужније. Ти би ми био од велике помоћи. У осталом: шта намераваш да чиниш? Хоћеш ли да промениш позив? О свему ћемо се разговарати.

Поздравља те у старом пријатељству

Воја.

П. С. Од Насте срдачан поздрав. Могу ти рећи да те она чека”.

Уображавао сам да сам глава породице. Показало се, међутим, да моје мишљење и моја воља нису пресудни за ствар која ми је највише на срцу лежала, — за срећу моје сестре. Себична мрежа, саткана из прадубине душевне ограничености, једна сложена комбинација предрасуда, таштине, зависти и егоизма, спрела се око два мени драга бића, и осујетила њихову везу.

Прво су ступили у дејство егоизам и завист, у облику снаја Заге и Десе. Зашто да Наста припадне боља срећа, кад су њих две у жалости? А затим: ко ће се старати о читавоме великоме домазлуку, ако се Наста уда? Па неће ваљда саме Зага и Деса? Тада су се те две велике даме скупиле на договор, и, први пут у животу сложне, сковале су план како да се ослободе претстојећег непријатнога кућевног рада — праве несреће у њиховим очима — и да осујете Настину удају.

Оне су лакше успеле него што су и саме мислиле. Предочиле су мајци да јој је остало само још једно здраво дете. Па ваљда неће њега дати једноме бившем човеку, једноме богаљу сличноме мени који, уз то, не може више ни свој позив да врши. И шта би тада рекли људи? „Зацело би вас, мајка Ружо, осудила свака паметна жена и мати из нашега круга”, закључиле су те две даме опаких језика. А мати, потиштена и сломљена од јада, лако је примила та убацивања. Сама Наста није претстављала за мајку проблем. Она је била њено једино женско дете, на сваком кораку корисна. А тако је и требало да буде. Никад се није тужила... може дакле, према томе, мирно у кући и даље да остане, — што

је паметније него наједном мислити на удају сад, кад је сама мати у тако великој жалости... А она, заиста, ни пред собом, ни пред људима, није могла примити на себе ту одговорност да своју ћерку да за жену човеку који има само једну и по ногу. У овоме случају, ни отац не би дао дозволу.

Тако је мислила моја мати. Предрасуде и таштина биле су пресудне код ње. А ујка Павле — деда, — који је само мислио на своју угодност, крајње педантан и конзервативан, дао је за право снајама. Сем тога, он је рекао двама интриганткињама:

— Шта, зар би ви узеле на себе домазлук? Ви да водите надзор над баштованом, куварицом, двама девојкама за децу и двама собарицама, да остављате воће за зиму, кувате слатко, мећете туршију, киселите купус, и да се старате о ономе шта смемо јести бака, Ружа и ја? Та ви немате о томе ни појма! Но, то би било лепо газдинство!.. Нека ме Бог од тога сачува!

И ујка Павле се насмејао осорно.

— Од тога неће бити ништа! — закључио је намргођен.

Бака се најпаметније понашала. Саслушала је ујка Павла, мајку, Загу и Десу, и мирно рекла:

— Нека се сама Наста одлучи. Она ће знати шта треба, а шта не треба да учини.

Али самој Насти нико није смео да приђе, чак ни мати. Сви су од ње осећали респект; уз то, у последње време, еманирало је из њенога бића једно лако одбијање, тако да извесан жељени разговор са њоме није био могућ. Кад сам хтео да опоменем своју сестру на расположење које овде влада, она ми је нежно прешла руком преко чела, и рекла тихо:

— Не мучи се!

— Не дај да те преколебају, — наваливао сам, и додао:

— Откуд знаш?

Око њених уста појавила се једна горка црта, коју на њој нисам раније приметио.

— О, то се осећа... А необична љубавност Заге и Десе је сумњив знак, рекла је је она најзад у смеху.

Али њен пут патње већ је почео.

Усред тога непријатељског расположења стигао је Миша. Изгледао је добро, само је ишао нешто теже. Ходање са протезом мора тек да се научи; лакоћа се постиже дугим вежбањем. Он није приметио да су га хладно примили. Смејао се својим добродушним смехом, а његове топле речи светлиле су у искреној и радосној нади... Настина појава га је очарала. И доиста, моја сестра изгледала је ретко кад тако лепа као при првом свом састанку са Мишом после рата.

После ручка нас троје смо, најзад, остали сами, и могли смо отворено да говоримо. Што је Миша више причао и излагао нам своје

планове за будућност, тим смо постајали Наста и ја утученији.

— Мислио сам да ћеш се овамо преселити, — приметио сам ја.

— Сасвим искључено, драги Војо. Овде не бих имао погодну ситуацију... можда за читаве године... Зрело сам размислио... Не остаје ми никакав други излаз него да опет предузмем очеву фабрику сира. Тада бих могао да пружим Насти безбрижан живот и леп, културан дом... Или можда мислиш да се твоја сестра не би могла одвојити од вас и од Београда? — упита изненада Миша, врло узбуђен.

Уместо мене, Наста брзо одговори:

— Ја бих свуда пошла за вама радо и без премишљања. У мене не смете сумњати... Него има других тешкоћа. Па се окрете мени:

— Хтела бих да говорим са Мишом на само. Идем са њиме у башту. Изложићу му наше прилике. Кад се вратимо, чућеш нашу заједничку одлуку. —

Најзад се вратио Миша — сам. Сео је до мене, и дуго ни речи није проговорио. Посматрао сам га, док су у мени беснела два супротна осећања: револт што два тако дивна створа не могу уживати своју срећу, зато што им себичност других ставља у дужност да жртвују себе; и гнев на та два млада створа који хоће, за љубав других, да се одрекну остваривања највеће жеље свога живота. Миша је наслонио главу на руку, и гледао је преда се озбиљно али сабрано.

— Знаш, рекао је, — нашем питању доиста још није време. Наста има право... Сувише је жалости у овој кући било... Ваша мати јако је оронула... Она не може другима указивати помоћ, кад је самој њој помоћ потребна. Она не би могла да остане без Насти... Ни она, ни бака... ни ти... Ја не смем сад да вам је узмем, сада не... али доцније. Сама Наста позваће ме, кад томе дође време. Твоја сестра је изванредно биће. По својој слободној одлуци рекла ми је: „Кунем ти се, или ћу бити твоја жена, или ничија”. Дакле, мајку Ружу нећу данас узнемиравати никаквом тражњом. Уместо тога путујем одмах натраг кући.

Миша скочи, и начини неколико енергичних корака по соби.

— Цео свој капитал уложићу у фабрику сира. Радићу од јутра до мрака, без одмора... Моја вереница Наста мора једном имати врло леп и удобан живот. Јер она јесте моја вереница, — сама је казала. А, знаш, стари пријатељу, ово ми даје снаге да се стрпим, да истрајем, и да и даље радим за нашу будућност.

Видиш ли, ти млади потомче породице Николић, — који ћеш једнога дана читати ове моје забелешке, кад, можда, личности што су у њима делале не буду више међу живима, — Наста и Миша били су људи, предратни људи, са гвозденим карактером и златним срцем. Њи-

ма је добро њихове породице било важније него сопствена срећа.

Миша је одржао реч. Потпуно се посветио раду. Млечна индустрија и читав посао око тога тражили су целу његову пажњу и сву снагу његове воље. Они су у почетку гутали велике суме. Тадашње прилике биле су рђаве. Свуда је владала оскудица, нужне фабричне ствари могуће је било добавити само са много мукe и уз огромне трошкове. Миша је све набављао сам, и, на тај начин, непрекидно се излагао напорима које његова тек залечена нога није могла да издржи. Као резултат тога, протеза је била закључана у орман, а он је морао много недеља да чува собу. Али ни тада није мировао. Забио се у књиге, проучавао је пољопривреду, давао упутства, вршио многе поправке у својој индустрији; на тај начин му доиста није остајао ни тренутак слободнога времена да се осећа несрећан што се није оженио.

Тако је скоро неосетно прошло неколико година. Али будућност са Настом била је за Мишу обећана земља. Чекао је да га она позове — чекао је на њу, и радио је за њу... Кад би дошао у Београд да купује, није нас посећивао.

У нашу кућу могао је он ући само као победник.

Да ли се ова два верна бића доиста нису виђала за време тих година, или су се, може бити, састајали ван куће — не знам. Прво ми изгледа невероватно, а за друго немам доказа. На Насти није могло ништа да се опази. Увек је била подједнако тиха и услужна, и испуњавала је савесно своју дужност. Директно нисам хтео да је питам. Нашто је узбуђивати? И без тога њен мир морао је њу стати много борбе... Са Мишом сам се дописивао, у одређеним размацама времена. Он ми је причао детаљно о своме раду. Сваки пут остављао сам његово писмо у Настину мапу за писање. Ништа више нисам могао да учиним за своју сестру. Она ми та писма није враћала, него их је брижљиво закључавала у свој писаћи сто. Сама она није добијала ни реда од Мише. Али двапут годишње примала је два сјајна букета белих ружа, без визит-карте пошиљача: за њен рођендан, и двадесетог јуна, — дана кад је Миша просио моју сестру, и кад му је она свечано обећала да се ни за кога другога неће удати сем за њега.

Тако су протицале године: две, три, четири, пет, шест... Мишино предузеће почело је да доноси плодове. У нашој кући године су текле мирно — захваљујући Настиноме старању. Загина деца, Десина Дуда, и Јелсина-вета, грајила су и лармала кроз стару кућу. Жене моје браће бринуле су се за њих управо онолико колико то прописује добар друштвени

тон. Да је зависило само од њих, та деца би се изродила у пет бездушних, празних створова. Али наше Матијанче није допустило да тако буде. Она се потпуно посветила младој генерацији, и трошила је на њу сву своју топлу срдачност. У томе, задавала је себи бескрајно много труда... Али дужност је морала до краја да се изврши, јер Наста није умела ништа до пола да уради. А Миша је чекао, чекао пуних тринаест година. —

Сада смо у 1934 г. У Настиној соби стоји диван букет жутих ружа, и још нешто: једна жардинијера са најлепшим плодовима са Мишиног добра у Зајечару. Поред тих красних ствари продефиловале су ћутећи бака, мати, тетка Милева и снаје. Сви знају да нешто необично значи овај букет нежнога мириса који је донет у кућу иако није Настин рођендан, нити какав други знаменити датум. Тај букет значи прошење, а свима је јасно ко га шаље. Али сви су изненађени, и овај догађај чини им се несхватљив. Он је помео моје снаје, јер никако није сагласан са схватањима хладне рачунџике Заге, а још мање са назорима монденски настројене, лакомислене Десе. Са чела им читам мисли: „Таква верност смешна је и отужна”, мисли потсмешљиво Деса. „Сад ће јој ипак пасти у крило велико богатство”, мисли злонамерно Зага.

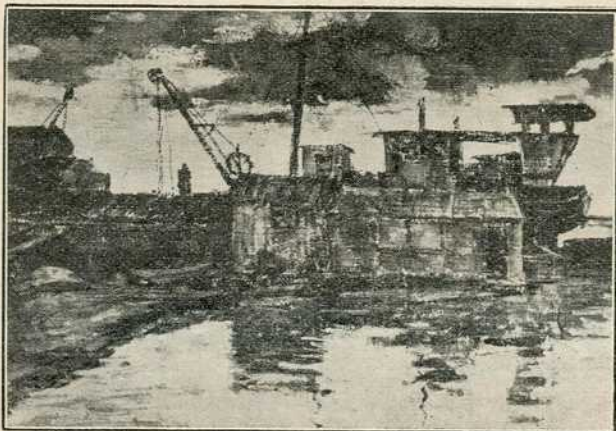
Наста остаје мирна, и врши своју дужност као иначе. Радознали погледи нису у стању да је збуне.

Прошло је време искушења. Она очекује свога Мишу. И никаква препрека неће више бити у стању да их раздвоји.

Таква је моја сестра Анастасија.

Зора Ђорђевић

(Наставиће се)

Ј. Перић: Мотив са Дунава

(Са изложбе у Инжињерском дому у мају и јуну 1937)

Два турска плана Београда

II

Остављајући на страну садашњи Београд, овде ће се покушати да објасне извесне знаменитости Београда претстављеног на овоме плану, делом по сећању, делом према разним описима. Тако на пример:

1) У Доњем граду под бројем 31 означено је унутрашње градско пристаниште, кога сада нема јер је засуто.

2) Интересантно је, да у оба плана у Београдској тврђави није обележен хамам у Доњем граду, који и сада постоји и претставља оригиналну грађевину иако сада модерни низован. На овој грађевини, коју треба описати, лепо би се могло студирати уређење турских хамама: канали за воду за загревање, одводи, малтер-хоросан који је замењивао цемент и др.

3) У Доњем граду под бројем 48 означена је грађевина као црква. Г. Губеревац, инжењер, сећа се кад га је мати као дечка водила у хамам, да је увек, пролазећи поред тога магацина, застајала и крстила се. — Ову традицију треба проверити испитујући грађевину, и ако апсиде нема, грађевина је оријентисана дужином својом према Истоку.

4) Бројем 66 у Горњем граду обележена је џамија султана Мехмеда. То је, кажу, била најлепша и највећа џамија, монументално саграђена од камена, али је, на жалост, порушена „несрећним“ случајем, као експлодирала је муниција која је била смештена у њој. У истини намерно је демолирана као турска, непотребна грађевина. Међутим део војног музеја могао би, да је сачувана, у њој бити давно смештено, као што су Бугари свој музеј у Софији сместили у џамију, и као што су Турци у Цариграду сместили свој војни, дивни и јединствени музеј у цркви свете Ирене. Али по ондашњој мржњи на све што је турско, рушиле су се, не само џамије, већ и потребне чесме и хамами са гађењем у уверењу да су погани...

5) На овом плану варош Београд је претстављена између града и „шанца“. Шанац — спољно утврђење, лепо је претстављен са свима прелазима од Саве до Дунава, са капијама, па чак и топовима. Капија је било четири: бр. 104, Су Капија—Савска (водена) капија; бр. 144, Варош Капија; бр. 163, Стамбол Капија и бр. 167. Видин Капија, кроз које су водили путеви у разним правцима, како имена казују.

— Шанца више нигде нема и ако је био и дубок и висок са палисадима. Његови последњи остаци били су очувани до зидања нове палате „Руски Цар“. У дворишту старе зграде, била је једна мала кућа подигнута на насутом, старом бедему „шанца“, па је оздо изгледала двокатна. Сада је и томе нестало трага, па чак ишчезавају и стара имена која су била у вези с овим шанцем. Нова „топономастика“ Београда, у пркос Одбору за чување старина и традиције, све је уништила и заменила, толико мало значајним именима, да се мора рећи име, презиме и занимање, да би се знало ко је тај заслужни, чије се име чува на уличној табли. Квартови се не зову по старим махалама, чија су имена историска; већ су добили римске бројеве... Нема више; „на Шанцу“, на „Варош Капији“, у „Палилули“, код „Два бела голуба“, код „Три кључа“, „у Савамали“ и тд. Или се чују и измишљена имена као „Савинац“, где је тобож св. Сава спаљен.

6) По причању г. Светолика Поповића, начелника мин. грађевина у пензији, који је у Београду рођен и памти много од старог Београда на оном истакнутом делу „шанца“ код „Руског Цара“ стајао је један топ. У овоме плану нацртана су два поред карауле. Приликом побуне, Срби су обично отимали тај топ и одвлачили пред конак. Према топу била је и уличица (паралелна садашњој Кнез Михајловој) које сад нема.

7) Варош у шанцу и ван шанца спајала се, па је постепено шанца нестало, тако да сад ни по имену ништа не потсећа на њега. — Међутим тврђава, кад су је Срби примили од Турака, задржала је дуго своју физиономију и употребу по традицији. Интересантно је овде напоменути: да је под бројем 24 обележен стан за музиканте. Старији ће се људи сећати, да је на том месту била и наша „бандиска школа“, и да су ту на бедему према Сави и Дунаву војници дували у војничке трубе кроз десетине година, учећи се да свирају.

О тврђави вероватно да ће који старији официр, који је у „граду“ служио, моћи да каже штогод детаљније, али у вароши¹⁾ наста-

¹⁾ Употребљавамо реч *варош* као нашу домаћу, ма да је многи избегавају, држећи је за мађарску. *Варош* се јавља код нас свакако још пре 16 века. У једном

ју интересантне и велике промене у ономе што је овај план фиксирао. Битне измене и знаменита места редом ће се изнети:

1) Цариградски друм који преко Београда везује Запад са Истоком почиње од градске капије па улицом Узун Мирковом и Васе Чарапића кроз Стамбол Капију (на „шанац“) излази поред Коларца и Шишка у улицу Краља Александра, која је у ствари баш тај Цариградски Друм. — Прелазећи преко Калемегдана и улазећи у Узун Миркову улицу лево и десно означене су српске куће, али није прецизиран ни садашњи хотел Српски Краљ (који је онда могао бити хан), ни садашња реалка. Г. Поповић памти да је то био енглески кунзулат, а после бомбардовања стан српске жандармерије.

2) Бројем 126 означено је турски мендиз „Старо здање“, а то је садашња Општина.

3) Бројем 127 Турчин је означено име тој улици на том месту: Стамболска чада.

4) Бројем 138 означен је Капетан Мишин конак — садашња стара зграда Универзитета, али је чудно претстављена: без оног лепог централног дворишта, већ као подужна грађевина с главним фронтом у Васиной улици. И чак до Конака је празан плац — башта без чувеног турског хана, који је био на месту где је сад хотел Империјал.

5) Бројем 142 објашњено је да је ту „раније било гробље (турско), сада је ту пијаца“, Значи: да је, у доба када је овај план рађен, већ ту била пијаца. — Г. Поповић каже да је пијаца била на Теразијама, где су и фактички биле „теразије“ — сифони за расподелу воде.

Дакле историјат ове бивше Велике пијаце у кратко је ово:

Прво гробље — вероватно на целој простору, па онда пијаца, на половини према хотелу Македонији, — док је друга половина била за атракције — као доскора на Малом Калемегдану; после је тај део претворен у парк који није био извештачен и у рупи као садашњи. И најпосле и та Велика пијаца претворена је у Универзитетски „парк“, управо сквер и то невидљиви, кроз који „меандришући“ мучи се публика да сиђе на нову т. звану Јованову пијацу.

6) Бројем 136 и 143 означене су на бившој В. пијаци: текија и српска полиција, које и данас постоје, — а до њих број 146 караула, затим број 148 официрски станови и бр. 154 касарна царскога низама са џамијом у дворишту (Кизлар-агина). Интересантно је: да се и овде одржала традиција, јер је то садашња жандармериска касарна, а од џамије нема ни трага.

7) У овоме се плану види још једна истак-

нута зграда пред хотел Македонијом, за коју г. Поповић каже да су биле касарнице.

8) Идући садашњом Кнез Михајловом улицом не налазимо на велике измене учињене новом регулацијом — просецањем те улице; док се у Васиной улици још и данас виде остаци старих фронтова, који чак и Општина на својим имањима толерира.

Улазећи с Калемегдана у Кнез Михајлову улицу, лево је хотел „Српска Круна“, некад имаће Мрцајловићеве, а десно, где је сада кућа пок. Марка Стојановића, по причању г. Поповића била је мезулана, напуштена око половине прошлога века.

9) Идући правцем садашње Кнез Михајлове улице наилазимо на број 131, који значи: Александрова кнежевска башта и чесма. То је чувена Карађарђева башта, која је захватала простор од Караџићеве до улице Краља Петра, и на углу Краља Петра улице, где је сада нова зграда Задужбине Николе Спасића, била је зграда звана „Слога“, у којој је била „Грађанска Касина“. То је зграда коју је кнез Александар зидао за своју кћер.

А на углу Караџићеве улице била је чувена Делиска Чесма. Просецањем Кнез Михајлове улице чесма је дошла баш на раскрсницу ових двеју улица. Била је архитектонски обрађена на октогоналној основи у нечистом барок стилу и црвено обојена. Точици су били у осовини Кнез Михајлове улице. Старији људи памте редове шегрта и слушкиња где се свађају и чекају на ред да наточе воду. — Вероватно, због појачаног саобраћаја, решено је да се поруши, јер је постала сметња. Нико је није снимиио, нити има фотографије од ње. Порушена је и премештена, без архитектуре, уза зид који је ограђивао празно земљиште, где је сада палата Академије Наука. Са ништењем старих водовода и ова је чесма нестала...

10) Као што се из плана види под бројем 141 било је турско гробље захватајући данашњу Јакшићеву улицу. На том је гробљу била и џамија (бр. 137), коју старији Београђани памте и чију слику доносимо овде.

Дафтердарова џамија

ферману султана Сулејмана Величанственог из год. 1525, писаног на нашем језику, каже се: „и славном граду ни великому варошу Мисириу“. Место толиких других имена наводимо Маркову Варош, уза сами Прилеп, иако тамо Маџари нису имали никаква посла.

11) Још се мора додати: да је на углу улице Краља Петра према Карађорђевој згради, био Поливаков хан, а до њега чувена Крстићева кафана, — сада све Првостепени варошки суд.

После Васине и Кнез Михајлове улице, да видимо промену у најживљој, онда, Дубровачкој, сада улици Краља Петра где се обављала главна београдска трговина.

Полазећи од Савске стране види се:

1) Да погрешком није уцртан двор Кнеза Милоша у коме је, до скоро, био Музеј Кнеза Павла, јер је та грађевина већ постојала.

2) Под бројем 116 је: Конак Митрополијом, — то ће бити стара Митрополија са старом богословијом (бр. 115) и Саборном црквом (бр. 117), — све грађевине како су до скоро стајале и стоје, као и стара чесма (бр. 120).

3) Број 125 означаје: Велико Здање, или како се доцније прозвало Старо Здање, данашња Дирекција железничка. А тачно преко пута од Саборне цркве је стара још очувана Брзакова кућа (сада својина Мике Јанковића), у којој је по казивању г. Поповића била прва српска пошта. Испод прозора до скоро је био прорез у зиду за убацавање писама. Доцније је била женска основна школа.

Узред је г. Поповић испричао: да је прво дечије забавиште било око 1855 године у једном дућану код Државне Штампарије. Држала га је нека баба — „поша“ — попадаја из „прека“, и сећа се да су биле штице са сликама (као у данашњим букварима) обешене на зиду одакле је „поша“ учила децу читању. — Деца су од куће доносила шамлице за седање.

4) Ова улица силазећи ка Дунаву звала се Зејрак (цада бр. 121, које се име за тај крај Београда и сад чује.

5) Број 128 означава чувени Дорћол — Дорт јол — раскрсница, од кога је имена начињен назив за цео крај дунавског Београда. Она је била раскрсница улица: Душанове и Краља Петра — Дубровачке, са чесмом на једном углу (бр. 129).

У овој чувеној трговачкој улици, која није била баш тако права, како је на плану означена, биле су највеће београдске трговине са јаким зиданим дућанима и магазима, са гвозденим вратима и капцима, од којих су се остаци до скоро могли видети.

Душанова се улица звала Видинска цада (бр. 99).

6) Број 134 у Душановој улици означаје Јахја-пашину џамију, за коју г. Поповић вели да се звала и Синцир-џамија, што је имала неке ланце, који су висили на њеној капији.

Од ове Синцирли-џамије очуван је овај диван црттеж покојнога Ковачевића позоришног сликара, који је нацртао и многе друге знаменитости старог Београда (око 1870 год.).

Ови су се цртежи налазили код његовог, сад већ покојнога, сина молера, па би их вредно било потражити код његових наследника, за Општинску збирку.

Синцирли џамија, цртеж првог позоришног сликара пок. Ковачевића

7) Број 165 означава Бајрам-бегову џамију, коју старији Београђани још памте. Она је била на земљишту Народног позоришта у Југовићевој улици и у њој се фабриковао „дуфт-гас“ за осветлење позоришта. Била је монументална: сва од тесаног камена.

Све остало како је обележено на плану види се према бројевима у приложеном списку. Из овог плана, могли би се узети подаци о чесмама из тога доба и допунити списак чесама које је г. Бр. Нушић, дао у чланку оштампаном у овом часопису бр. 17—18, год. 1929, стр. 23—25, који је списак један од писаца овога чланка у истим новинама бр. 14, год. 1930, стр. 712, допунио по сећању и казивању г. Поповића.

У овоме су плану још означене и све махале — квартави, који се помињу у неким писаним документима, али се није знало где су. Махале се, у главном, зову по имену џамије у њима. Овим планом утврђено је где је која махала била. — Гледајући у план примећује се јасно како је ондашњи Дорћол ишао чак до града. То је махала султана Мустафе, обележена у плану бројем 98. — Ње данас целе нема. Она је била на простору између садашњег Београда, Дунава и Града, онде где је сада нова Средња техничка школа. По причању г. Поповића то је била чисто турска махала, што се види и по ознаци кућа у овоме плану, и по одласку Турака из Београда (вероватно је експроприсана, исплаћена) остала је пушта, јер нико од хришћана није хтео да се користи „поганим“ кућама. Стари Београђани још се сећају остатака, рушевина од кућа те махале, као и воћка и лоза по баштама ове некадашње турске махале.

Турске старине у Београду

III

ТУРБЕ ВЕЛИКОГ ВЕЗИРА ДАМАД АЛИ ПАШЕ У ГОРЊЕМ ГРАДУ

Доскора се опште веровало да је у турбету у Горњем Граду сахрањен, по своме поразу под Бечом знаменити Кара Мустафа паша, велики везир и генералисим турске војске султана Мехмеда IV познатог под називом „Авџи“ (Ловац). Султан је Кара Мустафу допратио до Београда, али кад је сазнао за његов пораз, повукао се на зимовање у Једрене. Кара Мустафа је остао с војском на зимовању у Београду — одбивши пре тога понуду за мир — с намером да на пролеће обнови поход против Аустро-Немаца. Ту је он прво добио од султана као признање и одликовање златну сабљу с кићеним балчаком. Домало иза тога дворске интриге Кара Мустафиних супарника и непријатеља успеле су да „искрсне царска срџба против сердара скрема“ (генералисима). Многи турски историчари, старији и новији, тврде да је опште мишљење онога времена било да само Кара Мустафа, као везир из школе знаменитог Ђуприлића, може поправити ситуацију створену поразом под Бечом и нико други. Као доказ томе, савремени историчари турски наводе да најезда Аустро-Немаца није наступила после пораза под Бечом него после смрти Кара Мустафине. Без обзира на то све у Београд је допутовао царски овлашћеник капицијски њехаја Казаз-заде Ахмед да изврши погубљење. Пре уласка у Београд обавестио је он о својој мисији јаничарског агу Мустафа пашу који је ствар око погубљења припремио. Заплена Кара Мустафине имовине у Цариграду у корист државне благајне поверена је великом коњушнику босанцу Сулејманаги који је, након повољно обављеног посла, добио везирску част и постао помоћником новог великог везира.

Ето тако је олако погубљен један војсковођа турскога царства, после једног пораза а многих ранијих успеха, у педесетој години свога живота, коме, по способностима у оно доба, у царству није било замене.

У погледу гроба и лубање Кара Мустафине Аустро-Немци су исконструисали читаву причу у коју је једно време био поверавао и Ахмед Расим модерни турски историчар. Неразумљиво је шта је руководио дотиче да измишљају ту причу, ако није савремена сензација увијена у неку религиозну мистику. Та измишљотина је укратко ово:

Године 1688 Макс Емануел, изборни кнез баварски, поклонио је језуитима Кара Мустафину цамију у Београду, коју су ови претворили у цркву. У цамији је, наводно, био сахрањен Кара Мустафа заједно са отсеченом главом и конопцем којим је удав-

љен. Једне ноћи исусовци су чули да се у цркви разбија неко камење. Кад су дошли у цркву, нашли су врата обијена и унутра војнике који су били отворили гроб великог везира и опљачкали његову скупочену одећу и друге скупочене ствари с којим је био сахрањен. Језуитски свештеници, Алоис Браун и Франсоа Ксавијер Беренсхофен, добили су од војника Кара Мустафину лубању и свилен гајтан. Ови су ту лубању предали кардиналу Колонићу коме је Кара Мустафа, наводно раније, претио да ће му својом руком отсећи главу.

Тако је записано у подацима градског музеја бечког у коме се, вероватно још и сада, та лубања показује као Кара Мустафина.

Да је ово горње све, од почетка до краја, само фантазија види се јасно по томе:

Што ниједан од турских историчара, који су писали о Кара Мустафи, није навео да је он ма где у Београду подигао какву било задужбину. Осим тога, познато је да је уопште забрањено сахрањивање мртваца у муслиманским богомољама, па до данас нигде и не постоји такав случај. Ако се негде каже да је неко сахрањен у некој цамији, то се разуме да је исти сахрањен у „харему“ (гробљу) до цамије. Исто тако муслиманима је забрањено сахрањивање у скупоченој одећи с драгоценостима, што се сматра поганским обичајем. Осим тога Кара Мустафа је погубљен 25 децембра, 1683 а Аустријанци су заузели Београд први пут 6 септембра 1688 године. Намаће се питање од какве би то скупочене тканине морала да буде сјајна одећа Кара Мустафина, која би, и после пет година трулења у гробу, ипак била скупочена. Ову причу својевремено је изнео Ахмед Расим, турски историчар, у једном цариградском дневнику, нашто је добио одговор у истом листу из Једрена у коме је изнето да у гробљу код једне означене једренске цамије, а под прозорима негдашњег Кара Мустафиног дворца, постоји надгробни камен на коме је уклесано да је ту сахрањена „отсечена глава великог везира невинно погубљеног Кара Мустафа паше“. То потврђује и Хамер у својој историји и демантује ову језуитску измишљотину, с том разликом што и он погрешно наводи да је тамо Кара Мустафа сахрањен, у место само његова глава, која је, по обичају онога времена, усолјена и донесена у костретној торби султану, који је оних дана боравио у Једрене, као корпус деликти о извршеном чину. О самом гробу обезглављеног тела Кара Мустафина не зна се ништа позитивно.

Ето та, тако неоснована прича, увелико је придонела да се је донедавно веровало да је у турбету у Горњем Граду сахрањен речени Кара Мустафа паша

у увукло и у нашу историју¹⁾. Више врата овога турбета до општег европског рата била је узидана натписна плоча на којој је натпис био делимично отучен па се није могло ништа више прочитати осим:

..... Елхаџи Мустафа паша
..... Али паша.

Стога су неки помишљали да би то турбе могло да буде познатог Хаџи Мустафа паше Шиникчије, званог Српска мајка, кога су убили познате београдске дахије Али, кад је ову натписну плочу оборила једна аустријска граната за време светског рата, могло се пластички утврдити да тај натпис у два стиха гласи:

„Настојањем Хаџи Мустафа пашиним поправљено је турбе шехита²⁾ Али паше.

На темељу тога, као и јасних забележака турских хроничара, дало се је коначно утврдити да је у овоме турбету сахрањен Дамад Али паша, познат под називом Освајач Мореје, велики везир султана Ахмеда III и генералисим турске војске, који је погинуо 13 августа 1716 под Петроварадином погођен куршумом у чело.³⁾

У истом турбету сахрањен је и Селим паша, унук знаменитог Алипаше Тепеделенлије-Јањинског. Он је 1847 године почашћен везирском чашћу и постављен мухафизом (гувернером тврђаве) београдским. Живео је у Београду само 41 дан и напрасно умро.⁴⁾

На једном турском плану београдске тврђаве, који се налази у Државној архиви у Београду, забележено је да је у истом турбету сахрањен и неки Хасан паша, трећи по реду. Према Рашидбеговој историји, пре Селим паше „није ником било суђено“ да буде сахрањен у Али пашину турбету, па је, према томе, овај Хасан паша из новијег доба. Према томе, сасвим је вероватно да је овај трећи у овоме турбету сахрањени, Чешмелија Хасан паша који је месеца зилхице 1264 (септембра или октобар 1848) постављен за београдског мухафиза, а умро је у Београду месеца ребиул-ахира 1266 (фебруара 1850) године.⁵⁾

Пошто Општина града Београда намерава, да ово турбе које је и пре рата служило као музеј старог оружја и трофеја, уреди, на мој потицај отворен је гроб на месту где сам означио да је сахрањен Али паша. Одмах при врху нађен је надгробни споменик који је пребијен на троје, али је исписани део у главном остао неоштећен. Рељеф писма је местимично повређен па се је морало индуктивним путем да разрешава смисао појединих стихова.

Овај надгробни натпис фотографски снимљен изгледа (Слика под 1), (Слика под 2).

У преводу гласи:

„Само је вечан Бог створитељ“

„Гази везир високодостојни шехит Али паша,

„Да му је био савремеником Асаф бен Берхаја, био би му вратар.

„Одазвавши се позиву: „Врати се убеђена душо своме господу“;

„Растао се с функцијом живота овај првак шехита.

„Он је занста достојан „Освајач острва(?) Мореје,

„Јер је он својом победничком сабљом казнио непријатеље.

„Предавши туг своје дуге чувару душа,

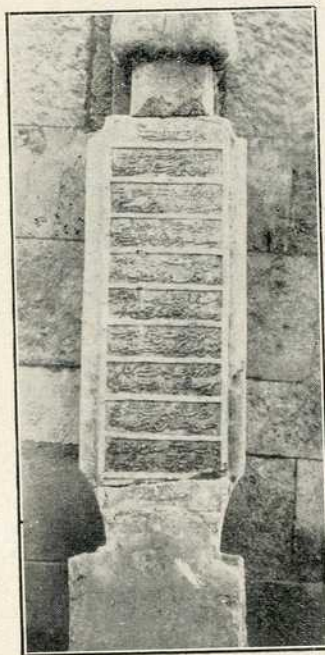
„Забрујала је на дивану његове судбе арија плача и туге.

„Кад су безбожници заузели Дарул - цихад (Београд).

„Изгризли су својим бедним зубима као шећер камен његове аркије.

„Трудом његових саплеменика кога су уложили у поправку,

„Мустафа паша је поново украсио његово турбе.

Слика 1

„Али кад је игром судбе поново пао (Београд) у безбожничке руке,

„Опљачкали су му турбе из мржње старе.

„Кад је то видео вредни и високодостојни Али паша,

„Учинио је доброту и усадио красан надгробни камен.

„С додатком цифре „један“ Решидија је изговорио датум његовом надгробном камену:

„Али паша походом у свету борбу постао је жртвом за веру¹⁾.

1234.

Из горњег надгробнога натписа јасно је да је турбе Дамад Али пашино подигнуто у међувремену од месеца августа 1716 до августа 1717 године, да је два пута девастирано, да су га Турци поправљали и да му је, сада пронађени надгробни камен обновљен 1234 по хеџри (1818—1819) по свој прилици од стране Марашлије Али паше, јер је он у то доба био београдски валија.

За време прошлог светског рата (1914—1918) погодила је једна граната и ово турбе и нешто га мало оштетила па су га аустријске окупационе власти поправиле, али је том приликом нестала и натписна плоча.

¹⁾ Шехид: жртва пала за веру; А. Бин Бехраја: један од мудрих доглавника Соломунових; туг: везирско знамење части; диван: овде двор; Дарум-чихад: ратна зона — Београд; последњи стих с додатком броја 1 кад се словчаним бројевима израчуна, износи 1234=1818—1819 год.

¹⁾ Годишњица Николе Чупића, књ. V, стр. 185 и др.

²⁾ Шехид: жртва у борби за веру.

³⁾ Камусун — алам: св. IV, стр. 3187, Рашид бегова чудна историја Београда и Србије стр. 217; Амед Ра-

⁴⁾ Рашид бегова историја: св. I стр. 219.

⁵⁾ Рашид бегова историја: св. I стр. 219.

⁶⁾ Сицили Османи: св. II стр. 170, Камусу—Алам: св. III стр. 1875.

На концу овога чланка потребно је укратко рећи и коју о Дамад Али паше. Он је родом из Изника у Малој Азији. Отац му је био хеџаја код неких ве-

зира. За времена Ахмед II примљен је у двор на школовање. Одликовао се у науци и за Мустафе II постао је његовим коморником и тајником. За владе Ахмеда III постао је хранитељ оружја, па је почашћен сродством царског дома и везирским звањем, касније постао је заменик стременара и велики везир. Ратовао је с успехом у Мореји против Венеције. Био је способан, паметан, племенит и дарезљив. Као врло савестан државник бавио се само државним пословима, а познат је био и као одлучан противник корупције, тако да за његова времена ни један службеник није смео примити ни најмањи поклон. Говорило се тада на све стране: данас, осим поздрава нико ништа друго не сме да прими. Кад је погинуо било му је око педесет година. Турски историчари тврде да је у битци под Варадином победа била сигурна и да је његова погибија проузроковала пораз.

У Цариграду код Шехзаде џамије основао је јавну библиотеку и код Изника у свом родном селу подигао је џамију као и неке друге добротворне установе.

Сл. 3. — Дамад Али пашино турбе у Горњем Граду

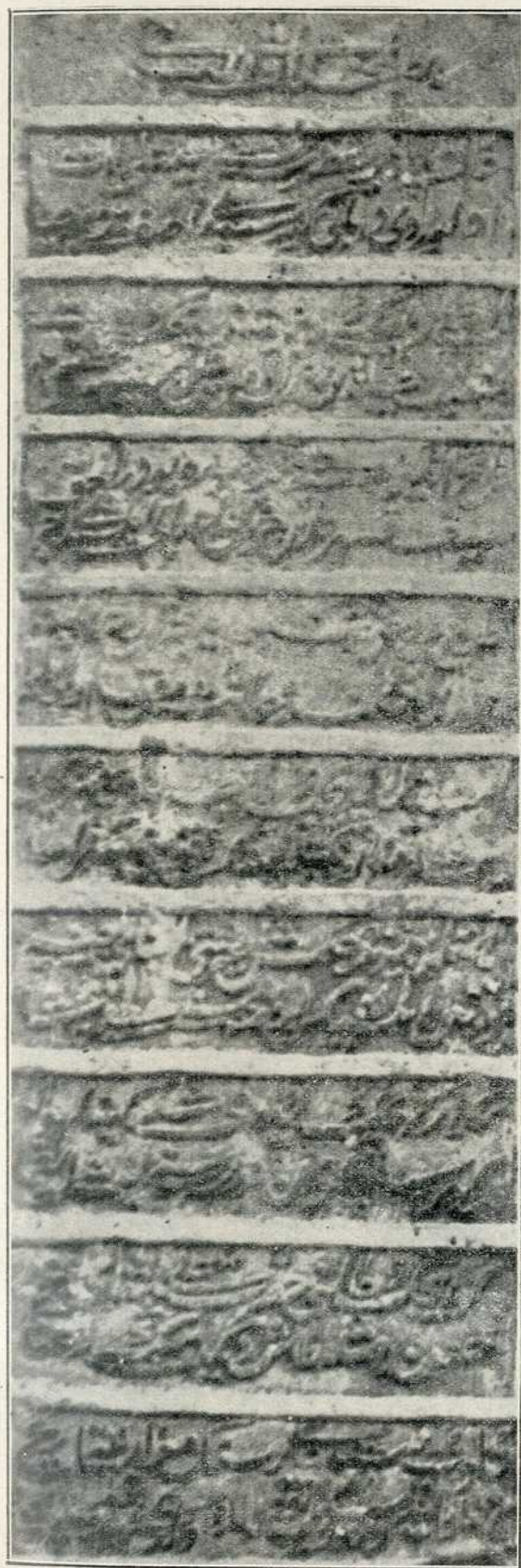
IV.

ШЕЈХ МУСТАФИНО ТУРБЕ

Паралелно згради Управе града Београда, на ћошку Вишњићеве улице, налази се једна турбе које је познато под називом „текија“. То турбе налазило се је у дворишту текије док је ова постојала. Обичај је био да се знаменитији шејхови (старешине) сахрањују у двориштима својих текија, па је вероватно да је ту негде у близини сахрањен и оснивалац ове текије Дервиш Мехмед Хоросанија, ако је умро у Београду.

Ову текију, која се звала текија Дервиш Мехмеда (Мухамеда) Хоросаније, подигао је, према запису Ђвлија Челебије, неки Абали Мехмед паша и налазила се, 1660 године, на југоисточној страни вароши (на страни кибле) до Абаза пашина двора. Један део тога простора на коме је та текија постојала јест оно празно земљиште до самога турбета на коме се сада налази стовариште општинског грађевног материјала, а које се и сада зове „текија“.

У овој текији, која је морала имати поред „семаа-хане“ (простране сале за дервишко богослужење) још и друге бројне просторије, па је у тој текији становао и умро 1811 Доситије Обрадовић, а не у овом постојећем влажном турбету, како је то по-

Слика 2

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

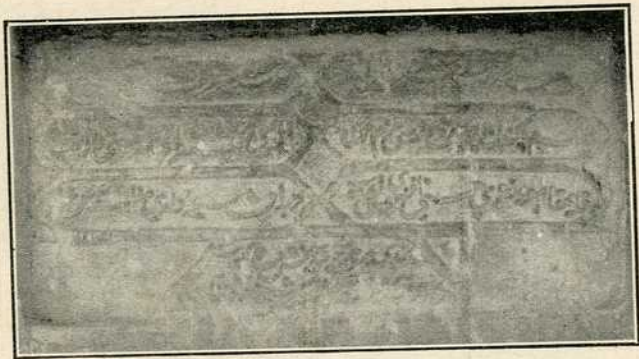

www.unis.rs

гребци забележио М. Ђ. Миличевић у својим Цртицама за старију силуету српске престонице. Обзиром на то да је Евлија Челебија у својој путопису, између 17 текија колико их је онда било у Београду, поименично споменуо само ову, јасно је да је она била највећа и најзначајнија. Као таква морала је бити на спрат и имати више просторија па је у њој могао становати и један Доситије.

Ова текија припадала је садијском дервишком реду, како се то разуме из натписа уклесаног више врата турбета о коме говоримо. Оснивач односно реда је Садудин Џебави бин Муса Шејбани, знаменита личност по својој високој учености и побожности, родом из места Џеба (Геба) у Палестини, који је умро 700 (1300) године.

Ово турбе подигао је неки Хусни ефендија финансијски директор београдског вилајета и помоћник београдског везира шејх Мустафи, старешини речене текије, који је умро 1198 по хеџри односно 1783—1784 године, како се то из натписне плоче види. Овај натпис у преводу гласи: (Слика под 4).

Слика 4

„Стожер зналаца божанских тајни, спасилац свога доба, суштина поузданих,

„Духовни вођ у тајне истине реда-осниваоца садијскога, шејх Мустафа,

„Кад се његова света душа из пречистог тела упути Богу,

„Она одабра себи рајске цветне дворе вечним домом радости.

„Хусни ефендија помоћник и финансијски директор

„Подизањем турбета постиже вечну милост Свевишења.

„Одбитком броја: један, Хуснија му изрече кићен датум:

„Ружични починак доброг духовног стожера шејха Мустафе

1198 година.

Ради бољег разумевања последња два стиха, потребно је разјаснити ово:

Обичај је још и данас код исламских народа да се обележи у прикладним стиховима и опише оснивање неке јавне особито верске установе, дан неког високог рођења, датум смрти и слично. При крају тога у склопу једне речи, једног стиха, ређе и у склопу два стиха, бројчаним значењем слова, означава се датум. То се назива „тарих“—датум. Овај „тарих“ ако се односи на неку грађевину, исклеше се у камену

и обично се стави више врата, ако је тај састав за умрлога исклеше се на надгробном камену и слично. Овај „тарих“ може се састојати из збира свих слова означене речи, једнога или два последња стиха или само из збира слова (једне речи, једног и два стиха) која имају своје тачке. „Тарих“ који се састоји из збира ових тачкастих слова назива се: муџехер, гјухер, џевхеркићен. Овде је датум састављен из кићених слова и кад се саберу бројчано „кићена“ слова задњег стиха и од тога збира одбије: један, остаје као ознака године смрти шејха Мустафе збир од 1198 (1783—1784).

V

ДЕВОЈАЧКО ТУРБЕ У ГОРЊЕМ ГРАДУ

У Горњем граду при улазу у Ић-калу (центар тврђаве), пре уласка у капију под сат-кулом, с десне стране, одмах до градског зида, преко пута војничке стражарнице постоји једна слабо грађена приземна четвороугласта зграда у којој је, једно време, била стражара, док је ту у том делу тврђаве био судски затвор, а касније и нека војничка „кантина“. Стари Београђани су тврдили да је ту у тој зградици сахрањена нека девојка. Припадници православне вере говорили су да је ту сахрањена нека хришћанска светица, коју су Турци касније присвојили, а муслимани су тврдили да је ту сахрањена нека побожна јунак-девојка муслиманка. Стари Дервиш Ахмед Фејзулаховић, муџезин београдске џамије, упамтио је још као турски топџијски војник у Граду кад је у томе турбету горило кандило и кад је постојала кубура која је означавала гроб. Причао је и то да су овај гроб поштивали како Турци тако и Срби.

Коликогод су ови наводи били веродостојни ипак о овоме турбету до сада нисам писао немајући за то никаквих писмених доказа. Недавно посматрајући споменути турски план тврђаве уверио сам се да је и у тај план унесено и ово турбе с ознаком „киз турбеси“ што значи девојачко турбе. То је, дакле, и писмен доказ да је ту у тој зградици сахрањена нека побожна, а вероватно и по неком јуначком делу знаменита, сада незнана, девојка.

Сл. 5. — Девојачко турбе у Горњем граду

VI

ХАМАМ (КУПАТИЛО) У ДОЊЕМ ГРАДУ

Најстарија турска грађевина у београдској тврђави и у опште јесте без сумње хамам у Доњем

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Граду, који још и данас служи својој сврси. Ово старо турско купатило преживело је толике господарања, али још ни данас није потпуно изгубило форму старих турских хамама. Још и данас постоје поједина оделења звана „халвати“ (засебна оделења), називу се места где су биле „курне“, муслуци и друго. Дакле, од грађевина султана Сулејмана I још је једина ова која се налази у животу. Да је ово грађа заиста Сулејманова записао је Евлија Челебија у својој V св. на стр. 371, где пише да у Доњем Граду постоји једна Сулејманова џамија под оловом и један његов хамам.

VII

ГРОБ ХАДИЦЕ КАДУНЕ

Кад се из Гор. Града изађе на „Диздар-капију“ (капију управника града) с десне стране у зиду до саме капије налази се уклесано: „Хатице катин рухичун Фатиха“ што значи „помолите се Богу за душу Хатице кадуне“. Ту негде, дакле у близини морао је постојати гроб и ове значајне жене, јер назив „кадин“ добијају даме из виших и највиших муслиманских кругова, или по својој побожности познате жене.

VIII

НАДГРОБНИ СПОМЕНИЦИ У ОПШТИНСКОМ МУЗЕЈУ

У самом градском зиндану (тамници) општина је уредила и основала један део свога музеја. Ту сам, између осталог, видео три надгробна муслиманска споменика. Један од тих је надгробни споменик познатог Марашлије Али паше, на коме је уклесан тарих који у преводу гласи:

„Помолите се за његову душу.

„Познат под именом Марашли Али паша,

„Беше беспримеран везир високог порекла.

„Дуго време живео је блажен и задовољан, али најпосле,

„Смрћу, птица његове душе рашири своја крила“.

Овај надгробни камен дуже времена је служио као степеник у калдрми. Део његов на коме је био означен датум смрти није пронађен. Као што је познато Марашлија је родом из Мар'аша у Малој Азији. Дошао је у Београд 1814, а умро је у августу 1821. Био је потпуно неписмен, без икакве школе.

Други надгробни камен, који се налази у истом музеју, припада неком Хаџи Ахмедагићу Сејид Ах-

мед Галиб ефендији, канцелару* београдског мухадиза Хусеин паше, родом из Керкука у Курдистану.

Трећи и најскромнији споменик је неког Макбула Мула Мехмеда, калиграфа и сејмена. У почетку написа овога споменика један лаконички стих, донекле и заједљив, у преводу гласи:

(Пролазнице): Споменик је зато, да изазове молитву; она је данас мени, а сутра је теби (за тебе) 1192 (1778) године.

Мехмед Р. Делић

Бошко Вукашиновић: Мотив из Топчидера
(Са изложбе ученика Уметничке школе у мају 1937)

Развој здравствених и хигијенских прилика Београда и градова Србије

(Наставак)

Пирх је био један од првих странаца-путника по ослобођеној Србији, који је оставио спомена о свом путовању. Већ 14 година после устанка он је пропутовао целу земљу. Ште-та што је врло мало, само узредно, дао слику тадашњег живота.

Он вели о тадашњем Београду, да је стара варош изгорела и тако порушена, да се осим једне или две куће, виде још само рушевине старих грађевина у камену подигнутих. Овако, какав је сад, Београд не изгледа на вароши какве виђамо у цивилизованим земљама. „Главни део, права варош, лежи нешто више од горњег града. Једна дугачка главна улица неколико уских попречних улица – то је све. На другом месту пише: „Што се тиче саме вароши то не треба себи замишљати низ кућа, из којих се после састављају улице. То је само низ ниских, дрвених дућана са крововима од шиндре, напред јако истаклим. Ретко се виђа над кровом још један мали, низак спрат”.⁵³⁾ Предграђа Београда „су се отегла као нека села са јужне и југоисточне стране вароши”.

Даље описује дућане и ћепенке. Самци занатлије и живе у тескобном дућану са својим момцима, а спавају у простору у позадини дућана.

Станове у Београду описује овако: „У унутрашњости каре од дућана скривене од погледа оног који улицом иде, подигнуте су мале врло чисте куће; ту су двориште, башта, штала. Главна је особина ове мале вароши скривеност и грациозност. Човек је јако изненађен кад овај свет у малом нађе иза мрачних, јадних дућана. Ту живи српски трговац са женом и децом, ту му је оружје, па и књиге. Ту он примењује своје гостопримство, о коме се добија појам већ по доласку у дућан. Кад се странац један упозна, то му не треба више гостионица. У кући управљају жене; и не само из страховања од могућег рата, већ и због тога, да се жене и деца склоне од очију и суровости турске, изабрао се овако скривен начин живота.”⁵⁴⁾

Улице су уске кривудае, час се спуштају, час пењу. Из горње вароши која је одвојена зидом спушта се врло стрмо у доњу варош или Савску, која је раштркана и отворена као

неко село, а има једну главну и неколико споредних улица, врло рђавих за саобраћај. У горњој вароши која је обухваћена утврђењима има једна дугачка главна улица и неколико уских попречних.

Пирх је затекао стари турски Београд, са свима одликама опалог турског града, иако је привредни живот, нарочито трговачки, са српском владавином оживео тако, да и он предвиђа да ће ново стање ствари дати ускоро савим други изглед Београду, па ће постати једна од најлепших вароши ових крајева.⁵⁵⁾

За Гроцку вели: „То је гомила неправилно разбацаних земуница, опалих, сламом покривених, већином без димњака, са ниским вратима и малим отворима, у место прозора. Поједине куће леже свака за се; свака ограђена високим, шиљастим комађем дрвета, неком врстом палисада”.⁵⁶⁾ Само је пошта са пространом шталом и ханом уједно била у већој згради.

За Смедерево вели Пирх да изгледа боље од горње вароши Београда, али опет зато сиротињски према граду. Пожаревац му је угоднији и уређенији од Београда и Смедерева. Ђуприју слика овако: „Варош је отворена, ниске ограде башта, пред којима неколико препланулих ливада, то је лице вароши с те стране. У извесној даљини варош изгледа пријатна и угодна; али чим се уђе у улице види се, да је то обмана. Ниски дућани, много прљавшти-не, једна главна улица, доста широка, и криве побочне улице, то је све. Куће Хришћана и овде су као и у Београду, повучене унутра”.⁵⁷⁾ А даље „Јакодина је несравњено боље подигнута и пријатнија од Ђуприје. У великој калдрмисаној, главној улици има више кућа но дућана, у спољњем изгледу вароши види се извесна имућност.”⁵⁸⁾ Карановац је дао сличан утисак а Чачак прави сасвим пристојан утисак. Ужице чини суморан утисак по спољашности. – Варош Крајијевац не одликује се ни својим положајем, ни својом величином, види се да се о њему води брига и да је у новије време улепшан.

У Пирхово време несумњиво да су отпочеле промена и обнова вароши у Србији, али

⁵⁵⁾ Пирх, стр. 33.

⁵⁶⁾ Пирх, стр. 48.

⁵⁷⁾ Пирх, стр. 121.

⁵⁸⁾ Пирх, стр. 124.

⁵³⁾ Пирх, стр. 31.

⁵⁴⁾ Пирх, стр. 34.

су ишле врло полако, јер су привредни односи били тек у почецима развита. У варошима се тек стварала буржоазија, још примитивна и непросвећена, без икаквих хигијенских знања и потреба. Напротив, ови новосковани варошани постепено напуштају и многе хигијенске обичаје и навике и остављају здрав начин живота, који су проводили на селу. У становима неугодним, ниским, мрачним, с прозорима облепљеним пенцеријом, с подом од набијене земље, с уским двориштима, и примитивним и нехигијенским односима, а насељеним густо и у много већем додиру него на селу, наше вароши врло брзо постају извори болести. У толико брже и лакше, што су ови нови варошани људски материјал са села, још неотпоран и неимунизован према обољењима. И врло рано, после националне револуције, јављају се у овим градовима многе болести, последице рђавих станова, нецелисходне исхране, разних заражења.

И на селу нису били бољи односи, куће им нису биле боље, можда још горе. Али на селу није било таквог нагомилавања ни ограниченог и сталног додира, на селу није било такве заједничке нечистоће, која се нагомилавала и задржавала у становима и у непосредној њиховој близини и стално загађивала земљиште и воду. На селу је било ширине и простора, сељак и његова породица проводили су највећи део живота изван станова, начин живота и рада био је ближи хигијенском, деца нису проводила дане, нарочито преко зиме, у влажним и мрачним собама, у прљавим двориштима, на загађеним и прашњавим улицама. И маколико да је сеоски живот био примитиван у кући, ипак су природни чиниоци, нарочито ваздух и сунце у изобиљу, ублажавали неповољне утицаје нехигијенског начина живота. *Наша варош је била извор здравствених недаћа. Из ње су се оне врло брзо затим преносиле и на села.*

Већ 1836 видимо развијену занатску радност, а трговина је још много раније показала видне напретке. То је несумњиво и унапређивало вароши у Србији, па су убрзо после ослобођења подизале и мењале у сваком погледу, али с друге стране ове варошке медаље видимо бездушно искоришћавање и упропашћивање села и сељака. „Српске новине“ из године у годину све су пуније продајама сељачких имања за дугове, обично зеленашке.

Али и поред оваквог напретка вароши и наглог гомилања зеленашког капитала, ипак није било ни у ове младе буржоазије средстава на претек. Управо, како је на селу владала глад за новцем, поглавито је капитал улаган на зеленашки интерес.

У самим пак варошима и варошицама основа је била врло неповољна за хигијенско изграђивање. Срби су од Турака наследили уске, а дубоке парцеле. На таквим земљиштима подизане су нове куће. Вароши су мењале

изглед, али нису много напредовале у грађевинској хигијени.

Линденмајер,⁵⁹⁾ први писац о здравственим приликама у Србији, који је дошао у Србију 1837, иако главну важност придаје лекарској и апотекарској служби, није превидео, да се здравствено стање јако на горе изменило баш због ове нагле промене у друштвеним односима. Он вели „да су се ови срећни здравствени односи приметно изменили, од кад се цивилизација знала увући у начин живота овог природног народа“. У ствари у Србији тога доба цивилизација је нагомилала сва своја највећа зла. И зато је убрзо почео страдати од многих болести овај „снажан људски сој“ очврснут према климским и другим природним неповољним чиниоцима, али неприлагођен новој варошкој култури, која је била у стварању и баш због тога у најнеповољнијим односима по здравље ових сирових и још неаклиматизованих сељака. И зато су се убрзо печеле јављати болести, „о којима се још до недавна није ништа занло нити се о њима нешто чуло“. Линденмајер наравно мисли да би ови односи били друкчији, да је у земљи било више лекара. И зато баш све тежиште полаже на њих. Али дубоке промене у социјалним односима, које су се одигравале у тако кратком раздобљу, а на које су се други народи постепеним развитаком у деценијама прилагођавали морале су имати и овако неповољне здравствене последице.

Вилхелм Рихтер који се бави у Србији нешто доцније до 1839 описује Чачак, Крушевац, Зајечар (Seierschak), Неготин и друге градове из четрдесетих година 19 века и вели да могу странца заинтересовати „само својом живописном околином, често дивљом и величанственом околином“ па наставља: „Особит карактер ових градова остаје увек исти; једна крива, час шира, час ужа главна улица са самим дућанима, међу којима заузимају прво место као најпотребније занатлије абаџије, који у исто време и сукном тргују, и опанчари; мање споредне улице у неописаној нечистоћи најбоље пролазне свињама, козама или јарцима с камењем за скакање, удаљеним једно од другог, за лакат. Прозори од хартије, кровови од дрвета, димњаци као пирамиде, калдрма главне улице с рупама од стопе дубоким, које угрожавају и човека и коња, околно шума и неколико башта и шљивара или виноград. Ово је тип од великог Београда до малог Пожаревца, један мање бољи него други. Ипак онај који је Београд видео још није ништа видео, он није видео Србина, који близином културних суседа ниједан део своје оригиналности није изгубио.“⁶⁰⁾ За становање

⁵⁹⁾ Serbien, dessen Entwicklung und Fortschritt im Sanitätswesen, Temesvar 1876.

⁶⁰⁾ Serbiens Zustände unter dem Fürsten Milosch bis zu dessen Regierungs-Entsagung im Jahre 1839 von Wilhelm Richter, Leitzig 1840 Adolf Frohberger.

у Крагујевцу вели *Рихтер*: „Станови поскупљују и здана у дан. Најбеднија 5½ стопа висока рупа, без пода и прозора, од чатме и с малим рупама у зидовима папиром облепљеним, морала се плаћати 4—6 форинти месечно”.

Вароши из доба кад је путовао по Србији Каниц ни најмање нису остављале неки нарочити повољан утисак. О Смедереву, Пожаревцу, Ђуприји, Параћину и о свима другим варошима он готово исто говори. Искривљено минаре, напуштена џамија, колиба или кућа од чатме или ћерпића, облепљене блатом, често и неокречене с прозорима облепљеним хартијом, то су обично те вароши наслеђене од Турака и још необновљене иако се у њима почео развијати нов привредни и друштвени живот.

„Јагодина не чини ни најмање утисак о окружне вароши. Са својим рђавим улицама, рђавим кућама и још горим просторима, без икаквог знака напретка, држао бих је као и Ђуприју врло мало за такву, да ме о томе нису поучиле округле чиновничке капе и плаве блузе. Само о пијачним данима оживи чаршија, широка улица, која пресеца целу варош. Кола свих врста, натоварена земаљским производима, испуњавају је уз шкрипање неподмазаних точкова. Теретни коњи се тискају под узвицима њихових кочија. Овде затварају пут барикаде црна лука. Изгледа као да читаве шуме путују. Младо рашће из кога још свежа срж цури продаје се будзашто. Видео сам 25 стабала од 10 стопала дужине за 2 цванцига, па чак и ова цена изгледала је размаженом Јагодинцу сувише велика. Погађању између купца и продавца нема краја. Оно се обнавља, кад сељак иде од дућана до дућана да набави своје потребе”.⁶¹⁾

Ни *Крагујевац* доскора престоница Кнеза Милоша и главни град у Србији није изгледао боље од осталих градова сиромашне Србије. *Каниц* даје опис *Крагујевца* овако: Преко лепог дрвеног моста на Лепеници ушао сам у град. Једна мала опала џамија, минарета јој је већ давно нестало, издиже се према мосту. Затим долази циганска мала прљава као и у другим варошима. Иза ње почиње широка чаршија која дели град целом дужином. Једноличност скоро непрекидног низа ниских дућана и кућа прекида велики гвоздени крст. Дућан за дућаном се нижу: обућари, седлари, кројачи, трговци, продавци намирница за живот. На први поглед изгледа као да Крагујевац може снабдевати робом трећину Србије. Дућани су већином снабдевени енглеском и аустријском робом и показују врло шарен изглед, који у Јагодини скоро застрашује.”

Надаље описује важније зграде: цркву, ко-

нак, скупштинску зграду, владине зграде, касарну.

За *Шабац* вели *Каниц*, да чини врло пријатан утисак, иако баш није онакав као што га Срби сматрају. У њему има извесних нових зграда, а и социјални односи су се у неколико изменили према другим варошима.

За *Ваљево* држи да је варош будућности због свога повољног положаја као трговачког центра. Ваљево је велико насеље с кућама добро зиданим и покривеним ћерамидом.

Говорећи о *Ужицу* сасвим с правом утврђује, да је турска владавина врло неповољно утицала на развитац градова у Србији нарочито на напредак индустрије. Ужице се одликовало великим бројем опалих турских кућа, с пространим вртovima и двориштима у најлепшем делу града, док су Срби били насељени на путу према Пожези. За куће вели, да чине утисак нег привременог. У Ужицу је нашао најбоље врсте сукна, накита и оружја, као и грнчарских радова и других предмета.

Д-р Стеван З. Иванић

(Наставиће се.)

Рико Дебењак: Мотив са Калимегдана
(Са изложбе ученика Уметничке школе у Београду
у мају 1937)

⁶¹⁾ Каниц 46.

Турски споменици за историју Београда и Србије

(Наставак)

XLII

15-X-1819 (25 зилхица 1234)

(Ферман султана Махмуда II) бившем румелиском валији а садањем београдском мухафизу: наређује му се да од свога пешкирџије Осман бега наплати 2000 гроша и пошаље их Осману бегу, софиском мутеселиму.

(Ориг. у Народној библиотеци у Београду бр. 107.)

..... (подерано) правим расуђивањем важне народне послове, управитељу зграде царства и среће, укрепитељу стубова среће и славе, миљенику надареном од вишњег владара, пређашњем румелиском валији а садањем београд... (подерано). Кад стигне високи царски белег, нека буде знано да је пословођа капуџибаше мога узвишеног престола, софиског мутеселима¹, поноса међу славнима и племенитима Осман бега — нека би му слава трајна била! Ибиш — нека би му се вредност увећала! садржајем своје претставке коју је поднео изложио је како је, кад је поменути господин у вароши Софији био постављен за подизање амбара за жито... (подерано), због других издатака за рачун његова потраживања од мистрије, издат био налог мога царског рачуноводства да својих 2000 гроша наплати од дужног приреза за моје царске градове у кадилуку Сушник на рачун година 30² и 31³. Па кад је стигла моја царска заповест, издата поради тога, поменути прирез предат је твоме пешкирџији, тебе који си поменути везир, за време док си био румелиски валија, Осману бегу и препис мухуром потврђене његове признанице о потврди пријема послат је од поменутог кадилука. И за то што је писао и молио да се изда налог за наплату од другог каквог дохотка, кад се обратило архиви,⁴ из архиве се дознало да је поменута сума од

1) Арап. реч *mutessellim* који предаје, оно што је предато, што је примљено, у турској администрацији тако се звало лице коме је поверавана извесна административна јединица да у име њеног управника, у његово отсуству, администрира и купи приходе за рачун власника и овоме полаже рачуне. Један санџак бег догађало се да добије као повишицу прихода за неке своје нарочите заслуге још један други санџак на управу. У том случају он једним санџаком управља непосредно а другим преко свога мутеселима.

² т. ј. 1230.

³ т. ј. 1231.

⁴ у ориг.: *kujud*.

2000 гроша, колико је износила кулучарина⁵ за градове поменутог кадилука за именоване две године одређена на основу мога царског дневника⁶ издатака за исплату трошкова софиских амбара и да је у том смислу издата и моја света заповест. И тако за наплату поменуте суме из главног рачуноводства⁷ су написали у продужењу акта да треба издати свету заповест. У смислу дотичне попутнице, ради наплате поменуте суме од именованог мубашира донесена је висока одлука да изађе моја света заповест. Пошто наређујем да се уложи труд и да се тако поступи и управља, то је нарочито изашла ова моја од великог значаја заповест и послата је по моме дворском хасекији⁸ хафизу Хасану.

Према томе кад стигне, у сврху да се озбиљно заузмеш, као што је горе изложено и објашњено, да поменутих 2000 гроша наплатиш од поменутог мубашира и пошаљеш поменутом господину, изашао је високославни ферман. Заповедам да, кад са светом наредбом стигне ... (име није написано) одмах поступите у овом питању, како је казано у садржини узвишене, срећно изашле ове свете високославне заповести — којој се треба покоравати и према којој се ваља управљати. Тако нека знате. Ослоните се на мој свети белег.

Написано 25 дана месеца светога зилхица, године 1234.

У месту заштићеном Костантинуову граду.

На полеђини два потписа нечитко и: *muhasebe-i-L*.

XLIII

5-II-1820 (19 реби ел евела 1235)

Ферман султана Махмуда II београдском мухафизу Али паши и београдском кадији: наређује се да се спреми и упише потребан број момчади и официра за две шалупе и два четика, њихов списак са именима да се достави Порти.

(Ориг. у Народној библиотеци у Београду бр. 117.)

⁵ у ориг.: *kila-i-hakanijem bedelijelerindan*

⁶ у ориг.: *ruznamče-i-humajun*

⁷ у ориг.: *baš muhasebe*.

⁸ у ориг.: *hasam hasekilerindan*. *Hasa* дворски. *Haseki* врста дворских гардиста који су слани из Цариграда у унутрашњост и носили царске фермане. То су били државни службеници који су одговарали садашњим чаушима или ађутантима у свити великодостојника.

Б. п.

У турги: Махмуд син Абдула Хамида хана — победилац вазда!

Поштованом овлашћенику, славном маршалу, закону света, проницавом мишљу управитељу јавних послова, правим расуђивањем уопштинитељу важних народних послова, проширитељу грађевине царства и среће, укрепитељу стубова среће и славе, миљенику надареном владара узвишенога, садашњем београдском мухафизу, моме везиру Али паши — нека би му вишњи бог учинио славу трајном!

И најучевнијем међу кадијама муслиманским, првоме међу вођама једнобожаца, мајдану врлине и поузданог знања, узвиситељу светих наука и вере, наследнику мудрости пророка и посланика, многим милостима од владара помоћника одликованоме, нашем господину⁹ београдском кадији — нека би му се увећале врлине!

Кад стигне високи царски белег, нека буде знано да: иако је теби који си поменути везир, на твоју адресу издата моја света заповест о томе да за две шалупе¹⁰ и два чето-каика¹¹ који су у Београду изнова начињени по угледу на шалупе и сандале¹² које су са обала дунавских, прибавиш на лицу места момчад¹³ и официре,¹⁴ па да напишеш и са потписаним списком, у коме ће бити означена њихова имена и опис, известиш моја Врата среће; једним својим писмом известио си да су одређене плате официрима и момчади који би се упустили на поменути бродовима по угледу на дунавске шалупе и сандале недовољне, да није могуће добити поменуто момчад. Могло би се надати да би се могли прибавити и уписати, јавио си, само ако се дају плате: капетанима¹⁵ годишње по 1200 гроша, једриличарима,¹⁶ реисима¹⁷ и топчибашма по 500 гроша, а редовима тобџијама и веслачима¹⁸ месечно по 20 гроша или годишње по 240 гроша. Са мање од тога није их могуће имати.

Кад се извадио оригинал поменутог светог наређења, кад је упитан о потребном за мишљење од уважених мужева узвишенога царства, директор мога царског поморског бродоградилшта,¹⁹ понос међу славнима и поштованима, хаџи Јусуф Ађах — нека би му слава трајна била! он је известио под печатом:

Према дунавским шалупама и сандалима плате за две шалупе износе 5560, а за два чето-каика износе 2720 гроша, што скупа износи 8280 гроша. А према твоме извештају плате шалупа досежу годишње на 14520, а чето-кајика 7760 гроша, што скупа износи 22280. Очевидно је да је потребно 14000 гроша више но што би било по уредби дунавског бродовља. Ма да је накнадно уређено да се

⁹ у ориг.: *mevlana*.

¹⁰ у ориг.: *iki kita'a šalupa*.

¹¹ у ориг.: *iki kita'a čete kaiklar*.

¹² у ориг.: *sandallar*.

¹³ у ориг.: *neferat*.

¹⁴ у ориг.: *zabitan*.

¹⁵ у ориг.: *kapudan*.

¹⁶ у ориг.: *jelkendžiler*.

¹⁷ у ориг.: *reis*. Наши су Дубровчани ове реизе звали патронима брода.

¹⁸ у ориг.: *tobdži ve kürekdži neferatine*.

¹⁹ у ориг.: *Tersane-i-amirem*.

вишак за плате момчади поменутих бродова одреди из државних доходака с друге стране, осим плата, из предвиђених трошкова за њихово снабдевање, пошто у овом тренутку оно што се има не може да подмири своје трошкове, ма да је неколико пута писано, пошто сума која се тражи у благајници мога царског бродоградилшта нема као неподвижени вишак и пошто се као што се види до сада није могао издати, го с обзиром на уредбу поменутих бродова и на твој извештај пошто нема покрића за вишак издатка за плате, то ће се одређивање и издавање из подесног места плата момчади београдских шалупа и чето-каика уредити како будем ја одлучио. Према томе биће потребно да изађе моја света заповест управљена на тебе и поменутог кадију да се поменуто момчад покупи и упише, па њихов списак пошаље на моја Врата среће. Само ма да од додељених прихода поменутој благајници није остало вишка, плате момчади поменутих бродова и кад би се одредиле из других доходака, то би проузроковало поремећај у завођењу, с тога ће се за ову врсту непредвиђених трошкова одредити накнадно подесни доходи.

Пошто ми је поднет писмени реферат да треба ствар уредити издавањем заповести управљене на твоју адресу а издавањем налога поменутој благајници да се момчад поменутих бродова, организовани и уређени на који било начин, добаве и упишу на своме месту од снажних јунака, којима ће годишње плате имати да издаје поменуто благајница, а о ствари ће се списком писати и извести моја Врата среће. Па како је ради тога донесена моја висока одлука да се изда наређење за састављање момчади према уредби дунавских шалупа и пошто је о томе издат налог, то, као што је пређе речено, саставиће се према уредби дунавских шалупа момчад и официри за две шалупе и два чето-каика, јер је из главног рачуноводства извештено у продужењу акта да њихова плата годишње износи 8280 гроша.

У циљу да на тај начин уложиш све своје напоре за добављање и упис поменуто момчади и да о стању списком пишеш и известиш моја Врата среће, издата је моја заповест. Нарочито је ова моја високославна заповест изашла и по (имена нема) послата. Према томе, кад стигне, као што је написано, потреба моје узвишене наредбе јесте да саставиш и упишеш снажну момчад и официре за поменуте бродове на основу Уредбе дунавских шалупа. Кад ти буде познато, у смислу мога царског наређења, онако како буде уређено са поменуто момчади, уложићеш све силе да на месту приправиш и упишеш снажне и одабране јунаке, па да са потписаним и печатом потврђеним списком, у коме ће бити означена њихова имена и опис њихов, поднети извештај на моја Врата среће.

И ти који си поменути наш господин, и ти да се тако исто управљаш и поступаш у смислу моје свете заповести. У томе смислу изишао је мој високославни ферман.

Заповедам, кад са мојом светом одлуком стигне... у овом питању, на означени начин, одмах да поступиш према високој садржини срећно изашле ове моје свете заповести. Тако нека знате. Ослоните се на свети белег.

Написано 19 дана месеца реби ел евела, године 1235.

У месту заштићеном Костантинову граду.

На полеђини два потписа нечитко и: muhasebe-i-L.

XLIV

9-I-1820 (23 реби ел евел 1235)

(Прилог броју XLIII, ориг. у Народ. библиотеци бр. 117-а)

Б. п.

Копија списка о организацији и упису по књи-гама официра и остале момчади на шалупи и канку опремљених за Београд а према закону о опремању дунавских шалупа.²⁰

Ово је копија узвишене заповести поштованом везиру Али паши мухафизу Београда и извештај хаџи Јусуфа Ађах ефендије о формирању и признаница, на који је начин ствар уређена за годину 1235.

9 реби ел евела, године 1235.

ШАЛУПА комада:

	момака:	плата:
капетан ²¹	1	400
реис	1	240
? (није се могло про-читати) под-реис (?)	1	180
главни тобџија ²²	1	180
тобџиских момака	9 по 120	1080
поморских војника	10 по 170	700
	23	2720
Друга шалупа	23	2780
људства	46	5560 гроша год. плата

ЧЕТО-КАИК²⁴ комада: 1

реис	1	140
главни тобџија ²⁵	1	180
тобџија	4 по 120	480
морнара ²⁶	8 по 70	560
	14	1360
Други чето-каик	14	1360
људства	28	2720 гроша год. плата
свега годишње		8280 гроша

Један потпис у парафу нечитко.

23 реби ел евела, године 1235.

У мухуру:

Рагиб-и-фејз-и-цели ал Мухамед Ариф (т.ј. проси Ариф унапређење од породице Мухамедове).

XLV

1-II-1820 (16 реби ел ахара 1235)

Ферман султана Махмуда II београдском мухафизу и везиру Али паши и кадији београдском: наређује им да комисиски на лицу места саставе извештај и процене колико износи штета коју је причинио пожар који се појавио у касарнама Доњег Града у Београду 15 сефера (3-

XII-1819) у 11 сати од ноћи и колико ће требати новаца да се поново подигне то што је том приликом изгорело.

(Ориг. у Народној библиотеци у Београду бр. 76.)

Б. п.

У тугри: Махмуд син Абдула Хамида хана — победилац вазда!

Поштованом опуномоћенику, славном маршалу, за-кону светском, проницавом мишљу организатору јавних послова, који правилним расуђивањем употпуњаваш важне послове народне, који управљаш зградом царства и среће, који учвршћујеш стубове среће, миљенику надареном од највишега владара, београдском мухафизу, моме везиру Али паши — нека би му вишњи бог учинио славу трајном!

И најискуснијем кадији међу кадијама муслиманским, првоме међу вођама једнобожаца, мајдану врлине и поузданог знања, који уздиже свете науке и веру, наследнику мудрости пророка и посланика, обилем милости владара помоћника надареном, нашем господину београдском кадији — нека би му се врлине увећале!

Кад стигне високи царски белег, нека буде знано да си ти, који си поменути везир актом²⁷ који је недавно стигао углавном написао и известио: да се 15 дана месеца сефера,²⁸ у 11 часова ноћу појавио пожар у неким касарнама од тврдог материјала,²⁹ постојећим у Доњем Граду који је у саставу тврђаве Београда.³⁰ У некојим од тих касарни био је смештен ратни материјал,³¹ у неким мирииска захира,³² а друге су опет биле пуне тобџијама, возарима³³ и другом врстом војника. Ватра се појавила из касарне у којој су били војници возари. И пошто се то догодило док су војници били на спавању, то ватра није била опажена, те је одмах захватила све четири стране, проширила се и на касарну тобџија, па су у року од два сата изгорели кров од дасака и све постојеће зграде од дрвене грађе. Но пошто су основе грађевине и одељења која се испод њих налазе од тврдог материјала, то се, вишњем богу хвала, није проширило на материјал и храну и на топхану и на пекарске касарне, које су у близини, него је пожар угушен. Како је јављено да је нужно да се погорела места понова саграде, то сте писали да вам се пише и јави: како је узвишена заповест донесена у погледу подизања поменутих грађевина, хоће ли се оставити твоме умењу или ће се неко други одредити, те да се на тај начин похита са уређењем његовим.

Пошто се због тога упитала архива како су приликом ранијег увиђања унесене поменуте изгореле касарне, у продужењу акта из Главног књиговодства је овом приликом јављено: да је трошак приликом комисиског прегледа поменутог града означен некојих 10468^{1/2} гроша, некојих опет 44786 гроша, а трошак неких 1650 гроша. Но пошто је основа касарни које су претрпеле штету од тврдог материјала, то

²⁰ у ориг.: *nizam-i-Şalupa-i-Tuna*.

²¹ у ориг.: *kapudan*.

²² у ориг.: *ser topdži*.

²³ у ориг.: *nefer-i-mellahan*. *Mellah* море.

²⁴ у ориг.: *kaik-i-çete*.

²⁵ у ориг.: *ser tobdži*. Исп. стр. 262 нап. 11.

²⁶ у ориг.: *nefer-i-mellahan*.

²⁷ у ориг.: *kaime*.

²⁸ т. ј. 3-XII-1819 год.

²⁹ у ориг.: *kârgir kasarnalar*.

³⁰ у ориг.: *Beligrad mulhakatından olan kala'a-i-zirde*.

³¹ у ориг.: *mühimat-i-harbiye*.

³² у ориг.: *zehair-i-mirije*.

³³ у ориг.: *arabadži*.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

иако је њихов трошак незнатне величине, пошто су издаци у питању (подерано), пошто се није из поменутог извештаја могло дознати, то нека се одмах пошаље један препис комисијског увиђаја касарни које су њиме обухваћене. Пошто се комисијски извештај поднесе на моја Врата среће, који ће се извештај саставити од твоје стране и од судске стране приликом увиђаја.

Пошто се изнесе колики ће бити издаци, после тога ће се према прорачуну и према моме светом наређењу приступити подизању, или ће се ствар уредити на неки други начин, што ће зависити од моје високе одлуке. Пошто ми је тако рефератом изложено, то сам у том смислу и донео своју високу одлуку, па сам наредио да се изда моја света заповест. Заповедио сам да се прионе, те да се тако поступи и уради. Овај високославни ферман је издат и нарочито послат по буљугбаши капиџија мога великог везира, Мехмеду — нека би му се слава увећала!

Према томе, кад стигне, кад ти моја висока одлука буде позната из мога светог фермана о коме је реч, као што је горе показано и изложено, према нацрту предрачуна који се уз моју свету заповест прилаже, као што је у мојој светој заповести речено, постарајеш се да у предрачуну буде јасно назначено: колико је касарни изгорело, о којима си писао и са колико издатака се могу подићи. Комисија састављена од твоје стране и од судске стране на лицу места ће саставити списак нађенога стања у свему према горе реченом нацрту. Један тако састављен списак ће бити послат на моја Висока врата.

И ти који си поменути мој господин, ти ћеш се тако исто управљати према смислу светог ми наређења и тако поступити. У том је смислу изашао мој високославни ферман. Заповедам да, кад е мојом светом заповести дође, у овом питању поступите као што је написано у ферману који је срећно издат. Тако нека знате. Ослоните се на свети белег.

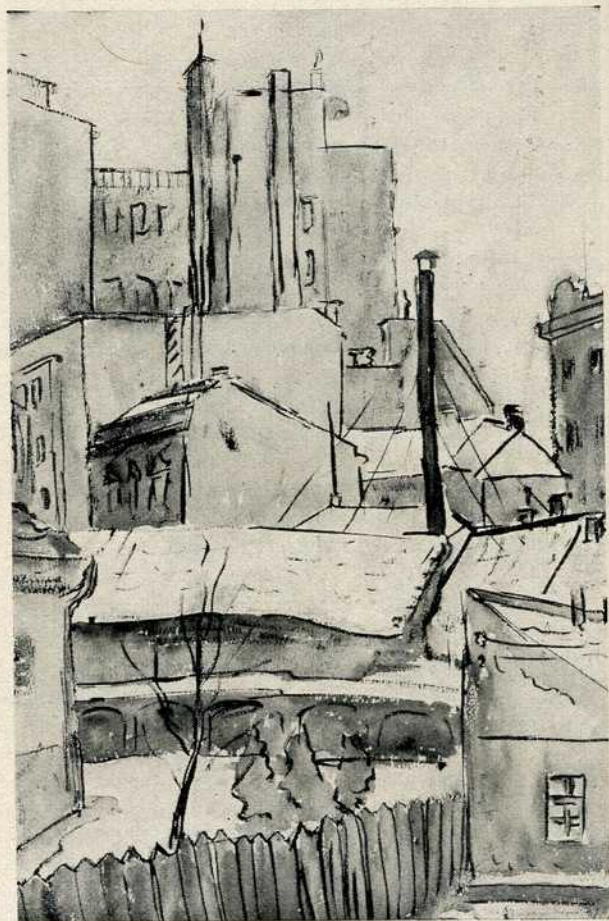
Написано 16 реби ел ахара, године 1235.
(Богом) сачувани Костантинов град.³⁴

³⁴ у ориг.: само тако без *be текат*.

На полеђини: два потписа у парафу нечитко и Muhasebe-i-L.

Глиша Елезовић

(Наставиће се.)

фон Зигернкорн: Мотив из околине Саборне цркве!
(Са изложбе ученика Уметничке школе у Београду
у мају 1937)

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Историјат „Београдских општинских новина“

— 3 априла ов. г. навршило се 55 година од прве појаве нашег листа. —

Први број *Новина Општине београдске* изашао је 3 априла по новом, односно 21 марта 1882 по старом календару. Дакле, 55 је *пуних година како је тај лист почео да излази.*

Први број је имао ову садржину:

На челу листа, под насловом *читаоцима*, новине општинске овако су се представиле:

„У реду је да органи јавне штампе ступајући пред публику изнесу програм свој и кажу која им је полазна тачка у оцењивању спољњег и унутарњег живота народног.

Но новине Општине београдске нису орган ниједне политичке партије у земљи. Њих се неће тицати политичка партиска борба, пошто су други мотиви изазвали излагање овог листа, па зато неће ни износити, ни писати свог политичког програма.

Но опет наша је дужност да овде изнесемо оне мотиве који су руководили нашу општину на покретање свога органа, па уједно и обележимо и циљ овог општинског листа.

Општина је у маломе облик државе. Њен је позив многостручан и разноврстан. Она се брине о здрављу људи и просвети. Позив је њен да пружи руку помоћи својим суграђанима у свакој прилици кад је ови затражују; да уреди финансијско своје стање, да се брине о народној привреди и благостању. Расветлити сва ова питања и многа друга која искључиво зависе од општине, тако да сва овака питања буду решена и извршена онако како би требало и како ће донети корисне резултате, то је циљ листа овог.

Јавност је наравно контрола свачијег рада. Критика, то је најјаче јемство да се у решавању и извођењу питања од утицаја на опште ствари не удари странпутицом, можда и нехотичном... Претставништво општинско вољно је да прими савете свију људи којих се тичу интереси општине. Оно хоће да преко свога листа износи рад свој ономе, ко га је овластио да у име његово ради — својим суграђанима — и ово је био мотив покретању овог листа.”

Даље, обећава да ће доносити: Рад трговачко-занатлијског одбора и расправе по питањима која он расправља; научне расправе; приповетке наше и стране, и критике.

Лист је излазио недељом и цена му је била 6 дин. годишње.

Поред уводне речи, остали садржај био је овај: *Цвети; Протокол седнице општинског*

одбора од 3 децембра 1881; Поздрави и отпоздрави претседника општине приликом проглашења Србије за Краљевину; Научни део: Статистика уједа од бесних паса; разне вести, пијаца и фељтон: У очи Божића, приповетка с руског преведена.

Од важнијих одлука одборских помињемо:

Питање осветљења вароши. Пошто се дошло до уверења да се дотадање осветљење не може дуже употребљавати, то је образована стручна комисија да то питање проучи. У комисију су одређени: Коста Алковић, Јован Жујовић, Љуб. Клерић, Сима Лозанић, професори Велике школе; Марко Леко, проф. гимназије; Борислав Тодоровић, управитељ учитељске школе; Шамс, државни хемичар; Бугарски, инж.; и одборници: Тома Мрцајловић, Милован Спасојевић, Јован Дилбер и Петра Јовановић.

На питању новог гробља решено „да председник Живко Карабиберовић и одборник Светомир Николајевић оду код Вшетечког и покушају неће ли он јефтиније од пола динара по кв. мет. уступити своје земљиште, па да се откупи 100.000 м².

Међу вестима налазимо како је општина ступила у погодбу са инж. Карпијем да направи план и предрачун за израду кеја од желез. станице до града.

У другој вести се износи:

„Београдска општина у намери да колико толико притекне у помоћ грађанима које задеси несрећан случај пожара, установила је пожарну чету од 12 људи, коју је ове године повећала на 20. Како је финансијско стање општине слабо, иако она издржава своју чету, опет није могла да се достојно не одазове овој установи и вотирала је 10.000 дин. за набавку справа за добровољну пожарну чету, поред тога што Главном одбору ставља на расположење и одело које има у свом магацину”.

Овако је изгледао први број Општинских новина пре 55 год. За све то време били су уредници следећа лица по реду:

1 *Драгољуб К. Стојиљковић*, деловођа одбора; од 21 марта 1882 до 3 марта 1885 закл.

О томе првом уреднику Општинских новина има доста података, изнетих у истим новинама после његове смрти.

Драгољуб је рођен у Чачку 1854 од сиромашних родитеља. Учио је школу злопатећи

се и послужујући. Захваљујући великој енергији, рон свршава Велику школу, као правник 1874 и одмах се одаје журналистици. Године 1876 ступио у службу општине београдске. Његовом иницијативом Општина покрене своје новине 1882 и он постаје први њихов уредник. Безмало, ту дужност је вршио три године.

Биће од интереса саопштити ток седнице општинског одбора од 14 марта 1885:

„Претседник Владан Ђорђевић: На првом месту имамо питање о издржавању сирочади деловође општинског и уредника Општинских новина пок. Драгољуба Стојиљковића. Предмет овај био је на дневном реду прошле седнице, али као о новом предмету, није могло да буде решавање због недовољног броја чланова. Износећи вам пак сада на решавање ово питање, немам потребе да казујем да ли је пок. Драгољуб својим радом у нашој општини заслужио да се она побрине те да његова сирочад бар не гладују кад нису имали срећу да их њихов отац изведе на пут. Ви то можете боље оценити него ја, јер сте имали прилике да дуже пратите усрдну и савесну службу покојника. Стога могу мирно оставити вама да решите питање о помоћи Драгољубовој сирочали. Апстрахирајући од добротинства које ћемо учинити породици Драгољубовој, ако јој одредимо издржавање, даћемо тако видљиве знаке и државе да онеме, који жртвује живот у савесном вршењу своје дужности. неће никад породица пропасти.”

Са 22 против 3 гласа примљен је предлог Милана Павловића да се породици Драгољубовој даје месечно издржавање у 60 динара. Она тројица (Д. Були, Милован Спасојевић и Ем. Штајнлехнер) који су гласали против, били су за предлог Милована Јовановића да издржавање буде 50 дин. месечно.

Осим ове помоћи, општина је сахранила Драгољуба о свом трошку. На погребу су учествовали: претседник, одборници и целокупни ондашњи персонал општински.

2 *Сјасо Х. Ристић-Шокорац*, деловођа одбора; од 18 марта 1885 до закљ. 21 априла исте године.

Спаса је као секретар Министарства финансија, изабран 11 децембра 1894 за одборника општинског.

3 *Никола С. Јовановић*, деловођа одбора; од 28 априла 1885 до закљ. 5 јуна 1889.

4 *Сјасо Х. Ристић*, деловођа, од 11 јуна 1889 до закљ. 27. јануара 1891.

5 *Урош Кузмановић*, деловођа одбора; од 3 фебруара 1891 до 24 октобра 1889 када је поднео оставку. Доцније је био адвокат. Год. 1900 и 1901 уређивао је Народне новине.

6 *Милија Јовановић*, књиговођа општине београдске; од 24 новембра 1899 до краја 1901.

Од 24 октобра до 24 новембра 1899 лист није излазио.

7 *Михаило М. Марјановић*, деловођа одбора, а доцније кмет; од 1 јануара 1902 до закљ. 29 фебруара 1904.

8 *Војислав Милошевић*, кмет правник; од 7 марта 1904 до закљ. 29 јануара 1906. Милошевић је данас адвокат у Београду.

9 *Ђорђе Ј. Јанковић*, деловођа, од 5 фебруара 1906 до закљ. 30 априла 1906.

10 *Димитрије Ј. Јанковић*, новинар; од 7 маја 1906 до закљ. 1 априла 1907.

11 *Сава Д. Мијалковић*, чин. правног-отсека, од 8 априла 1907 до закљ. 28 августа 1907.

12 *Ђорђе Ј. Јанковић*, деловођа одбора; од 2 септембра 1907 до закљ. 27 јануара 1908.

13 *Сава Д. Мијалковић*, од 3 фебруара 1908 до закљ. 30 новембра 1908.

14 *Драгомир Атанасијевић*, деловођа одб. од 7 децембра 1908 до закљ. 2 маја 1910.

15 *Љубомир Ђуркић*, деловођа одбора; само број од 9 маја 1910.

16 *Крста Цицарић*, општински чиновник; само број од 16 маја 1910.

17 *Љубомир Ђуркић*, деловођа; од 28 маја 1910 до закљ. 25 септембра 1910. Наредни број због ратних прилика изашао је 28 јануара 1913.

18 *Раша Г. Здравковић*, секретар; од 27 јануара 1913 до закљ. 2 децембра 1913.

19 *Љубомир Ђуркић*, деловођа, само последњи број у 1913. Следећи број изашао је тек 1 јануара 1928, када је Ђуркић наставио уређивање до закљ. 13 фебруара 1928.

20 *Драгић Јоксимовић*, кмет-правник; од 20 фебруара 1928 до закљ. 13 октобра 1928.

21 *Бора Окановић*, кмет-правник; од 22 октобра 1928 до закљ. 8 фебруара 1929.

Следећи број изашао је 15 априла 1929. 22 *Слободан Видаковић*, шеф одељка за штампу; од 15 априла 1929 до краја 1936.

23 *Ђуро Бањац*, новинар, потшеф Статистичког отсека О.г.Б., од 2 јануара 1937.

Редакциони одбори

Одлуком Суда Општине града Београда Обр. 33911 од 31 децембра 1931 године установљен је Редакциони одбор „Београдских општинских новина”, у који су, поред сталног референта за штампу, ушли ови одборници: г. д-р Драгољуб Аранђеловић, д-р Љуба Стојановић и Дим. Д. Живаљевић.

На седници Одбора О.г.Б. од 30 маја 1932 изабран је нови Редакциони одбор, у који су ушли одборници гг.: д-р Ксенофон Шаховић, Павле Карарадовановић и Михаило Стефановић. Одлуком одбора О.г.Б. од 25 новембра 1932 овај је Редакциони одбор допуњен, и у њега је изабран и одборник г. Воја Симић.

На седници одбора О.г.Б. од 6 априла 1933 допуњен је Редакциони одбор са одборником г. Драгославом Стојадиновићем.

На седници Општинског одбора од 23 августа 1934 изабран је нови Редакциони од-

бор у који су ушли одборници гг.: Павле Карарадовановић, д-р Ксенофон Шаховић, Аца Динић, Илија Савковић, Самуило Демајо и Воја Симић.

На седници Градског већа од 4 фебруара 1935 г. изабран је Редакциони одбор у који су ушли градски већници гг.: Душан Николајевић, Богдан Крекић и Павле Карарадовановић.

Најновији Редакциони одбор изабран је на седници Градског већа од 28 априла 1937, и у њега су ушли градски већници гг.: Милорад Симовић, д-р Душан Калановић и Живан Ранковић.

Правилник о издавању и уређивању „Београдских општ. новина“

Суд Општине града Београда на седници од 12 јула 1929 г. прописао је Правилник о издавању и уређивању „Београдских општин-

ских новина.” Тај је Правилник измењен и допуњен одлукама Суда од 28 децембра 1931. До краја 1931 г. лист је излазио два пут месечно и садржавао је у истој свесци научни, литерарни и новинарски материјал, као и службене одлуке и вести. Тим последњим измењена и допуњена извршена је реформа и прописано је да општински орган излази од 1 јануара 1932 г. у два облика: 1) као недељни службени лист „Општинске новине”, који ће доносити искључиво службени материјал Београдске општине и државних власти, нарочито надзорних. 2) Као научна репрезентативна месечна ревија „Београдске општинске новине”, у којој ће се штампати чланци, расправе, популарне стручне студије из комуналне политике, као и сви написи који имају везе са животом Београда или са комунално-социјалном делатношћу уопште.

Финансијске тешкоће Општине београдске у 1841 години

Финансијске прилике Општине београдске у току 1841 биле су необично тешке. Из акта Попечитељства внутрени дела од 14 августа 1841 г. ПН 3699 види се, да општина није у стању да оправља путеве и мостове, јер: „у каси нема ни паре а службеници већ пет месеци не примају плату“. Даље, општина пита докле је граница њеног атара. На ово питање које је општина више пута понављала, није даван никакав одговор.

Што се општина у таквим неприликама налазила лако је разумљиво. Она се је налазила још у оној првој фази стварања. Притом, „закон о устројенију обштина“ од 13 јула 1839 наметнуо јој је и дужности које са њом никакве везе нису имале. Она је морала да издржава персонал управе вароши Београда, истина не сав, али знатан део, и да на њега издаје, као што ће се ниже видети 39334 гроша годишње, а то је више од половине онога што је она на своје потребе трошила.

За ондашњу, прву општинску управу похвално је, што се је у тим приликама умела добро, чак одлично сналазити. У току 1841 она се је борила и најзад и успела да се крајем те године Управа вароши Београда потпуно издвоји из општине и постане државна установа. Тиме је са општине скинут велики терет. У почетку 1842 и физикус је прешао на буџет државе, те је и ту уштеђено 7700 гроша.

Детаљније стање општине из 1841 г. види се из ових аката¹⁾.

Високославном књажевства Сербског Совјету.

„Поводом тим, што се попечитељству овом Тома Солар, бивши учитељ III нормалне класе београдске, обратио молбом да оно Обшчеству београдском наложи, да му заслужену учитељску плату исплати, препоручило је истом обшчеству Попечитељство просвешченија да оно учитеља свога исплати. На ово добије од истог обшчества то изјасненије,

да је оно истина радо повињујући се налозима и уредбама Попечитељства не само учитеља Тому Солара кога је правитељство до Ђурђева дне тек. год. плаћало, исплати, него и ново изабранога на Соларово место учитеља плаћати. Но додаје при томе да га његово бедно и убого стање у сумњу доводи, како ће то у дејство привести. Огромни, вели, у рапорту своме од 20 т. м. Но 560 Примирителни Суд вароши Београда, терети, који су Обшчеству без размерице наложени, разслабили су га тако, да је оно не само изван стања такове сносити, и сушествованије своје дужности, него да ни соотвјетовати не може ни оним даним налозима из тог узрока, што му Попечитељство ово налаже, да из прихода уступљени правитељством Обшчеству на плаћање учитеља и издржавање школа употреби; а Попечитељство внутрени дела налаже му, да оно из ти прихода Полицију и њен персонал издржава. Управитељство пак заповеда, да се отуда касапима за клање стоке и за сохроненије справа против пожара служећи, шупе направе; даље изискује да се убоги и болни негују и надгледају и умерши сарањују; а напослетку вели, да се многе које какве неходимо нуждне оправе и трошкови за варош из речени прихода набављају и чине, не имајући ни с које друге стране помоћи.

За подкрепљење описанија жалостног свога положенија приложио је поменути Суд рапорту своме овде под ./. у оригиналу прикључени Извод свију прихода и расхода, из кога се види да су последњи много већи од први. Из узрока тога, моли оно Попечитељство Просвешченија да би му се помоћи којим гођ начином издејствовало, како би учитеље као и прочи персонал плаћати и превелики расход подмиривати могло, и како би се у стање поставило да налагама издавања драговољно и благовремено, као што и само жели, исплаћивати може.

Ову жалбу поменутог Примирителног Суда Попечитељству овом поднешену предлаже исто високо-славном Совјету на благоразсудженије са том од

¹⁾ Оригинали се налазе у Државној Архиви — Совјет 1841 г.

стране Попечитељства молбом, да би се за олакшање терета и трошкова обществу београдском из наведеног побуђенија могућна средства показала и дала и таква знања и удовљенија ради и овом Попечитељству саобшчити“.

Попечитељ
правосудија и просвешченија
полковник,
Стеф. Радичевић
Дужности Началника
извршујући секретар одделенија
Петар Радовановић

БН 1876
26 новембра 1841
у Београду

Извод прихода и расхода за 1841 г. овако изгледа:

I Приходи

1) Од касапске аренде годишње	44.000	гроша
2) „ тамиса и кантара	51.000	„
3) „ механске аренде	19.000	„
4) „ бачпараса	3.225	„
5) „ приходи канцеларијског	878	„ 5 пр.
Свега 118.103		„ 5 пр.

У оно доба општина београдска није имала никаквих непокретних имања, па према томе ни прихода од њих.

II Расходи

Персонал полиције

1) Два члена по 5500	11.000	гроша
2) 1 писар	4.400	„
3) 1 практикант	2.640	„
4) 1 практикант	1.320	„
5) 5 квартаљника	8.364	„
6) 8 пандура	10.560	„
7) 1 тобошар	1.050	„
39.334		гроша

Персонал Примирителног Суда

1) 3 члена по 5.500	16.500
2) 1 деловодитељ	4.400
3) 1 писар	2.640

4) 1 практикант	1.320	
5) 4 пандура	5.280	
6) доктору варошком	7.700	
7) 5 учитеља нормални школа	13.600	
8) 1 учитељ грчког језика	3.000	
9) 1 чесмеџија	4.400	
10) 10 патролџија	10.560	
11) Дрва за Суд и школе	4.125	
12) Интерес на новце које општина дугује (11.000 гр. са 12% интереса)	1.320	
13) оправљање чесми	11.000	
14) трошак канцеларијски	876.13	
15) шупу касапима	16.350	
16) нова шупа што се на пијаци прави	2.900	75.831.13
		Укупно 145.305.13

Као што се види, расходи су већи од прихода за 27.202 гроша и 8 пара.

Из извода видимо да је општина укупно дуговала 11.000 гроша. Ти грошеви по вредности нису били они наши предратни, већ као предратни динари. У оно доба, дукат је вредео 23—24 гроша, а талир 13—14 гроша.

При крају овог извода, општина је навела потребе које се тек имају предузети, и то: материјал за шупу која се прави; оправка друмова и калдрме; грађење ћуприје; сахрањивање умрлих; лечење болних и убогих, разне милостиње; барут при лимунацијама; и оправка варошке куће.¹⁾

Извод носи датум 19 новембар 1841 и број 560 а потписали су га: члан суда, Никола Костић и деловодитељ, Алекс. Здравковић.

Тако је било стање општине београдске пре 95 година.

¹⁾ Општина се је онда налазила на Краљевом тргу у ул. Змаја од Ноћаја до садање турске текије. То је била стара, турска приземна кућа, а где се сада налази централа општине у Узун Мирковој улици, ту је био хотел „Српска круна“. У њему су приређивани балови на које је и кнез Михаило долазио. Сала за игрању била је на истом месту где се данас држе одборске седнице. Ово износимо по причању г. Исидора Николића, бив. кмета општине београдске.

Један спор између Општине београдске и надзорне власти 1845

Кметови се не могу смењивати без узрока и пре опредељеног времена

Иако је 1845 било тек шест година функционисања општинске управе у Београду, она је више пута долазила у сукоб са надзорном влашћу. Један од тих сукоба износимо овом приликом, односна акта која се на то односе:

Славном управитељству вароши Београда

Примирителног
суда в. Београда
рапорт

Обшчество вароши Београда у држаном заседању свом изабрало је г. Стојана Димитријевића, за надзиратеља свију општински непокретни добара и за комисионална дела, као прецењивач добара, опарничени места и тима подобно, који ће и у заседанију суда овог као член присуствовати, и да ће му плата годишња као и осталим членовима суда овог бити. Зато Суд овај Славном управитељству ради увједомљавања јавља.

Примирителног Суда
члан, Павле Нешић

Но. 247 4 маја 1845 у Београду

За деловодитеља, писар А. Здравковић

Управитељству вароши Београда.

Извештаја Управитељства од 15 маја о. г. Н 1141, Попечитељство внутрени дела увидило је како је општина овдашња изабрала Стојана Димитријевића, овдашњег трговца за надзиратеља своју општински непокретни добара, опарничена места и тима подобно, који ће кад у овом наведеном послу не буде, и као член у примирителном суду заседавати; као и како управитељство пита оће ли овај поступак општества одобрити.

Попечитељство ово у одговору на ово известије налаже му да оно кад се нови чланови примирителног суда изабрали буду, онда нека како сву општину тако и чланове овог Суда сакупи, пак нека им под председатељством управитеља на расуђеније јошт једанпут овај предмет предложи, примјетивши им том приликом, да се с тим што ће се још један член умножити и трошкови на општину умножавају, у чему нека они овако сви скупљени, зрело о овом расуде оћеду ли јошт једног члена умножити, или ће сада постојеће число членова довољно бити, који ће поред остали дужности и ове послове које би овај четврти член извршавао, израђивати. Поред овога нека им Управитељство преко свога управитеља и то расуђеније представи, да ли ће овај член кад би се поставио у ову напоменути службу бар толико моћи ползе општини приносити. Па иако би при свем том у овом општинском заседанију закључено било да се овај четврти член иште, онда нека управитељство овом Попечитељству јави са свима нуждним побуђенијама, која је општина за овог четвртог члена да се одобри навела, одкуда ће онда потом надлежно решеније управитељству одпуштено бити.

Попечитељ внутрених дела
полковник, кавалер,
Илија М. Гарашанин

ПНо. 2065
6 јулија 1845
у Београду

Попечитељ внутрени дела
полковник — кавалер,
Илија М. Гарашанин

ПН 2506
22 јунија 1845
у Београду

За началника
пол. економ. оделенија
Столоначелник,
Тома Живановић

Управитељству вароши Београда

Обшчество београдско под 12 априлом т. г. поднело је попечитељству внутрени дела прошеније којим разлажући тежење своје и предузети корак к општеполезном напредовању, моли да му се дозволи членове и секретара примирителног суда његовог изкључити и са другим способним и мањом платом снабвеним заменити.

Како су дакле већ, својевољно стари кметови оставке дали на своја званија и другим новим кметовима замењени, и како се по том сада општина на точки постигнутог свог преднаведеног главног молбеног намерења налази, Попечитељство у следству ис-

тог прошенија њеног неизоставно томе управитељству налаже, да оно у речи стојећој општини објасни: да она у будуће не може кметове своје без узрока и пре опредељеног времена смењивати, а када би се они у чему повини показали, то онда нека општина њихову кривицу попечитељству овом достави, које ће разрешеније кметова пре опредељеног времена тек онда одобрити моћи кад увиди и осведочи се да су се они у својој дужности, повереног им званија, недостојни показали. Секретара пак може општина у сагласнју са примирителним судом и са знањем Управитељства свагда без сваког даљег питања променити, само ако је он уговорени с њиме рок протекао, или ако се је он и пре овог у дужности својој неуредним показао.

Што се пак тиче умаленија плате членовима примирителног суда, о томе нека такође управитељство општину посаветује, да овако у призренију овом поступак њен неће на ползу општине служити, будући да с мањом платом постављање членова, она тежко може онаква лица наћи и изабрати за кметове, која ће соодејствовати моћи оним важним дужностима, које се на њих возлажу и које општина само од важности опредељени лица за кметовање изчекивати може. Само дакле важност општине београдске, њене чести и њенога напредка ради по себи изискује важна и отмена лица за кметове своје, коју њу представљају оваква лица, кад с пристојном платом снабвени виде, моћи ће и имати вољу даноноћно и јединствено о користима напредку општине бринути се и неуморно трудити.

Почем дотле све ово овако Управитељство живо општини пред очи стави, нека о следствију тога попечитељство известити у своје време не изостави.

Истог дана, под бр. 3303, Попечитељство је упутило управи вароши Београда следећи акт:

„Попечитељство внутрени дела совршено одобрава нови избор кметова под 28 пр. мес. Но. 1681 саопштени му, будући је такови законом путем учињен, и у средству томе налаже управитељству да оно исте новоизабране кметове у дужност уведе и ову им, како је оправљати имају, протолкује“.

О овом избору кметова било је речи у прошлој свесци општинских новина на стр. 892. Из акта управе в. Београда под бр. 1681 могло се видети да је општина, одмах по избору кметова, исте заклела.

Нема даљих података, из којих би се видело, шта је било са изабраним „надзиратељем општински добара“ Стојаном Димитријевићем. Велика је штета што је архива општине београдске уништена, те се с тешком муком по неки фрагменат налази.

Драг. Ј. Ранковић

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Догађаји из београдске прошлости

ВЕЛИКЕ СТЕПЕНИЦЕ

Данас и сувише мали број зна: ко је и када по-дигао велике степенице које од „Национала“ воде на Савско пристаниште.

Из извештаја са седнице општинског одбора од 15 фебруара 1902 видимо да су те степенице израђене по наредби и о трошку кнеза Михаила и да их је радио инжињер Штајнлехнер. Година грађења за сад се не зна. Главно је да су те степенице израђене за време друге владе кнеза Михаила (1860—1868).

Пре, но што су степенице израђене, ту је била врлетна стаза којом се врло тешко пролазило.

На поменутој одборској седници, одборник Љуба Н. Христић изнео је кратак историјат тих степеница, предложио да се оне зову „*Степенице кнеза Михаила*“ и да се на zgodном месту то нарочитом таблом обележи. Одбор је тај предлог усвојио.

Не само ради захвалности, него и ради историје, требало би обновити одлуку одбора од 1902 и извршити је.

БЕОГРАДСКА ОПШТИНА ДАЈЕ ЗАЈМОВЕ

Општина београдска као да је била предиспонирана да створи једну кредитну установу: *Штедионицу са заложним заводом*.

Пре 75 год. општина је давала зајмове. У *Трговачким новинама*, почев од 13 марта 1862 изашло је неколико огласа општинских ове садржине:

„Обштина вароши Београда има 6000 дуката царски за давање под интерес по 10% годишње. Услови су за обезбеђење зајма они исти који и при осталим јавним касама.

Зајам се даје и на већу и на мању суму, како које добро вредност имало буде.

Од стране општинског београдског суда, Н-о 948, 6 марта 1862 у Београду.“

Председатељ суда
општине вароши Београда
Марко Стојковић

Писар,
Макс Рајчевић

Ондашњих 6000 дуката, то је данас више од милион динара.

КАЛИМЕГДАН НЕКАД И САД

Одмах, по истеривању Турака из градова 1867 год. Кнез Михаило је предузео мере да се Калимегдан, који је онда био градско поље, претвори у парк.

Али, после годину дана од добијања градова, дошло је и убиство Кнеза Михаила. Ипак, идеја није пропала. Радило се 1868, 1869, 1870 и 1871. Ове последње године, „Видовдан“ у броју од 9 маја 1871 писао је ово:

„Калимегдан је постао за нас сада не само место за шетњу, него још и за плућа наша даје добра и здрава ваздуха. Засађен дрвима пружа свим житељима Београда подједнако најбољи ваздух за дисање. Да се пак одржи у добром стању, треба да је брига свих оних који се њиме користе, т. ј. свих Београђана. Али у добром стању не може опстати док путање између засађених дрва не буду посуте шљунком. Сада је питање: откуд да се набави шљунак? Којим новцем? Градска власт нема за то фонда. Ако хоћемо да Калимегдан буде заиста лепа шетница, то нам ваља самима побринути се и набавити шљунка. Ми се усуђујемо позвати наше суграђане да сваки улогом каквим притече овој ствари у помоћ, па да се та општа потреба намири.“

Такав је Калимегдан изгледао пре 65 год. Колика разлика између ондашњег и данашњег! Ипак не заборавимо да су толике генерације радиле док се дошло до овог садањег, модерног и одиста ванредно лепог Калимегдана. Одајмо хвалу и онима који су први почели на његовом уређењу да раде, а прилике су за то онда биле врло тешке. Све је било примитивно: и варош и људи. Утолико су у нашим очима данас већи ти први радници на стварању и уређењу Калимегдана.

ЂУРА ЈАКШИЋ, КЊИЖЕВНИК — НЕМА УРЕДНОГ ЗАНИМАЊА!

Лист *Панчевац* у броју од 5 септембра 1869 донео је ову интересантну белешку, као допис из Београда:

„Наш песник Ђура Јакшић молио је Министарство унутрашњих дела да га прими у српско поданство. И министарство ево шта му је одговорило: Ђура Јакшић, књижевник који је молио за српско поданство, нема уредно занимање, па стога не може бити примљен за српског грађанина.“

Министар унутрашњих дела био је Радивоје Милојковић и он је донео овакво решење, не из наведеног разлога (то је само изговор) него зато што је Ђура био познат као човек слободуман и противник тадање владе.

Драг. Ј. Ранковић

Везе Београда са иностранством

Д-р Петар Зенкл, нови претседник града Прага

Г. д-р Петар Зенкл, осведочени пријатељ нашега народа и почасни грађанин града Београда, изабран је 24 априла ов. г. од градског већа града Прага за претседника-приматора Прашке општине. 14 маја, после званичног устоличења, примио је г. д-р Зенкл своју нову дужност.

Увођење у дужност извршено је на врло свечан начин. Одреди народне гарде чували су почасну стражу пред општинском зградом. Пред станом г. д-р Зенкла били су окупљени претставници разних организација у народној ношњи и почасна чета коњичке народне гарде са музиком. Г. д-р Зенкл је поздрављен фанфарама и клицањем.

Пред станом су чекала историјска кола са два белца, у која је сео г. д-р Зенкл и одвезао се у општинску зграду, где су већ чекали многи угледни гости: претседник парламента г. Малипетр, претседник сената г. Соукуп, министар иностраних дела г. Крофта, претседница Црвеног крста г-ца д-р Алиса Масарик и т. д.

После положене заклетве г. д-р Зенклу предан је знак његовог достојанства, приматорски ланац.

У свом програмском говору г. д-р Зенкл је рекао да ће радити у духу демократских традиција које су својим радом створили два највећа чехословачка државника г.г. Масарик и Бенеш. Радећи на планском подизању и културном напретку Прага, помагаће све врсте уметности, без обзира којој школи припадају и које тенденције изражавају. Чуваће национални карактер Прага, али ће спроводити толерантну политику према мањинама, у духу конструктивног национализма г. Масарика.

После свечане инсталације, г. д-р Зенкла примио је у аудијенцију Претседник Републике г. д-р Бенеш.

**ПРЕТСЕДНИК БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНЕ
Г. ВЛАДА ИЛИЋ И ГРАДСКО ВЕЋЕ ЧЕ-
СТИТАЈУ Г. Д-Р ПЕТРУ ЗЕНКЛУ**

На седници Градског већа од 28 априла ов. год. Претседник Општине града Београда г. Влада Илић одржао је овај говор:

Господо већници,

На овој данашњој седници Градског већа ми имамо да испунимо још једну веома пријатну дужност. Тиче се избора новој прима-

тора нашеј братској и савезничкој града Прага. На дан 24 априла Градско веће града Прага изабрало је за своја претседника-приматора нашеј великој пријатеља г. д-р Петра Зенкла. Ми смо, господо, имали ту част да пре две године у овом истом дому на веома свечан начин примимо и прогласимо за почасног грађанина Београда г. д-р Петра Зенкла, једног од најревноснијих социјалних радника братске Чехословачке и данашње Европе. Његов избор у Већу града Прага био је велика манифестација и признање за брата Зенкла, за његов неуморни рад и грандиозне резултате, које је показао на пољу социјалног старања. За нас његов избор значи велико задовољство и велику радост, јер ћемо од сада преко приматора г. д-р Петра Зенкла моћи да продужимо и још више да развијемо узајамне братске везе Београда и Прага, које смо тако одржавали за време претседниковања г. д-р Карела Баксе. Г. д-р Петар Зенкл је наш и преко њега ћемо од сада још више и град Праг сматрати нашим.

Дођустите ми, господо, да вам предложим, да са ове седнице Градског већа пошаљемо г. д-р Петру Зенклу следећи поздравни телеграм:

„Градско веће града Београда, саслушавши извештај Претседника о вашем избору за приматора града Прага, сматра за своју најпријатнију дужност, да вам овим путем изрази своја најтоплија честитања са жељом да дуги низ година проведете на том положају, за славу и величину Златног Прага, на понос братске Чехословачке и вашег Београда, чии сте почасни грађанин.

У име Већа града Београда

**Претседник
ВЛАДА ИЛИЋ**

Текст поздравног телеграма примљен је једногласно.

Г. д-р Зенкл упутио је Претседнику Општине београдске г. Влади Илићу депешу ове садржине, као одговор на поздравну депешу београдског Градског већа:

У Прагу, дне 15 маја 1937.

Драћи пријатељу,

Са истинском радошћу те извештавам, да сам јуче после званичног постављења преузео дужност претседника Прашке општине.

Журим да Те о томе обавестим и да Те бе Твоје сараднике и целокућно грађанство ваше престонице уверим у радосну жељу да са вама сарађујем на развиту два наша града, народа и државе. Верујем да ће наша сарадња бити плодна и она ће ми бити у толико милија што се моћу убрајати у београдске грађане.

Захваљујем при том већу града Београда на лубазним жељама и на почасти, која ми је том приликом указана, и весели ме што ће се у најскоријем времену указати прилика да се зидимо.

Стеже Ти десницу и воли Те

Твој,
Зенкл,
Претседник главног
града Прага

* * *

Професор д-р Петар Зенкл је главни сарадник великог Томаша Масарика на спровођењу социјалне политике. Он је организатор целокупне социјалне политике чехословачких градова, а у првом реду града Прага. На садашњи положај приматора дошао је са положаја претседника Средишњег одбора и претседника Савеза социјалних и социјално-здравствених друштава и установа у Чехословачкој.

Г. д-р Зенкл је на челу скоро свих важнијих социјалних, културних и хуманих организација и друштава у Чехословачкој.

Своју добротворну акцију на збрињавању сиромашних и лечењу болесних г. д-р Зенкл је проширио на многе европске државе, па и на Југославију. Он је одавно помагао многе социјалне и хумане установе у Југославији (Дом слепих у Земуну и др.). Преко установа којима се налази на челу, а и лично, помагао је и издржавао многе наше студенте у Чехословачкој и млађе јавне раднике, који су долазили у Чехословачку на специјализирање. Он је претседник друштава и фондова за школовање и издржавање југословенских студената у Чехословачкој. У Прагу је омогућио подизање ванредно уређеног дома за југословенске студенте „Александров колеж”.

Г. д-р Зенкл стално пропагира што тешње везе између Чехословака и Југословена. Сам је писао, а и инспирисао многе напise и у Чехословачкој и у Југославији који служе међусобном упознавању ова два народа. Помагао је међусобне посете Чехословака и Југословена у циљу политичког и културног зближења. Чехословаке упознаје са лепотама наше земље, а нарочито Јадранског Мора (због чега је изабран и за почасног члана и претседника „Јадранске страже”), и упућује их да што више посећују наше крајеве и остају у њима на одмору или на лечењу.

На годишњој скупштини прашке Чехословачко-југословенске лиге, у мају, изабран је г. д-р Зенкл једногласно за претседника Лиге и том је приликом рекао да је чехословачко-југословенско пријатељство више него обично пријатељство, то је братство које се уздиже над пометњама у данашњој Европи.

Г. д-р Зенкл гаји најдубље поштовање и особиту љубав према Краљевском Дому Карађорђевића. Са Витешким Краљем Александром био је у пријатељским односима и уживао Његову особиту наклоност. Витешки Краљ је цењео политички, културни и социјални рад г. д-р Зенкла и са њим се често саветовао о крупним социјалним проблемима.

Г. д-р Петар Зенкл је у једном бриљантном чланку („Социјално хумани рад Великог Краља” у Споменици града Београда „Наш Велики Краљ”), изнео социјалну и хуману делатност Бесмртног Краља, Његово широко схватање свих социјалних проблема, дубоку љубав за малог човека и генијалну активност у правцу стварања једног лепшег и бољег живота за све слабе и потиштене.

Кроз бол и сузе г. д-р Петар Зенкл евоцира успомене на Великог Краља:

„Никада нећу заборавити дане кад сам говорио са Блаженопочившим Краљем Александром о свима актуелним социјалним питањима, о бризи за децу, о старању за раднике и незапослене; о обезбеђивању болесних и старих, о социјалном осигурању широких маса економски нејаког грађанства, о бризи за сиромашно студенство и т. д. Увек сам тада видео како он истински и дубоко размишља о свима тим тешким питањима данашњице, како

Г. д-р Петар Зенкл, претседник града Прага, са претседником Општине града Београда г. Владом Илићем (Сликани приликом боравка г. Зенкла у Београду)

има племенито осећање и трезвено схватање за њихово правилно решење и како с надом чека време кад буде консолидација и уређење унутрашњих прилика дозволило, да Југославија приступи бржем напредовању у систематском развоју социјално-политичких обезбеђе-

ња, приступи снажнијој социјалној политици, је значај у будућности Велики Краљ интуитивно осећао и то ми спонтано у разговору толико пута подвлачио!"

Г. д-р Петар Зенкл је због своје добротворне и социјалне реформаторске акције дочекан у Београду почетком априла 1935 необично срдечно. Градско веће града Београда одало му је пуно признање за његову свестрану племениту активност и изабрало га за почасног грађанина града Београда на својој свечаној седници од 7 априла 1935, и Претседник града Београда г. Влада Илић предао му је, уз топле поздраве, диплому почасног грађанина Престонице Југославије.

Значај г. д-р Петра Зенкла најлепше је изразио бив. претседник Прага, његов претходник, г. д-р Карел Бакса овим речима:

„Можемо рећи да је била срећа за Праг што је д-р Петар Зенкл дошао на вођство најважније гране комуналне управе јер он је реформисао дотадањи систем социјалног старања, изменио све из темеља и оживотворио једно ново, истинско социјално старање.“

Г. д-р Петар Зенкл је, после свог избора за почасног грађанина Београда, упутио писмо Градском већу града Београда, у коме изјављује да ће, поред својих других помоћних акција за југословенско студенство, целог свога живота плаћати двојци сиромашних београдских студената стан у „Александровом колежу“ у Прагу.

Београд је поносан што је његов почасни грађанин, велики Словен и добротвор човечанства дошао на чело града Прага. Тиме су ове две словенске престонице знатно приближене једна другој.

Петар Палавичини: Млада Ева

(Са Пролећње изложбе у уметничком павиљону „Цвијета Зузорић“ у мају 1937)

Састанак Сталног савета Мале антанте у Београду

-- „Мала антанта је неодољиво никла из својих природних корена, из историје, из традиције и из вековних аспирација наша три народа“ — изјавио је г. д-р К. Крофта —

Стални савет Мале антанте одржао је у Београду 1 и 2 априла ове године своје заседање. Због крупних питања која су била на дневном реду, нарочито због засебних уговора које су неке чланице Мале антанте склопиле са својим суседима, цела европска јавност упирала је тих дана своје очи у Београд и пратила са пажњом ово заседање.

У 9 и по сати узјутра, 1 априла ове године, стигли су у Београд чехословачки министар иностраних послова г. д-р Камил Крофта и румунски министар иностраних послова г. Виктор Антонеску. На станици им је приређен свечан дочек, коме су присуствовали г. г.: д-р Милан Стојадиновић, Претседник Министарског савета; г. Влада Илић, Претседник Општине; генерал г. Љубомир Марић, Министар војске и морнарице; генерал г. Војислав Томић, Командант града Београда; виши чиновници Министарства иностраних послова и претставници Дипломатског кора.

Пошто су свратили у своја посланства, г. г. Крофта и Антонеску одвезли су се у Маршалат Двора, где су се уписали у дворске књиге.

2 априла примио је Њ. Кр. Височанство Кнез-Намесник Павле у аудијенцију г. д-р Крофту, а одмах затим г. В. Антонеска.

1 и 2 априла, и пре и после подне, одржавано је заседање Сталног савета Мале антанте под претседништвом г. д-р К. Крофте. На овом заседању претресана су сва питања која постављају нове прилике у Европи.

И из изјава сва три министра, учесника на овој конференцији, као и из званичног коминикеа, види се да су претставници држава Мале антанте били једнодушни. „Јединство гледишта трију министара иностраних послова било је савршено, како односно општих принципа међународне политике трију држава, тако и односно модалитета њихове заједничке акције“ — речено је у званичном саопштењу са овога заседања.

И овај састанак је још једном потврдио да је Мала антанта чврста и трајна међународна организација, да она временом само проширује свој програм рада, прилагођавајући га новим приликама, и продубљује везе које вежу међусобно њене чланице, али увек остаје верна принципима на којима је заснована а који су утврђени пактом организације Мале антанте од 16 фебруара 1933.

Карактер Мале антанте најизразитије је оцртао г. д-р Камил Крофта у својој изјави новинарима овим пробраним и уметнички снажним речима:

„Мала антанта се никада неће моћи свести на оквир политичких пактова, већ ће увек остати једна жива реалност. Јер она није производ дипломатских комбинација, она није заснована само на писаним пактовима, она је неодољиво никла из својих природних корена, из историје, из традиције и из вековних аспирација наша три народа.

Тешко је боље изразити ту истину него што је изразио г. Татареско, у своме говору у Пагу, речима да Мала антанта не припада само нама који живимо данас, већ такође и свим великим покојницима наше историје, свим мученицима за слободу наша три народа.“

А г. Антонеску је, исто тако класичним речима, изразио исту мисао: „Мала антанта није — као што су друге политичке комбинације — апстрактна творевина, пролазно удруживање ради заједничких интереса, већ одговара дубокој историјској и геополитичкој потреби.“

И у иностранству и код нас највеће је интересовање владало какав ће став заузети претставници Чехословачке и Румуније према уговорима које је Југославија у последње време закључила са Бугарском и Италијом. Међутим, ко је пратио ранија заседања претставника Мале антанте, могао је предвиђати тај став. На састанку у Братислави констатовано је да поједине државе Мале антанте могу и треба да са суседима одржавају најбоље везе и да са њима склањају посебне уговоре, у оквиру принципа Друштва народа. Јер, поред заједничких интереса Мале антанте као целине, свака чланица има и својих посебних интереса, који су последица посебног географског положаја. Тако Југославија има своје специјалне проблеме на Јадрану, у Седоземном Мору и на Балкану; Румунија је у таквом положају да мора да успоставља посебне односе са Совјетском Русијом и са Пољском; Чехословачкој се намећу специјални проблеми у односу према Немачкој, као и према Пољској.

А и после састанка у Братислави, претставници држава Мале антанте одржавали су стално контакт између себе и саветовали се о свима корацама које су морали предузимати на било којој страни. Тако се ова крупна питања решавала уз претходни пристанак претставника осталих двеју чланица Мале антанте.

Тај оквир у коме се кретала посебна акција сваке чланице Мале антанте обележен је прецизно поново у тач. 6 званичног саопштења са последњег заседања Савета Мале антанте у Београду, која гласи:

Традиционална политика трију држава Мале антанте заснована је на идеји међународне сарадње, која је база за њих њихово одано пријатељство, запечатено савезним обавезама и организационим пактом.

Односи искреног пријатељства, истоветност гледишта и интереса чине од Мале антанте једну солидну заједницу и везе које спајају три државе са пријатељским земљама а наиме са земљама Балканског споразума и Француском, која им је дала у последње време нове доказе свога пријатељства, одређују тачно оквир у ком су три државе спремне да прошире и продубе своје политичке и привредне везе са осталим земљама, а на првом месту са свима својим суседима. Помирљиви дух којим се руководи Мала антанта од свога оснивања не може међутим никако бити сматран као знак слабости јер, као и у прошлости, она увек остаје свесна својих дужности и снаге коју претставља, будући спремна да брани без оклевања своје интересе и своја права.

Као природна последица свега овога, долази констатација у тач. 10 поменутог коминикеа, која гласи:

Стални савет Мале антанте испитао је у детаљима преговоре који су вођени последњих месеца између чланова Мале антанте и других сила. Он констатује да су извесни од ових преговора, било привредни било политички, довели већ до позитивних резултата. У томе смислу Савет са задовољством прима к знању споразуме Југославије са Бугарском и Италијом, уверен да ће они ефикасно допринети појачању мира. Будући да је лојално поштовање обавеза један од непроменљивих начела којима се руководи политика сваке од трију држава, разуме се само по себи да нови споразуми ни у чему не дирају у обавезе којима су повезане између себе земље Мале антанте.

То је потврдио и г. Антонеску у својој изјави овим речима:

Приликом наших састанака, уважени Претседник Југословенског Министарског савета г. Стојадиновић дао нам је сјајан експозе о Пакту који је тек недавно закључио са Италијом.

Слушали смо га са најживљим интересовањем и били смо срећни што смо могли да га уверимо да час тај Пакт потпуно задовољава, пошто се савршено слаже са нашим погледима и пошто никога не може да забриње.

Стварно, све што појачава међународни положај једне од држава Мале антанте, уједно снажно доприноси појачању саме Мале антанте.

Италијанско-југословенски пакт значи снажно јемство за одржање мира у овом делу Европе; стога његови творци заслужују наше потпуно одобравање.

Стални савет Мале антанте прокламовао је понову чврсту приврженост својих чланица Друштву народа и начелима на којима је оно засновано; посветио је нарочиту пажњу организацији безбедности,

која мора обухватити све области Европе, где се питање о безбедности поставља, и изразио искрену жељу да успеју преговори који се воде између Великих Сила у циљу закључења једног новог локарног уговора; подвукао је да Мала антанта остаје противна сваком идеолошком међународном сукобу и сдбија да приступи једном или другом од фронтова, који би се евентуално могли образовати; тиме је обележен и став Мале антанте према догађајима у Шпанији и евентуалним последицама које би они могли изазвати.

3 априла отпутовао је г. Антонеску у Румунију, а г. Крофта је остао у нашој земљи да сачека долазак Претседника Чехословачке Републике г. д-р Бенеша. Г. Крофта је обишао Музеј Кнеза Павла, посетио је Југословенско-чехословачку лигу, где му је приређен банкет, а затим је направио излет у Фрушку Гору, Сремске Карловце и Нови Сад. Из Новог Сада г. д-р Крофта је отпутовао нарочитом композицијом у Суботицу да сачека Претседника Чехословачке Републике г. д-р Бенеша и да се са њим заједно врати у Београд.

Ј. фон Зигерикорн: Мотив из околине Саборне цркве (Са изложбе ученика Уметничке школе у Београду у мају 1937)

Триумфалан дочек Претседника Чехословачке Републике у Београду

— Посета Г. д-р Едуарда Бенеша пружила је несумњив доказ да је Мала антанта чврста као гранит —
Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле посетиће ускоро Праг —

Тек што је завршен састанак Савета Мале антанте, дошао је још један крупнији доказ чврстине ове међународне пацифистичке организације и срдачних односа између њених чланица: Претседник братске Чехословачке Републике г. д-р Едуард Бенеш и г-ђа Бенеш посетили су Београд и били три дана, — 5, 6 и 7 априла, — гости Краљевског Дома.

Господин д-р Бенеш је, као чехословачки министар иностраних дела, посећивао више пута нашу земљу, али ово је прва посета коју чини као Претседник Чехословачке Републике. Та је посета одјекнула као радостан догађај кроз целу Југославију, у најмања села, разиграла сва срца и улила у њих веру у бољу будућност. Свако је осетио да у овим тешким моментима међународне кризе нисмо сами. Самопоуздано и ведро лице Претседника г. д-р Бенеша, — ученика, интимног пријатеља и сарадника бесмртног Масарика, — озарило је Југословене и појачало уверење да ћемо, руку под руку са братском Чехословачком и осталим нашим савезницима, разбити све облаке који се, с времена на време, скупљају над Подунављем и Балканом.

Дочек Претседника Чехословачке Републике г. д-р Едуарда Бенеша претворио се у славље, какво Београд није одавно доживео. Чехословачке и југословенске заставе лепршале су се весело по свима улицама, на свима зградама, приватним и јавним. У свима крајевима Београда виориле су ове заставе као знаци одушевљења, које је захватило све београдско становништво.

Нарочито свечано био је искићен Вилсонов трг и железничка станица. Перон железничке станице био је застрт ћилимима, а стубови увијени чехословачким и југословенским тробојкама, украшени штитовима са државним грбом и окићени цвећем. Свечано и укусно била је спремљена дворска чекаоница.

Стари Двор био је раскошно украшен зеленилом и цвећем, — од степеница и хола, па кроз све одаје. Све је било уметнички распоређено; стварао се утисак чаробног вилинског дворца. Стари Двор је био спреман да прими високе госте, Претседника братске Чехословачке Републике и његову Госпођу.

Масе света заузеле су још пре осам сати све тротоаре поред улица кроз које ће проћи високи гости: с обе стране Вилсоновог трга, Немањине улице до Министарства финансија, Милоша Великог од Војне академије до „Лондона“ и Краља Милана улице од „Лондона“ до Теразија. Сви прилази ка овим улицама били су поседнути непробојним зидовима људи и жена. Ученици и ученице основних и средњих школа

били су распоређени по тротоарима тих улица, са тробојним заставицама у рукама. Понегде групе девојчица у живописним народним ношњама повијале су се, као бокори шареног цвећа на ветру.

Масе света пристизале су непрестано. Пошто нису могле ни прићи тротоарима поменутих улица ни непосредним прилазима, слагале су се по околним улицама. Прозори, балкони, па понегде чак и кровови оближњих зграда бли су начичкани светом. Простори далеко по 150—200 м. били су закрчени светом, који је знао да неће моћи ништа видети, али је чекао стрпљиво да бар издалека прати триумфални дочек и да га својим усклицима увелича.

Познато је да наш свет није љубопитљив и не воли параде. Зато је овако усталасана маса Београђана, — која се од раног јутра утаборила по београдским улицама и чекала са лицем преображеним од усхићења и са ужареним очима, — јединствен доказ спонтане и велике љубави према Господину д-р Бенешу и према братској Чехословачкој. Београђани у г. д-р Бенешу не гледају само претставника једне савезничке државе, него и проповедника велике филозофије демократског хуманизма, једне нове демократије политичке дисциплине и социјалног реда, која треба да развије стваралачке снаге и унесе хармонију и у односе између класа у истој држави и у односе између разних народа и држава.

У 10 и по часова пре подне, 5 априла, стигао је специјални воз у железничку станицу са високим гостима г. д-р Едуардом Бенешом и г-ђом Бенеш, у чијој су се пратњи налазили: г. д-р К. Крофта, чехословачки министар иностраних послова; г. д-р Шамал, чехословачки канцелар; г. д-р В. Гирса, чехословачки посланик на нашем Двору; г. Штримпл, шеф чехословачког протокола и опуномоћени министар; генерал г. Блаха, шеф војне канцеларије Претседника Републике; г. Смутни, виши саветник министарства; г. д-р Ремса, лични секретар Претседника Републике; југословенски посланик у Прагу г. д-р Василије Протић.

Војна музика интонира чехословачку химну, док воз полако улази у станицу и стаје.

Г. д-р Едуард Бенеш излази из вагона лаким и чилим кораком. Његово умно лице и унутрашњом ватром увек озарене очи блистају радошћу. Једва приметан осмех лепрша по целој физиономији.

Њ. Кр. Вис. Кнез Намесник Павле са Њ. Кр. Вис. Кнегињом Олгом и Краљевски Намесници г. г. д-р Станковић и д-р Перовић дочекују срдачно шефа братске Чехословачке и његову госпођу. Дворске даме и г-ђа Гирса предају г-ђи Бенеш лепе букете цвећа.

Музика непрекидно интонира чехословачку химну. Микрофон Радио-станице објављује целој земљи све појединости овог дочека.

Кнез Намесник Павле и Претседник Бенеш, у пратњи Министра војске, обављају смотру почасне чете гардиста.

У дворској чекаоници дочекују високе госте: г. д-р Милан Стојадиновић, Претседник Министарског Савета и Министар иностраних послова; г. д-р Мажуранић, Претседник Сената; г. Стеван Ђирић, Претседник Народне скупштине; Њ. Св. Патријарх г. Варнава; надбискуп г. Ујичић; муслимански верски поглавар г. Салих Башић; врховни рабинер г. д-р Алкалај; г. Влада Илић, Претседник Општине града Београда; сви чланови Владе; цео Дипломатски кор; гене-

и поздрављао је Београђане махањем руке. Заставице у рукама омладине подигле су се високо и поздрављале Претседника и Кнеза-Намесника.

Низ аутомобила кренуо је. У трећим колима, отвореном „Пакару“, седели су г. д-р Бенеш с десна и Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле; у следећим колима г-ђа Бенеш и Њ. Кр. Вис. Кнегиња-Олга; за њима Краљевски Намесници г.г. д-р Станковић и д-р Перовић; затим г. г. д-р Крофта и д-р Милан Стојадиновић, а после редом остали високи функциснери чехословачки и југословенски.

Напред, испред аутомобила, ишла су два мотоциклиста, а поред сваког аутомобила по један.

Аутомобили су пролазили кроз буру одушевље-

Претседник Чехословачке Републике г. д-р Едуард Бенеш и Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле на перону београдске железничке станице

рал г. Милутин Недић, начелник Главног генералштаба; генерал г. Александар Станковић, Командант Краљеве гарде; г. Хринчир, претседник Чехословачке колоније у Београду; г. Аћимовић, Управник града Београда.

Када се Претседник г. д-р Бенеш, — заједно са Њ. Кр. Вис. Кнезом Намесником, Њ. Кр. Вис. Кнегињом Олгом и Краљевским Намесницима, — појавио на излазу из чекаонице, огромне масе света на Вилсоновом тргу и по околним улицама поздравиле су га громогласним клицањем „Живео!“, „Наздар!“. Клицање се ширило као талас на све стране. Г. д-р Бенеш, пријатно узбуђен, задржао се на излазу из чекаонице

ног клицања, које се орило са тротоара и из околних улица. Са свих страна су се дизале заставице, руке, шешири, марамце. Г. д-р Бенеш је непрекидно махао руком, одговарајући на одушевљене поздраве. На неким местима школска деца су засипала цвећем аутомобил Претседника Бенеша и Кнеза Намесника.

Како су се високи гости кретали, запљускивали су их таласи урнебесног клицања. Још се један талас није стигао, а други је спреда дочекивао аутомобил. Одушевљено клицање се преносило на суседне улице, прозоре, балконе, кровове. Једино су на десној страни улица стајали мирно, као мраморне статуе, војници у походној униформи, са шлемовима, и сво-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

јом непомичношћу чинили чудан и импозантан контраст широком таласању маса.

Пред старим Двором су ученице основних и средњих школа засуле аутомобил Претседника Бенеша и Кнеза Намесника многобројним букетима свежих каранфила, нарциса и љубичица. Аутомобил је клизио преко цвећа, а Претседник Бенеш је, раздраган, махао дуго и срдачно школској омладини.

Кола су ушла у дворску башту, а свет је још дуго клицао и махао рукама према Двору.

Високи гости су ушли у Двор кроз двоструки шпалир гардиста коњаника, — који су били постројени са обе стране степеница, са исуканим сабљама.

ДЕФИЛЕ ТРУПА ЗАДИВИО ЈЕ ГЛЕДАОЦЕ

На тротоару испред дворске баште, у ул. Краља Александра, преко пута Народне скупштине, била је подигнута трибина, украшена зеленилом, цвећем, заставама и грбовима двеју братских земаља. Испред саме зграде Народне скупштине били су постројени соколи са соколским заставама, а иза њих, на пространим степеницама, ученици београдских школа. Огромне заставе вијале су се на великим стубовима испред Скупштине. Простор између скупштинског дворишта и трибине био је празан, одређен за дефиле трупа.

Непрегледне масе Београђана запоселе су тротоаре улице Краља Александра према Смедеревском Ђерму, као и са друге стране према Теразијама, Теразије и околне улице.

Тачно у 11 и по улазе на врата из дворске баште и појављују се на трибини: Претседник Чехословачке Републике, г. д-р Едуард Бенеш, Њ. В. Краљица Марија, Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле, Госпођа Бенеш, Њ. Кр. Вис. Кнегиња Олга, Краљевски Намесници г. г. д-р Раденко Станковић и д-р Иво Перовић, Претседник Владе г. д-р Милан Стојадиновић, чехословачки министар спољних послова г. д-р Камил Крофта, чехословачки посланик г. д-р Гирса, чланови свите Претседника Чехословачке Републике, Њ. Св. Патријарх Варнава и претставници осталих вероисповести. Десно од почасне трибине налазили су се чланови Краљевске владе, генералитет и адмиралитет, а лево дипломатски кор, сенатори и народни посланици. Иза њих остали високи државни функционери.

Појаву Претседника г. д-р Бенеша и чланова нашег Краљевског Дома поздравиле су масе бурним клицањем. Соколи испред Народне скупштине кликнули су трократно „Здраво!“.

Дефиле трупа почео је тачно у одређено време. Три ескадриле извиђачких авиона, иза њих седам тешких тромоторних бомбардера, у ванредном поретку, прелетели су доста ниско, са заглашном хуком, изнад мора посматрача, и изгубили се према Земуну.

Војнички парадни марш најављује долазак трупа. На челу поворке пролази на коњу Командант Београда генерал г. Војислав Томић, у походној униформи, са лентом Југословенске круне, са шлемом на глави, окружен својим штабом. Иза њега чета 21 пешадиског пука „Чехословачког“ са заставом, на којој је орден Карађорђевог звезде.

После тога се ређају, — крепким кораком, као један човек, задивљујући својом снагом и дисциплином — : питомци Војне академије, Пешадиска под-офицерска школа „Краљ Александар“, снажни и крупни морнари, — чија појава увек изазива делириум одушевљења —, пешадија Краљеве гарде у дивном поретку, — чију пуковску заставу поздрављају високи гости и великодостојници на трибини, као и огромне масе грађана.

После кратке паузе за њима наступају елитне јединице Краљеве гарде оба коњичка пука на поносним коњима, у беспрекорном оделу, са исуканим сабљама. Топот коњски и звуци фанfare изазивају визије челичних витезова из средњег века. Артилериски пук Краљеве гарде вратио нас је поново у модерно доба.

За њима је клизио батаљон бициклиста у поретку по четири. Наступа затим штаб Дунавске дивизије и војници 18 пешадијског пука „Сувоборског“, са музиком и пуковском заставом, коју сви поздрављају.

Моторизовани одреди контраавионске артилерије, тешка моторизована артилерија са дугачким топовским цевима, — које као да прете, — моторизовани мерзери, моторизована пешадија у камионима, група огромних рефлектора (чија стакла износе по метар и по у пречнику), — све последња реч технике, — остављали су неизгладив утисак титанске снаге.

Тешко би било рећи шта је више импоновало и изазивало одушевљење гледалаца: да ли хука авиона који су неустрашиво парали небо; ратнички изглед и мушки марш пешадије, чији су шлемови светлцуали на сунцу и шуме бајонета блистале изнад глава; витешко држање коњаника; или најмодернија моторизована артилерија. Сваки род војске и врсту оружја публика је урнебесно поздрављала.

Дефиле је трајао тачно један сат. Високи гости и великодостојници повукли су се са трибина.

Дефиле је оставио неодољив утисак и на дописнике страних листова. Тако дописник „Лидових новина“ г. Рихта пише, између осталог: „Било је довољно оно што смо видели па да се свако увери да је југословенска војска потпуно сачувала своју традицију... Ови млади, стасити, сјајно обучени војници свесни су на што их обавезује велико завештање победоносног страдања претходног поколења... Дух правог југословенског родољубља прожима како официре тако и редове...“

Савезници и пријатељи Југославије могу се са мном радовати због снаге југословенске војске и њезиног сталног напретка“.

„Ческо слово“ пише, поред осталог: „То је занеста сјајна војска... Ритам војног марша је јачи од звукова војне музике... Ефекат је огроман, војска је јединствена...“

СВЕЧАН РУЧАК У БЕЛОМ ДВОРУ

Кнез-Намесник Павле приредио је у част високих гостију свечан ручак у Белом Двору, коме су присуствовали: Претседник г. д-р Бенеш са госпођом и чехословачки великодостојници, Њ. В. Краљица Марија, Њ. Кр. Вис. Кнегиња Олга, Краљевски Намесници г. г. д-р Станковић и д-р Перовић са госпођом, Претседник Владе г. д-р Милан Стојадиновић са госпођом и многи југословенски високи функционери.

ОДЛИКОВАЊЕ Њ. В. КРАЉИЦЕ МАРИЈЕ, Њ. КР. ВИС. КНЕГИЊЕ ОЛГЕ И ГОСПОЂЕ БЕНЕШ

Пре ручка г. д-р Бенеш је предао у Белом Двору Њ. В. Краљици Марији и Њ. Кр. Вис. Кнегињи Олги највише одличје Чехословачке Републике ленту Белог лава I реда.

Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле предао је г-ђу Бенеш орден Св. Саве I реда.

СПЕЦИЈАЛНА АУДИЈЕНЦИЈА Г. Д-Р МИЛАНА СТОЈАДИНОВИЋА

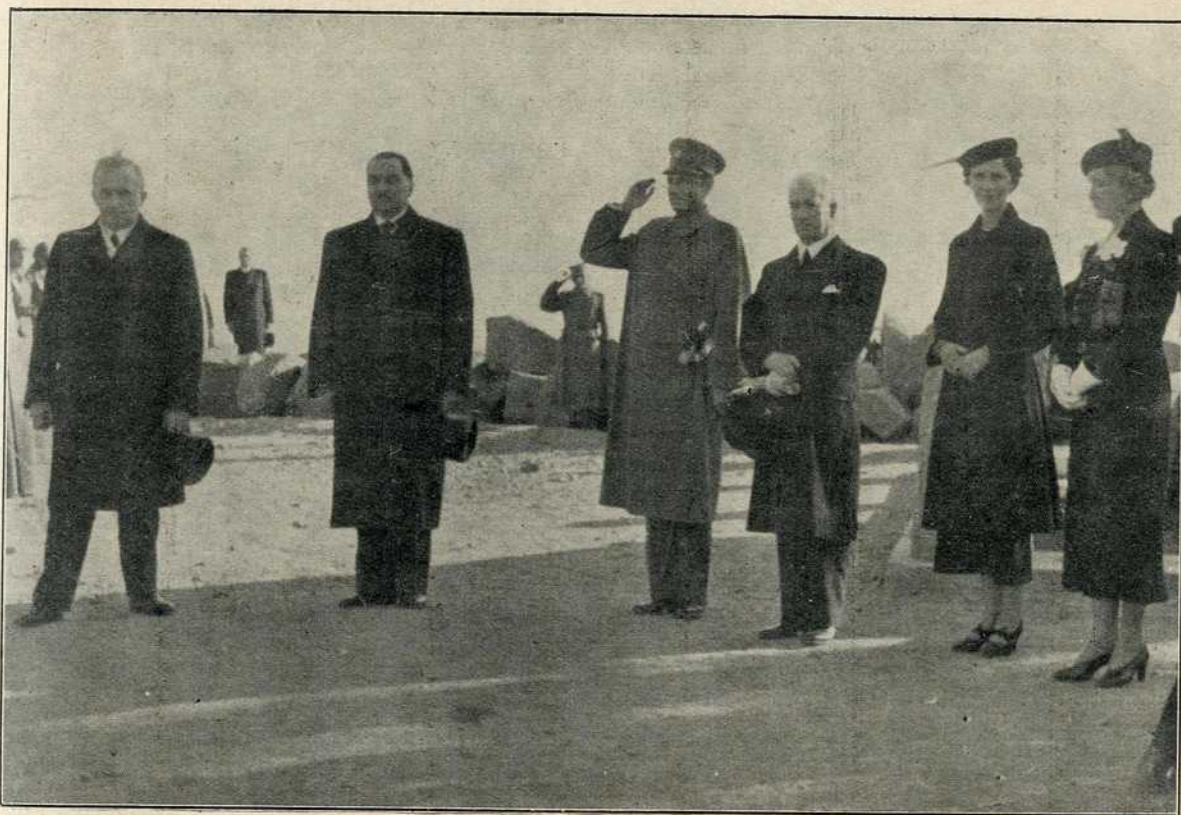
После ручка у 4 сата примио је г. д-р Бенеш у специјалну аудијенцију у старом Двору г. д-р Милана Стојадиновића, Претседника Министарског савета.

Г. Д-Р БЕНЕШ ОДЛИКУЈЕ КРАЉЕВСКЕ НАМЕСНИКЕ

У 6 часова посетио је г. д-р Бенеш Краљевске намеснике г. д-р Раденка Станковића и г. д-р Иву Перовића и предао им висока чехословачка одликовања ленте Белог лава I реда.

ПОКЛОНИ Г. Д-Р БЕНЕША Њ. В. КРАЉУ И Њ. КР. ВИС. КНЕЗУ-НАМЕСНИКУ

Приликом својих посета члановима Краљевског Дома г. д-р Бенеш је предао као поклон Њ. В. Краљу Петру II један златни путнички прибор, Њ. Кр. Вис. Кнезу-Намеснику Павлу уметнички израђен сервис од чешког кристала.

На Опленцу: Претседник Чехословачке Републике г. д-р Е. Бенеш, Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле, Њ. Кр. Вис. Кнегиња Олга, г-ђа Бенеш, претседник Краљевски владе г. д-р Милан Стојадиновић и чехословачки министар иностраних послова г. д-р К. Крофта

ЗВАНИЧНА ПОСЕТА Њ. В. КРАЉИЦИ МАРИЈИ И ОДЛИКОВАЊЕ Њ. В. КРАЉА ПЕТРА II

У 5 часова по подне Претседник г. д-р Бенеш са госпођом учинио је званичну посету Њ. В. Краљици Марији у Двору на Дедињу.

Њ. В. Краљица Марија приредила је високим гостима чај, коме су присуствовали Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле и Кнегиња Олга.

Том приликом је г. д-р Бенеш предао Њ. В. Краљу Петру II највиши чехословачки орден Белог лава I реда са огрлицом.

Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле поклатио је г. д-р Бенешу бронзану фигуру „Чобанче“ од вајара Томе Росандића.

ГАЛА ВЕЧЕРА У СТАРОМ ДВОРУ

Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле приредио је увече у Старом Двору, у част г. д-р Бенеша и г-ђе Бенеш, гала дине, коме су, поред високих чехословачких гостију, присуствовали: Њ. В. Краљица Марија, Њ. Кр. Вис. Кнегиња Олга, Краљевски Намесници г. д-р Станковић и д-р Перовић, Претседник Владе г. д-р Стојадиновић са госпођом, чехословачки мини-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

стар иностраних послова г. Крофта, чехословачки посланик г. Гирса и сви високи чехословачки функционери из свите Претседника Републике, Претседник Сената г. д-р Мажуранић, Претседник Народне Скупштине г. Стеван Ђирић, Претседник Општине г. Влада Илић са госпођом, сви министри, чланови Дипломатског кора, Командант Београда генерал г. Томић са госпођом, наш посланик у Прагу г. Протић, високи чиновници Двора, дворске даме г-ђа Хаџић и г-ђа Лозанић.

На тој вечери измењали су значајне здравице Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле и Претседник г. д-р Бенеш, које доносимо на уводном месту.

После вечере приређен је велики пријем, на коме је било неколико стотина званица.

ТРИУМФАЛАН ПУТ КРОЗ ШУМАДИЈУ

6 априла пре подне отпутовали су на Опленца, да се поклоне гробу Витешког Краља Александра, г. д-р Бенеш, г-ђа Бенеш, Кнез-Намесник Павле, Кнегиња Олга, Претседник Владе г. д-р Стојадиновић, чехословачки министар иностраних дела г. д-р Крофта, чехословачки високи функционери из пратње г. д-р Бенеша и многи југословенски високи функционери.

Успут их је народ свуда одушевљено поздрављао. Пут кроз Шумадију био је триумфалан. У Младеновцу и Тополи приређени су им свечани дочеци. Експлозије одушевљења народних маса избиле су и овде спонтано, као и у Београду.

Пошто су одали пошту сени Витешког Краља Ујединитеља, поворка чехословачких и југословенских достојанственика и високих функционера кренула се на Авалу, где су одали пошту гробу Незнаног јунака.

По повратку са Авале, приређен је интиман чај у старом Двору.

ГАЛА ВЕЧЕРА У ЧЕХОСЛОВАЧКОМ ПОСЛАНСТВУ

Претседник Чехословачке Републике г. д-р Бенеш и г-ђа Бенеш приредили су увече гала вечеру у палати Чехословачког посланства, којој су присуствовали исте високе званице као и на претходној гала вечери у старом Двору.

ИЗАСЛАНИЦИ САВЕЗА СОКОЛА КОД Г. Д-Р БЕНЕША

Сутрадан, 7 априла, Претседник г. д-р Бенеш примио је изасланике Савеза сокола са г. г. Ганглом и Паунковићем на челу. Они су му предали сребну урну пуну земље са Опленца. Г. Гангл је поздравно топлим речима г. Бенеша, и нагласио је да земља са Опленца, која се налази у урни, симболизује сва страдања и борбе које су Југословени поднели, удружени са браћом Чехословацима, под вођством пок. Краља и Претседника Ослободитеља Масарика.

Претседник г. д-р Бенеш одговорио је овим дирљивим говором:

„Захваљујем Вам на срдачном поздраву и драгоценом дару земље са Опленца коју ћу са пијететом и топлим љубављу чувати. Са Блаженопочившим Краљем Александром I био сам кроз целих осамнаест година у пуној, испреној и најинтимнијој сарадњи, без икаквог и најмањег размимоилажења.

Радује ме ваша присна и братска сарадња са Че-

хословачким Соколом, коме и сам припадам, и чије су мисли водиље смисао мога живота. Наставимо сви да и даље у томе духу и правцу деламо за срећну будућност наша два братска народа“.

Г. И Г-ЋА БЕНЕШ ОБИЛАЗЕ БЕОГРАДСКЕ МУЗЕЈЕ

Г. Бенеш и г-ђа Бенеш, пошто су примили претставнике чехословачке колоније у Београду, одвезли су се у Музеј Кнеза Плавла.

На улазу у Музеј дочекао их је Кнез-Намесник Павле и провео кроз све просторије показујући им уметничке и историјске знаменитости.

Затим су високи гости посетили и разгледали Војни музеј. На улазу их је сачекао управник Музеја генерал г. Вуковић и спровео кроз све одаје Музеја.

ПОКЛОН Г. Д-Р БЕНЕША БЕОГРАДСКОЈ СИРОТИЊИ

Пред свој одлазак из Београда г. д-р Едуард Бенеш предао је 50.000.— динара, да се подели си-

БЕОГРАД СРДАЧНО ИСПРАЋА ВИСОКЕ ГОСТЕ

После подне су београдске улице биле препуне света као и оног дана када су дошли високи гости. Свуда дуж улица, од старог Двора до железничке станице, са леве стране, постројени шпалири војника, соколи, ђаци са заставицама; огромне масе народа притиснуле су тротоаре поред тих улица и све околне улице. Улице и зграде биле су искићене цвећем, као и приликом дочека. Железничка станица исто тако.

У 4 часа кренули су аутомобили из старог Двора, истим редом као и приликом доласка са железничке станице.

Френетично клицање грађана проломило се пред Двором када се појавио аутомобил Претседника г. Бенеша и Кнеза-Намесника, а за њима аутомобил г-ђе Бенеш и Кнегиње Олге, затим Краљевских намесника г. г. д-р Станковића и д-р Перовића, чехословачког министра иностраних послова г. Крофте и Претседника Владе г. д-р Стојадиновића, чехословачког посланика г. Гирсе и т. д. То се клицање преносило као огроман талас кроз све улице до железничке станице.

На железничкој станици искупили су се југословенски и чехословачки високи функционери да испрате драге госте. Био је и Њ. Св. Патријарх г. Варнава, Претседник Општине г. Влада Илић, начелник Генералштаба армијски генерал г. Милутин Недић, сви министри, генералитет и адмиралитет, чланови Дипломатског кора, претставници чехословачке колоније.

Претседник г. Бенеш и г-ђа Бенеш опростили су се пред полазак воза срдачно и дирљиво са Кнезом-Намесником и Кнегињом Олгом, са Претседником Владе г. д-р Стојадиновићем, Претседником Општине г. Владом Илићем и са свима великодостојницима редом.

И кад је ушао у воз, Претседник г. Бенеш изменио је кроз прозор неколико срдачних речи са Кнезом-Намесником Павлом.

Музика интонира чехословачку химну. Воз полази тачно у 4 сата и 5 минута. Г. д-р Бенеш маше руком кроз прозор и поздравља дуго, док се год воз није изгубио. Са перона, руке Кнеза-Намесника,

Кнегиње Олге, Претседника Владе и осталих великодостојника неуморно и срдечно одговарају на поздрав. Братске руке Чехословачке и Југославије, које су увек пружене једне према другима, и на поздрав у добру и на помоћ злу.

Специјални воз одвезао је високе госте преко Винковаца, Загреба и Марибора за братску Чехословачку. На свима југословенским станицама претставници власти и масе народа дочекивали су одушевљено и испраћали топло Претседника братске Чехословачке г. Бенеша и његову госпођу.

Са ведрим лицем, уверен у снагу Југославије и

За време боравка у Београду Претседника Чехословачке Републике, Његове Ексцеленције Господина Едуарда Бенеша, вођени су политички разговори између Претседника Републике и чехословачког министра иностраних послова, г. Камила Крофте с једне стране и Његовог Краљевског Височанства Кнеза Намесника Павла и Господина Претседника Министарског савета Милана Стојадиновића с друге стране.

Размотрена су сва питања која имају везе са односима између двеју земаља, као и проблеми који се тичу садашње међународне ситуације у Европи.

Претседник Чехословачке Републике г. д-р Е. Бенеш срдечно се рукује са Њ. Кр. Вис. Кнезом-Намесником Павлом на београдској железничкој станици пред повратак у Праг

њено одано пријатељство према Чехословачкој, напустио је г. д-р Едуард Бенеш нашу земљу. Својим кратким боравком успео је да појача још више љубав према браћи Чехословацима, коју сваки Југословен носи у својој души, као саставни део свога националног и политичког Вјерују.

КНЕЗ-НАМЕСНИК ПАВЛЕ ПОСЕТИЋЕ УСКОРО ПРАГ

ЗВАНИЧНО САОПШТЕЊЕ О РАЗГОВОРИМА Г.
д-р БЕНЕША У БЕОГРАДУ

Издато је ово званично саопштење о посети г. др. Едуарда Бенеша:

Поново су потврђене и подвучене недавне одлуке Сталног савета држава Мале антанте.

Овом првом службеном посетом чехословачког Државног Поглавара југословенској нацији поново је запечаћено нераздвојно уско пријатељство и братски савез. Службено путовање Његовог Краљевског Височанства Кнеза Намесника Павла у Праг, чији ће датум ускоро бити утврђен, и којим ће Кнез Павле вратити посету Претседнику Чехословачке Републике, биће нова потврда и нова манифестација јединства погледа, политике и циљева двају братских народа и двеју братских држава, неразделиво међусобно везаних и за будућност.

Рођендан Претседника Чехословачке Републике г. д-р Бенеша прослављен је у Београду

Г. д-р Едуард Бенеш на одмору

28 маја прослављен је у Београду свечано 54 рођендан Претседника Чехословачке Републике г. д-р Едуарда Бенеша. У великој сали Коларчевог универзитета одржана је увече свечана прослава, којој су присуствовали чланови чехословачке колоније и многи угледни грађани Београда. Оркестар Краљеве гарде отсвирао је чехословачку, а затим југословенску химну. Испред говорнице стајала је слика г. д-р Бенеша, уоквирена у чехословачку и југословенску тробојницу.

Претседник Скупштине и претседник Савеза југословенско-чехословачких лига г. Стеван Ђирић гово-

рио је о Бенешу, истичући његове изванредне способности, које су га довеле до највишег положаја у држави. Истиче да и Југословени исто толико цене г. Бенеша колико и Чехословаци. Ми се већ данас, — рекао је г. Ђирић — дивимо Претседнику Бенешу као историјској личности. Његове заслуге око стварања и вођења слободне чехословачке државе непобитне су. Оне су му већ данас осигурале једно од највиднијих места у историји братског народа. За све људе који умеју да цене велика дела чини нарочито драг бити савремеником истински великих људи и посматрати их на делу.

У Претседнику Бенешу мора свако поштовати и хуманог човека. Хумани принципи све више превлађују и у међународном животу. Својим погледима Бенеш се уздигао изнад националног политичара и он припада целом културном свету.

Југословени желе слављенику свако добро. Утолико више што осећају да је Бенеш исто толико наш колико и чехословачки.

После г. Ђирића одржао је краћи говор потпретседник Савеза југословенско-чехословачких лига и претседник Југословенско-чехословачке лиге у Београду г. Љубомир Хофмановић, начелник Министарства социјалне политике и народног здравља. Описао је посету југословенске делегације г. д-р Бенешу у његовој резиденцији на Храчанима.

У име ђака који су студирали у Чехословачкој говорио је г. д-р Милорад Врачевић и истакао велики утицај који је имао г. Бенеш на југословенску омладину, као узорни професор и учитељ и заштитник југословенских студената.

Г. Франтишек Зајц, у име чехословачке колоније, подвукао је братску љубав између Чехословака и Југословена, која је постала већ светиња.

Чехословачки посланик г. д-р Вацлав Гирса захвалио се топлим речима говорницима. Срећан је што може данас бити сведок оволике популарности коју ужива у Југославији г. д-р Бенеш. Чехословачка ће и даље ићи раме уз раме са Југославијом у раду на осигурању мира. Професор Универзитета г. д-р Грга Новак одржао је предавање о Бенешовој личности и делима.

Оркестар Краљеве гарде извео је неколико дела чехословачке музике.

Посета турских државника Београду

— Г.г. Исмет Инени, Претседник турске владе, и д-р Ружди Арас, турски министар иностраних послова, на својим састанцима са г. д-р Миланом Стојадиновићем утврђују да засебни уговори Југославије са Бугарском и Италијом стоје у складу са принципима Балканског споразума и Друштва народа —

Турски државници г. г. Исмет Инени, Претседник владе, и д-р Ружди Арас, Министар иностраних послова, боравили су у Београду неколико дана, од 11 априла увече па до 15 априла ов. г. Посета је била

Турски државници и наш Претседник Владе и овом приликом су са задовољством констатовали да везе које вежу државе Балканског споразума међусобно, — као и Балкански споразум као целину са

Претседник владе Турске републике г. Инени, претседник југословенске Краљевске владе г. д-р Милан Стојадиновић, претседник Народне скупштине г. С. Ђирић, турски министар иностраних послова г. Ружди Арас и министар саобраћаја г. д-р Мехмед Спахо у дворани Народне скупштине

више акт куртоазije: Претставници Турске вратили су посету коју је г. д-р Милан Стојадиновић, Претседник југословенске владе, учинио Турској прошле године.

Али је ова посета имала и политички карактер. Претресана су сва спољно-политичка питања која интересују обе земље, а нарочито нови моменти у спољној политици и ситуација која је настала после закључења југословенско-бугарског и југословенско-италијанског споразума.

Малом антантом, са великим европским савезницама и са Друштвом народа, — нису ничим ослабљене. Нове међународне обавезе које су на себе примиле у последње време Југославија и Турска, а нарочито последњи уговори Југославије са њеним суседима, констатовано је, одговарају потпуно заједничким спољно-политичким циљевима, извршене су у оквиру Балканског споразума и у духу Друштва народа. Споразуми које је Југославија створила са својим суседима, Бугарима и Италијанима, дошли су као после-

лица препорука које су чланови Балканског споразума редиговали на последњем заједничком састанку у Атини.

После јасног и категоричког одобрења које је југословенска спољна политика добила од савезника из Мале антанте на последњем састанку Савета Мале антанте и приликом посете Претседника Чехословачке Републике, долази сад такво одобравање и од чланова Балканског споразума у виду претставника пријатељске Турске, која би имала највише разлога да се узнемири када би политика које од њених савезница дошла у несклад са принципима Балканског споразума и Друштва народа.

Тиме је поново потврђено да је Балкански споразум у складу са Малом антантом, и остаје и даље њена природна допуна.

Турске заставе са белим полумесеком и звездом, које су лепршале весело ових дана у Београду, давале су свима категорички на знање да се сарадња између чланова Балканског споразума, — која је обележена пактом од 9 фебруара 1934, — продубљује и оквир те сарадње проширује без икакве промене основних принципа на којима је изграђена међународна сарадња и мир Европе.

Кемалова Турска, — која је радикално раскрстила сваке везе са традицијама Отоманске Империје, која се из основе препородила на националистичким принципима модерних народа, — ужива у нашем народу огромне симпатије и дивљење. Те симпатије и то дивљење исказивали су Југословени према претставницима те напредне и мирољубиве Турске г. г. Исмету Инени-у и д-р Ружди Арасу свуда где су се год турски државници појавили.

Дочек на железничкој станици, — која је била искићена цвећем, зеленилом и турским и југословенским заставама, — био је топао и свечан. Дочеку су присуствовали сви чланови владе са г. д-р Стојадиновићем на челу, чланови Дипломатског кора, виши чиновници Министарства иностраних послова, месни одбор Југословенске радикалне заједнице. Дуж перона била је постројена почасна чета војника са заставом и музиком.

Воз са високим гостима стигао је нешто после 9 и по часова увече. Са Претседником турске владе г. Инением допутовала је и његова супруга г-ђа Инени. После срдачних поздрава са високим гостима, турски државници, — у пратњи г. д-р Стојадиновића, Претседника Владе, и генерала г. Марића, Министра војног, — извршили су смотру почасне чете војника. Музика је интонирала турску химну.

Када су се високи гости појавили у аутомобилима на Вилсоновом тргу, били су топло поздрављени од грађана.

Сутрадан, 12 априла, турски државници уписали су се прво у дворске књиге, па су после имали састанак са г. д-р Стојадиновићем у Министарству спољних послова.

У подне је Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле примио у аудијенцију г. Исмета Инениа, а одмах затим г. д-р Ружди Араса.

Кнез-Намесник Павле је приредио ручак у част високих гостију у Белом Двору.

После подне је Њ. В. Краљица Марија приредила чај у Двору на Дедињу у част високих гостију.

Турски државници, у пратњи г. д-р М. Стојадиновића и још неколико југословенских високих функционера, посетили су предвече Народну скупштину, где су свечано дочекани. Разгледали су пажљиво скупштинске сале.

Увече је г. д-р Милан Стојадиновић приредио га-ла вечеру у Гардијском дому, на којој су југословенски и турски премијер измењали топле и значајне здравице. Претседник југословенске владе г. д-р Стојадиновић је, између осталог, рекао:

„Посета Ваше Ексцеленције Београду није само манифестација трајног и искреног пријатељства између две наше земље. Она је у исто време израз наше заједничке жеље да се настави, учврсти и прошири мирољубива и стваралачка политика, коју смо развијали у оквиру Балканског споразума, а коју тако срећно допуњује Мала антанта“.

У свом одговору г. Исмет Инени је, између осталог, нагласио:

„Срећан сам што могу да констатујем приликом нашег састанка да се Балкански споразум, чијем су стварању и развоју Југославија и Турска са својим другим савезницима допринели са толико усрдности, данас налази у пуном полету и да је до највећег степена способан да изврши значајни задатак који му се поставља...“

Исто тако у том духу помињу се и два споразума што их је Југославија толико срећно закључила са двама земљама, које су уједно и њени суседи и суседи Турске и с којима одржавамо у исто време пријатељске односе. Сви споразуми, сви уговори који наилазе у оквиру постојећих обавеза чланова Балканског споразума било као целина, било посебице и од других држава очигледно су истовремено и драгоцен прилог ствари мира како балканског тако и међународног. Интереси који везују чланове нашег споразума сједињене у међусобном поверењу тиме да се никад не јавља нескладна нота у вођењу спољних послова, интересују целу заједницу“.

Приликом боравка турских државника у Београду свечано је отворена изложба савремене турске уметности у Музеју Кнеза Павла, о којој доносимо опширнији извештај у уметничкој хроници.

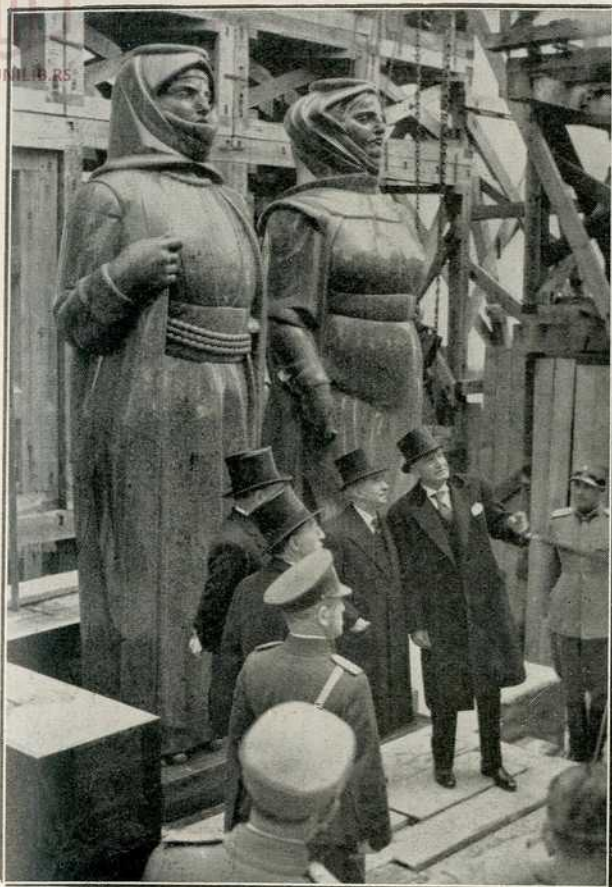
Турски државници обишли су аеродром, Завод за израду новчаница, Индустрију авионских мотора у Раковници и касарне Краљеве гарде.

За време свог боравка у Београду, турски државници су посетили Оплепац, где су одали пошту сени Витешког Краља Александра, а затим Авалу, где су се поклонили гробу Незнаног јунака.

15 априла отпутовали су турски државници из Београда и обишли су Крагујевац, Краљево и Врњачку Бању, где су свуда били срдачно и одушевљено дочекивани. После тога су отишли у Сарајево, где су дочекани нарочито топло и поздрављени од широких народних маса. Из Сарајева су продужили пут за Дубровник и обишли нашу Јадранску обалу.

Турски државници су се вратили преко Херцеговине, Босне и Шумадије поново у Београд 19 априла, где су опет свечано дочекани. Претседник Владе

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Турски државници разгледају радове изградње гроба Незнаног Јунака на Авали

проистичу из пактова, потписаних од стране двеју држава као и проучавању њихових посебних обавеза и то, како оних уговорених раније тако и оних закључених у последње време са трећим државама. Са задовољством су увидели да све те обавезе у потпуности одговарају циљу, коме тежи спољна политика двеју држава у оквиру Балканског споразума и сходно Пакту Друштва народа и констатовали су да ова сарадња најбоље служи како интересима њихових земаља тако и интересима општег мира.

„КО ДИРНЕ У ГРАНИЦЕ БАЛКАНСКИХ ДРЖАВА, СПРЖИЋЕ ГА СУНЦЕ“ — ПОРУЧУЈЕ Г. КЕМАЛ АТАТУРК

Да употпуни везе са државама Балканског споразума, г. Исмет Инени посетио је и Атину крајем маја.

Колика је верност Турске према Балканском споразуму најбоље је изразио Претседник Турске Републике г. Кемал Ататурк у посланици коју је упутио у Атину приликом ове посете:

„Границе свих савезничких балканских држава претстављају једну једину границу.

Они који би дирали те границе изложили би се зрацима сунца који би их спржили.

Саветујем им да се чувају!

То је база на којој ће се балканско пријатељство употпунити и у томе се састоје човечни и цивилизацијски циљеви тога пријатељства.“

Ове речи могу се сматрати као најбољи коментар београдских разговора између претставника Турске и Југославије.

г. д-р Стојадиновић пиредио је турским гостима интимну вечеру у Министарству спољних послова.

После вечере високи гости одвезли су се на железничку станицу и у 11,40 часова отпутовали за Цариград. На станици им је приређен свечан испраћај.

ЗВАНИЧНО САОПШТЕЊЕ О ПОСЕТИ ТУРСКИХ ДРЖАВНИКА

Посета Београду Његове Екселенције г. Исмета Инени, Претседника Министарског савета, и Његове Екселенције г. др. Ружди Араса, Министра иностраних послова Турске, омогућила је размену гледишта између турских државника и Претседника Министарског савета и Министра иностраних послова Југославије, Његове Екселенције г. др. Милана М. Стојадиновића.

Три државника у току својих састанака могли су и овога пута да утврде потпуну сагласност заједничких интереса двеју држава и савршену истоветност својих погледа на сва питања која су била предмет њихових разговора.

Сем тога, они су приступили проучавању стања у коме се налазе њихове међународне обавезе које

Сретен Стојановић: „Глава младића“ (Музеј кнеза Павла)

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNIBE.RS

Београдски састанак Парламентарне уније Мале антанте

Парламентарна унија Мале антанте створена је 1 децембра 1936 на оснивачком састанку у Букурешту. Тада је закључено да се радна конференција одржи у Београду почетком маја ове године. Циљ је ове Уније да негује и учвршћује пријатељске везе између Чехословачке, Румуније и Југославије, да на повременим састанцима парламентарци ове три државе узму у претрес заједничка питања и донесу потребне резолуције. Приликом тих састанака парламентарци упознају земљу у којој се састају кратким излетима.

На радну конференцију стигли су чехословачки и румунски парламентарци 6 маја у Београд.

Румунску делегацију сачињавало је 27 чланова румунског парламента, скупштине и сената. На челу делегације налази ли су се: г. Никола Савеану, претседник скупштине; г. Александру Сандулеску, потпретседник сената; и г. Петре Гјаца, потпретседник скупштине.

На челу чехословачке делегације налазио се г. Јан Малипетр, претседник скупштине; г. Марковић, потпретседник скупштине; и г. д-р Франтишек Соукуп, претседник сената.

Југословенски посланици и сенатори, на челу са г. д-р Желимиром Мажуранићем, претседником Сената, и г. Стеваном Ђирићем, претседником Народне скупштине, приредили су свечан дочек румунским и чехословачким парламентарцима.

Чехословачки и румунски гости уписали су се у дворске књиге, посетили су Оплепац и положили венце на гроб Витешког Краља Александра, а затим су посетили Авалу и положили венце на гроб Незнаог јунака.

Претседник Скупштине г. Стеван Ђирић и претседник Сената г. Желимир Мажуранић приредили су у част чехословачких и румунских гостију свечану вечеру у палати Народне скупштине. На тој вечери одржали су значајне здравице: Претседник југословенског Сената г. Ж. Мажуранић, претседник чехословачке народне скупштине г. Јан Малипетр и претседник румунске народне скупштине г. Никола Савеану.

БУРНЕ МАНИФЕСТАЦИЈЕ ЧЕХОСЛОВАЧКО-РУМУНСКО-ЈУГОСЛОВЕНСКОГ ПРИЈАТЕЉСТВА НА СВЕЧАНОЈ СЕДНИЦИ

Сутрадан 7 маја поподне одржана је заједничка свечана седница у дворани Народне скупштине. Говорили су: г. Стеван Ђирић, претседник југословенске Народне скупштине, који је срдачно поздравио госте и истакао значај ових заједничких састанака парламентарца Мале антанте; г. Желимир Мажуранић, претседник југословенског Сената; г. Јан Малипетр, претседник чехословачке скупштине; г. Н. Савеану,

претседник румунске скупштине; г. д-р Франтишек Соукуп, претседник чехословачког сената; г. Сандулеску, потпретседник румунског сената. Сви су говорници изражавали дубока осећања пријатељства која вежу све три земље и евоцирали тешке успомене из доба борби за стварање наших држава.

Листу говорника завршио је Претседник југословенске владе г. д-р Милан Стојадиновић, који је ватреним речима подвукао да су везе између Чехословачке, Румуније и Југославије, — које су сковане под тешким и славним околностима, у пресудним тренутцима наше заједничке историје, — трајне и неразрешиве.

Сви су говорници поздрављани френетично. Клицало је одушевљено Чехословачкој, Румунији и Југославији и њиховим поглаварима. Манифестације чехословачко-румунско-југословенског пријатељства избијале су спонтано.

Г. ВЛАДА ИЛИЋ, ПРЕТСЕДНИК БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНЕ, ПРИРЕДИО ЈЕ РУЧАК У ЧАСТ ПАРЛАМЕНТАРАЦА МАЛЕ АНТАНТЕ

Претседник Београдске општине г. Влада Илић приредио је свечан ручак код „Српског краља“ у част парламентарца Мале антанте. Ручку су присуствовали, поред чехословачких и румунских гостију и претставника југословенске Народне скупштине и Сената, још и ове високе званице: г. д-р Мехмед Спахо, Министар саобраћаја; г. д-р Милан Врбанић, Министар трговине и индустрије (који су претстављали Краљевску владу); румунски посланик на нашем Двору г. Виктор Кадере; чехословачки посланик на нашем Двору г. д-р Вацлав Гирса; г. д-р Владимир Ђоровић, претседник Југословенско-чехословачке лиге, бригадни генерал г. Владимир Милојковић, у име команданта Београда.

У име Градског поглаварства Београд, поред Претседника г. Владе Илића, био је присутан и Потпретседник г. Драгољуб Тодоровић и градски већници: г.г. Живан Ранковић, Милорад Симовић, д-р Душан Калановић, д-р Владимир Николић, д-р Илија Бацковић, Ђура Бајаловић, Мориц Демајо, Божидар Матовић, Милан Костић, Павле Кара-Радовановић, Бранко Поповић и други.

Од виших чиновника били су присутни: г.г. Божа Павловић, директор Општег одељења; Бора Поповић, директор Дирекције трамваја и осветљења; Љубомир Нинић, шеф кабинета Претседника Општине, итд.

ЗДРАВИЦА Г. ВЛАДЕ ИЛИЋА, ПРЕТСЕДНИКА БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНЕ

У току банкета узео је реч Претседник Општине г. Влада Илић и наздравио својим гостима ови срдачним речима:

— Испуњен сам радошћу коју ми пружа ова изванредна прилика да као претседник југословенске престонице поздравим срдачном добродошлицом еминентне претставнике Сената и Парламента Чехословачке Републике и Краљевине Румуније који су дошли да учине званичну посету југословенском Народном претставништву и тиме још једном посведоче дубоко и трајно пријатељство наше три земље.

Повезани истим интересима и идеалима народа наше три земље, а у првом реду њихови народни претставници позвани су да продуже досадашњи интензивни рад на међусобном бољем упознавању и да личним додиром заснују основе најинтензивније сарадње на законодавном пољу и још више повећају срдачност односа који постоје између наше државе и осталих чланица Мале антанте која се као међународни чинилац допуњује Малом антантом штампе и Малом антантом народних претставника.

„УСКОРО ЋЕ СЕ ОСТВАРИТИ МАЛА АНТАНТА ГРАДОВА“

Ускоро, надам се, оствариће се и Мала антанта градова, као носилац привредног и културног напретка градова наших пријатељских земаља, која ће имати да да потстрека убрзавању тока узајамне сарадње, а потом што обилнијој размени добара и чешћим пријатељским посетама. Цео културни и друштвени живот наших земаља треба да буде прожет идејом Мале антанте.

Верујем да ће та идеја сваким даном бити стварнија и да ће после остварења Савеза градова Мале антанте следовати и остварење другог, оног чији ће циљ бити што чвршће духовно јединство и што јача сдбрана и безбедност наших савезничких народа.

Као и увек до сада, Београд, који уме да цени верне и искрене пријатеље, радује се посети. Поздрављајући вас преко мене, он упућује своје поздраве братском чехословачком и савезничком румунском народу. Дижем ову чашу у здравље Њ. В. Краља Карола II Краља Румуније и Његове Екселенције Претседника Чехословачке Републике г. др. Бенеша.

Пијем у Ваше здравље, господе сенатори и народни посланици, и за величину и напредак наших земаља. Живели!

„БЕОГРАД—БУКУРЕШТ—ПРАГ ЖИВИ СУ ДОКАЗ НАШЕГ ПОЛЕТА И СНАГЕ“ — ИЗЈАВЉУЈЕ Г. МАРКОВИЋ, ПОТПРЕТСЕДНИК ЧЕХОСЛОВАЧКЕ СКУПШТИНЕ

На говор г. В. Илића одговорио је г. Марковић, потпретседник чехословачке Народне скупштине, овим говором:

Захваљујемо Вам на срдачним речима које сте изговорили, као и на томе што сте нам дали прилику да искажемо своје дивљење величанственом развоју Вашег лепог Београда.

Београд, Букурешт, Праг: имена трију градова која су у доба нашег робовања у Аустро-Угарској за нас подјармљене претстављала наду и веру.

Београд, Букурешт, Праг: три престонице независних и пријатељских држава које су данас за нас, слободне и уједињене, живи доказ нашег полета и наше снаге.

Овога лета ће се напунити 27 година од када ми је пошло за руком да стварим једну од својих нај-

топлијих жеља, те да први пут видим југословенску престоницу на Дунаву Доцније сам поново дошао, 1922 године и године 1928. Да запрепашујућега развоја, да величанственог рашћења! Да импозантног доказа о томе шта може да учини крајњи напор духовних и материјалних снага једног слободног и уједињеног народа!

Видимо са радошћу колико су прасли обим и моћ ваше тврђаве на Дунаву која је уједно — допустите ми да то кажем — наша јужна тврђава. Наша је радост још потпунија због тога што нам се дало да дођемо код вас преко наше чехословачке Братиславе којој су ослобођење и уједињење стваралачких снага наше нације дали могућности да се развије у верну чехословачку северну стражу на Дунаву.

Спојени моћним пловним током Дунава, чувамо према томе стражу, ми на северу, ви Југословени на југу, а наша Браћа Румуни на истоку; чувамо стражу да бисмо одржали и одбрањили, здруживањем својих снага, дело правде. Вечност тога дела гарантује како нама, народима Мале антанте, тако и другим подунавским државама, потпуни и слободни развој, настављање стваралачких напора, благостање, али и могућности за плодну умну сарадњу и за корисчу сарадњу на привредном пољу.

Дижем чашу величини и полету Београда, срећни његовог грађанства, у Ваше здравље и у Ваш лични успех, Господине Претседниче, као и за здравље и успех Ваших сарадника. Наздар! Живели!

ПРЕТСТАВНИК РУМУНСКОГ ПАРЛАМЕНТА Г. ГИЈАЦА ИЗЛАЖЕ ОСНОВНЕ ПРИНЦИПЕ МАЛЕ АНТАНТЕ

После потпретседника чехословачког парламента г. Марковића, узео је реч потпретседник румунског парламента г. Петар Гијаца, који је рекао:

Као и ви сви, ја сам дубоко узбуђен испољавањем искреног и непоколебивога пријатељства које се на диван начин показало у току састанка Мале антанте у Београду.

Певршни посматрачи у овим састанцима виде само спољни, свечани изглед; али за нас, претставнике трију земаља, чија је судбина заједничка, ови састанци се уздижу до висине сталних симбола. Судбина је одлучила да упркос завојевачких владавина, које су изгледале вечне, ми заједнички страдамо, бори се и заједнички се жртвујемо за слободу, па да здружени дочекамо дан нашег ослобођења у знаку Националне правде.

Велика заслуга наших претходника, који су испред сваког пролазног интереса стављали јуначку жртву — следећа је: ми смо разумели логику судбине и ми смо у себи самима нашли, нашли у органском јединству наших савести потребну снагу да идемо напред, отвореним путем у перспективе историје.

Данас као год и јуче они који нам завиде на нашој снази, солидарности и на пресудној улози коју може играти Мала антанта у политичкој и економској конфигурацији Европе покушаће да ослабе снагу наше акције.

Излишан напор! Пуста варка!

Изражавајући јединствену вољу народа које претстављамо, ми парламентарци трију земаља окуп-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

љени у Београду поново афирмирамо своје непоколебиво поверење у основне принципе који су били и који ће увек бити основа Мале антанте:

1) Одбрана интегритета националних граница помоћу духовне солидарности и оружане снаге.

2) Развој персоналитета трију нација благодарећи унутрашњој друштвеној хармонији и пријатељским односима према суседним земљама.

3) Поштовање уговора и савеза са Француском и Енглеском у пацифистичком округу и под покровитељством Друштва народа.

Ја морам подвући са великим задовољством похвалу коју је тим поводом одао, на јучерашњој свечаној седници Скупштине, председник г. Ђирић. Посматран у тој трострукој светлости овај састанак

Мале антанте у Београду претставља догађај од битне важности у европској политици.

Ми легитимни претставници Југославије, Чехословачке и Румуније прскламовали смо са свом чврстином наших убеђења вредност националне и парламентарне демократије засноване на принципима поштовања слободе и друштвене правичности.

Господине председниче, госпође и господо!

А сада пре него што се растанемо, румунски парламентарци, дубоко узбуђени срдачним и сјајним дочеком који им је указан од стране грађанства и општине, изражавају кроз ове моје речи своју искрену захвалност.

Ја дижем чашу за напредак Југославије и за победу принципа на којима почива Мала антанта.

Београд (хотел „Српски краљ“) сликан из Уметничког павиљона „Двијета Зузорић“. Напред: „Фонтана“, уметнички рад г. Драг. Арамбашића

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Барон фон Нојрат, немачки министар иностраних дела, посетио је Београд

— Није потписан никакав споразум, али су расветљена многа крупна питања и констатована потреба јаче сарадње у циљу учвршћења општег мира —

Београд је у последње време заиста постао центар европске дипломатске активности, као што подвлаче европски листови пишући о посетама високих државника Престоници Југославије. Претставници готово свих држава које имају заједничких интереса са Југославијом посетили су Београд, шаржирани крупним дипломатским мисијама. Зато такве посете нису више сензација, него се и у европској штампи бележе као природна последица специјалне важности коју је Југославија добила у новој европској политици.

Тако је третирана и посета претставника Не-

гледу била од штете по међународне обавезе ни једне ни друге државе, које су примљене раније разним међународним уговорима.

Нарочито је на конференцијама између барона фон Нојрата и г. д-р Милана Стојадиновића било говора о развијању и проширењу привредних веза између Југославије и Немачке, пошто се наше две државе у многим привредно допуњују: Немачкој су потребне сировине и аграрни производи, а нама индустријски производи. У таквим приликама, привредни споразум намеће се сам од себе.

Долазак немачког министра иностраних послова г. фон Нојрата у Београд: лево, на земунском аеродрому г.г. фон Нојрат, д-р Милан Стојадиновић и Министар војске и морнарице генерал Марић, десно, г.г. фон Нојрат и д-р Милан Стојадиновић у кабинету Претседништва владе

мачке барона Константина фон Нојрата, немачког Министра иностраних дела, у европској јавности, са пуно интереса и пажње.

Ова посета није имала за циљ склапање никаквог уговора или споразума, ни привредног ни политичког. Извршена је само измена мисли између барона фон Нојрата и г. д-р Милана Стојадиновића о свима питањима која интересују Југославију и Немачку. Констатована је са обе стране потреба и добра воља да се сарадња између ове две државе прошири и продуби, наравно у оквиру европске мирољубиве политике, како би послужила смирењу прилика у овом делу Европе.

Оваква сарадња била би корисна, констатовано је, и по Југославију и по Немачку, а не би ни у ком по-

Иако није потписан у Београду никакав споразум, ипак је посета барона фон Нојрата имала значајних политичких последица, а у даљој будућности имаће и више: створена је атмосфера поверења између Југославије и Немачке, у којој се многа значајна питања могу лакше решавати; расветљена су многа крупна питања и указано је на путеве који воде ка њиховом решењу.

* * *

Барон фон Нојрат је искусни дипломата са великим везама у иностранству и огромним поверењем у Немачкој. Он оличава у себи донекле све фазе немачке спољне политике од свршетка светског рата до данас. Увек је био на површини, са одређеним ста-

вом, као дипломата од инстинкта и са дипломатским традицијама (и његови су претци вршили важне дипломатске мисије).

Барон фон Нојрат постављен је 1919 године за посланика у Копенхагену; две године доцније постао је амбасадор у Риму, а 1930 године премештен је за амбасадора у Лондону. Министар спољних послова постао је 2 јуна 1932 године у кабинету г. Папена, и од тада је непрекидно на том деликатном положају, без обзира на буре које су беснеле у немачкој унутрашњој политици и измениле из основе немачки политички систем.

* * *

Министар спољних послова Немачког Рајха барон Константин фон Нојрат дошао је у Београд 7 јуна и задржао се овде 3 дана. Наше и немачке заставе вијале су се на свима државним зградама у Београду и Земуну. На земунском аеродрому приређен му је врло свечан дочек.

Дочеку су присуствовали: Претседник Владе г. д-р Милан Стојадиновић, Министар војни генерал г. Љубомир Марић, немачки посланик на нашем Двору г. Виктор фон Херен са вишим чиновницима Посланства и угледним претставницима Немачке, мађарски, аустријски и бугарски посланик, командант Београда генерал г. Томић, командант Дунавске дивизије генерал г. Петар Арачић, виши чиновници Министарства иностраних дела, претседник Немачко-Југословенског друштва г. Станоје Станојевић, претставници немачких мањина у Југославији и делегати немачке колоније у Београду, Земуну и околини, школска деца из околних немачких школа.

У 11,45 часова спустила су се на аеродром два велика тромоторна авиона. Из првог авиона изашао је барон фон Нојрат, а за њим његови пратиоци.

Барон фон Нојрат поздравио се срдечно са Претседником Владе г. д-р Стојадиновићем и свима присутним високим функционерима.

Музика је интонирала немачку химну „Дојчланд, Дојчланд ибер алес“ и национал-социјалистичку „Хорст Веселову песму“, а затим југословенску државну химну.

Барон фон Нојрат обишао је почасну чету 18 пука „Суворорског“, која је била постројена испред зграде аеродрома.

Немачка деца поздравила су веселим поклицима барона фон Нојрата и он је раздрагано одговарао хитлеровским поздравом, подижући десну руку у вис. Када је високи гост прошао поред девојчица из земунског предграђа, био је засут цвећем и поздрављен бурним усклицима. Господин фон Нојрат је застао и помиловао неколико девојчица.

Аутомобил са бароном фон Нојратом и Претседником Владе г. д-р Стојадиновићем отклизио је за Београд.

Пошто се одморио у стану који му је додељен, господин барон фон Нојрат одвезао се у Маршалат Двора, где се уписао у дворске књиге.

После подне посетио је немачко војничко гробље на Бановом Брду, у друштву немачког посланика г. фон Херена, и одао почаст изгинулим немачким ратницима.

После тога је барон фон Нојрат имао дужи састанак са г. д-р Миланом Стојадиновићем у Министарству иностраних послова.

Увече је г. д-р Милан Стојадиновић приредио гала вечеру у гардијском дому у част свога немачког колеге и његове свите. Вечери су присуствовали, поред немачких гостију, претставници југословенских цивилних и војних државних власти, Претседник Београдске општине г. Влада Илић, и чланови Дипломатског кора.

Претседник Владе г. д-р Милан Стојадиновић, у својој здравици, поздравио је високог госта, у чијој посети види потврду добрих и пријатељских односа између Немачке и Југославије и жељу да се ти односи још више развију и учврсте. Ту жељу дели, нагласио је г. д-р Стојадиновић, потпуно и југословенска Влада и југословенски народ.

Данашња међународна ситуација — рекао је г. д-р Стојадиновић — необично је сложена и замршена, богата проблемима, а сиромашна решењима и пуна тешких противречности. У таквој ситуацији Краљевска влада, сложна у том погледу и са владама пријатељских јој земаља, сматра да треба да успостави и што јаче развије плодну сарадњу са свима земаљама, са којима је таква сарадња корисна и могућна. Један од најбољих примера такве сарадње, која је не само у обостраном интересу, него и у интересу општег мира, пружа нам вишегодишња разграната и разноврсна сарадња наше Краљевине са великим Немачким Рајхом, који под управом свога вође иде путем сталног и сигурног напретка.

Наша је жеља да продужимо и развијемо ову плодну и корисну сарадњу као и измену привредних и културних добара, на бази узајамног разумевања и пријатељства, у интересу наших двеју земаља, а у хармонији са тежњама свих осталих држава и у слагласности са предузетим међународним обавезама.

Барон фон Нојрат захвалио се г. д-р Стојадиновићу на пријатељским изразима и рекао:

За мене је изванредна радост, што могу да боравим овде у Београду као Ваш гост. Стварно, већ сам одавно желео да учиним посету Југословенској влади и престоници Краљевине. Ова је жеља у складу са особито срдечним осећајима што их Вођа Рајха и Државни канцелар као и свеколики немачки народ гаји према Вашем Младом Краљу и према Његовој земљи. Мој долазак треба да буде видљив доказ тог осећаја, а речи што им је малочас упутила Ваша Екселенција, потврђују ми, да у Вашем народу влада исто тако расположење према Немачкој, те да се у том погледу Југословенска Краљевска влада слаже са југословенским народом. Не сумњам у то, да ће се на таквој основици узајамне наклоности и искреног поштовања добри и пријатељски односи између наше две земље даље развијати и продубљивати. Карактерна својства југословенског народа, посведочена историјом, пружају нам свако могуће јемство за трајност пријатељства између једне и друге државе, између једног и другог народа.

Ваша Екселенција са пуно је права указала на то да садашњи међународни положај обилује тешким проблемима. Утолико ме већма радује што могу да кажем, да између наше две земље не постоје такви

проблеми. Стога смо ми, Господине Претседниче Министарског савета, могли отворено и пријатељски да измењамо мисли, те да један другом изложимо методе и циљеве своје политике, политике која је и код једне и код друге стране управљена пут одржања и обезбеђења мира. Сарадња између Југославије и Немачке која у мом присуству у Београду долази до видног израза од највећег је значаја баш с обзиром на општи положај које је приказала Ваша Екселенција. Јер та плодна сарадња јесте чинилац који може да олакша и убрза решење многих од постојећих тешкоћа.

Желео бих, баш с обзиром на пријатељски однос између Немачке и Југославије, да констатујем, да је политика Вође и Државног канцелара у току прошле четири године развијањем пријатељских односа са другим државама свесно служила миру у свету. Знај да Ваша Екселенција дели моје мишљење. Будите уверени да у овом делу смиривања немачко-југословенско пријатељство претставља један од најбитнијих чинилаца. Природа и карактер наше две земље на многим се пољима не може бити срећније узајамно допуњују. Стога, жеља коју сте, Господине Претседниче Министарског савета, изразили у погледу продубљивања и наших привредних и културних односа, најлази са немачке стране на живо одобравање. Убеђен сам да се тиме најбоље служи срећи наше две земље.

Другог дана свога боравка у Београду продужио је г. фон Нојрат конференсање са г. д-р Стојадиновићем.

У 12 сати био је у аудијенцији код Кнеза-Намесника Павла.

У 13 часова приредио је Кнез-Намесник Павле ручак у Белом двору у част г. фон Нојрата, коме су присуствовали високи функционери немачки и југословенски.

После подне посетио је барон фон Нојрат Краљевске намеснике г-ду д-р Станковића и д-р Петровића.

После тога учинио је посету Југословенско-немачком друштву, где га је свечано дочекао Претседник Друштва г. Станоје Станојевић, професор Университета. Барон фон Нојрат разговарао је у просторијама Друштва са иступљеним политичарима и јавним радницима, међу којима су били: г. д-р Милан Стојадиновић, Претседник владе; д-р Момчило Нинчић, Министар у пензији; д-р Драгослав Јовановић, Ректор Университета; д-р Станоје Станојевић, професор Университета.

Увече је барон фон Нојрат примио новинаре којима је, између осталог, рекао:

Искрпни разговори које сам водио са овде присутним високо поштованим г. Претседником министарског савета јуче и данас потврдили су мој утисак који сам о њему већ имао у Немачкој, пре но што сам га видео.

У њему сам нашао човека широких погледа, човека који ствари реално гледа и реално их се прихвата, и ја сам убеђен да ће он умети да буде господар и најтеже ситуације.

ЗВАНИЧНО САОПШТЕЊЕ О РАЗГОВОРИМА Г. ФОН НОЈРАТА И Г. Д-Р СТОЈАДИНОВИЋА

Затим је барон фон Нојрат прочитао текст званичног коминикеа, који гласи:

Немачки министар иностраних послова барон фон Нојрат био је у посети Краљевској југословенској влади од 7 до 9 јуна. Састанци које су овом приликом одржали г. министар Рајха и г. д-р Стојадиновић, претседник владе и министар иностраних послова, дружиле су згодну прилику за детаљно претресање свих питања која заједнички интересују Немачку и Југославију.

Ова измена мисли између државника, обележена обостраним искреним поверењем, показала је истоветност њихових схватања о политичкој ситуацији и о користи једне мирољубиве сарадње обеју држава. Ови разговори појачали су поново обострану жељу и вољу да се послужи делу општег мира путем развијања међусобних односа.

Посета немачког министра југословенској престоници утврдила је узајамно уверење да политика обеју држава служи истом циљу и да она претставља важан прилог миру у Европи.

ОДЛИКОВАЊЕ БАРОНА ФОН НОЈРАТА И ОСТАЛИХ ВИСОКИХ НЕМАЧКИХ ФУНКЦИОНЕРА

Краљевски намесници одликовали су у име Њ. В. Краља, а на предлог Претседника владе и Министра иностраних послова, барона фон Нојрата орденом Белог Орла I степена, г. Херена, немачког посланика, и г. д-р Ашмана, немачког опуномоћеног Министра, оредном Југословенске Круне I степена. Истим указом одликовани су и остали немачки високи функционери из пратње фон Нојрата високим југословенским одликовањима.

ГОСПОДИН Д-Р М. СТОЈАДИНОВИЋ, ДОБИО ЈЕ ВИСОКО НЕМАЧКО ОДЛИКОВАЊЕ

Барон фон Нојрат предао је г. д-р М. Стојадиновићу, Претседнику владе, високо немачко одликовање Велики крст са лентом Ордена немачког орла, којим га је одликовао Вођа и канцелар Немачке г. Адолф Хитлер.

БАРОН ФОН НОЈРАТ ПОЛАЖЕ ВЕНЦЕ НА ГРОБ ВИТЕШКОГ КРАЉА АЛЕКСАНДРА И НА ГРОБ НЕЗНАНОГ ЈУНАКА

Последњи дан свога боравка у Београду, 9 јуна, барон фон Нојрат одвезао се на Оплепац, одао пошту сени Витешког Краља Александра и положио венац на Његов гроб.

Затим се одвезао на Авалу, где је одао почаст гробу Незнаног Јунака и положио венац.

Истог дана у 16,45 отпутовао је барон фон Нојрат авионом са земунског аеродрома за Софију.

На аеродрому приређен му је свечан испраћај.

Барон фон Нојрат обишао је почасну чету, опростио се са Претседником владе г. д-р М. Стојадиновићем, са немачким послаником г. фон Хереном и особљем посланства, са високим функционерима југословенским, који су били присутни, са члановима дипломатског кора, као и са претставницима немачке колоније.

Музика је поздравила барона фон Нојрата свирањем немачких химни и југословенске химне.

Са бароном фон Нојратом отпутовали су и сви чланови његове свите, који су дошли са њим у Београд. Три ловачка југословенска авиона испратила су их до Ниша.

Њ. В. Краљ Петар II свршио IV разред гимназије са одличним успехом

Пошито је завршена школска година, одржана је 20 јуна у Двору на Дедињу интимна свечаност, којој су присуствовали: Њ. В. Краљ, Њ. В. Краљица Марија, Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле, Краљевски намесници г. д-р Раденко Сиџанковић и д-р Иво Перовић, Министар Двора, Гувернер Њ. В. Краља г. Ј. Живановић са професорима, први ађушани Њ. В. Краља, управник Двора, Дворске госпође, дежурни ађушани, пуковник г. Погачник, дворски пројојереј г. Поповић и васпитач Њ. В. Краља г. Парош.

Извршен је верски обред, па је гувернер Њ. В. Краља саопштио да је Њ. В. Краљ са одличним успехом и одличним владањем завршио четврти разред реалне гимназије и да је, с обзиром на такав успех, ослобођен полагања нижег шечајног испита.

По саопштењу успеха, Гувернер је у крајком говору у име наставника честитао успех Њ. В. Краљу и истакао задатке који Га очекују у даљем школовању. Зајим су Њ. В. Краљица Марија, Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле, г. Краљевски намесници Сиџанковић и Перовић заједно са осталим присушним личностима честитао успех Њ. В. Краљу.

Рођендан Њ. Кр. Вис. Кнеза-Намесника Павла

Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле навршио је 28 априла 44 године живота. Тим поводом одржано је у 11 часова пре подне у дворском храму на Дедињу благодарење, коме су присуствовали Њ. В. Краљица Марија, Њ. Кр. Вис. Краљевић Томислав и Краљевић Андреј, дворске даме, цивилна и војна кућа.

Многе ушанове, друштва и личности упушле су штога дана Кнезу-Намеснику шопле честитке.

Рођендан Њ. Кр. Вис. Краљевића Андреје и Њ. Кр. Вис. Кнежевића Николе

Поводом рођендана Његовог Краљевског Височанства Краљевића Андреје 28 јуна ов. год. одржано је у 11 и по часова благодарење у дворској цркви на Дедињу. Присушни су били цивилна и војна кућа Њ. В. Краља.

Приликом рођендана Њ. Кр. Вис. Кнежевића Николе 29 јуна одржано је исто тако благодарење у дворској цркви на Дедињу, уз присуство цивилне и војне куће Њ. В. Краља.

Кнез-Намесник Павле промовисан за почасног доктора права на универзитету у Оксфорду

11 маја промовисан је на врло свечан начин на универзитету у Оксфорду Кнез-Намесник Павле за почасног доктора права дипломом.

То је највише одликовање које Оксфордски универзитет може да да. Промовисање дипломом (за разлику од обичне почасне шипуле) доје се само владарима и шефовима држава.

Са Кнезом-Намесником допушавали су у Оксфорд и присуствовали свечаности Њ. Кр. Вис. Кнегиња Ола, Министар Двора г. Милан Анђић, ошправник послова лондонске посланства г. Владимир Милановић и неколико чиновника Посланства.

Свечаној промоцији присуствовали су професори Оксфордског универзитета и многи угледни енглески политички и јавни радници, међу њима и бив. енглески посланик у Београду сер Олбан Јан.

Промоција је извршена у 2 часа поподне. На узвишеном прејседничком месту седео је, за време свечаности, ректор Универзитета, десно до њега Кнез-Намесник Павле у црвеној шочи доктора права и у широкој црвеној сомојској капи, лево од ректора јапански престолонаследник Принц Чичибу (такође бивши студент Оксфордског универзитета) у сличној одори почасног доктора, који је у исто време промовисан за почасног доктора права дипломом.

Универзитетски говорник поздравио је Кнеза-Намесника крајким говором на латинском језику, у коме је истакао да је Кнез-Намесник Павле један од најистакнутијих чланова Оксфордског универзитета, велики љубитељ и познавалац уметности и ренесансе пријатељске Југославије.

Ректор универзитета предао је поштом диплому Кнезу-Намеснику Павлу, који ју је, уз прописни церемонијал, примио.

На исти начин предао је зајим диплома јапанском принцу Чичибу.

Сви присушни поздравили су срдечно нове почасне докторе.

* * *

Ова диплома је знак изузетне почасти и пажње и даје се само онима за које Оксфордски универзитет сматра да су стекли високи степењ културе, која их шаље у Енглеску.

Кнез-Намесник Павле свршио је своје студије и дипломирао на Оксфордском универзитету, на ком су дипломирали многи енглески истакнути државници. Солидно знање и суптилну културу коју је имао стекао он је и даље усавршавао и неуморно примењивао и у приватном и у јавном животно. Ова диплома долази као особито признање еминентних интелектуалних и моралних способности Кнеза-Намесника и као симбол присних пријатељских веза између Енглеске и Југославије.

ПРЕТСЕДНИК ОПШТИНЕ ГРАДА БЕОГРАДА Г. ВЛАДА ИЛИЋ ЧЕСТИТА ПРАЗНИКЕ ХРИСТОВОГ ВАСКРСЕЊА Њ. В. КРАЉУ ПЕТРУ II, Њ. В. КРАЉИЦИ МАРИЈИ И Њ. КР. ВИС. КНЕЗУ-НАМЕСНИКУ ПАВЛУ

Поводом празника Христовог Васкрсења, упутио је и ове године Председник Општине града Београда, у име Градског већа и у име своје, срдачне честитке Њ. В. Краљу Петру II, Њ. В. Краљици Марији и Њ. Кр. Вис. Кнезу-Намеснику Павлу, које гласе:

ЊЕГОВОМ ВЕЛИЧАНСТВУ КРАЉУ ЈУГОСЛАВИЈЕ ПЕТРУ II

У поданичкој верности и дубокој оданости молим Ваше Величанство у име своје и у име Већа Општине града Београда да благоизволи примићи наша најтоплија честитиња о празнику Христовог Васкрсења. Престоница Југославије, Београд, са безграничном љубављу прати сваки напредак Ваше Величанства и гаји најискренију жељу за светлу будућност Ваше Величанства и славне династије Карађорђевића, на добро југословенског народа и моћне југословенске државе.

Председник Београдске општине
ВЛАДА ИЛИЋ

ЊЕНОМ ВЕЛИЧАНСТВУ КРАЉИЦИ МАРИЈИ

Молим Ваше Краљевско Величанство да благоизволи примићи најтоплија честитиња Већа Општине града Београда и моје лично о великом празнику Христовог Васкрсења са најсрдачнијим жељама за дуг и срећан животи узвишене Мајке нашег љубљеног Краља.

Председник Београдске општине
ВЛАДА ИЛИЋ

ЊЕГОВОМ КРАЉЕВСКОМ ВИСОЧАНСТВУ КНЕЗУ НАМЕСНИКУ ПАВЛУ

БЕОГРАД

У име Већа Општине града Београда и у име своје слободан сам упутићи Вашем Краљевском Височанству најтоплије честитке о светлим празницима Христовог Васкрсења. Југословенска Престоница са дубоком захвалношћу и љубављу прати племените напоре Ваше Височанства на обезбеђењу мирног и срећног развоја југословенског народа и жели да и Високи Дом Ваше Височанства буде испуњен срећом и напрећком.

Председник Београдске општине
ВЛАДА ИЛИЋ

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Њ. В. Краљ на слави коњичке бригаде Краљеве гарде

25 маја прославила је коњичка бригада Краљеве гарде на врло свечан начин своју славу, као успомену на дан када је формиран први вод коњичке гарде пре 99 година. Касарна у Топчидеру, у којој је прослављена слава била је свечано и укусно укра-

бригаде Краљеве гарде генерал г. Милутин Жупанјевац.

На почасној трибини били су чланови Владе, генералитет, високо свештенство и други великодостојници. На десној трибини налазили су се Потпредсед

Њ. В. Краљ Петар II долази на славу Коњичке бригаде Краљеве гарде у пратњи Краљевских намесника г.г. д-р Раденка Стапковића и д-р Ива Перовића, и претседника Краљевске владе г. д-р М. Стојадиновића

шена заставама, грбовима и зеленилом. Испред почасне трибине стајали су гардисти у свечаним одорама, поређани по ескадронима и вероисповестима. Пред сваком вероисповедном групом стајао је, за једним столом, војни свештеник одговарајуће вероисповести.

Госте је дочекивао командант Краљеве гарде генерал г. Александар Станковић и командант коњичке

бригаде Општине г. Драги Тодоровић, ректор Универзитета г. д-р Јовановић, управник града г. Аћимовић, виши чиновници, претставници разних установа.

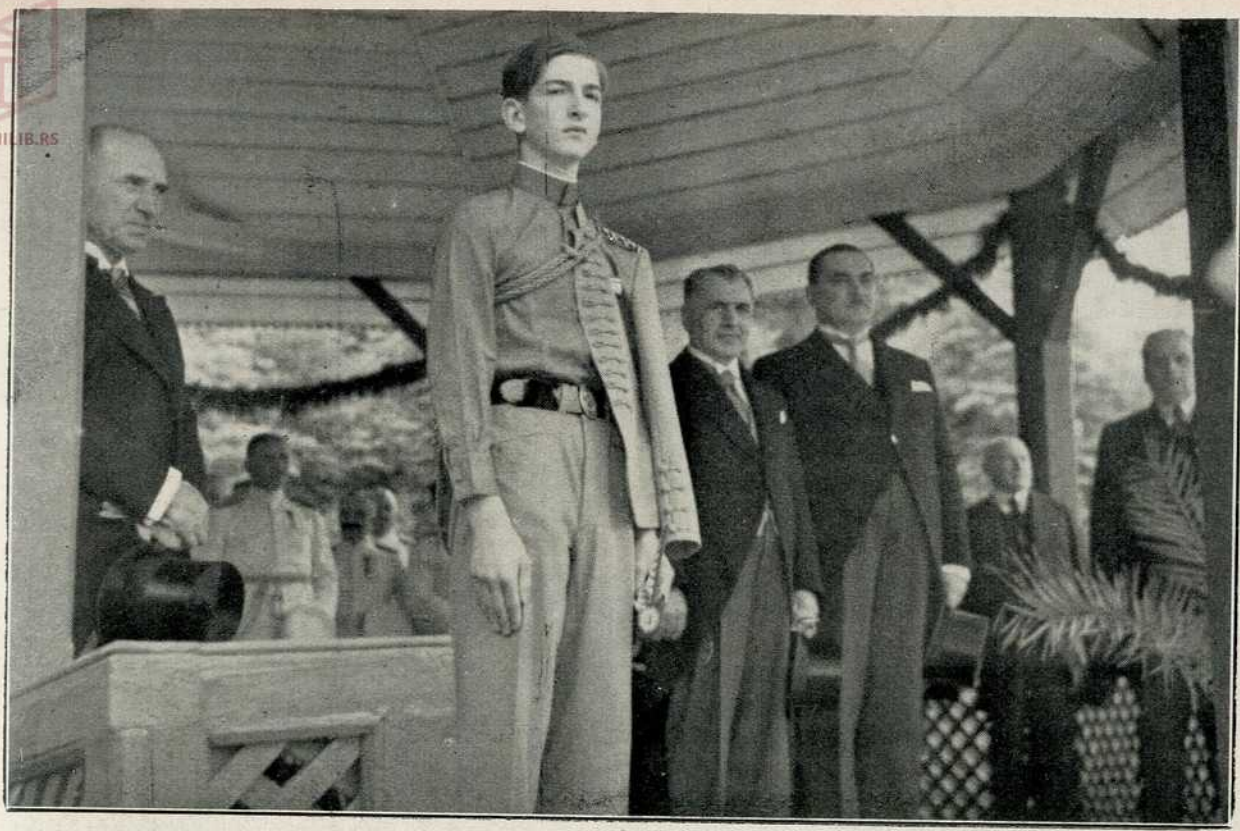
Нешто пре почетка свечаности дошао је Претседник Владе и заступник Министра Војске и морнарице г. д-р Стојадиновић у пратњи помоћника министра војске генерала г. Милорада Петровића. Музика их је поздравила маршом Краљеве гарде. Код улаза

WWW.UNIBS.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА

БИБЛИОТЕКА

Њ. В. Краљ Петар II на слави Коњичке бригаде Краљеве гарде посматра са почане трибине дефиле трупа. С лева на десно: Краљевски намесници д-р Раденко Станковић и д-р Иво Перовић, и претседник Краљевске владе г. д-р Милан Стојадиновић

Њ. В. Краљ Петар II, Краљевски намесници г.г. д-р Раденко Станковић и д-р Иво Перовић, и претседник Краљевске владе г. д-р Милан Стојадиновић на слави Коњичке бригаде Краљеве гарде

су их сачekali командант Краљеве гарде генерал Станковић и командант коњичке бригаде генерал г. Жупањевац. Г. д-р Стојадиновић је примио рапорт и честитао славу г.г. Станковићу и Жупањевцу. Претседник Владе извршио је смотру постројене коњичке бригаде, поздравео је војничким поздравом и честитао јој славу.

После тога стигао је Краљевски намесник г. д-р Перовић поздрављен војничком музиком.

ДОЛАЗАК Њ. В. КРАЉА

Одмах затим стигао је дворски ауто у коме је седео Њ. В. Краљ Петар II и краљевски намесник г. д-р Станковић. Музика је интонирала химну. У со-

са претставницима свих вероисповести, члановима Војног савета и Главног генералштаба.

Њ. В. Краљ поздравео је затим постројену коњичку бригаду Краљеве гарде, узвикнувши снажним гласом:

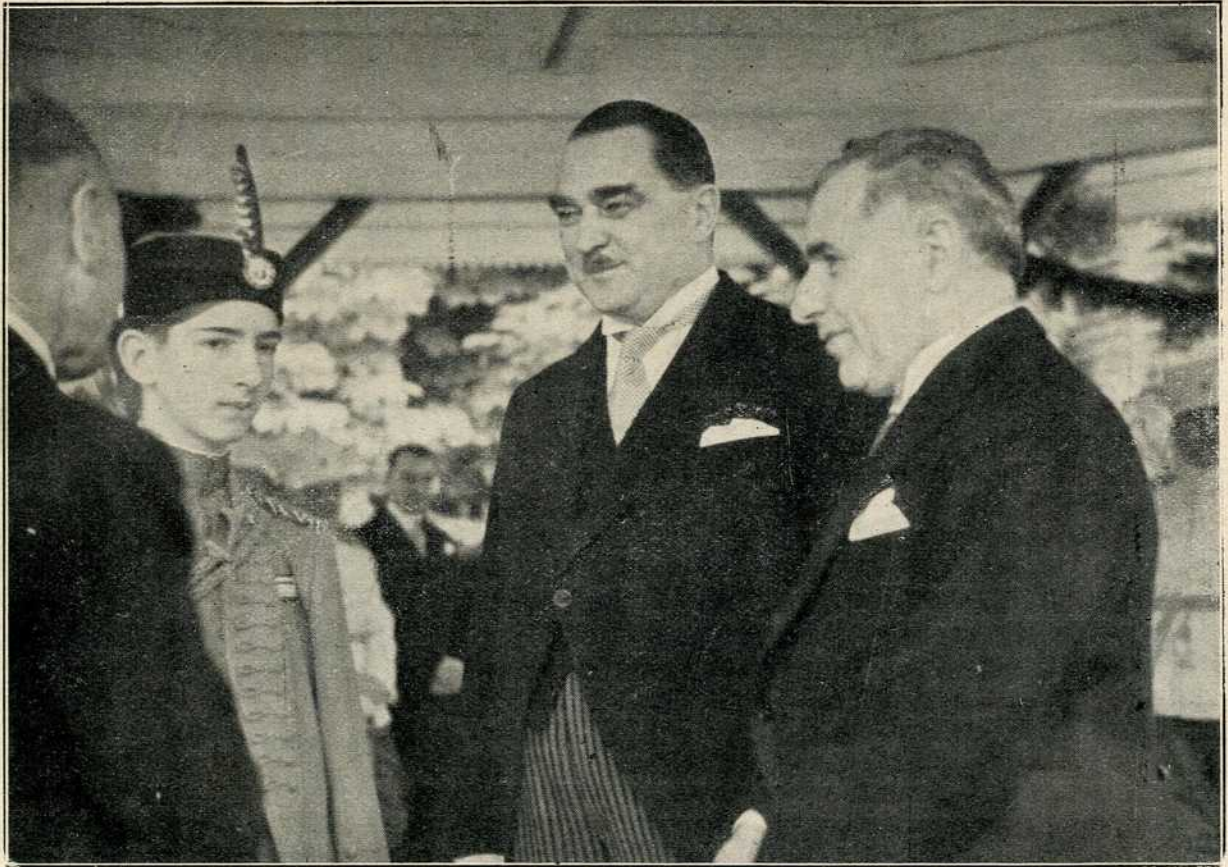
— Помози Бог јунаци!

— Бог Ти помого! — заорило се из многобројних грла.

— Срећна вам слава! — честитао је срдачно Њ. В. Краљ.

— Хвала! — одговорили су гардисти.

Свештеници трију вероисповести отслужили су службу. Њ. В. Краљ саслушао је службу гологлав, у ставу мирно.

Њ. В. Краљ Петар II у разговору са Краљевским намесницима г.г. д-р Раденком Станковићем и д-р Ивом Перовићем, и претседником Краљевске владе г. д-р Миланом Стојадиновићем, на слави Коњичке бригаде Краљеве гарде

колској униформи, свеж и насмејан излази из аутомобила Њ. В. Краљ. Дочекују Га командант гарде генерал г. Станковић и командант коњичке бригаде генерал г. Жупањевац, који подноси рапорт Њ. В. Краљу. Њ. В. Краљ им честита славу, а затим се поздравља са Краљевским намесником г. д-р Перовићем и Претседником Краљевске Владе г. д-р Миланом Стојадиновићем и пење се на велику свечано окићену трибину. Ту се Њ. В. Краљ поздравља са члановима Краљевске Владе г.г. Ником Суботићем, Душаном Летицом, Буром Јанковићем, Михом Креком, Претседником Народне скупштине г. Стеваном Ђирићем,

Командант коњичке бригаде генерал г. Жупањевац одржао је говор у коме је истакао заслуге Краљеве гарде у ослободилачким ратовима и жртве које су коњаници гардисти морали да поднесу.

„А да би слава тих палих хероја сјала вечитим сјајем, пао је и неустрашиви и велики вођа тих бесмртника, Блаженопочивши Краљ Александар, остављајући нам кроз Свој последњи дах у аманет Своје највеће дело, нашу отаџбину Југославију, да је чувамо и да је сачувамо... Вама је стављена у дужност најсветија улога: да будете верни и одани чувари нашег милог Краља и Краљевског дома...

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Ево најсвечанијег тренутка у вашем војничком животу! У сенци наше славне тробојке, ено нашег Орла, нашег милог Краља. Пред вама су претставници највише земаљске управе, ваше највише старешине, сви који кроз вас гледају снагу нашег народа и његову будућност..."

Свој говор завршио је кличући Краљу и Његовом Дому, а као одговор затресо се из хиљаде грла: „Живео! Живео! Живео!“ Музика је засвирала државну химну.

Његово Величанство Краљ послужио се прво житом, затим Краљевски намесници, Претседник Владе и остали високи гости.

Одреди гардиста, у двојним редовима, војничким маршом напуштају круг касарне, да се спреме за дефиле.

РЕВИ ТРУПА

Њ. В. Краљ, после краћег разговора са Краљевским намесницима и са Претседником Владе г. д-р Стојадиновићем, полази према сали Гардиског дома у пратњи свих великодостојника и прелази на велику трибину испред велике зграде гардиског дома. Одмах затим почиње реви трупа. Коњичка бригада у двојним редовима, са музиком на челу, дефилује у савршеном реду. За њом први, па други пук. Њ. В. Краљ поздрављао је сваку чету.

После завршеног дефилеа, официри који су учествовали у дефилеу направили су шпалир испред Гардиског дома. Њ. В. Краљ прилази им и поздравља се са сваком понаособ.

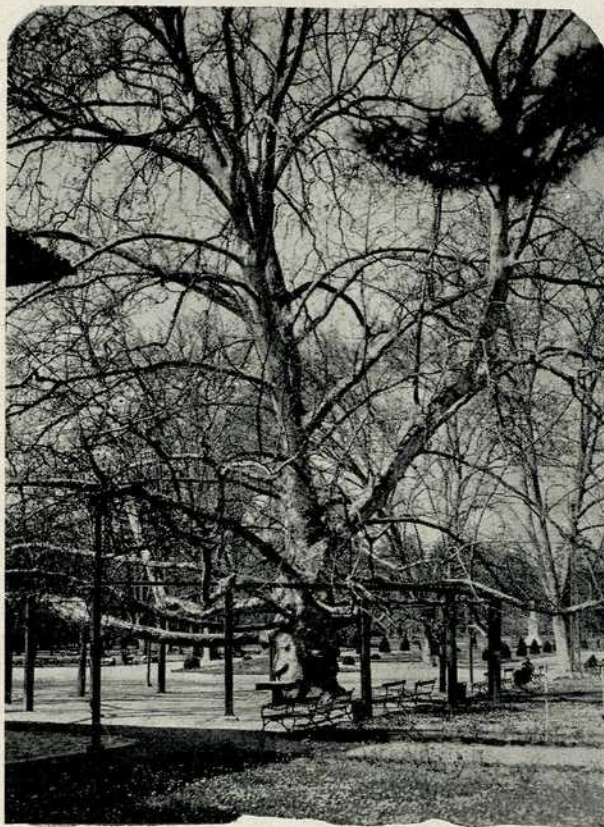
Њ. В. Краљ поздравео се затим са Краљевским намесником г. д-р Перовићем и Претседником Владе г. д-р Стојадиновићем, сео у аутомобил са Краљевским намесником г. д-р Станковићем и одвезао се у Двор на Дедиње. При одласку, Њ. В. Краља поздравиле су присутни бурним усклицима „Живео!“.

Одмах затим Краљевски намесник г. д-р Перовић напушта касарну.

У великој дворани Гардиског дома приређена је закуска, којој су присуствовали Претседник Владе

г. д-р Стојадиновић, Претседник Скупштине г. Стеван Тирић, министри и генерали, као и остали високи претставници црквених, цивилних и војних власти.

После подне приређене су у касарни војничке свечаности, којима су присуствовали Њ. Кр. Вис. Краљевић Андреј и Њ. Кр. Вис. Кнежевић Никола, гђа Аугуста Стојадиновић, супруга Претседника Владе, са својим ћеркама.

Платан у Топчидеру

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Своју славу Спасов-дан Београд је прославио свечано

— У име Београда, на дан његове славе, потпредседник Београдске општине г. Драг. Тодоровић положио је на Костурницу бранилаца Београда велики ловоров венац —

И ове године, као и пре пет стотина година за време Деспота Стевана, Београд је своју традиционалну славу прославио свечано, уз учешће преко сто хиљада Београђана свих вероисповести.

За Београд, град мучеништва и страдања, који је пупут Исуса Христа умирао и васкрсавао, уистини, ниједна друга слава не би више одговарала од Спасов-дана, Вазнесења Господњег.

Свесни овога, Београђани су и ове године тога дана, без разлике на веру, затворили своје радње и радионице, прекинули сваки рад, и у свечаним празничним оделима похитали да узму учешћа у традиционалној великој спасовданској литији.

ПРАЗНИЧНИ ИЗГЛЕД БЕОГРАДА

Спасовданско јутро освануло је ведро и топло. На београдским домовима, нарочито у центру града, куда је имала да прође литија, виле су се на тихом поветарцу државне заставе. Многобројни балкони и прозори били су застрти шареним ћилимовима и искићени зеленилом и цвећем. Још од раног јутра на улицама осећала се несвакидашња живост. Мало и велико, мушко и женско, без разлике на друштвени положај, хитали су да на време заузму места која им је у поворци по програму одредила Београдска општина. Широке и простране београдске улице, као што су Немањина, Милоша Великог, Краља Милана итд. већ у девет часова биле су препуне света. У побожној тишини очекивао се почетак свечаности.

ПОМЕН БРАНИОЦИМА БЕОГРАДА

Пре почетка службе у црквама, пред Костурницом бранилаца Београда на Новоме гробљу, у којој леже земни остаци преко 4.000 храбро палих српских хероја на прагу своје Отаџбине, на обалама Саве и Дунава и по улицама београдским, скупили су се живи браниоци Београда на челу са својим претседником г. Светоликом Урошевићем, да на дан славе града, за који су они своје животе жртвовали, одрже им помен и одаду дужну пошту.

После обављеног верског обреда претседник Удружења бранилаца Београда г. Св. Урошевић одржао је веома узбудљив говор, у коме је између осталог рекао:

„И данас наша горда престоница отпочиње радосну прославу Спасов-дана свечаним и тужним поменом и одавањем дужне поште палим браниоцима Београда: онима који бораве вечити санак у овој Костурници као и свима осталим борцима палим у одбрани наше славне али и му-

ченичке престонице. Истина је, да они то од нас не траже, као што нису ништа тражили ни онда кад су гинули и умирали за Краља и Отаџбину,

За време помена пред Костурницом бранилаца Београда

за слободу и част престонице. Али и ако они то од нас не траже ми смо дужни да им свагда и свуда, а нарочито данас, на дан славе Београда, на овом месту њиховог вечитог боравка када нас гледају сени њихове са небесних висина поновимо, да смо за данашњу слободу, за величину и углед наше велике Отаџбине захвални на првом месту њима, који су своје кости узидали у темеље наше престонице.

Наш престони град водио је од свог постанка тешку и крваву борбу. Своју слободу искупљивао

је он вечито крвљу своје најбоље деце. Небројене жртве пале су на обалама Саве и Дунава бранећи слободу Отаџбине и част престонице. Београд лежи на костима своје деце...

Пошто је набројао јединице које су учествовале у одбрани Београда и евоцирао успомену на велике борбе 1914 и 1915 године по београдским улицама, г. Урошевић завршио је свој говор овим речима:

„Све ове велике жртве пале су за слободу и за идеал мира, који смо ми дужни да обезбедимо. Хоризонт се често мрачи. Мир је често пута угрожен. За безбедност мира подносе се огромне материјалне жртве. Не смемо никад заборавити да поред авиона, топова и митраљеза треба за одбрану мира да ради држава а на моралној спремности народа имамо дужност сви да сарађујемо.

Стога је наша дужност да упозоравамо млађе генерације на огромне жртве принете за слободу и мир, како би се оне инспирисале њиховим примером самопрегора и како би биле увек спремне и гостове да са највећим пожртвовањем под вођством нашег младог и љубљеног Краља Петра II бране тековине милиона мртвих јунака, који су пали у ратовима од 1912—1918 године.

На жалост, и данас стварност није у складу са нашим жељама за миром. Ми стварно живимо у оружаном миру. Стварност и истина су такве, да Краљ и Отаџбина могу сваког часа захтевати нове жртве од своје деце.

У име Удружења бранилаца Београда захваљујемо на високој пажњи, коју нам је указао Њ. В Краљ шаљући свог претставника, Господину Претседнику и већницима Општине града Београда на приређивању овог свечаног и тужног помена, а присутнима на учешћу у овом одавању дужне поште палим браниоцима Престонице. Нека им је вечита слава и хвала!“

Овоме помену у име Општине града Београда присуствовали су потпретседник г. Драг. Тодоровић, који је и сам као четник учествовао у рату за ослобођење и уједињење, са градским већником г. Бранком Ивановићем. По завршеном помену, потпретседник г. Драг. Тодоровић и већник г. Ивановић, у име Општине града Београда, положили су на костурницу бранилаца Београда леп велики лаворов венац са државном тробојком и натписом: „Општина града Београда — Браниоцима Београда“.

У ВАЗНЕСЕНСКОЈ ЦРКВИ

Око осам часова брујање звона са звоника Вазнесенске цркве огласило је почетак службе Божје; објавило је да Београд слави своје крсно име. Као по команди, Београђани су поскидали капе и прекрстили се.

У пространој порти Вазнесенске цркве, која је била сва прекривена покошеном травом, испред импровизованог олтара, јер се црква изнутра реновира, отпочела је свечана литургија.

У отсуству Њ. Св. Патријарха г. Варнаве, који је болестан, чинодејствовао је Митрополит загребачки

г. Доситеј са Митрополитом г. Анастасијем и епископима г. г. Дамаскином, Платоном, руским епископом Јованом и викаром г. Савом Трајлићем уз асистенцију преко стотину београдских свештеника.

Изасланик Њ. В. Краља пуковник г. В. Петровић и потпретседник Београдске општине г. Драг. Тодоровић са г.г. градским већницима излазе из Вазнесенске цркве

На јектеније одговарао је хор Првог београдског певачког друштва, појачан хорovima студената Теолошког факултета и руским хором, који стално пева у Вазнесенској цркви.

Свечаној литургији присуствовали су: изасланик Њ. В. Краља пуковник-ађутант г. Влада Петровић, потпретседник Београдске општине г. Драг. Тодоровић, који је заступао болесног претседника г. Владу Илића, са целокупним Градским већем, као и претставници војних и грађанских власти и чланови управа многих београдских националних, културних, вишеских и хуманих друштава.

По завршеној свечаној литургији пресечен је славски колач Вазнесенске цркве, која заједно са Београдом такође слави Спасов-дан, па је онда поворка са црквеним заставама уз црквено појаније трипута обишла око цркве.

НЕПРЕГЛЕДНЕ МАСЕ СВЕТА НА БEOГPAДСКИМ УЛИЦАМА

За време док се у црквеној порти одржавала служба Божја, организатори ове лепе свечаности г. д-р Ђура Ђуровић, помоћник директора Општег одељења Београдске општине са протом г. Драгољубом Поповићем и помоћним особљем, у тишини и савршеном реду вршили су распоред поворке, која је имала да крене кроз варош по завршеној служби у цркви.

Већ око 9 часова улице Немањина, Милоша Великог, Краља Милана, Престолонаследников трг и Кнез Михаилова улица биле су преплављене Београђанима, који нису могли узети учешћа у поворци, али су дошли да је виде и на тај начин узму и они учешћа у слави свога града.

Балкони и прозори многобројних београдских домова били су начичкани Београђанима.

Иако је сунце пекло и на лица Београђана истеривало крупне грашке зноја, нико се није помакао са свога места.

ПОВОРКА КРЕЂЕ...

Да би се поворка што боље формирала и да би се на време, без закашњења, направило место часницима и преосвештенству, на четврт часа чело поворке кренуло је са две државне заставе и једном са грбом Београда, у средини, из Немањине улице узицу Милоша Великог ка хотелу „Лондон“.

Први пут на слави Београда у Београду за одржавање реда уведена је једна новина. Уместо полиције, ред су одржавали добровољни ватрогасци, који су један до другог поређани држали у рукама дугачак конопац и на тај начин спретно онемогућавали кварење реда у формирању поворке. Овакав поредак одржан је само до хотела „Лондон“, а одатле су ред чували сами грађани.

УЧЕСНИЦИ У ЛИТИЈИ

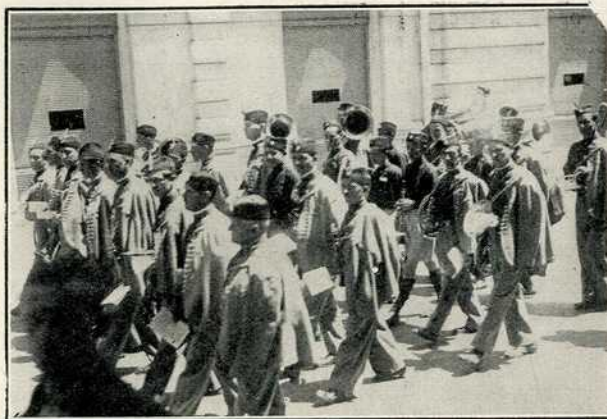
Тачно у 9 и по часова поворка је у савршеном реду кренула. На челу поворке у црквеним одежама три малишана носили су крст и две црквене заставе. Одмах иза њих три служитеља носила су три југословенске заставе, од којих је на једној био извезен велики грб Београда. Иза заставе ишла је војна музика другог пешад. пука, а за њом корачали су млади кадровци другог пешад. пука са својом заставом. Почасно место, прво иза војника, добили су

Црквени барјаци у поворци на слави града Београда

живи браниоци Београда, који су били при проласку топло и срдечно поздрављани од Београђана. Иза њих ишли су стари усташа, њих свега још четворица у животу, па онда четници у униформи са својом заставом. Лепу слику давали су соколи у живописним соколским униформама, који су ишли одмах иза четника, са музиком сокола из села Жаркова на челу, међу којима су примећени и руски соколи. Велики део поворке сачињавали су скаути и планинци из Београда, Земуна и Панчева, који су прошли војничким кораком са безброј скаутских застав на челу својих чета. Нарочиту радозналост Београђана изазвали су горанци и горанке, који су се у својим ле-

пим униформама први пут ове године појавили на једној свечаности. Тако исто на слави Београда први пут узела је учешћа и музика Југословенске радикалне заједнице. Иза младих горенаца и између цркве-

Соколска музика из Жаркова у поворци на слави града Београда

них рипида и заставе, ишли су монаси манастира Раковице, који су целог пута певали црквене песме. Одмах за њима кретала се непрегледна поворка ученица и ученика београдских основних и средњих школа са својим учитељима и наставницима. Између њих блех-музика питомаца Дома малолетника свирала је непрестано молитвену музику. У савршеном дисциплинованом реду, војничким кораком, иза ученица и ученика ступали су питомци Дома Краља Александра, ученици школе Електричне централе и слушаоци Железничке школе у униформама железничара. Ову бескрајну поворку, чије је чело било код Академије наука а крај тек ако је кренуо од Министарства војног, прекинуле су црквене заставе, које су поред Београђана носили и сељаци из села око Београда, пред којима је свирала молитве музика

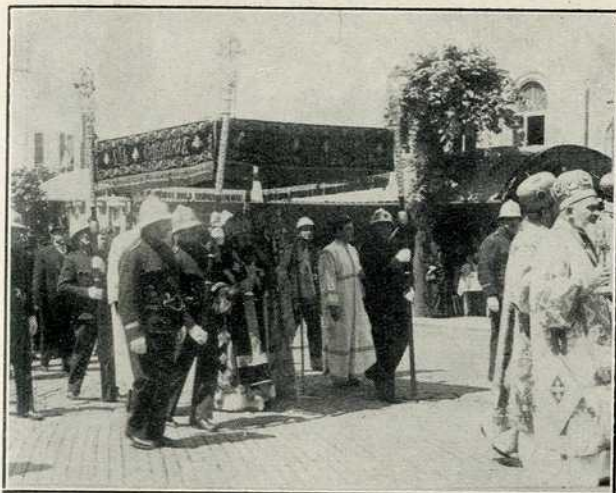

Музика Југословенске радикалне заједнице у поворци на слави града Београда

добровољне чете ватрогасаца употпуњена музиком Возног парка Београдске општине. Иза ове музике марширали су ватрогасци-добровољци из Београда,

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Земуна и Панчева са својим заставама. Испред хорава Првог Београдског певачког друштва и студената Теолошког факултета ишле су скрушено и побожно православне монахиње, певајући црквене песме, па онда се кретала живописна група од преко сто београдских свештеника у одежама, а иза њих ношена је застава Српске православне патријаршије са патријаршијским грбом. Под небом, које су носили ученици монашке школе из Раковице, ишао је митрополит загребачки г. Доситеј, који је са великим златним крстом делио благослове окупљеном народу на београдским улицама. Поред митрополита загребачког г. Доситеја ишли су митрополит г. Анастасије, епископи г. г. Дамаскин и Платон, викар г. Сава Трајлић и руски епископ г. Јован.

Митрополит загребачки г. Доситеј са црквеним великодостојницима и потпретседник Београдске општине г. Драг. Тодоровић у поворци на слави града Београда

Иза неба, срдечно поздрављани од Београђана, посипани житом и бомбонама, ишли су изасланик Њ. В. Краља Петра II пуковник-ађутант г. Влада Петровић, потпретседник Београдске општине г. Драг. Тодоровић и целокупно Градско веће.

Одмах иза часника Београдске општине ишла је непрегледна поворка многобројних београдских разних друштава са својим заставама, иза којих су, формирано по дирекцијама на челу са својим шефовима, ишли у савршеном реду чиновници и службеници Општине града Београда.

Крај поворке завршавала је војна музика са почасном четом и заставом 18 пешада. пука, па онда почасна чета Подофицирске школе и једна чета Коњичког пука Краљеве гарде.

МОЛИТВА ПРЕД ДВОРОМ

За све време док се поворка кретала пет комплетних музика, две војне, једна соколска и две грађанске, наизменично су интонирале молитве. Грађанство је са балкона и прозора непрестано засипало поворку пшеницом и бомбонама, да би, по народном веровању, година била бирићетна.

Нарочиту пажњу на себе су привлачили изасланик Њ. В. Краља Петра Другог, потпретседник Београдске општине г. Драг. Тодоровић и сви градски већници. Кад су они пролазили из хиљаде грла проламали су се узвици одушевљених Београђана:

— Живео Краљ!

— Живели наши општинари!

Пред Двором Њ. В. Краља зауставило се небо, и на томе месту митрополит загребачки г. Доситеј одржао је кратку молитву за срећан и дуг живот Њ. В. Краља Петра II и целокупног Краљевског Дома и напредак југословенске престонице гордог и јуначког града Београда.

Поворка, која је кроз Београд пролазила више од пуна два сата, пошто је прошла поред Великог Калемегдана, растурила се код Саборне цркве.

СВЕЧАНОСТ У ЗГРАДИ БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНЕ

Тачно у 12 часова у лепо декорисану дворану Градског већа Општине града Београда ушао је, у пратњи потпретседника г. Драг. Тодоровића, бурно и одушевљено поздрављен, изасланик Њ. В. Краља пуковник-ађутант г. Влада Петровић, који је заузео почасно место.

Изасланик Њ. В. Краља Петра II пуковник г. В. Петровић са високим званицама присуствује резању славског колача у дворани Градског већа

У дворани су већ били: митрополит загребачки г. Доситеј са митрополитом г. Анастасијем, београдски надбискуп католички г. Ујчић, жупник г. Влашић, претставник старокатоличке цркве г. д-р Калођера, претставници војних и грађанских власти, градски већници као и сви директори и шефови Општине града Београда. Горњу и доњу галерију дупке су испунили чиновници Београдске општине и многобројни Београђани.

Тачно у подне верски обред и сечење колача обавио је митрополит г. Доситеј уз асистенцију протојереја Саборне цркве г. Петровића и ђакона Саборне цркве г. Јелића. На јектеније складно је одговарао хор певачког друштва радника Електричне централе „Никола Тесла“, којим је дириговао млади београдски Мојсијевац г. Флам.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Славски колач пререзали су са митрополитом г. Доситејем потпретседник Општине града Београда г. Драг. Тодоровић са градским већницима г. г. Живаном Ранковићем, генералом у пензији, и Јованом Петровићем, индустријалцом из Земуна.

По завршеном славском верском обреду, митрополит г. Доситеј одржао је пригодан говор, у коме је

славу и са њим се срдечно пољубио.

Кад је изасланик Њ. В. Краља напуштао свечану већничку дворану, присутни су трократно громко кликли:

— Живео Краљ!

Хор „Никола Тесла“ завршио је свечаност сечења славског колача песмом „Исполајет ти Деспота“.

У свечаној дворани Градског већа загребачки митрополит г. Доситеј реже славски колач. Позади: потпретседник Београдске општине г. Драг. Тодоровић са градским већницима

испоручио поздраве и честитку Њ. Св. Патријарха г. Варнаве, који спречен болешћу није могао узети учешћа на слави Београда. По завршеном говору митрополит г. Доситеј пришао је потпретседнику Београдске општине г. Драг. Тодоровићу, честитао му

Затим су гости добили славско послужење, а у ходу и на улазу у зграду, музике Вагрогасне добровољне чете са шоферима Возног парка и сокоlima из села Жаркова својом музиком давале су овој свечаности карактер правог славља крсног имена.

С. М.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Слава и десетогодишњица хуманог друштва „Добро срце“

— Друштво је за 10 година оденуло 595 сиромашне деце из разних крајева Београда —

На дан 22 маја о. г. хумано друштво „Добро срце“ саобраћајног особља трамваја Општине града Београда, под највишом заштитом Њ. Кр. Височанства Краљевића Томислава, у просторијама „Бајлонове

Швабићем, као и многобројни угледни гости, пријатељи овог хуманог друштва.

Госте је на улазу дочекивао домаћин славе проф. г. Милорад Симовић, градски већник, велики прија-

Домаћин славе проф. г. Милорад Симовић, градски већник, са председником друштва „Добро срце“ г. Матејом Крашевићем, члановима управе и децом коју је друштво на дан своје славе оденуло

мале пивнице“ прославило је своју славу летњег св. Николу, а уједно и десетогодишњицу свога плодног хуманог рада.

Овој скромној свечаности присуствовали су: Изасланик Њ. В. Краља мајор г. Просен; претставник Београдске општине градски већник г. Миливоје Благојевић, изасланик г. Министра просвете проф. г. Премовић; изасланик г. Министра социјалне политике и народног здравља г. д-р Дунић; директор Дирекције трамваја и осветљења г. Бора Поповић, са шефовима отсека Дирекције: г.г. инж. Александром Дојчиновићем, инж. Крстићем, инж. Оком, управником инж.

тељ малих људи а нарочито београдских трамвајаца, као и претседник друштва г. Матеја Крашевић и госпођа Симовић.

У сали лепо украшеној пиротским ћилимовима и зеленилом, одмах по доласку изасланика Њ. В. Краља, отпочео је верски обред. Чинодејствовао је прота г. Полихрон Николић. На јектенија одговарао је лепо увежбани хор певачког друштва „Никола Тесла“. По завршеном сечењу славског колача, који су пререзали прота г. Николић, домаћин славе проф. г. Милорад Симовић, претседник друштва г. Матеја Крашевић и један сиромашни малишан, оркестар Кра-

љеве гарде интонирао је државну химну чији су крај присутни поздрављали кличући:

Живео Краљ! Живео Кнез-Намесник Павле!
Живео Покровитељ Краљевић Томислав!

Дирљив тренутак међу присутнима настао је, када је после пригодног говора проте г. Николића, изасланик Њ. В. Краља мајор г. Просен окренуо се сада лепо одевеним малишанима и, у име Њ. В. Краља и Њ. Кр. Вис. Краљевића Томислава, честитао им славу свим лепим речима:

Изасланик Њ. В. Краља мајор г. Просен, претставник Београдске општине градски већник г. Миливоје Благојевић, домаћин славе проф. г. Милорад Симиовић и други за време верског обреда

— У име Њ. В. Краља Петра II и у име Њ. Кр. Вис. Краљевића Томислава, који је Покровитељ овога друштва, честитам славу хуманом друштву „Добро срце“!

— Живео Краљ! Живео Краљевић Томислав — заорило се из стотину грла одушевљених малишана и присутних гостију. Оркестар Краљеве гарде поновио је државну химну а хор „Никола Тесла“ снажно и громко отпевао је песму „Многаја љета“.

Такође је био срдачно поздрављен и изасланик г. Министра просвете проф. г. Премовић, који је у име Министра просвете г. Стошовића честитао друштву славу, нагласивши да г. Министар са нарочитом пажњом и симпатијама прати рад друштва „Добро срце“.

После честитања од стране г.г. изасланика, госте је поздравио домаћин славе, професор и градски већник г. Милорад Симиовић који је топлим и снажним речима истакао значај овога друштва.

Г. Милорад Симиовић одушевљено је поздравио Високог Покровитеља Њ. Вис. Краљевића Томислава, који, покрај Свога Узвишеног Брата Њ. В. Краља Петра II, расте уз нежни матерински скут Њ. В. Краљице Марије, а под орловским оком Њ. Кр. Вис. Кнеза-Намесника Павла, који бди над спокојством наше мајке и слободне Краљевине Југославије.

Говорећи о значају хуманог друштва „Добро срце“, г. Симиовић је особито подвукао човекољубиви рад трамвајаца, који су у низу неколиких месеца

прикупљали ове мале мученике (показујући руком на сирмашне малишане и малишанке) по томруцима и избама, по влажним подрумима, изгладнеле и болесне, уплакване и уцвеле, јер су то махом сирочад, без оца и без мајке, у чијим се малим детињским срцима настанио јад. На данашњи дан, додао је г. Симиовић, запаљена су дечија срца и озарене њихове суморне душе, јер нема светије дужности него у ојађено срце унети радост.

„Тако исто необично сам радостан — рекао је г. Симиовић — што, као домаћин овогодишње славе, предајем славску свећу да је идуће године упали једно добро срце, вредни, енергични и човекољубиви претседник Општине г. Влада Илић, који је, спречен болешћу да сам присуствује, послао свога вредног сарадника г. Миливоја Благојевића, адвоката и градског већника, да га на овој скромној свечаности заступа и прими у име његово славску свећу и колач за идућу годину.

Веома ми је драго што овога пута у присуству наших неуморних трамвајаца могу да констатујем колико г. Влади Илићу, претседнику Општине, леже на срцу сви трудољубиви, честити службеници Електричне централе, јер се од срца примио да идуће године у њиховој средини, у својству домаћина славе, запали славску свећу.“

— Живео Влада Илић! — ускликнули су присутни срдачно.

На крају говора проф. г. Милорад Симиовић умوليو је изасланика Њ. В. Краља, да са ове скромне свечаности понесе поздраве поданичке верности и оданости Њ. В. Краљу, Њ. В. Краљици Марији, Њ. Кр. Вис. Кнезу-Намеснику Павлу, Њ. Кр. Вис. Краљевићу Томиславу и целом Краљевском Дому и искаже Им да су чланови хуманог друштва „Добро срце“ спремни да у свако доба жртвују своје животе за Краља и Отаџбину!

Одевена сиромашна деца на ручку хуманог друштва „Добро срце“. Поред дече домаћин славе проф. г. Милорад Симиовић, градски већник са госпођом

Затим је са неколико топлих речи поздравио присутне и претседник друштва г. Матеја Крашевић.

По завршеним говорима гости су послужени славским житом и сандвичима, а за малишане и малишанке у башти је сервиран обилан ручак. Као сваке тако и ове године велики добротвор друштва г.

Антигони Папа-Ђорђе дао је сваком детету по једну кутују ратлука.

Управу овог вредног друштва сачињавају: претседник г. Матеја Крашевић, потпретседник г. Добривоје Коцић, секретар г. Петар Николић, благајник г. Ђорђе Чабо и чланови: г. г. Јанко Зечевић, Божидар

Велић, Илија Вавић, Јован Јовановић, Лазар Тошовић, Антон Бенчић и Божидар Бранковић. Претседник Надзорног одбора г. Милорад Станић и чланови: г. г. Војислав Атанасковић и Миодраг Чирлић, саобраћајни службеници трамваја Општине београдске.

Слава шофера Возног парка Г. п. Б.

Културни покрет који су покренули технички службеници Београдске општине сваким даном све више узима маха. Певачко друштво „Никола Тесла“ радника Дирекције трамваја и осветљења у Београду се већ афирмирало тако да би се данас без њега осетила празнина у културном животу Београда. Јер ово радничко певачко друштво већ десет година пева сваке недеље и сваког празника на литургијама у цркви св. Александра Невског, учествује са концертним делом на свима свечаностима које приређује Београдска општина и њено особље, пева преко београдског радија и чини турнеје по унутрашњости итд.

Да не би заостали за својим колегама, и шофери Возног парка Београдске општине учинили су успео културни потхват. Образовали су своју музику, са којом већ узимају учешћа, као и „Никола Тесла“, на свима општинским свечаностима, заједно са музиком Ватрогасног друштва Београд I, којој на челу стоји врховни искептор ватрогасаца г. Пинтер.

На дан 2 маја ов. г. шофери Возног парка прославили су своју славу летњег св. Николу. Домаћин славе био је градски већник г. Боривоје Вучковић.

Слави су присуствовали: потпретседник Београдске општине г. Драг. Тодоровић, градски већници г.г. Миливоје Благојевић, Тајсић, д-р Илија Бацковић, Бож. Маговић и др.

Тачно у 11 часова отпочео је верски славски обред. Чиновејствовао је прота г. Величковић. На јектеније одговарао је хор певачког друштва „Никола Тесла“.

По завршеном верском обреду прота г. Величковић одржао је пригодан говор, истичући значај славе. Затим је бираним речима претседник музичког друштва шофера Возног парка г. Ђока Станковић, поздравно присутне, па је гостима сервирана закуска.

За идућу годину за домаћина славе примио се градски већник г. Божидар Матовић.

Слава певачког друштва „Никола Тесла“

У понедељак 24 маја о. г. певачко друштво „Никола Тесла“ радника Дирекције трамваја и осветљења Општине града Београда на свечан начин прославило је своју славу св. Ђирила и Методија.

вић, Гојко Новитовић, Јован Мијушковић, Станоје Стојковић, Васа Станковић и Максимовић, већници града Београда; ранији већник г. Стеван Милутиновић; директор Дирекције трамваја и осветљења г. Бора Поповић, директор Дирекције за социјално и здравствено старање г. д-р Угљеша Давидовић, шефови отсека Дто. г.г. Александар Дојчиновић, Огњен Крстић, шеф Буџетског отсека Г.п.Б. г. Каличанин и многе званице.

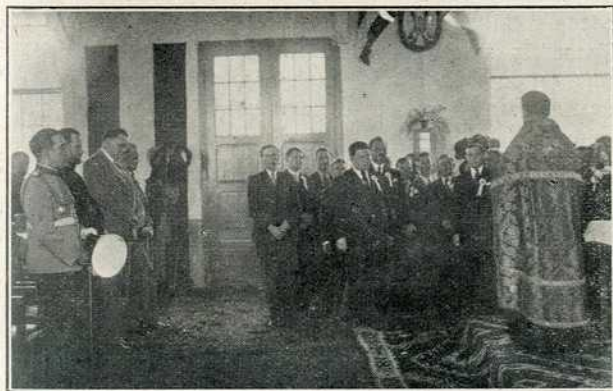
Тачно у 11 часова у лепо декорисани хангар депоа трамваја ушао је изасланик Њ. В. Краља коњички капетан I кл. г. Марко Ајдарић, кога су присутни дочекали одушевљеним клицањем:

— Живео Краљ Петар II!

Изасланика Њ. В. Краља на улазу дочекали су домаћин славе градски већник г. Миливоје Благојевић и претседник певачког друштва „Никола Тесла“ г. Огњен Крстић.

Чим је изасланик Њ. В. Краља заузео почасно место отпочео је верски славски обред. Чиновејствовао је свештеник цркве св. Александра Невског г. Светозар Радовановић. На јектенија одговарао је хор „Николе Тесле“, којим је дириговао г. Флам. Колач су пререзали домаћин славе г. Миливоје Благојевић, претседник друштва г. Огњен Крстић и један радник Дирекције трамваја и осветљења, члан хора.

По завршеном верском обреду музика шофера

Са славе певачког друштва „Никола Тесла“. Лево изасланик Њ. В. Краља коњички капетан г. Ајдарић, десно домаћин славе г. Миливоје Благојевић, градски већник

Слави су присуствовали: г.г. Драг. Тодоровић, потпретседник Београдске општине, Миливоје Благојевић, Милорад Симоновић, Стојан Крстић, Бож. Мото-

Возног парка Г.п.Б. и Добровољне ватрогасне чете Београд I интонирала је химну.

Затим је прота г. Радовановић одржао пригодан говор, истичући заслуге овог вредног радничког певачког друштва, које већ годинама пева на божјим службама у цркви св. Александра Невског.

После говора проте г. Радовановића госте је поздравио топлим и бираним речима претседник друштва г. Огњен Критић, који је између осталог рекао: „Господине изасланиче Њ. В. Краља, Госпође и

Молим Вас да ми дозволите, да вам у својству претседника нашег певачког друштва „Никсла Тесла“, особља Дирекције трамваја и осветљења, срдечно и искрено заблагодарим на многобројном одзиву и високој почасти коју нам указујете приликом наше данашње прославе.

Као и увек до сада, ово наше младо и ваљано певачко друштво, ради тихо и скромно, али и врло интензивно и са пуно љубави, нарочито према националној музици и песми коју гаји и спроводи већ десет година својим приредбама и учешћем у јавним, културним и хуманим удружењима престонице и унутрашности.

Друштво је обратило такође своју велику важњу на православно црквено певање и ту постигло лепе и завидне резултате. Већ неколико година друштвени хор пева у престоничком храму овога краја Београда, у храму св. Александра Невског на светим литургијама, недељом и великим празницима.

Све своје напоре, друштво не би могло крунисати оваквим успесима и напретком, да нема разумевања и потпоре у сваком погледу од стране уваженог претседника господина Владе Илића кас и саме Дирекције и њених уважених старешина.

Овом приликом морам да истакнем нарочито рад старих ветерана и оснивача друштва, који својим радом служе као светли пример млађим нараштајима и нека им је и овога пута хвала!

Хвала и свима вама драги гости, а оарочиту захвалност дугујемо данашњем домаћину г. Миливоју Благојевићу адв. и већнику Поглаварства града Београда и г. Стевану Милутиновићу, који је се примио домаћинства славе за идућу годину. Живели!“

Није потребно нарочито наглашавати колико труда и љубави улажу вредни чланови „Тесле“ са њихо-

вим хоровањом г. Фламом, на би после свакодневног осмочасовног напорног и редовног рада, продужили и рад на гајењу песме и музике.

Треба збиља имати много всље и љубави да се ово све савлада, и вредним и савесним члановима „Тесле“ нека је и овом приликом свака част и хвала, јер оваквим својим несребичним и пожртвованим радом они служе на углед својој Дирекцији и Поглаварству као и својој отаџбини и своме врховном заштитнику његовом Величанству Краљу Петру III!

— Живео Краљ! — проломиле су се хангаром сложни и громки узвици присутних.

Хор певачког друштва „Никола Тесла“ радника Електричне централе са домаћином славе г. Миливојем Благојевићем, градским већником

После говора хор „Николе Тесле“ отпевао је неколико хорских песама, веома лепо и складно. У хору се соло песмом нарочито свидео пријатан глас г. Боже Грујића.

По завршеном концертном делу званицама је приређен ручак.

За време ручка потпретседник Београдске општине г. Драг. Тодоровић одржао је здравицу домаћину славе г. Миливоју Благојевићу и члановима „Николе Тесле“, а затим је прота г. Радовановић наздравио младом хоровању г. Фламу, подвлачећи своје велико задовољство што може да констатује да је г. Флам први Мојсијевац који пева у хришћанском храму.

Слава Друштва за унапређење Насеља Краља Александра Карађорђевића

На највећем београдском насељу, које броји око 20.000 становника, 24 маја т. г. на свечан начин, у друштвеним просторијама „Васине кафане“, у улици Краља Александра број 307, Друштво за унапређење Насеља Краља Александра Карађорђевића под покровитељством Њ. В. Краља Петра II прославило је и ове године своју славу — свога патрона свете словенске апостоле Ђирила и Методија.

Тога дана, у лепо украшеној друштвеној сали, у присуству: изасланика Њ. Св. Патријарха проте г. Данила Поповића; изасланика Министра Грађевине, г.

Станислава Јосифовића; изасланика Београдске општине, г. Јосипа Хермана, градског већника, и других угледних личности обављен је верски обред.

Славски колач пресекао је домаћин славе, омиљени члан овог друштва г. д-р Стеван Поповић, градски већник и секретар Индустијске коморе, са г. Велимиром Пантелићем, рентнијером, који се примио за домаћина славе за идућу годину. На слави је чинодејствовао парох г. Данило Поповић.

По свршеном црквеном обреду одржао је прота г. Данило Поповић говор, у коме је истакао значај

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

славе овога Друштва. Затим је домаћин славе г. д-р Стева Поповић, градски већник, одржао леп говор. Г. д-р Поповић, између осталог, рекао је:

Домаћин славе Друштва за унапређење Насеља Краља Александра I г. Стеван Поповић и претседник Друштва г. Љуба Милинковић секу славски колач

„Наш народ има, поред осталих, једну лепу особину да своје мисли и своја искуства стечена кроз дуге векове концентрише у кратке изреке и пословице. У тим изрекама он у неколико пробраних речи исказује целу своју филозофију, о којој би се дале написати читаве библиотеке. Те изреке су права народна ризница.

У једној од тих изрека народ каже:

„Ко Крсно име слави, оном и помаже“.

И ми смо се данас скупили овде да прославимо патрона нашега удружења, свете словенске апостоле Ђирила и Методија. Хтели смо да и ове године одржимо овај лепи народни обичај, са вером да ће наши патрони и надаље помагати рад нашег удружења.

Данас можемо да се сетимо почетка рада нашег удружења и мислим да можемо бити задовољни. Не треба да заборавимо да је овај наш лепи крај до пре неколико година носио име два села: Мали Мокрилуг и Миријево. Раније управе удружења покушавале су да учине све што је било могуће да ово наше насеље добије оно што је најпотребније. Оне нису у томе имале успеха, али их зато не треба осуђивати. И оне су радиле и залагале се. Можда су прилике биле такве да сав њихов труд није могао да доведе до резултата.

Факат је да је овај крај био доскора најзанемаренији крај. И ја сам својим очима гледао како ви своју децу носите на рукама у школу да не би остала у благу некалдрмисаних улица, без тротоара. Вода исто тако недостаје и осветљења није било довољно.

Питање пијаце није решено, а питање продужења трамвајске линије било је исто тако дуго отворено. Просецање улица још чека на решење.

Али, ипак, нарочито последње две године, учињено је и за наш крај од стране Општине доста, ако поредимо раније стање. Ја сам чисто збуњен вашим захвалностима и рекао сам вам да ми не захваљујете. Што сам могао да учиним учинио сам као грађанин,

члан овога насеља, јер ме је болело да видим како је овај крај био занемарен.

Главна захвалност припада садањој општинској управи на челу са г. Владом Илићем, претседником.

Г. Претседник је увидео оправданост ваших жеља и колико су могућности допуштале, учинио је све што је до њега стајало да се оне задовоље.

Општинско веће цело је показало лепо разумевање за наше потребе и одобрило потребне кредите за њихово извођење.

Ја сам био само спроводник ваших жеља и стварао се да се не успавају решења која нису требала да спавају.

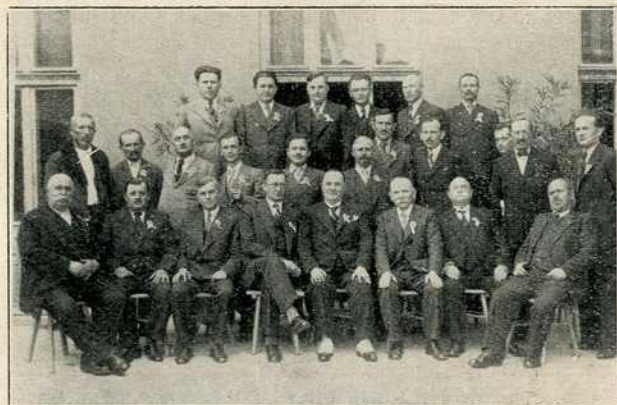
Молим вас да и данас изразимо нашу захвалност Претседнику г. Влади Илићу и целој општинској управи, а исто тако и Министру грађевина г. д-р Кожулу, чијом смо ми добротом добили калдрму од коцке од „Мале антанте“ до Црнопоточке улице.

Ја молим присутнога Помоћника г. Јосифовића, коме исто тако дугујемо велику захвалност, да буде тумач наше захвалности код г. Министра, као и наше молбе да се калдрма од коцке продужи до Воје Вељковића улице, па га више нећемо узнемиравати.

Као што видите Општина је изашла у сусрет и продужила мало трамвај преко Цветкове механе. Мислим да могу да вам кажем да се можемо надати да ће се крак продужити до улице Воје Вељковића и да ће тиме бити задовољен главни захтев овога краја.

И питање пијаце је у студији. А и ове године ће се калдрмисати још две улице, док ће неке добити само тротоаре од нових плоча, које се сада раде на општинској циглани. Још нека јавна чесма доћиће у овај безводни крај, мада ту има техничких тешкоћа.

Морам и сада да вам кажем: Од Општине се тражи много. Она, поред најбоље воље, не може све да задовољи одједном. Зато одсада будимо скромни у нашим захтевима и остварујмо део по део. Цела општинска управа стара се да смаљи терете београдског грађанства, а да задовољи што више потребе Београда. Ви сте сви сведоци да се у томе и успева. Имајте веру да ни г. Претседник, ни Општинско веће неће заборавити крај кроз који пролази један од највећих и најлепших булевару Београда и који носи

Чланови управе Друштва за унапређење Насеља Краља Александра са домаћином славе г. д-р Стевом Поповићем, већником града Београда

разив Насеље Краља Александра („Става му!“), а чији је заштитник Њ. В. наш Млади Краљ Петар II („Живео!“).

На крају да замолимо претставника Њ. Св. нашега Патријарха Варнаве да Му изрази нашу захвалност за благослов који је послао овом нашем данашњем слављу. (Живео!).

Претседник г. Влада Илић лежи болестан и то је једини разлог што он данас овде није с нама. Г. Претседник ми је нарочито рекао да вас поздравим, честитам вам славу и изразим његово жаљење што не може данас да буде међу нама, а он неће заборавити потребе овога краја“.

Говор г. д-р Стеве Поповића, градског већника, више пута је прекидан аплаузом од стране присутних изасланика и грађана овога краја.

На крају је говорио оснивач и почасни доживотни претседник Друштва за унапређење Насеља Краља Александра Карађорђевића г. Живојин Девечерски, виши саветник Министарства финансија у пенз., који је одабраним речима истакао, да ово Друштво није само за улепшавање овога краја, него и да ради на томе да се грађани са Насеља Краља Александра здруже и да се једни другима у невољи нађу. Жеља је Друштва да створи потребне културно-здравствене институције, у којима би се грађани овога краја свестрано васпитавали. Истиче, да се за успехе у погледу калдрмисања улица, продужења трамвајске пруге и подизања јавних чесама има у многоме захвалити садањем Претседнику београдске Општине г. Влади Илићу и вредном и пожртвованом члану овога Друштва г. д-р Стеви Поповићу, градском већнику.

Напослетку као што је то обичај, приређена је закуска. Потом је одржано неколико здравица од стране грађана овога краја, чије су речи биле пуне захвалности г. д-р Стевану Поповићу, градском већнику, а преко њега и Београдској општини.

*

Друштво за унапређење Насеља Краља Александра Карађорђевића основано је 1931 године. Иницијативу за оснивање овог вредног Друштва дао је г.

Слаба Дома старца и старица

Једна од најсоцијалнијих установа Општине београдске Дом старца и старица прославио је 3 јуна о. г. своју крсну славу св. цара Константина и царицу Јелену.

Тога дана у овоме Дому, у коме живе старци и старице, које је судбина оставила без својих милих и драгих, владала је побожна тишина. У чистом оделу, бледих и избораних старачких лица штићеници Дома изишли су из својих соба и заузели места у лепо декорисаном одељењу, у коме се имала обавити славска свечаност. Многи од ових седих старина у томе тренутку помислили су на срећне часове, када су и они славили своју славу са својом децом и фамилијом, у своме дому. Па ипак, они су овај дан дочекали са радошћу, која се очито запажала на њиховим лицима.

У нешто пре једанаест часова у лепо декорисани Дом почели су пристизати први гости, које је на улазу дочекивао домаћин славе г. Васа Димитријевић,

Живојин Девечерски, виши саветник Мин. финансија, чије су заслуге за ово Друштво толико велике, да га је друштво изабрало за свог почасног и доживотног претседника. Садањи је претседник г. Љуба Милинковић, банкарски чиновник, такође вредан и агилан грађанин овог краја. Друштво за унапређење Насеља Краља Александра Карађорђевића броји 500 чланова, а управу сачињавају: г. г. Илија П. Перић, Гавро Милачић, Драгољуб Поповић, Митар Пејовић, Никола Здравковић, Блажо Ковачевић, Тоша Згамбић, Никола Костић, Милан Марковић, Ненад Живић, Никола Анастасијевић, Стеван Ђинђић, Гојко Никитовић, Александар Стричевић, Веља Наумовић, Васа Стојановић, Радисав Богдановић, Стеван Никић и Влада Тривуновић.

Од 1931 до 1935 године Друштво је врло активно радило, али је мало резултата постигло. Тек када је дошао за градског већника члан овога Друштва и грађанин овога краја г. д-р Стеван Поповић, секретар Индустијске коморе, Друштво је имало већих реалних успеха на унапређењу свога краја. Од 1935 године Насеље Краља Александра Карађорђевића добило је неколико јавних чесама, 30 калдрмисаних улица, проширење основне школе и продужење трамвајске линије.

Жеља је Друштва да овај крај Београда, који носи име Витешког Краља Александра I — Ујединитеља, буде један од најлепших крајева, да се спроведе водовод, да крај буде под регулационим планом Београда, да се подигне једна модерна хигијенска пијаца, која би одговарала потребама овога краја, и да се све улице калдрмишу како не би деца газила по блату кад одлазе у школу.

Друштво намерава да ускоро подигне Дом културе „Краља Александра Карађорђевића“, где би била соколана, читаоница, библиотека и друго.

Верујемо да ће Београдска општина, на челу са г. Владом Илићем прихватити оправдане жеље грађана краја Насеља Краља Александра Карађорђевића и помоћи Друштво, у границама финансијских могућности.

С. С.

начелник Министарства у пензији и градски већник, са управником Дома г. Стеваном Костићем.

Међу првим високим гостима дошао је потпретседник Београдске општине г. Драг. Тодоровић, кога је на улазу дочекао шеф Отсека за социјално старање г. д-р Реља Аранитовић. Одмах затим дошао је изасланик Њ. Св. Патријарха Варнаве протојереј Драгомир Мијатовић.

Тачно у 11 часова у Дом је дошао изасланик Њ. В. Краља мајор г. Просен. Појаву изасланика Њ. В. Краља присутни су, а нарочито седи старци и старице, поздрављали срдачним и одушевљеним клицањем:

— Живео Краљ Петар II!

Кад је изасланик Њ. В. Краља заузео почасно место, прота Вазнесенске цркве г. Петар Ђорђевић отпочео је верски обред. Прво је одржан помен свима умрлим добротворима и штићеницима Дома. Затим

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

су славски колач са свештеником пререзали: домаћин славе г. Васа Димитријевић, управник Дома г. Стеван

Легатор г. Петко
Трајкковић

Костић, са штићеницом, старицом Марином Живановић и старцом Петком Трајковићем, зидаром из Лужне Србије, који је своју уштећевину од 50.000 динара поклониио: Дому стараца и старица 25.000 дин. и 25.000 дин. за подизање дечјег летовалишта, те је тако постао велики добротвор Дома, у коме је решио да проживи на миру остатак свога живота.

По завршеном верском славском обреду прота г. Ђорђевић одржао је пригодан говор.

Затим се изасланик Њ. В. Краља мајор г. Просен окренуо старцима и старицама и у име Њ. В. Краља честитао им славу.

— Жевно Краљ Петар III! — проломио се двораном одушевљени поклич стараца и старица, низ чија су лица потекле сузе радоснице изазване Високом пажњом од стране Њ. В. Краља.

У име претседника Београдске општине г. Владе Илића, који спречен болешћу није могао да присуствује овој свечаности, старце и старице поздравио је узбудљивим и веома лепим говором потпретседник Београдске општине г. Драг. Тодоровић, кога су такође старци и старице поздравили клицањем:

— Живео!

Пошто се послужило славским житом, изасланик Њ. В. Краља мајор г. Просен и потпретседник Београдске општине г. Драг. Тодоровић, у пратњи шефа Отсека за социјално старање г. д-р Аранитовића и

Са славе Дома стараца и старица: Изасланик Њ. В. Краља мајор г. Просен, потпретседник Београдске општине г. Драг. Тодоровић, домаћин славе градски већник г. Васа Димитријевић и др. пред вратима болнице Дома

управника Дома г. Стевана Костића, обишли су болницу Дома, где су честитали славу и оним штићеницима, који због болести нису могли доћи у салу.

Затим је старицама и старцима сервиран богат славски ручак.

Слава Друштва за улепшавање Котежа Франше д'Епера

Друштво за унапређење и улепшавање Котежа Франше д' Епера, прославило је своју славу Спасовдан у кафани „Војводе Глигора“. Резање славског колача и чинодејствовање извршио је протојереј г. Милошевић у присуству претседника друштва г. В. Маринковића, професора, г. Спасоја Стефановића, потпуковника у пензији, домаћина славе г. Александра Илића, потпуковника у пензији, као и великог броја чланова и гостију.

Честитајући славу слављеницима, прота г. Милошевић је представио присутнима великог добротвора друштва и ктитора нове цркве, која треба да се подигне у овом крају, народног посланика г. Милана Вукићевића, члана Главне Контроле у пензији.

Историју друштва и његов рад изнео је у лепом говору претседник друштва г. В. Маринковић. Затим је узео реч ктитор цркве народни посланик г. Милан Вукићевић, који у неколико лепих речи износи побуде које су га руководиле да подигне цркву и жељу да се темељ нове цркве освети на први дан Духова.

Историја друштва уско је везана за име претседника г. В. Маринковића. 1922 год. г. Маринковић је са неколицином пријатеља основао друштво давши му име Друштво за уређење Крагујевачког Ђерма;

1926 године добија име Друштво спортски крај. У то време г. Маринковић се захвалио на положај претседника, али 1931 год. г. Маринковић поново долази за претседника друштва, које реорганизује и даје му име Котеж Франше д' Епера. За врло кратко време оно својим радом чини много на уређењу и улепшавању овога краја. Иницијативом друштва, за ово неколико последњих година, просечене су и уређене многе улице у Котежу; отворена је четвороразредна гимназија у општинским становима-павиљонима, која ће ускоро добити још четири виша разреда. Идући извођењу свога програма, друштво успева да се подигне и основна школа, која је ове године довршена — сазидана у близини гимназије —, и која ће почетком идуће године почети да ради под именом основна школа „Стеван Високи“.

Друштво за унапређење Котежа Франше д' Епера имаће ускоро још једну велику свечаност. На први дан Духова биће освећени темељи нове цркве, коју, као што смо већ напред казали, подиже велики добротвор друштва и ктитор цркве народни посланик г. Милан Вукићевић, члан Главне Контроле у пензији.

Слава Друштва за унапређење Предграђа Краљице Марије

Од 1923 године, откако Друштво за унапређење Предграђа Краљице Марије (Вождовца) постоји, сваке године грађани овога краја славе своју славу Спасовдан. Па и ове године, 10 маја, грађани овог краја прославили су на свечан начин своје Крсно име.

Ујутру у 8 часова служена је служба Божја у Вождовачкој цркви. После службе, у присуству великог броја грађана овога краја, ношена је литија кроз цело предграђе и поред верских записа, где се литија задржавала. И поред тога што је тога дана била велика врућина и оморина, а славила је и Београдска општина, учешће у литији било је велико. Напред у поворци ношен је крст и спасовдански барјак, затим су се ређали грађани „Предграђа Краљице Марије“, а на крају је била велика поворка ученика и ученица основне школе са овога предграђа на челу са управитељем исте школе г. Александром Адамовићем.

Око 11 часова стигла је литија код записа на скверу Краљице Марије, где је под ведрим небом тачно у 11 часова извршено сечење славског колача у присуству домаћина славе г. Љубомира Вуловића, пензионера, претседника Друштва г. Вукашина Поповића, учитеља у пензији, и Миленка Филиповића, књиговође, који се примио за домаћина славе за идућу годину, као и великог броја грађана са Вождовца. Верски обред обавио је свештеник г. Драг. Марковић. Затим је г. Марковић одржао пригодан говор у коме је, између осталог, рекао и то, да се литија на овоме запису носи још од XV века и да се то практикује сваке године све до данас, изузев времена кад смо били под Турцима и када се литија није смела да носи. Затим је говорио претседник Друштва за унапређење Предграђа Краљице Марије г. Вукашин Поповић, учитељ у пензији, и оснивач овога друштва. Г. Поповић у своме говору, између осталог, захва-

љује Београдској општини на заузимању и спровођењу у дело жеље овога друштва.

На крају приређена је гостима на скверу Краљице Марије закуска — и игранка.

Друштво за унапређење Предграђа Краљице Марије од 10 до 14 јуна сваке године приређује ва-шар на простору између војног егзерциришта и трошаринске станице, преко пута кафане „Ковач“. И ове године тако исто приређен је ва-шар, али је посета била врло слаба.

✱

Друштво је основано 1923 године. Оснивач је г. Вукашин Поповић, учитељ у пензији и претседник друштва. Друштво броји 200 чланова. Овај крај Београда припадао је све до 1931 године Општини кумодрашкој. Али, и поред тога што је ово предграђе било изван београдског реона, на тражење чланова овога друштва, београдска је Општина излазила увек њиховим молбама у сусрет, наравно у границама буџетске могућности.

Од 1931 године, када је Предграђе Краљице Марије дошло у састав Београда, почео је овај крај нагло напредовати, тако да је за релативно кратко време добио основну школу, трамвај, електрику, парк и водовод.

Сад је жеља Друштва да Београдска општина увиди потребу калдрмисања Ужичке, Новакове, Јованчине, Генерала Рашића и Пазовске улице, у којима се гомила разноврсно ђубре, а које претставља ругло овога краја и извор болештина. Исто тако Друштво моли Општину да се што пре подигне спрат на новој основној школи „Краљице Марије“, како би иста могла задовољити потребе овога предграђа.

Слава цркве на Вождовцу

3 јуна т. г. црква на Вождовцу прославила је своју славу св. цара Константина и царицу Јелену.

Ова лепа свечаност почела је у 8 часова службом Божјом у цркви. Служби Божјој присуствовали су у великом броју грађани са Вождовца и околине. Црква је била препуна верног света. Чиновејствовали су: преосвећени епископ г. Викентије са протојерејима г.г. Братуљевићем и Бранковићем уз асистенцију неколико свештеника.

После службе Божје у црквеној порти формирана је литија на челу са крстом и барјаком св. цара Константина и царице Јелене. Литија је са грађанима и ђацима основних школа ишла улицама Војводе Степе и Јове Илића поред основне школе одакле се натраг вратила у порту.

У 11 часова, у црквеној порти поред верског записа, обављено је сечење славског колача. Домаћин славе био је г. Милан Живић, грађевински предузимач, који је приредио за виђеније госте ручак.

У пријатном расположењу за време ручка, епископ г. Викентије одржао је здравицу, који је у свом

говору изнео значај славе а потом пожелио дуг живот и срећу Њ. В. Краљу Петру II, Краљевском Дому и дуг и срећан живот Њ. Св. Патријарху.

Затим је одржао говор изасланик Београдске општине генерал у пенз. г. Живан Ранковић, градски већник, који је бираним речима, изнео значај Вождовца као предграђе Београда, истакао заузимљивост и старање Београдске општине за потребе Вождовца, а нарочито садањег претседника г. Владе Илића, који је вољан да у границама буџетске могућности и даље излази у сусрет оправданим жељама грађана овог краја. Претседнику Београдске општине г. Влади Илићу је стало да Вождовац према свом историском значају, а као предграђе Престонице штс више уздигне и што достојније улешпа, — каже на крају г. Ранковић.

Говор г. Ранковића прекидан је дуготрајним аплаузом.

После подне истог дана била је уобичајена игранка.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Слава београдске жандармерије

На први дан Духова Команда жандармерије прославила је на свечан начин своју славу, као дан успомене на херојску борбу наших жандарма са Турцима за време бомбардовања Београда 1862 године.

Од раног јутра на Краљевом тргу испред улаза и зграда Београдске жандармерије било се окупило мноштво света из свих околних улица и паркова. Улаз у двориште и велике масивне гвоздене оградe биле су украшене државним заставама и зеленилом. Двориште је посуто покошеном ситном травом. Изглед је био импозантан.

Међу високим гостима запажени су: г. д-р Антон Корошец, министар унутрашњих послова, г. д-р Нико Суботић, министар правде, г. Добривоје Стошовић, министар просвете, командант Београда армијски генерал г. Војислав Томић, управник града Београда г. Милан Аћимовић, потпретседник Београдске општине г. Драгољуб Тодоровић, помоћник Министра грађевина г. Станислав Јосифовић, Претседник београдске трговинске коморе г. Стојановић, канцелар Краљевих ордена генерал у пензији г. Панта Рашковић, г. д-р Ђерман Ђадров, врховни државни тужилац, начелник Министарства унутрашњих послова г. Драг. Лазић, Претседник Округног суда за град Београд г. Миодраг Филиповић, изасланик Удружења пензионисаних официра генерал у пензији г. Душан Пешић, изасланик Удружења резервних официра г. К. Саватијевић, шеф Одељења опште полиције г. Драг. Јовановић, потпретседник Аеро-клуба г. Д. Влајић и многе друге угледне личности.

Од војних претставника запажени су: изасланик Министра војске и морнарице бригадни генерал г. Радомир Рафић, дивизијски генерал г. Војислав Цукавац, помоћник Команданта београдске дивизијске области бригадни генерал г. Блажо Врбица и генерали: гг. В. Антић, М. Антић и М. Рајковић.

Тачно у 10 часова стигао је изасланик Њ. В. Краља генерал г. Линус Декањева. Војна музика свирала је парадни марш. Генерал г. Линус Декањева прошао је поред постројене чете жандарма и честитао им у Име Њ. В. Краља и Краљевог Дома Славу. Затим је почео црквени обред и сечење славског колача. Чинодејствовали су војни прота г. Алекса Јовановић, римокатолички свештеник г. Иво Катник и имам г. Хусеин Талић.

Сечење славског колача извршио је домаћин славе генерал г. Јован Наумовић, командант жандармерије, са једним напларом и једним редовом.

По свршеном црквеном обреду Командант жандармерије г. Јован Наумовић одржао је постројеним жандармима говор, у коме је истакао значај данашње славе, затим је говорио о жандармерији и њеним задацима. Музика је интонирала државну химну. У свршеном поретку жандарми су продефиловали са заставом и музиком на челу на Краљевом тргу испред поменутих изасланика, Команданта жандармерије генерала г. Јована Наумовића и представника других институција.

Гости су затим свратили у нарочито спрењене одаје, где им је приређена богата закуска.

По подне у кругу Команде жандармерије приређено је војничко весеље са позоришним комадом, који су изводили сами жандарми.

За ревносну и пожртвовану службу, као и сваке године, и ове године награђено је 61 жандарм.

Београдска општина наградила је по 500.— динара следеће жандарме: Ивана Дивјака, Ладислава Делача, Андрију Ивановића, Владимира Михајловића, Милана Миловановића, Николу Ђосовића, Радомира Шипетића, Велимира Николића, Пана Олујића и Милана Михајловића.

Освећење темеља цркве на Котежу Франше д'Епера

За ово неколико последњих година Котеж Франше д'Епера развио се у угледан крај Београда, захваљујући плодном и свесрдном вишеструком раду Друштва за улепшавање и унапређење, овог Котежа.

Поред свакодневних друштвених послова, поред разних хуманитарних акција, Друштво је успело да издејствује кадрмисање улица у већем делу Котежа. Подигавши споменик Војводи Франше д'Еперу, чије име и носи Друштво, оно иде даље и добија осморазредну гимназију, која ће идуће године имати још шеснаест одељења. Када се узме у обзир насељеност овога краја и број ученика, видеће се шта значи за цео крај ова гимназија. Раније су деца морала да пешаче по неколико километара да би посећивала школу.

Друштво успева да од Општине добије и основну школу „Стеван Високи“, која је уређена по свима хигијенским прописима. Главна брига Друштва је да што пре добије модерну кадрму, канализацију, осветљење — за неке делове Котежа, — а ради затим и на

регулисању локалног саобраћаја и регулисању паркова, што је лако изводљиво, јер има све природне услове. Захваљујући меродавнима у Општини, који су досад излазили у сусрет, Друштво се нада да ће све ово у најскорије време и остварити.

Највећи успех у раду Друштва је подизање цркве. Г. Милан Вукићевић, народни посланик и члан Главне Контроле у пензији, и његова супруга подижу велику цркву и постају на тај начин ктитори и велики добротвори и Друштва и целог овог Котежа.

Црква ће спадати међу најлепше у Београду. По своме стилу црква личи на цркву Александра Невског у Софији, наравно у мањим димензијама. Само грађење стајаће преко 1.000.000.— динара. Подиже се поред саме основне школе у пошумљеној околини. Како су сретства за грађење обезбеђена, то ће већ до јесење црква бити под кровом, а идуће године у ово доба сасвим готова и освећена. Тиме ће Друштво крунисати своје главне напоре за овај Котеж, који спада у ближу околину Београда. Имајући све услове да

убрзо постане једно од најпријатнијих крајева Београда, заслужује нарочиту пажњу Београдске општине, чија се и зграда Дечје прихватилиште налази у Котежу.

На први дан Духова, 20 јуна, око 11 часова извршено је свечано полагање и освећење камена темељца цркве. Присутни су били, поред ктитора г. М. Вукићевића и његове супруге, изасланик Њ. Св. Патријарха г. Варнаве викарни епископ г. Сава Трлајић, претставник Градског поглаварства Београд г. Профировић, градски већник, многобројни претставници разних установа, ученици гимназије код Ауто-команде и основне школе са професорима и учитељима.

Иzasланик Њ. Св. Патријарха г. Варнаве, викарни епископ сремски г. Сава Трлајић, отпочео је свечаност освећења темеља цркве. Прво је освећен темељ за часну трпезу и положен у њега крст, затим је епископ г. Сава у пратњи протојереја г. Милошевића и г. Јанковића и свештеника г. Илића благословио темеље цркве и пришао најзад полагању самога камена темељца.

Прота г. Милошевић, претседник привременог црквеног одбора и заменик Претседника Друштва за улепшавање и унапређење Котежа Франше д' Епера, иванову.

Годишња скупштина Југословенско-бугарске лиге

18 априла одржана је годишња скупштина Југословенско-бугарске лиге у Београду. Претседник Лиге г. Влада Митровић, професор Универзитета, истакао је у свом говору значај пакта о вечном пријатељству између Југославије и Бугарске.

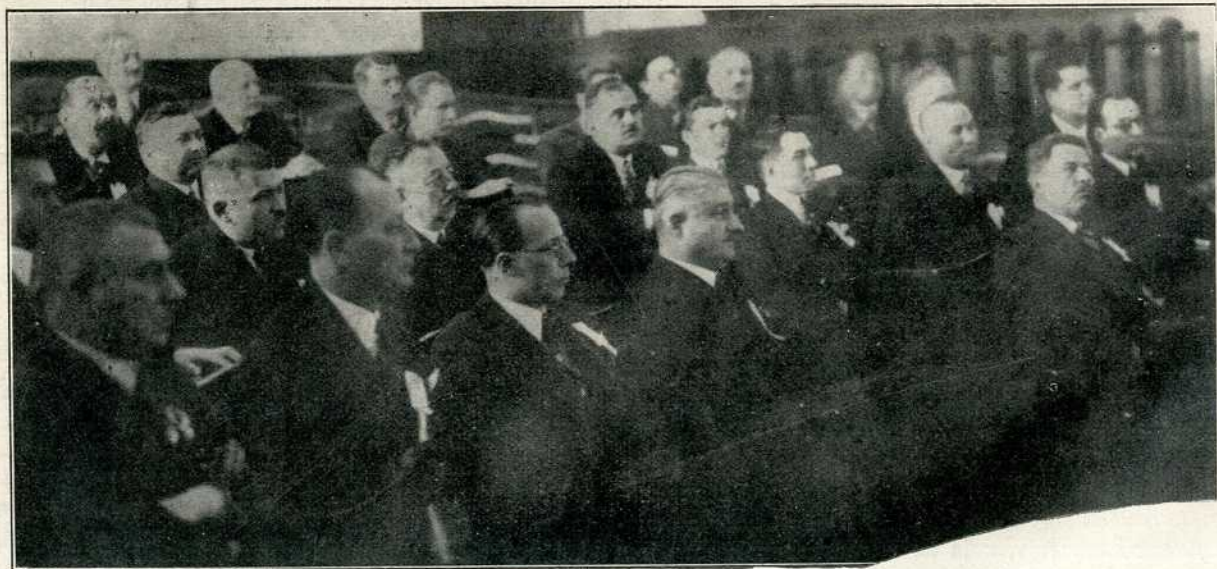
прочитао је гласно повељу, у којој је написано да се ова црква подиже трудом и прилогом г. Милана Вукићевића и његове супруге г-ђе Радмиле, а за владе Њ. В. Краља Петра II, посвећена сабору Светих Архистратига Михајла и Гаврила.

Пошто је епископ г. Трлајић ставио повељу у стакло са уљем и спустио у темеље цркве, г. Вукићевић је положио камен темељац. После тога је епископ г. Трлајић одржао краћи говор истичући важност овога чина и захвалио се у име српске православне цркве и Њ. Св. Патријарха г. Варнаве г-ђи и г-ну Вукићевићу. Потом је говорио протојереј г. Милошевић у име Претседника Друштва за улепшавање и унапређење Котежа Франше д' Епера, г. Владе Маринковића, и истакао дело ктитора г. Вукићевића као редак и светао пример жртвовања високим смеровима православне цркве. На крају узима реч сам ктитор г. Милан Вукићевић и износи побуде које су га руководиле на ово дело. Рекао је да је на ову замисао, коју у себи носи још из доба ратова за ослобођење и уједињење, дошао у непријатељском ропству и заветовао се да ће подићи цркву чим се поврати у ослобођену Отаџбину. Ценећи високе моралне смернице српске православне цркве, он то са пуно радости и остварује.

иванову.

Скупштину је посетио и секретар бугарског посланства г. Шишманов и Претседник га је поздравио топлим речима.

Дискусија се водила највише око питања дочека

Учесници на скупштини Југословенско-бугарске лиге

Упућене су поздравне депеше Њ. В. Краљу, Њ. Кр. Вис. Кнезу-Намеснику Павлу, Њ. В. Краљу Борису, Претседнику југословенске Владе г. д-р Стојадновићу и Претседнику бугарске Владе г. д-р Кјосе-

гостију из Бугарске и око ширења бугарске књиге код нас.

Изабрана је половина управе, а друга половина остала је стара, како је предвиђено правилима.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Горенци и горенке код председника Београдске општине г. Владе Илића

Поред Сокола, скаута, планинаца и других вишешких и спортских друштава и организација Београд је добио још једно ново друштво: Горенце и горенке.

г. Влади Илићу, и том му приликом предали за успомену један леп албум са сликама наших гора.

Претседник Београдске општине г. Влада Илић са задовољством је примио овај лепо дар и младим го-

Београдске горенке и горенци предају председнику Београдске општине албум...

Ово новоосновано друштво, које је себи ставило у задатак да пронагира наше прекрасне горе, има и своју веома лепу и практичну униформу.

Да би упознали и председника града у коме живе са својим радом и правцем који су заузели, београдски горенци и горенке у априлу месецу о. г. учинили су посету председнику Општине града Београда

ренцима и горенкама пожелео напредак у њиховом лепом потхвату.

Млади горенци и горенке први пут су се у Београду појавили у својим лепим униформама, боје која потсећа на лишће наших „чарних“ гора, у поворци на слави Општине града Београда о Спасов-дану. Том приликом привукли су на себе општу пажњу Београђана и побрали бурне и одушевљене оплаузе.

Годишња Скупштина Црвеног крста

Друштво Црвеног крста одржало је 18 априла своју годишњу скупштину. Њ. В. Краља заступао је генерал г. Милорад Радовић, Њ. Св. Патријарха митрополит г. Доситеј, Краљевску Владу Министар просвете г. Добривоје Стошовић, Савез сокола заменик старешине г. Паунковић, Народну скупштину секретар г. Живковић. Било је присутно још неколико

угледних личности, велики број делегата, претставници свих важнијих културних и хуманих установа.

Скупштину је водио потпретседник г. Светозар Томић. Упућене су поздравне депеше Њ. В. Краљу Петру II, и Њ. Кр. Вис. Кнезу-Намеснику Павлу.

Из прочитаног извештаја види се да је Друштво имало у току 1936 г. 133.368 чланова и да је остварило

доста од својих задатака. Друштво је набављало санитарски материјал и спремао помоћно санитарско особље. Одржало је 35 течајева за добровољне болничаре и болничарке и 30 самарјанских течајева. На санитарски материјал за болнице утрошено је преко 1.000.000 динара. Друштво је радило и на организацији и спреми земље за заштиту становништва од напада из ваздуха. Издавало је новчану помоћ пострадалима од поплаве, града, пожара и т. д.

Г. Томић је после тога изјавио да је г. Аврам Леви-Садих, индустријалац из Сарајева, поклатио друштву Црвеног крста 2.000.000 динара, одао му је захвалност и предложио да му се упути телеграм у коме ће му се изразити захвалност и признање на поклону. Присутни су то примили бурним одобравањем.

Годишња скупштина Аутомобилског клуба

18 априла одржана је годишња скупштина Аутомобилског клуба којој су присуствовали изасланик Њ. В. Краља и Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесника мајор г. Иван Просен, преставници Министарства војске и морнарице и делегати секција из целе земље.

Скупштину је водио први потпретседник г. д-р Велизар Јанковић.

У извештају су изнесене тешкоће на које је Клуб наилазио при остваривању својих задатака. Клуб је радио нарочито на томе да се сниже цене бензину и мазиву, јер без јевтиног горива нема напретка националног и међународног аутомобилског туризма, па ни усавршавања југословенске моторизације. Даље је Клуб интервенисао да се укину или бар смање увозне царине и луксузне таксе на аутомобиле, да се посвети највећа пажња изградњи аутомобилских путева, и т. д.

Скупштина је примила резолуцију у којој се тражи: да се аутомобили и мотоцикли скину са листе

Између осталих предлога које су поднели делегати, занимљив је предлог делегата Вардарске бановине г. д-р Раде Свилара да се помогне акција г. д-р Лазе Поповића, професора загребачког Универзитета, као и акција г. Милића из Мостара, који са соколима сваке године одлазе на село и тамо раде тешке и грубе послове, градећи путеве, бунаре и подижући многе корисне установе.

Попуњена је управа. За другог потпретседника изабран је г. д-р Марко Костренић, бив. министар и бан у пензији, за чланове главног управног одбора г-ђа Нака Спасић, г. Васа Лазаревић, г. Милован Матић и г. Миливоје Смиљанић; за претседника главног надзорног одбора г. Јосиф Ковачевић, а за чланове г. г. Салих Бајић и Велимир Ђурић.

луксузних предмета; да се укину или бар знатно ублаже све јавне дажбине на увоз аутомобилског горива, аутомобила и њихових делова; да се прошире повлашћени ставови за увознике нафте и бензина на све грађане увознике под истим условима; да се убрза грађење што већег броја путева за тешки саобраћај, а нарочито кроз крајеве оскудне железничком мрежом; да се што пре заведе дисциплина пута нарочито обзиром на сточну запрегу.

Скупштина у својој резолуцији изражава наду да ће надлежни изаћи у сусрет њеним жељама „јер је моторизација сувоземног саобраћаја и у Југославији, — како у интересу њене народне привреде, тако и у интересу њене народне одбране, — и неопходна и преко потребна“.

Скупштина је примила предлог управе о великој турнеји југословенских аутомобилиста у Париз. За почасног члана изабран је г. д-р Стојадиновић, Претседник Владе.

Годишња скупштина Савеза кола јахача

18 априла одржао је годишњу скупштину Савез свих кола јахача. Поред делегата, скупштини су присуствовали: изасланик Њ. В. Краља и Њ. Кр. Вис. Кнеза Павла, претседник Дунавског кола и Савеза, пуковник г. Вл. Петровић, изасланици Министра пољопривреде и Министра војске и морнарице.

Скупштини је председавао потпретседник Дунавског кола г. д-р Велизар Јанковић. Упућени су поздравни телеграми Њ. В. Краљу, Њ. Кр. Вис. Кнезу-Намеснику, Претседнику Владе, Министру пољопривреде и Министру војске и морнарице.

У извештају се констатује да стање коњарства у земљи није повољно, ни по каквоћи ни по броју грла, и износи се шта је све до сад приватна иницијатива учинила за развој коњарства у Југославији. Наводи се шта би све и приватна друштва и држава требало

да учине да се ове прилике поправе. Истиче се да је државна помоћ коњарским друштвима сувише мала. За последњих дванаест година та је помоћ износила укупно нешто преко два и по милиона динара.

У дискусији је претресан извесан број питања којима је циљ унапређење домаћег коњарства. Дискусију је завршио начелник Министарства пољопривреде г. Цвијановић, који је изложио рад Министарства на унапређењу коњарства и план његовог будућег рада.

Закључујући скупштину, претседник је нагласио да је дискусија била озбиљна и трезвена, да су стручно претресана сва питања која не интересују само спорт већ у првом реду народну одбрану и земаљску привреду.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Двогодишњица смрти Јозефа Пилсудског

Цела Пољска, цео пољски народ, у отаџбини и ван ње, 12 маја ове године комеморирао је другу годишњицу смрти свога великог вође, првог маршала Пољске Јозефа Пилсудског Ослободиоца.

Сав живот великог покојника био је посвећен идеји ослобођења Пољске, што је и доживео да види. Вечити борац за слободу Пољске, Пилсудски је дочекао да, после многих крвавих борби за своју идеју идеју целог пољског народа — постане шеф и вођ Пољака. Створена Пољска била је дело не дипломатских конференција, већ снаге и оружја пољских војника, пољског народа. Та сличност судбине Пољске и Југославије, са којом нас не само веже словенско порекло него и братска међународна сарадња, још јаче се испољила прошлогодишњом посетом Београду министра Пољске г. Бека. А као јасан доказ пријатељских веза и братске сарадње ових двеју земаља, види се, баш ових дана, у одликовању претседника Пољске Републике г. проф. Мошњицког орденом Карађорђевог звезде првог реда и команданта пољске војске маршала Риц-Смиглог орденом Белог Орла првог реда.

На сам дан друге годишњице смрти маршала Пилсудског у цркви „Криста Краља“ одржан је двогодишњи помен маршалу Пилсудском, који је дао овдашњи министар Пољске Републике г. Дембицки.

Помену су присуствовали, поред претставника Министарства иностраних послова и претставника Министарства војске и морнарице генерала г. Во-

јина Максимовића, цела управа Пољско-југословенске Лиге на челу са претседником г. Миланом Нешићем, професором Универзитета, чланови пољске колоније као и многобројни пријатељи Пољске.

Истога дана у вече приређена је у просторијама Пољско-југословенске Лиге свечана комеморативна академија поводом двогодишњице смрти ослободиоца Пољске великог маршала Јозефа Пилсудског. Комеморативној академији присуствовали су, поред великог броја Београђана, изасланик Министра војске и морнарице генерал г. Максимовић, изасланик Главног Генералштаба генерал г. Стојановић. Од стране дипломатског кора присутни су били румунски опуномоћени министар и изванредни посланик Румуније г. Виктор Кадера са госпођом и француски војни изасланик потпуковник г. Бетуар.

Свечану академију отворио је претседник Лиге г. Милан Нешић, проф. Универзитета који је, после топлог, пригодног говора, дао реч посланику Пољске Републике г. Роману Дембицком. Г. Дембицки, захваливши се на упућеним поздравима, изразио је, у своме говору, особито задовољство што је грађанство југословенске Престонице узело оваквог учешћа у овој комеморацији.

Потом је певачко друштво „Обилић“ отпевало неколико словенских композиција. Свечана комеморативна академија завршена је југословенском и пољском химном.

М. М.

Г. Себастиен Шарлети, ректор Париског универзитета у Београду

19 априла о. г. допутовао је у Београд у посету нашем Универзитету г. Себастиен Шарлети, ректор париског Универзитета, осведочени пријатељ нашег народа. Г. Шарлети је чувени научник и заслужни просветни радник. Он је шеф свих просветних установа у Паризу. Он је основао по Француској, нарочито у Тунису, Бизерти, Сусу и Сфакску много француских културних установа.

Организовао је после рата цео просветни рад у ослобођеним покрајинама Алзасу и Лорени. 1927 г. постао је ректор париске школске области; добио је тиме највиши просветни положај у Француској, на коме се налази и данас.

Написао је много значајних историјских студија

Многи наши студенти у Паризу, који су дошли у везу са г. Шарлетијем, нашли су у њему заштитника и добротвора.

Зато су га у Београду дочекали као старог познаника и милог госта не само преставници наших највиших просветних установа, него и преставници бивших ђака француских школа и преставници наших избеглица у Француској за време рата.

20 априла г. Шарлети је одржао предавање у дворани старог Универзитета о париском универзитету које су пажљиво саслушали многобројни слушаоци, међу којима је било и бивших ђака г. Шарлетија. Г. Шарлети је изложио своју тему јасно и убедљиво, са

ванредним говорничким способностима. Поздрављен је бурно. После предавања окружили су га многобројни угледни грађани, с којима се задржао извесно време у пријатељском разговору.

За време свог боравка у Београду, г. Шарлети је посетио Претседника Владе г. д-р Милана Стојадновића, Министра просвете г. Д. Стошовића и Народну француско-југословенску акцију.

Београдски Универзитет приредио је г. Шарлетију банкет, коме је присуствовао и француски посланик на нашем Двору г. Дампјер.

Г. Шарлети се састао у хотелу „Српски краљ“ са делегатима бивших ђака француских школа. На састанку су измењане мисли о акцији коју организације бивших француских ђака намеравају да воде у циљу ширења француске културе у нашем народу и одржавања веза са пријатељском Француском.

На овоме састанку поздравио је г. Шарлетија у име Удружења бив. ђака француских школа г. д-р Миљанић, професор Универзитета, у име Удружења бив. матураната из Нице г. Ђорђе Михајловић, у име Удружења Болјевоваца г. Живојновић, који је г. Шарлетију предао једну књигу усмена из Болјева. Г. Шарлети се срдечно захвалио делегатима организација некадашњих француских ђака и обећао пуну своју сарадњу за остварење њихових циљева и у Француској и у Југославији.

Изложба радова у Женској занатској школи Душановац - Вождовац

Подружина Београдског женског друштва Душановац-Вождовац отворила је недавно женску занат-

Управа Женске занатске школе
Душановац — Вождовац

ску школу на Душановцу за крајеве Душановац-Вождовац и околину. Школа прима сиромашне девојчице да их оспособи за живот и омогући им да осигурају себи будућност, а многе од њих треба да се брину и за чланове своје породице.

На Видов-дан ове године отворена је изложба радова ових ученица у школским просторијама у Колубарској бр. 20. Изложене су лепе хаљинице за бебе, блузе везене народним везом, гоблени, чаршави, јастучићи, завесе, уметнички и керамички радови и т. д. Радови су разноврсни и лепо; има их који би могли задовољити и јаче естетске претензије, а продају се по врло умереној цени.

Претседница ове вредне подружине Београдског женског друштва је *г-ђа Наталија Ср. Поповић*, пензионер, која је својим неуморним радом много допринела да се у овако сиромашном крају подигне и развије занатска школа.

Г. Пол Лабел, познати француски научник и пријатељ нашег народа, посетио је Београд

У мају месецу боравио је у Београду са својом госпођом г. Пол Лабел, велики француски научник и осведочени пријатељ нашег народа, потпретседник великог француског друштва за ширење француског језика „Алианс Франсез“ и потпретседник Удружења пријатеља Југославије у Паризу.

Г. Пол Лабел-у и његовој госпођи приећен је свечан дочек у Београду.

Г. Пол Лабел посећује чешће нашу земљу, — ово је шеста посета, — да проучава наше крајеве и да походи своје многобројне пријатеље.

Г. Пол Лабел, као научник, проучава земље Крај-

њег Истока, а затим румунске и југословенске крајеве. Написао је о тим крајевима књигу о Србији под насловом „Историја једног младог Србина“. О нашем народу и о нашој земљи објавио је велики број чланака и одржао велики број јавних предавања. Поред осталих награда, за свој научни рад, добио је од француске академије и велику награду за француски језик и за испитивање Крајњег Истока.

За време светског рата развио је живу акцију за помоћ Србији и Србима.

Г. Лабел задржао се у Београду око 15 дана, а затим је пропутовао Босну и Далмацију.

Шеснаести конгрес занатлија решио је да се приступи оснивању Балканског савеза занатлија

На други дан Духова одржао је Земаљски савез занатлијских удружења свој шеснаести конгрес у Београду у биоскопској дворани Занатског дома. Конгрес је значајан и по томе што је на њему присуствовало 14 делегата Савеза бугарских занатлија. То је дало повода да на конгресу дође до срданих манифестација југословенско-бугарског братства.

У извештају, који је Управа поднела, подвлачи се да је стање занатства у прошлој години било неповољно. Број занатских радња расте, а приходи занатлија се смањују. Главни разлози што се смањују приходи јесу заштитне мере у корист земљорадника и банака и конкуренција картелисане индустрије и стране робе. Фискално оптерећење занатлија је врло

велико. Новим Финансијским законом ово оптерећење је знатно смањено за ситне занатлије. Олакшан је положај обућара и кројача завођењем бановинске трошарне на фабричну обућу и одела. Али су све ове мере само палијативне. Крупни капитал уме да избегне извршивање својих обавеза према држави. У извештају се тражи да се рад картелима потпуно забрани. Тражи се даље максимирање цена производима оних предузећа који су чланови међународних картела или филијале страних картелисаных предузећа. Тражи се даље забрана рада великим магацинима, као и правилно решење бесправног рада.

Између осталих одлука које треба да послуже заштити и унапређењу занатства, донесена је и резолу-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ција којом се овлашћује Управа Земаљског савеза да споразумно са осталим занатским савезима балканских народа приступи оснивању Балканског савеза занатлија и једног заједничког института за унапређење

занатства. О томе ће се решавати на конференцији балканских занатлија, која ће се одржати у Београду приликом отварања београдског сајма.

Видовдански помен у београдским црквама

У свима београдским црквама одржан је свечан помен свима јунацима изгинулим за ослобођење и уједињење.

У Саборној цркви чинодејствовао је епископ шабачки г. Симеон Станковић с викаром београдским г. Савом Трлајићем и великим бројем београдског свештенства.

Обреду је присуствовао Краљевски намесник г. д-р Раденко Станковић, били су присутни и министри који се налазе у Београду: г. г. д-р Мехмед Спахо, д-р Душан Летица, д-р Бранко Калуђерчић, Тура Јанковић, д-р Нико Суботић и Воја Ђорђевић.

Оопштину је заступао потпретседник Општине г. Драг. Тодоровић. Присуствовао је Маршал Двора г. Чолак-Антић и многи виши чиновници београдских надлештава.

Присутни су били чланови генералитета: Командант Београда генерал г. Војислав Томић, чланови Војног савета генерали: г. г. Милан Миловановић и Емило Белић, управник Војне академије генерал г.

Цукавац, заступник начелника Главног генералштаба генерал г. Антић.

Црква је била пуна грађанства.

У католичкој цркви Христа Краља одржан је исто тако свечан помен. Присутан је био изасланик Њ. В. Краља пешадијски потпуковник г. Миливој Дулдешић.

Помену у евангелистичкој цркви присуствовао је делегат Њ. В. Краља ордонанс-официр капетан г. Антун Кулунџић.

У синагози Бет Израел присуствовао је зисланик Њ. В. Краља ордонанс-официр коњички капетан I класе г. Марко Ајдарић, а у синагози ешкенаског обреда изасланик Њ. В. Краља ордонанс-официр капетан I класе г. Владимир Раденковић.

У старокаатоличкој цркви помен је служио г. д-р Калођера, бискупски викар и управитељ жупе. Присуствовао је изасланик Њ. В. Краља, затим претставник Владе министар д-р Калуђерчић и претставници осталих власти.

Амерички Југословени заветују се на верност Југославији и Краљу Петру II

— Група од 130 наших саплеменика из Америке дочекана је срдечно у Београду. —

Око 130 Југословена из Америке, наших исељеника, допутовало је у Београд 17 јуна увече, да би на историјски Видовдан одали почаст херојима палим за ослобођење и уједињење Југословена. Овај њихов излет у домовину организовао је Српски народни савез из Питсбурга (Сјед. Америчке Државе). Вођа излетника био је г. Бранко Пекић, главни секретар тога Савеза. Са њима путује и г. Владимир Лугоња, секретар Српског певачког савеза у Америци, који познаје добро и нашу земљу и прилике југословенских исељеника у Америци.

У Београду је образован одбор за дочек наших саплеменика, на иницијативу Друштва за упознавање англо-саксонске културе и енглеског језика у Југославији и уредништва енглеског часописа „Англо-југословенска ревија“. Чланови почасног одбора за дочек су: епископ г. д-р Николај Велимировић, дворска дама г-ђа Ела Хаџић, Претседник Народне скупштине г. Стеван Ђирић и Претседник Београдске општине г. Влада Илић. Одбор за дочек има више од 50 чланова, а претседник одбора је г. Јеленко Михајловић, ректор Више педагошке школе и претседник Друштва за упознавање англо-саксонске културе и енглеског језика у Југославији.

Амерички Југословени осванули су на Видовдан на Авали, где су положили велики сребрн венац на

гроб Незнаног Јупака. Вођа излетника г. Бранко Пекић одржао је говор, у коме се заветовао да ће Срби из Америке увек чувати оне свете идеале за које су се борили неумрли знани и незнани српски јунаци.

Затим су се одвезли аутомобилом на Оплепац, где су положили огроман сребрн венац на гроб Вишешког Краља Александра у знак захвалности Срба из Америке за заслуге бесмртних Карађорђевића, а нарочито Краља Мученика Александра I, који је довршио дело Великог Карађорђа и Петра I Ослободиоца.

29 јуна разгледали су амерички Југословени Београд. После подне обишли су Патријаршију, где их је примио загребачки митрополит г. Доситеј са викарним епископима г. г. Савом и Викентијем и монаштвом Патријаршије. Митрополит г. Доситеј поздравно је посетиоце и нагласио да православна црква убраја наше исељенике међу своје најбоље синове. Испоручио им је поздраве и благослове Њ. Св. Патријарха.

После подне посетили су Народну скупштину где их је поздравно претседник Скупштине г. Стеван Ђирић и истакао да ће помоћи сваку акцију Југословена из Америке. Истакао је да Краљевска влада ради на успостави што живље везе са нашим исеље-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ницима и у ту сврху одржава и предавања преко радија.

Ватим су амерички Југословени посетили Претседника Владе г. д-р Милана Стојадиновића, кога су, када се појавио, бурно поздравили. Г. Бранко Пекић предао је Претседнику Владе г. д-р Стојадиновићу једну претставку америчких Југословена и замолио да Краљевска влада поступи по тој претставци и пружи што обилнију моралну потпору нашим исељеницима у Америци.

Г. д-р Стојадиновић поздравио је срдечно наше исељенике и изразио радост што у њима види примерне родољубе, који мисле на свој завичај. Обећао је да ће Краљевска влада учинити све што може

В. Краљу Петру II и Претседнику Сједињених Америчких Држава г. Рузвелту. Говорио је затим г. д-р Аранички, шеф Исељеничког уреда.

У име Београдске општине и београдских грађана госте је поздравио срдачном добродошлицом г. Драгољуб Тодоровић, потпретседник Београдске општине који је рекао:

ГОВОР ПОТПРЕТСЕДНИКА БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНЕ Г. ДРАГОЉУБА ТОДОРОВИЋА

Драга браћо и сестре,

Врло ми је мило што могу као претставник Градске општине да вас поздравим и да вам пожелим добродошлицу.

Амерички Југословени пред зградом Отсека за паркове Г. п. Б., у друштву са потпретседником Београдске општине г. Драгољубом Тодоровићем, неколико градских већника и чланова Одбора за дочек

да помогне морално и материјално наше исељенике у Америци, да се у далекој земљи осете као код својих кућа. Претседник Владе г. д-р Стојадиновић нагласио је да се и Београд подиже американском брзином. Он и Краљевска влада труде се да америчку технику преседе у Југославију.

Претседник Владе г. д-р Стојадиновић упознао се лично са сваким посетиоцем и распитивао се о њему и о приликама наших исељеника у Америци.

Одбор за дочек приредио је у част америчких Југословена банкет код „Српске круне“. На банкету је поздравио госте претседник одбора за дочек професор г. Јеленко Михајловић, који је поздравио Њ.

Заиста је редак пример љубави према Домовини, из које сте поникли, да сте, не жалећи труда и материјалних жртава, прешли океан, да би је понова видели и нашли се у њој. Ако се не воли своја мајка, и ако се не воли своја породица, не може се волети ни своја отаџбина. Па када не бисте волели домовину својих предака и своју не бисте могли волети ни своју нову домовину — Америку. Само зато што имате сигурно и дубоко осећање љубави, као Срби и Југословени, према Југославији, имате и осећање љубави према Америци.

Може бити да ћете на својем путу по Југославији наићи и на оне који критикују и који нису за-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

довољни овим или оним, што и како се ради, — али баш зато што наш народ има тај критички дух, зато ћете и моћи констатовати а нарочито они који су запамтили своју колевку Југославију из ранијих времена, колико је она до сада напредовала. Дух критике, који ми имамо, јесте услов нашег напретка. Тај дух и наша амбиција да станемо у ред напредних земаља и цивилизованих народа и створили су и стварају од Београда, некад једне обичне касабе, модеран град. И они који су са разних страна наше Отаџбине емигрирали у Америку, могу са задовољством констатовати како је велика тежња нашег народа да своју земљу учини што лепшом и напреднијом.

Мени је мило што могу констатовати, заједно са вама, колика је наша љубав према вама који живите тако далеко од нас. О њој сте се могли уверити на свакоме кораку и ја вас молим, волите своју земљу, која је родила вас и ваше претке; волите и Америку, своју нову домовину, али никада ни у једној прилици немојте заборавити на Југославију!

Долазите нам и бићете увек братски примљени!

Нека ми буде дозвољено да ову чашу дигнем и испијем у ваше здравље, за здравље Претседника г. Рузвелта и за напредак Сједињених Америчких Држава.

Г-ђа Лепосава Петковић одржала је леп поздравни говор у име Југословенског женског савеза.

На све здравце одговорио је вођа исељеничке групе г. Бранко Пекић, који је истакао учешће америчких Срба у ратовима за ослобођење и уједињење. Од 100.000 Срба исељеника у Америци дошло је на бојно поље од 1912—1918 године готово 20.000 Срба, између којих је било ко 12.000 поданика бив. Аустро-Угарске Монархије. Поред тога, Срби су обилно помагали свју браћу у Србији и материјалом и новцем. Све је ово чињено без очекивања икаква признања, као акт родољубља и дужности према своме народу. Нагласио је да су амерички Југословени одани Југославији и Династији Карађорђевића.

30 јуна гости су разгледали Калемегдан, а нарочито су се дуго задржали у Војном музеју, где им је управник Музеја ђенераг г. Вуковић дао детаљна обавештења.

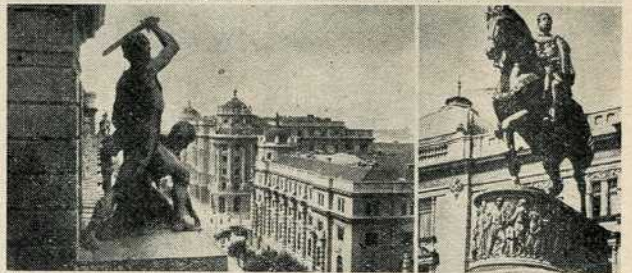
Посетили су затим Калемегдан и Зоолошки врт. Пред зградом Отсека за паркове дочекао их је претседник Општине г. Драгољуб Тодоровић и градски већници. г. г. д-р Душан Калановић, бив. помоћник Мин. народног здравља, Живан Ранковић, генерал у пензији, и д-р Илија Бацковић, лекар. Градско поглаварство Београд приредило је овде гостима закуску. После закуске гости су разгледали Зоолошки врт.

Из Зоолошког врта амерички Југословени одвезли су се аутомобилом у Земун, где су разгледали Дом слепи и аеродром, па су се вратили у Београд, где су наставили разгледање вароши.

Већи део америчких Југословена отишао је из Београда у унутрашњост да обиђе своју родбину. После 15 дана састабе се опет сви у Београду, одакле ће заједнички пропутovati нашу земљу.

Park Kalemegdan na trokćah stare turske tvrđave nad starom Savi u Domp.

Две биндоске министре.

Помилу коннице Михаила Обреновића.

Pogled na Bečevgrad s parka u odrazu.

Београд у слици

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Комунална хроника

Г. Влада Илић, Претседник Општине града Београда, одликован је са три висока ордена:

Орденом Црвеног крста, чехословачким орденом Белог Лава II реда и орденом Светог Саве I реда

Претседник Општине града Београда г. Влада Илић добио је у последње време три висока ордена за свој хумани, културни и јавни рад.

6 априла ов. г. посетио је директор Друштва Црвеног крста г. М. Маринковић Претседника Општине г. Владу Илића у његовом

Претседник Општине града Београда г. Влада Илић

кабинету и предао му орден Црвеног крста. Изјавио је да Главни одбор Друштва Црвеног крста одликује г. Илића за велике заслуге које је учинио за идеју Црвеног крста.

Главни одбор Друштва Црвеног крста донео је одлуку о одликовању са овом мотивацијом:

Г. Влада Илић, са својом браћом Миланом и Ђоч. Сотиром, издржавао је о своје трошку за време балканских ратова у својој фабрици штофа у Београду добровољну болницу од 40 постеља, која је функционисала све до демобилизације.

За време светског рата чинио је велике услуге народу и војсци, а дуже време из својих властитих средстава издржавао је целу Дринску сталну војну болницу док је била у Лесковцу.

Г. Влада Илић, поред тога, стално указује велику пажњу и пошору Друштву Црвеног крста.

*
* *

Приликом свој боравка у Београду, почетком априла ов. г., Претседник Чехословачке Републике г. др Едуард Бенеш одликовао је г. Владу Илића чехословачким орденом Белог лава II реда.

*
* *

У јуну месецу ове године одликован је г. Влада Илић, у име Њ. В. Краља, указом Краљевских намесника орденом св. Саве I реда.

Г. Влада Илић кроз цео свој живот бави се необично много и хуманим и просветним радом: помаже сиротињу, оснива установе за збрињавање радничке деце, основне школе, помаже многе већ основане установе. Интересује се врло живо за све јавне послове, државне и комуналне.

Као претседник Београдске општине уноси сву своју снагу и знање у решавање комуналних питања и постиже за врло кратко време ванредне успехе: сређује пошито финансиско стање Београдске општине, које није било ни мало ружичасто пре његовог доласка; уређује администрацију на модерној основи, унесећи у тај рад своје велико пословно искуство; унапређује, а великим делом и изнова подиже многе социјалне установе, нарочито оне које су посвећене збрињавању и здравственој заштити деце; реорганизује и

поставља на пословну базу општинска привредна предузећа; посвећује нарочиту пажњу урбанистичком уређењу града; поправља хигијенске прилике Београда; предузима мере за подизање јевтиних, малих и хигијенских станова за сиротињу, итд.

Водећи рачуна о интересима Општине града Београда, г. Влада Илић води рачуна и о грађанима Престонице и своју комуналну политику подешава тако да буде од користи целокупној београдској привреди, да помоћне развој индустрије, трговине, занатства, да запошља незапослене раднике. Он се труди да учини све што до општинске управе стоји да

Београд постане и привредни центар наше државе.

Све стране комуналне делатности имају да служе, посредно или непосредно, грађанима и општим државним интересима, — то је основни принцип његове комуналне политике.

Г. Влада Илић учествује у раду многих хуманих и патриотских друштава. Поклања нарочиту пажњу физичком васпитању народа, и преко сокола (старешина је и једног београдског соколског друштва) и преко општинских течајева за физичко васпитање омладине, као и преко других спортских организација.

Нови градски већници

Решењем Господина Министра унутрашњих послова П. бр. 13374 од 23 априла 1937 год. разрешени су дужности градски већници г.г.: инж. Милан Нешић, др. Брандајс Лав, Вучковић Боривоје, Грбовић Ђорђе, Живано-

А на њихова места постављени г.г.: Поп-Митић Алекса, трговац, Радосављевић Радомир, бравар, др. Стојаковић Сава, Краљевски јавни бележник из Земуна, Шерер А. Филип, земљорадник из Земуна, Мозер Бруно,

Заклетва нових градских већника у свечаној дворани Градског већа Општине града Београда

вић Г. Марко, Жигић Ђура, Зрнић Ђорђе, Крекић Богдан, Милутиновић Стеван, Михајловић Душан, Мишковић Милан, Николајевић Душан, Пауновић Миодраг, Петровић Богдан, Сеничић Алимпије, Станојевић др. Милорад, Стефановић Миливоје и Хохнер Давид.

трговац из Земуна, инж. Петровић Јован, индустријалац из Земуна, Јовановић Драгомир, директор гим. у пенз., Јосиповић Божидар, трговац, Максимиовић Љубомир, типограф, Ивановић Бранимир, машински инжењер, Тодоровић Бранислав, директор Трговачке академије,

др. Калановић Душан, помоћник министра у пензији, Стефановић Милан Мих., директор банке, Станојевић Илија, кафеџија, Херман Јосип, грађевинар, Томић Тома, кафеџија, Маринковић Сима, бравар, Каралић Рајко, пензионер, Стојчевић Станоје, кафеџија, Профировић Михајло, учитељ у пензији, Ранковић Живан, ђенерал у пензији, Боранијашевић Миласав, трговац Ђорђевић Душан, управитељ основне школе.

Исто тако решењем Г. Министра унутрашњих послова III бр. 13363 и 13364 од 22 априла 1937 године уважена је оставка на положај градских већника г.г. Стојановићу Милану, занатлији из Београда, Протићу др. Милану, главном директору Народне банке и Поповићу др. Душану, лекару из Београда.

Ново-постављени градски већници положили су пред свештеницима своје вероисповести заклетву на седници Градског већа од 28 априла 1937.

Текст заклетве у смислу § 66 Закона о градским општинама потписали су сви новопостављени градски већници.

Претседник г. Влада Илић, по завршеном обреду заклетве, честитао је новопостављеним градским већницима, истичући да је њихово ново звање пуно части и уједно пуно дужности и одговорности. Сигуран да ће нови

већници уложити своју најбољу вољу и све своје способности, г. Илић је истакао да се само заједничким радом могу остварити они резултати, које Београђани очекују од општинске управе. Претседник се са неколико похвалних речи опростио од госпде разрешених градских већника и изнео њихове заслуге за добро Београда. Предложио је да се госпди разрешеним већницима за њихову досадашњу предану сарадњу на општинским пословима изузетно одобри да се у току 1937 год. могу служити трамвајским картама које су им дате као градским већницима. Градско веће се сагласило са овим предлогом г. Претседника.

НОВИ РЕДАКЦИОНИ ОДБОР

На предлог Претседника Обр. 10003 Градско веће је на седници од 28 априла 1937

ОДЛУЧИЛО:

Да се за уређивање Београдских општинских новина изабере Редакциони одбор, у који да уђу Милорад Симовић, Д-р Душан Калановић и Живан Ранковић, градски већници.

Редакциони одбор придржаваће се у своме раду Правилника који је прописан за издавање и уређивање Београдских општинских новина.

Г. Марјан Мадејски, главни директор Варшавске општине, посећује Београд

Главни директор Варшавске општине и генерални секретар Савеза Пољско-југословенских лига у Пољској г. Марјан Мадејски дошао је у Београд као претставник Варшавске општине. О његовом доласку Варшавска општина је известила Општину града Београда писмено и умолила је да му, као њеном претставнику, изиђе у сусрет у погледу упознавања појединих комуналних установа.

Истовремено г. Мадејски је дошао и као званични претставник Пољско-југословенских лига у Пољској, и као такав био је гост Пољско-југословенске лиге у Београду 9 јуна. Тога дана г. Мадејски је са генералним секретаром Пољско-југословенске лиге обишао цео Београд а увече, на банкету, приређеном у част његовог доласка, био топло поздрављен од стране претседника Пољско-југословенске лиге у Београду г. Милана Нешића, професора Универзитета.

Сутра дан, 10 јуна г. Мадејски био је гост Београдске општине. Са г. Божом Павловићем, Директором Општег одељења Београдске општине — г. Мадејски је обишао све важније комуналне установе као и друге објекте Београдске општине и исцрпно био обавештен о свима виталним проблемима Београда. У обилажењу појединих комуналних установа, г. Мадејски је био очаран Домом прихватилишта и изјавио да тако шта у Варшави не постоји.

Поред великог интересовања, које је г. Мадејски показивао за проширивање улица, на чему ради и Варшавска општина, — необично га је занимало решење урбанистичког питања у Београду. Варшава на том пољу, може се рећи, иде паралелно са Београдом. Цела варшавска околна парцелисана је за подизање кућа једнога типа — без одобрења ни у Варшави се не може зидати.

Г. Мадејски је изнео једно лепо решење станбеног питања Варшавске општине, коме и Београдска општина у последње време поклања пуну пажњу. Поред многих кућа за сромашне, Варшавска општина подиже специјално за сиромашан радни свет такозване кооперативне куће, које се плаћањем кирије током времена отплате — цена им није висока — и постају сопственост становника тих кућа.

Варшавска општина поклања пуну пажњу и културној акцији. Тако Варшавска општина има, преко Друштва за уметност, пет својих сталних позоришта и једно путујуће, које такође припада општини. Оно приређује свакодневне бесплатне претставе у разним деловима града за најсиромашније становнике. Најбоље снаге опере и драме наступају у том позоришту. Поред тога Варшавска општина има своје биоскопе за сиромашне своје становнике. Слично Београдској општини, Варшавска општина има своје новине „Dzi-

ennik Zarzadu m. stol. Warszawy", као и богату библиотеку.

Г. Мадејски је и као јавни радник и као високи општински функционер, изразио радост што му се пружио прилика да ступи у што ближи додир са функционерима Београдске општине. Нарочито би га обрадовало, изјавио је, као и претседника Варшавске општине г. Стажинског, да види високе функционере Београдске општине у Варшави као драге госте.

Истог дана, положивши венац на гроб Незнаног Јунака на Авали, био је гост г. Боже Павловића на ручку, који је приређен на самој Авали.

Ујутру, 11 јуна, г. Мадејски је, испраћен од г. Боже Павловића, Директора Општег одељења, и г. Глуздовског, генералног секретара Пољско-југословенске лиге, отпутовао за Дубровник.

М. М.

Конгрес Савеза градова у Бањој Луци

Под претседништвом д-р Пејчића претседника града Загреба, Др. Адлежића, претседника града Љубљане и Мил. У. Благојевића, градског већника — претставника града Београда, одржан је 18 јуна 1937 године у граду Бањој Луци конгрес Савеза градова Краљевине Југославије — редовна главна скупштина.

Д-р Пејчић поздравио је изасланика Њ. В. Краља, бана г. Кујунџића, претставнике свих струка банске Управе, претставнике свих верских институција и учеснике скупштине, па је потом предложио да се Њ. В. Краљу, Кнезу-Намеснику, Претседнику Краљевске Владе и Министрима д-р Корощцу, Душану Летици, д-р Спаху и Претседнику Општине града Београда г. Влади Илићу упуте поздравни телеграми. Одмах иза тога дао је реч Бану Врбаске Бановине г. Богољубу Кујунџићу, који је, у име Краљевске владе, топлим речима поздравио све учеснике конгреса жељивши им плодан рад и пријатан боравак.

Пошто је завршен тај свечан део, прешло се на читање извештаја пословне Управе о раду у години 1936/37, па је затим по том питању отворена дискусија у којој су учествовали: претставник Петровграда г. Рајић, који се у своме говору између осталог задржао и на питању 10-годишњег рада Савеза градова, јер се баш на овој главној скупштини завршава деценија од оснивања Савеза градова.

Г. Рајић у своме говору апеловао је на енергичнију и чвршћу сарадњу међу свима градовима са жељом да тај успех у наредној деценији буде удвостручен.

Иза њега узео је реч градоначелник града Кикинде, који је, одобравајући извештај пословне Управе, нарочито апеловао, да скупштинама, поред претставника градова, присуствује што већи број баш самих претседника сматрајући да ће, може бити, одлуке у том случају бити ауторитативније.

Пошто је примљен извештај пословне Управе, примљен је и извештај о завршном рачуну као и извештај Надзорног одбора, из кога се види да је приход у прошлој години био 266.170.02 дин., а ра-

сход 242.633,60 дин., те да се према томе показује вишак од 23.536,42, која се сума има унети као приход у буџет 1937/38 год.

Примљен је буџет за 1937/38 г. у укупном износу и прихода и расхода у висини од 220.935,92 дин.

По питању одређивања места наредне редовне главне скупштине, на предлог претседника, донет је једногласан закључак да се наредна редовна главна скупштина одржи или у граду Сплиту или на лађи на Јадрану.

По питању предлога о оснивању Савеза градова Мале антанте, главна скупштина једнодушно је прихватила и акламацијом поздравила такву иницијативу, дајући јој пуно овлашћење да се тај део што пре приведе у дело.

Затим су усвојени предлози о изменама и допунама у Закону о општинама, Правилник о издавању и уређивању службеног органа Савеза градова, Правилник о канцеларији Савеза градова у Београду, за чијег је шефа, на предлог претседника Градске општине из Београда, скупштина изабрала г. Божицара Павловића, директора Општег одељења Општине београдске, на место г. Слободана Видаковића, коме је та служба отказана и чију је жалбу Главна скупштина одбила сматрајући да је пословна Управа правилно поступила вршећи ову промену.

Иза овога одржали су предавања, и то: д-р Адлежић о чувању општинских старина, д-р Новак о социјалним проблемима општине, и директор Бањалучке општине о постанку и историји града Бање Луке, па се затим прешло на читање резолуције, која је у потпуности и без икаквих измена примљена једнодушно.

Рад главне скупштине завршен је у 14 час., па је затим, по ручку, направљен излет до манастира Траписта, а у вече приређен свечани банкет у част учесника на коме су присуствовали Бан Врбаске бановине г. Кујунџић, командант дивизије генерал г. Томић, учесници Конгреса и један велики број виђених бањалучких грађана.

Урбанистичка хроника

ИЗВЕШТАЈ

ОЦЕЊИВАЧКОГ СУДА СА УТАКМИЦЕ ЗА ИЗРАДУ ИДЕЈНИХ СКИЦА ЗА УРЕЂЕЊЕ И АРХИТЕКТОНСКУ ОБРАДУ ТРГОВА КНЕЖЕВ СПОМЕНИК И ПРЕСТОЛОНАСЛЕДНИКОВОГ И У УЛИЦАМА КОЛАРЧЕВОЈ, КРАЉА АЛБЕРТА, КНЕЗ МИХАИЛОВОЈ И КРАЉА МИЛАНА

Утакмица је подељена у два дела — натечај I и натечај II.

Најпре је извршено оцењивање за II део са роком предаје радова 10 март 1937 године, затим је извршено оцењивање за I део са роком предаје радова 10 април 1937 године.

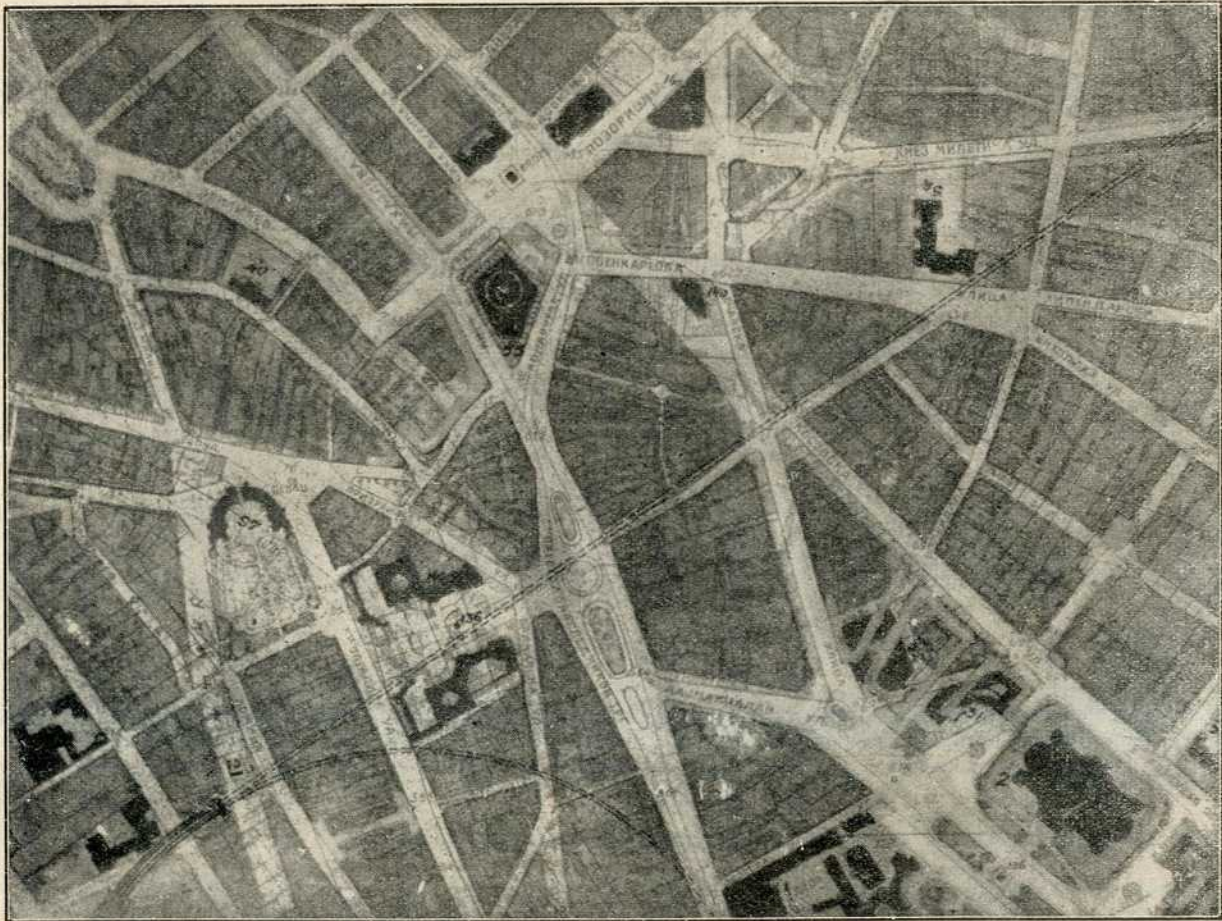
А

ОЦЕЊИВАЊЕ УТАКМИЦЕ II ДЕО

На дан 22-III-1937 године чланови оцењивачког суда и њихови заменици г. г. чланови Бранко Попо-

вић, Ђура Бајаловић, Милан Нешић, Светозар Генић и Михаило Радовановић, заменици Светозар Јовановић, Јанко Шафарик, Марјан Вујовић, Рајко Татић и Даница Томић споразумеше се о поступку за отварање приспелих радова и нађоше да је од осам пријављених радова приспело седам, пре утврђенога рока и у неповређеним завојима. Затим отворише завоје и утврдише да постоји:

1) — Рад са знаком „Трг“ (црвено) са 10 кашираних цртежа, техничким описом и завојем са адресом аутора, све укупно 12 прилога.

1) Регулација Престолонаследниковог трга и трга Кнежев Споменик из генералног плана који је био озакоњен 1924, а који је касније неоправдано измењен. На слици се види и постојеће стање на тргу Кнежев Споменик повучено блеђим тоном (1 и 2)

2) — Рад под знаком „7391“ са 20 цртежа кашираних, са техничким описом и кувертом са адресом аутора, укупно 15 прилога.

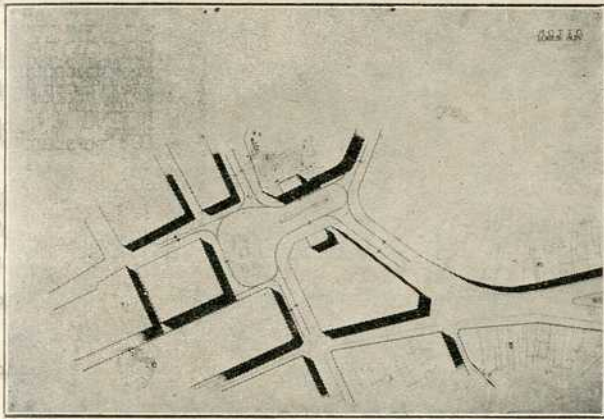
3) — Рад под знаком „Перистил“ са 4 цртежа, са техничким описом и завојем са именом аутора, укупно 6 прилога.

4) — Рад под знаком „Vital“ са 11 цртежа, техничким илустрованим описом и завојем са именом аутора, укупно 13 прилога.

Напомена. — Приликом отварања пакета под горњим знаком „Vital“ оцењивачки суд је констатовао да се у истоме пакету налази, од истоименог аутора, и рад под знаком „Рах“ а који се односи на I део натечаја, коме је рок подношења 10 април 1937 године.

Овај други рад примљен је, али га оцењивачки суд није отворио; међутим овим је утврђено да се број пријављених радова слаже са бројем примљених.

5) — Рад под знаком „L'oiseau bleu“ са 12 кашираних цртежа, техничким описом и завојем у коме је име аутора; свега 14 прилога.

2 (3 и 4) Регулација трга Кнежев споменик из Генералног плана који данас важи. Снимак показује решење у овом смислу пројекта под мотом „L'oiseau bleu“ по варијанти 1, коју оцењивачки суд није усвојио

6) — Рад под знаком „Рах“ са 7 цртежа кашираних, техничким описом и завојем у коме је име аутора, свега 9 прилога и

7) — Рад под знаком „14065“ са 4 цртежа, техничким описом и завојем у коме је име аутора, свега 6 прилога.

На дан 29 марта 1937 године оцењивачки суд састављен од чланова и у присуству г. г. Бранка Поповића, Ђуре Бајаловића, Милана Нешића, Светозара Генића и Михаила Радовановића нашао је да:

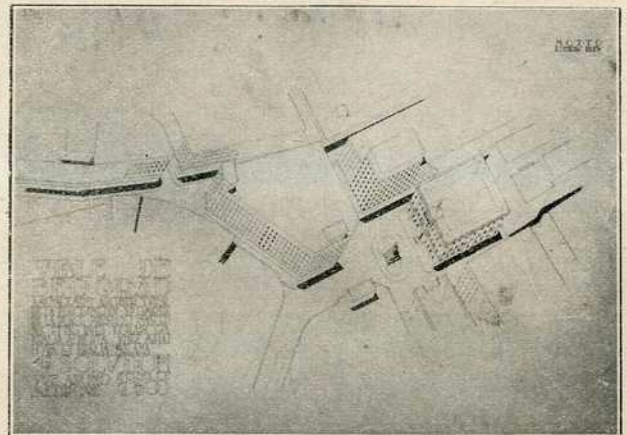
1) — Рад под знаком „Трг“ предлаже обраду Престолонаследничковог трга у облику перистила, који би се остварио постављањем редова витких стубова на протоарима трга до горње висине фасаде. При овоме се не предвиђа значајна измена регулације. Овај перистил, по стилу и карактеру сасвим диспартан од постојеће архитектуре трга, имао би за сврху да ову прикрије и да даде тргу нов карактер. Начелно овај би се предлог могао усвојити када би било у питању пројектовање трга, који има тек да се изграђује и када би трг био намењен искључиво за трговину и

бирое. Овако мотив перистила би изгледао за врло дуго време накалемљен неоргански; он је неприменљив у колико сужава већ иначе узак Престолонаследничков трг и у колико су зграде на тргу већим делом намењене становању.

Предвиђена архитектура трга је прилично убедљива али ефекат, који би произвођила не би био монументалан већ само декоративан.

2) — Рад под знаком „7391“ предлаже архитектонску обраду трга у једном од „класичних стилова“ не мењајући његову регулацију. Ово је начелно неприхватљиво као што би било неприхватљиво и предлагати априори примену неког модерног стила. Монументалност која би се желела постићи према пројектованом мишљењу применом „класичних стилова“ не постиже се само оваком применом већ схватањем и обрадом у датом случају; неки класицистички архитектонски пројекат може бити монументалан као и неки савремени архитектонски пројекат али то се не постиже самом применом стила ни у једном ни у другом случају. Иначе пројекат је обрађен у традиционалистичкој, конвенционалној архитектури XIX века. Показује познавање прилика у престоници и вољу за удубљивање у појединачна ситнија питања. Показује умешност за решавање ових питања и дух прилагођавања постојећем стању, с тога не постиже тражену целину у укупном изгледу трга нити му даје какав изражен карактер осим у општој силуети.

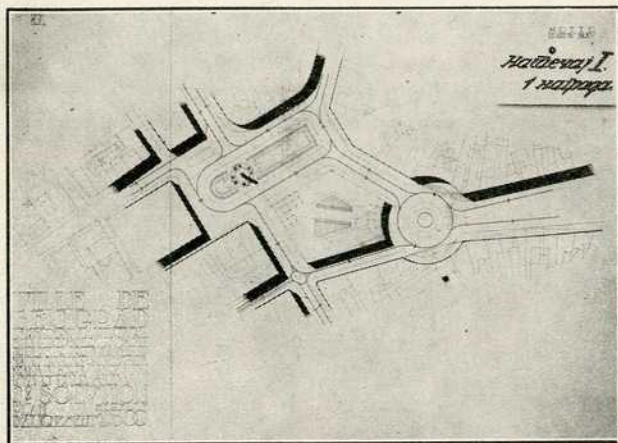
3) — Рад под знаком „Перистил“ предлаже обраду трга слично оној под знаком „Трг“. У месту стубова изграђује перистил помоћу стубаца масивних у толикој мери, да је у њих могао смештити мале продавнице. Овај перистил је архитектонски убедљивији од онога у пројекту под знаком „Трг“ и практичнији. Међутим он има у начелу исте недостатке које и овај. Овај пројект још обрађује трг као затворен трг услед чега га затвара капијом код зграде Асикурациони Генерали и код зграде кафана „Албанија“. Ово је неоправдано колико с обзиром на облик и суженост трга у попречном правцу, толико и с обзиром на факат што Престолонаследничков трг у опште није по својој стварној функцији затворен трг нити то може бити, већ један продужени, неправилни, пролазни саобраћајни простор, који је постао силом прилика. С тога се његова намена не би могла изменити архитектонском обрадом већ коренитом изменом ре-

3) Перспективни изглед ове варијанте

гулације, што важи поготову за карактер који му се
жели дати.

4) — Рад под знаком „Vital“ даје два предлога
за измену регулације:

4) Регулација трга Кнежев споменик предложена про-
јектом под мотом „L'oiseau bleu“ варијанта 2, која је
усвојена од стране оцењивачког суда и предложена
Поглаварству — Пројекат је добио 1 награду

а) Према дворској башти на северној страни ули-
це Краља Милана предлаже образовање једног новог
простора „Ehrenhof“ који затвара све стране. Задр-
жава постојећу лучну грађевину на супротној страни
дворској башти. Тако образује један трг кроз који
пролази улица Краља Милана, који у ствари не би то
био у правом смислу речи ни с обзиром на место ни
с обзиром на јак саобраћај његовом средином. Двор-
ско двориште то мора остати у сваком случају ако се
на томе месту задржава дворска зграда и било би
раздвојено улицом Краља Милана од ново створеног
„Ehrenhof“ с друге стране, који би био по себи
мали и који неби требало затварати са савске стране.

б) Предлаже извесно проширење засеком, под
правим углом, према хотелу „Москви“ на земљишту
теразиске терасе. Ово обрађује декоративно у виду
колонаде. Предлаже поентирање угла код „Балкана“
у виду једне високе куле.

Први предлог је урбанистички нецелисходан, ар-
хитектонски неубедљив. Други предлог није довољно
рационалан у погледу изводљивости, карактеристи-
чно романтичан, у главном декоративан и као мотив
стран.

Ова два предлога би довела у питање извођење
врло доброг, већ раније усвојеног, решење теразиске
терасе.

У почетку улице Краља Александра устројава ко-
лонаде и с једне и с друге стране такође више из
декоративних разлога и недавно оправданих.
Пројекат је покушао да својим предлозима
архитектонском обрадом даде извесну карактеристи-
чну архитектонску целину комплекса у питању. Овим
се овај део града ипак неби толико преобразио да
изгуби своју садашњу архитектонску разноликост и
хетерогеност.

Овај пројекат показује израђен укус за декора-
тивне, у извесној мери архаичне аранжмане.

5) — Рад под знаком „L'oiseau bleu“ предлаже
два решења.

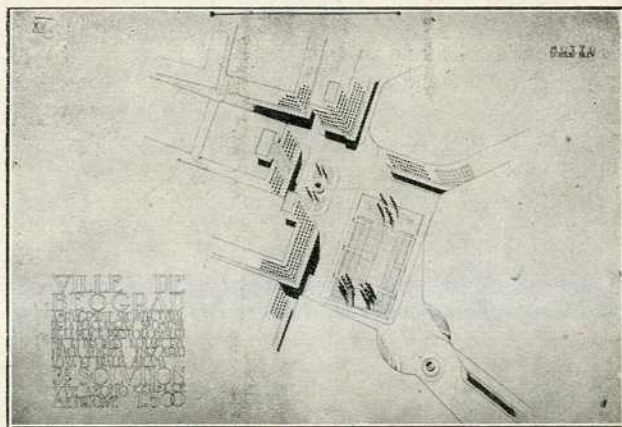
По решењу 1 не мења се регулација Престолона-
следниковог трга већ се минимално дотерује (код
„Албаније“), премошћава Пашићеву улицу да би до-
био јединство фронта. Поентира архитектонски по-
пречну осовину трга у осовини терасе, а на страни
трга код „Касине“ поентира кулама зграду „Москве“
као и угао „Балкана“. То исто чини и на углу код
„Албаније“.

По решењу 2 проширује простор између „Москве“
и „Балкана“ на рачун „Москве“ и „Балкана“ и ту по-
чиње са обрадом терасе. Мења незнатно регулацију
линије трга на блоку „Балкана“ — „Прашка банка“
и на линији Пашићева улица — кућа Петковића, ради
проширења. Мења незнатно регулацију трга на раскр-
ници Коларчеве, Драшковићеве и Кнез Михаилове у-
лице ради кружног проширења на овоме месту због
врло живог и нерационализованог саобраћаја. Задр-
жава поентирање архитектонских маса из првог ре-
шења и предлаже нова са двама наспрамним кулама
код зграде „Асикурациони Генерали“. Предлаже ма-
скирање извесних тачака на тргу импозантним обе-
лицима и сугестивну декоративну обраду трга.

Предложени систем обраде трга у циљу групи-
сања великих маса и постизања архитектонске цели-
не, ритма и монументалног карактера потпуно је
успео.

Уједначеност у хоризонталама, по блоковима и по
спратовима, потребна контрастираност постигнута
вертикалним масама (кулама и ризолитима) и ритми-
раним осовинама, која је предложена овим пројектом,
ствара довољну подлогу за оријентацију у даљем из-
грађивању па да се дође до жељене целине. Пред-
ложена проширења, осим оног између „Москве“ и
„Балкана“ исплатила би се и знатно поправила архи-
тектонске и саобраћајне могућности трга. Архитек-
тонска обрада би се добро сложила са већ донесеним
архитектонским решењем терасе.

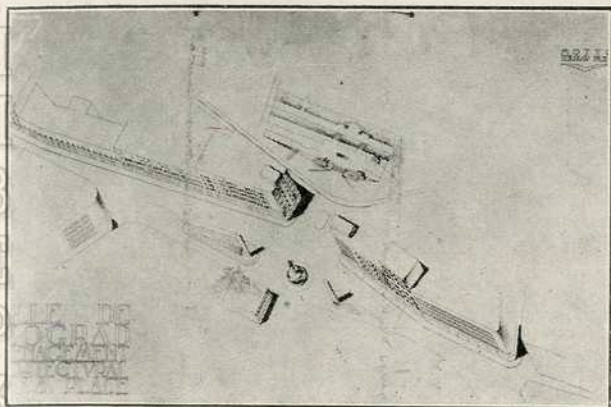
Овај пројекат одаје духовитост, искусног и реал-
ног архитекту.

5) Изглед трга Кнежев Споменик према предложеној
регулацији по варијанти 3 пројекта под мотом „L'oiseau
bleu“. По њему се блок код Албаније сасвим уклања.
Он би се могао извести само у врло далекој будућ-
ности и када се укаже потреба за то

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

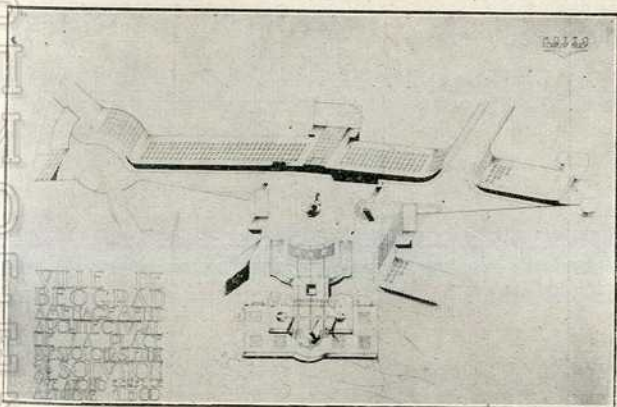
6) — Рад под знаком „Рах“ предлаже обраду терасиске терасе на Престолонаследниковом тргу као засебан затворен трг. Он то постиже затварањем терасе са савске стране. Тако се добија један нов, миран

6) Изглед Престолонаследниковог трга по регулацији предложеној варијантом 1 пројекта под мотом „L'oiseau bleu“

али и мртав и затворен мали трг, који Престолонаследниковом тргу ни у колико не олакшава саобраћај, а који с друге стране не пружа ни леп изглед на Саву и Посавину. У осталом питање терасе је већ решено пројектом генералног плана на сасвим задовољавајући начин. Архитектура обраде овог пројекта је прилично шематичка и сува, и не одаје неку нарочиту инвентивност у погледу решења Престолонаследниковог трга и терасе као архитектонске целине.

7) — Рад под знаком „14065“ предлаже велику измену регулације Престолонаследниковог трга у облику једног огромног кружног проширења у његовој средини тј. где се укршта његова подужа и попречна осовина. Кружни облик овога простора не одговара ни конфигурацији терена на своме месту, ни постојећем облику Престолонаследниковог трга, ни снази пролазног саобраћаја на њему. С тога се предложено решење показује као неоргански и као недовољно целисходно по готову што његово остварење претпоставља врло велике издатке.

7) Изглед Престолонаследниковог трга по регулацији предложеној варијантом 2 пројекта под мотом „L'oiseau bleu“

Предложена архитектонска обрада одаје архитектуру од искуства и развијеног укуса у духу једне традиционалистичке средње-европске архитектонске концепције.

На седници од 3 маја 1937 године оцењивачки суд је, по завршеном оцењивању, одлучио:

Да прву награду не додели ни једном такмичару.

Да износ суме предвиђене за трећу награду и суме предвиђене за један откуп сабере и тако да створи две једнаке треће награде од по 7.500.— динара.

Оваква одлука је донесена због релативно малог броја приспелих радова и због тога што ни један од њих није у потпуности задовољио.

Затим је оцењивачки суд доделио следеће награде:

1) — Раду под знаком „L'Oiseau bleu“ другу награду у износу од 15.000.— динара (петнаест хиљада динара).

2) — Раду под знаком „Vital“ трећу награду у износу од 7.500.— (седам хиљада пет стотина) динара.

3) — Раду под знаком „7391“ трећу награду у износу од 7.500.— (седам хиљада пет стотина) динара.

4) — Раду под знаком „Перистил“ откуп у суми од 5.000.— (пет хиљада) динара, и

5) — Раду под знаком „Трг“ откуп у суми од 5.000.— (пет хиљада) динара.

В

ОЦЕЊИВАЊЕ УТАКМИЦЕ I ДЕО

На дан 20 априла 1937 године чланови оцењивачког суда и њихови заменици г. г. чланови Бранко Поповић, Ђура Бајаловић, Милан Нешић, Светозар Генић и Михаило Радовановић, заменици Цветозар Јовановић, Јанко Шафарик, Марјан Вујовић, Рајко Тагић и Даница Томић нађоше да су сви пријављени радови, на броју 23, приспели у року и у неповређеним завојима. Затим отворише завоје и нађоше да постоје:

1) — Рад под знаком „Рах“ из Дортмунда са шест цртежа, техничким извештајем и завојем са именом аутора.

2) — Рад под знаком „1937“ са 12 цртежа, техничким описом и завојем са именом аутора.

3) — Рад под знаком »Mens agit molem« са 10 цртежа но без техничког описа и завоја са именом аутора. Накнадно на састанку оцењивачког суда од 27 априла текуће године констатовано је да су за рад под горњим знаком примљени технички извештај и завој са именом аутора, а према реферату в. д. директора г. Вујовића.

4) — Рад под знаком „7391“ са 31 цртежом, техничким описом и завојем са именом аутора.

5) — Рад под знаком „Кроз 25 година“ са 8 цртежа, техничким описом и завојем са именом аутора.

6) — Рад под знаком „1895“ са 10 цртежа, техничким описом и завојем са именом аутора.

7) — Рад под знаком „Репрезентација“ са 20 цртежа, техничким описом и завојем са именом аутора.

8) — Рад под знаком „?“ свега један цртеж, који је на шперплатни и завој са именом аутора.

9) — Рад под знаком „Велетрг“ са 11 цртежа, техничким описом и завојем са именом аутора.

10) — Рад под знаком »Lansalm« са 14 цртежа, техничким описом и завојем са именом аутора.

11) — Рад под знаком »Agora XX« са 10 кашираних цртежа и алтернативама и то:

A/1 комада 43 (четрдесет три); A/2 комада 22 (двадесет два); B/1 комада 12 (дванаест); B/2 комада 19 (деветнаест); са техничким описом и завојем са именом аутора.

12) — Рад под знаком »Vega« са 8 цртежа, техничким описом и завојем са именом аутора.

13) — Рад под знаком „1313“ са 15 цртежа, техничким описом и завојем са именом аутора.

14) — Рад под знаком »Beograd-Budapest« са 4 цртежа, техничким описом и завојем са именом аутора.

15) — Рад под знаком »L'oiseau bleu« са 15 цртежа, техничким описом и завојем са именом аутора.

16) — Рад под знаком „134“ са 8 цртежа, техничким описом и завојем са именом аутора.

17) — Рад под знаком „Pax“ из Сегедина са 20 цртежа, техничким описом и завојем са именом аутора.

18) — Рад под знаком »Kraft« са 15 цртежа и два завоја затворина од којих је један запечаћен.

19) — Рад под знаком »Enotnost« са 9 цртежа, техничким описом и завојем са именом аутора.

20) — Рад под знаком »Beograd« са 8 цртежа, једним моделом у гипсу, техничким описом и завојем са именом аутора.

21) — Рад под знаком »Urban« са 10 цртежа, са техничким описом и завојем и са именом аутора.

22) — Рад под знаком »Transversale« са 25 цртежа, техничким описом и завојем са именом аутора.

23) — Рад под знаком »Urbeograd« са 11 цртежа и два техничка описа један на српском други на француском језику и завојем са именом аутора.

На наредним седницама оцењивачки суд састављен од чланова г. г. Бранка Поповића, Ђуре Бајаловића, Милана Нешића, Светозара Генића и Михаила Радовановића, прегледао је ове радове и нашао је да:

1) — Рад под знаком „Pax“ из Дортмунда предлаже проширење трга Кнежевог споменика подужно у правцу југозападне стране Чика Љубине до Коларчеве улице и у правцу осовине Васине улице до Пенкарееве. Већ овим предлаже измену блокова Коларчеве задужбине и код „Албаније“ тако да проширење улице Краља Алберта на рачун ових блокова добије са стране трга праве углове. Блок „Албаније“ мења у две алтернативе са стране Коларчеве улице и Престолонаследниковог трга. По једној алтернативи не узима у обзир постојећу зграду бр. 23 у Коларчевој улици а у другој узима. Сви остали предлози су идентични са пројектом под знаком »Vital« у другом делу конкурса.

Решење трга Кнежев споменик у другој варијанти архитектонски добро. Добијени трг има облик довољно правилан и интересантан. Решење блока „Албаније“ са Престолонаследниковог трга (прва алтернатива недовољно целисходна) одвише сече блок ма да овим добија један повећи сквер који сједињује Престолонаследников трг и трг Кнежев споменик. По другој алтернативи на против постигнутим блоком одваја ова два трга и добија један знатно мањи сквер

према Престолонаследниковом тргу. Архитектонско решење друге алтернативе је убедљивије и обрађено у духу романтичне сликовитости.

Питање саобраћаја као такво није решавао, ма да је створио могућност за његову промену на боље.

2) Рад под знаком „1937“ пројектант у своје раду задржава се у главном на регулацији трга Кнежев споменик и његове најближе околине, док на Престолонаследниковом тргу и даље Краља Милана улици не предлаже никакву промену.

Пројектант мења потпуно облик како блока Коларчеве задужбине тако исто и блока „Албаније“. Он их не ништи у потпуности али им знатно смањује површину. По његовом мишљењу он им не смањује вредност, јер знатно повећава уличне фронтине (од 690 м. на 750 м.) која имањима у центру вароши и трговачком делу дају већу вредност него апсолутна квадратура градилишта.

На северозападном делу трга код Кнежевог споменика, између Народног позоришта, Хипотекарне банке и палате „Риунионе“ у погледу регулације не врши никакву промену. На југоисточном делу од правца улица Краља Алберта—Француска он ствара проширење трга Кнежев споменик исте ширине постојеће сечењем имања Коларчеве задужбине и блока „Албаније“. Овај део трга отвара према „Југобанци“ једном грађевином и за саобраћај оставља у њој капију 30 м. ширине. На овај начин он је добио један затворен трг потпуно правилног правоугаоног облика. Остатак блока код „Албаније“ по његовом предлогу може се користити или за једну јавну зграду или поделу грађевинске парцеле за приватне зграде, које морају по свом изгледу давати утисак целине. Блок Коларчеве задужбине једном ново просеченом улицом, која је продужење Коларчеве улице, а има исту ширину ове, дели у два дела: један правоугаоник и један троугли, који служи за подизање приватних зграда. Новим правоугаоним блоком на имању Коларчеве задужбине дао је правилан облик и тргу испред „Ратничког дома“.

Поред горе наведеног пројектант продужује улицу Краља Алберта преко Космајске до Краљице Наталије улице. Проширује Краља Алберта и Кнез Михаилову улицу до „Руског Цара“ на 30 метара.

Исправља регулацију Драшковићеве улице код Призренске те и ту добија један мали трг правилног облика.

У архитектонском погледу даје шематичко решење целих блокова и фронтова задржавајући у главном највећи број постојећих зграда, мењајући висину надзиђавања тако да добија групе зграда исте висине. Ово постиже такође, у мањој мери, мењањем архитектонских делова другостепене вредности. Исто тако даје и шему за висине отвора како би ово јединство било што потпуније. Исто тако шематички даје и решење за нове зграде, које би се имале подићи на место дотрајалих али саму уметничку обраду појединих фасада оставља слободном за сваки конкретан случај придржавајући се само елементарних предвиђених шеме (висина зграда и отвора).

Овим пројектом се предлаже коренита измена два блока — „Албаније“ и Коларчеве задужбине и ново формирање трга Кнежев споменик у облику затво-

реног правоугаоника. Такође отвара правилан трг испред „Ратничког дома“.

Са архитектонског гледишта трг Кнежев споменик је добро решен као и блокови Коларчеве задужбине и „Албаније“ али не и ново добивени троугаони блок на углу Поенкареове и Дечанске улице.

Питање саобраћаја на овоме комплексу није задовољавајуће решено. Капија отворена на саобраћајном врло оптерећеном месту је неприхватљив прелог у толикој мери да би због њега и овако добро архитектонско решење трга било доведено у питање.

Просецањем улице Краља Алберта у правцу Зеленог венца, проширењем Кнез Михаилове улице и просецањем блока Коларчеве задужбине ради везе Коларчеве улице са Змај Јовином, ствара могућност за нову организацију саобраћаја, али не даје предлог за њено решење.

Пада у очи супротност карактера новоствореног трга код Кнежевог споменика, као мирног трга, и прелажње два важна саобраћајна правца кроза њ: правац Васина — Поенкареова односно Коларчева и правац Зелени венац (преко Обилићевог венца и Краља Алберта) — Милетина односно Француска улица.

Архитектонска страна пројекта на овоме комплексу, на Престолонаследниковом тргу и у улици Краља Милана је у опште студиозна систематски оправдана и задовољавајућа. Премошћавање улица Драшковићеве и Косовке Девојке, као и засецање угла код Пашићеве улице није довољно оправдано.

3) — Рад под знаком „Mens agit molens“ даје предлог за решење трга Кнежев споменик у четири variante. Variante број 4 и 3 дају левкасто решење проширења трга Кнежев споменик, а вариант 2 лучно.

Прва варијанта даје правоугаоно решење продужено у правцу осовине Хипотекарне банке са додатком аркада испред будућих нових зграда.

Код све четири variante пројектант даје сличну корекцију чвора на раскршћу Кнез Михаилове и Драшковићеве улице и Престолонаследниковог трга.

За Краља Милана улицу даје предлог за једно проширење на имању преко пута Двора.

Од програма тражених решења за архитектонску обраду пројектант даје само решење зграде на Кнежевом споменику и предложеном проширењу према Двору.

Предлаже решење трга Кнежевог споменика по алтернативи 1 је начелно усвојио, док су остале алтернативе мање убедљиве. Пројекат у опште није довољно разрађен.

4) — Рад под знаком „7391“ даје решење трга Кнежев споменик и блока „Албаније“ у две variante које се у главном разликују код предложеног блока „Албаније“. Код variante А) тај блок добија један потковицести облик чија је кружна страна окренута према Кнежевом споменику а према Престолонаследниковом тргу јако засечен и јако завршен једним сквером са спомеником.

У variante В) тај блок задржава скоро исту по вршину коју и сад има у колико није засечен према тргу Кнежев споменик, подељен је у више мањих градилишта и завршен кружно према Престолонаследниковом тргу где би била једна кружна поента.

Проширење трга Кнежев споменик у обе variante изражено је само између блока Коларчеве задужбине и блока „Албаније“, сведено на мању меру, не продужујући једноставно фронтоне Чика Љубине улице и Позоришта.

Сви блокови, код којих је вршена измена, код углава имају извршено благо заобљавање. Иначе и пројектант у главном покушао да да спољну архитектонску обраду за све зграде појединачно на тргу Кнежев споменик као и на Престолонаследниковом тргу. При том тежио је да распоредом отвора и уравнотежењем висинским као и архитектонском обрадом добије изглед архитектонске целине на овим местима.

На Престолонаследниковом тргу задржава у главном садање стање заобљавајући само углове Пашићеве и Призренске улице. Уз то предлаже једну високу зграду на средини блока између улице Пашићеве и Краља Александра. Предлаже и један пасаж преко пута зграде „Асикурациони Генерали“ за везу са Балканском улицом.

Решење блока „Албаније“ по variante А) дат је поменутом блоку један неуобичајен облик, који не би могао бити органски везан са тргом Кнежев споменик, ма да би засецање према Престолонаследниковом тргу било и корисно и могло архитектонски лепо да заврши тај трг. Решењем блока по variante В) реалније је ма да је код овог блока решење угла према Престолонаследниковом тргу доста произвољно. Предложеном заобљавањем угла постигла би се олакшица у саобраћају, али су оне местимично и претеране.

Сам обим трга Кнежев споменик и ако не представља једну правилну правоугаону фигуру повољан је са архитектонског гледишта по variante В), јер би се добиле затворене слике из Васине и Чика Љубине улице, а на ужем делу има доста ширине за реорганизацију саобраћаја на овоме тргу. Исто је тако решење трга и по variante А) изузев дисхармонију коју ствара копитасти облик.

Архитектонска обрада детаљна и у главном конвенционална. Њене су особине као и недостатци слични онима из пројекта под истим мотом из другог дела конкурса.

5) — Рад под знаком „Кроз 25 година“. Предлог пројекта обухвата ситуацију саобраћаја који он, на главним трговима, решава организовањем помоћу подземног саобраћаја испод њих.

На овај начин остварује потпуно ослобођење од саобраћаја новопројектованог „монументалног“ трга Кнежев споменик. Предлаже проширење улице Краља Александра од трга испред Парламента па до Престолонаследниковог трга и стварање једног сквера на месту где је кафана „Топола“, а позади овога сквера један блок где поставља Сенат. Овим завршава великим димензијама авенију улице Краља Александра.

Осим предњег проширава Престолонаследниковог трг, предлаже да се на остатку блока код „Албаније“ подигне општинска зграда, а на имању Коларца према њој, зграда Управе града Београда.

Предлози и решења по овоме пројекту усредсређују се на решење проблема о саобраћају, а тек у другом реду додирују питање архитектонске урба-

нистичке природе и то делимично и једино проширење улаза Краљ Александрове улице у Престолонаследников трг и обеју продужних страна овог трга.

Битна измена постојећег стања, са архитектонско урбанистичке стране је да се изгради нови блок код „Тополе“ за палату Сената, поред тога предвиђа се место за споменик уједињења и пројектовање нове улице која излази из осовине сенатске зграде на Пашићеву улицу.

Предлог о подземном саобраћају начелно би се могао прихватити али не и предложено решење. Ово с тога што оно предвиђа велики број силазних рампи на угледним местима које би худиле изгледу Престолонаследниковог трга и трга Кнежев споменик што је незгодно прелазити из подземног саобраћаја у надземни на месту код „Албаније“ и на краткој линији.

Створити од трга Кнежев споменик велики, правилан и од саобраћаја ослобођен „монументалан“ трг је несумњиво добра идеја. Међутим предложено решење са подземним саобраћајем на овоме месту, који се спушта рампама има и својих озбиљних незгода.

6) — Рад под знаком „1895“ предлаже сечење блока код „Албаније“ у правцу југозападне регулационе линије Чика Љубине улице и сечење блока Коларчеве задужбине у правцу североисточне регулационе линије Змај Јовине улице. Уклања блок Позотејево, Југовићеве, нове улице (у правцу Змај Јовине) и продужење Чика Љубине улице до њеног пресека са Коларчевом. Ово је главни предлог пројектанта.

За остварење овог пројекта потребни су велики материјални издатци, који би били у јакој диспропорцији са вредношћу решења.

Овај нови трг није оправдан ни урбанистички ни архитектонски, јер је терен од попречне половине у паду а био би неоправдано велики.

Он је још уоквирен случајно добијеним блоковима обрађеним у архитектури која не задовољава.

7) — Рад под знаком „Репрезентација“. Пројектант отвара нов трг уз Престолонаследников трг на завршетку Александрове улице. По замисли пројектанта овај трг треба да је миран, монументално обрађен и ван главне саобраћајне линије Београд—Земун. Међутим за питање куда би се тај саобраћај упутио, пројектант не даје никакве сугестије ни решење.

Регулациону линију Престолонаследниковог трга, осим предвиђеног трга, оставља непромењену, тако исто Краља Милана, Кнез Михаила и Краља Алберта. На тргу Кнежев споменик засецањем имања Београдске задруге и Коларца даје једно левкасто продужење постојећем тргу, предлажући да се уклони трамвајска скретница — терминус — испред Хипотекарне банке, а место тога не даје никакво ново решење за терминус.

За архитектонску обраду уличних фронта предлаже да се скидање односно надзиђивањем потребног броја спратова и атика ублаже постојеће разлике у висини зграда.

На блоку код „Албаније“ предвиђа се једна висока зграда на месту „Албаније“, а остало земљиште оставља приватној изградњи.

Такође повећава слободан простор испред Парламента рушењем једног дела блока између Влајковићеве улице где предлаже један нов споменик.

Предлог за остварење великог трга између Престолонаследниковог трга и Дечанске улице (по цену великих издатака око 150 милиона динара) није архитектонски и урбанистички убедљив, а са обзиром на главни саобраћајни правац — Александрова улица — Призренска — Земунски мост — овај трг је незгодно постављен.

Предлог за решење блока имања између Влајковићеве улице и трга пред Парламентом не води рачуна о архитектонском односу постојеће зграде Парламента и Поштанске штедионице на овоме тргу.

Предлог за решење трга код Кнежевог споменика начелно је прихватљив. Овај проблем је у првобитном генералном плану боље решен.

Проблем саобраћаја овај пројекат не решава у вези са учињеним предлозима за измену регулације.

С обзиром на слободу коју је себи пројектант допустио у односу на програм конкурса а са обзиром на огромне финансиске издатке, које његово остварење претпостави, предложена решења не стоје у убедљивој сразмери тј. нису задовољавајућа.

8) — Рад под знаком „?“ Главним решењем предлаже се укидање блока „Албаније“ и стварање новог правилног блока на тргу Кнежев споменик према Хипотекарној банци.

На место укинутог блока ствара нов трг неправилног облика на коме концентрише паркирање аутомобила и каналише један део аутомобилског саобраћаја. Овим тргом остварује везу између Престолонаследниковог трга и смањеног трга испред Споменика. Истовремено њиме ствара изглед са Престолонаследниковог трга.

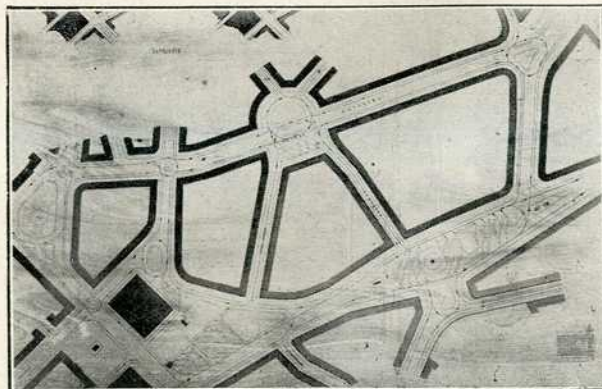
За решење саобраћаја преко Престолонаследниковог трга и на новоформираним трговима даје рационализоване сугестије.

Даље у намери да рационализује саобраћај пројектант предлаже савим умесно проширење раскрснице Дечанске, Косовске и Пашићеве улице у саобраћајан и „монументалан“ трг, који везује са тргом код „Албаније“ новопројектованом улицом.

Даље предлаже концентрисање једног дела трамвајског саобраћаја код Ратничког дома, другог код Тополе и трећег код Калимегдана ради растеређења трга код Кнежевог Споменика.

У варијанти један остаје у главном при постојећем решењу по генералном плану, које незадовољава.

Варијантом два, која је са финансијског гледишта остварљива, такође се не постиже ни саобраћајно ни

8) Овај је пројекат добио II награду

архитектонски много више осим ако би се избацио правоугаони блок укљештен између имања Коларчеве задужбине и блока код Албаније то би истина поскупило остварење оваквог решења.

На главно решење може се приметити:

- а) Да претпоставља знатне експропријације на тргу Кнежев споменик.
- б) Да пласирањем новог правилног блока на тргу Кнежев споменик смањује овај трг услед чега решење трпи.

Овакво решење трга Кнежев Споменик не би се могло препоручити.

Међутим предлог за остварење трга код „Два Сокола“ у сваком случају би требало усвојити нарочито у вези са предлозима за рационализацију саобраћаја и устројавањем нове улице.

- 9) — Рад под знаком „Велетрг“. Пројектант даје у главном решењу продужење трга Кнежев Споменик

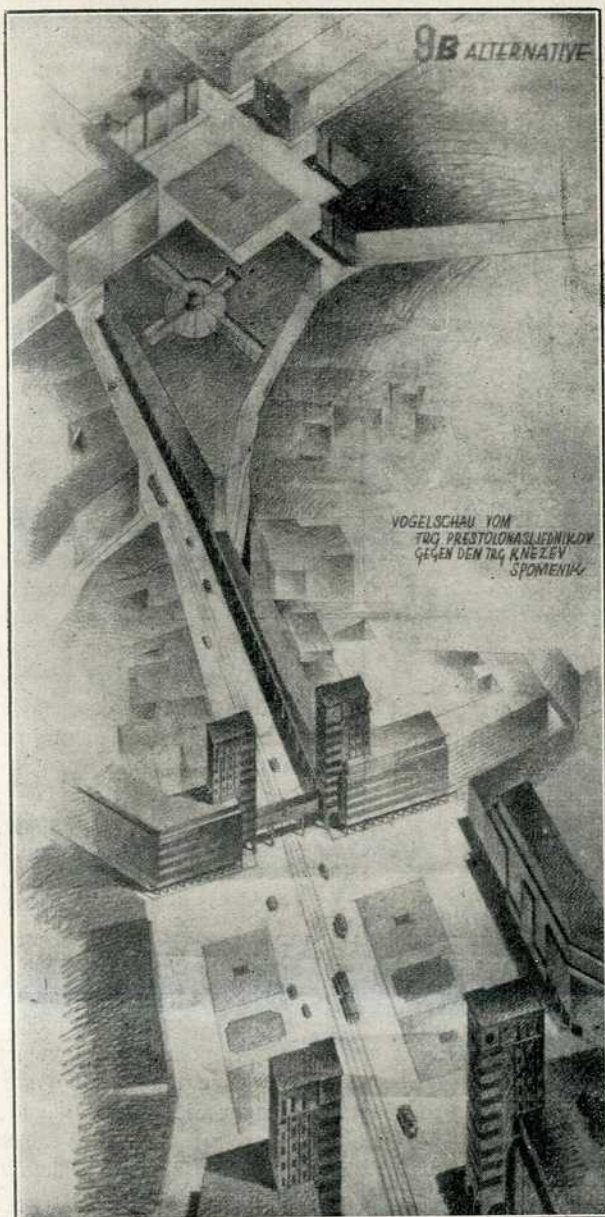
у виду левка, а на Престононаследниковом тргу наглашава попречну осовину Теразијске терасе једним проширењем трга стварањем једне улице симетрично Пашићевој и подизање једног облакодера између свих двеју улица.

У варијанти даје друго решење Престононаследниковог трга великим проширењем (150—350 м.) у правцу угао Југо банка — кафана Златан топ прилично паралелно са Дечанском улицом коригујући при том и блок Албаније. При овоме решењу задржава садањи југозападни фронт Престононаследниковог трга.

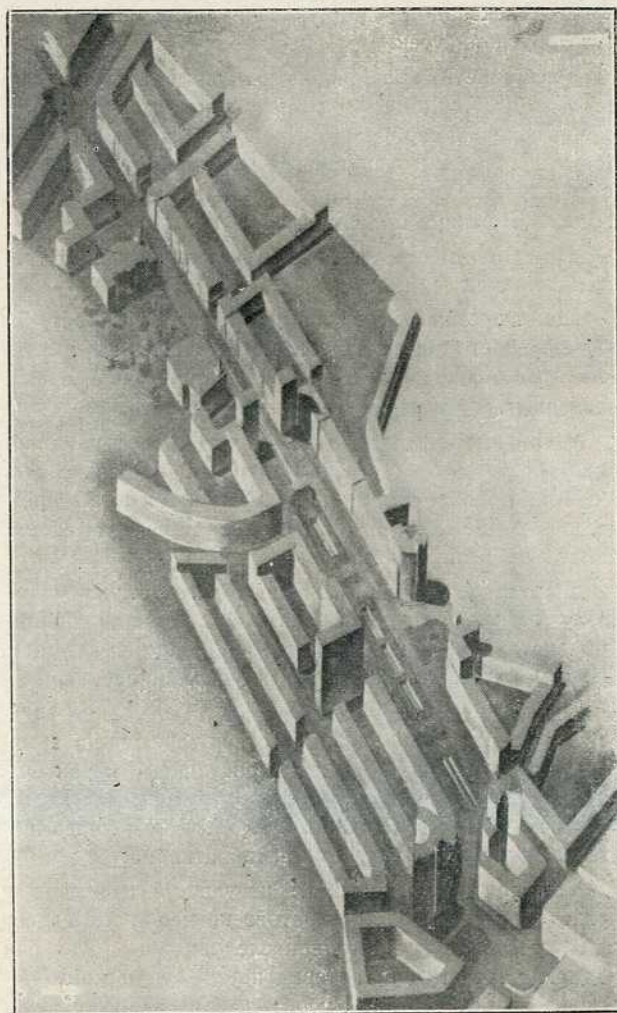
Регулација трга Кнежев Споменик у принципу је усвојива. Наглашавање попречне осовине Престононаследниковог трга повлачењем фронтова и стварањем нове улице изазвало би велике материјалне жртве, које не стоје у сразмери са постигнутим резултатом нити у саобраћајном нити у архитектонском погледу.

Варијанта ствара непотребно велики трг, који се програмом није тражио, ангажујући на тај начин велике материјалне издатке.

- 10) — Рад под знаком „Lansalm“ предлаже просторно спајање Престононаследниковог трга и тр-

9) Изглед двају тргова према пројекту означеном мотом „Kraft“ друга варијанта

10) Изглед тргова и грађевинских блокова према пројекту означеном мотом „Агора XX“

га Кнежев Споменик на један врло радикалан начин. То постиже полазећи од југозападне регулационе линије Чика Љубине улице сечењем, у овом правцу, упола блока код „Албаније“, да кривом линијом изађе на угао Кнез Михаилове улице код „Албаније“ и да се даље, опет кривом линијом, са континуивним фронтом (остављајући пасаже за Кнез Михаилову и Драшковићеву улицу) прилагоди постојећој регулационој линији Престолонаследниковог трга до „Балкана“. Даље од „Москве“ наизменичним мењањем кривих и правих линија — не отступајући при том много од правца постојеће регулације — завршава Престолонаследников трг једним луком према згради „Асикурациони Генерали“, да би даље правим линијама спојио се са постојећом регулацијом Краља Милана улице.

С друге стране — североисточним фронтом — његова регулациона линија полази од постојеће линије Позоришта и у томе правцу лично сече блок „Коларац“, прелази у истом правцу Поенкареову улицу секући — конкавно — имање Југо банке, да би одмах затим предложена регулациона линија остала конвексна и спојила се са постојећом регулационом линијом код Извозне банке све до Пашићеве улице.

Регулациону линију блока између Пашићеве и Краља Александра улице мења предлажући симетричан троугаони усек.

Раскриће Краља Милана и Великог Милоша улице — код „Лондона“ — решава оригинално, раздвајајући пешачки саобраћај од колског на тај начин што подиже пешачки саобраћај на потребну висину у виду кружног прстена ширине тротоара а на који се пење са тротоара степеницама.

Поједина места на Престолонаследниковом тргу истиче облакодерима.

Овим предлогом регулације постиже се пространа обједињеност тргова Престолонаследниковог и Кнежевог Споменика као и задовољавајуће решење овог последњег.

Међутим овим предлогом постојећа регулациона линија ових тргова као и Коларчеве улице мења се више или мање скоро на целој дужини. Ово представља промене чије остварење захтева дуго време или иначе велики финансијски напор.

Ова коренита промена постојећег стања у погледу регулације условљена је индивидуалношћу урбанистичке и архитектонске концепције, али која је услед своје радикалности и делимичне каприциозности тешко остварљива.

Пројектант свој предлог остварује у једној архитектури врло лично, имагинаристичког карактера, која често каприциозна.

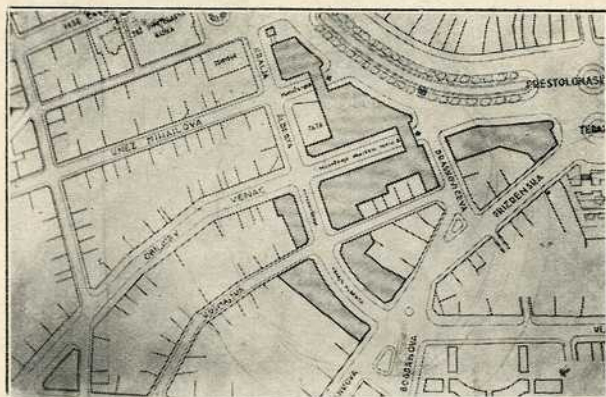
11) — Рад под знаком „Agora XX“ решава постављени задатак следећим алтернативама:

A/1 при чему постојеће регулације и зграде у погледу основа и броја спратова не мења; A/2 где не мења регулацију Престолонаследниковог трга, али подиже нове зграде; алтернативу B/1 при којој постојеће зграде не узима у обзир, али садању регулацију Престолонаследниковог трга мења најмање, само у колико је потребно и B/2 где не води рачуна ни о садањој регулацији нити о постојећим зградама.

Код алтернативе A/1 пројектант покушава да постигне јединствено архитектонско дејство изједначењем разних висина зграда, надиђивањем спратова и артике, скидањем свих архитектонских мотива другостепене вредности; изједначењем висине прозора подизањем и спуштањем парапета (али не више од 20 см.) и т. д. Код алтернативе A/2 даје сасвим нове фасаде без обзира на садање стање и врши промену грађевинских парцела.

Трг Кнежев Споменик код алтернативе A/1 не мења а код алтернативе A/2 решава као отворен трг тиме што продужава линије Чика Љубине улице и Народног позоришта. Мењањем фасада Хипотекарне банке помера осовину трга ка Коларчевој задужбини. Мења фасаде палате Риунионе и Народног позоришта.

Код алтернативе B/1 и B/2 предлаже сасвим нова решења за зграде Хипотекарне банке, Народног позоришта и осталих зграда, а на место Југо банке зида високу зграду ради јачег наглашавања осе Кнежевог трга.

11) Регулација предложена пројектом под мотом „Urbegrad“

Код алтернативе B/2 (о постојећем стању није вођено рачуна) Престолонаследниковом тргу дат је правоугаони облик. Паралелно са тргом повлачи нову улицу између трга и Дечанске улице, која везује улицу Краља Александра и Поенкареову. Врши још и неке промене регулације улице Краља Милана.

Код алтернативе B/1 врши по своје мишљењу најмању промену регулације Престолонаследниковог трга. Задржава паралелну улицу између Престолонаследниковог трга и Дечанске улице, а улаз Краља Александра улице води на фронт Престолонаследниковог трга под правим углом.

Спушта трамвајски саобраћај на Престолонаследниковом тргу испод нивоа улице у отворене ровове, а на Позоришном тргу опет спушта колски саобраћај.

Према овоме конкурент у алтернативи A/1 у опште се не упушта у регулацију Престолонаследниковог трга сем што преправкама постојећих зграда покушава да добије јединствен архитектонски утисак на поменутом тргу. У алтернативи A/2 то постиже са новим зградама.

У алтернативи B/2 врши велике измене регулације Престолонаследниковог трга, које би ово решење толико поскупило, да би га било немогуће извршити

пошто сву осталу ситуацију на том месту оставља недирнуту. Поменута рационализација блокова за будућу зграду начелно умесна али захтева велике материјалне издатке. Умесно је предложена нова паралелна улица улицама Краља Милана и Краљице Наталије.

Архитектонска обрада изведена је по једном систему сувише шематичком и суво.

18) — Рад под знаком „Kraft“ предлаже проширење трга Кнежев Споменик у правцу југозападне стране Чика Љубине улице до Коларчеве и североисточне стране Васине улице до Поенкареове секући два наспрамна блока и засецајући Југо банку. Блок код Албаније засеца под правим углом према Кнез Михаиловој улици.

Предлаже проширење Престолонаследниковог трга између Пашићеве и новог правца заломљене Краља Александра улице стварајући један квадратни трг. Такође предлаже кружни проширен чвор код Лондона.

Код варианте Б) даје форму новог трга на Престолонаследниковом тргу као и првом решењу затварајући поглед ка Краља Милана улици једним триуфанским луком. Део Престолонаследниковог трга између новог трга и Кнез Михаилове улице сужава аркадама и претвара га у продужетак Кнез Михаилове улице.

Дозиживањем аркада затвара Коларчеву улицу, коју такође сужава на тај начин што проширује блок код Албаније.

Тргу Кнежев Споменик покушава да да затворену форму правоуглим усечањем у блокове Албаније и Коларчеве задужбине. На блоку Албаније предвиђа четири трговачке зграде са пасажима покривеним стаклом.

По првој алтернативи трг код Кнежевог Споменика правилно и пространо решен са гледишта урбанистичког и архитектонског. Блок Албаније добро је затворен с обзиром на перспективи изглед са Престолонаследниковог трга.

Нови Престолонаследников трг квадратног облика није оправдан на овоме месту ни с обзиром на постојећи облик Престолонаследниковог трга ни с обзиром на конфигурацију терена. Правци главних улица који се ту уливају онемогућују један миран трг — ма и делимично — што се датим обликом трга желело. Целина једног правилног и затвореног трга је онемогућена расцепканашћу фронтова.

Најзад ово решење поред тога што затвара терасу, те тиме отступа од програма, даје и велике измене регулације чиме изазива знатне трошкове постижући одговарајући урбанистички еквивалент.

Цео рад одаје једну израђену личну концепцију.

19) — Рад под знаком „Enotnost“ предлаже измену трга Кнежев Споменик у више алтернатива.

У алтернативи А) задржава постојеће стање и указује немогућност фиксирања осовина и саобраћајних праваца.

У алтернативи Б) предлаже радикално проширење трга Кнежев Споменик у два правца, подужно и попречно, при чему знатно сече блок имања Коларчеве задужбине, блок Албаније и блок Југо банке. Затвара Коларчеву улицу и продужава улицу Краља Алберта са Зеленог венца. Још просеца нову улицу у правцу осовине Престолонаследниковог трга преко

блокова између Кнез Михаилове, Чика Љубине и Васине улице.

Ради организације саобраћаја у вези са Престолонаследниковим тргом предлаже исправљање Краљ Александрове улице тако да се њена осовина поклопи са осовином Призренске, и исправљање Балканске улице од њеног укрштања са Босанском улицом тако, да се њена будућа осовина у правом продужењу укршта са Александровом улицом у попречној осовини Престолонаследниковог трга односно терасиске терасе и продужујући се даље преко Престолонаследниковог трга право улази у трг Кнежев Споменик симетрично у улазу Поенкареове у овај трг. Проширује отвор терасиске терасе код Москве и Балкана.

По варијанти С) сматра да остаје у границама програма, али предлаже радикалну измену трга Кнежев Споменик стварајући један велики кружно копитасти трг на рачун блокова имања Коларчеве задужбине, Албаније и Југо банке. Проширава знатно и левкасто Коларчеву улицу на рачун блока Албаније. Отвара нову улицу преко блока Коларчеве задужбине паралелно са Француском улицом. Са два обелиска маршира полукружни облик трга а поставља их симетрично према осовини проширене Коларчеве улице.

На Престолонаследниковом тргу предлаже проширење отвора између Москве и Балкана на рачун Москве и симетрично овој новој осовини прави благолучно проширење у облику Касине, то исто чини према дворској башти у Краља Милана улици.

Варијантом Д) Предлаже проширење Престолонаследниковог трга у облику кружног трга, чији центар лежи на пресеку подужне и попречне осовине Престолонаследниковог трга. У овој варијанти задржава правац укрских улица из варијанте В).

Трг Кнежев Споменик проширује као и у варијанти В) осим његовога полукружног проширења према Југо банци.

Архитектонском обрадом појединих зграда постиже обједињеност утиска. Труди се да групише архитектонске масе по висини, водећи рачуна о постојећим зградама.

Предвиђа архитектонско поентирање сличним наспрамним зградама на јужним местима Престолонаследниковог трга.

Алтернативом В) предложена поправка саобраћајних праваца читавом системом измењених нових улица, није у толикој мери постигнута да би оправдала огромне издатке које условљава.

Стварање нове улице у правцу подужне осовине Престолонаследниковог трга нарочито чини уочљиво ову несразмеру између постигнуте поправке саобраћаја и трошкова за исти. Исто важи и за улице Балканску и Александрову.

Предложено решење трга Кнежев Споменик такође претпоставља издатке који нису у пропорцији са постигнутим ефектом у погледу саобраћајном и архитектонском. Полукружно завршење трга према Југо банци није убедљиво. Архитектонска обједињеност целог трга не постиже се у потпуној мери услед пада терена од Позоришта до Ратничког Дома.

Решење трга Кнежев Споменик по алтернативи С) има недостатак у погледу његовог облика према Југо банци као и претходна тачка. По њему трг је

истина затворенији, јер није проширен по попречном правцу, али ипак не оправдава велики трошак ни са обзиром на могућу архитектонску обраду ни с обзиром на саобраћајно побољшање. Оволико проширење у правцу Коларчеве улице није оправдано ни са саобраћајног ни архитектонског гледишта.

Наглашавање попречне осовине Престолонаследниковог трга лучним проширењем према Теразиској тераси није убедљиво. Исто тако као и поменуто архитектонско поентирање према дворској башти.

Велико кружно проширење на Престолонаследниковом тргу по варијанти (неприродно је с обзиром на конфигурацију терена и противно је карактеру данашњег трга.

20) — Рад под знаком „Beograd“ предлаже проширење трга Кнежев Споменик у правцу Чика Љубине до Коларчеве и у правцу Позоришта пресецајући блок Коларчеве задужбине под правим углом. На истакнутом углу трга и Поенкареове улице поставља кулу као поенту за изгледе из Васине и Коларчеве улице. Исто у већим размерама понавља на месту код Албаније у виду сахат-облакодера.

Остатак блока Албаније обрађује у виду једне грађевине.

Предлаже кружно проширење на раскрсници Краља Милана и Великог Милоша улице.

Архитектонски затвара Престолонаследников трг једном триумфалном капијом код Министарства правде. Даје предлог за архитектонску обраду само у силуетама.

Решење трга Кнежев Споменик и блока Албаније у начелу добро и ствара могућност за интересантну архитектонску обраду.

Затварање Престолонаследниковог трга капијом неоправдано.

Проширење код Лондона начелно оправдано, само се не може примити предложени облик с обзиром на теренске прилике.

Конкретна архитектонска обрада није убедљива.

21) — Рад под знаком „Urbana“ предлаже реорганизацију и рационализацију регулације делова комплекса Престолонаследниковог трга, подразумевајући ту терен између улица Дечанске, Поенкареове, Ратничког Дома, трга Кнежев Споменик, Обилићевог венца, Царице Милице, Краљице Наталије, Милоша Великог и Краља Александра до Парламента. Саобраћај у овоме комплексу и кроз њега организује у главном Венцом. При овоме знатно мења регулацију Престолонаследниковим тргом до трга Кнежев Споменик и попречно улицама Краља Александра и Призренском, односно Поенкареовом до пресека са Обилићевим Венцом. При овоме знатно мења регулацију Престолонаследниковог трга исправљајући његову источну страну право, а регулацију Александрове улице мења почев од Тополе до Престолонаследниковог трга. Исто тако мења регулацију код Кнез Михаилове улице на тај начин што продужава Поенкареову улицу правом линијом до Обилићевог венца.

Цео комплекс је подељен у два дела ново формираном улицом, која иде од укрштања улица Краљице Наталије и Балканске, највећим падом, до Тополе. Блок који остаје јужно и у који спадају дворске грађевине и све грађевине према овима на па-

дини до улице Краљице Наталије као и блок на коме је Парламент, оставља за нову обраду будућности, као целину, не мењајући у главном регулације. Комплекс око Престолонаследниковог трга као што се види потпуно реорганизује и рационализује поделом плацева и грађевинских блокова.

Да би ово постигао пројектант је извршио корениту измену постојећег стања, што повлачи велике тренутне материјалне издатке, који би се према финансијском програму пројектанта имали тек у будућности да исплате.

Са гледишта урбанистичког решење је рационално, хигијенско и зналачки постављено. Концепција архитектонске обраде као целине успела је.

По апроксимативном прорачуну потребне експропријације за остварењем овога пројекта изнеле би око једне милијарде динара.

По извештају самог пројектанта решење не базира на условима расписаног конкурса, већ је дато као потпуно нов предлог ван конкурса.

22) — Рад под знаком „Transversale“. Пројектант даје поред основног пројекта и једну варијанту.

На основном пројекту блок између Престолонаследниковог трга и Кнежевог споменика третира као једну целину и предлаже на делу где је била Албанија једну високу зграду као завршетак Престолонаследниковог трга. Новом регулацијом линијом овог блока и имања Коларчеве задужбине даје левкасто продужење трга Кнежев Споменик, као саобраћајног трга за регулисање како трамвајског тако и колског саобраћаја, остављајући садањи трг, на коме је Споменик као чисто монументални и миран део трга. Коларчевој улици и Престолонаследниковом тргу и даље Краљ Милановој улици не врши никакве корекције, али предлаже ради постизавања архитектонске целине разна детаљно простудирана решења за поједине објекте и места, као што су премошћавање улица Кнез Михајлове, Пашићеве и Косовке Девејке. Предлаже мирнију обраду партера на Престолонаследниковом тргу резервишући за зеленило само најшири део.

Детаљну студију архитектуре у појединостима, задржавајући постојеће зграде на Престолонаследниковом тргу и Краља Милана улици какве су, предлаже за будуће зидање нових зграда у главном да се те зграде држе висине суседних постојећих зграда, као и да наспрамне будуће зграде на овоме тргу и Коларчевој улици буду компоноване као пандани постојећих зграда. На месту где је предвиђена теразиска тераса предвиђа такође једно терасасто спуштање до Краљице Наталије улице, затворено са обе стране грађевинама, да би се добио поглед у даљину негаледајући у суседна дворшита.

Продужење улици Краља Алберта и пробија постојећи мртви угао и блокове испод тог угла те на тај начин мисли да, преко једног кружног трга, веже улицу Краљице Наталије са Кнежевим Спомеником.

У својој варијанти предлаже други начин искоришћење блока између Престолонаследниковог трга и Кнежевог Споменика делећи га на десет појединачних парцела задржавајући за парцелу на углу, где је била „Албанија“, једну високу зграду као завршетак Престолонаследниковог трга само не у тој мери као

У главном решењу, али зато предвиђа већи број спратова код осталих зграда. Веће промене чини око Краљевог Двора где проширењем Бријанове и Добрињске улице тежи да ослободи дворске зграде близине приватних зграда, даље дозиђивање уз музеј Кнеза Павла сличне куполе, као што је на старом двору, помера осовину међупростора тако, да му постојећа зграда за стражу добија централни положај. Повлачењем једног дела фронта на супротној страни и колонадом на елиптичној основи са централним Спомеником још јаче наглашава осовину ове зграде. Има мање промене и у детаљној обради Престолонаследничког трга.

Измешта трамвајски саобраћај на Престолонаследничковоме тргу на западну страну трга.

У главном решењу сугестије и решења појединих питања су реална и базирају на програм. Решење блока Албаније је прихватљиво за подизање једне спштинске зграде, неусвајајући избацивање зграде преко тротоара и премошћивањем Кнез Михаилове улице. Регулација трга Кнежев Споменик у основи је добро замишљена делећи трг на миран део пред зградом Хипотекарне банке, ослобођавајући га данашњег трамвајског терминаса, и на саобраћајни чвор у делу између улице Краља Алберта и Југо банке. Већа продужења улице Краља Алберта до Зеленог венца оправдана је с обзиром на саобраћај и у складу је са саобраћајним делом решења трга Кнежев Споменик. Премошћивање улице Пашићеве и улице Косовке Девојке непотребно је.

Код варијанте решење блока код Албаније је прихватљиво, ако се неби усвојио пројекат једне јавне зграде са истим резервама за премошћивање тротоара и Кнез Михаилове улице. Измена око Краљевог двора свако како су предложене не би биле потребне с обзиром да зграда у дворишту нема важност којом би ове измене биле оправдане.

Сугестију за умирење фронтана подизањем зграда на исте висине са наглашењем појединих тачака прихватљиво.

23) — Рад под знаком „Urbeograd“ предлаже проширење трга Кнежев Споменик у продужењу Васине улице секући све блокове на које наилази до поклапања њене осовине са Косовском. С друге стране сече блок Албаније у правцу Чика Љубине улице. Даље проширава трг у правцу Змај Јовине улице до угла Југо банке. Проширава јако и лучно Коларчеву улицу на рачун блока Албаније и Престолонаследничког трга са југозападне стране све до терасијске терасе. Предлаже продужење улице Краља Алберта до Космајске и затим лучно до Зеленог венца, према улици Краљице Наталије. Продужава Обилићев венац до Престолонаследничког трга. Проширава и исправља Драшковићеву улицу. Продужава Балканску улицу у њеном правцу који иде од улице Босанске до Краљице Наталије тако, да улази у Престолонаследничков трг према месту где улази у овај трг и улице Краља Александра.

Предлаже архитектонску обраду по систему груписања великих маса и наглашавања извесних маркантних тачака подвлачењем хоризонтала или вертикала, да би постигао извесну живост.

Лучно проширење Коларчеве улице ширином највеће ширине Престолонаследничког трга везује, шта више спаја, Престолонаследничков трг са тргом Кнежев Споменик који још проширава до Ратничког Дома. Добија један велики неправилан простор, који је према Ратничком Дому у паду. Овај простор даје могућност за бољу организацију саобраћаја. Он је међутим с обзиром на архитектонску обраду деконпонован и хетероген, уништава облик и карактер постојећих тргова а не ствара један нови. Излазећи из оквира услова он још претпоставља несразмерно велике издатке.

Продужење Албертове, Обилићевог венца, Балканске и проширење Драшковићеве улице предложено је умесно с обзиром на моторизовани саобраћај.

Везивање Васине и Косовске улице начелно је разумљиво, али се предлогом не даје задовољавајуће решење.

Исправљање Кнез Михаилове улице код њеног уласка код Престолонаследничког трга није довољно решење.

Предлог за архитектонску обраду систематичан и интересантан. Нацртани перспективни изгледи врло сугестивни.

На седници од 17 маја 1937 године Оцењивачки Суд, састављен од чланова г.г. Бранка Поповића, Ђуре Бајаловића, Милана Нешића, Светозара Генића и Михаила Радовановића па завршеном оцењивању одлучио је:

да подели целокупну суму предвиђену за награде овога Конкурса конкурентима чији су радови оцењени као најбољи. Ово да се изврши на тај начин што ће се I-ва награде смањити за 5.000 динара, II-га награда за 3.000 динара, III-ћа награда за 2.500 динара и IV-та награда за 1.500 динара. Тако ће се добити сума од 12.000 динара (дванајест хиљада) за још два откупа од по 6.000 (шест хиљада) динара.

Резултат оцењивања, донесен већином гласова следећи је:

1) Да се I (прва) награда у суми од 30.000 (тридесет хиљада) динара додели раду под знаком: „L'oiseau bleu“.

2) Да се II (друга) награда у суми од 21.000 (двадесет једне хиљаде) динара подели раду под знаком „?“.

3) Да се III (трећа) награда у суми од 15.000 (петнајест хиљада) динара додели раду под знаком „Transversale“.

4) Да се IV (четврта) награда у износу од 11.000 (једанајест хиљада) динара додели раду под знаком „1937“.

5) Да се радови под знаком „PAX“ са извештајем на немачкој језику, „Agora XX“, „Urbeograd“, „1348“ и „Vega“ откупе са по 6.000 (шест хиљада) динара, и да се рад под знаком „Urba“, због своје велике урбанистичке студиозности откупи рад конкурса за суму од 10.000 (десет хиљада) динара.

Затим је Оцењивачки Суд приступио отварању завоја са именима аутора награђених радова и нашао да је:

А) У натечају II — за Престолонаследничков трг и Краља Милана улицу:

1) аутор рада под знаком „L'oiseau bleu“: г. г. Marcel Pinchis и Grigore Hirsch, Bukurest;

2) аутор рада под знаком: „Vital“ г. Josef Wentzler, Dortmund;

3) аутор рада под знаком „7391“ Иван Рик — Београд.

Б) У натечају I — за трг Кнежев Споменик и у улицама Коларчевој, Краља Алеберта и Кнез Михајловој:

1) аутор рада под знаком „L'oiseau bleu“ г. г. Marcel Pinchis и Grigore Hirsch;

2) аутор рада под знаком „?“ г. Милан Злоковић — Београд;

3) аутор рада под знаком „Transversale“ г. Dr. Emil Leo, Bрно;

4) аутор рада под знаком „1937“ г. г. Emerich Forbáth, Ludwig Deli, Franz Faragó.

Завој са именима аутора откупљених радова нису отварани и отвориће се тек по пристанку самих аутора.

маја 1937 год.

Београд.

Оцењивачки Суд,

Чланови: Бранко Поповић, с. р.; Арх. Ђура Бајаловић, с. р.; Инж. Милан Нешић, с. р.; Светозар Ј. Генић, с. р.; Архитекта Михаило Радовановић, с. р.

Заменици: Свет. Јовановић, с. р.; Јанко Шафарик, с. р.; Инж. М. М. Вујовић, с. р.; Архитекта Рајко М. Татић, с. р.; Архитекта Даница Томић, с. р.

Резултати конкурса за уређење тргова Престолонаследниковог и Кнежев Споменик

— Дефинитивна решења и сугестије које се могу извући из конкурса —

Оцењивачки суд сматра да конкурс ствара довољну, систематизовану подлогу за оријентацију у даљем изграђивању

Оцењивачки суд упутио је, као коначни резултат свога испитивања, овај акт г. Претседнику Општине града Београда:

ГОСПОДИНУ ПРЕТСЕДНИКУ ОПШТИНЕ
БЕОГРАДСКЕ

— ЗА ГРАДСКО ПОГЛАВАРСТВО —

Натечају за израду скица за уређење тргова Престолонаследниковог и Кнежев Споменик, и за архитектонску обраду зграда на њима и у улицама Коларчевој, Краља Алберта, Кнез Михаиловој и Краља Милана дали су следеће резултате.

На конкурс за уређење Престолонаследниковог трга учествовало је седам такмичара, три из земље, четири из иностранства. Релативно мали број такмичара може се тумачити само краткоћом времена које је било остављено такмичарима за израду пројеката.

На конкурс за уређење трга Кнежев Споменик, којом приликом су такмичари молили поднети и свој пројекат за уређење Престолонаследниковог трга ако то нису били раније учинили, учествовало је 23 такмичара, седам из земље и шеснаест из иностранства.

Према томе велики одзив на позивијем конкурс надокнадио је мали одзив на претходном, те је укућан одзив задовољавајући.

Исто тако и поднесена решења за све главне проблеме урбанистичкој и архитектонској реда из остављеног програма задовољила су наша очекивања и по броју, и по разноврсности и по квалитету.

Међу овима има решења која су се држала најужих услова програма, као што их има која су узимала потпуно слободу при решавању постављеног задатка.

Међутим већина такмичара, а у ове долазе на првоме месту скоро сви најбољи, да-

ли су у овоме погледу више вариантних решења. Ово очевидно показује да су такмичари добро схватили мноштркост и важност проблема и да је Поглаварство добило од конкурса оно што је тражило, то јесте, једну ширу и исцрпну консултацију. Према томе приредбе које су чињене са извесних страна као

Г. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле посећује изложбу идејних скица за уређење Теразија и Кнежевог споменика у Пожарној команди

да је конкурс поједино расписан, и нарочито разлози изнесени за то, наиме да је требало расписивати конкурс само за регулацију Престолонаследниковог трга, немају никаквој основа.

На основу обилној материјала овога конкурса а имајући у виду генерални план у његовом првобитном облику из године 1924 и све позније чињене измене и сујестије као и његов данашњи облик, оцењивачки суд узима слободу дати Поглаварству своје мишљење у главној и два првца:

А) шта би требало узети из овога конкурса као готова решења а шта као сујестије;

Б) каква би се појка могла извући из овога конкурса у вези са целокупним радом на генералном плану од 1922 године до данас и у вези са будућим орјановањем изградње Београда.

А) ДЕФИНИТИВНА РЕШЕЊА И СУГЕСТИЈЕ

И РЕШЕЊА КОЈА СЕ ИМАЈУ СМАТРАТИ КАО ДЕФИНИТИВНА

1) Из пројекта под мотом »L'oiseau bleu«

а) по варијанти II, решења: трга Кнежев Сјоменик, блока „Албаније“ као једне зграде и проширење раскрснице Коларчеве, Кнез Михаилове, Драшковићеве и Престолонаследниковој трга. (У осталој од 23 конкурента, сви предлажу проширење трга Кнежев Сјоменик више или мање у овој смислу).

Прејоручује се измена партера и декоративне обраде трга Кнежев Сјоменик на тај начин што ће се део око Кнежевој Сјоменика обрадити као миран а део између осовине улице Краља Алберта, улице Француске и Јуто-банке резервисати за саобраћај по идеји из пројекта под мотом »Transversales«.

б) Решење Престолонаследниковој трга по варијанти I, која не мења регулацију Престолонаследниковој трга, која успешно поентира попречну осовину Престолонаследниковој трга и осовину терасе као и улове „Балкана“ и „Москве“, и премештава Пашићеву улицу.

2) Из пројекта под мотом „?“: решење чвора у Дечанској улици.

II РЕШЕЊА КОЈА СЕ ИМАЈУ СМАТРАТИ КАО СУГЕСТИЈЕ

1) Из пројекта под мотом »Transversale«:

а) продужење улице Краља Алберта до Зеленој венца, са тргом на Зеленом венцу и са премештавањима овој новој дела улице на Обилићевом и Зеленом венцу;

б) решење саобраћаја на трговима Кнежев Сјоменик и Престолонаследниковом;

в) проширење раскршћа код „Лондона“.

2) Из пројекта под мотом »Urbeograd«:

а) продужење улице Краља Алберта до Зеленој венца;

б) продужење Драшковићеве и продужење Балканске улице у правцу који она има сада од улице Краљице Наталије до Пајсијеве, као растерећење саобраћаја на чвору код Престолонаследниковој трга, Балканске и Призренске улице.

3) Из пројекта под мотом: „?“:

а) нова улица која везује проширене саобраћајне чворове у Дечанској улици и код „Албаније“;

б) идеја да се образује нов саобраћајни чвор испред „Ратничкој дома“;

в) идеја да се површина Престолонаследниковој трга више искористи за саобраћај.

4) Отварање нове паралелне улице између Престолонаследниковој трга и Дечанске, од улице Краља Александра до Поенкареове, коју предлажу пројекти под мотом »Urba« и »Агора XX«.

5) Из пројекта под мотом »L'oiseau bleu«.

У вези са предлозом варијанте II о решењу саобраћаја између „Москве“ и „Балкана“ сјуштањем на нижи ниво, намеће се сујестија за проширење простора између „Москве“ и „Балкана“ и студирање питања саобраћаја на овој месту.

6) Из пројекта под мотом „1937“:

а) продужење улице Краља Алберта;

б) проширење Драшковићеве улице са зајадне стране ради саобраћаја кроз исту.

7) Рад под мотом »Urba«, који је са гледишта савременој урбанизма дао најусељивије решење потпуно реорјанизације трајевинских блокова на великом комплексу центра Београда, што је на жалост неизводљиво из финансијских разлога, дао је врло убедљиву сујестију за рационализовање изградње и саобраћаја Београда у дружим деловима његовим идеја би се то могло извести.

8) У појледу обраде тргова и околних улица у циљу трајисања великих маса и постизавања архитектонске целине, натечај је у својим добрим решењима дао ове сујестије:

уједначеност у хоризонталама, по блокувима и по сјратовима;

потребну контрастираност овој, која се постиже вертикално формираним масама и ритмираним осовинама;

поентирање истакнутих тачака.

Ово ствара довољну, систематизовану подлогу за оријентацију у даљем изграђивању да би се дошло до жељене целине.

III СУГЕСТИЈЕ ОЦЕЊИВАЧКОГ СУДА

1) Од „Ратничкој дома“ (најниже коте) до Зеленој венца отворити једну подземну саобраћајницу као везу између савске и дунавске падине.

2) Пошто сва најбоља решења блока „Албаније“ предлажу радикалну измену његове регулације и обраду као једне архитектонске целине, што би било тешко постићи са множим сојственицима ситних и нејравилних плацева, намеће се сујестија о откупу целога блока од стране Градској поглаварства, да би се могла што брже и што потпуније остварити промена у смислу предложенога решења.

Б) ЗАКЉУЧАК

www.illana.com Корисно упоређење између генералног плана из 1924 године и овога натечаја.

1) По генералном плану који је био озаконен године 1924 питање регулације трга Кнежев Сјоменик било је правилно и добро решено. То је овај конкурс потврдио.

2) Блок „Албаније” је према овом генералном плану смањен и намењен за изградњу једне траћевине у облику који је потврдио и овај конкурс.

3) Истим генералним планом је било добро и правилно решена веза Косовске, Дечанске и Поенкареове улице са тргом Кнежев Сјоменик. То је и овај конкурс својим решењима и сујестијама доказао.

4) По истом генералном плану учињене су сујестије за везу улице Краља Алберта са

улицом Краљице Наталије преко Зеленој венца и за везу Обилићевој венца са Драшковићевом улицом, од којих је Министарство траћевина прву редуцирало на пешачки пролаз а другу уништило.

Правилност ових сујестија овај конкурс је такође потврдио.

Из овога се види да су се стручњаци при озбиљном студирању проблема у битноме сложили.

ОЦЕЊИВАЧКИ СУД:

Чланови: арх. Бранко Поповић, с. р.; арх. Ђура Бајаловић, с. р.; арх. Светозар Генић, с. р.; арх. Мих. Радовановић, с. р.

Заменици: арх. Светозар Јовановић, с. р.; арх. Јанко Шафарик, с. р.; инж. Марјан Вујовић, с. р.; арх. Рајко Татић, с. р.; арх. Даница Томић, с. р.

Позоришни трг
(Кнежев споменик)

Свечано освећење камена темељца Београдског сајмишта

Чехословачка, Италија, Француска и Румунија већ су на сајмишту резервисале земљиште за своје сталне националне павиљоне. —

Датум шести јуни 1937 године у историји наше привреде и трговине мора се исписати крупним словима. Јер тога је дана, у 10 часова пре подне, свечано ударен и освећен камен темељац највећег павиљона Београдског сајмишта.

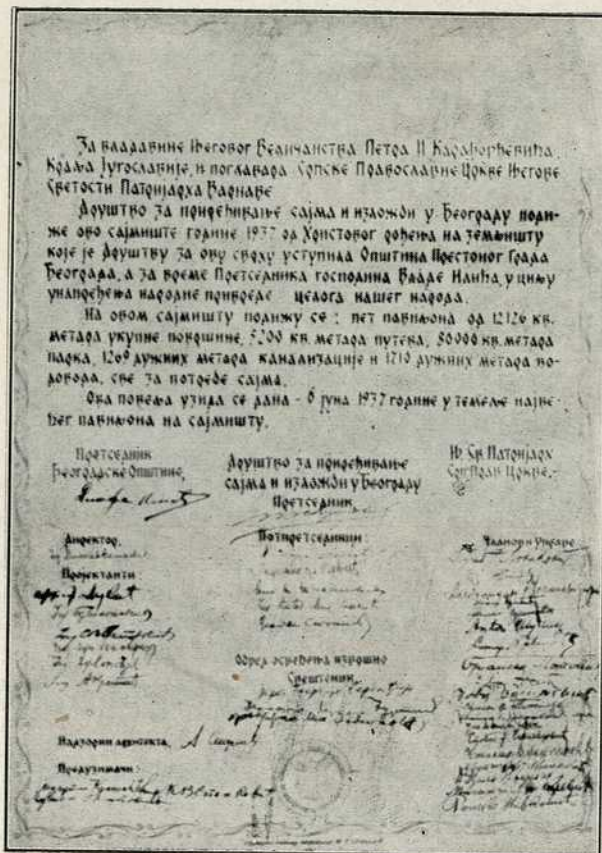
Иако је тога дана пре подне сунце пекло и на лица Београђана истеривало крупне грашке зноја, на левој обали реке Саве, између два велика челична моста, који спајају западну Европу са Балканом и Истоком, на ономе месту где су се хиљадама година крвиле војске Запада и Истока о беди београдског града, скупили су се привредници, — не само из Београда и осталих градова Југославије, већ и претставници многих држава Европе и Балкана.

це и заложног завода г. д-р Драгољуб Новаковић, директор Француско-српске банке г. д-р Рудолф Пилц, члан управе Народне банке г. Ика Панић, г-ђа

Г.г. д-р Милан Стојадиновић и Влада Илић на терену на коме се подиже сајмиште

Још пре десет часова на месту где се имао ударити камен темељац једном од највећих павиљона на сајмишту, већ су били заузели своја места: председник Општине града Београда г. Влада Илић, са великим бројем градских већника, председник Друштва за приређивање сајма и изложби у Београду г. Милан Стојадиновић, претставник Народне скупштине народни посланик г. Михаило Кукаревић, гувернер Народне банке г. д-р Милан Радосављевић, декан Пољопривредног факултета г. д-р Милан Влађинац, председник Трговинске коморе г. Милутин Станојевић, градски већник генерал у пензији г. Живан Ранковић, потпредседник Општинске штедиони-

Повеља узидана у темељ највећег павиљона на Београдском сајмишту (Калиографски рад г. Милутина Штерића, калиографа О. г. Б.)

Нака Спасић и многи други угледни београдски привредници и трговци. Од страних претставника свечаности су присуствовали г. г.: Попов, бугарски опуномоћени министар на нашем Двору; Новак, чехословачки трговински делегат; Силађи, мађарски трговински делегат, и други.

Тачно у 10 часова широм земунског поља заорила се црквена песма, богослужење освећења камена темељца, која је преношена и појачавана звучницима Београдске радио-станице. Верски обред обавили су свештеници г. г. Јуришић, Берендија и Недељковић. По завршеном богослужењу један од све-

штеника прочитао је повељу исписану на пергаменту у којој се каже да се Београдско сајмиште подиже 1937 године за време владавине Њ. В. Краља Петра II и Поглавара српске православне цркве Њ. Св. Патријарха Варнаве, а на месту које је Општина града Београда поклонила Друштву за приређивање сајма и изложби у Београду за време претседниковања г. Владе Илића.

При помену Њ. В. Краља Петра II присутни су снажно и громко кликли:

— Живео Краљ Петар II! Живео Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле! Живео претседник општине г. Влада Илић!

Пошто је повеља стављена у зејтином испуњену јурну, претседник Београдске општине г. Влада Илић и претседник Друштва за приређивање сајма г. Милан Стојановић сишли су у ископану рупу и у темељ

Претседник Београдске општине г. Влада Илић и претседник Друштва за приређивање сајма и изложби у Београду г. Милан Стојановић ударају камен темељац Београдском сајмишту

спустили повељу. Затим је претседник г. Влада Илић први ударио зидарским чекићем по цигљи и малтером из мистрије први полио темељ најновије привредне тековине белог града Београда.

ГОВОР ПРЕТСЕДНИКА ДРУШТВА Г. МИЛАНА СТОЈАНОВИЋА

Пошто је обављено симболичко ударање камена темељаца, великодостојници успели су се на трбојкама декорисану почасну трибину, са које је пред микрофоном г. Милан Стојановић, претседник Друштва за приређивање сајма и изложби у Београду, одржао овај говор:

„Господе, У овом значајном моменту, када се полагае камен темељац и узиђује повеља у темељ нашег највећег павиљона, — нека нам буде допуштено да тај значајан чин за нашу југословенску привреду и нашу југословенску престоницу — Београд, — пропрагимо са ово неколико мисли.

Пре 14 година београдски привредници, после малог прибирања иза рата, осећали су да је Београд изашао из оквира једног обичног града, и да је његов

географски положај Богом дан за економска прегнућа најширих размера, они су били убеђени да је снажније економско битисање Београда и у његовој давној прошлости произилазило из његовог географског положаја. Знајући за ову необориву истину, београдски привредници морали су се питати: ако Београд има тако изванредан положај на свету — зашто је економски тако дуго био у ни мало завидном положају? Зар Београд, који има тако изванредан међународни положај, да и даље остане у зачмалом привредном стању? При овим размишљањима морали су доћи до сазнања, да поред природних погодности морају и људи да даду свој део, па да ти услови постану живи фактор.

У свој својој амбицији, да се природни услови Београда искористе за што снажније његово економско подизање и да то настојање учине што пре реалном стварношћу, — морали су београдски привредници бити свесни и тога, да то стремљење мора доћи до пуног изражаја само тако, ако се тај циљ постави на сасвим здраву базу, т. ј. ако наш Београдски сајам буде у стварној служби за олакшање размене добара међународног карактера.

За ову службу размене добара међу народима до данас није пронађен бољи инструмент него што су Сајмови, који су својим радом кроз читаве векове ово и доказали. На сајмовима се постиже најбржа, најлакша, најпотпунија и најјевтинија оријентација о свему ономе што једног привредника мора интересовати као пословног човека. На сајмовима и потрошач лако добија потребан преглед о свима новостима у привреди, па се следствено томе при потрошњи корисније оријентише. Сајмови су исто тако један снажан инструмент у лојалном такмичењу свеукупног привредног делања, инструмент који стално периодично уноси нова стремљења и потстицања да се у производњи и размени добара стално иде напред, усавршавајући се на бољем и кориснијем.

Широм целог света већ су изграђени велики и моћни сајмови, који су на сјајан начин показали, колико је њихова улога важна и свима стремљењима на подизању и снажењу материјалне културе.

Један такав инструмент наш Београд није имао, њему је сајамска институција недостајала да би искористио свој изванредан географски положај, који је кроз срце Европе Дунавом везан, па и другим савременим путевима земље и ваздуха, могао да стави у службу привреде свога народа — као и свих других народа.

Наше привредне институције, које целу ову ствар воде, могле су да приступе остварењу овога задатка благодарећи изванредном разумевању Општине града Београда, а нарочито њеног Претседника г. Владе Илића, која је ставила потребно земљиште на расположење, с једне стране, као и разумевање Општинске шедионице и zaloжног завода града Београда, која је својим зајмом омогућила почетак радова и остварење ове нове тековине наше привреде.

Београдске привредне институције: Трговинска, Индустриска и Занатска комора и Главни савез српских земљорадничких задруга са свима својим подорганизацијама, схватајући озбиљно замашност овог великог подухвата, као и будућу привредну улогу

www.Београда, — која се сама собом намеће — учиниће све што до њих стоји, да Београдски сајам савесно послужи овим корисним циљевима и да олакша свима средствима ова економска стремљења. Београдске привредне институције настојаће да Београдски сајам што пре стане уз бок великих и реномираних Међународних сајмова, и да са њима у заједници изврши свој дуг у служби привреде.

Колико је обиман задатак, који је Друштво за уређевање сајма и изложби у Београду предузело, и чији се почетак остварење данас осећује, најбоље ће се видети из ово неколико податка:

Укупна површина земљишта, које је Општина београдска дала нашем Друштву у сврху организовања Београдског сајма, износи 363.000 квадратних метара, од чега се 126.000 кв. метара уређује већ за Први Београдски сајам, за који се већ израђује: 6 павиљона са 13.500 кв. метара под кровом; 5.600 кв. метара пута за тежи и 4.750 кв. метара стаза за лакши саобраћај; око 8.000 кв. метара тротоара; 2.300 дужних метара ивичњака разних; засађено 1200 комада садница и 4500 комада корисног шибља; 1340 дужних метара оградe, 1250 дужних метара канализације; око 1700 дужних метара водовода, да не помињем количине осталих радова који су у току или се имају тек започети. Напомињем, да у горње цифре нису урачунати радови на подизању павиљона страних држава: Чехословачке, Италије, Румуније и Француске, које су већ задржале преко 3.300 кв. метара земљишта за своје националне павиљоне на Београдском сајму.

Из ових цифара најбоље се види, а и може схватити, колико је велики посао који смо предузели и који у овом тренутку савлађујемо.

На крају да истакнемо, да је овај подухват, који су предузеле наше водеће привредне институције, замашан и тежак, али ми га — као што сва уважена господи виде — снажно остварујемо, и данас у пуном јеку тога остварења осећујемо темеље, а у име Бога 11 септембра и отварање Првог Београдског сајма.“

Крај говора г. Стојановића присутни су срдечно поздравили.

ГОВОР ПРЕТСЕДНИКА БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНЕ Г. ВЛАДЕ ИЛИЋА

Одмах после г. М. Стојановића, срдечно поздрављен, стао је пред микрофон претседник Општине града Београда г. Влада Илић, који је одржао, у име грађана Београда, овај за нашу привреду значајан говор:

„Господе, као претседнику општине пала ми је у част пријатна дужност, да проговорим неколико речи приликом овог свечаног — за Београдску и земаљску привреду тако значајног чина — освећења камена темељца Београдског сајма.

Београд, у сливу двеју великих пловних река, на раскрсници путова који везују Запад са Истоком, етнографски центар једног народа, од природе је одређен да буде и привредно јак економски центар.

Још у време крсташких ратова, Београд се помиње као превредно развијен град, а потом кроз векове он је час привредни центар, а час пак поприште

и згариште, јер баш његов положај који му даје трговачке вредности, био му је и зла коб, јер су се о њега отимали разни народи.

Претседник Београдске општине г. Влада Илић говори приликом освећења камена темељца Београдског сајмишта

Надајмо се да је Београд ова његова зла коб за увек оставила и да његовом привредном развиту нема више сметњи.

Од 1918 године на овамо, много онога што се могло учинити, пропуштено је, није се учинило што је требало за привредно развиће Београда, па и нама привредницима, што морам да кажем и ако сам и сам привредник, може се много да пребаци, да смо се огрешили о Београд, да нисмо довољно радили на остварењу потреба привредног Београда. Тек у последње време, као да смо се пренули, као да смо тек сада сазнали за те потребе од опште користи, почели смо да радимо на њиховом остварењу.

Једно од најзначајнијих дела тога нашег новог прегнућа је и изградња Београдског сајма, чије темеље данас осећујемо.

Сајмови су најбоље средство за привредне везе и за појачање промета добара, и овај наш Београдски сајам допринеће много развоју наше земаљске привреде.

Београдске Коморе: трговинска, индустријска и занатска са Савезом српских земљорадничких задруга и значајнијим београдским привредним организацијама имају заслугу за покретање и практично извођење ове корисне идеје. Београдска општина што је пак учинила са своје стране, учинила је од срца, свесна да ће београдски сајам донети велике користи не само Београду него и целој земаљској привреди.

Наш ће сајам привлачити небројене посетиоце из земље и из иностранства и престоница ће осетити користи из тих посета.

У име Београдске општине ја поздрављам топло овај први чин изградње сајмишта са:

Нека је сретно и успешно!“

На крају говора присутни су топло и срдечно поздравили претседника града Београда г. Владу Илића аплаузом и узвицима: живе!

По завршеној свечаности Одбор за подизање сајмишта, на чијем челу стоји инж. г. Васиљевић, приредио је радницима који раде на изграђивању сајмишта богату закуску.

*

Изложба путова, аутомобилизма и туризма у Београду

Савремене путеве назвали су у Италији нервима народа. И не без разлога, јер ти путеви имају не само привредни и туристички, већ и огроман стратегијски значај.

Модерни путеви постали су за релативно врло кратко време потреба данашњег времена, коју је проузроковао нагли развој аутомобилизма и уопште аутотуризма, превазишавши технику путева у садашњем његовом стању.

Проблем грађења савремених путева постао је данас актуелан више или мање у свима земљама. Свуда се тежи и настоји да се боље искористе оне многобројне благодети, које пружа постигнути развој аутомобилске технике. То је у исто време и разлог да се данас модерни путеви граде систематски и на научној основи.

У тој тежњи за пропагирањем и грађењем модерних путева завладала је у последње време права грозница међу државама. Нарочито се та грозница осећа код оних земаља, које су прве после рата увиделе овај огромни привредни, туристички и војнички значај аутомобилизма, па су са највећом ревношћу приступале хитном проширењу система путева и темељитијој реконструкцији постојећих, приближујући на тај начин технику аутомобила техници путева. Такав је данас особито случај са Сједињеним Америчким Државама, Италијом, Немачком, Француском, Аустријом, Чехословачком и Мађарском, мада је највећи полет у Европи досада показала у лом правцу Италија, где је основан не само специјалан аутономни државни институт за путеве, већ где су заправо модерни путеви први пут угледали и дана.

И код нас се постепено, али још увек и сувише споро, развија свест о значењу добрих и савремених путева. После дуго година прилично слабе пажње наше јавности и врло мале бриге државне управе за проблеме наших путева, осећа се данас у томе правцу већа живост, те и ми почињемо улазити у епоху модерних путева. Дobar део заслуге за развој прилика у овом правцу припада несумњиво и живљој пропагандној активности наших аутомобилских и туринг клубова, као и раду наших друштава за путеве.

Познато је, да многе државе света, њих 83 на броју, имају организована друштва за путеве, са међународном централом у Паризу. Та друштва приређују редовно годишње конгресе за путеве и с тим у вези пропагандне изложбе и предавања. Први пут је такав један покушај учињен и код нас током месеца маја ове године од стране Друштва за путеве у Београду. Том су приликом узели учешћа, поред осталих наших друштава за путеве у Загребу, Љубљани и Новом Саду, и заинтересоване државне установе, градско поглаварство у Београду са саобраћајном полицијом, Друштво „Путник“, Немачки саобра-

ћани биро из Београда, Италијански аутономни институт за путеве и многе приватне установе и предузећа заинтересована на градњи путева.

Низ графикана, статистичких података, модела и пројектованих програма за будуће велике јавне радове у нашој земљи, као и досадашњи радови и успеси на модернизовању наших и страних путева у сликама, имао је да покаже да и код нас постоје изврсни услови за грађење савремених путева, али да смо ипак у страшном застоју.

Поред тога, на изложби су приказани пејзажи места који су од великог туристичког интереса како у нашој земљи тако и у иностранству у вези са аутомобилизмом.

Одељење градског поглаварства из Београда било је једно од најлепше уређених, а исто тако и једно које је показало највећег успеха. Уосталом, треба нагласити да је према једној међународној карти, која претставља највероватнију мрежу будућих аутомобилских путева, карти издатај прошле године у Швајцарској, посвећана у предвиђањима за Југославију посебна пажња Београду и Охриду. Из Београда воде аутомобилски путеви у четири, а из Охрида у пет смерова. Ова класификација Београда и Охрида карактеристична је с обзиром на некадашње римске путеве и географски положај, као и претстојећи велики туристички значај Београда и Охрида, из којих би имали да воде путеви у унутрашњост земље, а затим у иностранство.

Изложбом је хтело да се нагласи, да је изграђивање савремених путева и побољшање квалитета многих постојећих путева у нашој земљи хитна и неодољна народна потреба, јер треба омогућити везе са суседима, који су преко својих територија већ давно изградили модерне туристичке и остале путеве, ако нећемо да нас међународни саобраћај почне заобилазити. По општем мишљењу, изложба је један успео покушај демонстрације искуства других народа на пољу грађења путева, као и стања и квалитета наших путева. Изложба ће свакако том старању за изградњу наше путне мреже дати новог и јачег полета. Довољно је на тој изложби видети колико смо далеко заостали у погледу путева, а с тим у вези и у аутомобилизму, па да се схвати сва потреба најозбиљнијег настојања за што интензивнијим и што смишљенијим радом на томе подручју. Није потребно овде наводити за то бројке. Оне су и сувише добро познате. А значај и потреба добре и густе путне мреже у једној тако пространој, теренски у многим крајевима тешке, а железницама тако сиромашне земље, објашњава се сам по себи. Јер изградња сваког километра пута значи побољшање егзистенције великог броја нашег становништва, ако не уопште и саму могућност егзистенције.

Д-р Т. Тодоровић

С. М.

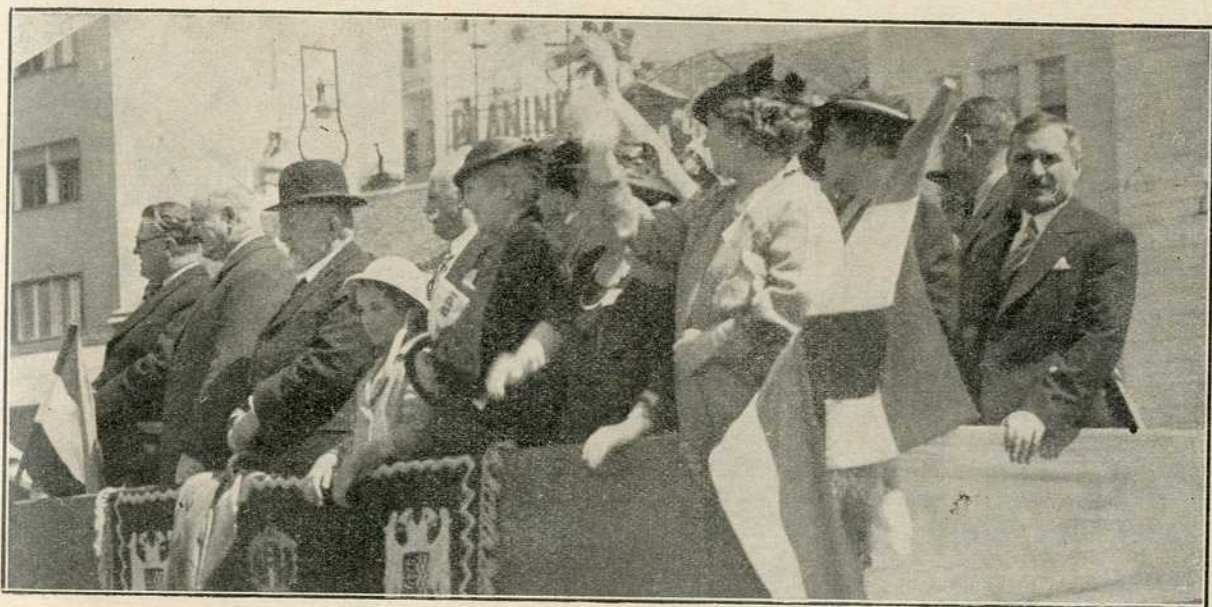

Дечји дани у Београду

прослављени су са паролом „Општине, старајте се о деци!“

Југословенска унија за заштиту деце, чија је почасна председница Њено Величанство Краљица Марија, и ове године организовала је и извела са великим успехом прославу Дечјих дана, како у Београду тако и у целој Југославији. Прослава је почела 9 маја

општинама, свима свештеницима, учитељима и угледним домаћинима у целој држави. Тај значајни манифест за заштиту деце штампан је у 50.000 примерака ћирилицом и латиницом, на српско-хрватском као и на словеначком језику.

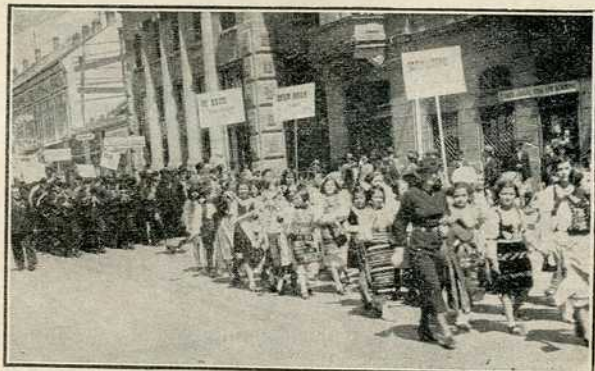
Председник Београдске општине г. Влада Илић и министар за физичко васпитање народа г. д-р Јосип Рогош са члановима Одбора посматрају на Теразијама кретање дечје поворке за време прославе Дечјег дана у Београду

дечјим манифестацијама кроз београдске улице и низом предавања по многобројним дечјим установама, а завршила се 16 маја. Трајала је целу недељу дана. За све то време продаване су у корист Југословенске уније за заштиту деце поштанске марке државног издања са повишеном таксом. На маркама су били отиснути ликови Њихових Краљевских Височанства Краљевића Томислава и Андреје са натписом: „За нашу децу“.

Прослава Дечјих дана ове године обављена је са паролом: „Општине, старајте се о деци!“, и у томе духу одржана су и сва предавања. Тиме се хтело да укаже да општине, нарочито оне у унутрашњости, још не поклањају довољно пажње дечјој заштити. Да би општине што више заинтересовала за правилно решење дечје заштите, Југословенска унија за заштиту деце оштампала је један опсежан и документован манифест, који је упутила свима градским и сеоским

ДЕЧЈА ПОВОРКА КРОЗ БЕОГРАДСКЕ УЛИЦЕ

Недеља, 6 маја ов. г., осванула је сунчана и топла. Још од раног јутра београдске улице оживеле су.

Дечја поворка са музиком Дома малолетника

На сваком кораку сретала су се ведрa и расположена дечица у новим и чистим оделцима. Њихов звонак смех, њихова радост, здравље и дечја младост обљудали су целим Београдом. Њихово живо кретање и

бом окружен цвећем и зеленилом, Калимегдан је имао изглед раја, а мала дечица личила су на невине анђелчиће који се по томе рају шетају. Ко је ово видео томе више неће бити неразумљиво зашто је Христос рекао: „Пустите децу к мени, јер је таковијех царско небеско!“

Тачно у 10 часова дечја поворка кренула је са Калимегдана кроз Кнез Михаилову улицу. Испред поворке јахала су на коњима два коњаника са заставама. Одмах иза њих ишла је музика, која је целим путем свирала разне маршеве и народне песме. Прве редове поворке сачињавала су дечица из дечјих обданишта „Свете Тројице“, „Булбудер бр. 1“, питомце Кола Српских Сестара, питомци „Дома слепих Краља Александра“, дечица из обданишта „Свети Андреј“, питомци Дома малолетника са својом музиком, деца из Дунавског обданишта, дечјег обданишта „Српска мајка“, Дечје обданиште бр. 2, деца Градске дечје колоније, питомци Завода за образовање и васпитање глуво-неме деце „Краљ Дечански“, Удружења ратних инвалида и деца из обданишта „Мајка Јевросима“. Сва деца из поменутих обданишта возила су се

Деца Обданишта бр. 2 окупљена око „Гуслара“

безазленост, која је зарила њихова лица, тога дана отстранили су суморну и штуру појаву свакидашњице, и уливали веру у лепшу будућност човечанства. Чак и оне сиромашне мајке, које преко целе недеље раде туђе тешке послове, на овај дечји дан биле су ведре и расположене, носећи на рукама своје здраве и лепо однеговане бебе, своју наду и заштиту у старости, носећи их у многобројне београдске дечје установе да приме награде, у виду повеља, пелена, бенкица и мањих свота новаца за свој матерински труд око подизања и хигијенског неговања својих беба, будућих грађана и грађанки велике и моћне Југославије.

Кнез Михаилова и Краља Милана улице као да су тога дана процветале. Дечица, као живи цветићи, у разнобојним оделима, журно су се кретала ка Калимегдану, где је имала да се формира дечја повор-

Деца Основне школе „Змај Јова“ у народној ношњи у поворци на дан прославе Дечјег дана

у лепо декорисаним и цвећем и зеленилом окићеним камионима. Најлепшу слику давала су дечица обданишта бр. 2, која су била одевена у народна одела, окупљена око једног малишана који је, са гуслара, претстављао народног гуслара.

Иза камиона у којима су се возила дечица из обданишта ишли су пешце ученици и ученице свих београдских основних школа, гимназија, учитељских школа, трговачких академија итд. За њима су ишла одраслија деца обучена у народне ношње из свију крајева Југославије, а иза њих наизменце свирале су две музике. Лепу слику давали су у поворци униформисани соколи и скаути, иза којих је ишао подмладак Црвеног крста. Ову величанствену поворку завршали су редови ученица Нудиљске школе, трезвена младеж и ученици железничке школе, као и многобројно грађанство.

Свуда куда је поворка пролазила уллични тротоари били су прекријени светом, који је топло и срдечно поздрављао поворку малишана и малишан-

Дечја поворка

ка. Ко тога дана око 9 часова није био на Калимегдану, тај никада неће осетити шта је право пролеће. У миришљаво мајско јутро, под ведрим азурним не-

ки, који су на поздраве весело отпоздрављали махањем руку и заставицама, на којима су биле штам-
ване разне пароле за заштиту деце.

Манifestације раздрагане деце достигле су врхунац кад је поворка на Теразијама пролазила поред почасне трибине на којој су се налазили чланови управе Југословенске уније за заштиту деце са претседником Београдске општине г. Владом Илићем и министром за физичко васпитање народа г. д-р Јосипом Рогоћем.

Дечја поворка, у којој су се истицале многобројне табле са натписима: „Деца су ваше судије“, „Деца су вама будућност“, „Живела Ти, мајко“, „Дајте деци

ринковић, Леополд Мрзак, Надежда Митић, Драгослав Арсеновић и Миодраг Ђорђевић.

Дељење диплома мајкама за најбоље однеговану децу у Централном уреду за заштиту матера, деце и младежи

Поред тога подељено је још око стотину награда лепо однегованој деци од стране разних дечјих установа и друштава.

Са задовољством констатујемо да су Београђани у пуном смислу схватили и помогли акцију Југосло-

Група мајки са награђеном децом на прослави Дечјег дана у Централном уреду за заштиту матера, деце и младежи града Београда

добро васпитање“ итд., ишла је све до „Славије“ и ту се у реду растурила.

По подне су у обдаништима и Централном уреду за заштиту матера, деце и младежи раздељене награде мајкама за најбоље однеговану децу.

Награду Њ. В. Краљице Марије од 1.000 дин. добио је мали Александар Поњавић. Златну иконицу награду Њ. Кр. Вис. Кнегиње Олге добила је мала Јулијана Бошњак, и златан крстић, такође награда Њ. Кр. Вис. Кнегиње Олге, добила је мала Радмила Кондић.

Награде Београдске општине, по једну повесницу, добили су: Пера Дечалић, Томислав Тод, Катарина Белафида, Маријана Хорват и Марица Колабић. Дипломама награђена су лепо однегована деца: Надежда Миновић, Херман Бетке, Даринка Ђулић, Момир Ма-

Награђене бебе са својим мајкама

венске уније за заштиту деце, којој и прапада највећа заслуга што је организација прославе Дечјих дана у потпуности успела.

С. М.

Отварање школе на ваздуху

На иницијативу г. д-р Љубе Стојановића, још пре три године Београдска општина је изградила у Шуматовачкој улици 122а у Београду нарочиту школу за слабуњаву и склону туберкулози децу. Поменута школа је изграђена на плацу погодном за ову сврху. Зграду и огроман пошумљен плац са зеленилом, разним садницама, око школске зграде, уступило је Градско поглаварство Београда Београдској Ли-

ги противу туберкулозе на неограничено време. Министарство просвете дало је учитеља, а Београдска општина је, поред огрева и осветљења, дала и сав потребан школски материјал. Сем тога Београдска општина је уступила Лиги противу туберкулозе под закуп још једну зграду у близини школе на поменутом плацу а по минималној цени у којој је привремено смештена ћачка кухиња и трпезарија из које се

хране деца-ђаци из ове новоподигнуте школе. Поред тога Београдска општина је помогла Београдској Лиги против туберкулозе да се уреди парк око помених школе и кухиње.

У овој школи на сунцу и ваздуху, за сада, налази се 30 деце одабране међу најсиромашнијим и највише угроженим ученицима оближњих основних школа (Краља Петра II и Војислава Илића).

Пре пријема у школу извршен је детаљан преглед одабране деце а ренгеноскопска контрола извршена је у Општинском антитуберкулозном диспанзеру. Као интересантан детаљ износимо да је од 30 одабране деце код 10 постојала бациларна инфекција хилуских жлезда а код 3 случаја нађени су знаци прележане ганглиопулмоналне туберкулозе, што може да послужи као приближан индекс о распростра-

сва су се деца већ за ово кратко време опоравила и настава тече нормалним током, најчешће у парку око школе, када је лепо време.

Зграда је веома хигијенски уређена, стаклени су зидови покретни за време наставе спуштени су до доле. Постоји план да се двориште око школе модерно уреди по савременим хигијенским принципима, а тако исто постоји план за проширење школских просторија, у којима би се сместио већи број ђака. Ово је једна једина школа овакве врсте у Београду.

*

Антитуберкулозна недеља, која се обично отвара традиционалном академијом београдске Лиге, ове године је 10 маја почела отварањем школе на чистом ваздуху. Тога дана у присуству изасланика Њ.

Изасланица Њ. В. Краљице Марије дворска дама г-ђа Хаџић, изасланик Њ. Св. Патријарха Варнаве епископ г. Сава, председник Београдске општине г. Влада Илић и чланови управе Лиге против туберкулозе са првим ученицима школе на ваздуху која носи име великог борца противу туберкулозе г. д-р Љубе Стојановића

њености туберкулозе код школске деце, према томе види се колико је умесна била намера Лиге против туберкулозе да што пре отвори ову школу на чистом ваздуху.

За ову школу Црвени крст и многи приватни добротвори дали су прилоге у кухињском посућу, одећу, рубљу и намирницама. У школи дежурају наизменично госпође из одбора Лиге, чија је секција под Претседником г-ђом проф. Јеленом Ђорђевић.

Деца из ове школе добијају дневно четири obroка и то: за доручак млеко и хлеб; за други доручак млеко и хлеб; за ручак: чорбу, месо печено или приређено, поврће или свеже воће; за ужину: млеко, сир или кајмак или пекмез и хлеб.

В. Краљице Марије, узвишене покровитељке Лиге противу туберкулозе, Дворске даме госпође Еле Хаџић, Претседника Београдске општине г. Владе Илића, д-р Љубе Стојановића, чије име носи ова школа, изасланика Министра просвете и д-р Угљеше Давидовића, директора социјално-здравствене дирекције Београдске општине, отворена је на свечан начин школа.

Г. д-р Угљеша Давидовић, у име Општине града Београда, предао је прву државну народну школу „Д-р Љубе Стојановића“ Лиги противу туберкулозе. Предајући школу између осталог рекао је:

„У општем, заједничком раду на чувању народног здравља нарочито на сузбијању и лечењу тубер-

кулозе као друштвене болести, један од најважнијих задатака је заштита деце и подмлатка. Независно од свих моралних и законских обавеза које имају све градске општине да се старају о здрављу и напретку својих најмлађих грађана, Поглаварство града Београда, по сопственој иницијативи, увиђајући сав значај дечије заштите за будући напредак свога становништва, предузело је и извело читав низ мера у овој правцу.

Рад на заштити деце и подизању здравог подмлатка изводили смо поступно по одређеном плану, проучавајући свестрано садашње и предвиђајући будуће потребе престонишког грађанства. Следећући томе плану, Градско поглаварство је створило и одржава читав низ својих установа за заштиту како здраве тако и болесне деце."

Затим, г. д-р Угљеша Давидовић износи у главном све шта је Београдска општина учинила за заштиту деце. Поред сталне дечје колоније у Милошевцу, Београдска општина сваке године упућује велики број деце на летовање на море или у шумске пределе. Изградила је и дечје прихватиште у Звечанској улици за незбринуту и напуштену децу, чија изградња стаје неколико милиона динара. Питању сузбијања и лечењу туберкулозе Београдска општина посвећује огромну пажњу и помаже материјално сваку приватну иницијативу која ради на чувању, побољшавању и лечењу дечјег здравља.

Потом г. д-р Давидовић каже:

„Усвајајући сугестије Београдске Лиге преко њених истакнутих претставника, који су били у исто време и њени извршни тумачи и у Градском већу, Градско поглаварство је одлучило да сазида и уступи Београдској Лиги против туберкулозе зграду за њену школу у природи...

Отварајући овом скромном свечаношћу Дане против туберкулозе и ову прву народну школу на ваздуху у Београду, ја Вам је, Господине Претседниче, предајем на даље руковање са жељом да у заједници

са свима члановима Лиге и даље истрајете у Вашем корисном раду и да за свој рад заинтересујете што већи број сарадника“.

Школу, у име Лиге против туберкулозе, примио је г. д-р Милан Петровић, шеф дечјег одељења Опште државне болнице и Претседник београдске Лиге. Примајући школу, г. Петровић између осталог рекао је:

Срећан сам и сматрам за особиту част што могу да примим у име Лиге против туберкулозе ову зграду која је намењена једном племенитом циљу: Чувању деце од туберкулозе. Наша лига је веома захвална и увек је ценила сваку хуману и социјалну акцију коју би спроводило Градско поглаварство. Многобројне установе које су створене, проширене и усавршене за ово кратко време од како је на челу Градског поглаварства г. Влада Илић доказ су о високом и сасвим правилном схватању како треба да се воде комунални послови.

Г. д-р Петровић опширно, затим, говори о значају оваквих школа.

„У име малишана који ће наћи своје здравље у овој школи, у име њихових родитеља и у име Лиге против туберкулозе ја Вам се, г. Претседниче, још једном захваљујем, а преко Вас и целом Градском поглаварству и већу, што сте отварањем ове школе отворили Антитуберкулозну недељу у овој години“.

Овој лепој свечаности присуствовали су још и: изасланик Њ. Св. Патријарха епископ Сава, изасланик Министра просвете г. Драгољуб Бранковић, изасланик Министарства социјалне политике и народног здравља г-ца Милена Атанацковић, Претседник југословенске Лиге против туберкулозе г. д-р Жарко Рувидић, санитарски бригадни ђенерал, управник војне болнице генерал г. д-р Ђорђе Протић, чланови управе Лиге против туберкулозе г-ђа Нака Спасић и г. Васа Лазаревић, као и велики број деце и грађана овога краја.

Прослава педесетогодишњице Друштва за заштиту деце

Друштво за васпитање и заштиту деце прославило је на најсвечанији начин 24 маја т. г. педесето годишњицу оснивања Дома за заштиту сиротне деце, а у исто време и своју славу — словенске апостоле Св. Ђирила и Методија.

Тачно у 11 часова у великој дворани Дома, у Гарашиновој улици, почело је ова импозантна свечаност у присуству изасланика Њ. В. Краља пуковника Поповића; изасланика Њ. Св. Патријарха Варнаже проте г. Аћима Секулића; изасланика Претседника Београдске општине градског већника г. др. Душања Калановића; делегата Министарства просвете и Министарства социјалне политике, као и великог броја чланова — изасланика хуманих и културних друштава обављен је верски обред. Чинодејствовао је прота Саборне цркве г. Никола Божић, који је пре педесет година, тада као ђакон, осветио темеље Дома.

Затим је одржан помен умрлим заслужним члановима Друштва за заштиту сиротне деце.

Славски колач пресекао је прота г. Божић. Потом

су деца, питомци овога дома, отпевали државну химну.

Пред пуном двораном изасланика и гостију присутне је поздравио претседник Друштва за заштиту деце г. д-р Александар Ђ. Костић, професор Универзитета па је потом изнео историјат Друштва за заштиту сиротне деце, г. Костић је рекао:

„Ратови 1876—78 гдине учинили су да се у Краљевини Србији роди идеја о заштити ратничке сирочади. Тако је 16 децембра 1879 основано Друштво за васпитање и заштиту деце... Првог фебруара 1881 смештено је у манастир Раковицу дванаесторо сирочади, која су тамо остала до 28 августа исте године. За њихово издржавање друштво је плаћало манастиру. Правила друштва одобрена су 20 јануара 1880. Темеље дома ударени су 18 маја 1887...“

Дом је касније проширен. За време балканског рата послужило је као болница за рањенике. У јануару 1916 године питомци су враћени у Београд и смештени у једну зграду на Смедеревском Ђерму, где су оста-

ли до краја рата. После ослобођења, до 1921 године у Дому је био смештен интернат ратничке сирочади за заштиту југословенске деце. Исте године спојено је и предратно друштво за помагање и васпитање сиротне и напуштене деце.

Кроз Дом је досад прошло око 12.000 деце, питомаца.

Својом посетом дом су удостојили и Блаженопочивши Краљ Александар Први (31 децембра 1922 године) и Њ. В. Краљица Марија (11 марта 1923).

Године 1935 17 маја Дом је добио име свог највишег заштитника „Дом сиротне деце Витешког Краља Александра Првог Ујединитеља“. Сада је дом под заштитом Њ. В. Краља Петра Другог“.

У даљем приказу историјата дома г. др. Костић

изнео је и исвоље с којима се друштво борило. Захвалио се уједно на пажњи председнику Општине г. Илићу и већу за недавно добијено земљиште у величини 1400 квадратних метара, којим ће друштво моћи слободно располагати и добијати потребне приходе за издржавање свог дома и друге акције. То земљиште прекопута Железничке станице друштво је добило као накнаду за недавно порушене трошне зграде на углу Поенкареове, Југовићеве и Скадарске улице.

После говора г. Костића, председника друштва, хор питомаца, под диригентством г. Драгутина Чолића, професора, отпевао је неколико лепих песама. Тада је деци — питомцима друштва сервирано нарочито богат славски ручак, а гостима је приређена уобичајена закуска.

Госпођа Констанца Љапчев, потпредседница бугарске Уније за заштиту деце, обилази београдске установе за заштиту деце

— Конгрес Унија за заштиту деце Балканских земаља одржаће се у Београду 1938 године —

Потпредседница Бугарске уније за заштиту деце г-ђа Констанца Љапчев, удова бив. председника бугарске владе поч. Андреје Љапчева, допутовала је у Београд 17 јуна, на позив Југословенске уније за

штај шта је све Бугарска унија учинила за заштиту и збрињавање деце на селу и изјавила да је у томе правцу учињено много.

Конгрес Унија балканских земаља одржаће се уз сарадњу Међународне уније за заштиту деце у Женеви, у чијем се комитету налази као члан и г-ђа Љапчев.

Г-ђа Љапчев се је са великом пажњом и стручношћу посветила проблемима збрињавања и здравствене заштите деце. Она је један од твораца Бугарске уније за заштиту деце, која је основана 1925 г. Својим радом г-ђа Љапчев је допринела много да та Унија постигне ванредне резултате и да своје организације разграна по целој земљи (има преко 2.000 филијала по општинама у унутрашњости Бугарске).

У Бугарској је на иницијативу г-ђе Љапчев и осталих утицајних чланова Уније донесен 1934 г. закон, којим је разрезан социјални прирез у висини једнодневнoг прихода сваког бугарског грађанина у корист Уније. Тај је приход омогућио Унији да разграна и усаврши своју хуману делатност. Нажалост, тај је закон прошле године укинут, али Управа Уније ради на томе да га опет врати на снагу. Поред тога приреза, Бугарска унија добива обилну помоћ од државе, од општина и од грађана.

Г-ђа Љапчев је, — у пратњи делегата Југословенске уније за заштиту деце, на чијем се челу налазила потпредседница Југословенске уније г-ђа Нака Спасић, — обишла све београдске државне, општинске и приватне установе које се баве збрињавањем и здравственом заштитом деце. Путовала је и у Милошевац, где је разгледала државну колонију за заштиту деце.

Г-ђа Љапчев је са нарочитом пажњом разгледала општинске установе: Централни уред за заштиту матера, деце и младежи, где ју је дочекала и спровела кроз све установе овога Уреда г-ђа д-р Марија Гајић, шеф Уреда (обишла је на периферији и неколико породица где Централни уред држи децу у

Г-ђа Констанца Љапчев у Обданишту бр. 2, са Управом Обданишта и делегатима Уније за заштиту деце

заштиту деце, чији је гост била неколико дана, за цело време свога боравка у Београду. На станици су г-ђу Љапчев сачекали: саветник бугарског посланства г. Кисјаков са госпођом и делегат Југословенске уније за заштиту деце.

Г-ђа Љапчев је имала конференцију са Управом Југословенске уније за заштиту деце, на којој је говорено о ужој сарадњи између Унија балканских земаља, а на првом месту између Унија Бугарске и Југославије. Дискутовано је специјално о конгресу Унија за заштиту деце балканских земаља. Одлучено је да се конгрес одржи у јесен 1938 године у Београду. На томе конгресу расправљаће се нарочито о заштити деце на селу. Г-ђа Љапчев је поднела изве-

породичној колонији); Дирекцију за социјално и здравствено старање, где ју је дочекао и спровео кроз све установе Дирекције директор г. д-р Угљеша Давидовић; обишла је и новоградњу Дечјег прихваташтва у Звечанској улици. Г-ђа Љапчев је изјавила да је одушевљена радом установа Градског поглаварства за збрињавање и здравствену заштиту деце.

Од државних установа обишла је Универзитетску дечју клинику, где јој је професор г. д-р Амброжић дао потребне податке о раду ове клинике.

Од приватних установа обишла је: Материнско удружење, Дом ученица, Дом друштва „Српска мајка“, Дом за васпитање и заштиту деце, Београдско женско друштво, више обданишта (у Обданишту бр. 2 задржала се мало дуже и нарочито похвалила уређење овог обданишта) итд.

Г-ђа Љапчев је изразила своје задовољство са радом установа и друштава која је обишла и рекла да је видела доста ствари које ће моћи применити када се врати у Бугарску.

Г-ђа Љапчев је на конференцијама са Управом Југословенске уније, као и приликом посета појединим установама и приликом разговора са појединим новинарима, испричала детаљно шта је све до сад урађено у Бугарској на заштиту деце. Како су ти подаци г-ђе Љапчев врло интересантни и поучни и за нас, ми ћемо их резимирати:

Бугарска унија брине се нарочито за заштиту деце по селима. Преко лета, када су родитељи заузети пољским пословима, сеоска деца долазе у нарочита обданишта у којима проводе по цео дан, док се њихови родитељи не врате са посла кући. При основним школама отворене су нарочите кухиње у којима се храни преко 2.000 сиромашне сеоске деце. За децу која станују далеко од школе постоје и интернати, у којима деца имају и стан, а кући одлазе само једанпут сваке седмице.

Принцип је ових кухиња и интерната, да не дају деци ништа сасвим бесплатно. Родитељи деце која се хране у овим кухињама морају да дотерају кухињи њо кола дрва. Тако исто и интернату у коме станује њихово дете. Родитељи деце која станују у интернату, поред тога, морају сваке седмице умесити детету по један велики хлеб, који ће му трајати седам дана. Сваких седам дана дете иде кући по чисто рубље и по хлеб. Све остало добија од школе, односно у интернату. Родитељи који су сасвим сиромашни морају својим радом да пруже извесну накнаду установи која издржава њихово дете.

Унија је сматрала за своју најважнију задаћу да развије делатност у селима, јер није било уопште друштава која су се бринула за сеоску децу, док је и раније било установа и друштава која су своју бригу посвећивала заштити деце по градовима.

Најбољи помагачи Уније у овом послу су сеоски учитељи и учитељице. У Софији се сваких школских ферија држе курсеви за учитељице о дечјој заштити, који нису обавезни.

Бугарска унија је, према тврђењу г-ђе Љапчев, постигла за кратко време велике резултате и спасла многу сиромашну децу. Преко 4.000 друштава учлањено је у Унију, а преко 2.000 одбора Уније раде и у најзабаченијим крајевима, где нема никаквих других сличних друштава и где раније није ништа рађено у овом правцу.

Тоне Краљ: „Хлеб“

(Са Пролетне изложбе у Инжењерском дому,
у мају и јуну 1937)

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Здравствена хроника

Поплављена београдска дивља насеља

— Легла комараца и других инсеката —

Ове године у месецу априлу нагло су надолеле реке Сава и Дунав, кој су поплавиле београдска предграђа у низинама као што су Макиш, један део Чукарице, па чак и један део Савамале и цео кеј код

не изврши регулација кеја на Савском пристаништу и оног дела од железничког до пешачког моста на Сави, поплаве ће непрестано заgroжавати овај део вароши.

Изглед поплављеног дела београдског Савског пристаништа

Поплављено купатило „Ница“ на левој обали Саве

савског пристаништа. Такође је био поплављен и десни део земунског поља на левој обали Саве, док је онај део поља на коме се изграђује београдско сајмиште, који је заштећин насипом, остао непоплављен. Исти је случај и са Панчевачким ритом. Незаштићени део насипом био је сав поплављен док је заштићени остао непоплављен. У Савамали се Сава толико излила да је поплавила куће и дрваре у улицама све до зграде Београдске задруге. Све док се

Са хигијенског гледишта ове поплаве много утичу на здравље Београђана. Јер обично су та поплављена места легла комараца, који се у лето разлете по целој вароши.

Насеље у Макишу од поплаве у здравственом погледу највише је страдало. Тамо су подигнуте чатрље без икаквог плана, реда и одобрења. Становници овог дивљег насеља пију бунарску воду, која је

Набујала река Сава поплавила је Херцеговачку улицу у Савамали

Поплављени део београдског дивљег насеља у Макишу

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

потпуно загађена, јер се скоро у сваком дворишту поред нужника чуваца налази и бунар са водом за пиће. И, наравно, кад вода поплави нужнике, она поплави и бунаре, те се тако вода из нужничких јама измеша са бунарском водом. Зато није чудо што здравствена хроника највише бележи цревних обољења у овоме крају.

Општина београдска снимила је цело ово насеље док је било поплављено, и она ће настојати, у интересу здравља Београђана, да ово насеље расели, па се у томе погледу већ приступило изради планова, на основи оригиналних фотографских снимака, од којих неколико у овом кратком напису доносимо.

Нови парк на Топчидерском Брду

На Топчидерском Брду отворен је врло леп нови парк између Булеvara Кнеза Александра, Звезде, Топчидерског венца и Булеvara Војводе Путника, који захвата површину од 17 хектара. Парк се негује већ 10 година. Отсек за паркове О.г.Б. подигао је овај парк и уредио га. Парк има седам километара пешачке стазе и два километра коњаничке. Поред стаза

су засађени густе двореди лишћара и четинара. Има два лепо уређена игралишта за децу.

Парк ће се и даље уређивати и подизати. Овим парком Топчидерско Брдо добило је много у естетском погледу, а тиме су поправљене и здравствене прилике Београда.

Модерна општинска Амбуланта за кожне и венеричне болести

Општина града Београда извршила је све припремне радове за подизање модерне зграде општинске амбуланте за кожне и венеричне болести. Зграда ће се подићи у ул. Ђорђа Вашингтона бр. 17 (до Државне болнице). Нацрти су израђени и одобрени. Осигуран је кредит за извођење радова.

Зграда ће бити пространа и велика, имаће приземље и два спрата, а захватаће 345 кв. м. У приземљу ће бити канцеларија, на првом спрату, мушко одељење, а на другом спрату женско одељење. Улази у ова одељења биће подељени. Свако ће одељење имати

све потребне просторије за успешан преглед и лечење, а имаће и по једну собу са пет кревета за теже болеснике. Имаће најмодернији уређај који је потребан оваквој амбуланти. Двориште ће се уредити као леп парк.

Ова амбуланта треба да буде најбоља грађевина у земљи за овакве сврхе.

Оваква установа необично је потребна. Кроз досадашњу амбуланту, која је била у незгодним просторијама и недовољно уређена, пролазило је годишње преко 6,000 болесника.

Гроче Франце: „Пијанице“
(Са пролећне изложбе у Инжињерском дому
у мају и јуну 1937)

Одлуке Државног савета

Кад надзорна власт задржава од извршења — § 134 Зак. о град. општ. — одлуку већа, мора о томе донети образложено решење са означењем законских прописа или законитих наредба којима се противи задржана одлука.

Одбор за подизање споменика Блаженопочившем Витешком Краљу Александру I Ујединитељу у Петровграду поднео је молбу градској општини којом је тражио исплату суме од 100.000.— динара, предвиђене у ту сврху буџетом за 1935/36 год. Поводом ове молбе градско веће је донело одлуку да се ова молба не усвоји, већ да се предвиђена сума употреби за подизање школске зграде која ће бити посвећена успомени Блаженопочившег Витешког Краља Александра I Ујединитеља и носити Његово име. Да се кредит не би угасио одлучено је да се дотична сума стави у депозит. Ову одлуку задржала је од извршења Банска управа у Новом Саду, као надзорна власт, и то са разлога, што је наведена сума предвиђена буџетом за подизање споменика, а не за подизање школе. Противу овог решења жалила се Градска општина.

Државни савет решењем бр. 12378 од 4 маја 1936 год. уважио је жалбу и поништио решење надзорне власти и то са следећих разлога: „У § 134 Закона о градским општинама прописано је да ће надзорна власт образложеним решењем задржати од извршења ону одлуку већа „која би била противна постојећим законима и законитим наредбама власти, или којом се прекорачује делокруг рада.“ Већ из тога што закон одређује да се одлука већа може задржати „образложеним решењем“ и то само она која би била противна законима или законитим наредбама власти, — произилази обавеза власти да у своме решењу означи пропис закона или законите наредбе власти, коме би дотична одлука била противна, и само таквим решењем може одлуку већа задржати. — У овоме случају међутим није назначен у ожалбеном решењу такав пропис, а без тога оно не може опстати. Само означање да је наведена сума предвиђена буџетом за споменик и да је исти буџет одобрен решењем Минист. финансија, није довољно да би се на основу тога одлука већа могла задржати, јер то није образложено решење, какво закон предвиђа за задржање оваквих одлука, кад је иначе само веће одлучило да се наведена сума употреби на подизање репрезентативне зграде, која ће носити име Блаженопочившег Краља и бити као његов споменик.“

*

Градским већницима припада накнада, коју одређује градско веће, кад изврше какав посао ван седница већа, а тај посао је везан са трошковима.

Одлуком градског већа у Белој Цркви од 5 јула ове године одређено је да се градским већницима д-р Стојанов Јовану и Андрејићу Жарку, као члановима комисије за преглед рада електричне централе, исплаћује месечни хонорар по 2.000.— динара. Ова одлука задржата је од извршења ожалбеним решењем, на основу § 134 Закона о градским општинама, и то стога што истом одлуком није констатовано да је дотични рад скопчан са трошковима, док се по закону о градским општинама (§ 78) већницима може признати накнада само за рад скопчан с трошковима. Осим тога узето је, да градско веће није показало у својој одлуци, да је оваква накнада предвиђена буџетом. Противу овог решења жалило се Градско поглаварство тврдећи да рад на прегледу електричне централе има трајати дуже и да је већ по томе скопчан с трошковима, услед чега се накнада морала признати.

Државни савет решењем бр. 20877 од 20 августа 1936 год. уважио је жалбу и поништио решење надзорне власти са ових разлога: „Према § 78 Закона о градским општинама већници немају никакву плату за рад у већу, али ако по каквој општинској потреби врше какав посао ван седница већа, скопчан са трошковима, веће им може одредити накнаду. У овоме случају наведени већници одређени су да изврше преглед рада електричне централе, дакле на посао који је изван седница већа. Како је тај посао опсежнији и по својој природи траје дуже времена произилази да је скопчан с трошковима, према чему је веће било овлашћено, према наведеном пропису, да им одреди накнаду, као што је у његовој одлуци и учињено. Према овоме разлози решења не стоје и није било места задржавању од извршења дотичне одлуке.

Осим тога призната накнада пада на терет саме централе, као предузећа градске општине, те стога не терети општински буџет, да би се морао показати кредит из кога се исплата има извршити.“

*

Не може се одобрити парцелација земљишта ако предвиђене парцеле дужином лица не одговарају условима за парцелисање земљишта у Београду.

Један сопственик је тражио од Градског поглаварства у Београду одобрење, да се подели на два

плаца његово имање у улици Словенској, парцела бр. 3036 у катастарској општини Београд бр. 5. Од овог тражења је одбијен одлуком Поглаварства ТДбр. 12149 од 20 јуна 1935 год. са разлога што парцеле, на које би се поделило његово имање, дужином лица не одговарају Условима за парцелисање земљишта у Београду, одобреним од стране Министра грађевина под бр. 19042/33. Са истих разлога и Министар грађевина одбацио је његову жалбу против пом. одлуке Поглаварства. И Државни савет пресудом бр. 33696/35 од 29 јануара 1936 год. одбацио је његову тужбу против министровог решења и то са следећим образложењем: „Правилно је управна власт поступила кад је одбила тужиочеву молбу за парцелацију његовог имања у Словенској улици, јер по његовом тражењу пом. имање имало би се поделити на две парцеле, тако да свака парцела има лице у дужини од 12 м., што би било противно Условима за парцелисање земљишта у Београду, донетом од стране Општине на основу § 54 Грађевин. закона и одобреним од стране Министра грађевина под бр. 19042/33, који услови предвиђају, да свака парцела земљишта у другом потесу, у коме се налази и односно имање, мора имати дужину лица најмање од 14 м.

Чим је тужиочево тражење парцелације било у противности са поменутиим Условима, морало је, сходно тач. 1 ставу 2 § 55 Грађевинског закона, бити одбијено, па је према томе и управна власт по закону поступила, услед чега је поднета тужба неумесна и као таква одбачена.

Нису се могли уважити наводи тужиочеви, да на спорни случај треба применити раније грађевинске прописе, који су важили пре садањег Грађевинског закона, под чијом важношћу је већ била извршена парцелација његовог имања, са дужином лица допуштеном тим ранијим прописима. Нема никаквог доказа о тој парцелацији, која би требало да је извршена под важношћу ранијих прописа. Напротив, односно имање тужилац је купио после тога времена у коме је, како он тврди, била извршена парцелација, а купио га је као један плац са једном дужином лица.“

Није допуштено подизање зграда за становање у двориштима са стране као бочна крила.

Градско поглаварство у Београду није одобрило једном сопственику измену плана његове постојеће зграде, која би се састојала у томе, што би се сазидало у дворишту ново крило са станом за вратара и канцеларијом изнад њега. Он се жално Министру грађевина против ове одлуке Поглаварства и иста је била одбачена министровим решењем, против којег је употребио тужбу на Државни савет. И Државни савет пресудом бр. 33810/35 од 25 маја 1936 год. одбацио му је тужбу са следећих разлога: „Из техничког описа радова, који је приложен актима предмета, види се да би се тражена измена плана састојала у томе што би се сазидало у дворишту ново крило са станом за вратара и канцеларијом изнад њега. Оваква измена била би противна Грађевинском правилнику за град Београд, који је донет на основу §§ 3 и 6 Грађевинског закона и у своме чл. 8 т. 6. изречно

прописује: „Подизање зграде за становање у двориштима са стране као бочна крила не дозвољава се“. — Зато је управна власт правилно поступила — Градско поглаварство када као грађевинска власт у првом степену такву измену није одобрило, а Министар грађевина кад је оспореним решењем оснажио закониту одлуку првостепене власти и неосновану жалбу одбацио.

Неумесно је позивање у тужби на чл. 6 т. 5 Грађев. правилника за град Београд и његово извођење као да би у овом пропису било овлашћења за измену какву је он тражио. У овом пропису Правилника се говори о томе на коликој површини у густом насељу се могу изграђивати јавне грађевине за банке, трговине, магацине, ресторане и друге овима сличне, што нема никакве везе са тужиочевим тражењем подизања зграде у дворишту као бочног крила за становање чувара куће, које је питање регулисано напред цитираним чл. 8 т. 6 Правилника.“

Ограде са улица морају бити постављене тачно на регулационој линији.

Сопственица имања у ул. Димитрија Туцовића бр. 40 тражила је од Градског поглаварства у Београду да јој одобри подизање нове ограде на пом. имању по приложеном плану. Од овог тражења је одбијена одлуком Поглаварства бр. 6325/35 са разлога што ограда, чије се подизање тражи, неби била постављена тачно на регулационој линији, како то тражи § 23 Грађев. закона и т. 1 и 7 чл. 61 Грађев. правилника за град Београд. Са истих разлога њену жалбу против одлуке Поглаварства одбацио је Министар грађевина, против чијег решења је поднела тужбу на Државни савет. И Државни савет пресудом бр. 24173 од 30 септембра 1936 год. одбацио је ту тужбу са ових разлога: „Према § 23 Грађевинског закона, као и по т. 1 и 7 чл. 61 Грађевинског правилника за град Београд: ограде са улица морају се поставити тачно на регулационој линији.

Тужилка је пак тражила, што се види из приложеног плана и осталих аката предмета, да јој се одобри подизање нове ограде на постојећој линији фронта њеног имања, која је линија удаљена за око 5 метра од регулационе линије односно улице, пошто се регулацијом апропише имању тужилке са лица површине око 84 кв. м. Дакле, тужилино тражење да подигне нову ограду ван регулационе линије у противности је са наведеним законским прописима, па је према томе управна власт правилно поступила, кад је њено такво тражење одбила.“

*

Градско поглаварство у Београду имало је законско овлашћење у § 6 т. 5 Грађевинског закона да у своме Грађевинском правилнику (чл. 8 т. 4), у циљу заштите суседних односа, пропише услове о удаљености дворишних зграда за становање од граница суседних имања.

Један сопственик тражио је од Градског поглаварства у Београду дозволу за подизање дворишне зграде на свом имању у улици Краљице Марије.

Градско поглаварство одбило је да изда тражену дозволу са разлога, што је нашло да би подизање односне зграде, онако како је именовани тражио, било у противности са чл. 8 т. 4 Грађев. Правилника за град Београд, јер пројектована зграда није удаљена од суседа у зачељу онолико колико то захтева наведени пропис Правилника. Против ове одлуке Поглаварства именовани је изјавио жалбу Министру грађевина и нарочито истакао незаконитост одредбе Правилника, на којој је заснована оспорена одлука о ускраћењу дозволе: жалилац је на име тврдио, да према § 5 ст. 1 т. 2 Грађев. закона — Уредба о извођењу регулационог плана има, поред осталог, да регулише и удаљеност зграда од суседних међа и да, према томе, није било основа у закону да Градско поглаварство, у недостатку пом. Уредбе коју још није донело, то питање о удаљености дворишних зграда од имања суседа расправља Грађев. правилником, чије је границе обележио § 6 Грађевин. закона, а није поменуо и питање удаљености зграда за становање од суседних међа, § 5 Грађев. закона резервисано за још недонету Уредбу о извођ. регул. плана. Ову жалбу је Министар грађевина одбацио својим решењем наводећи у њему да је неосновано оно извођење жалбоца о незаконитости чл. 8 т. 4 Грађев. правилника, на ком пропису је Поглаварство засновало своју одлуку, јер да § 5 ст. 1 т. 2 Грађев. закона, из којег прописа је именовани извео да је односни пропис Грађев. Правилника незаконит, предвиђа да ће Уредбом о извођењу регул. плана бити регулисана само удаљеност од бочних међа при одређивању врсте насеља (густог, средњег и ретког), а не и удаљеност од суседа у зачељу, које питање улази у делокруг Грађев. Правилника. Против овог министровог решења пом. сопственик је употребио тужбу на Државни савет. У тужби, тражећи поништај овог министровог решења, тужилац је, као и у жалби, поред осталог, поново истакао, да, с обзиром на § 5 ст. 1 т. 2 Грађев. закона, није било основа у закону да се Грађев. правилником регулише питање удаљености зграде од суседних међа, из чега према тужиоцу, излази, да је и одредба чл. 8 т. 4 Грађев. правилника, на којој је једино и заснована одлука о одбијању дозволе, лишена законског основа, па да, према томе, не може опстати ни решење Поглаварства, као ни министрово, засновано на таквој одредби Грађев. правилника. Његову тужбу одбацио је Државни савет пресудом бр. 28891 од 9 децембра 1936 год. и напред означено становиште о законитости односне одредбе Правилника образложио је на следећи начин: „На основу § 6 Грађев. закона побројана су и питања, која ће бити регулисана Грађев. правилником. Према т. 5 § 6 и заштита суседних односа је једно од тих питања, која долазе у делокруг Грађев. правилника. Дакле, наведени пропис Грађев. закона предвидео је да ће Грађевински правилник, а не Уредба о извођењу регул. плана, расправити питање заштите суседних односа.

Ови суседни односи, с обзиром на то да о њиховој заштити говори Грађев. закон, су првенствено односи у које суседи долазе подизањем грађевина на својим имањима, а у те односе несумњиво задире

и питање колика ће бити удаљеност дворишне зграде за становање од граница суседних имања.

Према томе, Поглаварство је, имало основа у закону, — § 6 т. 5 Грађев. закона — да у Грађев. правилнику (чл. 8 т. 4), а у циљу заштите суседних односа, пропише услове о удаљености дворишних зграда за становање од границе суседних имања.

Грађевински правилник одредбом чл. 8 т. 4, као што је и управна власт правилно утврдила, није у противности са § 5 ст. 1 т. 2 Грађев. закона, јер по овом законском пропису Уредба о извођењу регул. плана регулише удаљеност само од бочних међа при одређивању врсте насеља (густог, средњег и ретког), а не и удаљеност дворишне зграде за становање од граница суседних имања, које питање по § 6 т. 5 Грађев. закона улази у делокруг Грађев. правилника, а то излази и из самог карактера Уредбе и Правилника као уређајних основа — Уредба о извођ. регул. плана треба да одреди (§ 5 Грађев. закона) све што се тиче извођења регул. плана, а у то извођење не спада, нити на њга утиче питање величине удаљености дворишне зграде за становање од граница суседних имања, зато је законом (§ 6 т. 5 Грађев. закона) то питање као мањег обима и предвиђено за грађев. Правилник.

У чл. 8 т. 4 Грађев. правилника за град Београд прописано је, да дворишна зграда, ако служи за становање, а зида се у дну дворишта — зачељу, мора бити удаљена од суседних граница — зачеља градилишта најмање за $\frac{3}{4}$ висине зграде но најмање 3 метра.

Овај услов Грађев. правилника није испуњавала тужиочева пројектована дворишна зграда за становање. — Ова зграда би по тужиочевом тражењу имала висину 14,70 м. а била би удаљена од зачеља 4 м. што би било у противности са наведеним прописом Грађев. правилника. Зато је управна власт правилно поступила — Градско поглаварство кад је тражену дозволу за такву зграду ускратило а министар кад је жалбу одбацио.“

Саопштио,
Љубомир Ж. Јевђић,
секретар Државног савета

Дворац Кнеза Милоша, сада Ловачки музеј
у Топчидеру

VI слет соколске жупе Београд

— Посета бугарских јунака и јунакиња учинила је да се слет претворио у одушевљене манифестације бугарско-југословенског пријатељства —

VI слет соколске жупе Београд одржан је у Београду на Духове 19, 20 и 21 јуна ов. г. Слет је био посећен толико много да је личио на покрајински слет. На слету су учествовали: око 350 бугарских јунака и јунакиња; соколи и соколице из свих соколских друштава и сеоских чета са територије соколске жупе Београд; делегати 13 сеоских соколских чета ван територије београдске жупе и делегати многих већих соколских друштава из целе земље. Присуствовао је и већи број руских сокола, а дошле су и делегације руског заграничног сокољства.

СРДАЧАН ДОЧЕК БУГАРСКИХ ЈУНАКА И ЈУНАКИЊА И ЊИХОВА АКАДЕМИЈА У НАРОДНОМ ПОЗОРИШТУ

Преко 350 бугарских јунака и јунакиња са територије Витошке јуначке области, — делегата управе

Фанфара соколске коњице у поворци

Савеза бугарских јунака и вођства Витошке јуначке области, вејбача и вејбачица, чланова музичке секције и гостију, — стигло је у Београд 19 јуна увече, да врате посету југословенским и београдским соколима и да присуствују VI соколском слету соколске жупе Београд.

На железничкој станици приређен им је свечан дочек, коме су присуствовали: делегати београдске соколске жупе и београдских соколских друштава и околних чета, делегати Југословенско-бугарске лиге

и разних других националних, културних и хуманих организација, као и многобројно грађанство. Соколи су дошли на дочек са заставама и музиком.

На целом путу кроз Југославију, од Цариброда до Београда, дочекивали су одушевљено бугарске јунаке и јунакиње соколи нишке, крагујевачке и београдске жупе.

На железничкој станици формирана је поворка јунака и јунакиња, која је прошла кроз варош до Теразија, до канцеларије Савеза сокола.

Соколска жупа Београд приредила је увече свечану вечеру у хотелу „Палас“ у част бугарских гостију.

20 јуна изјутра вођство бугарских јунака, у пратњи сокола, отишло је на Авалу и положило венац на гроб Незнаног јунака. После повратка са Авале, вођи јунака уписали су се у дворске књиге. Затим су учинили званичну посету Савезу сокола, старешинству соколске жупе Београд, Градском поглаварству Београд, Министру за физичко васпитање народа и Бугарском посланству. Свуда су срдечно дочекани.

У Београдској општини дочекали су претставнике јунака градски већници и топло их поздравили. Вођа јунака г. Иван Анастасов одговорио је срдчним речима на поздрав и захвалио се на гостопримству које је Београдска општина указала јунацима.

Једна група бугарских јунака, у пратњи сокола, отишла је на Авалу и положила венац на гроб Незнаног јунака. После повратка са Авале, вођи јунака уписали су се у дворске књиге. Затим су учинили званичну посету Савезу сокола, старешинству соколске жупе Београд, Градском поглаварству Београд, Министру за физичко васпитање народа и Бугарском посланству. Свуда су срдечно дочекани.

У Београдској општини дочекали су претставнике јунака градски већници и топло их поздравили. Вођа јунака г. Иван Анастасов одговорио је срдчним речима на поздрав и захвалио се на гостопримству које је Београдска општина указала јунацима.

Једна група бугарских јунака и београдских сокола посетила је бугарско гробље и положила венце на гробове палих војника.

Јунаци и јунакиње били су предмет особите пажње за сва три дана свога боравка у Београду. Соколске свечаности први дан Духова биле су искључиво посвећене бугарским јунацима.

У 11 часова пре подне приређена је у Народном

позоришту свечана Академија бугарских јунака са врло лепим и занимљивим програмом. Краљевску Владу на овој Академији заступао је Министар за физичко васпитање народа г. Јосиф Рогоћ. Били су присутни: бугарски посланик г. Попов са особљем посланства; претставник чехословачког посланства г. Бахтик; претставници православне, муслиманске и старокатоличке цркве, претставници Београдске општине са г. Драгољубом Тодоровићем, потпретседником, на челу; претставници војске и свих београдских националних, културних и хуманих организација; многобројни соколи са старешинством Савеза и жупе; велики број угледних грађана. Позориште је било препуно.

Академија је отпочела алегоричном сликом „Хеј Словени“. Старешина сокошке жупе Београд г. Стаја Стајић поздравио је са позорнице бираним речима бугарске јунаке истичући огроман значај ових међубугарских посета и међусобног упознавања.

Бугарске јунакиње у поворци

Вођа бугарских јунака и старешина Витошке јуначке области г. Иван Анастасов одговорно је на овај поздрав подразумевајући одушевљено све соколе. Г. Анастасов је предао београдским соколима за успомену дар бугарских јунака — југословенског Сокола и бугарског Јунака, израђене у бронзаном барелефу.

И г. Стајић и г. Анастасов у свом говору упутили су поздраве поглаварима Бугарске и Југославије, Њ. В. Краљу Борису III и Њ. В. Краљу Петру II. Сала се проламала од усклика владарима југословенском и бугарском и југословенско-бугарском братству. Музика је отсвирала бугарску и југословенску химну.

После тога приказали су јунаци и јунакиње, — са ванредном грацијом, увежбанашћу и гипкошћу — своје телесне вежбе и народне игре. Особито су живописно и уметнички изведени: „Пролећни валцер“ и Народни мотиви („жева“ и народна кола); затим ритмитичке игре и симболичне вежбе „Рудари“ Све су ове тачке извели чланови, чланице и женски нараштај Витошке јуначке области.

Главни предводник је био г. Борис Васиљев, начелник Витошке јуначке области.

Публика је са одушевљењем поздрављала бугарске вежбаче и вежбачице.

Увече је Савез сокола приредио банкет код „Коларца“ у част бугарских гостију. Банкету су присуствовали: Министар за физичко васпитање народа г. Јосип Рогоћ са госпођом, потпретседник Београдске општине г. Драгољуб Тодоровић; бугарски посланик г. Попов; заменици старешине Савеза г. Гангл и Смиљанић са осталим члановима управе Савеза; старешина београдске жупе г. Стаја Стајић са члановима жупског старешинства; старешина заграничног руског соколства г. Дрејлинг; старешина руских сокола у Југославији г. Артамонов; претседник Југословенско-бугарске лиге г. Митровић итд.

Заменик старешине Савеза сокола г. Гангл поздравио је бугарске госте одушевљеним говором у коме је изјавио да Бугари и Југословени не познају границе између себе.

У име Претседника Владе поздравио је бугарске госте министар г. д-р Јосип Рогоћ и захвалио им што су дошли у овако лепом броју да присуствују жупском слету у Београду. Каже да је њихова академија све нас одушевила и изражава жељу да соколско-јуначка сарадња пође и даље овим путем.

АКАДЕМИЈА РУСКИХ СОКОЛА

Увече, први дан Духова, приредили су руски соколи у свом дому Цара Николе II врло успелу академију. Извели су симболичне вежбе, из којих одише носталгична чежња за завичајем. Том приликом је предан Савезу руског соколства у Југославији прелазни пехар као дар руског соколског друштва Земун.

УТАКМИЦА ЗА КРАЉЕВ МАЧ И ЗА ПРЕЛАЗНЕ ДАРОВЕ

Првог дана Духова у 6 часова изјутра почеле су утакмице за Краљев мач у Земуну и за прелазне дарове на игралишту „Југославије“.

За Краљев мач такмичило се осам одељења: по два одељења из Београда, Загреба и Љубљане, и по једно из Новог Сада и Сплита. Одељења су се такмичила на справама, у лакој атлетици, идеологији, различитостима и у простим вежбама.

Победили су соколи из Љубљане, који по четврти пут односе Краљев мач. Утакмице су биле врло занимљиве и доказивале су велику издржљивост и страну увежбаност такмичара, а нарочито победника.

На игралишту „Југославије“ у Београду такмичило се по новом систему такмичења, који је уведен за женске категорије прошле године, а за мушке ове године. Такмичила су се виша, средња и нижа одељења, свега осамдесет такмичарских одељења.

Победили су чланови соколског друштва Земун-Матица, чланице Београд I, мушки нараштај Земун-Матице, Женски нараштај Земун-Матице и соколска чета из Лозовика.

СВЕЧАНА ПОВОРКА И МИТИНГ ПРЕД НАРОДНИМ ПОЗОРИШТЕМ

Други дан Духова изведена је ванредно добро организована свечана поворка јунака и сокола кроз баош. Поворка је кренула од дома соколског дру-

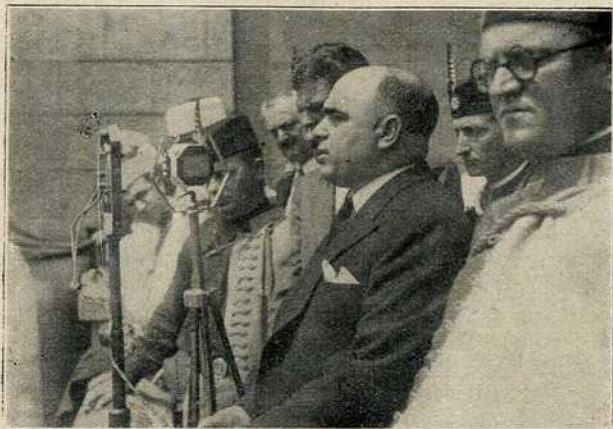
штва Београд-Матица у Делиградској улици ка Славији, затим улицом Краља Милана, преко Теразија, па улицом Кнеза Михајла, и вратила се улицама Узун Мирковом и Васином, па су се учесници поворке сврстали у величанствен збор код Кнежевог споменика испред Народног позоришта.

На челу поворке ношене су заставе, затим је ишло вођство бугарских јунака са старешином г. Анастасовом на челу, старешињство Савеза сокола са г. Ганглом на челу, старешињство руског сокољства са г. Дрејлингом на челу, за њима старешињство соколске жупе Београд са старешином г. Стајом Стајићем на челу, затим бугарски јунаци и јунакиње у јуначким одорама и бугарским народним ношњама, руски соколи и соколице, а за њима југословенски соколи и соколице у соколским одорама, или у народним ношњама, мушки и женски соколски нараштај и мушка и женска соколска деца. Поворка се завршавала са коњичким отсеком београдске жупе, који је, са коњичком музиком и са својом заставом која се овога пута први пут појавила на јавној манифестацији, први необично леп утисак.

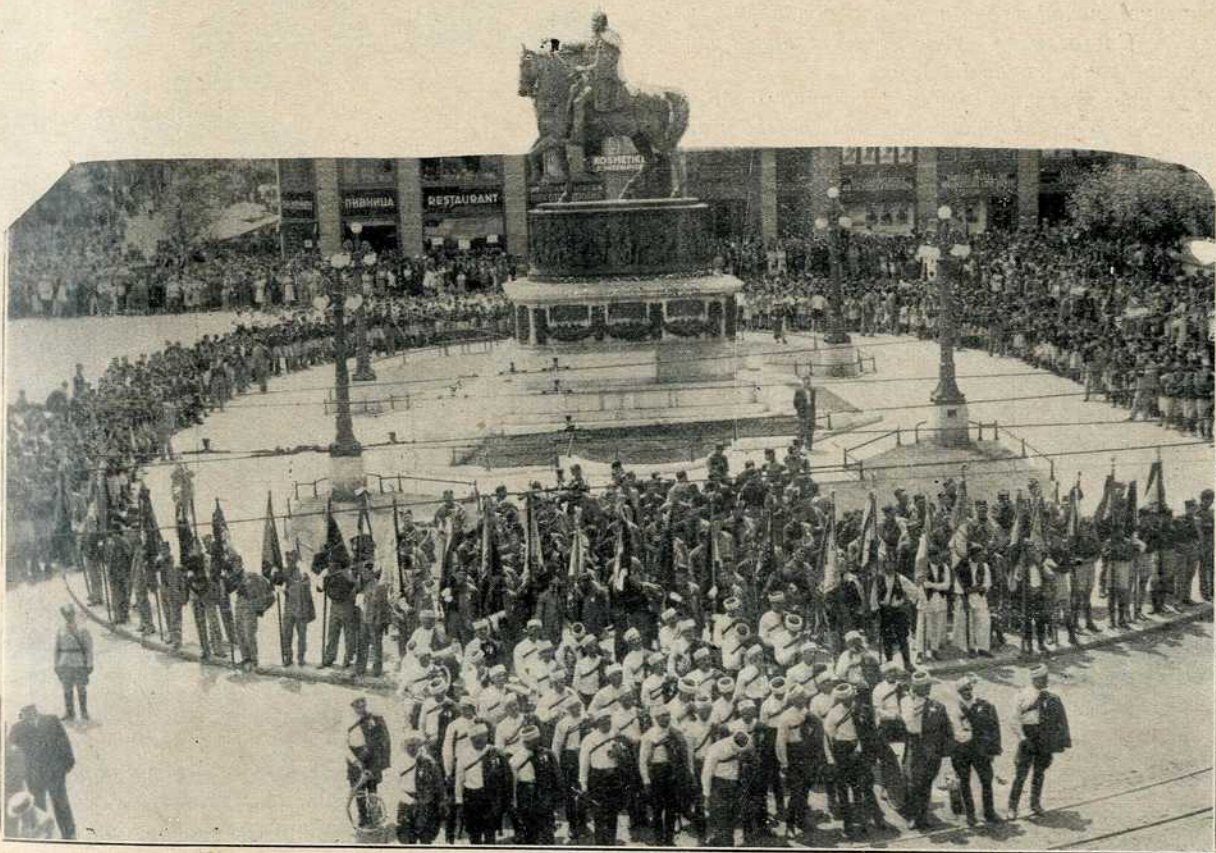
Својом живописношћу, — црвене кошуље и сиве сурке сокола, беле кошуље јунака и бугарска и југословенска народна ношња, — и необичном дисциплином поворка је изазивала утисак ванредне лепоте и снаге. Грађанство је заузело све тротоаре и околне улице куда је поворка пролазила и одушевљено је поздрављало и јунаке и соколе.

Огромна река јунака и сокола слила се на трг Кнежев споменик у импозантан манифестациони збор. Учесници су прекрилили цео трг и све приступе ка околним улицама.

На балкону Народног позоришта налазили су се претставници јунака, сокола, државних и општинских власти. Намештени су звучници за преношење говора.

Потпретседник Београдске општине г. Драг. Тодоровић са балкона Народног позоришта поздравља у име града Београда бугарске јунаке и соколе окупљене на митингу. Десно Министар за физичко васпитање г. д-р Јосип Роговић

Бугарски јунаци и југословенски соколи са заставама на соколском митингу пред Народним позориштем слушају говорнике

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Збор је отворио старешина београдске соколске жупе г. Стаја Стајић, упућујући прве речи старешини југословенског сокола Њ. В. Краљу Петру II. Бурни усклици „Живео Краљ!“ прекинули су говорника. Музика је засвирала државну химну. Г. Стајић је затим поздравио јунаке, соколе и грађанство. Подвукао је значај сарадње између јунака и сокола.

Министар за физичко васпитање народа г. д-р Јосип Рогич обратио се збору језгровитим и топлим говором, у коме је, између осталог, нагласио своју радост што на овом данашњем соколском слету судећу у великом броју наша браћа бугарски јунаци и јунакиње. То је знак да акција заједничке сарадње између сокола и јунака све више напредује, а захваљујући учвршћеним односима између наше две братске земље, — чији се пријатељски карактер највише истакао у недавно закљученом пакту вечног пријатељства, — несумњиво је да ће у будућности културна, а нарочито соколско-јуначка сарадња, достићи необичне размере какве ми сви скупа желимо у интересу напретка и величине наше две братске државе.

ГОВОР ПОТПРЕТСЕДНИКА БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНЕ Г. ДРАГ. ТОДОРОВИЋА

У име југословенске престонице поздравио је јунаке и соколе г. Драгољуб Тодоровић, потпретседник Београдске општине овим лепим говором:

Драга браћа и сестре, јунаци и јунакиње, соколи и соколице,

Особито ми је задовољство што могу на овој вашој великој манифестацији да вас поздравим, у присуству г. Претседника, као претставник Градског већа и престоног града Београда.

Ова манифестација најбоље сведочи о братству и пријатељству између наша два народа. Ове и овакве манифестације најбоље доказују да је пакт с вечном пријатељству, закључен између одговорних влада наших народа, заснован на здравом осећању братства и пријатељства, којима су Бугари и Југословени везани. Ви, јунаци и јунакиње, соколи и соколице; ви који у миру развијате најплеменитија осећања; ви који пред снажења тела снажите и дух, — треба да budete најбољи неимари да се наше вечно братство и пријатељство учвршћује и да не дозволите да се оно ма од кога поремети. Ваше организације јесу организације мира; развијајући братске везе наших народа, ви ћете чувати и обезбедити мир на Балкану.

Зато чувајте и развијајте овим и сличним манифестацијама наше братске везе! Радите у духу ваших хуманих начела, па ћете на тај начин најбоље послужити нашим народима, Балкану и човечанству.

Поздрављам вас у име престоног града Југославије Београда и желим вам успеха у вашем раду. Живела Бугарска! Живела Југославија!

У име Савеза сокола поздравио је јунаке и соколе г. Гангл, први заменик старешине Савеза. Затим је говорио г. Дрејлинг, претставник сверуског заграничног соколства.

Збор је завршио старешина јунака г. Иван Анастасов, које је захвалио соколству и грађанству на срдечном дочеку који је приређен јунацима и јунаки-

њама. Г. Анастасов кличе Њ. В. Краљу Петру II, Кнезу-Намеснику Павлу и целом југословенском народу.

Музика интонира државну химну, а затим соколску химну „Хеј Словени“, коју певају сви јунаци и соколи.

ПРЕТСЕДНИШТВО БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНЕ ПРИРЕДИЛО ЈЕ РУЧАК У ЧАСТ БУГАРСКИХ ЈУНАКА

Претседништво Београдске општине приредило је у ресторану „Дедиње“ свечани ручак у част бугарских јунака и јунакиња, коме су присуствовали: Министар за физичко васпитање народа г. д-р Јосип Рогич; бугарски посланик г. Попов; старешине и претставници сокола и јунака; Управник града Београда г. Аћимовић; претставници београдског Градског већа.

Потпретседник Општине г. Драгољуб Тодоровић поздравио је срдечним говором госте, истичући огромни значај мисије коју врше јунаци и соколи.

— Нека ми буде дозвољено, — рекао је г. Тодоровић —, драга браћа и сестре, да вас поздравим као претставник Београдске општине, сакупљене око наше заједничке трпезе.

Потпретседник Београдске општине г. Драг. Тодоровић говори на банкету који је општина приредила у част бугарских јунака и јунакиња и југословенских сокола за време соколског слета у Београду

Наши народи прошли су у својој историји кроз тешка искушења. Али ако боље погледамо у ту историју, ми ћемо констатовати да смо се раздвајали само онда када су то моћни од нас нејаким тражили, а да смо били скупљени и сложни онда када је требало да бранимо један узвишени заједнички идеал, а то је слобода и независност наших народа. И ево, није требало да прође ни двадесет година од једне тешке грешке, па да се опет нађемо искупљени као браћа. Те грешке више се не смеју поновити. Ви сте сведоци осећања које ми Југословени гајимо према братском бугарском народу. Ваш пријем овде код нас не само да је топао, већ и искрено братски. И када се враћате својим кућама, будите тумачи ових наших осећања, која гајимо ми према братском бугарском народу.

Да живи Њ. В. Краљ Борис! Да живи Њ. В. Краљ Петар III! Да живи братски бугарски народ!

ОСВЕЋЕЊЕ ЖУПСКЕ ЗАСТАВЕ, ПРЕДАЈА НАСТАВАДА ПОБЕДНИЦИМА, СЛЕТСКЕ ВЕЖБЕ

После подне у 4 часа обављена је велика соколска свечаност на вежбалишту „Југославије“ на којој је освећена застава соколске жупе Београд, коју је даровао Њ. В. Краљ Петар II; подељене су награде победницима и одржане врло успеле слетске вежбе. Сва места на трибинама и сва стајалишта била су препуна грађанства.

Тачно у 4 часа поподне на слетиште је дошао Краљевски намесник г. д-р Иво Перовић у соколској униформи, са траком соколског друштва Загреб, коме г. д-р Перовић припада. Краљевског намесника г. д-р Перовића дочекали су претставници соколства са г. Ганглом и г. Стајом Стајићем на челу и увели га у почасну ложу, где су се већ налазили: бугарски посланик г. Попов; старешина бугарских јунака г. Иван Анастасов; министар за физичко васпитање народа г. Јосип Рогић, Командант Београда г. Војислав Томић, Управник града Београда г. Милан Аћимовић и други угледни претставници власти и разних организација.

На слетиште су наступали сви југословенски и руски соколи и војници који учествују у вежбама. Приступило се освећењу и развијању соколске заставе коју је даровао соколској жупи Београд и којој кумује Њ. В. Краљ Петар II. Краљевски намесник г. д-р Перовић са соколским старешинством ступио је на слетиште и прихватио је заставу. Заставу су осветили: православни прота г. Братуљевић уз асистенцију свештеника г.г. Маринковића и Жунића; старокатолички свештеник г. д-р Нико Калођера и муслимански имам г. Хаџић.

Краљевски намесник г. д-р Перовић привезао је на заставу траку Њ. В. Краља Петра II и предао је старешини београдске соколске жупе г. Стаји Стајићу са овим речима:

— *Прими у Твоје руке заставу коју поклања Теби и браћи вашој наш Краљ Петар II да би у њеном скривљу били на окупу сви соколи, спремни на све за Краља и Отаџину, спремни увек да неустрашимо и са вером чувате идеал државног и народног јединства. Тај највећи закон који нам је оставио свима у аманет Витешки Краљ Ујединитељ. То ће једино да води Југославију и југословенску нацију напретку, процвату и величини...*

Старешина жупе г. Стајић захвалио се на Високом дару и замолио Краљевског намесника да буде тумач Њ. В. Краљу, да ће соколи бити истрајни за добро Краља и Отаџине. Затим је предао заставу начелнику г. Чоловићу, овај заставничару г. Максимовићу.

Тиме је био завршен чин освећења заставе.

Краљевски намесник г. д-р Перовић узео је загим прелазни дар Мач Краља Александра I и предао га савезном начелнику г. д-р Пихлеру са овим речима:

— *Овај симбол од Великог Краља предајем нашем Љубљанском Соколу — нека га носи са славом и части.*

Г. д-р Пихлер је примио мач и предао га соколској врсти љубљанског Сокола, који су победили на утакмицама за овај мач.

Подељени су потом прелазни дарови победницима на жупским утакмицама.

Групе које су биле постројене на стадиону за време свечаног освећења заставе отступиле су, а на вежбалишту су остала мушка и женска деца и вежбала просте вежбе. Вежбале су затим сеоске чете, па су дошле на ред разне вежбе у којима су учествовале све категорије, чланство, нараштај и деца. Вежбе су изведене са великим успехом. Нарочити аплауз добила је победничка врста мушког нараштаја својим вештим скакањем преко стола. Са допадањем су примљене руске симболичке вежбе, које су завршене развијањем свих словенских застава. Са особитим успехом вежбало је преко 300 војника-сокола своје просте вежбе. На овом слету наступило је око 5.000 вежбача.

СВЕЧАН ИСПРАЋАЈ БУГАРСКИХ ЈУНАКА

После слетских вежби приређено је у Топчидеру народно весеље са ватрометом на коме су учествовали соколи, јунаци и многобројни грађани.

Пред свој одлазак из Београда вођство јунака, — у пратњи старешине Жупе г. Стаје Стајића и начелника Жупе г. Петра Чоловића, — посетило је Патријаршију, где их је, у име оболелог Патријарха, примио митрополит г. Доситеј.

Затим је вођство сокола и јунака учинило посету Југословенско-бугарској лиги, а затим бугарском посланству, где их је примио бугарски посланик г. Попов.

Увече је музика бугарских јунака приредила концерт на Калимедану.

Бугарски јунаци и јунакиње напустиле су Београд 22 јуна у 11 часова ноћу. Соколи и грађани срдечно су их испратили.

Освећење заставе Коњичког отсека Соколске жупе Београд

— Први јавни час доказао је ванредан успех соколске коњице —

У недељу 13 јуна обављено је свечано освећење заставе Коњичког отсека Београдске соколске жупе у башти Савеза сокола. Врло лепу заставу, од тешке скупоцене свиле, извезену финим гобленима, даровао је кум г. Александар Т. Тадић, директор Трговачко-индустријске банке.

Свечаност су организовали прочелник Коњичког отсека г. Војислав Тодоровић, коњички пуковник, за-

меник прочелника г. Стјепан Буразовић, ваздухопловни потпуковник, и г. Михајло Рељић, претседник савременог одбора.

Свечаности су присуствовали: Изасланик Њ. В. Краља г. Владислав Сондермајер, ваздухопловни пуковник; изасланик Њ. С. Патријарха Варнаве протојерејски намесник г. Миливоје Петровић; у име старешинства Савеза сокола г.г. Димитрије Петровић и д-р

Мирослав Драгић; у име старешинства београдске жупе потстарешине г. Гојко Мудринић и Миодраг Матић; у име Народне скупштине г. Михајло Лукаревић

Изасланик Њ. В. Краља пуковник г. В. Сондермајер, изасланик Њ. Св. Патријарха г. Миливоје Петровић, протојерејски намесник, са прочелником коњичке секције г. В. Тодоровићем и његовим замеником г. С. Буразовићем на почасној трибини за време освећења заставе

и г. Секула Зечевић, народни посланици; у име Београдске општине г. Спасоје Тајсић, апотекар и градски већник; у име ратних добровољаца г. Мирослав Крејчик; старешина жупе Марибор г. д-р Милан Горишек и његов заменик г. д-р Фрањо Шаламон; претставници свих београдских и земунских соколских друштава.

Освећење заставе извршили су православни свештеник прота г. Велимир Марковић и муслимански војни имаг г. Хусеин Талић.

Када је застава развијена, прилази Краљев изасланик г. Сондермајер и укуцава на копље заставе девет клинаца у име чланова Краљевског дома: Њ. В. Краља Петра II, Краљице Марије, Кнеза-Намесника Павла, Кнегиње Олге, Краљевића Томислава, Краљевића Андреје, Кнежевића Александра, Кнежевића Николе и Кнегиње Јелисавете, и два клинца у име Краљевских намесника г. д-р Станковића и д-р Петровића.

Дародавац и кум заставе г. Александар Тадић одржао је леп говор у коме је истакао заслуге соколства за народно уједињење и за изградњу Југославије. Говор је завршио поклицима Њ. В. Краљу Петру II, Краљевском Дому, Југославији и Соколству, које су присутни одушевлено прихватили. Музика је отпевала државну химну.

Кум је предао заставу претставнику Жупе потстарешине г. С. Матићу, који је пробраним речима ис-

такао важност овога момента и важност соколске заставе и предао је прочелнику Коњичког отсека г. Војиславу Тодоровићу.

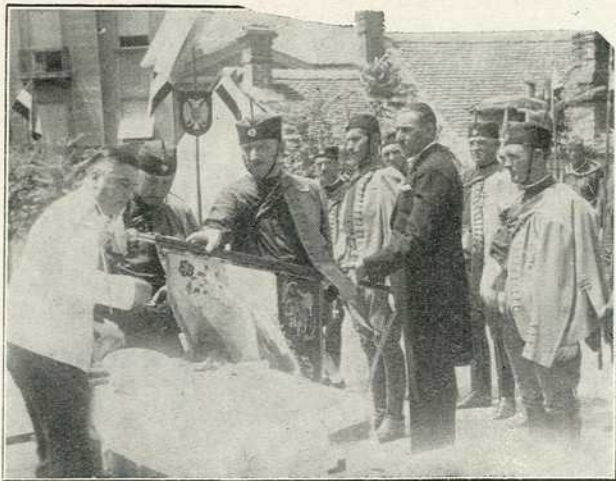
Прочелник г. Војислав Тодоровић захвалио се топлим речима изасланику Њ. В. Краља, изасланику Њ. Св. Патријарха, делегатима Савеза сокола, Жупе, соколских друштава и осталих установа. Заветује се да ће се око ове заставе окупљати конструктивне снаге за добро Старешине свих југословенских сокола Краља Петра II, за добро Краљевског Дома, народа и Југославије, као и за напредак Соколства. Предаје заставу заставнику г. Мирославу Стаменковићу, који је прима са заклетвом да ће је чувати и борити се за идеје које ова застава симболизује.

Свечаност је завршена химном „Хеј Словени“ и поклицима Њ. В. Краљу Петру II, Југославији и Соколству.

После подне је Коњички отсек Соколске жупе одржао свој први јавни час на терену јахачког клуба „св. Ђорђе“ код Цареве Ђуприје. Програм је био обилан и врло интересантан. Нарочито су успеле ове тачке: појединачне препонске трке, волтежовање (које су извели нараштајци), мањешке вежбе коњице и игра фудбала на коњима. Интересантна је била и вежба са копљима. Публика је са задовољством и са честим знацима одобравања пратила вежбе, које су сведочиле да је овај отсек за кратко време необично много напредовао.

У вежбама су учествовали југословенски и руски соколи из Београда и Земуна.

Вежбама је присуствовао Краљев изасланик г. Владислав Сондермајер, ваздухопловни пуковник, као и велики број угледних гостију. И почасна трибина, као и трибине за публику биле су пуне.

Изасланик Њ. В. Краља пуковник г. В. Сондермајер укуцава спомен-клинце за чланове Краљевског Дома и Краљевске намеснике у новоосвећену заставу.

У цивилу: кум заставе г. Александар Тадић.

Освећење нараштајске заставе Соколског друштва Београд IV

Соколско друштво Београд IV на Чукарици осветило је своју нараштајску заставу 6 јуна. Дародавац и кум заставе је г-ђа Милка Васе Кнежевића, индустријалца. Свечаности су присуствовали делегати Жу-

пе и свих соколских београдских друштава и околних чега, претставници културних и хуманих установа са Чукарице. Госте је поздравио старешина Друштва г. Миодраг Стефановић.

Пре подне приређена је соколска парада кроз Чукарицу, у којој је учествовала и соколска коњица београдске жупе.

У подне је отворена успела изложба ручних радова свега чланства. Изложбу је отворио лепим при-

годним говором просветар г. Никола Димитријевић, учитељ.

После подне су приређене интересантне јавне вежбе, а у вече кермес.

Освећење нараштајске заставе Соколског друштва Београд VIII

Соколско друштво Београд VIII на Белим Водама осветило је 13 јуна своју заставу, коју је даровао г. Васа Кнежевић. Заставу су осветили православни и старо-католички свештеници.

Овом приликом организована је успела соколска поворка овим делом Београда. После подне прире-

ђен је соколски јавни час, а затим концерт и соколска забава на коме је присуствовао велики број Београђана.

Свечаностима су присуствовали претставник Жупе и претставници свих београдских соколских друштава и соколских сеоских чета.

Скупштина Соколске жупе Београд

Годишња скупштина Соколске жупе Београд одржана је 18 априла у дому „Матице“. Скупштини су присуствовали изасланици Народне скупштине, Чехословачког посланства, разних министарстава, многих културних и националних установа. Скупштини је председавао старшина Жупе генерал г. Стаја Стајић. Упућена је поздравна депеша Старшини сокола Ђ. В. Краљу Петру II.

Београдска соколска жупа има 43 соколска друштва и 93 сеоске соколске чете; у соколским друштвима има 14.706 сокола и соколица а у соколским четама 11.019, свега укупно 25.925 припадника. Према занимању, у соколским друштвима 18% пада на занатлије, око 10% на чиновнике, трговце и раднике, 5% на војнике, 3% на ђаке и студенте, нешто преко

3 $\frac{1}{2}$ % на сељаке, на лекаре и адвокате нешто преко 4%. У сеоским четама отпада 61 $\frac{1}{2}$ % на сељаке, а остало на учитеље, занатлије, ђаке и студенте.

Изабрана је нова управа у коју су ушли: старшина г. Стаја Стајић, први заменик старешине г. д-р Бранко Чипчић, други заменик старешине г. Гојко Мудринић, трећи заменик старешине г. инж. Миодраг Матић, тајник г. Адолф Штефан, претседник Просветног одбора г. Момир Синобад, начелник г. Петар Чоловић, начелница г-ђа Славка Вучковић, претседник Одбора за рад на селу г. инж. Светислав Вучковић, благајник г. Гојко Ђебо, претседник Ревизионог одбора г. Милорад Павловић, претседник Суда части генерал г. Љубомир Максимовић.

Соколска коњица у поворци

Позоришна хроника

Премиијере и рејџиџе

Балет Курша Јоса — «Краљевић Марко» од Буре Димовића — «Отмено друштво» од Љубинке Бобић — «Зрела жена» од Дени Амел-а — «Црвене руже» од Алда де Бенедети-а — «Госпођа Селби» од Ц. Сп. Ервина — «Ивкова слава» од Стевана Сремца — «Имошки кадија» од Николе Г. Бурића —

Балетска група Курта Јоса гостовала је у Народном позоришту почетком априла. Група је немачког порекла, али свој рад развија у Енглеској. Дала је нарочиту врсту балета, која отскаче од балетских претстава које смо навикли да гледамо. То је препорођени балет, синтеза класичног и модерног балета, савршена техника и виртуозност. Нешто специјално, што нарочито одликује овај балет, то је његов садржај и дубоки смисао. То су приче, баладе, поглавља социјалног романа, драмске сцене, сатире, савршено преведене на балетску уметност и изражене покретима тела. Сваки појединац, као и сваки његов покрет, увежбан је до савршенства. Сви су чланови у изврсној физичкој кондицији.

Да споменемо само неколико најкарактеристичнијих тачака из програма:

„Зелени сто“ је ванредна сатира против модерне дипломатије, изражена префињеним уметничким сретствима; на духовит и истовремено језив начин приказана је трагедија човечанства, које воде излапели политичари; ужаси рата приказани су ефикасно једном нарочитом симболиком.

„Велеград“ износи социјалну беду великих цивилизованих градова, како је сликају романи Синклер Луиса.

„Бал у старом Бечу“ духовито пародира царски Беч.

У овим балетима, једном новом уметношћу, исказане су дубоке истине, дата ванредна психолошка запажања, осветљени социјални проблеми. Многе тачке су прожете дубоком етичком филозофијом, указују на решења моралних проблема, за којима човечанство вапи од почетка своје историје.

*

Краљевић Марко, историјска драма од Буре Димовића. — Ново позориште на Врачару отворено је почетком маја овим комадом, који је написан према нашим народним песмама о Карљевићу Марку. Сам сиже није погодан за драму, а поготову када писац жели, као што је овде случај, да прикаже у главним моментима цео живот овог нашег легендарног јунака. Онда, место кондензоване драмске радње, мора да испадне серија слика, у којима може да буде само, мање или више успешних, драмских сцена.

У нашој нарној поезији има драмских елемената. Има их и у песмама о Краљевићу Марку. Осетио их је и г. Димовић; али их у овој драми није успешно обрадио. Нити је развио радњу како треба, нити је дао добру композицију дела и сачувао неопходно јединство радње. Ни карактерисање личности није спроведено доследно и убедљиво.

Има извесних сцена које су добро развијене; има лепо разрађених драмских сукоба. Али то није компоновано у јединствену целину. А нарочито тих успешних места нема у толиком броју да би могли спасти дело и одржати га на позорници бар за широке масе.

Стихови су по својој вредности испод најбољих народних стихова. Неугодно делује на познаваоце дивне народне поезије када чују са позорнице стихове који су скрпљени из народних стихова и пишчевих. Чест је случај да се први део мисли исказује народним стихом, а други део пишчевим.

*

Отмено друштво, писац г-ца Љубинка Бобић. — Довољно је када човек проведе у позоришту једно угодно вече: када се од срца насмеје, када види нешто интересантно, доживи, па макар и делимично, неколико уметничких импресија. Ако га комад, који је гледао, натера да о њему мало више мисли, да га се чешће сећа, да запажања и слике из њега сусреће често у реалном животу.

Мало има светских писаца који пишу савршене уметничке комаде. Свакоме се може по нешто приговорити.

Ако се са тог гледишта посматра, г-ца Љ. Бобић је успела. Она је дала комад који занима публику. И то са правом, јер има доста комичних елемената: добро погођених типова, духовитих запажања, вешто конструисаних сцена, добро експлоатисаних сукоба, развијене радње, уметнички успешних карикирања. А што је најважније, ту је тачно погођено наше друштво, послератно, скоројевићско.

Госпођица Бобић је, види се, живела у таквом друштву, била саставни део његов. Али она је имала у себи критичког духа; била је — не само интелектуално, него и вољом — јака, могла је да се отргне

из те арлекинске средине, да се издигне изнад ње и да јој се од срца насмеје.

Она не показује нимало очајања, нимало гађења према таквој средини. Само један ведар, јувеналски пакостан смех. „Difficile est satiram non scribere (Тешко је не писати сатиру!)“ ...та мисао као да загрева њену душу.

То је супериорност, нарочито код једне жене, којој се треба дивити. То је надмоћност уметника, без које је немогуће уметничко посматрање.

Г-ђица Бобић зна да посматра и да та своја посматрања искаже у уметничким формама.

Поређивали су комад г-це Бобићеве са Нушићевим комадима. То се поређење заиста неодољиво намеће. И врста комике, и средина која се приказује, јесте нушићевска. Али исту ту врсту комике налазимо и код многих других комедиографа, па им не порицемо оригиналност. Средина је иста коју посматра и г. Нушић, нарочито у свом „Д-р“-у, али г. Нушић није ни од кога закупио искључиво право да ту средину уметнички експлоатише.

Г-ђица Бобић није имитирала г. Нушића, него се служила материјалом и техником којом се обично служи и г. Нушић. И дала је једну добру комедију, „нушићевску“, али никако Нушићеву, коју би и г. Нушић могао мирне душе да потпише, а да не изгуби ништа од своје комедиографске славе.

Г-ђица Бобићева стоји и овде према г. Нушићу у сличном односу као што стоји, на пр., Молиер према Плауту и Теренцију.

Г-ђица Бобић није хтела да моралише, да „исправља криву Дрину“. Код ње не побеђују ни морално они који су бољи, чак не присвајају себи увек ни симпатије публике, као, рецимо, код Стерије, па и код Молиера. Они обично изобличе по неки друштвени порок, развију радњу тако да триумфује нека племенитија идеја. Код г-це Бобић побеђује једна жена осредњег морала, она се враћа мужу пошто се разочарала у љубавника, иако се није морално пречистила и поправила. Враћа се зато што осигурава своме мужу присуство заједничког детета и комотнији живот. А, онако узгред, и себе материјално збрињава.

Г-ђица Бобић приказује реалан живот, истичући само оно што је смешно, не желећи много ни да изобличи мане ни да хвали врлине. Она нема претензија да лечи друштво (ко би се још бавио тако узалудним послом!), него да се забави на његов рачун. И она додуше шибла, али зато што јој то чини задовољство, без нарочитих педагошких претензија.

Поратни богаташ Коста Тодоровић, скоројевић, необразован, са манирима и навикама свога оца пиљара, уздиже се својим богатством у „отмено друштво“. Сматра да за новац може све купити. Жени се образованијом женом, која полази за његове паре, а не за њега. Лепосава — тако се зове његова жена — заражена је неморалом средине у којој живи. Она презире мужа, обраћа му се само кад јој треба пара. Забавља се са једним монденом, чак се и заљубљује у њега.

Тај монден је добро оцртан. Он је размажено богаташко дете, које нема више богатства. Живи на рачун туђе жене, мисли да се са њом проведе, да је

донекле и финансиски искористи, па да је напусти и да се ожени добром миражником. А кад Тодоровић, по наговору своје нове таште, хоће да осигура Лепосави мираз, да би је коначно скинуо с врата, тај монден пристаје да се венча и са Лепосавом. Један маскирани циголо, који треба да се претвори у макроа. У њему је г-ца Бобићева исмејала ловце мираза.

Лепосава је истински заљубљена у тог размаженог господичића; у његовом друштву тражи уточиште од досадног мужа, а доцније мисли да нађе и брачну срећу, да поправи грешку коју је учинила када се удала за Тодоровића, управо продала за новац. То је донекле оправдава у очима публике.

Тодоровић, муж, тражи опет разоноде на другој страни. Води љубав са Секом, једном девојком из „аристократске“ куће, верује да га она несебично воли. Она га међутим, помоћу његовог властитог адвоката, заплиће у замку и натера га да се разведе са својом првом женом и ожени њом. Сека је културна и добра жена, — то је још више изгледала у интерпретацији г-ђе Прегарац, — она се труди да заволи чак и Тодоровићево дете из првог брака. То донекле оправдава Тодоровићеве „екскурзије“ ван брака.

Али Сека носи терет, који би био довољан и за Херкулова плећа: своју мајку, једну од типичних Нушићевих ташта, која би била у стању да разори најидеалнији брак. Г-ђица Бобић је скицирала ову ташту мало сложеније него што их скицира Нушић. То није обична српска ташта, него лицење свих ташта на свету. Она сматра зета као златан рудник, који треба експлоатисати. Хоће да завлада деспотски не само његовом имовином и његовом кућом, него и његовом душом, — ако се мождани рефлексии оваквог једног човека могу назвати душом —, његовим навикама; да му пропише начин живота, понашање; хоће да га одвоји од мајке. Као „космополитска“ ташта, она има вишу културу и љубав према музици, али то своје с образовање манифестује сувише претенциозно, тражећи и од нешколованог и уметнички тотално неосетљивог зета да учествује у њеним уметничким усхићењима.

У цртање ове фигуре г-ђица Бобићева је унела нешто од Филаменте из Молиерових „Учених жена“.

Узгред се спомињу и браћа Секина, мангупи, који се возикају зетовим аутомобилом и доводе га у положај да плаћа казне за њихове изгреде.

Пред оваквом породицом бледе сви други разлози за несносан живот између Секе и Косте Тодоровића: Огромна разлика у култури, тако да се њих двоје не би могли никад разумети, кад би чак и постојала искрена љубав са обе стране; сумњив Секин живот пре удаје; начин како је „уфаћкала“ Тодоровића и одвојила га од прве жене. Г-ђица Бобић је све те моменте нагласила у драми, али им није дозволила да делују на развој радње. А није било ни потребно.

Тодоровића и његову прву жену Лепосаву веже дете, које обоје воле. Око тога детета и развија се цела борба. Г-ђица Бобић је лепо оцртала ову љубав према детету, која уноси нешто светлости у овај породични пакао.

Ту је још адвокат, који живи од ових заплета, а донекле их и сам потстиче, — добро погођен, — и једна монденка, која допуњава слику савременог бо-

градског живота, иако није довољно индивидуализирана; за њу је употребљен готов клише.

Као контраст овој модерној „отменој“ средини дата је Костина мајка, патријархална разборита жена, чији мозак још најправилније ради. Ни богатство ни ново друштво није могло да помути њену душу, па чак ни да делује на њену ношњу.

И момак Митар, који је сачувао свој сељачки разум и инстинкт, — слично као служавка Мартина у Молиеровим „Ученим женама“ — остаје нетакнут од ове „културе“. Она га тишти у облику лакејске ливреје и сав је срећан кад је може заменити својим обичним комотним оделом.

Доста материјала за једну интересантну драму. Г-ђица Бобић је тај материјал добро искористила, вешто је изазвала сценске ефекте.

Могли би се учинити извесни приговори: Има нешто превише вулгарних израза, чак и за београдску „отмену“ средину; на извесним местима нешто застоја у радњи. Неке личности, као Сека и Лепосава, нису довољно психолошки анализирани; њихови поступци нису увек мотивисани њиховим карактером.

Ону гучу између Костине мајке и таште, дуго чупање за косе и рвање по поду, која даје комаду нечег вашарског, морамо уписати у грех редитељу г. Штимцу, који је још комад „удесио“ за сцену.

Г-ђицу Бобићеву је послужила добра срећа и у избору глумца, које је позоришна управа извршила.

Г. Јован Геџ је створио од Косте Тодоровића фино разрађен комични тип, који се гледаоцима урезао у памћење. Играо је неусиљено, развијајући вешто сваки комични ефект.

Г-ђа Марица Поповић је, својом игром, прибавила Лепосави симпатије публике, које писац није знао да осигура. Она је подвукла у њој ону женску поверљивост према боље васпитаном мушкарцу и тежњу за срећом толико много и вешто, да је њена поквартиреност изгледала више као одраз средине у којој живи, неко као саставни део њене душе. Добивао се утисак да би то била добра жена да се намерила на своју прилику.

Интересантно је да г-ца Бобић, када је играла еву исту улогу, није могла, или није хтела, да подвуче те моменте. Она је од Лепосаве створила мангуп-жену, и тиме оправдала њену несрећу у браку, а донекле и у љубави. Лепосавина критика друштва није, у игри г-це Бобић, имала моралног ослонаца.

Ова двострука појава г-це Бобић, као писца и као глумца, у свом властитом комаду намеће питање: Да ли писац може увек најбоље да интерпретира своје личности и да ли режисер и глумци морају слушати писца када им се намеће као саветодавац? Г-ца Бобић је још првокласна глумица, зна своје савете сама да претвори у дело. Па ипак њезина појава на позорници у властитом комаду неће, чини нам се, допринети да појача становиште оних који на горње питање желе да одговоре позитивно.

Г-ђа Прегарац је више створила него одиграла улогу Секе. Она је отелотворила констатацију да ни културна и добра жена не може створити брачну срећу ако је околина непогодна за то. Сека мора да дели судбину своје мајке, а донекле и да устукне испред мужевљеве љубави према детету из првог брака.

Г-ца Новаковић, симпатична мала глумица, ванредно је одиграла дете из првог брака, које је запучтено и рђаво васпитано, али бистро као роса. Неколико момената у њеној игри — кад имитира, на пример, своју мајку — заслужују да се убележе у уметничка дела глуме. Када се има у виду да је њена улога обимна, траје кроз све чинове од почетка до краја комада, можемо бити задовољни са нашом „Ширли Темпл“. Она је имала и добро акцентовану дикцију и природне покрете који правилно тумаче улогу. Нешто погрешака у њеној игри, види се, треба натоварити на леђа редитељу.

Г. Старчић је био у свом елементу када је играо мондена.

За г-ђу Урбанову би се теже могло тако нешто рећи, иако је и њена монденка реална. Није само довољно ниансирана.

Г. Живановић је дао занимљив тип адвоката. Г. Штимац је доцније тај тип мало лежерније интерпретирао. Изгледа нам ипак да би г. Живановић, као адвокат, зарадио нешто више пара него г. Штимац.

Г-ђа Ана Паранос је, у улози Костине мајке, дала типичну патријархалну српску жену, која трезвено мисли, и баш због тога одудара од средине у којој се налази. Цела њена појава изазива много ведре и пријатне комике.

Сукоб мајке са новим поретком у кући испочетка је дискретан. Она посматра са стране, даје израза своје мишљењу само кратким и благим примедбама, иако се кроз њен тон осећа незадовољство. Умеша се у живот свога сина, да рашчисти ситуацију, тек „када је дара превршила меру“. Ту поступност је г-ђа Паранос врло лепо извела.

Г-ђа Врбанић је уметнички подвукла у својој улози и елементе нушићевске таште и елементе Молиерове „Учене жене“.

Г-ђа Перић као васпитачица, г-ђа Златковић као Немица гувернанта, и г. Глигоријевић као момак Митар заслужују сваку похвалу.

★

Зрела жена, написао Дени Амиел. — Фини психолошки комад, у коме се прецизно анализира душа жене која је при крају четврте деценије а није се још до краја развила, није изживела свој љубавни живот. Мајка, „зрела жена“, без своје воље, поред све своје чистоте, осваја ћеркиног вереника. Она је претставница старије генерације, која има дубље, уметнички израђеније васпитање. Сама њена појава у салону, где се забавља послератна површна омладина — која говори само о спорту и биоскопу, не уноси ни у свој разговор ни мало душе — уноси топлоту и чар. Она осваја не само својом продубљеном дискретном женскошћу, него и широком културом, развијеним смислом за уметност. То су жене које делују сугестивно на душе, па тек преко душа на физиолошке прохтеве тела.

Комад је на нашој позорници врло добро постављен, ситуације пажљиво простудиране, декор саставни део целе радње. Глума је упућена добрим правцем. Редитељ г. Драгутиновић је успео. Али, нажалост, сви глумци нису до краја разрадили своје улоге. Нису их трансформисали у глумачку уметност, него су неки од њих дали више сиров материјал.

Може глумац најбоље да рецитује пишев текст, може коректно да изражава смисао. Али, ако он цео пишев материјал не прожме стваралачким глумачким дахом, ако га не оживи и не унесе у душу гледалаца друкче, непосредније, него што се уноси обичним читањем, — глума није успела.

Госпођа Деса Дугалић-Недељковић носила је цео комад на својим плећима. Она није била обичан интерпретатор пишевог текста, него уметник који ствара. Кроз цео комад она је била у тој уметничкој глумачкој инспирацији, и створила је од своје Валентине ремек-дело. Ове вечери она је пружила најбољи доказ да је глума самостална уметност, којој пишево књижевно дело служи само као материјал, који треба трансформисати у нове уметничке облике.

Један исти сиже може се изразити у више разних уметности, — у поезији, у музици, у ликовној уметности, — може се превести из једне уметности у другу, а да ипак свака уметничка манифестација буде самостална. Када композитор компоује туђу песму, он ствара самостално уметничко дело. Песма тиме може да добије нову уметничку снагу.

Тако исто и глумац ствара од драме ново уметничко дело на позорници, појачавајући њене књижевне квалитете и чинећи их приступачнијим публици. Погрешно би било тврдити да је овде глумачка уметност само допуна пишевом делу, те према томе подређена. Као што се глума не може замислити без литерарног текста, тако исто ни драма не може да живи својим самосталним пуним уметничким животом ако се не приказује у позоришту.

Штета само што се уметнички изражаји глуме не могу тако лако конзервисати и сачувати за будућност. Филм је успео да нешто од глуме фиксира на фотографијама и оспособи за репродукцију. Али смо још далеко од тога да можемо сваку добру глуму тако фиксирати и по вољи је развити пред собом кад зажелимо, као што можемо на грамофону репродуковати, кад год хоћемо, глас великог певача. Валентина г-ђе Дугалић-Недељковић заиста би то заслуживала.

Г. Мата Милошевић, — у улози Пјера Вињала, који се заљубио у мајку своје веренице, — почео је да игра добро, сугестивно. Али није издржао до краја. У трећем чину деградовао се на интерпретатора пишевог текста, вешто, често виртуозно, али без топлине и убедљивости.

Госпођа Невенка Урбанова, у улози Игете Салве, имала је неколико добро простудираних потеза, нарочито у објашњењу са својим вереником и, доцније, са својом мајком, где је интерпретирала интелектуалну зрелост и способност понирања у душе своје околине, какву могу да показују модерне девојке. Али г-ђа Урбанова нема много изражајних сретстава; брзо се истроши. У глуми, као и у свима другим уметничким манифестацијама, глумац се не сме понављати (изузев, наравно, случајеве када је понављање потребно ради појачања ефекта). Зато г-ђа Урбанова преноси један део мимике, покрета тела, дикције из једне своје улоге у другу; приказује публици више себе него пишеве личности. А то не сме да буде.

Г. Гец, — у улози Салве, мужа „зреле жене“ — дао је фину спонтану глуму. Својим мирним гестови-

ма, природном дикцијом, лежерним понашањем он је деловао толико убедљиво, да смо заборављали да се налазимо у позоришту.

*

Црвене руже, написао Алдо де Бенедити. — Ведро, лака, занимљива комедија, са живим, финим, пенушавим хумором. И муж и жена желе да привремено „умакну“ из брачног јарма, да засладе брачну монотонију флертом, не желећи да им то убије љубав и уништи брак, него да их само мало разоноди и освежи. Несрећним стицајем околности, они тај „флерт“ морају да воде између себе. Два тучета црвених ружа, за које је закачено писамце са сладуњавом, наивном романтичарском изјавом љубави, које је муж наменио непознатој лепотици, падну у шаке жени. Она мисли да то хој шаље непознати обожаваца, који се потписао псеудонимом „Мистерија“, заљубљује се у њега, занемарује мужа, малтретира га и најзад се спрема да га напусти.

Муж мора да игра двоструку улогу: заљубљене „Мистерије“, која сваког дана пише сентиментална љубавна писма његовој жени и шаље их са букетом црвених ружа; и љубоморног мужа, који постаје немоћан да своју жену привеже уза се. Заљубљени фантом је јачи од стварног мужа.

Мужевљев пријатељ, адвокат Савељи, наиван смећењак, уноси донекле елементе комедије карактера у ову комедију интриге.

Писац се фином, једва приметном иронијом намејао романтичарском расположењу и љубопитљивости жене, а са добродушном сатиrom ишибао је донжуанске прохтеве мужа.

Писац је дао неколико карактеристичних психолошких опсервација: Мистериозни љубавник делује на женину машту, разиграва душевни живот, распирује љубопитљивост, везе заводљиве снове. Стварност, — позната, обележена јасним димензијама, — не може никад бити толико сугестивна, привлачна, као творевина наше маште. Свака, најидеалнија жена, и ма бар једну „пукотину“ у својој верности према мужу, и треба само јуришати на ту „пукотину“. А јуриша се најлакше под маском, делујући на женину машту. То је основна констатација, полазна тачка, са које главни јунак, муж, ступа у љубавну пустоловину, која се окреће против њега.

Било би узалудно приговарати да то нису никаква оригинална и дубока психолошка запажања; да писац није дао компликованију интригу, разгранатију радњу; да није изразитије оцртао не само карактере него ни типове, — изузев ванредно извајан тип смећењака. Писац би нам могао одговорити да он то није ни хтео; он није имао никаквих виших уметничких претензија. Хтео је да насмеје, да забави; намерно нам је дао овлаш, као од шале, набачене скице, а не минуциозно изражене слике. Прерадио у драму један занимљив фељтонски сиже, написао водвиљ. Ако је у томе успео, доста је. А мора му се признати да је успео.

Ванредно је задовољство констатовати да су и режисер и глумци били у духу пишевих концепција и мајсторски их реализовали на позорници. Сваки покрет, свака реч, сваки став зрачили су уметничком снагом.

Г. Мата Милошевић је фино и вешто стилизовао и наивног смећењака-глупака. Комичан у појави, у гестовима, у дикцији, — кад се креће, кад се ди, кад једе, кад говори, (не само по ономе што говори, него и по начину како говори), — г. Мата Милошевић је изванредно одиграо пријатеља смећењака, који допуњава брачју комедију и даје јој весело расплет.

Г-ђа Дара Милошевић је са пуно уметничког елана, спонтаности, шарма оцртала све психолошке промене код једне просечне, романтичарски „настројене“ жене: Њену жељу за флертом, безазленом забавом са обожаваоцима с којима се не познаје; лажни занос за зимским спортом; сањарење и заљубљивање у мистериозног љубавника; нестрпљивост и хистеричну нервозу, досаду према мужу, у моменту нишчекивања букета црвених ружа и љубавног писма; нагли прелаз у раздрагану нежност према мужу и према целој околини кад добије очекиване руже; разочарење и поновно враћање ка мужу, кога је, види се, увек волела, али је свакодневни клишејски живот ту љубав отупео.

Укусне тоалете, које су подвлачиле женина расположења и одавале њене намере, уносиле су у игру још више свежине и пријатних изненађења. До ситница проучена и одабрана тоалета за излазак, када је пошла на љубавни састанак, толико је много одавала женину приврженост према оном непознатом и решеност да раскине са мужем.

Г. Владета Драгутиновић се издигао изнад клишејске игре и са неколико оригиналних и мајсторских потеза оцртао љубоморног и несрећног мужа, који осећа да је сам крив за чудну ситуацију у коју је запао: сам себи „набија рогове“, али су рогови ипак стварни.

*

Госпођа Селби, написао Џ. Ст. Ервин. — Комедија са изразитим енглеским хумором, који све своје дражи открива само онима који се могу, дугом студијом енглеског духа, уживети у нарочите енглеске прилике и продрети у особености енглеског карактера. „Ко хоће песника да разуме, мора да иде у песникову земљу“ — ова Гетеова изрека важи нарочито за енглеске хумористе.

Па ипак, иако сувише суптилан, овај хумор из „Госпође Селби“ био је, бар делимично, приступачан и београдској публици. Било је и комичних ситуација и духовитих изрека којима се публика слатко смејала. Личности саме по себи нису комичне, али их живот доводи у комичне ситуације.

Осећа се, међутим, да је остало још доста у овој комедији што нису могли глумци сервирати београдској публици, јер нису ни сами схватили; а било је доста што су погрешно сервирани. Имамо утисак као кад читамо осредњи превод једног доброг уметничког дела. И глума је нека врста превода, са песничке уметности на глумачку.

Главна идеја комада, — да старија жена, ако је добра и племенита, вреди више него млада кокета, себична и раскалашна, да младост сама по себи није никаква врлина, — наша је исто толико колико и енглеска. Она чини скелет дела. Тај скелет је репродукован добро. Али душа комада, оно што чини

његову уметничку вредност, није нам дочарана како треба ни колико треба.

Г. Златковић се, како изгледа, у улози Филипа Логана, највише приближио правом Енглезу. Г. Божан Николић и г-ђа Деса Дугалић-Недељковић одиграли су своје улоге са укусом и топлином. Г-ђа Урбанова, као друга жена Селбиева, дала је неколико живих слика. Г. г. Дрнић и Старчић били су zgodни; успели су каткад и да нам заголицају мишиће на смех.

Колико су, сви укупно, били Енглези, — а овде је баш потребно да буду Енглези, јер комад има изразити присохолошки енглески „колорит“ — то би могао казати само прави Енглец.

*

Ивкова слава, према приповетци Стевана Сремца „написао“ Веља Миљковић. —

Необично духовита Сремчева приповетка, која спада у његова ремек-дела, приказана је поново, у главном са успехом, на нашој позорници. Веља Миљковић је ту приповетку драматизовао, или боље рећи преудесио за позорницу (он је Сремчеве дијалоге распоредио по чиновима, и нешто је мало скратио Сремчев текст), па је чудновато зашто у позоришним програмима стоји да је Миљковић писац. Задржана је режија поч. Димитрија Гинића.

Спонтани и оригинални хумор Стевана Сремца задржао је и даље своју драж за публику. Комад је изнесен на позорницу при крају сезоне, даван је неколико пута, и увек је пунио дворану.

Живописност, занимљивост причања, духовита оригинална поређења, која задивљују чак када их човек чује поново, досетке, анегдоте, — те сјајне одлике Сремчевог талента, — остале су већим делом и у позоришној преради „Ивкове славе“ и глумци су их добро, неки чак и ванредно, изразили у својој глуми. Репродуковали су са успехом и онај особени архаични нишки дијалекат, који сам по себи изазива комичне ефекте. Нарочито је г. Душан Раденковић, у улози Калче, остао кроз целу своју улогу „Нишлија“.

Живи рељефни Сремчеви типови добили су одговарајуће маске и изразе на позорници.

Сремац је био мајстор у цртању типова. Неколико карактеристичних покрета које његове личности учине, неколико речи које кажу, изваја целу њихову фигуру, изрази цео карактер. Тих типова има много, читава галерија, а сви су разнолики, не личе један на другог. Сви су израђени занимљиво и оригинално. Те личности силазе из књига и са позорнице у народ и живе и даље у препричавању, у имитирању; толико су добро и истинито погођене.

То су уметнички израђени портрети. Свака личност која се појави има одређену физиономију, иако већина од њих учини само неколико покрета, каже десетак речи. Ове фигуре личе на скице великих сликара, који са неколико основних потеза оцртају карактер свога модела.

Сви ти типови, иако оригинални и особени, повезани су нечим заједничким између себе, сачињавају само делове једне заокружене целине. Сремац зна zgodно да обухвати и оцрта читаву средину. На слави код Ивка немамо одвојене фигуре, него широку, добро компоновану слику друштва, какво се појављује на нишким славама.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Диалози су реалистични, живи, пуни локалне боје.

Сваки говор одговара тачно личности која га изговара. Та подударност између карактера личности и садржине и начина говора управо задивљује и изазива многе комичне ефекте. А сваки је тај разговор веран, као да је стенографски записан. Па ипак, уметнички прерађен. Писац није уносио у своја дела све што је чуо и оним редом како је чуо, него ванредним уметничким инстинктом одабирао карактеристичне детаље, повезивао их и комбиновао у нови живот, који је — ако бисмо се тако смели изразити — стварнији од праве стварности: То је кондензована стварност, из које су отстрањени сви излишни и случајни детаљи.

Комад нема много праве драмске радње, нема истинског драматског сукоба. Сукоб између Ивка и његових гостију није довољно „драматичан“, нема интриге ни заплета.

Али Сремчев дијалог (а цела је прича у дијалогу) има сам по себи много живота, комичних ефеката, разигране духовитости, добродушног карикирања; личности кроз свој говор цртају, као што смо рекли, рељефно своје карактере; комичне ситуације се развијају као саме од себе. А то спада међу основне елементе комедије, без којих се комедија не да ни замислити. Сремац је знао да изради комедију без убицајеног комедиографског скелета.

Има ту доста материјала и за глумце да развију своје способности, и за публику да се разоноди и од срца пасмеје.

Утисак „Ивкове славе“ можда је најбоље оцртао г. Павле Поповић једном анегдотом, када је испричао како се је Љубомир Недић, уредник „Српског прегледа“, коме је дело било предато за штампу, осећао при читању рукописа: „Недић узме рукопис да чита; смеши се најпре, па се смеје, па се тресе од смеха, па смех му све гласнији; мати његова, која је болесна лежала у другој соби, пита га: „Шта ти је, за Бога, Љубо?“, а Недић не може од смеха да јој одговори: — ето то је био први ефекат *Ивкове славе*“. Реприза у позоришту доказала је да „Ивкова слава“ изазива и данас исти ефекат. Смех је био здрав, онакав какав лекари препоручују, а пљескање одушевљено.

Играли су најбоље: Г. Душан Раденковић (који је интересантно, са много локалне боје и са карактеристичним покретима, оживео Калчу), г. Геџ (у улози Смука), г. Новаковић (у улози Ивка, јорганџије), г-ђа Арсенивић (у улози Кеве), г-ђа Е. Микулић (у улози Сике). И остали су глумци, са малим изузетком, задовољили.

*

Имотски кадија од Николе Ђурића. — Писац је знао на нов начин да обради мотив из народне песме о несрећној Хасан-агиници. Унео је сценске живости; развио доста успело драмску радњу; оцртао са неколико нових потеза две-три личности познате из народне песме и из ранијих драматских обрада; испевао живе петостопне јамбе, којима се каткад уздигао до истинске поезије.

Што је најважније, све своје сцене испунио је радњом, повезао их добро и очувао јединство.

Као централну личност истакао је Мирзу, имотског кадију, и тиме целу радњу поставио на нову основу. Кадијина љубав је овде покретач радње и

узрок несреће. Тиме је успешно мотивисан раскид између Хасан-аге и његове кадуне, чији узроци у народној песми нису јасни, — нису бар оправдани.

Кадија је оцртан чао човек виших моралних способности, праведан и племенит. Иако идеализован, његова је фигура убедљива. Он је у младости волео Селму, желео је да се њоме ожени. Али док је био у Цариграду на школовању, Селма се удала за Хасан-агу. Кадија не може да је заборави. Његова љубав постаје све више одуховљена, платонска, као да долази са другог света. Он се бар труди да је у том правцу сублимира; настоји да се измири са судбином. Али је само успео да љубавни жар затрпа тим финим пепелом. Када се вратио у завичај, први поветарац чежње одува тај пепео и пламен из младости разбукти се свом снагом.

Има у тој идиличној драми и неколико наивности, мелодрамских елемената. Таква је сцена између Мирзе и Зилфије, Хасан-агине сестре, која, смртно заљубљена у кадију, долази у његову кућу преобучена у мушкарца, и срце јој буквално препукне од бола кад види да њена љубав не наилази на одзив.

Има клишејских сцена из познатих народних комада. На пример, неке сцене са девојкама, које би се, као декор, могле и опростити; али оне певају сувише познате народне „шлагере“, које су певале још наше прабабе. Ту је требало испевати нове песме по народним мотивима и пронаћи нове мелодије, комбинујући народне музичке елементе. Песме и музика треба да силасе са позорнице у народ, а не обратно.

Има у комаду и непотребних убистава, — као да се трагични моменти не могу друкче потенцирати него отровом и ножем. Једино смрт Селмина изгледала је неизбежна: Растрзана између љубави према мужу, деци и имотском кадији; доведена у ситуацију из које нема часног повратка у мужевљев дом, — њој као да остаје једини пут у смрт. Али би било укусније, можда и психолошки оправданије, да је писац удесио да код ње препукне срце од бола, као што је лепо изведено у народној песми. За такву смрт има код Селме више разлога него код Зилфије.

Јачи би ефекат био да је Мирза, као ученак чије очи продиру и иза граница живота, остао погружен у дубокој тузи, можда са извесним песничким филозофско-религиозним визијама. Тим пре што у његовој кривци има нечег судбинског, што није зависило од њега, па ни од од његовог карактера. Његова патетична смрт уноси извесни дисакорд. Када је Хасан-ага, који је већи кривац за Селмину смрт, остао у животу, погружен у болу, могао је то са више разлога да учини и имотски кадија.

Писац има осећања за драмске елементе и зна да се изрази. Али његова стваралачка снага не прелази просечну меру. Потребно је да те способности буду још знатно продубљене и проширене, па да створе дело од трајне вредности. Писац није могао да пређе границу која дели једног добронамерног књижевно-образованог дилетанта од рођеног уметника. Има ту и топлине и благе емоције, али нема ватре која пали ни дубоких снажних осећања која освајају и као циклон витлају душом.

„Имотски кадија“ ипак заслужује да се задржи на репертоару као „комад за народ“. Они који су га

држали 25 година по фијокама — комад је био написан пре 25 година и предан управи Позоришта, — нису имали за то довољно оправдања. За тих 25 година прошло је преко београдске позорнице и горих комада.

Г. Воја Јовановић је сугестивно, одмереним покретима и топлим дикцијом дочарао тип отменог и праведног кадије, који се узвисио изнад свих људских страсти, али љубав према Селми није могао да савлада.

Г. Светозар Никачевић дао је убедљиво, — са извесним потезима херојскога, — преког, у љубави и у љубомори необузданог Хасан-агу. Та је фигура сачувала своја обележја из народне поезије, која је г. Никачевић у својој глуми лепо подвукао. Имамо ути-

сак као да је Хасан-ага сишао на позорницу из народне песмарице, као Волт Дизниев Робин Худ.

Г-ђа Прегарац је имала у својој игри топлине и источњачке дражи.

Г-ца Текић је дала симпатичан лик Зилфије.

Г. М. Поповић је унео у улогу Ферхарда, кадијиног писара, пријатне потезе благе комике, нарочито у моментима када је приказивао Ферхадову наивну младићску егзалтираност при посматрању девојака.

Г. Васић је дао zgodног слугу Арслана.

Декор је занимљив, одговара средини која се приказује. Нарочито себе код Хасан-аге и код Мирзе лепо су стилизоване, решетке и миндерлуци одишу пријатном оријенталском мистиком. Створен је „шти-мунг“ који појачава поетске визије пишчеве.

Б-ц

Милица Чађевић: Плаво цвеће
(Са Прелећње изложбе у уметничком павиљону
„Двијета Зузорић“ у мају 1937)

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Уметничка хроника

Отварање турске изложбе у Музеју Кнеза Павла

За време боравка турских државника г. г. Инениа и д-р Ружди Аараса у Београду, отворена је на свечан начин 14 априла пре подне изложба савремене турске уметности у Музеју Кнеза Павла у присуству Њ. Кр. Вис. Кнеза-Намесника Павла, Краљевских намесника г. г. д-р Раденка Станковића и д-р Ивана Перовића, поменутих турских министара, Претседника Владе д-р Милана Стојадиновића и већег броја наших министара, претставника Дипломатског кора, Претседника Скупштине г. Стевана Ђирића, гуверне-

Изложбу је отворио Министар просвете г. Добривоје Стошовић, који је пробраним речима истакао значај изложбе. О утиску који чини ова изложба рекао је:

Ово што овде видимо, овај, бројем малени одломак данашњег турског стваралаштва са задовољством морам да кажем: — Задивљава. Ми смо, можда више него ико, знали некада да ценимо борбену енергију и упорност турског народа; али да један народ у тако кратком временском размаку успе да ту своју борбену снагу преобличи и организује у конструктивну стваралачку вољу и способност истински модерне културне нације високога степена, то је заиста право чудо. Тек сада, разгледавши ову значајну изложу, ми интимно осећамо чаробну моћ великог, провиденцијалног човека обожаваног шефа Турске Државе и вође турскога народа, Његове Екселенције Господина Кемала Ататурка који је тај преображај славно извео, чијим свемоћним духом одише, тако рећи, сваки предмет овде, чија је заправо победа у низу његових победа и свака ова књига и свако ово платно на изложби.

М. Чали: Портрет Кемала Ататурка

Посланик Турске Републике на нашем Двору г. Али Хајдар Актај у свом језгровитом говору захвалио се Њ. Кр. Вис. Кнезу-Намеснику Павлу што се примио, заједно са Претседником Турске Републике, да буде високи покровитељ ове изложбе. Рекао је даље:

Циљ ове изложбе је да с једне стране југословенској публици пружи општи поглед на рад и тенденције турских сликара у току последњих десет година, а с друге стране да јој прикаже разне правце у развоју турске књиге...

Желим да ова прва изложба послужи успостављању будућих односа између уметника двеју пријатељских земаља, односа који ће ефикасно допринети јачању веза које сједињују наше народе и учвршћењу турско-југословенског пријатељства, драгоценог јемства безбедности, напретка и мира на Балкану.

Високи турски и југословенски великодостојници и функционери разгледали су више од пола часа изложбу. Кнез-Намесник Павле са нарочитом пажњом је разгледао старе турске минијатуре и пејзаже савремених сликара.

ра Њ. В. Краља Петра II г. Јеремије Живановића, начелника Уметничког одељења Министарства просвете г. Вељка Петровића, директора Музеја г. д-р Милана Кашанина, чланова Извршног и Почасног одбора изложбе, већег броја угледних београдских дама и великог броја наших сликара, скулптора и књижевника. Овој свечаности присуствовао је и индиски племић г. д-р Џал Павру и његова сестра г-ца д-р Бенси Павру, који су се тада нашли у Београду.

Од нарочитог је интереса на овој изложби била за нас једна велика стара карта београдске тврђаве и околине, рађена у другој половини XV века. На карти је уцртано врло много детаља, примитивно и невесто, али доста педантно. Тачно се распознају одбранбени појасеви тврђаве, куле у Доњем и Горњем

Граду, разна постројења у унутрашњости Града, места за топове, топови и т. д. Јасно је нацртан Дунав са бродовима, Сава и цела околина Београда. Преко Дунава види се Земун са тврђавом на Гардошу и великим бројем кућа изван тврђаве, као и земунско пристаниште на Дунаву са бродовима. На карти има ма-

њих градова и тврђава, о којима до сад не постоје никакви историјски подаци.

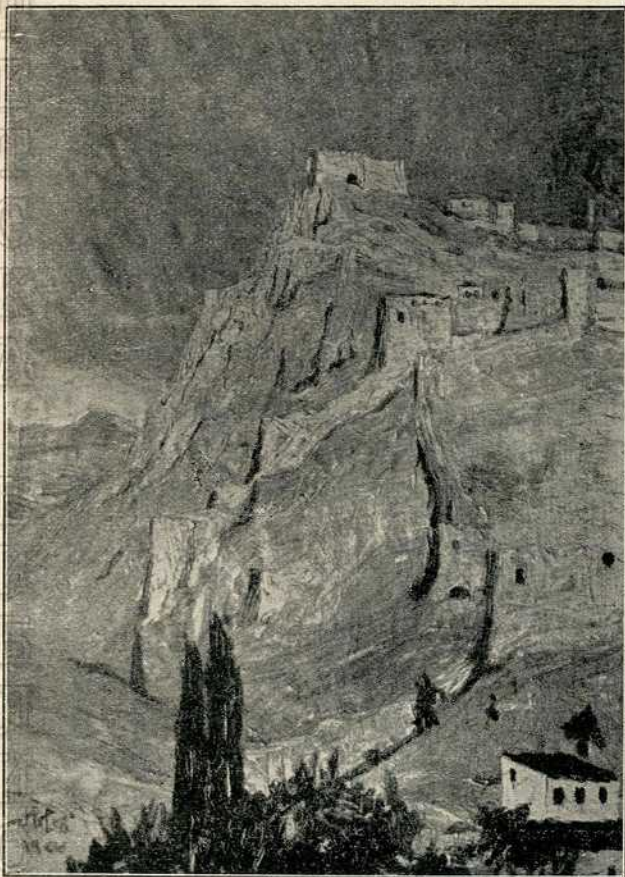
Карта би имала великог интереса за историчаре београдског града и околине, као и за архитекте који раде на реконструксању Града. О њој ћемо у једном од доцнијих бројева опширније проговорити.

Б.

Турска уметност

Убрзо после одлично успеле изложбе савремене данске уметности, обрадовала нас је дирекција Музеја Кнеза Павла једном сличном, а у извесном погледу, можда, још и интересантнијом приредбом: једном *Изложбом турских сликара* — који су, колико нам је познато, том приликом иступили први пут колективно и ван своје отаџбине, и то баш овде, у Бео-

во ни из чега — јер у Турака, услед познате односне забране Ислама, све до најновијег доба није било уопште нити какве фигуративне уметности, нити какве сликарске традиције у европском смислу речи, на коју би се могло било надовезати — они су развили

Намик Исмаил: Анкарска тврђава

Шефкет: Оџаклија

граду. Та њихова прва презентација била је срећна и примљена најсимпатичније од стране наше публике. Било нам је право задовољство упознати нове уметнике нове Турске који су под моћним потстреком свог опште националног препорода успели да обнове, управо, тачније: да створе и своје национално сликарство. Њихов подвиг је знаменит и значајан: гото-

једну уметност, наимае, једно сликарство које данас већ може да се покаже без зазора и пред културним светом. То постигнуће, то такорећи импровизовано уметничко стваралаштво турског народа претставља једно знатно сведочанство о његовој животној снази и доказује нам јасно да велики национални и културни преображај Турске, насупротив привидности, није

само случајна творевина једне надмоћне и генијалне индивидуалне воље, већ једна дубља и нужна манифестација колективне расне енергије. Јер данас, свакако може већ све да се постави или створи указним путем, само не таленат и стваралачки дух — који

су, услед тога, стварно, најпоузданије, најнедвосмисленије мерило за квалитет и, уопште, за виталитет једног народа.

У овој Изложби турских сликара афирмирао се тако, на један врло позитиван и симпатичан начин, нови културни полет турске нације. Заступљено је било на њој тридесет и пет сликара са осамдесетак радова који, по свом стилу и правцу, делом, надовезују још на онај старији импресионистички реализам што је цвetaо у Европи на међи прошлог и овог нашег столећа, али, делом, показују већ и сасвим савремена, модерна стремљења, па и постигнућа. Имена уметника су за нас још нова и необична, али чини нам се већ и данас да ћемо понека од њих имати да научимо и да запамтимо, јер ћемо их, свакако, још чешће сретати на, било турским, било и другим модерним сликарским изложбама.

За сада се највидније истичу *М. Чали* са једним импозантним, снажно бојадисаним великим портретом *Кемала Ататурка*, *Намик Исмаил* са имажинозно схваћеним и колористички врло финим пејзажом „Анкарска тврђава“, *Хикмет*, *Ариф Бедии*, *Халил* и *Бедри Рахми* са разним, деликатно ниансираним „Пределима“, *Шевкет* са неколико интересантних „Ентеријера“, *Сабиha* са два одлична, сасвим модерно схваћена и спроведена портета и *Нурулах Берк* са великом декоративном композицијом „Авијатичари“.

Као нарочита атракција, придодата је тој изложби слика још и једна богата збирка старих и нових турских књига, часописа, новина, географских карата и разних других културних докумената и музејских предмета, међу којима су особито интересовање побудиле неколике сјајне старотурске минијатуре из XVI века.

Сабиha: Портрет

Тодор Манојловић

Сликарске изложбе

Последња два месеца ове минуле уметничке сезоне била су веома плодна и донела су нам много интересантнога и поучнога. У Павиљону, у Музеју и у Инжењерском дому имали смо један богат и разнолик низ изложби које не само да ни по чему нису уступале онима што смо их видели јесенас и зимус, већ су понекад биле чак и значајније од ових. Наступело летње доба није смањило нити ревност уметника-излагача, нити интересовање публике — изложба Удружења ликовних уметника у Инжењерском дому, на пример, била је дуго отворена и стално добро посећена — и завршетак сезоне дошао је, стварно, као напрасни прекид нечега што је било још у пуном јeku.

У месецу априлу имали смо две веће колективне изложбе, наиме, *Ладе*, у Уметничком павиљону и турских сликара, у Музеју Кнеза Павла, којима је претходила изложба *Сташе Беложанског*.

Беложански је један пејзажиста сочног, прилично загаситог и помало тешког, масног колорита чија је

главна врлина у његовом живом осећању за природу, нарочито за декоративну, рекао бих готово сценографску вредност и применљивост вегетације, дрвећа, шипражја. Такав се он показао и на овој својој IV колективној изложби, на коју је донео четрдесетак платна и двадесетак акварела и цртежа са мотивима из Београда и околине, из Охрида и Сарајева, али и из Прага и Венеције. То су вешто и хитро насликани пејзажи, кроз чију каткад већ помало стереотипизирану композицију и колорацију — оно смело, радијално разгранато и махом силуетски штуро грађе пред позадином сивог или сутонски бојадисаног неба, изнад неких мрачних колиба или других мрких, патинираних архитектура, портала, торњева — проговара неки тмури идилизам, па и нешто патетике и романтичног расположења. Уметник као да је жељан да у онај импресионалистички реализам, из којег је поникао и у коме он и остаје чврсто укорењен, унесе и неке друге, даље ефекте: — ефекте, лепоте и ону сетну, су-

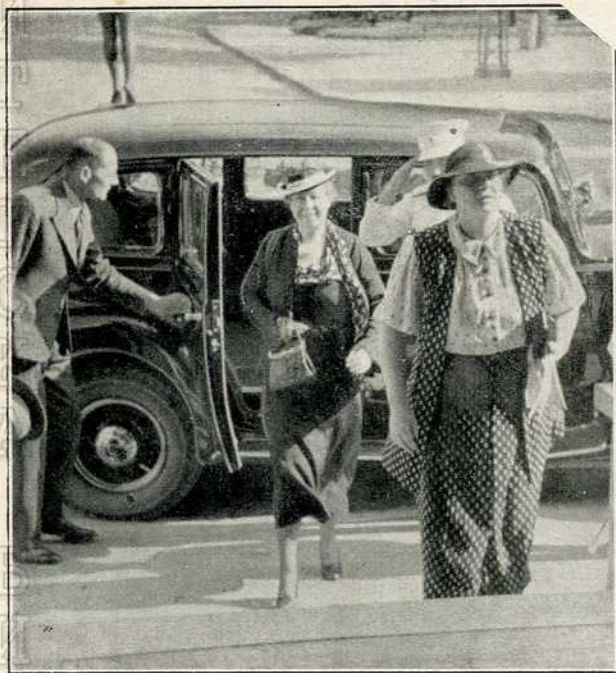
тонску поезију романтичног сликарства, романтичних пејзажиста, наиме. Из те његове тежње проистиче проблематика, али и извесна особена, некако, несавремена драж његовог сликарства. Карактеристичне и привлачне примере за то пружају његова платна: „Мотив са Чукарице“, „Охридско језеро“, „Макиш“, „Карлов мост“, „Јатаган мала“ или цртежи и акварели „Мост у Венецији“, „Кула у Мостару“, „Мотив са Чукарице“, „Венеција“ и др.

Лада је имала сада већ своју двадесет прву изложбу — чињеница која потпуно објашњава па, ако баш хоћемо, и оправдава зашто та заслужна група данас није више у првим бојним редовима, није више „авангарда“, мада је она то некад била, стварно, у пуном и најбољем смислу речи. Уметничка еволуција, неокончано обнављање и смена идеала, стилова и праваца узела су данас већ један тако убрзани ритам да појединачни уметници исто као и појединачне хо-

изложбе која је у својој целини и у оквиру својих могућности показала један врло солидан ниво. Неких нарочитих новости и изненађења, разуме се, да није

Претседник Краљевске владе г. д-р Милан Стојадиновић на изложби у Инжењерском дому

Њ. В. Краљица Марија долази на Пролетну изложбу у Уметнички павиљон „Цвијета Зузорић“

могеније уметничке групације или „школе“ — чије су могућности преображаја или барем прилагођавања строго ограничена — нагло заостају иза велике трке, убрзо изостају, испадају из оног жарког брисаног простора новости и актуалитета чији немирни, грозничави блесак обасјава, од часа до часа, све друге, све нове — суђене и несуђене — шампионе. Међутим, не бити више у првом реду не значи још увек бити и ван сваког покрета и напретка — и марљиво разрађивање већ стеченога, доследно продужавање своје једном засечене бразде и стално усавршавање своје вештине у смислу једног извесног још од почетка постављеног стила или идеала јесу такође још једна озбиљна и продуктивна уметничка делатност. То смо осетили баш најјасније при разматрању „Ладине“

било — као што, уосталом, не би било ни логично да их тражимо од овакве једне групе већ зрелих и естетички одавно опредељених уметника. Али многи од њих дали су овај пут ствари у којима њихово хотење и идеал долазе до чистијег и пунијег израза и које, као уметничке реализације, као уметничка дела, стоје на једном вишем ступњу.

Тако смо са искреним задовољством посматрали нове радове Бете Вукановић — нарочито ону седефасто светлу, озарену „Венецију“ и она два исто тако деликатна „Цвећа“ — у којима је спроведена једна изванредна колористичка сублимација; тако и свежије, бујније бојадисане и богатије конструисане пределе Драгомира Глишића, поетичне и сочне шумадијске пејзаже Миодрага Петровића (најбољи: „Кућа Николе Пашића у Зајечару“) и Боре Стевановића; стро-

Милица Чађевић: Предео код Електричне централе

го, али усрдно схваћене мотиве Ане Маринковић из околине Београда и са Дивчибара; сунчану композицију „На плажи“ и разне топло колорисане дубро-

гачке визије од Јелисавете Петровић и сребрнаст светле, фино лазуриране пределе Живорада Настасијевића; — тако и са брижљивом љубављу израђене портрете, мртве природе и остала платна Милоша Голубовића, fine, зеленкасте аквареле — особито, ону интересантну „Цркву Св. Николе у Нишу“ — Милице Чајевић; живописне, оштро бојадисане темпере Драгослава Стојановића, зналачке цртеже и ба-крорезе Емике Зингер-Хислајтнер, живахне пејзаже Милице Миливојевић, исто као и многобројне вредне, мајсторске цртеже оловком Љубе Ивановића и занимљиве, привлачне скулптуре Симеона Роксандића и Драгољуба Арамбашића, међу којима се видно истичу и радови двојице сениора наше ликовне уметности: велики репрезентативни пано „Св. Никола спасава

бродоломнике“ и два портрета од Уроша Предића и рељеф „У. Предић“ од Ђорђа Јовановића.

Најзад, ту је и симпатичан подмладак „Ладе“, два даровита млада сликара: Ђорђе Поповић и Себастијан Лајхт. Први је, крај једне нешто млитаве фигуралне композиције, изложио три сасвим апартне, одлично колорисане „Мртве природе“ (цвеће), а други, Лајхт, који се најпохвалније истакао већ и на разним претходним изложбама, један „Девојачки портрет“, портрет једне дражесне мале швабице пуног руменог лица, кадифасто плаве косе и као небо плавих очију у, такође, топло плавом оделу — можда најлепша слика целе изложбе.

(Наставиће се)

Тодор Манојловић

Риста Стијовић: *Коко спава*
(Са пролећне изложбе у уметничком павилону
„Цвијета Зузорић“ у мају 1937)
(Откупио Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле)

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Свечано отварање Војног музеја

20 априла у 11 часова Њ. Краљ. Височанство Кнез-Намесник Павле отворио је Војни музеј на Калемегдану.

гарског, грчког, швајцарског и аргентинског посланства. Поред њих присуствовали су и сви војни аташеи и аташеи за штампу пријатељских земаља.

Долазак Њ. Кр. Вис. Кнеза Намесника

Тачно у 11 часова одјекнула је команда: „Мирно!“ У том тренутку довезао се Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле. Војна музика интонирала је државну химну. Кнезу-Намеснику први је пришао министар војске и морнарице армијски генерал г. Љубомир Марић. Саслушавши потом рапорт Командира почасне чете, Кнез Намесник је поздравио војнике:

— Помози Бог, јунаци!

— Бог ти помогао! — громко су одговорили војници.

Извршивши смотру почасне чете, Кнез-Намесник се упутио почасној трибини, где се поздравио са Краљ. Намесницима г. г. д-ром Станковићем и д-ром Перовићем.

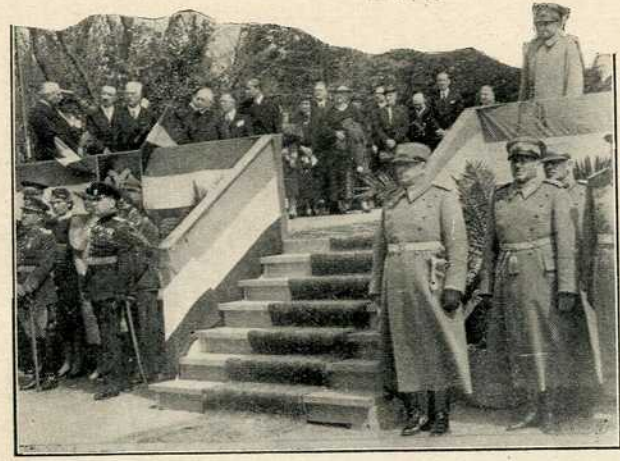
ГОВОР МИНИСТРА ВОЈСКЕ И МОРНАРИЦЕ

Одмах потом министар војске и морнарице генерал г. Марић одржао је са веранде овај говор:

„Ваше Краљевско Височанство, Господо Краљевски Намесници, Ваша Светости, господине претседниче Краљевске владе, господо министри, господо посланици страних држава, госпође и господо.

Први наш војни музеј

Пре 37 године, баш у ово доба, под владом Блаженопочившег Краља Петра I Великог, Ослободиоца,

Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле на почасној трибини присуствује отварању Војног музеја у Горњем Граду

Пред војним музејом подигнута је почасна трибина, сва у зеленилу и искићена тробојкама, за Кнеза-Намесника и великодостојанственике. Десно од зграде била је постројена почасна чета, а пред самом зградом чували су стражу војници у историјским униформама српске народне, редовне и југословенске војске, од Карађорђевог времена до наших дана.

Свечаности су присуствовали: Краљевски Намесници г. г. д-р Раденко Станковић и д-р Иво Перовић; претседник Краљ. Владе г. д-р Милан Стојадиновић; чланови Краљ. Владе г. г. министри: д-р Марко Кожул, д-р Милан Врбанић, Душан Летица, Ђура Јанковић, д-р М. Бехмен, Свет. Станковић, д-р Нико Суботић, д-р М. Крек, Добр. Стошовић, д-р Бранко Калуђерчић и Драгиша Цветковић; Њ. Св. Патријарх Варнава; претседник Народне скупштине г. Стеван Ђирић; претседник београдске општине г. Влада Илић; београдски надбискуп г. д-р Јосип Ујичић; врховни рабин г. д-р Алкалај; министар Двора г. Милан Антић; маршал Двора г. Бошко Чолак-Антић; први ађутант Њ. В. Краља генерал г. Никола Христић; генералитет београдског гарнизона и изасланици свих београдских команди и војних установа.

Међу претставницима страних држава запажени су француски посланик гроф г. Дампјер, Папин нунције г. Пелегринети, пољски посланик г. Дембицки и претставници чехословачког, румунског, немачког, бу-

Претседник Београдске општине г. Влада Илић на отварању Војног музеја у Горњем граду

уника славом овенчаног Војда Карађорђа, основан је у маленој и слободној Краљевини Србији први војни музеј.

Овде, у горњој београдској тврђави, у непосредној близини места на коме сад стојимо, над самим Римским бунаром, остала је била још из турског доба једна осмоугаона зграда, неких 15 метара у пречнику. У тој згради био је смештен наш први војни музеј.

Иако по величини и изгледу зграде не беше велелепан, ни по броју историских предмета богат, попут музеја других земаља које се развијају под срећнијом звездом, ипак је тадашњи наш војни музеј за нас био од врло велике историске вредности, јер је садржавао доста богате и уређене збирке разних наших и страних застава, разног оружја, богатог одела и опреме, старих топова, слика и других историских предмета, који су нас потсећали на јуначке борбе и славне дане наше прошлости. Нарочито је била лепа и богата збирка из доба наших устанака и борби почетком 19 века.

Свечано отварање првог нашег војног музеја извршено је 19 септембра 1904 године у 4 часа по подне. Отворио га је Блаженопочивши Краљ Петар I у пратњи црногорског Кнеза Данила, који је као Краљев гост био у то доба у Београду ради присуствовања крунисању Блаженопочившег Краља Петра I.

Историске збирке тог првог нашег скромног музеја изазвале су велико интересовање и код странаца и код нашег народа, који је у масама, гологлав пролазио кроз музеј као кроз неко светилиште, где му у машти излахау пред очи фигуре дичнога Војда Карађорђа, страшнога Главаша, хладнокрвног Јове Курсуле, неустрашивог Хајдук-Вељка, Танаска Рајића, Браће Недића, Чарапића и других дивјунака, који у блиставој опреми и под светлим оружјем вођаху љуте битке и крваве мегдане.

Навала публике у овај музеј првих дана била је толика, да су се врата музеја по неколико пута дневно морала затварати, да би они који су ушли, на миру могли разгледати музеј.

Рат уништава музеј

Али, на жалост, и ова наша тековина, као и многе друге, била је кратког века. Велики и судбоносни догађаји 1912—1913 године, а одмах потом 1914—1918 године, не само да зауставише даљи развој и напредак музеја, већ га потпуно уништише. Сви покушаји да се музеј спасе у доба легендарног отступања српске војске крајем 1915 године остали су узалудни. Збирке овог музеја спаковане су у два вагона и евакуисане до Сталаћа, где су пале непријатељу у руке и као плен делимично разграбљене и разнесене, а делимично пренесене у пештански војни музеј. После светског рата пронађени су предмети који су пренесени у пештански војни музеј и враћени у отаџбину, и сада се налазе у овом музеју.

У том циљу, још за време борби на солунском фронту, појављује се идеја за сакупљање многобројних трофеја за образовање новог војног музеја. Носилац ове идеје био је Блаженопочивши Витешки Краљ Александар I Ујединитељ, тадашњи Регент и Врховни Командант српске војске. Он је и у овом погледу предњачио и давао потстрека осталима. Поједини ко-

манданти са фронта и разни наши уметници по својој личној иницијативи помагали су Врховној команди и Министарству војном у прикупљању ратних успомена и трофеја који су имали да послуже као основ за доцније образовање Војног музеја.

Обнова

Тек када се успело са прикупљањем материјала у довољној мери, 18 априла 1934 године иницијативом Блаженопочившег Краља Александра I Ујединитеља донета је Уредба о образовању Војног музеја у Београду са задатком да брижљиво прикупља, сређује и чува предмете ратног материјала од историске вредности, а у циљу да помоћу тих предмета, делова ратне опреме, слика, рељефа, бојишта и разних трофеја прикаже постепени развој, напоре и славу наше војске у вековним борбама за слободу и уједињење нашег народа, те да тиме допринесе чувању светлих војничких традиција у војсци, морнарици, као и у нашем народу.

На основу ове Уредбе отпочео је рад садашњи Војни музеј, коме је као темељ послужио материјал углавном сакупљен за време и после рата, а сем тога приступљено је и интензивнијем прикупљању материјала и са других страна, нешто куповином, а нешто поклонима.

Музеј је смештен провизорно у ове две зграде и једну бараку, које су оправљене и подешене, колико се могло, према потребама музеја.

Према постојећем Правилнику музеј ће садржати следећа одељења: Одељење народне династије Карађорђевића, Одељење осталих народних династија, Одељење народних војничких вођа и знаменитијих војника, Одељење ратова 1912—18 године, Одељење историског развоја наоружања, Опште одељење и Руско одељење.

Досад се успело да се среди Одељење Блаженопочившег Витешког Краља Александра I Ујединитеља и Одељење светског рата 1914—18 године. Оба одељења смештена су у овој згради број 1.

Остале две зграде

Сем овога сређена је збирка нашег старинског оружја, која је изложена у згради број 3 и оправљен је и уређен Римски бунар, који је припао музеју, тако да ће сва одељења као и Римски бунар од данас моћи бити стављени на углед публици.

Зграда број 2, у којој ће бити смештена остала одељења, услед великих тешкоћа око прикупљања материјала на место упропашћеног, захтеваће још једно извесно време за своје уређење, али могу рећи да се већ сада и за уређење ове зграде располаже огромним историским материјалом, који се сваког дана повећава. Управа Војног музеја улаже све своје силе и скромним сретствима постигла је врло лепе резултате. Али за потпуно остварење свога обилног програма биће јој потребно доста сретстава и времена.

Но ипак, и овај садашњи Војни музеј, иако скроман, онако како су и наш народ и наша војска били увек скромни, надам се да ће успети да одговори свом задатку и да ће послужити као видан споменик многобројним жртвама које своје животе положише на олтар Отаџбине, а за добро нашег народа.

Заслуге Краљевског дома

ОТВАРАЊЕ МУЗЕЈА

За свој постанак, као што сам већ напоменуо, Војни музеј дугује на првome месту вечиту благодарност сени Блаженопочившег Витешког Краља Александра I Ујединитеља, који и овим својим делом даде још један доказ више своје велике љубави према драгој му војсци, на чијем је челу, као њен Врховни Командант, провео најлепше али и најмучније дане свога живота.

Слава му и вечита захвалност! (Сви присутни: „Слава му!“)

Велика љубав Њ. Величанства Краљице Марије и Њ. Кр. Височанства Кнеза-Намесника Павла према нашој војсци дошла је до видног израза приликом стварања и уређења и овога музеја, који су својом високом пажњом и потпором, а нарочито драгоценим даром омогућили уређење Одељења Блаженопочившег Витешког Краља Александра I Ујединитеља, које ће поколења потсећати на њихова велика дела као и на трагичну његову смрт на бранику своје Отаџбине и њених праведних интереса. Стога у име војске и морнарице изјављујем топлу благодарност Узвишеним дародавцима на њиховом драгоценом дару, који ће бити чуван у Војном музеју као највећа светиња наша.

У исто време сматрам за своју пријатну дужност да изјавим своју срдачну захвалност и свима претставницима савезничких земаља који су нам послали колекције војног материјала који ће распоређен у нашем војном музеју поред нашег материјала, указати на наше заједничке напоре и славу, као и на солидарност у чувању драгоцених тековина скупо плаћених.

Тако исто своју благодарност и топлу захвалност изјављујемо Министарству просвете, Народној скупштини, Музеју Кнеза Павла, Народном позоришту и свима осталим многобројним културним установама и пријатељима Војног музеја, који својим драгоценим поклонима знатно допринеше комплетирању збирке Војног музеја.“

Затим се министар војске и морнарице армијски генерал г. Марић обратио Њ. Кр. Височанству Кнезу-Намеснику Павлу:

„Ваше Краљевско Височанство, умољавајући Вас да данас отворите овај наш Војни музеј, ја Вас у исто време молим да ми дозволите да и овом приликом дам израза осећајима неизмерне љубави, оданости и верности целокупне југословенске војске и морнарице према нашем дичном Краљу и узвишеном Краљевском дому са ускликом: Да живи Његово Величанство Краљ Петар II! („Живео!“) Да живи Његово Краљевско Височанство Кнез-Намесник Павле! („Живео!“) Да живи цео Узвишени Краљевски Дом! („Живео!“).

После овог говора интонирана је државна химна, а потом је министар војске и морнарице пошао у сусрет Кнезу-Намеснику, који је истовремено сишао са степеница почасне трибине и упутио се ка вратима Војног музеја, на којима је била разапета тробојна трака, која је симболички претстављала да музеј још није отворен. За њим су пошли остали великодостојанственици. Кнез-Намесник се зауставио пред тробојном траком. Управник музеја артиљериски бригадни генерал г. Војислав Вуковић на послужавнику принео му је маказе, које је он прихватио и спретним покретом пресекао тробојну траку. Тиме је отварање Војног музеја било извршено.

У пратњи министра војске и морнарице и управника музеја Кнез-Намесник Павле први је ушао у музеј и потом летимично разгледао поједина одељења са осталом двојицом Краљ. намесника, председником Краљ. владе и осталим великодостојанственицима.

Пошто је извесно време провео у разгледању, Кнез-Намесник је изразио своје велико допадање министру војске и морнарице и управнику музеја.

— Врло лепо! — рекао је пре одласка. — Једног дана доћићу да све детаљно разгледам.

У 11.30 часова Кнез-Намесник Павле напустио је музеј. Војна музика и по трећи пут засвирала је државну химну.

Одмах потом одвезли су се Краљ. намесници г. г. д-р Станковић и д-р Перовић а за њима постепено и остале високе личности, на које је уређење музеја оставило врло леп утисак.

Тиме је главни део свечаног отварања Војног музеја био завршен.

Оливера Илић: Мотив са Чукарице
(Са изложбе ученика Уметничке школе у Београду
у мају 1937)

WWW.UNI... RS
У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Трећа свечана академија Културног одбора Општине града Београда

— На којој је присуствовао француски посланик гроф Робер де Дампијер —

„Si, seulement dans le malheur, on reconnait le vrai, se sincère ami, Alors, pays de Fraternité qui peut nous être plus grand ami que toi? Si les âmes se lient par la mort plutôt que par la vie, Alors, ô seconde mère, les Serbes, liés par la destinée, sont à toi éternellement.“

(A la France, J. Militchévitch)

У општој културној заинтересованости нашег друштва, нарочито омладине, француска научна као и лепа књижевност заузима ванредно велико место. По свом духу наш народ осећа извесну сродност с француским народом, што нарочито долази до израза у заједничкој љубави према слободи и напретку. Као посебан и моћан елемент, који покреће нашим осећањем љубави према овом великом и на свим пољима друштвеног и културног живота напредном народу, истиче се дубока захвалност за све што је Француска учинила за нас, а нарочито нашу омладину, у трагичним данима Светскога рата. Сви ови моменти допринели су без сумње атмосфери у којој је одржана трећа академија Културног одбора, која је била посвећена француској науци, књижевности и уметности, а на којој је, поред осталих врло угледних гостију, присуствовао француски посланик Његова Екселенција гроф Робер де Дампијер.

*

Три предавача: Француз г. Пол Масе, професор Универзитета у Београду; књижевник и Претседник Културног одбора г. Душан С. Николајевић; већник и члан Културног одбора г. Милорад Симовић, дали су у својим предавањима максималну меру до које могу доћи високообразовани и културни предавачи, који у исто време располажу једним надарасе финим даром говора, као и способношћу јасног и уметничког изражавања мисли и спонтане импровизације.

Господин Масе, који је на овој Академији учествовао као гост Културног одбора, одржао је предавање: Paris centre spirituel de la France — Париз као спиритуални центар Француске. Уваженог госта претставио је са неколико топлих речи Претседник Културног одбора г. Душан С. Николајевић, поздрављајући у исто време Његову Екселенцију присутног француског посланика грофа Робера де Дампијера.

Француски посланик гроф Робер де Дампијер

Неисцрпна и свим нијансама богата тема, коју је за своје предавање одабрао проф. Масе, била је обраћена на један тако приступачан и у исто време дубоко садржајан начин, да је на сву многобројну публику, старију као и омладину, која је и овога пута у ванредно великом броју присуствовала, — предавач оставио најдубљи утисак и изазвао спонтане изразе искрене и дубоке симпатије.

С елеганцијом Француза, који куртуазнију никад не запоставља, г. професор је почео своје предавање констатацијом, да осећа нарочито задовољство, што говори у овој згради, Библиотеци и Музеју у исто време, „où la ville de Belgrade a fait une place de choix à l'Intelligence et à l'Esprit“. спроводећи фину паралелу између града који је већ достигао највишу тачку свог спиритуалног развоја и наше Престонице која је свјесе деловање упутила у том правцу, г. Масе изнео је у једој ванредној слици све оне главне компоненте, које су од некадашње мале келтске Лутеције створиле данашњи Париз, „Ville lumière“. Град светла, ком данас није више довољно да у себи инкарнира целу Француску, да расипа своје светло по целој француској земљи, већ који иде много даље и, као Велики Ветар, носи Гениј Француске, њену Добру Вест далеко преко француских граница!.....

Утврђујући силе које су деловале у развоју једног града — рекао је проф. Масе — привлачи нас искушење, које је у исто време и најлакше решење, да их вежемо за одређене јаке личности, две или три водеће фигуре — figures maitresses. У конкретном случају, за једног Франсуа I, Ришељеа и нарочито Луја XIV који, као Периклес у Атини, Август у Риму, породица Медичи у Фиренци, симболизују апогеју цивилизације њихових земаља у ЈЕДНОМ веку и у ЈЕДНОМ имену.

Не одбацујући одлучујућу улогу, што је може одиграти интелигентна воља човека појединца — који групише, брани, поттиче —, г. Масе је свавим правилно истакао, да уз то исто тако морају постојати и основни елементи развоја, како и дуг перисд, јер се спиритуални и интелектуални центри не стварају на основу случајне воље, у једном моменту, без претходне припреме, већ обратно: на основу дугог процеса, који је једини у стању да, делујући кроз векове, од извесног одређеног града створи Срце и Мозак земље, спиритуални центар великих народа. Анализујући доминантну улогу Гала у духовном формирању Париза, г. Професор је рекао, да су се велике галске особине инкарнирале у особинама Парижана, а Париз, изразити француски град — ville française type — постао још пре него што је добио политичку моћ, спиритуални центар целе земље. Сва се земља постепено

Проф. г. Пол Масе

Сва се земља постепено

потчинила париском генију, његовом језику; за Париз умире Јованка Орлеанка, као што Хенрик IV за Париз прелази у католичанство.....

Последње речи свог спиритуалног предавања, које је одлични предавач упутио Београду желећи му на путу његовог духовног развоја онај велики успех који се назире из контура његових досадашњих напора, изгубиле су се у дуготрајном аплаузу.

*
* *

Предавање Претседника Културног одбора г. Душана С. Николајевића: БАЛЗАКОВА ПСИХОЛОГИЈА НОВЦА И ДАНАШЊИЦА бацило је ново светло на грандиозно стварање великог француског романописца, који је у исто време дао и најфиније женске типове и типове људи који у себи, у својим страстима, инкарнирају фаталну човекову чежњу за новцем водећи их преко злочина и гажења основних човекових права и дужности.

Професор г. Милорад Симиовић, већник и члан Културног одбора, говорио је у првом реду омладини и за омладину, — из срца, срцу: НАША ОМЛАДИНА И ФРАНЦУСКА, али је учинио дубок утисак на све слушаоце. Страшне петнаесте године — стотине и хиљаде наше омладине, међу којима је било и деце од десет година, па и млађих, након прелаза преко Албаније, на прагу живота, нашли су се ван живста, ван чврстог ослоњаца, који даје родна земља. Без отаџбине, препуштена судбини на милост и немилост, ова су деца нашла другу рођену земљу у Француској, која им је дала све оно што им своја земља више није мо-

Проф. г. Милорад Симиовић

гла дати: и леба, и духовну храну из своје богате духовне ризнице, коју су створили вековни напори једног генијалног народа.

*
* *

Уметнички део ове ванредно успеле Академије Културног одбора, посвећен музици француских композитора: Дипарка, Сен Санса, Флежјеа, Давида, Масне, Сен Лубена и чувеној арији Јованке Орлеанке од Чајковског —, изведен је уз пријатељско суделовање наших најистакнутијих и најугледнијих уметника: професора г. Карела Холуба, који, поред све своје огромне заузетости, никад није одбио да учествује у овим културним приредбама града Београда; првака Београдске опере г. Милорада Јовановића и концертних уметника: госпође Зинаиде Харковске, г-ђе Виргиније Старицке, г. Боривоја Антића, којима установе дугују најдубљу захвалност. На клавиру су пратили г. г. Димитрије Конради, члан Народног позоришта, и Всеволод Бељски, пијаниста. И професор г. Холуб и г. Јовановић, наши прваци, као и остали уметници, награђени су дуготрајним аплаузом и великим одобравањем. Све главне тачке уметничког програма преношене су преко Радиа.

*
* *

Многобројни посетиоци испуњавали су сва места не само у главној, већ и у споредној сали, у којој су били постављени звучници. Његова Екселенција француски посланик гроф Роберт де Дампјер, остао је до самог краја Академије изражавајући се на поласку најласкавије и о самој приредби и о старању, које град Београд улаже у своју културну активност.

*
* *

У вези с летњим врућинама серија Академија је прекинута с тим, да се касније настави према утврђеном плану и програму.

Франо Кршинић: „Одмор“
(Са пролећне изложбе у павиљону „Цвијете Зузорић“ у мају и јуну 1937)

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Њ. В. Краљ Петар II обилази Градски зоолошки врт

— Зоолошки врт Београдске општине, изграђен као парк, украшен многим екзотичним животињама, претставља најлепше шеталиште за грађане —

— Изграђује се дечји зоо-врт, где ће се деца моћи играти са животињама —

I

Њ. В. Краљ Петар II изволео је посетити 11 маја ов. г. Градски зоолошки врт Београдске општине у пратњи Свога ађутанта артилеријског пуковника г. Владе Петровића и Свога васпитача.

На вратима Зоолошког врта дочекао је Њ. В. Краља Претседник Београдске општине г. Влада Илић са шефом Отсека за паркове г. инж. Александром Крстићем. Г. Влада Илић поздравио је срдечно Њ. В. Краља.

Њ. В. Краљ је понео са Собом два апарата, један филмски и један фотографски, да фотографише животиње које Му се допаду.

У пратњи поменутих лица задржао се Њ. В. Краљ у Зоолошком врту преко сат и по. Том приликом дата су од стране надлежних Њ. В. Краљу стручна обавештења о уређењу ове установе, о њеној историји, о радовима и плановима за њено проширење, као и о фауни и флори која се налази у врту.

Са необичним интересовањем и са ванредном способношћу запажања Њ. В. Краљ је обишао цео Зоолошки врт, задржавао се пред рејим примерцима животиња и подизао Свој фотографски апарат да ухвати баш оне моменте који су најкарактеристичнији. По свему се видело да Њ. В. Краљ уноси у

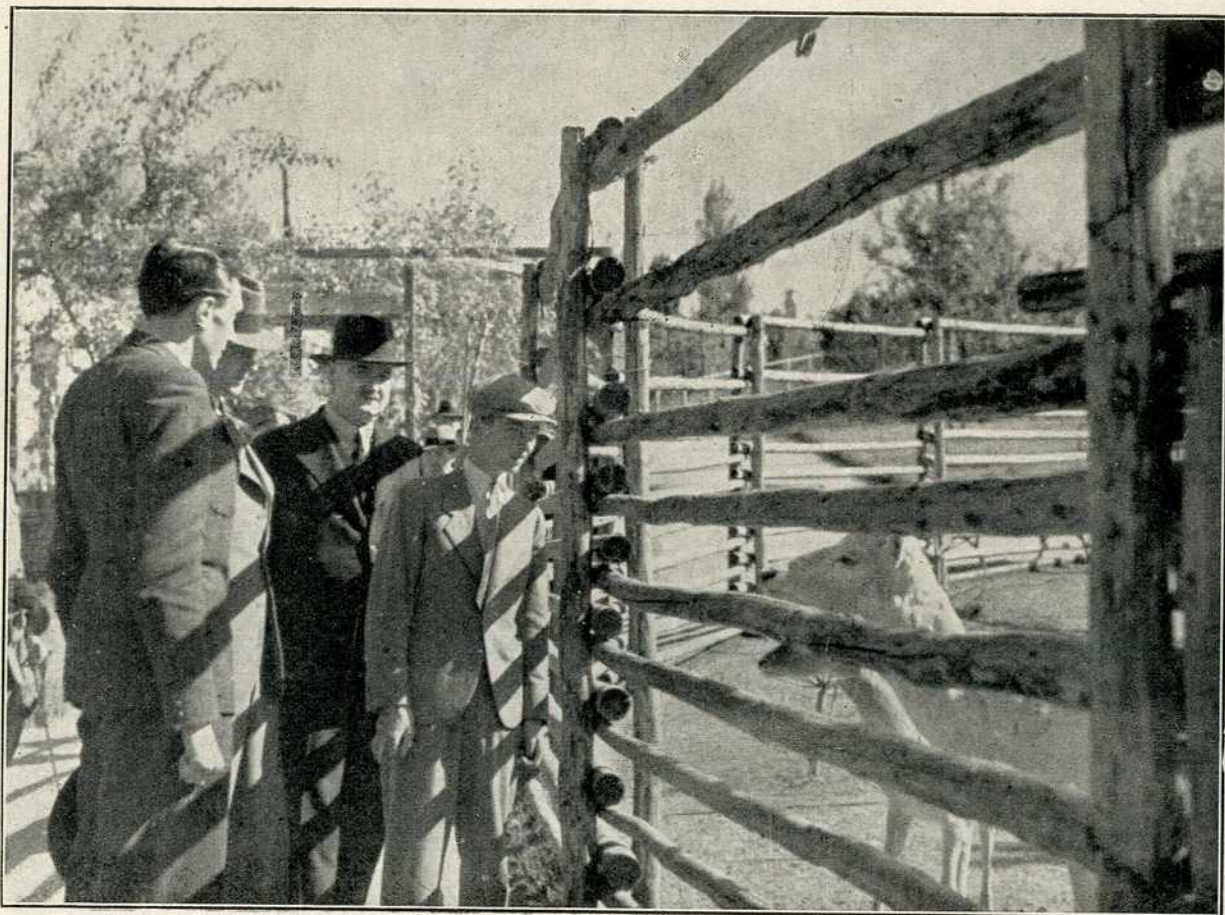

Њ. В. Краљ фотографише филмским апаратом животиње. Претседник Општине г. Влада Илић стоји у близини Њ. В. Краља.

Своја посматрања солидно знање из зоологије, једну ванредну интелигенцију која брзо схвата све што чује и види, и велику љубав према животињама. Неке од тих животиња су Његови стари познаници, — као срндаћ „Цуло“, — биле су у дворској башти на Дедињу и Он се са њима играо. Прилазио им је у врту са ретком пажњом, као што се прилази пријатељима. Многе животиње, као да су осећале својим непогрешним инстинктом да их посећује једно нежно срце, ишле су Краљу у сусрет, примале храну из Његове руке и допуштале да их Он милује.

Примећивало се одмах да је општи утисак који

Врт се стално проширује, изграђује и попуњава животињама. Радови се врше интензивно на доњем делу врта према улици Цара Душана и улици Маршала Пилсудског, где се изграђује дечји зоолошки врт, који треба да буде прави Елдорадо за децу. Ту ће деца моћи ступити у непосредан контакт са животињама и моћи ће се играти са њима. Биће уређен и дечји хиподром, где ће деца моћи јахати дресираног слона (на чијим ће леђима бити намештена седишта за јахање), камилу, коња (пониа), магарца, наравно уз надзор старијих. Биће спрењена и колица за децу, која ће вући ламе и пси.

Њ. В. Краљ Петар II, у прањи Претседника Општине г. Владе Илића, разгледа јелене лопатаре и срне

је учинио Зоолошки врт на Њ. В. Краља био ванредан. На падини испод романтичних средњевековних зидина и кула Београдске тврђаве, — која се постепено рестаурише на историјско-научној основи, — у лепом парку пуном цвећа, зеленог биља и дрвећа, са свежим вештачким поточињима који жуборе кроз цео врт и сливају се у мање или веће басене, — према потреби животиња које се у њима купају или пливају, — то је више перивој украшен животињама, него зверињак какве смо навикли да гледамо у иностранству.

Ваздух је натопљен мирисом цвећа; око се напаја шаренилом боја богате флоре и егзотичних птица, боја које се преливају и слажу у најдивније мозаике; ухо ужива у певању шумских птица певачица.

Изградиће се на том простору егзотичан афрички пејзаж, где ће живети жирафе, зебре, ној, антилопе. Зид се кућа за нилског коња и крокодиле, спрема се мали терариум за пузавце (змије, гуштере и т. д.) и мали аквариум за нашу речну и морску фауну.

Поред тога, у том дечјем зоо-врту биће смештен подмладак животиња, — вучићи, лавићи и зечићи, итд. — са којим ће се деца свакако са уживањем играти.

У оквиру тога врта изградиће се и дечје игралиште са забавним и гимнастичким справама, а вероватно и плаже за купање и сунчање деце.

Ту ће деца моћи да проводе по цео дан, или по пола дана, на свежем ваздуху, у пријатној забави, гимнастичким вежбама, при купању и сунчању.

Тај дечји део биће најлепши крај зоолошког врта. Обухватаће око 3 ха.

Проширује се и горњи део Зоолошког врта, у подножју високе средњовековне куле, која је недавно реконструисана.

Ту ће доћи животиње које воле камењаре и стрме терене, као дивокозе и неки зверови. Та роман-

Њ. В. Краљ Петар II, у пратњи Претседника Општине г. Владе Илића, разгледа цркву Ружицу и започете радове на реставрацији Београдске тврђаве

тичност и оригиналност терена дочараваће илузије дивљих и тешко приступачних предела у којима живе дотичне животиње. За ово проширење употребити се само један суседни градски ров Београдске тврђаве.

На једној од постојећих тераса, у оквиру врта, изградиће се ресторација, у складу са стилем тврђаве, одакле ће пуцати величанствени видици на Саву и Дунав, на Земун и Панчево, на простране сремске и банатске равнице. Ту ће се публика моћи освежити после шетње по зоолошком врту.

Цео врт, кад се до краја изгради, износиће око 6 и по ха. По димензијама нису већи ни зоолошки вртови великих културних престоница.

Кроз цео врт спроведена је савршена канализација и водовод, а лежишта животиња су бетонирани. Чишћење животињских станова је врло лако и једноставно. Тако су потпуно задовољени сви хигијенски услови.

Са Зоолошким вртом комбинована је и општинска Ботаничка башта. Она заузима готово цео простор који заузима и Зоолошки врт, украшава га и чини ово дивно шеталиште још пријатнијим. Ботаничка башта се изграђује истовремено по систему јавног парка и по систему расадника. Неће служити у научно-ботаничке сврхе, — то се оставља универзитетској ботаничкој башти, — него ће служити публици за одмор и разоноду, а имаће истовремено и пропагандистичко-вртарски циљ. „Ту ће бити изложено на прегледан начин као у једном трговачком излогу све растиње које Београђанин може да има у својој сопственој башти. Ту ће бити заступљене и све биљке које се налазе по београдским парковима и шумама, и све те врсте моћи ће се на овако ограниченом простору боље посматрати и њихов узраст

и здравље контролисати“ — као што лепо каже шеф Отсека за паркове г. инж. А. Крстић у својој књизи „Проблеми уређења Београда и његове околине“.

Све су ово објаснили Њ. В. Краљу, у току шетње кроз Зоолошки врт, Претседник Општине г. Влада Илић и шеф Отсека за паркове г. Крстић, који су се стално налазили у Његовој пратњи.

Животиње нису сврстане по класама и редовима, нити по икаквом научно-зоолошком систему, као што се ради по зоолошким музејима. То је немогуће постићи са живим бићима: свака животиња, без обзира на зоолошку сродност, тражи специјалне услове живота, нарочити амбиент, и требало је удесити пејзаже што приближније онима у којима живе животиње у слободној природи. Воденим птицама требало је изградити вештачке баре са ракиком и мочварским биљем; шумским певачицама подићи дрвеће и жбунове; зверовима пећине, а неким уз то и басене за купање; козама камењаре итд.

А поред тога било је потребно распоредити животиње тако да буде што више живописности, укусног шаренила и разноликости за посетиоце. Зато се животиње из исте класе, а често и из истог реда, налазе у Зоолошком врту на више места.

Узалуд би било дати статистичке податке о стању животиња. По жељи Претседника Општине г. Владе Илића, који необично воли овај врт и у њему често проводи часове одмора, збирка животиња стално се увећава. Који год бисмо дан изабрали да фиксирамо број животиња, та цифра не би била тачна већ сутра-прекосутра, јер би дошле нове животиње. Нарочито се нагло повећава број барских птица, које се набављају са разних страна.

Када је Њ. В. Краљ ушао у Зоолошки врт, обухватио је погледом најпре индијске ждралове сарусе. Та птица спада у ред штакара, и највећа је међу њима. Необично високе и танке ноге, дугачак врат и кљун дају јој извесне сличности са родом, са којом има и сличан начин живота.

У слободној природи ждралови живе у јату, већином уз велике баре и мочваре. Слично ноју, за време раздраганости, мужјак игра страстан балет око женке.

У нашем градском врту има само пар индијских ждралова, мужјак и женка. По лепоти свога перја и по необичном изгледу отскачу индијски ждралови доста од обичних сивих ждралова какви живе на северу Европе, а прелазе и преко наших крајева када се селе у јужније пределе.

Занимљиво је да се ждрал може напола припитомити и држати у дворишту са осталом живином. Тада он узима на себе улогу стражара и педантно одржава ред у дворишту; не трпи никакву свађу. Слаже се лако са свима животињама, а на паши, попут верног пса, пристаје и да чува стоку.

И као дивље животиње, ждралови показују велику дозу разборитости; постављају стражу око свога јата; а када треба да се преселе у неки суседни предео, пошаљу прво извиднице да испитају прилике у том крају.

Одмах преко пута од тих ждралова, показује се

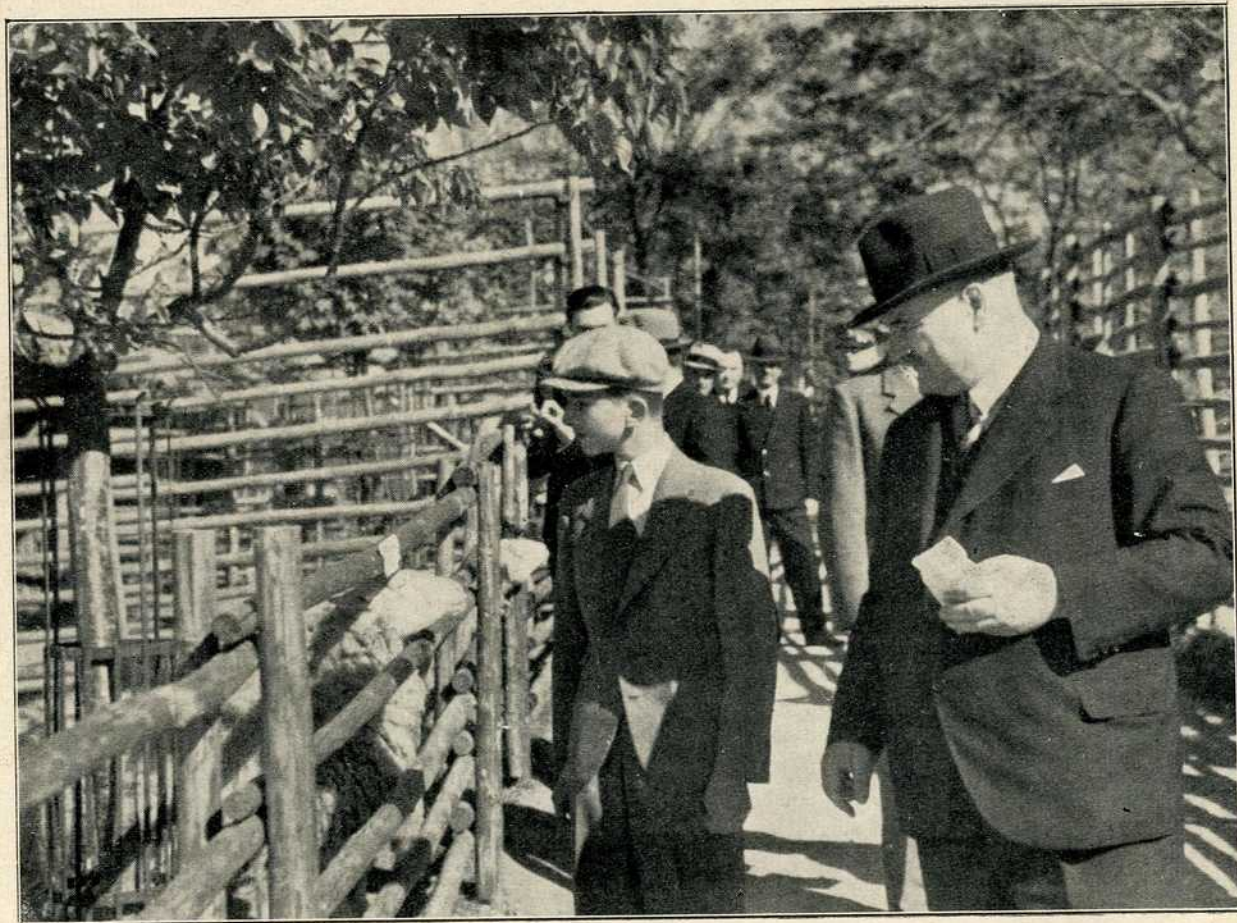
оку дивна слика: лепо бетонско језеро по коме по-носно пливају четири бела питома лабуда и два црна аустралијска. Њихови дугачки витки вратови извијају се као змије, роне дубоко у воду и дижу се грациозно у вис. Лабудови излазе често из воде, шетају по травњаку око језера и пасу траву. На копну су прилично неспретни.

Питоми лабудови су бели као снег, са финим густим перјем. Ова врста белих лабудова из нашег врта не живи више у дивљем стању, него само по зоолошким и приватним вртovima и по рибањацима.

Два прекрасна црна лабуда слажу се одлично са својим белим саплеменицима. Они живе већином у дивљем стању по Аустралији, али се лако припи-

дувек узбуђивали машту песника и инспирисали су многе од њих да испевају дивне песме. (Француска средњевековна легенда о „Витезу са лабудом“ и слична немачка о Лоенгрину обрађивана је више пута у песничким делима.) Наш народ, у својим песмама, зна само за беле лабудове и спомиње их да изазове што јачу визију белог (почетак „Хасан-агинице“).

Поред истог језера, у друштву са лабудовима, живе и три пеликана (несита, гема); одликују се врло великим кљуновима, који су близу главе врло широки. Између грана тога доњег широког кљуна разапета је велика кожна кеса, у коју пеликан хвата рибе, па их ту чува као резервну храну. Храни се рибама и гута их целе.

Њ. В. Краљ Петар II, у пратњи Претседника Београдске општине г. Владе Илића, разгледа овце (мерино, фризијске и сомалијске).

томљавају. Кљунови су им црвени као крв. Вратови су им тањи и мање грациозни него код белих лабудова.

Код лабудова, мужјак и женка су верни једно другом целог живота. Праве гнезда на малим пливајућим острвцима, која сами саграде од трске. Мужјак обично доноси трске, а женка их слаже у гнездо. У нашем бетонском језеру неће да се плоде. Лабудови спадају у ред пловуша, сродници су патака.

Њ. В. Краљ посматрао је са уживањем лабудове и хранио их хлебом.

Својом лепотом и грациозношћу лабудови су о-

Један чувар градског врта донео је рибе и бацао их пеликанима, а они су их врло вешто и облапорно хватали у ваздуху. Њ. В. Краљ се забављао тим призором.

Пеликани спадају у весларице, у ред пловуша. Живе и код нас по великим водама, као и у Африци и Азији.

Затим је Њ. В. Краљ разгледао домаће роде и бацао им парчиће хлеба. Роде имају високе снажне ноге и чврсте дугачке кљунове. Ове наше су роде младе, немају ни три године. Имају и три вештачка гнезда, али се не служе њима.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Са родама живи и пар необично ружних инди-ских марабу-а, са голим дебелим вратом и ћелавом главом. На потиљку марабу има нешто белог паперја, тако да му глава изгледа као буђава. Под вратом има кожно кесицу, која, кад се напуни ваздуха, изгледа као повећа мешина. Необично је прождрљив. Има старачки изглед и држи се резигнирано, као неки филозоф. Храни се радо лешиним, а једе и све што нађе. Има крајева у Азији где је слична птица законом заштићена, јер врши службу општинских чистача: уклања лешине и отпатке са сметлишта.

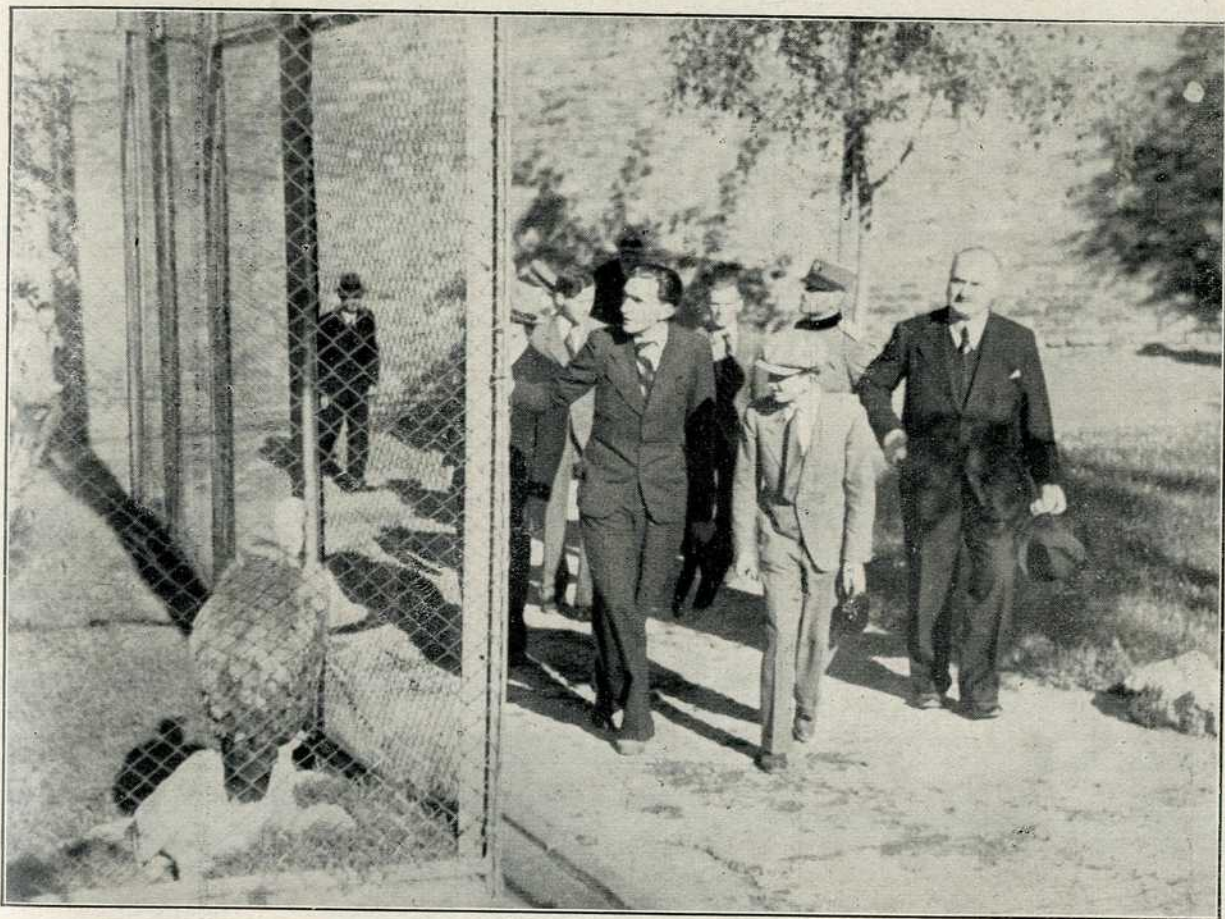
И марабу спада у ред штакара.

Одатле је Њ. В. Краљ прешао на разгледање фазана и голубова, који живе заједно у шест великих

шту Петровчић, у Срему, има их око 14.000 комада. У овом кавезу живе са шумским фазанима голубови сегедински превртаци, у разним бојама.

У другом кавезу налази се црни дијамантски фазан. Перје му се прелива у тамно-зелене боје. Пореклом је из Манџурије. Спада међу најлепше фазане. Због његове лепоте, Немци га зову „манџурски фазан са краљевским сјајем“. У истом кавезу живе жути и црвени голубови — сегедински превртаци.

У трећем кавезу налази се краљевски фазан са белом огрлицом око врата, која је слична чипканим крагнама какве су носили племићи и племићке за време Анрија III. Перје му је као диван плашт у мо-

Њ. В. Краљ Петар II, у pratњи Претседника Општине г. Владе Илића, разгледа орлове, за које се нарочито интересовао.

кавеза, кроз које весело жубори бистри поточић. За голубове су изграђени леви голубарници, причвршћени уза зид, а за фазане колибице од трске. Фазани спадају у ред кока, а голубови сачињавају засебан ред у зоологији.

И голубови и фазани својим разноврсним дивним бојама делују чаробно на око. Код фазана украсе и сјај имају само мужјаци, док женке изгледају бедно према њима: мање су, имају сасвим обично перје, без икаквог сјаја, са монотоним једноликим бојама, имају краћи реп; изгледају као обичне мање кокошке.

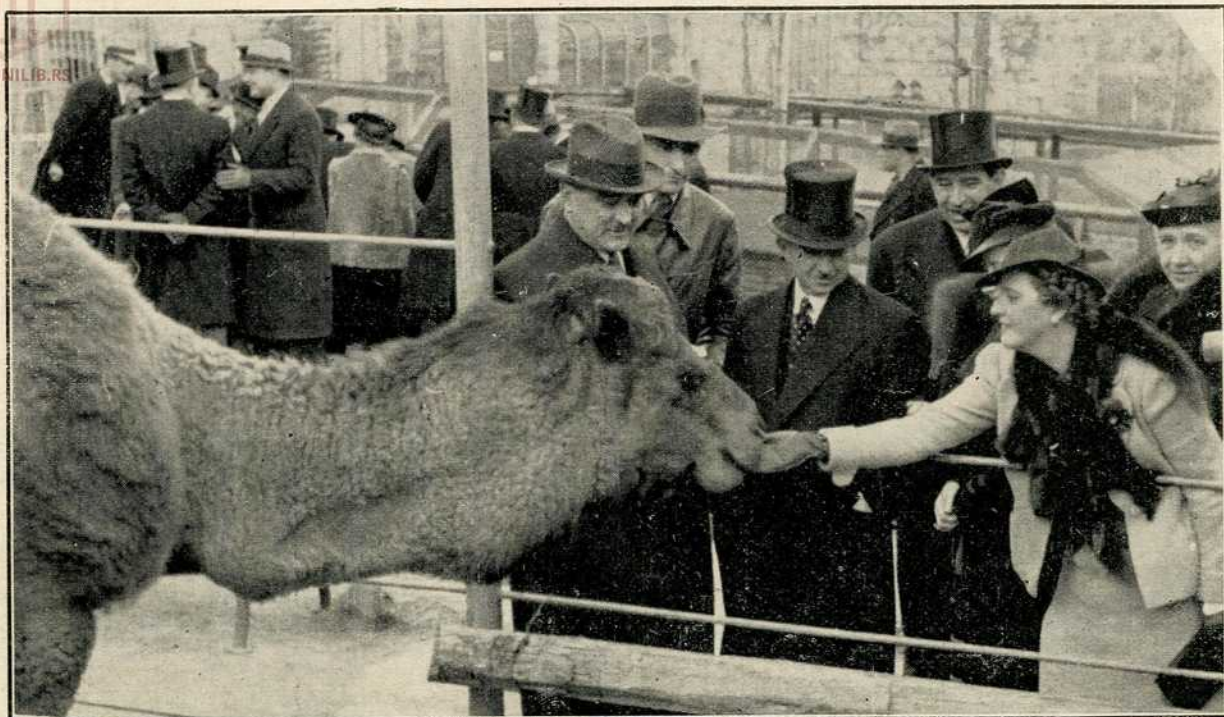
У првом кавезу налазе се шумски фазани, којих има по свима нашим шумама. На Краљевом лови-

дерним бојама свилених тканина. У истом кавезу живе разнобојни голубови са „срцем“ на леђима.

У четвртном кавезу налази се сребрни фазан са дивним ситним шарамима. Њ. В. Краљ се нарочито интересовао за овога фазана и пажљиво га је посматрао. У истом кавезу живе голубови „ђул“, који имају галебову боју, — зато се зову и „галебови“, — са ружом (ђулом) од белог перја на грудима.

(Сребрни фазан премештен је, после Краљеве посете, у један од следећих кавеза).

У петом кавезу Њ. В. Краљ је посматрао златне фазане, који су тада били у пуном сјају. Ови фазани имају око главе оклоп од перја, који личи на оклопе око глава египатских мумија. Тај оклоп на-

Г. Исмет Инени, Претседник турске владе, г. д-р Гужди Арас, турски министар иностраних дела, и претседник југословенске владе г. д-р Милан Стојадичовић, са госпођама, обилазе београдски Зоолошки врт (посматрају камилу)

вуку потпуно преко кљуна, само им се очи виде, када се шепуре пред женкама. Са њима живе голубови бечки летачи, који имају, међу голубовима, најкраћи кљун. Врло су издржљиви: могу да лете кроз ваздух по 10 сати без одмора.

У последњем, шестом кавезу, налазе се фазани

Амхерст, богати дивним бојама. Добивају се укрштањем златног фазана са сребрним, или са којом другом племенитијом врстом. Са њима живе голубови црни сегедински превртачи, „Арапи“.

Б-ц

(Наставиће се).

Владимир Филаговац: „Погођени зец“
(Са Прслећне изложбе у Инжењерском
дому у мају и јуну 1937)

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Спортска хроника

Скупштина Голф клуба

— Подељене су награде победницима на утакмицама голфа. —

Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле и поч. д-р Славко Грујић дали су пре неколико година иницијативу за оснивање Голф клуба у Београду. Али у то доба није још било довољно финансијских средстава, а ни

дону; г. Влада Илић, претседник Општине града Београда; г. Војислав Антонијевић, опуномоћени министар у пензији; г. др. Божидар Пурић, опуномоћени министар у Паризу; г. Тихомир Панић, рентијер; г.

Претседник Краљевске владе г. д-р Милан Стојадиновић и Претседник Београдске општине г. Влада Илић на скупштини Голф-клуба

потребног разумевања у нашој средини за тај лепи спорт. Идеја ипак није напуштена. Када су се прилике измениле и припремљен терен за оснивање Голф клуба, — на иницијативу високог покровитеља и великог добротвора Голф клуба Њ. Кр. Вис. Кнеза-Намесника Павла — тадањи маршал Двора поч. Грујић позвао је 20-1-1935 неколико својих пријатеља на састанак, на коме је решено да се приступи изградњи игралишта Голф клуба.

Од Министарства шума и рудника добијен је под повољним условима већи комплекс земљишта на висоравни Кошутњака за једно игралиште од девет гренова. Образован је после тога оснивачки одбор, у који су ушли: г. др. Милан Стојадиновић, Претседник Министарског Савета и Министар иностраних послова; др. Славко Грујић, опуномоћени министар у Лон-

Божа Банац, претседник „Југословенског Лојда“; г. Васа Кнежевић, индустријалац; г. Никодије Богдановић, инжињер и г. Жика Илић, рентијер.

Пошто је потписан уговор са Министарством шума и рудника о узимању под закуп земљишта за 50 година, приступило се изградњи и уређивању терена, са капиталом од оснивачких улога, и уз помоћ Министарства за физичко васпитање народа.

У почетку се мислило да се игралиште изради од пет до шест гренова, с обзиром на финансиска средства, па да се доцније, када се буде голф развио и одомаћено код нас, допуну са девет гренова. Али, у току радова ствара се могућност новим материјалним средствима, да се комплетира игралиште од девет гренова и потребног броја тиева и фервеја.

Захваљујући агилности стручњака — г. инж. А. Крстина, г. Меркера и г. Краљевића — цео посао око изградње терена изведен је за врло кратко време и за суму далеко мању него што би било потребно за изградњу таквог терена. Треба имати на уму да изградња и уређење игралишта голфа траје две до три године и изискује милионске трошкове. То се све могло постићи само зато што су суделовачи на том послу уложили највећу вољу за рад и то, што је најглавније, потпуно бесплатно. Тако се да разумети како је било могуће у року од 180 радних дана и за суму од 280.000 дин. изградити један голф терен. Клубска зграда првобитно се имала подићи у виду једног привременог павиљона. Али, пошто је била изражена жеља да се подигне један репрезентативан дом и обезбеђена довољна финансијска сретства, управни одбор је решио, у споразуму са Маршалом Двора, да се планови и скице за зидање дома спреме и приступи његовом извођењу. Благодаречи обилатој помоћи Високих Заштитника, успело се и у том послу.

Игралиште је свечано отворено 31 маја прошле године од стране Високог Покровитеља Њ. Кр. Вис. Кнеза-Намесника Павла — који је ударио прву лопту, Њ. Кр. Вис. Кнегиње Олге, Претседника Министарског Савета и Министра иностраних послова г. др. Милана Стојадиновића, Претседника Општине града Београда г. Владе Илића и великог броја љубитеља овог спорта. Тада је ударен и камен темељац клубском дому од стране Њ. Кр. Вис. Кнеза-Намесника Павла.

Шестог јуна ове године Београдски Голф Клуб одржао је своју скупштину у малим али врло лепим и укусним просторијама свога дома, у присуству великог броја чланова.

Скупштину је отворио г. Влада Илић, Претседник Београдске општине, који је у своме говору, поздравивши присутне, евоцирао успомену на почившег претседника и оснивача Клуба др. Славка Грујића. Затим су прочитани извештаји о раду Управног и Надзорног одбора, који су једногласно примљени, и дата разрешница старој Управи. Истовремено изражена је захвалност г. Жики Илићу, секретару Клуба, на истрајном и пожртвованом раду за Клуб. После прочитаних извештаја и давања разрешнице старој Управи прешло се на избор нове Управе. За претседника је једногласно изабран г. др. Милан Стојадиновић, Претседник Владе и Министар иностраних послова, а за потпретседника г. Влада Илић, Претседник Београдске општине; за секретара г. Жика Илић, а за благајника г. В. Кнежевић. За чланове Управног одбора изабрани су г. г. др. Милан Радосављевић, Гу-

вернер Народне банке, као Претседник, В. Антонијевић, бив. министар на страни, Тика Панић и Н. Богдановић. У Надзорни одбор изабрани су: као претседник г. Бошко Чолак-Антић, Маршал Двора, г. Војин Ђуричић, Управник Хипотекарне банке, и инж. Константин Станковић. Новоизабрани претседник г. др. Милан Стојадиновић замолио је потпретседника г. Владу Илића да води клубске послове, пошто је он заузет. Послати су телеграми Њ. В. Краљу Петру II и Њ. Кр. Вис. Кнезу Павлу, иницијатору и великом добротвору Голф Клуба.

Затим су одигране утакмице, које су биле подељене у две групе. Подела је извршена тако да би се играчи еквивалентне вредности такмичили међу собом, односно у првој групи били су играчи старији, који су већ раније играли голф, док су у другој групи били млађи — почетници. У првој групи прву награду, пехар Голф Клуба однео је г. Чарлс Рид, секретар Америчког посланства; другу награду, сребрну табакеру од стране Клуба, г. Кемпбел, енглески посланик; трећа награда, дар г-ђе др. Стојадиновића, није могла бити додељена, пошто су оба играча г. Брек и г. Шеленс имали исти број поена и утакмица се мора одиграти поново.

У другој групи прву награду, сребрну кутију за цигарете — поклон г-ђе Августе Стојадиновић — добио је бугарски посланик г. Попов, другу награду — пехар од стране Клуба и сребрн тањир за хлеб — г-ђа Жике Илића, трећу награду г-ђа Августа Стојадиновић — кутију са голфским лоптама. Као играчица-почетница, г-ђа Стојадиновић је показала одличан успех.

Голф је спорт занста доста скуп, али и врло интересантан. Голф игралишта у Америци, где голф има и шире масе за собом, има преко 7.000; у Европи нема толико, али се можемо надати његовом успешном ширењу. У Југославији сада постоје два Голф Клуба. У Загребу, који је основан још 1930 г., са 9 гринова, који је сад у опадању, и Голф-Клуб у Београду, за кога странци изјављују да је по положају који заузима и по квалитетима један од најлепших у Европи. Ускоро ћемо имати још једно голф игралиште. На Бледу, које је у раду.

Голф се у извесним земљама већ вековима игра Холандског порекла, голф брзо прелази у Шкотску, где се јако популарише, тако да и општина изграђује голф-игралишта (слично у Америци), те је врло приступачан, уз незнатну цену, свакоме љубитељу овога спорта.

М. М.

Слет београдске средњешколске омладине

24 маја ученици и ученице средњих, учитељских и грађанских школа извели су, пред сам завршетак школске године, трећи гимнастички јавни час, који је, обзиром на временске неприлике, био одлично посећен.

Одајући пуно признање не само појединим наставницима и организаторима ове лепе приредбе, већ и целокупној средњешколској младежи — учесници-

ма слета, — истичемо да је њихов успех за похвалу, нарочито када се зна под каквим условима београдски средњошколци врше вежбе. И сам успех под таквим околностима даје нам вере да можемо ведро гледати будућност наше средњошколске омладине на пољу спорта.

Присутни су морали осетити, поред све дисциплине, одличне организације, увежбаности — него-

Министар г. д-р Рогић посматра вежбе омладинаца

довање. Јер дванаест хиљада београдских средњошколаца једва је стало на терен спорт клуба „Југославије“. Зар Београд не може да има терен на коме би се приређивале сличне приредбе па и већег обима. Један стални стадион, који би био истовремено користан и репрезентативан. Ради се на његовом остварењу, али се треба бојати да сав тај рад не остане у записницима односних седница или у разговорима разних конференција.

Нешто мало пре почетка дошла је и заузела почасно меето на трибини госпођа д-ра Стојадиновића, Претседника владе, а за њом, у пратњи начелника Министарства, стигао је и министар за физичко васпитање народа г. др. Јосип Рогић. Још раније налазио се на почасној трибини и народни посланик г. Јеврем Томић, дародавац пехара за надвлачење ужетом.

Нешто после девет часова објављено је отварање овог средњошколског слета, односно трећег гимнастичког јавног часа средњошколске омладине Београда. И док се суње пробијало кроз облаке, музика је отсвирала химну. Одмах потом почеле су вежбе.

Од свих вежби нарочито падају у очи неке које су, као на пример друга тачка — просте гимнастичке вежбе ученица II разреда гимназије, — својом грациозношћу у хармоничним покретима руку и тела са пуно нежности и топлине изазвале дуге и срдчане аплаузе; или надвлачење ужетом за пехар г. Јеврема Томића, народног посланика, — који је са пуном заслугом припао IV Мушкој Гимназији; или пак јединствен приказ, који нас потсећа на валовита поља београдске околине украшена белим радама, — које су ученице III разреда у белим хаљиницама са белим цветним луковима извеле.

Поред врло интересантног штафетног трчања ученица виших разреда за прелазан сребрни венац Ми-

нистра за физичко васпитање народа г. д-р Јосипа Рогића, који је однела група ученица II Женске Гимназије, треба истаћи и необично успеле вежбе бицикличке групе ученика, који су, као праве акробате, заслужили сваку похвалу.

Када се све узме, под каквим се условима ова приредба извела, слободно се може рећи да је успела боље но иједна ранија.

По завршетку гимнастичког јавног часа, одржана је једна конференција о ђачким вежбалиштима, којој су присуствовали: г. др. Јосип Рогић, министар за физичко васпитање народа, г. Миливој Вук Арачић, начелник Министарства за физичко васпитање народа, г. Јеврем Томић, народни посланик, као и сви представници гимнастике из Београда. Конференцију је отворио г. др. Рогић.

Пошто су наставници гимнастике изнели своје предлоге у вези са наставом телесног васпитања по школама, г. Арачић је изложио да је при Министарству за физичко васпитање народа створен један посебан одбор коме је задатак да се стара о ђачким вежбалиштима и игралиштима, специјално о игралиштима у Београду. Одбор, у који су ушли претставници Министарства просвете, Министарства војске и морнарице, Министарства саобраћаја, Општине и спортских организација, а на чијем се челу налази Министар физичког васпитања и начелник истога министарства, — прегледао је досада већи број терена по свима крајевима Београда.

Вежбе ученица београдских средњих школа

У живој дискусији, после излагања многих предлога од стране присутних наставника гимнастике, у којој су показали великог интересовања и пуно разумевања за сва питања г. министар д-р Рогић, г. Томић, народни посланик, и г. Арачић, — конференција је завршена после непуна два сата.

М. М.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Бициклическа трка Београд—Софија

Бициклизам већ дуго година пробија себи пут и све се више популарише код нас. Из разних узрока, овај лепа и здрави спорт није могао да се раније развије код нас. Један од главнијих је, немање добрих путева.

У другим земљама бициклизам не само да има велики број присталица, већ показује и одличне, рекордне резултате. Код нас, све доскора, он је био остављен појединцима. У доба ногомета, аутомобилизма и других спортова, који су далеко популарнији, — у доба, подвојености у нашим спортским редовима, бициклизам је био претежно „сиротињски“. Бициклизмом су се бавили, већином, они младићи који су, ради што експедитивнијег обављања послова, проводили већи део времена на бициклу, и током времена заволели га. Служио им је као превозно сретство да, у дане када не раде, што пре дођу у додир са природом и у њој нађу и телесни и душевни одмор.

Данас пак, пребродивши срећно и доста брзо све препреке, појединачна иницијатива уступила је место друштвеној, уз помоћ и потстрек Министарства за физичко васпитање народа. Иако је та помоћ врло мала, морамо се надати да ће надлежни узети у обзир целисходност овог спорта и пружити обимнију потпору.

За развој бициклическог спорта у Југославији, а специјално за развој бициклизма у Београду, последња бициклическа трка Београд—Софија значи велики датум. Две групе најбољих бициклиста Бугарске и Југославије први пут се састају у једном такмичењу као браћа, која ће однети из престонице Краљевине Југославије, Београда, знаке спортске и братске љубави Софији, престоници Краљевине Бугарске.

Испунила се жеља и бугарских и југословенских бициклиста; после неколико година рада, остварује се жеља два братска суседна народа.

И после многих одабирања, и са наше и са стране Бугара, одређени су најбољи возачи: са Црног Мора и Јадрана, из разних крајева братских земаља.

Тачно у 10 часова пре подне, 8 јуна, са Теразија су кренули такмичари. Знак за полазак дао је пуцњем из револвера Министар за физичко васпитање народа г. др. Јосип Рогић, у присуству начелника бугарског Министарства за физичко васпитање народа, г. Ерусалима Васлилева, претставника редакције „Времена“, — иницијатора ове трке —, претставника бугарског и југословенског бициклизма и масе света која је нестрпљиво чекала полазак такмичара.

Кренули су за Крагујевац, одатле после доброг одмора, за Ниш, па преко Сливнице за Софију.

У првој етапи Београд—Крагујевац, стигао је први наш возач Густав Просинек и освојио награде: пехар Претседника Крагујевачке општине г. Божића и половину новчане награде за победу у првој етапи. У другој пак етапи Крагујевац—Ниш односи победу Бугарин Цветко Георгијев, који је из руку Претседника Нишке општине — дародавца — примио леп пехар. Трећа етапа, Ниш—Софија, најтежа је и најважнија. Тај историјски део пута, од Цариброда преко Сливнице, која је била цвећем и заставама окићена, прелазе такмичари уз велике напоре. Први стиже на циљ наш возач Рожман, одушевљено дочекан од огромне масе света.

Али у општем пласману победила је бугарска екипа поставивши време од 65 часова, 61 минута, 18 секунди и 1/8 секунде, и тиме осваја сребрн пехар Министра за физичко васпитање народа г. др. Рогића, — док је Југославија постигла време од 65 часова 66 минута, 47 секунди и 3/5 од секунде.

Оставимо резултате! Оно што је много важније, види се и из говора бугарског Министра просвете г. Николајева, да ова трка није била само тренутак за такмичење и постизавање резултата; већ један путоказ за зближење и пријатељство бугарског и југословенског народа.

М. М.

I међународни лакоатлетски дамски митинг

Београдски потсавез југословенске женске спортске федерације, под покровитељством Њ. В. Краљице Марије, приредно је први дамски лакоатлетски међународни митинг. Педесет наших лакоатлетичарки и око двадесет стртних учествовале су на овом митингу. Из дана у дан, пуна два месеца, радило се на извођењу ове велике и лепе међународне приредбе, која је послужила као одлично сретство за пропаганду лакоатлетског спорта код нас.

Да би ова лепа приредба била истакнута што јаче, организатори су успели да прибаве и врло скупоцене награде за победнице појединих дисциплина.

Њ. В. Краљица Марија, покровитељица овога међународног дамског турнира, поклонила је пехар победници у штафети на 60×80×100×200. Госпођа Августе Стојадиновић, супруга Претседника Министарског савета, почасна Претседница одбора, даровала је

пехар за победницу у трчању јуниорки на 80 метара. Поред тих поклона, даровали су пехаре и награде још: Министар за физичко васпитање народа г. др. Јосип Рогић, Аустријски посланик у Београду, Бугарски посланик у Београду г. Попов, румунски посланик г. В. Кадере, Чехословачки посланик г. Гирса, Градско поглаварство града Београда, као и редакције Београдских листова. Тако исто су дали разне поклоне за поједине дисциплине виђени спортски радници, спорт клуб „Југослвија“, пријатељи женских спортова, као и београдски трговци. Овим се очигледно доказује колико је интересовање за први интернационални митинг код нас, на коме су учествовале најбоље, најталентованије спортисткиње Европе.

У присуству почасне Претседнице г-ђе Августе Стојадиновић, г. др Јосипа Рогића, Министра за физичко васпитање народа, свих дипломатских представ-

ника на нашем Двору и преко 2.000 гледалаца, такмичења су отпочела нешто после 4,30 часова. Прва тачка програма била је претрка на 100 метара. Трчале су три групе. У првој трци стиже прва Шмитова (Беч) са временом 12,8; у другој Готлиб (Аустрија), а у трећој Ванчура (Беч). За финале одређене су све три прве и наша Флора Хофман, која је у трећој претрци стигла друга, али постигла најбоље време. У бацању кугле пред финале однела је победу Пекарова (Праг), бацивши 12,95; као друга, трећа и четврта пласирале су се: Стефанини (Загреб) са 10,82, Неферовићева са 10,80 и Филаandroва са 10,26, — те према томе све четири улазе у финале. У финалној трци на 80 метара, за пехар г-ђе Августе Стојадиновић, односи победу Аугуста Хуњади (Југославија), тукавши досадашњи рекорд на 80 метара и поставивши нов Југословенски рекорд у времену од 11 секунди. Друга је Кодрићева (Југославија), а трећа је Храшићева.

12:8. Све атлетичарке биле су претстављене Министру за физичко васпитање народа г. др. Јосипу Рогоићу.

Најинтересантнија тачка овог лакоатлетског дамског митинга била је штафетно трчање 60×80 100×200. Учествовале су три екипе: репрезентације Беча, Прага и Београда. У једној доиста узбудљивој, до крајности напетом штафети, водила се борба за пехар Њ. В. Краљице Марије. У огорченој борби последњих 100 метара били су и најузбудљивији. Односи победу Бечка екипа и тиме пехар Њ. В. Краљице Марије, за 57 секунди и 6/10 секунде, чиме је изједначила светски рекорд. Друга стиже екипа Праг, трећа Београд. Како југословенски рекорд у овој дисциплини не постоји, резултат београдске екипе сматра се за југословенски рекорд.

Тиме је завршен први део такмичења. Други део одржао се сутра дан у Панчеву. Најбољи је резултат постигла Ибола Чак (Мађарска), бољи резултат него

Г-ђа Августа д-р Милана Стојадиновића, и Министар за физичко васпитање народа г. др Јосип Рогоић из почасне ложе посматрају долазак лакоатлетичарки на циљ

Велика борба очекивала се у скоку у вис између олимпијске победнице Чак (Мађарска) и светске рекордерке Готлибове (Аустрија), као и њене ривалке Новакове (Беч). Победила је олимпијска победница Чак са скоком 1,53. Друга и трећа су Готлибова и Новакова са по 1,50, док су треће и четврто место заузеле наше лакоатлетичарке Стефанини и Крајиновићева са 1,40. Најбољи стил показала је Зрнка Крајиновић.

У бацању диска Вера Неферовић поставља нов југословенски рекорд бацивши диск 37,25, првим хитцем, којом је приликом повредила колена те више није ни бацала. У бацању копља имали смо и један чехословачки рекорд. Последњи хитац решио је ову врло напету и интересантну борбу. Прва је Пекарова, поставивши нов чехословачки рекорд са 43,42.

У финалу на 100 метара као прве три стигле су бечлике Ванчура са 12:2, Шмитова 12:4 и Готлибова

на Олимпијским играма у Берлину; прескочивши висину од 163 сантиметра поставила је нов мађарски рекорд. У бацању диска односи победу Колбахова са 34,78. У класичној трци на 100 метара Ванчура је показала своју велику класу. У оштрој борби Ванчура стиже прва у времену од 12,7 секунди испред Шмитове, која је стигла свега за једну десетину секунде после своје суграђанке. Победу је у бацању копља однела Баумова, последњим хитцем, са 43,26, (Пекарова 38,42; Новак 31,55). У бацању кугле снажна Пекарова постиже даљину 12,18 (Стефанини друга са 10,72). У скоку у даљини однела је победу Аустријанка Колбах (скочила је 5,25 м.) а тиме дар Београдске општине, златан сат са грбом града Београда (Пекарова је друга са 5,16). Штафетно трчање 4×100 доноси победу Бечу. Савршеним стилем показала је бечка екипа да је боља од високо-школске екипе Прага победивши са 51 секунди и 3/10 секунде.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

После завршеног лакоатлетског дамског митинга, Београдски потсавез женских спортова приредио је у просторијама Ауто-клуба забаву са банкетом и том приликом извршио поделу награда победницима. Учеснице, лакоатлетичарке биле су већим делом у својим националним ношњама.

Овај леп спорт, дамска лакоатлетика, код нас је још врло млад. Тек је недавно почео да се развија у Београду, па ипак је, за то врло кратко време, показао редак успех, — тако да у Београду постоји неколико дамских лакоатлетских секција са талентованим, пуним амбиције кадром лакоатлетичарки. Преко двеста девојака баве се овим лепим и здравим спортом са пуно љубави.

Али све то ипак није довољно. Спортска публика, то огледало сваког спорта код нас, треба да се више заинтересује за дамску лакоатлетику и да својим при-

суством на дамским лакоатлетским приредбама да воље, полета свима оним радницима, који са много труда раде на развоју и популарисању овога спорта.

Верујемо, да ће после овог првог Међународног дамског митинга код нас то интересовање бити појачано. Видела је цела спортска публика резултате једногодишњег рада наших лакоатлетичарки. Учествовала је заједно са њима, преживљујући сваку дисциплину.

Воља, рад и амбициозност наших лакоатлетичарки са једне стране и правилно схватање надлежних за овај спорт с друге стране, — и успех ће се појавити. Избићемо и ми у редове земаља чије лакоатлетичарке држе светске рекорде.

Организација овог Међународног турнира била је одлична.

М. М.

Југославија — Белгија 1:1 (1:0)

Откако се ногометни спорт код нас развио и продро у све редове грађанства, поставши један од најпопуларнијих спортова, Београд је имао прилике да види скоро све фудбалере света. На његовим игралиштима многи клубови и многе репрезентације положили су оружје и враћајући се својим кућама односили са собом пријатне утиске познатог нашег гостопримства и уверење да је фудбал код нас на завидној висини. Али до сада нисмо имали прилике да видимо као наше госте репрезентативце Краљевине Белгије.

Сећамо их се од 1920 године, када су на свом терену победили нашу олимпијску репрезентацију. Тада су Белгијанци водили прву реч у фудбалској Европи и са успехом се такмичили са клубовима Енглеске, колевке ногомета. Али, када је интерес за фудбал почео да опада у Белгији, наступа нагло опадање и белгијског фудбала. Данас белгиски фудбал стоји на нивоу средње-европског фудбала.

Када се зна каква је трагична судбина за време светског рата пратила Белгију, која је кроз страховите муке и патње, сличне нашим, ишла до свог националног васкрса, приносећи као жртве јуначке синове свога народа, — појмљива је симпатија којом смо ми Београђани дочекали репрезентацију Белгије.

Савезници наши у крвавом светском рату доласком својим евоцирали су у нама оне мучне, језовите часове у борби за ослобођење. Осећајући дубоко и искрено поштовање према њима, поздравили смо их спонтаним изливима одушевљења.

Утакмица између нас и Белгијанаца била је истовремено и манифестација братства, љубави и мира; оживевши старе савезничке везе још јаче смо учврстили садање.

Саму утакмицу износити у појединостима нећемо,

али се морамо задржати на резултату и игри оба-два тима.

Петнаест хиљада гледалаца претрпело је једно разочарење. Наши репрезентанти испустили су једну лепу прилику да заслужени реноме подвуку и још више истакну. После лепог резултата у Будимпешти, противу Мађарске репрезентације, наши играчи подбацују у тренутку када је њихов успех требао да достигне прави триумф. Разлог слабој игри наших играча је у недостатку полета, воље, амбиције и физичке кондиције. Да је тога било, тих моралних елемената поред технике, сломљен би био отпор Белгијанаца. Белгијанци, иако ненавикнути на јаку арућину, дали су одличан отпор, који сама техника наших играча није могла да сломије. Али нас ни Белгијанци нису одушевили својом игром. Сама игра Белгијанаца, иако успорена, приказала нам се, на momente, у виду неке мешавине средње-европског и енглеског система. Они су врло брзо прелазили са кратких пасова кроз центар на дугачке и јаке лопте преко крила, са брзим ослобођавањем лопте и добрим дриблинзима. Али утисак је: просечност.

И уколико је резултат задовољавајући, обзиром да је то једна пријатељска утакмица између двеју репрезентација савезничких земаља, ипак је требало да наши победе, ако ни због чега другог оно ради репутације коју уживају у спортском свету.

Бескрвна и млака игра са обеју страна, са спорим додавањем и slabим демаркирањем од стране наших играча, — узалуд је бодрена од петнаест хиљада ватрених присталица ногомета.

Као што смо убеђени да Белгијанци знају и много више но што су овом приликом показали, — ми смо сигурни да наш фудбал стоји на далеко вишем ступњу но што нам је на овој утакмици приказан.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Кратак преглед фудбалских утакмица у Београду

Ниједна фудбалска сезона у Београду није била тако плодна као овогодишња. Читав један ред најбољих клубова Европе имали смо као госте. У тим сусретима београдски клубови су потврдили свој велики напредак и оправдали глас који уживају у фудбалском спорту.

Нова ера у политичким односима између Југославије и Италије проузроковала је и приближавање спорта обеју земаља.

За наш је спорт од необичног значаја долазак италијанских најбољих клубова у Београд, јер је фудбал у Италији националан спорт и сваки неуспех ма каквог италијанског клуба у иностранству сматра се као неуспех италијанског фудбала.

Београдска публика имала је ретку срећу да, у току месеца јуна, види поразе најбољих претставника италијанског фудбала.

Најбољи клубови Италије одиграли су утакмице са нашим водећим клубовима, који су показали тако велику надмоћност над нашим суседима и извојевали такве победе, и то потпуно заслужено, — да су нас одушевили.

Претставници Азура отишли су са београдских терена поражени. Велика надмоћност и ефикасност наших клубова испојила се у пуној мери. То нису били више они играчи који су својом млаком игром, непрецизним додавањем и slabим постављањем изазивали протесте публике. Све главне одлике нашег фудбала: воља, пожртвованост, брзина, техника и ефикасност у пуцању на гол са пуно прецизности донели су резултате у лепим победама. Југославија, Београдски спорт клуб и Грађански испунили су наде и жеље својих верних присталица. Играчи наша три водећа клуба дали су очигледне доказе да је наш фудбал заиста раван средње-европском. Стваралачка способност у извођењу офанзивних напада донела нам је лепе успехе. Одлична одбрана наших клубова давала је пуну сигурност навали у спровођењу акција ка голу и реализовању истих.

Амброзијана, Лацио и Јувентус, — чувена имена, носиоци италијанског фудбала, са играчима који су

учествовали и који учествују у италијанском државном тиму, — морали су бити поражени.

Али, не може се ипак рећи да су нас фудбалери Азура разочарали. Они су изгубили утакмице, али су показали високо фудбалско знање. У одличној физичкој кондицији, италијански играчи су далеко изнад нас и у игри главом и у брзини спровођења акције ка противничком голу. Када би наши играчи, поред талентованости, коју имају, и техничке изграђености имали и добру физичку кондицију, сигурно је да би као победници излазили са свију утакмица, било да су играли на нашим теренима или у иностранству.

Имали смо прилике да видимо игру нашег државног првака противу одличног Јувентуса, који је, иако поражен, оставио најбољи утисак. Игра његове навале је била пуна техничких финеса, док је одбрана показала изванредну брзину у најкритичнијим тренутцима, интервенишући увек са успехом. Играчи Јувентуса имају одличан преглед целе игре, а својим прецизним додавањем импресионарају.

Наш државни првак заслужује сваку похвалу. У снажној, пуној полета игри он је однео једну лепу победу. И да су поједини играчи имали мало среће, Јувентус би био поражен са много осетнијим резултатом. Потпуно је заслужена победа нашег државног првака, јер је за све време игре био теренски далеко надмоћнији од свог противника.

Последњу утакмицу у Београду Јувентус је одиграо при електричном осветљењу са Београдским спорт клубом. Победио је са минималним резултатом захваљујући киксу, наиме победу Јувентусу донео је ауто-гол бека Београдског спорт клуба. О игри италијанске момчади не треба говорити. Они су показали све одлике као и у игри противу Грађанског. Али Београдском спорт клубу треба саветовати да стандардизује једном свој тим, па се неће догађати да на једним утакмицама заблиста а на другима пак да буде просечан.

М. М.

Нова игралишта и спортска вежбаљихта

Градско поглаварство Београд пројектује израду игралишта и модерних спортских вежбаљихта по целом Београду

Пре извесног времена конференција у Министарству за физичко васпитање народа, под претседништвом г. Министра Др. Рогоћа, а у циљу унапређења физичког васпитања омладине у престоници, те нарочито по питању изградње довољног броја вежбаљихта и игралишта, као најактуелнијег проблема на пољу телесно-културне делатности уопште.

Овој конференцији присуствовали су претставници: Министарства просвете, Министарства војске и морнарице, Министарства социјалне политике и народног здравља, Министарства трговине и индустрије, Министарства грађевина, Општине града Београ-

да, Црвеног крста, Савеза сокола Краљевине Југославије, Месног олимпијског одбора, Југословенског ногометног савеза, Скаута и претставника Министарства физичког васпитања народа.

Од стране Градског Поглаварства града Београда одређени су гг.: инжењер Александар Крстић, шеф Отсека за паркове и пошумљавање, д-р Ал. Белић, шеф Отсека за физичко васпитање, и инж. Милош Анђелковић, шеф Отсека општинских добара.

Како је ово била једна од првих конференција, којом се воспоставља потребна колаборација између појединих установа на пољу физичко-културног делања, то се је развила опширна дискусија по разним

питањима из области физичког унапређења омладине у школама и ван школа у празничним течајевима спорта ит.д.

На крају је донето решење да се конституише један ужи одбор, у који би ушли претставници пометих установа, а ради координације у раду око подизања вежбаоница и вежбалишта у разним крајевима Београда.

Овај одбор отпочео је већ свој рад.

Овом приликом претставници Градске општине изнели су следеће своје мишљење са извештајем:

Градско поглаварство у начелу прихвата идеју оснивања игралишта и вежбалишта по београдским парковима, скверовима и помушљеним теренима уз подесан начин њиховог пласирања и ограђивања и у колико то димензије тих земљишта дозвољавају, тј. у колико то не би било на штету вртарских и шумских култура односно градског зеленила уопште.

Градско поглаварство и до сада је интензивно радило на уређењу школских дворишта по основним и средњим школама (24 основне и 2 средње) као и на изградњи дечјих игралишта по свима парковима и скверовима са дечјим базенима за песак (за најмању децу) и другим гимнастичко-акриционим постројењима за децу опште (клакалице, љулашке ит.д.). Таквих игралишта по разним крајевима Београда до сада је изграђено 18.

У колико се која нова основна школа изгради одмах се приступа и уређењу игралишта у њеном дворишту. Исто тако у пројектима уређења нових паркова и скверова увек се предвиђају и дечја игралишта и вежбалишта где год је то могуће.

Што се тиче оснивања трајних односно привремених игралишта и вежбалишта, о којима је реч у овом конкретном случају, изнето је мишљење:

1) Да се земљиште зв. Ташмајдан не може узети у обзир за изградњу не само трајног већ ни привременог вежбалишта и то из разлога што је оно скоро у целости резервисано по регулационом плану за јавне монументалне грађевине (Академију наука, Хипотекарну банку, Општински дом, Палату правде, Управу града) које ће се у најскоријем времену изградити. Оно пак земљиште које је остало за вртарску обраду топографски је сасвим непогодно за физичко-васпитне сврхе, а осим тога и сувише скупоцено за тај циљ.

2) За Старо тркалиште не би смо имали ставити никакве примедбе на изградњу једног привременог вежбалишта, у колико се то не коси са интенцијама Техничког факултета.

3) Исто то важи и за земљиште бившег соколског вежбалишта иза Техничког факултета.

4) Са уређењем вежбалишта на општинском земљишту у Дунавском крају, изнето је мишљење да је том тражењу потребно удовољити. Само овом приликом треба напоменути да те површине стоје под резервацијом Министарства саобраћаја и да су предузети кораци да се та резервација скине.

5) Пошумљено земљиште на Топчидерском Брду, (између Бул. Кн. Александра Карађорђевића, Војводе Путника и Топчидерског венца), а у површини од 170.000 квадр. метара претворено је прошле године у парк и већ у овој години предаће се грађанству на употребу. У овом великом комплексу Поглавар-

ство је по својој иницијативи већ изградило 2 дечја вежбалишта, односно игралишта (једно веће, друго мање), затим једну идеалну стазу за санкање и 3 километра коњичке стазе, како би се београдска омладина у овом зеленилу могла физички унапређивати.

Исто тако смо мишљења да је у овом великом комплексу потребно издвојити један део и за вежбалиште и исто изградити. Само је потребно према постојећим уговорима прибавити сагласност Одбора за пошумљавање и уређење околине Београда, односно Министарства шума и руда.

6 и 7) Исто то важи и за терене испод игралишта Б.С.К. Само димензије ових вежбалишта не смеју бити и сувише велике.

8) Што се тиче земљишта бивше општинске циглане на Топчидерском Брду, мишљења смо да ту не треба подизати вежбалиште, прво зато што је конфигурација терена неповољна за то и били би потребни већи теренски радови, а друго зато што бисмо у овом крају већ имали 3, односно 4 вежбалишта.

9) Исто тако не можемо се сагласити са оснивањем једног вежбалишта на пошумљеном терену код Топовских шупа (испод игралишта Југославије) и то из разлога што је ово земљиште по генералном плану резервисано за друге сврхе.

Поглаварство је мишљења да би у свима овим настојањима, која иду за тим да побољшају телесно васпитање и спортске прилике у Престоници уопште, требало, с обзиром на постојеће стање, да буде потпомогнуто и од стране Министарства за физичко васпитање народа, а нарочито у погледу изградње објеката за спортске и телесно-васпитне сврхе.

Општинска управа, поред већ ново-установљеног Отсека за телесно васпитање, предвиђа по пројекту новог организационог статута и оснивање Отсека за асанацију и спорт. Помоћу ових радних јединица Поглаварство жели да одговори свим својим комуналним дужностима и задацима у погледу унапређења физичке културе код свог грађанства. Оно овај свој задатак жели да решава на једној широкој основи и савремено. Тако је Општина пре кратког времена уз знатне жртве откупила од државе аду Циганлију и аду Заногу са намером да ова земљишта прегвори у спортски парк (центар) у коме би биле заступљене све спортске дисциплине а по узору других великих и културних градова на западу.

У ту сврху г. Претседник београдске Општине донео је одлуку да се одмах приступи изради генералног плана за ово острво ставивши у дужност пројектантима да се обратe министарству за физичко васпитање народа ради евентуалних сугестија.

Међутим Речна пловидба израдила је пројекат по коме се десни рукавац Саве код Чукарице претвара у зимовник.

Тај пројекат не води ни мало рачуна о интенцијама Општине у погледу претварања Аде Циганлије у спортски центар иако би се извесни радови у овоме великом потхвату дали координирати у обостраном интересу.

Зато је Општина, стављајући на исти своје примедбе, градила и то:

1) да се у поменутом рукавцу, који ће идеално послужити за веслачку стазу и друге спортске дисциплине,

длине на води, осигура у довољној мери обчављање свеже воде у овом каналу и за време ниског (летњег) водостања;

2) како ће ово поскупити и решење канализације Топчидерског слива, то је Општина тражила накнаду за то;

3) пројекат засеца у територијални однос Аде као општинске својине. Међица Ада се укида а насипом са десне стране узима се један знатан део и велике Аде. Међутим, што је најважније, цело ово земљиште постаје још више пловно, јер се не предвиђа никакав насип са леве стране (што у ствари значи ометање првобитне замисли Општине) који би осигурао Аду од поплава и на тај начин је потпуно амелиорисао.

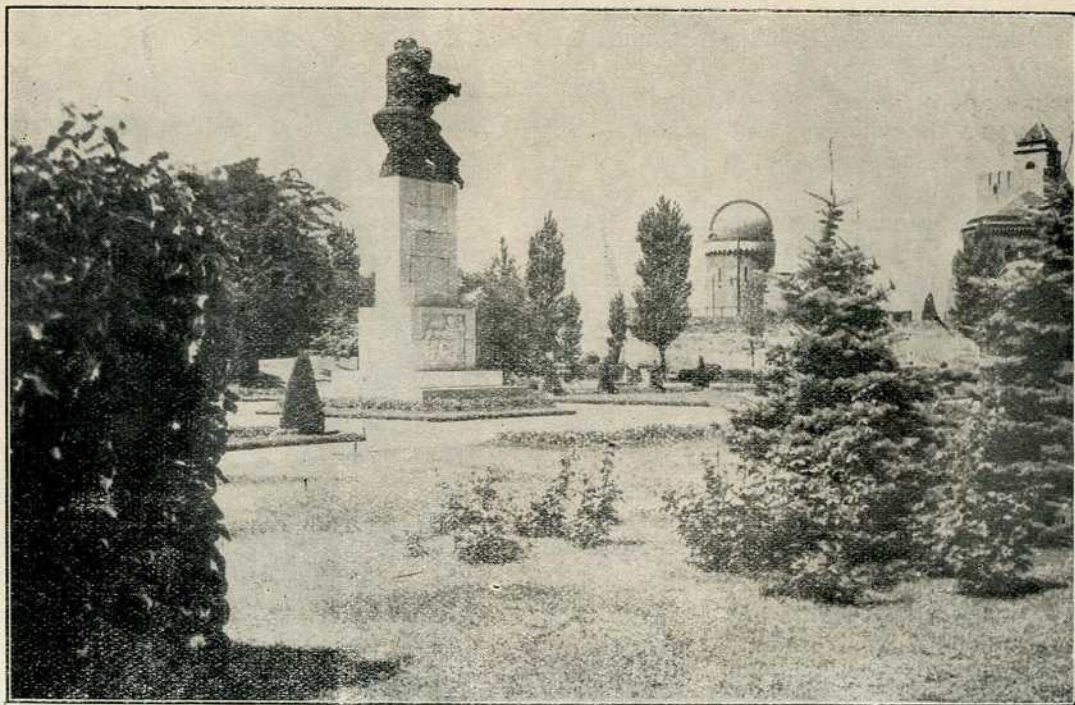
При овим великим хидротехничким радовима који иду за тим да коригују ток Саве као навигационог пута лако би се извео и леви одбранбени насип, што би само незнатно поскупило све те радове (1,500.000 динара).

Зато Поглаварство сматра да би га и Министарство за физичко васпитање народа требало потпомаћи у овом иначе корисном и у свему оправданом тражењу.

Градско Поглаварство исто тако је приступило пројектовању једног модерног купалишта у Доњем граду с намером да тај пројекат реализује још у току идуће грађевинске сезоне.

Новим регулационим планом Градско Поглаварство исто тако решава питање пласирања свих важнијих спортских институција и постројења, као на пример: Соколског стадиона, хиподрома, аутодрома, спортског центра са свима својим дисциплинама, олимпијског стадиона, клизалишта и других дисциплина зимског спорта, спортских колонија, летњих колонија, шреберових башта и т. д. и то на један начин који ће задовољити потребе Београда и као милионитог насеља и као Престонице Југославије.

Инж. А. Крстић

Споменик захвалности Француској на Великом Калемегдану

КЊИЖЕВНИ КОНКУРС „БЕОГРАДСКИХ ОПШТИНСКИХ НОВИНА“

Награде: за најбољу причу из београдског живота 2.000 д. за најбољи есеј о Београду или околини 1.200 д. за најбољу песму са мотивом из Београда 500 динара.

Да би се подстакли писци да обрађују у својим књижевним делима београдске мотиве и београдски живот, као и да се помогну писци који свој књижевни рад вежу за Београд и околину, — Градско поглаварство Београд одлуком својом ОБр. 13235 од 9 јуна 1937 расписало је специјални књижевни конкурс на основу чл. 7 Правилника о издавању и уређивању „Београдских општинских новина“. Конкурс обухвата:

1) једну причу из београдског живота, која не сме бити већа од два штампана табака обичне осмине; награда 2.000,— динара;

2) један есеј о Београду или околини (уметнички опис, успомене из старог Београда, слика из београдске прошлости или садашњости и сл.), који не сме бити већи од један и по штампан табак обичне осмине; награда 1.200,— динара;

3) једну краћу песму, у стиху или прози, са мотивом из прошлости или садашњости Београда, или његове околине; награда 500,—

Од сваког рада наградиће се само по једно дело и штампаће се у часопису „Београдске општинске новине“, које ће писцу, по захтеву, сачувати слог ради публикавања у засебном издању-књизи, на којој треба да стоји да је награђено на специјалном књижевном конкурс у „Београдских општинских новина.“

Примљена и награђена дела остају својина писца.

Конкурс је анониман. Шифра на делу треба да буде иста као и шифра на затвореном запечаћеном коверту у коме ће бити име писца.

Дела поднета на конкурс да буду читко куцана на писаћој машини у два примерка, од којих један остаје код писца. Рукописи се не враћају.

Оцењивачки суд може одабрати између награђених дела боља дела која ће се штампати у „Београдским општинским новинама“ уз редован хонорар предвиђен чл. 8 Правилника о издавању и уређивању „Београдских општинских новина“,

Рок предаје дела је 15 септембар 1937 год. у 12 часова, на адресу: Уредништву „Београдских општинских новина“, Књегиње Љубице бр. 1/II — за конкурс.

Оцењивачки суд за овај конкурс чини Редакциони одбор „Београдских општинских новина“ са уредником као референтом и шеф Културног отсека Општине града Београда г. Сима Пандуровић.

Оцењивачки суд ће отворити само коверте који се односе на награђена дела и дела одабрана за штампу. Остали коверти, неповређени, могу се добити натраг у року од 15 дана, пошто резултат конкурса буде објављен.

Сва обавештења тражити од Одељка за штампу општине града Београда, Књегиње Љубице ул. бр. 1/II, телефон 26242.

НОВЕ КЊИГЕ

Лазо М. Костић, проф. Университета: *Теориска статистика*, издање Геце Кона, Београд, 1937.

Момир Николић: *Грађанинов врт*, политичке студије, издање пишчево, Београд 1937, цена 50.— дин

Сретен Стојановић: Филип Вишњић
(Са пролећње изложбе у павиљону „Двијете Зузорић“ у мају 1937)

Наши градови

Ниш је прославио 60-годишњицу свога ослобођења

— Откривен је величанствен споменик свима борцима за слободу од Карађорђевог устанка до данас. — Говор Њ. Кр. Вис. Кнеза-Намесника Павла. — Г. Влада Илић, у име Београдске општине, честитао је граду Нишу прославу —

27 и 28 јуна Ниш је прославио 60-годишњицу свога ослобођења испод Отоманске царевине. Свечаности су ванредно добро организоване. Први дан свечаности обухватио је освећење неколико важних комуналних и културних установа Ниша. Освећен је водовод нишке Општине код села Брзог Брода, на месту где је некада било римско насеље Мидиани, у коме су римска властела имала своје летњиковце. Водовод, са свима инсталацијама, већ је довршен и вода се разводи за варош. Капацитет његов је 7 милиона литара воде за 24 сата. За изградњу је утрошено око 14 милиона динара. Овај водовод је неопходно важна тековина нишке Општине. То је био неопходан услов за успостављање хигијенских прилика у Нишу и за бржи напредак града.

После тога је освећен камен темељац за зграду Народног позоришта Моравске бановине, а одмах иза тога освећен је камен темељац за зграду државне трговачке академије.

Главни део свечаности обављен је на Видов-дан 28 јуна богослужењем у Саборној цркви, крштењем новог аероплана нишког Аероклуба именом „Ниш“ и откривањем величанственог споменика захвалности палим борцима. Овим видовданским јубиларним свечаностима присуствовали су: Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле, Претседник владе г. д-р Милан Стојадиновић, претседник Народне скупштине г. Стеван Ђирић, изасланик Њ. СВ. Патријарха митрополит скопски г. Јосиф, више министара и народних посланика. Био је присутан велики број грађана Ниша и околине, нарочито из оних крајева који су ослобођени 1877 г. заједно са Нишом. Дирљиву слику пружало присуство тешких инвалида и бораца из 1877, којима је у једном моменту пришао Кнез-Намесник Павле и разговарао са њима.

Споменик је откривен око подне. Кнез-Намесник Павле је пресекао траку која је везивала застор на споменику, и, када је пао застор, заблестао је уметнички израђен импозантан споменик — тучане фигуре ослободилаца на високом граничном постољу. Споменик је дело уметника г. Аугустинчића. На њему су претстављени сви важнији моменти из херојске ослободилачке борбе од 1804 до 1918, од главних момената и личности из Карађорђевог устанка до уласка Краља Петра Ослободиоца и Витешког Краља Александра I Ујединитеља (тада Регента) у Ниш 1918 г.

Први венац на споменик положио је Кнез-Намесник Павле; венац је од свежег цвећа и зеленила са траком на којој пише: „Ослободиоцима Ниша — Павле“. Затим су положени венци Краљевске владе, Народне скупштине, Сената итд.

Г. Андон Андоновић, потпретседник одбора за подизање споменика, предао је бираним речима споменик претседнику нишке Општине г. Драгутину Живковићу, који се је заветовао, у име Нишлија, да ће Ниш увек одавати достојно признање и поштовање онима које симболизује овај споменик.

Министар војни генерал г. Марић изнео је у свом језгровитом говору историјат ослобођења Ниша, осврћући се и на доцније ослободилачке ратове у којима је Ниш играо значајну улогу.

Извршен је затим пред високим гостима импозантан дефиле трупа.

На банкету, који је приређен у официрском дому, наздравео је Њ. Кр. Вис. Кнезу-Намеснику Павлу Министар социјалне политике и народног здравља г. Драгиша Цветковић, као први већник нишке Општине и нишки народни посланик. У здравици је истакао да је Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле са необичном енергијом и мудрим погледима на унутрашњу и спољну ситуацију земље изванредно извршио жељу и аманет пок. Краља да Југославија буде сачувана. Истакао је радост и срећу Нишлија што могу у својој средини да виде и поздраве Кнеза-Намесника Павла.

„ОД ОЦА НА СИНА ПРЕЛАЗИТЕ ЉУБАВ КАРАЂОРЂЕВИЋА НА ВАС И ВАШЕ ПОТОМКЕ“ — РЕКАО ЈЕ НИШЛИЈАМА Њ. КР. ВИС. КНЕЗ-НАМЕСНИК ПАВЛЕ У СВОМ ДИВНОМ ГОВОРУ

Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле, бурно поздрављен, одржао је здравицу у којој је бриљантним речима побројао све успомене које Га везују за Ниш, подвукао значај целе ове прославе и оцртао историјску улогу Ниша. Та здравица гласи:

Драге Нишлије,

Срећан сам што ми се указала изванредна прилика да на дан прославе ослобођења овог краја будем у вашој средини. Ово задовољство утолико је веће, што је моја данашња посета граду Нишу мој први сусрет са народом после страшне марсељске трагедије.

За Ниш ме везују драге успомене још од онога часа, када сам 1903 године први пут ступио у ваш град, у пратњи мог стрица Краља Петра Првог (Бурни узвици: „Слава Му!“).

За Ниш ме везује и друга успомена, када сам у почетку светског рата, у данима великих напора и великог стварања, био у вашој средини.

Мој незаборављени брат Краљ Александар (Бурни узвици: „Слава Му!“) готово сваке године је тражио за свој неуморан патриотски рад снаге и мира у вашој лепој природи и у вашој средини.

Сви наши владари од Краља Милана, који је толико за вас учинио, показивали су нарочиту љубав према вашем граду. (Усклици: „Слава им!“) Убеђен сам да ће и наш млади Краљ (Бурни и дуготрајни узвици: „Живео!“) наставити пример Свога Неумрлог Оца.

На данашњи дан слаavimo успомену свих трудбеника знаних и незнаних, који својом стваралачком скромношћу, својом урођеном истрајношћу и јуначким самопрегором дадоше животе за слободу овог краја („Слава им!“). На данашњи дан слаavimo чин уједињења, који је заувек бацио у загрљај тешком судбином раздвојену браћу.

Присаједињење ове крајине Отаџбини претставља почетак беспримерних напора и крвавих борби, које су срећом и свесном снагом нашега народа довеле до славних победа у Балканском рату и до стварања данашње наше неразрушиве Југославије. (Бурни узвици: „Живела Југославија!“).

Због тога цела Отаџбина дели вашу радост кад прослављате ослобођење Ниша као претечу данашње славе и државне величине.

Уверен у снагу овог народа и лепе особине које га красе, уверен сам у напредак његов на свима пољима људске делатности.

Као некада, као сада, тако и у будуће од оца на сина прелазитиће љубав Карађорђевића на вас и ваше потомке, јер сте ви с њима и они с вама.

Да живи Његово Величанство Краљ Петар III („Живео!“ пролама се двораном).

Да живе Нишлије! (Живели!).

Да живи југословенски народ! (Бурни узвици: „Живео!“).

ПРЕТСЕДНИК БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНЕ Г. ВЛАДА ИЛИЋ ЧЕСТИТА ГРАДУ НИШУ 60-ГОДИШЊИЦУ ОСЛОБОЂЕЊА

Претседник Београдске општине г. Влада Илић упутио је претседнику Нишке општине г. Драгутину Живковићу честитку следеће садржине:

„Величанственој прослави шездесетогодишњице вашег славног града придружује се из свега срца престони град Југославије Београд и преко мене изражава најлепше жеље за просперитет Ниша. Нека споменик који се данас открива изражава топлу и дубоку благодарност оним херојима који положише своје животе за слободу Ниша. Увек међу првима, Ниш и данас врши на величанствен начин своју дужност према величанственој прошлости, напредној садашњости и сјајној будућности која га чека у великој и уједињеној отаџбини. Живео Ниш и његови врли грађани!“

Комуналне вести из иностранства

НОВА ОРГАНИЗАЦИЈА ХАМБУРГА

1 априла 1937 г. ступа на снагу Закон о великом Хамбургу, којим је Хамбург стопљен у једну административну целину са свима околним општинама, нарочито са градовима Алтона и Харбург-Вилхелмбург. Тиме је Хамбургу омогућено да решава своје комуналне проблеме на широј бази, а нарочито да изврши коначно уређење хамбуршке луке. До сада су тамо постојале четири луке са четири одвојене

управе, а отсад ће постојати само једна управа за цео комплекс лучког подручја на доњој Елби.

Хамбуршка лука се и иначе последњих година стално развија и сваке године показује осетан напредак. Тако је поморски саобраћај у луци 1936 г. био већи за 10% него у 1935, а у 1937, судећи према првим месецима, напредак ће постићи још већи проценат, јер се лука проширује, дограђују се нови објекти, нарочито нови магацини за смештај робе.

Некролози

† Д-р Славко Грујић

† Славко Грујић

Изнаенада, када се нико није надао, када нам је највише требао, умро је 23 марта т. г. у Лондону грађанин Престонице и југословенски посланик на енглеском двору д-р Славко Грујић.

Д-р Славко Грујић рођен је 15 фебруара 1871 године у Београду. Као син уваженог дипломате Јеврема Грујића, учио је гимназију у Версаљу а касније, по завршетку средње школе, студирао је правни факултет у Паризу, где је и докторирао. Д-р Славко Грујић први пут ступа у дипломатску службу 1894 г. у Министарство иностраних послова у Београду, нешто доцније био је унапређен за писара посланства Краљевине Србије у Цариграду. После две године д-р Славко Грујић добија за секретара нашег Посланства у Атини, где је био велики поборник за што тешњу сарадњу на политичко-привредном пољу

између Срба и Грка, па и свих балканских народа. Једно време, затим, био је премештен понова из Атине у Министарство иностраних послова у Београду, одакле је унапређен за секретара Посланства у Лондону.

По смрти нашег посланика у Лондону, године 1908, д-р Славко Грујић преузима отправништво послова у Посланству у Лондону, и на том га положају затиче пролеће 1914 године. Крајем марта исте године добија за политичког начелника при Министарству иностраних послова.

Уочи светског рата д-р Славко Грујић узима видног учешћа у спремању одговора на ултиматум Аустро-угарске, када је на понос наше нације, у најкритичнијем моменту, показао своју дипломатску способност.

За време повлачења кроз албанске гудуре, када је наш избеглички народ малаксао физички и душевно, када су људи, жене и деца ишли незнано куда, када је свако мислио да је пропаст неминовна, прибрани, храбри и пожртвовани д-р Славко Грујић је, излажући се великој опасности, авионским и топовским зрнима, прикупљао на албанској морској обали децу и жене као и изнемогле људе, које је савезничким бродовима транспортовао за Француску, Енглеску и Италију. За овакав пожртван и националан рад д-р Славко Грујић добија највеће признање и благодарност од стране тадањег Регента — Блаженопочившег Краља Александра.

По преласку наше војске на Крф д-р Славко Грујић је постављен за делегата Министарског савета у Швајцарској, где је у Женеви, преко Међународног комитета Црвеног крста, чинио велике напоре да помогне нашем народу у окупираној Србији у чему је имао и великог успеха. Године 1917 д-р Славко Грујић је постављен за посланика и опуномоћеног министра у Берну, где развија до највеће мере успешан рад на организовању помоћи нашим заробљеницима по туђим — непријатељским лагерима. На крају светског рата д-р Грујић из Брна одлази за посланика у Вашингтон. Баш у то доба наш народ је имао један велики двобој са Италијанима због будућег разграничења, где је у Вашингтону висока дипломатска акција д-р Славка Грујића у Америци, на задовољство целокупног југословенског народа, уродила плодом, те је америчко јавно мишљење у Јадранском питању устало у одбрану праведних аспирација југословенског народа. Године 1922 д-р Грујић је стављен у пензију.

По повратку из Вашингтона д-р Грујић посвећује се цео социјално-хуманом раду. Узима видног

учешћа у раду Јадранске страже, Друштва Црвеног крста, Удружења пријатеља Велике Британије и Америке.

Побуђен немаштином и бедом сиротне деце — последица рата — др. Грујић са својом супругом Г-ђом Мабел Грујић оснива на плавом нашем Јадрану у малом Селцу „Американски дом“ — уточиште за незбринуту децу наших ратника и ратних инвалида који ће и после смрти д-р Грујића наставити племениту мисију под руководством г-ђе Мабел Грујић.

Д-р Грујић, после наше националне трагедије смрти Краља Александра, постављен је за маршала Двора. После кратког времена одлази за посланика у Лондону, где га у највећој дипломатској делатности налази смрт. На трагичну вест о Грујићевој смрти целокупна енглеска штампа одаје заслужно признање једном од најбољих југословенских дипломата.

Земни остаци др. Славка Грујића, бившег опуномоћеног министра у Лондону, сахрањени су 3 априла г. г. на Новом гробљу у Београду.

Опело у Саборној цркви служио је Њ. Св. Патријарх уз асистенцију епископа Доситеја, Иринеја, Саве, Серафима и Викентија.

Погребу су присуствовали Њ. Кр. Вис. Кнез Намесник Павле, Њ. Кр. Вис. Кнегиња Олга, затим, претседник Краљевске владе г. др. Милан Стојадиновић, Маршал Двора г. Чолак-Антић, министар Двора г. Антић, Командант Београда г. Војислав Томић, прет-

седник Београдске општине г. Влада Илић, сенатор г. др. Алкалај и Светозар Томић, посланик у Риму г. Јован Дучић, посланик у Мадриду г. Пеливановић. Затим бивши министри: г. г. Коста Кумануди, д-р Момчило Нинчић и д-р Илија Шуменковић; онда професори Универзитета: г. г. Слободан Јовановић, Павле Поповић, Богдан Гавриловић и Александар Белић. Дипломатски кор је био такође заступљен, ту су: турски посланик г. Али Хајдар, немачки г. фон Херен, француски г. Дампјер, пољски г. Дембицки, енглески г. Камбел и чилеански г. Силва, као и виши дипломатски чиновници.

Са покојником Грујићем опростили су се следећи говорници: у Саборној цркви Митрополит Доситеј у име Министарства иностраних дела г. Светислав Предић, у име другова и Удружења пријатеља Велике Британије г. Војислав Антонијевић, у име Црвеног Крста г. Светозар Томић, сенатор, у име Кола српских сестара г-ђа Делфа Иванић, у име другова г. Ф. Станојевић, у име „Јадранске страже“ г. Ж. Пауновић, и г-ђа Цакић у име „Американског дома“.

Смрћу д-р Славка Грујића Југославија губи једног славног дипломату, а југословенски народ изврсног трудбеника за његово социјално и културно подизање.

Слава му и вечна хвала!

С. Л. С.

Урна са белим инкрустованим орнаментом садржавала је пепео спаљеног. Нађена је у преисторијском гробљу из I железног доба од 1000 до 500 година пре Христа. Ископана у Дубовцу на Дунаву.

(Из Музеја Кнеза Павла)

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNLIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

НОВОСАДСКА ФАБРИКА КАБЕЛА

Д. Д. НОВИ САД

Фабрика и дирекција
НОВИ САД
Радничка 2-4, Тел. 21-21

ПРОИЗВАЂА И ДОБАВЉА:

Све врсте изолованих
електричних водова

●
Голе бакарне и бронзане
жице и ужага за дале-
ко воде

●
Челична и гвоздена жич-
на ужага у свим изра-
дама

●
Траку за изоловање

●
Оловне подземне каб-
лове

●
Месингане и бакарне це-
ви, шипке и профили.

Продовница БЕОГРАД
Космајска 7
Телефон број 25-8-75

ПРВА ЈУГОСЛОВЕНСКА ФАБРИКА ВАГОНА, СТРОЈЕВА И МОСТОВА Д. Д. СЛАВОНСКИ БРОД

Дирекција: Београд, Кр. Фердинанда 2
Телефон: Сл. Брод 81 и 63 — Београд 21-252 и 22-785
Телегр. адр.: „Локомотива“ Сл. Брод (односно Београд)

ПРОИЗВОДИ:

Вагоне, Вагонете, Трам-
вајска кола, Локомотиве,
Мостове, Жељезне кон-
струкције, Гранике и диза-
лице, Окретнице, Прекре-
тнице, Превозне мостове
и слично, Котлове, Гене-
раторе, Левано жељезо,
Предмете из кованог же-
љеза и челика, Ватрога-
сне моторне штрцаљке,
Стројеве за грађење це-
ста. Уређаје за чишћење
и омекшање воде, Метал-
но варење аутогенски и
електрично те штрцање.

„СРБИЈА“

ПРВО СРПСКО ДРУШТВО ЗА ОСИГУРАЊЕ У БЕОГРАДУ

Централа: угао Кнез Михајлове 26 и Књ. Љубице
Телефони: Општи 26-713 ; Генерални Директор 22-583

ГАРАНЦИЈЕ:

Акцијски чисто домаћи капитал-уплаћен	Дин. 10,000,000.—
Фондови	7,996,571.82
Резерве	27,045,900.43

ОБЕЗБЕЂУЈЕ СВОЈИМ ОСИГУРА- НИЦИМА:

I
КАПИТАЛ ИЛИ РЕНТУ НЕПОСРЕДНО ОСИГУРАНИКУ ИЛИ
ЊЕГОВОЈ ПОРОДИЦИ; НАКНАДУ У НОВЦУ, ЗА СЛУЧАЈ
СМРТИ ИЛИ НЕСПОСОБНОСТИ ОСИГУРАНИКА, КОЈА
БИ НАСТАЛА УСЛЕД НЕСРЕЋНОГ СЛУЧАЈА; КАПИТАЛ
МУШКОЈ И МИРАЗ ЖЕНСКОЈ ДЕЦИ ОСИГУРАНИКА.

II

НАКНАДУ ШТЕТЕ ОД ПОЖАРА, ГРОМА ИЛИ ЕКСПЛОЗИЈЕ,
НАКНАДУ ШТЕТЕ УСЛЕД ПРОВАЛНЕ КРАЂЕ, ПОКРЕТНЕ
ИМОВИНЕ ОСИГУРАНИКА, НАКНАДУ ШТЕТЕ ОД ЛОМА
СТАКЛА; НАКНАДУ ШТЕТЕ, КОЈА БИ СЕ ДЕСИЛА РОБИ
ПРИЛИКОМ ЊЕНОГ ТРАНСПОРТА НА СУВУ И ВОДИ;
НАКНАДУ ШТЕТЕ, КОЈА БИ СЕ ДЕСИЛА АУТОМОБИ-
ЛИМА, МОТОЦИКЛИМА И ОСТАЛИМ ВОЗИЛИМА (КАСКО);

СВА ОБАВЕШТЕЊА ДАЈЕ ИТЕРЕСОВАНИМА ОДМАХ НА ЗАХТЕВ ЦЕНТРАЛА У БЕОГРАДУ

„СРБИЈА“ ЈЕ ПОТПУНО ДОМАЋА УСТАНОВА СА ЧИСТО
ДОМАЋИМ КАПИТАЛОМ.

ПОЛИСЕ ПРИМА ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА
КАО СУПЕРГАРАНЦИЈУ ПРИ ДАВАЊУ ЗАЈМОВА.

„ШУМАДИЈА“ А. Д.

за осигурање и реосигурање

Бука Караџића ул. бр. 6 — БЕОГРАД
Тел.: Дирекц. 24-675, општи
20-805 — Пошт. факс 158

ОСИГУРАВА И ТО:

1. Против штете од пожара: зграде, робу, покућанства, пољопривредне производе, индустр. предузећа итд.
2. Против штета од опасне (провалне) крађе: робу покућанство, касе код новчаних завода и приватних лица;
3. Транспорте свих врста на суву и води;
4. стакло против лома;
5. По свима комбинацијама врши осигурање живота и то: на случај смрти и доживљења; осигурање мираза женској и капитала мушкој деци; осигурање ренте за случај старости, неспособности за рад и друге повољне комбинације са учешћем у добити друштвеној.

Нарочито се препоручује осигурање без лекарског прегледа тако звано

народно осигурање

Naš ponos

Избацили смо старе стројеве, а помоћу нових најсавршенијих израдили смо такву обућу, да се можемо са квалитетом и изградом такмичити и са американском производњом.

Наше продавнице снабдеване су новом врстом мушких полуципела које продајемо заједно са калупима „Лорд“ кремом за чишћење, крпом за чишћење, и са кашиком за обување

За Дин. 199.—

Vata

ЈУГОШКОДА А. Д.

БЕОГРАД: Централа, Париска 13/III ЗАГРЕБ: Филијала, Мартићева 13

ПРОИЗВОДИ

комплетна постројења за кланице, електричне централе, локомотиве, челичне производе, успињаче, дизалице, парне турбине, водене турбине, парне машине, парне котлове, Дизел-моторе, компресоре, пумпе, теретне аутомобиле на бензин и нафту и луксузне аутомобиле, тракторе, динамо-машине и електричне апарате, све врсте гвоздених конструкција, каблова и т. д. — Израђује све пројекте и на захтев шаље своје стручне инжењере.

**ШКОДА
АУТОМОБИЛИ**